

רשב"א - מסכת יבמות

פרק חמש עשרה נשים • פרק כיצד • פרק ארבעה אחין • פרק החולץ • פרק רבן גמליאל • פרק הבא על יבמתו • פרק אלמנה לכהן גדול • פרק הערל • פרק יש מותרות • פרק האשה רבה • פרק נושאין על האנוסה • פרק מצות חליצה • פרק בית שמאי • פרק חרש שנשא • פרק האשה שלום • פרק האשה בתרא

פרק חמש עשרה נשים

ב. ב. ג. ג. ד. ד. ה. ה. ו. ו. ז. ז. ח. ח. ט. ט. י. י. יא. י. יב. יב. יג. יג. יד. יד. טו.

פרק כיצד

יז. יז. יח. יח. יט. יט. כ. כ. כא. כא. כב. כב. כג. כג. כד. כד. כה. כה. כו.

פרק ארבעה אחין

כז. כז. כח. כח. כט. כט. ל. ל. לא. לא. לב. לב. לג. לג. לד. לד.

פרק החולץ

לה. לו. לו. לז. לז. לח. לח. לט. לט. מ. מ. מא. מא. :
מב. מב. מג. מג. מד. מד. מה. מה. מו. מו. מז. מז. מח :
מח. מט.

פרק רבן גמליאל

י. י. יא. יא. יב. יב. יג. יג.

פרק הבא על יבמתו

נד. נד. נה. נה. נו. נו. נז. נז. נח. נח.נט.נט.ס.ס. :
סא. סא. סב. סב. סג. סג. סד. סד.

פרק אלמנה לכהן גדול

סו. סו. סו: סח. סט. סט:

פרק הערל

ע. ע. עא: עא. עב: עב. עג: עד. עד. עה: עה. עו: עז: עח. עח. עט: עט. עט: פ. פ. פא: פב. פב. פג: פג. פג:

פרק יש מותרות

פד. פד. פה: פה. פו: פז.

פרק האשה רבה

פז: פח. פח. פט: פט. צ: צ. צא: צא. צב: צב. צג: צג. צד. צד. צה: צה. צו.

פרק נושאין על האנוסה

צז: צח. צח. צט: ק. ק. קא.

פרק מצות חליצה

קא: קב. קב: קג. קג: קד. קד: קה. קה: קו. קו:

פרק בית שמאי

קז: קז. קח: קח. קט: קט. קי: קי. קיא: קיב.

פרק חרש שנשא

קיב: קיג. קיג: קיד.

פרק האשה שלום

קיד: קטו. קטו: קטז. קטז: קיז. קיז: קיח. קיח:

פרק האשה בתרא

קיט: קיט. קכ: קכא. קכא: קכב. קכב:

דף ב - א

חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן כו'. הקשו בתוספות (להלן י, א ד"ה לעולם וגיטין פב, ב ד"ה אפילו) וניתני שש עשרה, וכגון המגרש את אשתו על מנת שלא תנשא לראובן והלכה ונשאת לשמעון אחיו, ומת ונפלה לפני ראובן ליבום, דמתוך שהיא אסורה צרתה אסורה. ויש לומר דזו ודאי אינה פוטרת לא מן החליצה ולא מן היבום, לפי שאין פוטרת צרה אלא ערוה גמורה כאחות אשה שהתורה אסרה עליו, אבל זו שאינה אסורה אלא מחמת תנאי בלבד, ומגורשת גמורה היא אצל הכל, אלא שאינה יכולה להתייבם היא עצמה מחמת תנאו של זה וכדי שלא יבטל הגט למפרע לגמרי, בכי הא ודאי אין פוטרת צרתה אלא חולצת או מתייבמת. וגדולה מזו אמרו בירושלמי בגיטין פרק המגרש (ה"א) שהקשו שם בזו כדגרסינן התם, התיב ר' חנניה בשם ר' פנחס וניתני שש עשרה נשים כר' אליעזר (גיטין פב, א), כלומר דאמר המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לזה הרי זה גט, וסברוה בירושלמי דבחוץ פליגי ואפ"ה קא מכשר רבי אליעזר, ומשני כבר אתמר טעמא תמן התורה אוסרתה עליו ברם הכא הוא אוסרה עליו. כלומר, בשיור זה ואינו כאסור גמור אלא כעין תנאי, ואין צרת אסור תנאי פטורה, ואף על פי שזו נראית יותר כערוה שמשייר בגיטו, וכל שכן בעל מנת דלכולי עלמא אינה פוטרת צרתה, שהרי מגורשת גמורה היא אצל הכל אלא שהתנה עליה תנאי ממקום אחר. ומשמע ודאי הכי מדלא אקשו לה בירושלמי בעל מנת ולכולי עלמא.

ומסתברא לי דאפילו היא עצמה חולצת, ואין אני קורא בזו כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה, דבתנאין לא קא מיירי קרא, ולא אמרינן

אלא באיסור ערוה, אבל בזו שאיסור דבר אחר גרם לה להאסר דהיינו תנאי, חולצת אף על פי שאינה מתיבמת. ואף על פי שאף זו אם עמדה ונשאה לזה שנאסרה עליו נמצא גט בטל ותאסר לו איסור ערוה, מכל מקום אין איסורה עכשיו אלא מחמת תנאו ולא מחמת ערוה שהרי גיטה גמור, ואין כאן שיור בגט מידי דהוה אתנאין דעלמא. והרי זו כנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה דתנן בפר' ב"ש (להלן קיא, ב) כופין אותו שיחלוץ לה, והרי זו אינה עולה ליבום דבר תורה דקיימא עליה בלאו ועשה ואף על פי כן עולה לחליצה משום שדבר אחר גרם לה ליאסר. [עיי רשב"א להלן כ, ב ד"ה אלא בשם בה"ג ובתשו' ח"ו סי' כ"א ועיי שעה"מ הלי' יבום פ"ו הי"א, אבי"מ סי' קע"ד ובאר יצחק יור"ד סי' כ'].]

ואי קשיא לך אם כן מאי קא מקשה ר' טרפון עליה דרבי אליעזר בר"פ המגרש (פו, א) הרי שהלכה זו ונשאת לאחיו של זה ומת בלא בנים לא נמצא מתנה על מה שכתוב בתורה, ומאי קושיא דהא מקיימא מצות יבמין בחליצה. לא היא, דחליצה במקום יבום לאו כלום היא, וכדאמרין לקמן בפרק כיצד (כא, א) גמרא אלמנה לכהן גדול. וכיון דמחמת תנאו לא אפשר לה אלא בחליצה דייקא ולא ביבום, כמאן דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא. ועוד דבדעת יבם תלה רחמנא אי בעי לייבומי ייבם ואי לא ליחליץ. והכא אף על גב דבעי יבם ליבומי לא מצי ליבומי מחמת תנאו של זה, והלכך מתנה על מ"ש בתורה הוא כנ"ל. אלא שראיתי להרמב"ן נר"ו (בד"ה מתני) שנסתפק בדבר זה, ומטין דבריו לפוטרה מן החליצה ומן היבום, דכל שאינה עולה ליבום אינו עולה לחליצה. ואין דעתנו מכרעת במקומו.

הא דקתני פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העולם. לישנא דתנא הוא למתני הכי, ואף על גב דבתמורה ריש פרק ואלו קדשים (יז, ב) הקשו בגמרא כיון דתנא ולדיהן וולד ולדיהן עד סוף העולם למה לי, התם משום דתנא כמה זמני ולדות שלמים ולא תנא בהו עד סוף העולם, משום הכי בעי מאי שנא הכא דתני הכי ומאי שנא בשאר דוכתא דלא תני הכי. אלא דקשיא לי הא דתנן בפרק עשרה יוחסין (עז, א) בת חלל זכר פסול לכהונה לעולם. ואיבעיא לן בגמרא מאי לעולם, דאלמא בדוקא תני ליה, ואפשר משום דהדר תני ליה התם ישראל שנשא חללה בתו כשרה וחלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה, ולא תנא לעולם איבעיא ליה אמאי תני ליה ברישא. אבל הא דתנן בפרק הכותב (כתובות פג, א) לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה ובפירי פירותיהן עד סוף כל העולם ואיבעיא

לן (שם פג, א) למאי תנא תרתי. התם משום דתנא עד שיכתוב דמשמע דדוקא תני ליה.

בתו. פרש"י ז"ל (בד"ה ואם חמותו) בתו מאנוסתו משום דבתו מנשואתו תיפוק ליה דבת אשתו היא דתני ליה במתניתין בתר הכין, אבל בתו מאנוסתו ליתא בכלל אשתו דאשה מאישות משמע. ובודאי דהאי בתו דאייתי מדרשא כדאיתא בריש גמריין (להלן ג, א) בתו מאנוסתו היא, דקרא דערות בת בנך או בת בתך דמינה דרשינן לה בהנה הנה זמה זמה, בבת בתו מאנוסתו היא, וכדדריש רבא בפרק כיצד (להלן כב, ב) כתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה, הא בת בנה דידה בת בתה דידה גלי, וכתיב ערות אשה ובתה את בת בנה ואת בת בתה, לא קשיא כאן בבתו מן האונסין כאן בבתו מן הנשואין. ומיהו איכא למידק מדאמרינן בגמרא (ט, ב) גבי כללא דרי' חייא דאמר בכולן אני קורא בהו האסור לזה מותר לזה ואחותה שהיא יבמתה רב יהודה מתרגם מחמותו ואילך אבל שיתא בבי דרישא לא, כיון דבתו באונסין משכחת לה בנשואין לא משכחת לה בנשואין קא מיירי באונסין לא קא מיירי. ויש לומר דלמאן דתני כללא דרי' חייא אפילו בשיתא בבי דרישא. בתו לא קא מיירי אל דוקא בבתו מן האונסין, ובת אשתו דוקא בת אשתו מאיש אחר, והלכך לרב יהודה לא ניחא ליה לאוקמי מתניתין דוקא בבתו מן האונסין ולא מן הנשואין. אבל למאן דלא מתרגם לה ארישא, מתניתין בכל בת קא מיירי בין באונסין בין בנשואין, אלא דצריכותא דידה ליתא אלא מן האונסין, דאלו מן הנשואין מבת אשתו שמעינן לה. ומיהו לכשתמצא לומר דבבתו מן הנשואין קאמר לא תקשי לך, דמבת אשתו דתני במתניתין בתר הכי נפקא, משום דאורחא דתנא הוא בהכי דתנא בתו שהיא בת אשתו ובת אשתו שלא בתו.

ואשת אחיו שלא היה בעולמו. אסיקנא בפרק כיצד (יח, ב) בין נולד ואחר כך ייבם בין ייבם ואחר כך נולד. ופלוגתא דרבנן ורי' שמעון היא התם ביבם ואחר כך נולד וקיימא לן כרבנן.

וכולן שמתו או שנתגרשו וכו' צרותיהן מותרות. ואפילו נשא ואחר כך גירש כדאיתא לקמן (יג, ב).

או שנמצאו איילנות צרותיהן מותרות. פלוגתא דרב אסי ורבא היא בפרקין (יב, א) בצרת איילונית דרב אסי אמר אסורה ומוקי לה למתניתין בשלא הכיר בה דמקח טעות עבד. ורבא אמר מותרת ואפילו הכיר בה, ומתניתין בין שהכיר בה בין שלא הכיר בה. ומשמע ודאי מדרב אסי דמוקי לה בשלא הכיר בה ומשום מקח טעות, דאיילונית בשלא הכיר בה אפילו גט אינה צריכה ואפילו בעל, לפי שאין אדם מוחל על דבר זה לעולם. ואינו מעלה אותו על דעתו. ותדע לך דאלו צריכה גט ואפילו מדרבנן, צרתה חולצת דכצרת ערוה דמיא ואסורה להתיבם ואי קשיא לך הא דתנן בכתובות פרק אלמנה נזונת (ק, ב) הממאנת והשניה ואיילונית אין להם כתובה, דמשמע כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא, כדדייקין גבי הא דתנן (שם עג, א) כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה. יש לומר דהא דקתני התם לישנא דאין להן כתובה משום ממאנת ושניה. אי נמי משום סיפא נקיט ליה דקתני ואם מתחלה נשאה לשם איילונות יש לה כתובה. מיהו קשיא מדתנן בפרק השולח (גיטין מו, ב) המגרש את אשתו משום איילונית לא יחזיר ואוקמינא טעמא בגמרא משום קלקולא שמא תנשא לאחר ויהיו לה בנים, ויאמר הראשון אלו הייתי יודע שכן אפילו נותנין לי ק' מנה לא הייתי מגרשה. ואי בלא גיטא נפקא קלקולא ממילא איתא. ויש לומר דההיא לאו באיילונית גמורה היא, אלא משום חשש איילונית הוא מוציאה, כגון ששהתה עמו ולא ילדה ונולדו בה קצת סימני איילונית, וההיא ודאי צריכה גט אלא שיוצא בלא כתובה כיון שנולדו בה קצת סימני איילונית, וההיא ודאי צריכה גט אלא שיוצאה בלא כתובה כיון שנולדו בה קצת סימנין. ותדע לך דאי באיילונית גמורה מאי חשש קלקול איכא, דהא איילונית אינה יולדת, וכדאמרינן (כתובות יא, א) מאי איילונית דוכרניתא דלא ילדה. ולעולם איילונית גמורה בכדי נפקא ואפילו גט מדבריהם אינה צריכה. ואיכא למימר דאפילו לרבא אינה צריכה גט בשלא הכיר בה, דלא פליג רבא עליה אלא בצרה בלבד ובשהכיר בה, אבל בהאי סברא לא אשכחן דפליג ובכדי לא נימא דפליגי. ואם איתא להא, הא דאמרינן (להלן עא, ב) קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין קטנה שמא תמצא אילונית, דוקא בשקבל עליו הבעל אף על פי שתמצא אילונית, אבל בקדש סתם מתיבמת ממה נפשך. אבל ר"ת ז"ל כתב בספר הישר (סיי קע"ה) דלרבא נשואי אילונית לאו מקח טעות חשבינן להו וקיימא לן

כרבא כדאסיקנא לקמן בגמרא (יב, ב) ולדבריו כל קטנה אינה מתיבמת בשקדשה אחיו סתם.

גמ' מכדי כולהו מאחות אשה ילפינן. ואף על גב דאסיקנא לקמן (ח, א) דערוה לא צריכה קרא, וצרה נמי לא צריכה קרא, יש לומר דלמאי דסליק אדעתין מעיקרא קאמר דהוה סבירא ליה דעיקר אסורה במקום יבום מעליה נפקא (להלן ג, ב) אי נמי יש לומר דאפילו למסקנא עיקר איסורא דצרה מאחות אשה נפקא מדכתיב בה לצרור לומר דמקום מצוה אפילו צרה אסירא כנ"ל.

בתר חמותו ליתני כלתו דבתר שריפה סקילה חמורה. וה"ה אם לא היתה סקילה חמורה מהרג וחנק, מכל מקום מכולהו אינך דמתניתין חמורה, לפי שהיא במיתת בית דין ואינך אינך אלא בכרת בלבד. אלא אלומי קושיא הוא, כלומר חמורה מהרג וחנק וכל שכן מכרת גרידא. ועוד דאיהו במיתת בית דין ובכרת ושאר איהו אלא בכרת גרידא.

דף ג - א

בתו עיקר איסורא מדרשא אתיא. כלומר, בתו מאנוסתו דאיירי בה מתניתין דלא נפקא מכלל אשה ובתה וכמו שפרש"י ז"ל (ד"ה אתיא). והקשה הר"א אב ב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ובמאירי בשם גדולי קדמונינו) תינח בתו מאנוסתו בתו [מנשואת] מנא לן וכי תימא דלא נפקא מכלל אשה ובתה (וכמו שפרש"י) אם כן למה הוצרכו לרבות אחותו בת אביו ובת אמו מאחותך היא בפרק כיצד, (כב, ב), נימא בת אביו ובת אמו לא נפקא מכלל בת אביך או בת אמך. ותירץ דהתם משום דכתיב אחותך בת אביך או בת אמך, כי היכי דבת אמך לאו בת אביך, בת אביך נמי לאו בת אמך (ועיי' תוס' ב, ב ד"ה בת).

בתו עיקר איסורא זידה מדרשא אתיא. פרש"י בתו מאנוסתו אבל מן הנשואין מאשה ובתה נפקא דאשה בנשואין משמע. ואינו מחוור בעיני דאשה אשה דעלמא משמע, דלא כתיב ערות אשתך ובתה, ועוד דבריש פרק נושאין על האנוסה (צז, ב), משארה הנה נפקא, דגרסינן התם אמר

רבא אנס אשה מותר בבתה מהכא ערות בת בנך וגוי הא בת בנה דידה גלי וכתוב ערות אשה ובתה את בת בנה ואת בת בתה [לא תקח] הא כיצד כאן באונסין כאן בנשואין, ואימא איפכא עריות שאר כתיב בהו, בנשואין איכא שאר באונסין ליכא שאר.

ואידי דאיירי באיסור אחות תנא באחות אשתו. פירוש, אידי דאיירי באחות דידיה תנא באחות דידה, אי נמי משום דבקדושי עצמו מתסרא ליה, אקדמה לאשת אח ולכלתו.

דף ג - ב

חדא למעוטי צרת ממאנת. פירוש, ממאנת ביבם. **וחדא למעוטי צרת מחזיר גרושתו.** יש מי שפירש (רש"י ד"ה צרת ממאנת וד"ה מחזיר גרושתו, תו"י ותוס' הרא"ש) דצרת מחזיר גרושתו וצרת ממאנת פטורות מן היבום אבל לא מן החליצה, ומשום דאינן פטורות מן החליצה ממעט לה במתניתין, ולעולם אוסרות אותן להתיבם. ולא דמיין לט"ו נשים דמתניתין דפטורות לגמרי. (ויש מפרשים דהכי קאמר למעוטי צרת ממאנת וצרת מחזיר גרושתו דצרותיהן מותרות לגמרי מן החליצה ומן היבום) ואינו מחוור דמנינא דמתניתין משמע דמעט צרותיהן דכותייהו לגמרי, כלומר פטורות מן החליצה ומן היבום, ויש לך אחרות שאינן פטורות כלל אלא חולצות או מתיבמות, והיינו ממאנת ומחזיר גרושתו, דאינן עושות צרותיהן כמותן, אלא הן אסורות אבל צרותיהן מותרות לגמרי וחולצות או מתיבמות. ולמאן דאית ליה (להלן יא, ב. יב, א) דהני צרותיהן אסורות כמותן, מנינא למעוטי דרב ודרב אסי, דכולהו לית להו דהדדי. וכן פירש הרמב"ן נר"ו. (ד"ה רב אסי, ועיי ריטב"א ד"ה ודאמרינן וגליון הש"ס ותוס' ע"א כאן).

הא דתני יכול שאני מרבה שש עריות חמורות מאלו. ה"ה דהוה מצי למימר יכול שאני מרבה את אלו שנשאו לאחרים, אלא משום דחש עריות פסיק לה דא"א לינשא לאחרים נקט להו, וה"ה לט"ו עריות לפי שאין צרה אלא מאח.

והא דתניי' שאין צרה אלא מאח. לא היה צריך, לפי שכבר אמר יצאו שש עריות שא"א לינשא לאחים, אלא נתינת טעם הוא, כלומר אם תאמר מאין זו שלא נלמד מאחות אשה שש עריות שחמורות ממנה, לפי שאין הערוה נותנת איסור לצרתה אלא שמסלקת זיקת יבום מכל אותו בית, וממילא צרה באיסור אשת אח כדקיימא קיימא. ומינה נמי שמעינן דאפילו ט"ו נשים שנשאו לאחרים צרותיהן מותרות שאין צרה אלא מאח, דאלו מטעמא קמא לא שמעינן לה, דאדרבה הוה משמע דבין נשאו לאחים ובין נשאו לאחרים צרותיהן אסורות.

דף ד - א

דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך. ולמשרי שעטנז בגדילים אסמכינהו דאי למיסר גדילים בשטענז, לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דהא לא תעשה חמור.

לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה כי ישבו אחים יחדיו. פירוש, דחסימה נמי נוהג ביבמה, ואי למילף איפכא לישתוק קרא מיניה. ופירוש אין חוסמין שאין מסתמין טענותיה ואין כופין אותה להתיבם ואח"כ יכפוהו להוציא בגט כדי לקיים מצות יבום, אלא כופין אותו מעכשיו לחלוץ. ועיקרה בפרק (החולץ) [המדיר עז, א].

אי בעית אימא משום דמוכח דא"כ ליכתוב רחמנא גבי עריות. אבל לא תחסום וכי ישבו לא מוכח, דמאי אמרת ליכתביה גבי ערות אשת אחר זו אינה תורה, דלא מצינו בכל התורה שיכתוב הדוחה אצל המצוה, שהרי תמיד ופסח ומילה לא נכתבו גבי שבת, ובמכשפה לא תחיה נמי לא מוכח דכל התורה כולה כחדא פרשתא דמיא. ומופנה נמי לא הוי דהא מצריך צריך כדאיתא בפי' ארבעה מיתות (סנהדרין נד, ב) אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב ואפקיה רחמנא לשוכב בלשון נשכב מה שוכב ענש והזהיר אף נשכב ענש והזהיר.

ואיבעית אימא משום דמופנה מכדי כתיב לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף, אביו ל"ל. קא דייק דלא יגלה כנף הא דרשינן מיניה כנף

הראוי לאביו לא יגלה דהיינו זקוקת אביו, ולאוקמה בתלתא לאוי משום דודתו ומשום יבמה לשוק ומשום זקוקת אביו, וכדאיתא בפרק נושאין על האנוסה (להלן צו, א), אלא אביו בלחוד קא דריש. ותדע לך דאי אמרת רבנן בלחוד הוא דמוקי ליה לזקוקת אביו, אבל ר' יהודה כוליה כנף אביו מוקי לאנוסת אביו ולא לשומרת יבם של אביו כלל, ומשום דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי, אם כן למה ליה למדרש משום סמוכין, בלאו הי"נ הו"ל למדרש נמי הכין, אלא ודאי כדאמרן. וכן פירש ר"ת בספר הישר (סי' ל"ז) ויש מי שגורס (ריב"ן בתוס' ד"ה א"כ) אם כן נימא לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו ל"ל. ואי קשיא לך מ"ט לא דרשי ביה רבנן נמי הכי לאסור אנוסת אביו, השתא היכא דלא מוכח ולא מופנה דרשי סמוכין, היכא דמוכח ומופנה לא דרשי הא אמרינן בר"פ נושאין על האנוסה (שם) ורבנן אי הוה סמיך ליה כדקאמרת השתא דלא סמיך ליה מבעי ליה לכדרב ענן. פי' לא סמיך ליה, דלא יקח הפסיק הענין. ועוד דאיצטריך להו נמי לסמוכין אחרים דכתיב בתריה לא יבא ממזר ודרשינן מיניה בפרק החולץ (מט, א) מה אשת אח לא תפסי בה קדושי והולד ממזר אף כל דלא תפסי בה קדושי הולד

דף ד - ב

הני מצרך צריכי דאי כתב רחמנא לא יעלה כו'. איכא למימר דמשום דר' יהודה הוא דאמרינן הכא, דאיהו לא דריש סמוכין אלא בדמופנה, וכולה שמעתין משום דידיה שקלינן וטרינן בה, אבל לרבנן אף על גב דלא מוכח ולא מופנה דרשינן. וכן נמי לבן עזאי. ואי נמי איכא למימר דאפילו לרבנן גבי ציצית בעינן מופנה ומוכח משום ללמד על כל התורה דדרשינן סמוכין, וכי לא מוכח ולא מופנה לא דרשי סמוכין ללמד על כל התורה דליתי עשה ולידחי ל"ת, וקרא דר' אליעזר (לעיל ע"א) סמוכים לעד לעולם אסמכתא בעלמא היא.

אי כתב רחמנא לא יעלה הו"א כל העלאה אסר רחמנא ואפי' מוכרי כסות. פירש"י אף על פי שאינו מתכוין להנאת חימום. ואינו מחוור דאי

בנהנה אף על פי שאינו מתכוין, פלוגתא דאביי ורבא היא בפרק כל שעה (פסחים כה, ב) בדאפשר ולא קא מיכוין, ומייתי נמי (כו, ב) ברייתא דקתני מוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואוקי כר' שמעון, ואי דבר שאינו מתכוין מהכא נפקא ליתי לה התם. ועוד דהכא אכן לר' יהודה קאמרינן, ור' יהודה הא אמר דבר שאין מתוכין אסור. אלא הכא בשאינו נהנה כלל כגון בימות החמה ואינו עומד בחמה שאינו נהנה אלא מצטער, הא נהנה אף על פי שאינו מתכוין פלוגתא דר' שמעון ור' יהודה היא. הרמב"ן נר"ו (בד"ה ואפילו).

כתב רחמנא צמר ופשתים דאפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר. וקיימא לן כתנא דבי ר' ישמעאל דכל בגדים האמורים סתם אינן אלא צמר ופשתים, אבל שאר מינין אינן חייבין בציצית אלא מדרבנן, והכי איתא במנחות פרק התכלת (לט, ב).

וחוטי צמר פוטרין בשל פשתן ואפילו לבן ושל פשתן פוטרין בשל צמר, ודוקא לבן של צמר בשל פשתים, ושל פשתים בשל צמר בדלית ליה ממיניה ואי אפשר לקיים מצות ציצית בלא דחיית ל"ת, אבל היכא דאיכא ממין הכנף אין מטילין לו אלא מינו, וכדר"ל דאמר (להלן כ, ב) כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לא יבא עשה וידחה לא תעשה, הלכך בדאיכא מינו אתה יכול לקיים את שניהם, ואם לאו אי אתה יכול לקיים את שניהם. ואם נפשך לומר יוציא חוטיין מן הבגד בעצמו ויטיל בכנף, ולעולם לא משכחת לה דליכא מינו, הא ליתא, דכל היכא דאין לו אלא בקריעת הכנף ובהפסד טליתו, הרי זה כמי שאין לו מינו.

והא דתנא דבי ר' ישמעאל לא מפקא מדרי"ל, ודר"ל לא מפקא מדתנא דבי ר"י, ותדע לך דהא קיימא לן כתנא דבי ר' ישמעאל. ומשמע נמי ודאי דאיתא לר"ל מדאמרינן בפר' כיצד (שם) גבי איסורי מצוה ואיסורי קדושה חולצות ולא מתיבמות וליתי עשה ולידחי ל"ת, ופריך רבא גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, הדר אמר רבא לאו מלתא היא דאמרי דאר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה כו'. ובנחות נמי פרק התכלת (מ, א) אמרינן ולא יהא אלא לבן ופרקינן כיון דאפשר במינן וכדר"ל וכו'. וכן בהרבה מקומות בתלמוד. דאלמא הלכתא כוותיה. כך היה נ"ל. אלא שראיתי לגדולי המפרשים דפירשו (ברמב"ן בד"ה הא) דהא דתנא דר"י אתיא דלא כר"ל, ונסמכו על מ"ש במנחות (שם) ולא

יהא אלא לבן ופרקינן כיון דאפשר במינן כדר"ל, ואפשר לומר דהתם לא קאמר דלעולם לא יטול כיון דאפשר בדאית ליה כדר"ל, אלא בדאיכא מיניה קאמר, ומשום דהוי מצוי דאית ליה מיניה קאמר דאפשר במיניה, ולעולם איתא לתנא דר"י ואיתא לדר"ל. וכן נראה מדברי רי"ף שכתב בה' ציצית (בהלכות קטנות יג, ב) (ר"ך) והוא כתוב בסוף המסכתא. ומכל מקום אסור להטיל בשל פשתים ד' חוטין של צמר לבן, שלא התיר הכתוב להטיל בו אלא שני חוטי תכלת, אי נמי בחוטי לבן בדליכא תכלת דעולין משום לבן ומשום מגו כדאיתא התם במנחות (לט, ב) דאמרינן התם מגו דתכלת פטורה לבן נמי פטר אבל אם מטיל בו ד' חוטי צמר לבן, השנים עולין משום מצות לבן, והשנים האחרים כיון שאינם תכלת אינן עולין משום תכלת, ומשום לבן נמי לא דהא איכא ב' חוטים אחרים, נמצאו הב' האחרים כלאים. וכתבו בתוס' (עי' תוס' הרא"ש ד"ה אצטריך ותוס' כתובות מ, א ד"ה כגון) דאף להטיל בטלית של פשתים ב' חוטי צמר לבן וב' חוטי פשתים אסור משום דחוטי פשתים עולין משום לבן והשאר הוי כלאים.

והא דאמרינן במנחות (מ, א) גבי סדין בציצית גזרה משום קלא אילן ואקשינן ולא יהא אלא לבן דהא תנא דבי ר' ישמעאל וכו', ומשני התם כיון דאפשר במינו כר"ל, איכא למידק מה צורך לתרץ כדר"ל, ואיהו נמי מאי קאמר לא יהא אלא לבן, והלא אם הוא צמר מעורב עם חוטי פשתן, אי נמי ד' חוטי צמר, אם אתה עושה ארבעתן לבן הרי יש כאן כלאים כמו שאמרנו. ובתוס' דוחקין דהתם להטיל בו ב' חוטי תכלת בלבד קאמר והלכך שרי, שאם הוא תכלת הא תנן (שם לח, א) הלבן אינו מעכב את התכלת, ואם אינו אלא קלא אילן והוי כמו לבן, הא קיימא לן נמי דהתכלת אינו מעכב את הלבן.

[ה, א. מקו"א]

אלא לרבנן דפליג עליה דתנא דברי רבי ישמעאל מנא להו. פירוש, לרבנן דפליגי עליה דתנא דבי ר' ישמעאל, אי לא דרשי סמוכין בכל התורה כולה כר' יהודה. אבל רבנן דר' יהודה דדרשי אפילו בכל התורה אף על גב דלא מוכח ולא מופנה, הכא נמי מסמיכות דלא תלבש שעטנז לגדילים תעשה לך נפיק להו. אי נמי איכא למימר דאפילו לרבנן דר' יהודה קאמר, משום דלכולי עלמא אין עושין בנין אב ללמד על כל התורה אלא אם כן מופנה וכדכתבינן לעיל.

[מקו"א]

לרבנן מנא להו. איכא למידק אימא לרבנן לעולם מגדילים ומשום דמוכח, דהא ודאי משמע לעיל (ד, ב) שבין דמוכח ולא מופנה בין במופנה ולא מוכח דריש ר' יהודה סמוכין כדאמרינן לעיל (שם) איבעית אימא משום דמוכח ואיבעית אימא משום דמופנה, אלמא בחד מנייהו סגי. ועד כאן לא אקשי לעיל (שם) והא מצרך צריכי ושקלינן וטרינן וטרחינן לאפנויי אלא משום דאמרינן מופנה הוא. אבל מכל מקום כשתמצא לומר דלא מופנה לימא דטעמיה דר' יהודה משום דמוכח הוא, ואכתי אמאי קא שביק גדילים ומהדר בתר ראשו, והא נמי דאקשינן לעיל (ד, ב) ולתנא דברי ר' ישמעאל טעמא דכתב רחמנא צמר ופשתים הא לאו הכי הוה אמינא כלאים בציצית אסור, לאו ממופנה בלבד פריך, אלא הכי קאמר, ולתנא דבי ר' ישמעאל טעמא דכתב רחמנא צמר ופשתים בין לכשתמצא לומר משום דמופנה בין לכשתמצא לומר משום דמוכח, הא לאו הכי לא דחי, הא ממקומו הוא מוכרע בפרשת ציצית ממש. ויש לומר דהא דאמרינן איבעית אימא משום דמוכח איבעית אימא משום דמופנה, לאו למימרא דבכל חד מנייהו קא דריש ר' יהודה סמוכין, אלא כמסתפק בטעמיה דר' יהודה קאמר, דילמא טעמיה דר' יהודה או משום דמוכח ואף על גב דלא מופנה, ואי בעית אימא טעמיה דר' יהודה משום דמופנה דוקא אבל מוכח לא מעלה ולא מוריד והלכך כשתמצא לומר משום דמופנה דוקא מנא ליה כנ"ל.

[מקו"א]

וקסבר האי תנא הקפת כל הראש שמה הקפה. כלומר, והיינו דאצטריך קרא למשריה הכא. ולית ליה להאי תנא דרשא דגדילים, דאלו סבירא ליה לא היה צריך קרא ראשו למשרי הקפת הראש במקום גלוח מצורע.

[מקו"א]

שאני כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות וכו'. איכא למידק טובא אמאי לא שני ליה קושטא דמילתא, דזקנו דכהן אצטריך לאשמועינן דאתי עשה דגילוח ודחי עשה ולא תעשה דכהן, דהא בעלמא לא דחי וכדאיתא בנזיר פ' שני נזירים (נח, א) דבכהן עשה ולא תעשה איכא, עשה דקדושים יהיו (ויקרא כא, ו) ולא תעשה דפאת זקנם לא יגלחו. ועוד דהוא ליה לאצרוכי זקנו לגלוח בתער כדמצריך ליה בנזיר פרק שלשה מינין (מא, א) דגרסינן התם ולמה לי למכתב ראשו ולמה לי למכתב זקנו צריכי דאי כתב רחמנא זקנו ולא כתב ראשו הוה אמינא הקפת כל הראש לא שמה הקפה, להכי כתב ראשו, ואי כתב ראשו ולא כתב זקנו הוה

אמינא משמע תרתי, משמע דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומשמע דהקפת כל הראש שמה הקפה, ואכתי דבתער מנא לן, להכי כתב רחמנא זקנו. פירוש דמראשו לא חזינן דגלוח מצורע בתער, דבמספרים נמי איכא דחייה בהקפה, אבל מזקנו שמעינן ליה, משום שאין השחתת זקן אלא בתער כדאיתא התם. ואיכא למימר דהכא לא הוה ידע טעמא דתנא ולא הוה רמי אנפשיה דמשום דאתי עשה דגלוח ודחי עשה ולא תעשה דכהן קא מוקי ליה בזקן דכהן, אלא דאכתי קשיא לי לסברתיה דמאן דאמר אם אינו ענין ללאו שאינו שוה בכל תנהו ענין ללאו השוה בכל, במאי תלי טעמא דתנא דשביק זקנו דישראל ונקיט זקן דכהן כיון דלדעתיה ליכא חדוש טפי בזקן דכהן מבזקן דישראל, (או) הוה ליה לתנא למימר זקנו מה תלמוד לומר לפי שנאמר בישראל ולא תשחית את פאת זקנד וכו', ואם אינו ענין ללאו שאינו שוה בכל תנהו ענין ללאו השוה בכל. ויש לומר דמאן דבעי למילף הכא מיניה הוה סלקא דעתיה משום דריבה הכתוב מצות יתירות בכהן הוה דאוקמיה תנא בזקן דכהן ושבקיה לזקן דישראל, ומכל מקום היה סבור דתנא משום חדוש כל דהו ניחא ליה למדרשיה בכהן ולא בישראל אבל מכל מקום אפילו לכשתמצא לומר דלזקן דכהן אתא, אינו סברא שהוצרך הכתוב לכתוב זקנו משום חדוש מועט כזה, דכולה מילתא מראשו דישראל שמעינן לה, אלא עיקר טעמא דאיצטריך קרא למכתב זקנו כלל אינו אלא ללמד אעלמא במדה זו שאם אינו ענין כנ"ל.

לנזיר שכן ישנו בשאלה. איכא למידק תיתי מכהן ונזיר מצורע. ובפרק שני נזירים (נזיר נח, ב) דאמרינן כהן מנזיר לא יליף שכן ישנן בשאלה, נזיר מכהן לא יליף שכן לאו שאינו שוה בכל בעלמא לא ילפינן כדאמרן, איכא לאקשוויי נמי ניליף בעלמא מתרוייהו, ומיהו לגירסת קצת הספרים דגרסי התם, בנזיר בעלמא לא ילפינן כדאמר מר מקל אדם כל גופו בתער, לק"מ, דהכי קאמר בעלמא לא ילפינן ואפילו מתרוייהו מפני ששניהם הותרו מכללן, דאמר מר מקל אדם ואפילו כהן ואפילו נזיר מצורע מקל כל גופו בתער, כלומר במספרים כעין תער כדאיתא התם, אבל לגירסת הספרים דעבדי לה מימרא באפי נפשה דגרסי הכי אמר רב מקל אדם כל גופו בתער קשיא. ומיהו נראה לי דאפילו לההיא גירסא לא קשיא, דמכל מקום משום דקושטא דמלתא הכין דמקל אדם כל גופו בתער כדרב והותרו מכלל, משום הכי לא ילפינן מתרוייהו, ואינהו הוו ידעי לה להא דרב. והא דאמרינן התם בעלמא לא ילפינן כדאמר, הכי קאמר, בעלמא לא ילפינן מחדא כדאמרן, אבל מתרוייהו משום דרב היא. ויש מתרצים (תוס' נזיר שם ד"ה הר"ף) דמתרוייהו לא ילפינן משום דאיכא למפרך

מה לכהן ונזיר מצורע שכן גדול שלום הבית וכמאן דאמר (מו"ק ז, ב) דמצורע בימי ספירו אסור בתשמיש המטה, וכדאמרינן (חולין קמא, א) בשלוח הקן כגון שנטלה על מנת לשלחה דלאו ליכא עשה היא דאיכא מהו דתנימא הואיל ואמר מר גדול שלום הבית וכו'. ואכתי איכא למידק נגמר מכהן מצורע בעלמא דאתי עשה ודחי לא תעשה ועשה שאינו שוה בכל, ואנן בעלמא קיימא לן דלא דחי, דלקמן בפרק כיצד (כ, א) גבי אלמנה לכהן גדול דתניא דחולצת ולא מתיבמת פרכינן בגמרא בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה הוא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אלמא פשיטא להו דלא דחי אפילו עשה ולא תעשה שאינו שוה בכל כאלמנה שאינו שוה בכל אלא בכהן גדול בלבד. ועוד דלגבי הא דתניא יכול אמר לו אביו היטמא כו', פרכינן במציעא פרק אלו מציאות (לב, א) טעמא דכתיב קרא הא לאו הכי הוה אמינא דציית ליה ואמאי עשה ולא תעשה הוא, ואף על גב דלאו דטומאה אינו שוה בכל. ומיהו מהא ליכא ראייה כל כך, דאיכא למדחי דמאל תחזיר קא מקשה, דהוי לאו השוה בכל. ואף על פי שאינה בזקן ואינו לפי כבודו (שם ל, א), מכל מקום בכהנים לויים וישראלים נוהג. אבל מאידך דאלמנה קשיא. ויש לומר בהא נמי דמכהן מצורע לא ילפינן בעלמא כלל, דדלמא שאני התם משום דגדול שלום הבית.

דף ה - ב

שוע טווי ונוז. פרש"י ז"ל (בד"ה שוע) שוע חלק כדמתרגמינן איש חלק שעיע, כלומר שיהיו חלוקין יחד במסרק. טווי, יחד. ונוז מלשון אריגה לומר שיהו ארוגין יחד. כן פירש במסכת נדה פרק האשה שהיא עושה צרכיה (סא, ב בד"ה שוע ואילך) וכן משמע לכאורה במסכת כלאים (פ"ט, מ"א) דתנן התם אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג שנאמר לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ורבי שמעון בן אלעזר אומר נלוז ומליז עליו אביו שבשמים דמשמע דמשוע טווי ונוז מפיק אריג. ור"ת ז"ל (בספר הישר סי' לח וסי' תשנ) הקשה עליו אם כן כלאים בציצית דשרא רחמנא היכי משכחת לה לא שוע לא טווי ולא נוז איכא, כדאמרינן במנחות פרק התכלת (לט, א) שמע מינה קשר העליון דאורייתא דאי

סלקא דעתך לאו דאורייתא כלאים דשרא רחמנא גבי ציצית למה לי והא קיימא לן התוכף תכיפה אחת אינו חבור אלא שמע מינה דאורייתא והווי להו שתי תכיפות אלמא מדאורייתא הוי חבור וכדאמר הכא נמי דשתי תכיפות דאורייתא. ואפילו בבגדי כהונה שחוטן כפול ששה דנוז איכא שוע מיהת ליכא שלא היו חלוקין במסרק יחד, ואפילו הכי אסורין משום כלאים כדאיתא ביומא פרק בא לו (סט, א). ועוד קשיא לי מדאמרין בפרק התכלת (לט, ב) אמר רב נחמן השיראין פטורין מן הציצית ואותביניה מדתניא השיראין והכלך והסריקין חייבין בציצית ופריק מדרבנן, ואותביניה תו אימא סיפא וכולן צמר ופשתים פטורין אותן, כלומר, קא סלקא דעתא חוטי צמר ופשתים יחד אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דמשתרי בהו כלאים כלומר שתוכף החוטין ב' תכיפות אלא אי אמרת דרבנן היכי משתרי בהו כלאים, ופריק אימא צמר או פשתים, דאלמא תוכף חוטי צמר עם חוטי פשתים הוי כלאים דאורייתא, ופירש ר"ת ז"ל שוע שיהא כל אחד חלוק במסרק לעצמו ושיהא כל אחד טווי לעצמו ושיהא כל אחד שזור לעצמו שהן כך אם תכף בהן ב' תכיפות חבור הוא דכתיב יחדו והכי דייק לישנא דקרא לא תלבש שוע טווי ונוז צמר ופשתים יחדו כלומר מחוברין ונוז לשון שזירה הוא ולא לשון אריגה. ותדע לך מדאמר התם בפרק האשה (נדה שם) ואימא או שוע או טווי או נוז, דאלמא כי היכי דשוע וטווי קאי אכל חד באפי נפשיה, הכי נמי נוז אכל חד באפי נפשיה קאי. והא דאמרין התם בהאשה האי חוטא דכתנא דאבד בגלימא ונפקיה ולא ידע אי אינתיק אי לא אינתיק שפיר דמי מאי טעמא מדאורייתא שעטנו אמר רחמנא, בחוט שאינו שזור קאמר, וגלימא נמי אינה שזורה שאין דרכן בשזורין אלא בשפתא דגלימא כדאיתא בפרק בתרא דערובין (צו, ב) גבי המוצא תכלת בשוק. וזו ששינו במס' כלאים (שם) אין אסור משום כלאים אל טווי ואריג שנא' שעטנו דבר שהוא שוע טווי ונוז, לאו למימר דממשמע טווי ונוז נפיק אריג, אלא טווי נפיק משעטנו ואריג משום חבור הוא ומלשון יחדו נפיק. והתם (מ"ט) קתני. הלבדין אסורין מפני שהן שוע, אף על פי שאינו טווי ונוז, ומדרבנן קאמר דשוע או טווי או נוז אסורין והיינו דרבנן, והיינו דקתני נלוז ומליז עליו אביו שבשמים, אלמא לשון נוז היינו ענין פתלתולות ועקוש כדרך השזורין שפותלין אותן. והיינו דאצטריך רחמנא למשרי כלאים בציצית משום דלגבי ציצית שזורין בעינן כדאמרי בספרי (שלח פי' קטז) פתיל תכלת טווי ושזור. אין לי אלא תכלת לבן מנין כו'.

אלא כולה משעטנו נפקא. פרש"י ז"ל (בד"ה שלה) מדאפקוה רחמנא בלשון שעטנו ולא כתיב לא תלבש כלאים צמר ופשתים. ואינו מחוור

דדלמא כוליה לשוע טווי ונוז אתא. אלא ה"פ, אלא לעולם מיחדו נפקא, וכי תימא יחדו אצטריך לתוכף תכיפה אחת אינה חבור, כולה משעטנו נפקא מדקאמר שעטנו ולא כתיב שעטנזים אלמא בשעושה הצמר והפשתים בגד אחד קאמר (ר"ך) והוא כתוב בסוף המסכתא.

[מקו"א]

מה להנך שכן לפני הדבור. ואם תאמר תיתי ממוספין ומהנך, יש לומר משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן תדירין. והיינו נמי טעמא דלא יליף ממילה ותמיד למאן דאמר (חגיגה ו, א) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הוא, משום דהני תדירין. ואם תאמר נילף מקרבנות צבור שדוחין את השבת כדדרשינן בפרק כיצד צולין (פסחים עז, א) מבמועדיכם יש לומר דהני נמי חשיבי תדירין כיון שישנן בכל שנה.

מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי. איכא למידק כיון דמכלל אסור אתה שומע התר בעלמא, למה לי להדורי בתר דרשא דאת שבתותי ליגמר מעליה גופא, דטעמא דכתב רחמנא עליה הא לאו הכי דחי, אלמא אתיעשה ודחי ל"ת שיש בו כרת, דמאי אולמיה דדרשא דאת שבתותי מדרשא דעליה. ועוד היאך אפשר לומר בדאמר ליה שחוט לי בשל לי ולאשמועינן בעלמא דדחי, דהא מדאצטריך רחמנא למכתב גדילים לומר דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא, שמע מינה דלא דחי לא תעשה שיש בו כרת, דאי סלקא דעתך שיש בו כרת דחי, שאין בו כרת מבעיא. ואיכא מאן דמתרץ (רמב"ן בד"ה לא תעשה) דמעליה לא מצי למיגמר, דאיכא למימר דאצטריך לדרשא אחרינא ולגזירה שוה דעליה עליה כדאיתא לקמן (ט, א) ולא עבדינן בנין אב ללמד על התורה כולה עד שירבה אותה הכתוב בפירוש וכדכתיב לעיל, והכא הכי קאמר היכי אשכחן בהדיא דדחידאצטריך עליה למיסרה. ותמיהא לי דאם כן מואת שבתותי נמי לא נגמר, דדלמא ללאו דמחמר הוא דאתא, ומשום דאיכא לאו ועשה, ואצטריך לאשמועינן, דסלקא דעתך אמינא הואיל והוקש כבודו לכבוד המקום אימא ניציית קא משמע לן, וכדאיתא בפי' אלו מציאות (לב, א) ועוד דאי משום דעליה איכא למימר דלגזירה שוה אחריתי אתיא, מאי קשיא ליה אמאי איצטריך עליה למיסרא דלמא לג"ש הוא דאתא וכשתמצא לומר דלמיסרא לערוה הוא דאתא, ליגמר מינה דבעלמא דחי. ובתוסי' (ג, ב ד"ה טעמא) מתרצין דודאי מעליה מצי למיגמר הא בעלמא דחי, אלא משום דברייתא (לעיל ג, ב) קתני שומע אני אפילו באחת מכל העריות, משמע להו דמקמי דתיתי

עליה ידעינן הכי, ועליה למיסר אצטריך. ואף על גב דאמר רבא לקמן (ח), א) ערוה לא צריך קרא וצרה נמי לא צריך קרא, דאלמא הא דקתני בברייתא שומע אני לאו דוקא, אלא משום שיטפא דצרה שלא במקום מצוה נקט ליה ההיא סברא דרבא היא, ואנן השתא הוה סלקא דעתין דברייתא דוקא קתני שאני שומע בין בעריות בין בצרות וזה נכון. ויש לומר עוד דאי בעלמא אשכחן בהדיא עשה דדחי לא תעשה שיש בו כרת, מעליה לא נגמר אעלמא דדחי, ולא דרשינן נמי עליה לאיסורא, משום דאדרבה הוה דרשינן ליה להיתרא, והוה דרשינן הכי, נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן באחות אשה אף כאן באחות אשה, וקאמר רחמנא יבמה יבא עליה, ומשום דבעלמא לא דחי אצטריך קרא להיתרא. אלא ודאי כיון דלא דריש ליה תנא להיתרא אלא אדרבה דריש ליה איפכא לאיסורא, שמע מינה דשמעינן בעלמא דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת. והלכך עליה לא אצטריך להיתרא, דאם כן לישתוק קרא מינה ואנא ידענא דדחי כדדחי בעלמא, ומשום הכי מהדר אמינא לן בעלמא דדחי ולא ילפינן עליה ובעלמא דחי. והיינו נמי דכי אמר רבא לקמן ערוה לא צריכא קרא מדאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, פריך רב אשי (להלן ח, ב) וממאי דהאי עליה לאיסורא דלמא להיתרא, ומשום מלתיה דרבא פריך לה רב אשי, דכל היכא דהוה סלקא דעתא למילף משום דוכתא דבעלמא דחי, לא הוי מצי רב אשי למיפרך הכא מטעמא דאמרון. אבל מדפריק רבא דערוה לא צריכא קרא מיד פירכה רב אשי וכסברא דכולה סוגיין. והא דמהדרינן עליה דרב אשי אם כן לגלות ערותה דחדא היכי משכחת לה, לא הוי מסקי אדעתייהו בכולה שמעתין עד התם במסקנא, כי היכי דרב אשי לא הוה מסיק לא אדעתיה. ורבא נמי דאמר ערוה לא צריכה קרא, מהאי טעמא דלגלות ערותה דחדא קאמר לה, ועליה קא סמיך למימר דעליה לא צריך למימר ערוה, דמלגלות ערותה שמעינן לה, ומינה דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. והוא הדין דהוה מצי רבא למימר עליה להיתרא לא מצית אמרת דתקשי לך מנא לן דבעלמא דחי, דאם כן לגלות ערותה דחדא היכי משכחת לה וכדתרצינן אדרב אשי, אלא משום דעד השתא הוה פשיטא להו דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת, משום הכי אהדר להו רבא בהווא לישנא דלא דחי, וקושטא דמלת אמר להו, כן תירצו בתוסי' (שם).

טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי. כלומר ולהכי אצטריך עליה לאיסורא. ואיכא למידק אימא איפכא דעליה להיתרא ואת שבתותי תשמורו לאיסורא, ולגלוי אעלמא דלא דחי ולא נילף מיבום לקולא, דקולא וחומרא לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן

כדאמרינן לקמן (ח, א) וכדאמרינן נמי הכא נגמר מהכא דלא דחי כלומר ולחומר. ויש מתרצים (תוס' לעיל ג, ב ד"ה לימא) דאי משום הא לא אצטריך את שבתותי, דלעולם מיבום לא ילפינן הואיל ועיקר מצותו על ידי דחייה. וקשיא לי דהא כי מייתנין לה לקמן (מ, א) בהיקשא דר' יונה ואמרינן סלקא דעתך אמינא מה אשת אח שריא אף כל עריות נמי שריין אמר רחמנא עליה, לא דחינן אי משום הא לא אצטריך דשאני אשת אחד דעיקר מצוה בכך. ואיכא למימר דשאני התם דמתורת היקשא אתינן לה דהוקשו כל העריות, וכיון דאקשינהו חד דינא אית להו לכולהו מילי בין לקולא בין לחומר.

והא דלא גמרינן מציצית דלא דחי את לאו שיש בו כרת, איכא למימר משום דדלמא סבירא לן מה לי חומר זוטא מה לי חומר רבה כדאיתא לקמן (ז, א) ואלא מיהו ודאי אלו קמה לן דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת, הוינן יכולין לאקשוויי אם כן סמוכין דציצית למה לי, דכיון דאפילו לא תעשה שיש בו כרת דחי כל שכן לא תעשה גרידא. אלא דשקלינן וטרינן בה ולא קמה לן דדחי. ובתוס' (בד"ה טעמא ובתוס' הרא"ש) מתרצים דהא דלא גמרינן מציצית דלא דחי לא תעשה שיש בו כרת, משום דאיכא למימר דלמאי דקא סלקא דעתא למיגמר השתא משבת, צמר ופשתים לא מיתר לן כלל, דאצטריך לדוקיה כרבא לומר דצמר ופשתין פוטרינן בין במינן בין שלא במינן. וראשו נמי לא מיתר. אי נמי יש לומר דדלמא כלאים בציצית איצטריך משום דציצית עשה שאינו שוה בכל, סלקא דעתך אמינא דעשה שאינו שוה לא דחי להו השוה בכל, משום הכי אצטריך למשרי בהדיא כלאים בציצית.

[מקו"א]

וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי. ואם תאמר לעולם בעלמא לא דחי והכא אצטריך משום דהוקש כבודו לכבוד המקום סלקא דעתך אמינא דחי להכי אצטריך למיכתב דלא דחי. וכענין זה אמרו במציעא (לב, א) גבי יכול אמר לו אביו היטמא, טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי, והא הוה ליה כבוד אב עשה והאי עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה וכו'. ומשני סלקא דעתך אמינא הואיל והוקש כבודו לכבוד המקום הא נמי לידחי קא משמע לן. ויש לומר דאי בעלמא לא דחי משום דהוקש כבודו לכבוד המקום לא מקילינן כולי האי שידחה לאו שיש בו כרת, אבל התם דליכא אלא עשה ולא תעשה הוא דהוה אמינא דמשום דהוקש דחי אפילו לאו שיש עמו

עשה, וטעמא דמילתא משום דהא קיימא לן דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה היינו משום דאמרינן מאי אולמיה האי עשה מהאי עשה, השתא דאיכא עשה דכבוד אב דאליס ועדיף מעשה דעלמא הוה אמינא דדחי לכך אצטריך למיכתב דלא דחי, משא"כ בלאו שיש בו כרת, ואם תאמר אם כן כיון דסלקא דעתא דמשום שהוקש דחי לאו ועשה אפילו הכי פשיטא לן דאינן בדין שידחה לאו שיש בו כרת היכי ניחא לן מאי דילפינן בברייתא (בבא מציעא שם) שאמר לו אביו אל תחזיר תטמא משבתותי תשמורו, דשאני שבת שיש בו כרת ואף על פי שהוקש אינו בדין שידחה, אבל להיטמא ושלא להחזיר ישמע לו מפני שהוקש כבודו לכבוד המקום. ויש לומר כיון דבעינן למימר השתא הא לאו הכי דחי ואפילו הכי מיעטיה קרא דאפילו במקום כבוד לא דחי, אלמא לא אמרינן טעם דהוקש בשום מקום ואפילו במקום עשה ולא תעשה.

דף ו - א

לא בלאו דמחמר [וכו'] אלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה ליגמר מהכא דלא דחי. ואיכא למידק מ"ש כי מוקמינן ליה בשחוט לי ובשל לי, דייקינן מינה הא בעלמא דחי, וכי מוקמינן ליה בלאו דמחמר דייקינן מיניה איפכא, וללמד על כל התורה להיות כמוהו, ואיכא למימר דכי מוקמינן ליה בשחוט לי ובשל לי, ליכא אלא כדאמר דאי סלקא דעתך דניגמר מיניה בעלמא לאיסורא לישתוק קרא מיניה, דמהיכי תיתי דאתי עשה ודחי לאו חמור שיש בו כרת. ויש מקשים (רמב"ן ד"ה הא) דהא ליתא דדלמא אצטריך דאי לאו דגלי לן רחמנא את שבתותי תשמורו הוה אמינא דדחי כדדחי לאו גרידא דכלאים, דמה לי איסורא זוטא מה לי איסורא אבה, וכדאמרינן לקמן (ז, א) מאי או אינו דקאמר סלקא דעתך אמינא אטו עשה דדחי לא תעשה לאו לא תעשה דחמור מיניה וקא אתי עשה ודחי ליה מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא תלמוד לומר לא תבערו. הכי נמי דלמא אצטריך למילף מיניה בכל התורה כולה דלא דחי אלא לא תעשה גרידא ככלאים, הא שיש בו כרת לא. ומתרצים דכל היכא ודאי דליכא אלא חד קרא גמרינן מיניה מה התם לא דחי, בעלמא נמי לא דחי, אבל הכא כי דרשינן מכבוד אב ואם דלא דחי, וכתבי נמי עליה

דלא דחי הוּוּ להוּ כשני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין שלא ידחו, אלא שידחו וללמד על עצמן בלבד באו שלא ידחו. ואם תאמר אם כן מעיקרא מאי קא מבעיא להוּ שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי דאצטריך עליה למיסרא. דלמא כי אצטריך עליה לאגמורי על כל התורה דלא דחי. יש לומר דעליה כיון דאיכא למימר דאתי לגזירה שוה אחרינא כדלקמן (ט, א) לא עבדינן מיניה בנין אב וכדכתבין לעיל (ה, ב ד"ה מאי) אלא אדרבה הוה גמרינן מציצית דמופנה דדחי, דמה לי איסורא רבה מה לי איסורא זוטא. והשתא נהי דהוה סד"א דאת שבתותי תשמורו ללא דמבשל הוא דאתא ולומר דלא דחי, דרשינן נמי עליה לכיוצא בו דלא דחי, הא בכל התורה דחי דהוּוּ להוּ ב' כתובין. ומיהו כי מוקמינן ליה בלאו דמחמר, ודאי איכא למשמע מיניה איפכא, דכיון דאיכא למגמר מציצית דדחי, ואת שבתותי תשמורו לגופיה הוא דאתא משום דאתה ואביך חייבין בכבודי. ואיכא למימר נמי דמואת שבתותי תשמורו לגופיה הוא דאתא משום דאתה ואביך חייבין בכבודי. ואיכא למימר נמי דמואת שבתותי תשמורו גמרינן לכל התורה דלא דחי, וכלאים בציצית לגופיה משום דציצית שקולה כנגד כל המצות, וכיון דאיכא לאקושי להאי, ואיכא לאקושי להאי לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן ולא דחי. ואינו מחוור לי, דכיון דאמרינן דאי לאו את שבתותי תשמורו הוה אמרינן דעליה לא מוכח, ולא עבדינן מיניה בנין אב ואפילו לחומרא, כיון דאיכא למימר דלג"ש הוא דאתא, כי כתיב נמי את שבתותי תשמורו אמאי לא אמרינן דעליה דלמא לגזירה שוה, והוה ליה את שבתותי חד קרא, וליגמר מיניה דעלמא לא דחי, וכלאים בציצית ללאו גרידא הוא דאתא. וכבר הקשתי יותר מזה על סברא זו למעלה. אלא ודאי התירוץ הראשון נכון דאם כן לשתוק קרא מיניה, דההיא סברא דמה לי איסורא רבה מה לי איסורא זוטא, אכתי לא אזלינן בההיא סברא. ותדע לך דאדרבה עיקר שמעתין (לעיל ג, ב) בהא שקלינן וטרינן אימר דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו כרת מי דחי. ואמרינן נמי (לעיל ה, ב) אשכחן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דאצטריך עליה. ועל סברא זו טרחינן לאשכוחי מנא לן דדחי, אלמא אכתי לא קמה לן ההיא סברא דמה לי איסורא רבה מה לי איסורא זוטא, אלא מאן דאמר אתיא מהבערה הוא סלקא דעתך דתנא דברייתא אית ליה הכין, ומשום דאתי עשה ודחי לא תעשה קאמר, והאי או אינו דקאמר משום דמה לי איסורא זוטא מה לי איסורא רבה כדאיתא להדיא לקמן, דלמאי דסלקא דעתא מעיקרא קא מפרש לה הכין, אבל למאי דדחי רב שימי ברש אשי דתנא בקל וחומר מייתי לה,

לא שמעינן מההיא ברייתא ואידחיא לה ההיא סברא לגמרי כנ"ל. אח"כ מצאתי בתוסי' (הרא"ש ו, ב ד"ה וטעמא) דאפילו למאן דבעי לאיתוייה מהבערה, לא הוה סליק אדעתיה ההיא סברא דמה לי איסור זוטא כו', ותדע לך מדקאמר אתיא מהבערה משמע דמיתורא דהבערה בא ללמד, דאי לא לימא מה לי איסור זוטא כו'. ולישנא דסוגיין נמי הכי משמע דמיתורא דלא תבערו קא דייק לה מדקאמר טעמא דכתב רחמנא לא תבערו, הא לאו הכי דחי, וקסבר עכשיו דהאי או אינו דברייתא לאו דוקא. ותדע לך דעל כרחך למאי דדחינן לא ר' יוסי היא דאמר הבערה ללאו יצאה, לא מיפרש היא או אינו משום מה לי איסורא זוטא מה לי איסורא רבה.

ונגמר מהכא דלא דחי. איכא למידק אדרבה נגמר מהכא דדחי מיהא עשה ולא תעשה, דהא שבת עשה נמי איכא דכתיב תשבות, וטעמא דכתיב את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי, אלמא בעלמא דחי. ויש לומר דמהתם לא ילפינן לקולא דדלמא משום דהוקש כבודו הוא דאצטריך לגלויי דלא דחי. ולקמן נמי גבי בנין בית המקדש משום חומר מקדש אצטריך נמי. וכיון דבמקום כבוד ובמקום מקדש לא דחי לא תעשה שיש עמו עשה, שמע מינה דבעלמא לא דחי אפילו לאו גרידא ורבינו מורי הרב זצ"ל (רבינו יונה ומובא בריטב"א ה, ב ד"ה כלכם) תירץ דבמחמר ליכא עשה דמסתמא תשבות אינו עשה אלא אבות מלאכות.

ולגמר מהכא דלא דחי. תימה דאפילו תמצא לומר, דבלאו דמחמר לא ילפינן מיניה ללאו גרידא דעלמא, דשאני שבת דעשה ולא תעשה הוא דכתיב וביום השביעי תשבות, והא דאצטריך רחמנא למיסריה משום שהוקש כבוד לכבוד המקום, מהו דתימא לציית ליה קא משמע לן כדאיתא התם במציעא (לב, א) ויש לומר דסבירא לן דאם איתא דבעלמא דחי לאו גרידא, הכא כיון דהוקש כבודו לכבוד המקום דחו אפילו לאו ועשה.

והא תנא בעלמא קאי ולא קא פריך. קשיא לי והא ברייתא כל שכן דקשיא ליה, דהא תנא דברייתא ע"כ בלאו דמחמר מוקי ליה, דאי בלאו דמבשל כל שכן דאיכא למיפרך שאני התם דלא תעשה שיש בו כרת הוא. ויש לומר דלטעמיה קא פריך ליה, כלומר בשלמא לדידי אידך תנא פליג ומוקי לה בלאו דמחמר, משום דקס"ד דבעלמא לא אתי עשה ודחי לא תעשה גרידא, וכלאים בציצית דדחימשום דציצית שקולה כנגד כל המצות ולא גמרינן מיניה, אי נמי דצמר ופשתים לא מייתר וכדיוקא

דרבא. אבל אנן דקיימא לן בעלמא דדחי, על כרחך ללאו דמבשל הוא דאתא, והאי תנא דיכול תהא כבוד אב ואם דוחה את השבת בלאו דמבשל קאמר. אבל לדידך דמוקמת ליה בלאו דמחמר ולומר דתנאי לא פליגי אם כן ליגמר מהכא דבעלמא לא דחי דהא לאידך תנא על כרחין לא דחי.

את שבתותי תשמרו אני ה'. פירוש לישנא דתשמרו קדריש, כלומר, לעולם שבת שמורה שלא תדחה. ולקמן נמי איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו, הכי נמי תשמרו קא דריש. ורש"י ז"ל (לעיל ה, ב ד"ה כולכם) פירש דאני ה' קא דריש.

מה להנך שכן הכשר מצוה. פרש"י ז"ל ודאי בבשל לי שחוט לי דשאני התם דאי אפשר לקיום מצות אביו בלא עקירת השבת, אבל הכא הא אפשר דחליץ ואכתי עליה למאי אצטריך למיסרה. ואין פירושו מחוור חדא דאין לשון הכשר אלא מתקן ומכין, כענין שאמרו מכשירי אוכל נפש, הוכשרו בשחיטה. ועוד דע"כ מצינו אשה עולה לחליצה ואינה עולה ליבום דבר תורה, ורבא דאמר הכי בפרק כיצד גבי אסור מצוה ואסור קדושה חולצת ולא מתיבמת, הכא אפשר בחליצה ומקיים עשה ולא תעשה איתותב, דכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה. ועוד דאם כן מילה ופסח ותמיד (לעיל ה, ב) ומיתת ב"ד בשבת דאתינן למידק מינה לקמן (ו, ב) לא תיתי, דמה להנך דאי אפשר קיומן אלא בעקירת השבת. ואף על פי שאפשר למול למחר ואי נמי לדונו למחר, השתא מיהא אי אפשר קיומו של דבר אלא בדחיית השבת והכשר מצוה איכא, ותדע לך דהא בנין בית המקדש אפשר למחר וקרי ליה הכשר מצוה. ועוד הא דאקשינן לקמן גבי בנין בית המקדש הכשר מצוה מהתם נפקא, מאי קושיא ממורא אב גמרינן לכל התורה דדחי היכא דהוי הכשר מצוה, ודמקדש לגופיה אצטריך דאף על גב דהכשר מצוה הוא הכא לא דחי. ומכל מקום בין מורא בין מקדש הכשר מצוה נינהו, הא ביבום דלאו הכשר מצוה הוא לא דחי ולא אצטריך עליה למיסרה. ונראין דברי ר"ח ז"ל שפירש דאלאו דמחמר קאי, כלומר, לעולם בלאו דמחמר, ודקא קשיא לך ליגמר מהכא דלא דחי, שאני הכא דאין בטולו אלא הכשר מצוה בלבד, ובשעה שמבטל הלאו לא מקיים העשה ממש, וכגון שאמר לו אביו לחמר אחר בהמה זו להביא גוזלות או דבר שצריך ליהנות ממנו, ולפיכך כשהוא מחמר אין זה ממשו של כבוד אלא הכשר כבודו, ואף על פי שאמר לו האב חמר אחר הבהמה, לפי שאין עיקר כבוד אלא במה שיש לו בו הנאה, וכדאמרינן בקדושין (לא, ב) איזהו כבוד מאכילו ומשקהו

ומלבישו ומנעילו. אבל אמר לו לעשות דבר אין לו בו הנאה של כלום, אין זה כבוד שנצטווה עליה, וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא. ומה שאמרו יכול אמר לו אביו היטמא, לא לחנם אמר לו שיטמא, דהא לא צריכא קרא, אלא שאמר לו להביא פירות מבית הקברות וכיוצא בזה. וכן אמר לו אל תחזיר כדי שלא יבטל מלהאכילו, וכיוצא בזה קאמר, הא לאו הכי אין צריך לומר שלא ישמע לו. והלכך לא גמרינן מלאו דמחמר ללאוין דעלמא שלא ידחו, דהתם ליכא אלא הכשר מצוה. וכן נמי במחמר דבנין בית המקדש, שאין בו בנין הבית ממש אלא שהוא מכשיר בנין והיינו דאקשינן לקמן הכשר מצוה תיפוק ליה מהתם דלא דחי.

דף ו - ב

לא ר' יוסי היא. והשתא הוה מצי לאקשויי וליגמר מהכא דלא דחי כדלעיל, אלא דעדיפא מינה קאמר ליה, דאי הוה מקשי ליה הכא הוה מתרץ ליה כדלעיל שאני הכא דהכשר מצוה הוא דהבערה נמי אינה גופא של רציחה, ומיהו איכא למידק היכי הוה סלקא דעתא דמשום דאתי עשה ודחי לא תעשה הוא, והא קיימא לן (ביצה ח, ב) דכי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה הני מילי כגון מילה בצרעת וכלאים בציצית דבשעה דעבר אלאו מקיים עשה, אבל הכא הא קא מבשל ועבר אלו קודם למיתת ב"ד. ויש לומר דהכא נמי הוי ליה למיפרך הכי, אלא דעדיפא מינה אמר ליה. ויש אומרים (רמב"ן ד"ה לא, ועיי' ריטב"א בשם ר"ח) דהכא נמי איכא למימר כגון שהיתה פתילה של אבר בידו ופותח פיו ונותן את האור תחת הפתילה והיא נתכת לתוך פיו, וכן בהבערה, נמצא שהבערה ובשול וקיום מיתת ב"ד באין כאחד. ולא מסתבר שאי אפשר שלא תהא הבערה ובשול הפתילה קודם בזמן, שאין הפתילה נתכת אלא אחר ההבערה זמן אחר. וכן בשול הפתילה על כל פנים קודמת בזמן לירידתה לתוך פיו, ואינו דומה לכלאים בציצית שאי אפשר לאחד מהן להיות קודם בזמן לחברו, וכן מילה בצרעת.

דף ז - א

ו**תהא קבורת מת מצוה דוחה כו' ת"ל לא תבערו**. כלומר, כיון דגלי לן קרא דרציחה אינו דוחה, תו לא אתיא קבורת מת מצוה מק"ו, דהא איפריך ליה מרציחה דאינה דוחה. וא"ת היכי ילפינן מלא תבערו רציחה עצמה, דשאני הבערה דאינה אלא מכשירי מצוה, אבל סקילה או סייף תדחה את השבת. ויש לומר דכיון דגלי רחמנא דלא אמרינן מה לי חומרא זוטא מה לי חומרא רבה תו לא דחי אפילו רציחה עצמה את השבת. ולמאן דיליף מקל וחומר על כרחין לא אתא לא תבערו אלא לאפוקי מקל וחומר, וכיון שכן על כרחין האי לא תבערו לרציחה עצמה אתא, דלגבי רציחה הוא דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות ואתא לאפוקי מהאי קל וחומר.

דף ז - ב

ה"א **אשת אח דאישתרי אישתרי שאר כל העריות לא**. ואם תאמר והא איכא מאן דאמר בזבחים (מט, ב) דאיהו לא גמר מכלליה אבל כלליה גמר מינה. פירש רש"י ז"ל בזבחים (שם ד"ה אבל) דאפילו למאן דאית ליה הכי לאו דבר חדש גמר כלליה מיניה, דאם כן אין כאן דבר חדש. ועוד דאם כן ליכא מידי בין דבר שיצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ובין דבר שיצא לידון בדבר חדש, אלא ודאי אין כללו למד ממנו אלא שחיתת צפון שאינו דבר חדש.

אלא סלקא דעתך אמינא תיתי במה מצינו מאשת אח. הקשה הר"א אב"ד ז"ל והיכי אתיא במה מצינו, והא אמרינן (לעיל ז, א) דדמי לדבר שהיה בכלל לידון בדבר חדש שאי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב בפירוש.

ותירץ דכד מעיינת בה לא דמיא לדבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר חדש, והא דלעיל דחייא בעלמא היא, כלומר, אי דמיא אדרבא להא דמיא, ומיהו אפילו להא לא דמיא. ופירש הרמב"ן נר"ו (בד"ה אלא) פירוש לפירושו דדבר שיצא לדון בדבר חדש הוא ואי אתה יכול להחזירו לכללו וללמדו מכללו, אבל כללו ודאי למד ממנו במה מצינו, והא דלא ילפי שאר אשמות מאשם מצורע לדוןן בבהונות ובאזן ימיני, משום דאיכא למימר שזה מכשיר והללו מכפרים. אי נמי משום דמיעוטה כתיב בהו זאת תורת האשם ולא בהונות. ולא ירדתי לסוף דעת רבינו נר"ו, דאדרבה אם איתא דכללו גמר מיניה, א"כ היאך כתב הרב דכד מעיינת בה לא דמיא ליצא לדון בדבר חדש, אדרבה לגמרי דמיא ליה. ועוד היאך אפשר שדחה התלמוד אי דמיא להא דמיא והוה אמינא אשת אחח דאישתרי אישתרי שאר עריות לא, והוצרך לחזור מכת קושיא ולדון מצד אחר במה מצינו וגם זה לא עמד, אדרבה הוה לן למימר לעולם היא הנותנת ודאי ליצא לדון בדבר חדש דמיא לגמרי, וכלהו עריות גמרי מאשת אח, ומשום הכי אצטריך עליה למיסרה. ומצאתי בנמוקי מורי הר"י החסיד ז"ל (רבינו יונה) דלא דמיא לדבר שיצא לדון בדבר חדש, כיון דאי אפשר ליבם בלא אשת אח וגם [זה] צל"ע.

ומנא לן דאמרינן הואיל ואשתרי אשתרי. ואף על גב דאמרינן לעיל מה ליא איסורא רבה מה לי איסורא זוטא, שאני הכא דאיסורין מחולקין הן.

מצורע שראה קרי ביום שמיני שלו. פירש"י ז"ל דמשום הכי נקט שראה קרי ולא נקט שנגע בשרץ ונבלה, משום דטמא שרץ ואפילו טמא מת נכנסין להר הבית כדאמרינן בפרק אלו דברים (פסחים סז, א) ובנזיר פרק ג' מינים (מה, א) ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו במחיצתו במחנה לויה. והקשו בתוספות (ד"ה וראה) דהני מילי מדאורייתא אבל מדרבנן אסור, ואפילו בחיל וכדתנן (כלים פ"א מ"א) החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת נכנסין לשם, (ועי' ריטב"א).

והא דתניא מוטב שיבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת. פרש"י ז"ל (ריטב"א ד"ה מצורע בשם יש נוסחאות מפרש"י) דקסבר האי תנא דטבול יום דבעל קרי כבעל קרי ואית ביה עשה דשלוח מחנות. ור' יוחנן דאמר אפילו עשה נמי לית ביה פליגא אברייתא. ואינו מחוור, חדא דר' יוחנן אמורא הוא ולא פליג אברייתא וכדמוכח בריש פ"ק דכתובות (ח, א) גבי ברכת חתנים, דמשני התם רב תנא הוא ופליג, ולא משני הכי

בדר' יוחנן. ועוד דאם איתא בכל הר הבית היה אסור ליכנס דהא ודאי מפתח הר הבית עד שער נקנור הוי מחנה לויא כדתני בספרי (שם פי"א) ובתוספתא (כלים ב"ק פי"א ה"י) ובפרק בתרא דזבחים (קטז, ב), ואם איתא דטבול יום אסור מן התורה בכל מחנה לויא כבעל קרי, בכל הר הבית יהא אסור והנן תנן במסכת כלים פרק ראשון (מ"ח) עשר קדושות הן כו' הר הבית מקודש הימנו שאין זבין וזבות נכנסין לשם, הא טבול יום נכנס, וקתני סיפא עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם, הא בחיל ובהר הבית נכנס, אלא נראה כמו שפירש ר"ת ז"ל (מובא בתוס' הרא"ש) דטבול יום דקרי לאו כבעל קרי, ומדאורייתא בכל מחנה לויא משרא שרי, אלא שחדשו בה יהושפט וסיעתו ולא גזרו בכל מחנה לויא, אלא יש מקומות שגזרו עליהם כגון עזרת נשים, ומקומות שלא גזרו כגון החיל ושאר כל ההר חוץ מעזרת נשים דהיינו החצר החדשה. והא דכתיב (דברים כג, יא) ואיש כי לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה, ודרשינן (פסחים סח, א) ויצא אל מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה, לא יבא אל תוך המחנה זו מחנה לויא, וכתיב (שם יב) וכבא השמש יבא אל המחנה, דמשמע דבעי הערב שמש. הני מילי למחנה שכינה, אבל לא למחנה לויא, ואחר יבא אל מחנה שכינה קאמר. ור' יוחנן לפרושי הוא דאתא דהאי עשה דקתני בברייתא, עשה של דבריהם קאמר. ולדבריו ה"ה דהוי מצי למימר מוטב שיבא עשה של תורה וידחה עשה של דבריהם, אלא משום דחז"ל עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה והעמידו דבריהם אפילו במקום תורה, עשאום כאן כאלו שניהם של תורה, והחמירו בזה שיש בו כרת. והשתא ניחא הא דתנן במסכת תמיד (פי"א מ"א) אירע קרי באחד מהן יורד והולך במסבה ההולכת תחת הבירה טבל ועלה ונתחמם כנגד המדורה ובא וישן לו אצל אחיו הכהנים. אף על פי שזה טבול יום הוא, לפי שלא נאסר טבול יום אלא בחצר החדשה שגזרו בה, ומה שהולך תחת הבירה אף על פי שהוא בעל קרי ובעל קרי אסור בכל מחנה לויא, הא אמר ר' יוחנן התם בגמרא (תמיד כז, ב) דמחילות לא נתקדשו.

מי לא מודה עולא וכו'. ואם תאמר ומנא להו דמודה עולא בהא. תירצו בתוס' (בד"ה מי) דפשיטא להו הכין מדפריך רב הושעיא מהא ברייתא לעולא דאמר ביאה במקצת שמה ביאה ואהדר ליה עולא מטונך מצורע שאני הואיל והותר לצרעתו כו' (זבחים לב, ב) ומשמע דהכי אהדר ליה אדרבה מאותה ברייתא שהבאת יש לי ראייה משום דקתני בה שראה קרי ביום שמיני, דאלמא משמע משום דאית לן למימר ביה הואיל הוא דשרי, הא לאו הכי לא, אלמא לעולא דוקא בשיצא בשעה שראויה להביא בה קרבנותיו.

הא דאמרינן מי לא מודה עולא. האי מודה לאו דוקא דבר פלוגתא אפילו יצא בשעה שאינה ראויה להביא קרבנותיו (הכא תרי איסורה - בכת"י ליתא) שרי משום דביאה במקצת לא שמה ביאה, אלא מי לא אמר עולא קאמר. ודכותה צריך לומר בגיטין בריש פרק דהמגרש (פג, א) מודה ר' אלעזר במגרש את אשתו כו'. ואי נמי איכא למימר בהא דהאי מודה לאו משום בר פלוגתיה קאמר, אלא אסוגיין דהכא קא מהדר, משום דאמרינן הואיל ודייקינן לה מדעולא, אמר השתא דבכי הא דהכא מי לא הוה מודה עולא דלא אמרינן הואיל כנ"ל.

כי אצטריך קרא למיסר צרה. ואף על גב דאסיקנא (להלן בסמוך) דלרבא נמי למיסר צרה לא צריך קרא, אלא למשרי צרה שלא במקום מצוה, אפילו הכי האי לישנא דוקא דעליה ודאי משמעוהו והנחתו לאסור הוא, כלומר במקום עליה לא תקח לצרור כלומר צרה אסורא. אלא דהאי איסורא לאו משום איסור צרה אצטריך, דאדרבה אלו הוה שתיק קרא מיליה הוה משמע דלצרור לא תקח בין במקום מצוה בין שלא במקום מצוה, אלא מדגלי רחמנא עליה משמע דה"ק, במקום עליה לא תקח, מכלל דשלא במקום מצוה שריא צרה. ובהכי נמי מתרצי הא דאמרינן לקמן (ע"ב) וממאי דהאי עליה לאיסורא דלמא להיתרא, וקשיא לי מאי קאמר והא אסיקנא דעליה למשרי צרה שלא במקום מצוה הוא דאתא. אלא ודאי כדאמרן דעליה. ודאי לאיסורא, אלא דמינה שמעינן היתר לצרה שלא במקום מצוה.

רבא דאמר ערוה לא צריכא קרא. לית ליה היקשא דר' יונה בהא, דר' יונה גופיה לא אמר בריש פרק הבא על יבמתו (להלן נד, ב) אלא לגבי העראה, ולית ליה הואיל דעולא.

רבא אמר ערוה לא צריכה קרא. דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. תמיהא לי אמאי לא ניליף מאשת אח גופה דאתי עשה ודחי לאו שיש בו

כרת. ומיהו אשמעתין לא קשיא לי מאי קשיא להו מנא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת דאצטריך. עליה למיסר, ולא אמרינן סלקא דעתך אמינא ניליף מאשת אח גופו, דהא אתיא למילף מינה הכין לעיל, ודחינן מי דמי התם חדא איסור הכא תרי איסור. אבל לרבא דקא כייל ואמר דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת ואפילו בחדא איסורא קשיא ליה ויש לומר דשאני יבמה דאי אפשר בלאו הכי ועיקר מצותה בדחיה. ואם תאמר אם כן מאי קשיא לעיל דרב אחא מדפתי כלהו עריות אקשינהו לאשת אח דלמא לא אפשר דלא דמו לה, דשאני התם דעיקר מצותה בדחיה, ואי אפשר בלאו הכין, וכי אהדר ליה רבינא קולא וחומרא לחומרא מקשינן, אי נמי תרי איסורי מחדא אסורא לא גמרינן, אמאי לא אהדר ליה שאני התם דעיקר מצותה בדחיה. יש לומר דאין הכי נמי אלא דעדיפא מינה קא מתרץ ליה כנ"ל.

צרה נמי לא תבעי קרא. כלומר לא תבעי עליה, אבל לצרור ודאי צריכה, דאי לא איסור צרה מנ"ל.

הא דאמרינן לאסור צרה נמי לא אצטריך קרא. איכא למידק אם כן אמאי אצטריך מתניתין לאשמעינן פוטרות צרותיהן וכדוקיא דרב אשי. ותירצו בתוס' (ד"ה ואילו) דמכל מקום הוצרך התנא לאשמועינן איסור צרה שלא השמיענו בשום מקום שיהא איסור בצרה כלל אבל ערוה שכבר שנה לנו העריות בפ"ק דמסכת כריתות (ב, א) לא היה צריך להשמיענו דאיסורא אף במקום מצוה, דפשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. ולי"נ דמתניתין אורחא דקרא נקט, דלא הוצרך הכתוב לכתוב עליה משום איסורא דצרה במקום מצוה, אלא כדי להתיר שלא במקום מצוה, מתניתין נמי לאו משום פטור צרה במקום מצוה אלא, משום שש עריות חמורות שאינן פוטרות צרותיהן.

דף ח - ב

ועוד צרה מלצרור נפקא. תמיהא לי דהוה ליה למימר לצרור מאי עביד ליה, כדאמרינן (להלן) לרבי עליה למה לי. אי נמי לימא ערוה מעליה נפקא. ויש לומר דמשום בעל כרחין לכולי עלמא לצרור לצרה אתיא,

משום הכי קאמר ליה בהאי לישנא, ואהדר ליה אין הכי נמי לצרור לצרה אתי, אלא דמפקינן לכדרי שמעון דאמר בזמן שנעשו צרות זו לזו דלא יהיה לך לקוחין באחת מהן.

אין חייבין ב"ד אלא על דבר שזדונו כרת. לאפוקי חייבי לאוין. ושגגתו חטאת. לאפוקי פסח ומילה דלית בהו חטאת, כדתנן בפרק קמא דכריתות (שם) ולא בע"ז אלא על דבר שזדונו כרת לאפוקי מגפף ומנשק ושגגתו חטאת לאפוקי דבר שאין בו מעשה. תוספות (ד"ה אין).

דף ט - א

רבי אומר נאמר כאן עליה כו', מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת וכו'. ולא גרסינן ושגגתו חטאת, דבעריות לא ידעינן דאית בהו חטאת אלא מהכא.

יחיד נשיא ומשיח מואם נפש אחת וא"ו מוסיף על ענין ראשון וכו'. ואם תאמר תיפוק ליה מגוף הפרשה דכתיב גבי ואם נפש אחת והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף ונכרתה (במדבר טו, ל), אלמא על דבר שחייבין על זדונו כרת דבר הכתוב. יש לומר דסבירא ליה השתא דמגדף היינו מברך את השם, וכיון דלאו בע"ז איירי אכתי לא ידעינן בעבודה זרה דלא יהא חייב אלא על דבר שזדונו כרת אלא מדילפינן תחתון מעליון. ורבנן דרשי תורה אחת סבירא להו דמגדף היינו עובד עבודה זרה. ור"ע דאית ליה בסנהדרין (סד, ב. צ, ב ועי' כריתות ז, ב) דמגדף היינו מברך, ואפילו הכי אשכחן ליה בפרק כלל גדול (שבת סח, ב) דאית ליה הא דמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה. לאו דוקא כלישניה דר' יהושע דריש, אלא הכי דריש הוקשה כל התורה כולה למברך. (עי' מס' שבת סט, א ד"ה מה) ורבי דלית ליה היא היקשא כלל, משום דמפיק ליה להאי תורה אחת לכדתניא לקמן הואיל וחלק הכתוב כו'.

הא דאקשינן מאי ליתו ליתו פר וכו'. איכא למידק והלא כל זמן שאתה מחלקו משאר מחוייבי קרבן כע"ז, כן חלקת בקרבנותיהן. ויש לומר דבמיתתן וענשן אתה מחלקן משאר חייבי מיתות דעלמא, שאלו בסייף

וממונן אבד, מה שאין כן בשום מקום חוץ מאלו אף כשתחלוק בקרבנותיהן אתה מחלקן מכל שאר חייבי קרבן הרמב"ן נר"ו.

והרי איסור מצוה ואיסור קדושה דפלוגתא ר"ע ורבנן. כלומר, דלר' עקיבא כיון דאית ליה דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין והוה להו כחייבי כריתות דלאו בני חליצה ויבוס נינהו. והקשו בתוס' (ד"ה והרי) מנא לן דלר"ע לא מייבמן נימא דאתי עשה ודחי לא תעשה דהא אפילו חייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושי הוה אמרינן דליבמה אי לאו דאמרינן דלא אתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת. ויש לומר דלר' עקיבא גלי רחמנא בחייבי כריתות דלא תפסו בהו קדושין, הוא הדין חייבי לאוין. ואינהו דהוי בקיאי בדרי"ע, אינהו ידעין דר"ע הכין הוה סבירא ליה ולפיכך מקשו הכי להדיא (ועיין רמב"ן). והארכתני בה יותר בלקוטין שלי בס"ד (בשו"ת ח"ו סי' י"ט).

דף י - א

ובפלוגתא קא מיירי כו'. ואם תאמר ואם כן ליתני קרובת חלוצתו לר"ע דאמר בפרק החולץ (מד, א) בית חלוץ הנעל הכתוב קראו ביתו. ויש לומר דלא קתני אלא פלוגתא דסבירא ליה כותיה ובלקוטין שלי הארכתני בה יותר בס"ד (בשו"ת ח"ו סי' כ"א).

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא. ואם תאמר לוי דבעא מינה מרבי ליתני שש עשרה (לעיל ט, א) היכי מפרשא ליה סיפא דמתניתין (להלן יג, א) דקתני שש בעריות. איכא למימר דסבירא ליה ללוי דהאי אמו דקתני בשש עריות, לאו היינו אנוסת אביו אלא אמו נשואת אביו, וארחי דתנא הוא בהכי דתנא אמו שהיא נשואת אביו ואשת אביו שאינה אמו, והיינו דקתני אמו ואשת אביו ולא תנא ברישא אשת אביו דתהוי אמו בכלל, לאוריי לן דדוקא קתני אמו אשת אביו ואשת אביו שאינה אמו משום הכי לא חשבינן ליה האי פירכא ללוי.

אמר ליה רבינא לרב אשי לר' יהודה נמי משכחת לה דאי עבר ונסיב כו'. ואם תאמר אפילו בלא דאי, משכחת לה כגון שקדשה, דבקידושין ליכא

איסורא, דהא לא כתיב לא יקח אלא לא יגלה. יש לומר מכל מקום כיון דקדושין על דעת נשואין הוא דמקדש אסור לעשות כן ודאי עבר קרינא ליה.

אמר ליה דאי לא קתני. ואם תאמר ואפילו דאי היכי משכחת לה, והא איכא מאן דאמר בסנהדרין בפ"ד מיתות (נג, א) דר' יהודה אית ליה כר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, איכא למימר דבמסקנת לא קאי, אלא ר' יהודה לית ליה דר"ע. ואפילו נמי סבירא ליה כר"ע, תנא מיהא לא סתים לן כותיה אלא באנוסת אביו שהיא אסורה, אבל בהא דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין לא סתים לן כותיה אלא כבר פלוגתיה, וכדתנן בפרק כיצד (להלן כ, א) אסור מצוה ואסור קדושה חולצות ולא מתיבמות, ואלו לר"ע פטורות אפילו מן החליצה.

וכי אמרינן הכא לר' יהודה משכחת לה דכי עבר, לאו ר' יהודה ממש קאמר, אלא לסבריה דר' יהודה דאנוסת אביו קאמר. ואם תאמר והא על כרחין אי אית לן כר' יהודה באנוסת אביו ומשום דקרא דלא יגלה כנף אביו באנוסת אביו מיירי, אם כן סבירא ליה דיש ממזר מחייבי לאוין, משום דכתיב בתריה לא יבא ממזר, וכיון שכן אין קידושין תופסין בחייבי לאוין כיון דהוי הולד ממזר. ור"ע גופיה דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין משום דאית ליה כר' יהודה הוא כדאיתא בפרק החולץ (להלן מט, א) ויש לומר כי היכי דמאן דאית ליה אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד, דלא יקח איש את אשת אביו כתיב, אף על גב דלא יגלה איירי בחייבי כריתות דהיינו דודתו, דדרשינן מדלא יקח עד לא יגלה ממזר כדאיתא בפי' החולץ (שם), הכי נמי דרשינן לר' יהודה.

פתקה לוי במתניתה דתני לוי אמר פעמים פוטרת צרתה. פירוש, אפילו לר' יהודה וכגון דעבר ונסיב. והיינו דאמרינן ואף על פי כן פתקה לוי במתניתיה, דלרבנן פשיטא ומאי אף על פי כן. והיינו דאמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן (להלן ע"ב) ללוי דאמר דאי נמי קתני ליתני החולץ ליבמתו, דלוי נמי בתר דשמעה מרבי דבאמו אנוסת אביו לא מיירי מתניתין סברה.

[י, ב. מקו"א]

א"ל ר"ל ור"י ללוי דאמר דאי נמי קתני א"ל לפי שאינה בצרת צרתה. כלומר, דלכולהו אחי אסירא וא"א לה לינשא לאחי. וא"ת א"כ ליתניה בשש עריות חמורות (להלן יג, א). איכא למימר היינו אשת אחיו מאביו,

כלומר שלא במקום מצוה דקתני במתניתין בשש עריות וזו בכלל דמשום אשת המת חייב עליה ולא משום אשת חולץ. ואם תאמר היכי קאמר דליתא בצרת צרה, והא משכחת לה כשנולד לו אח לאחר שחזר וקדשה ואליבא דר' שמעון וכדאיתא בשמעתין (להלן יא, א) בהדיא, צריכה חליצה מן האחין מאן אחין אחין הנולדים (כ"ה גי' רבינו ועוד ראשונים ולפנינו הילודים ועי' מאירי), כלומר לאחר שקדשה אליבא דר' שמעון, והכי נמי שחזר וקדשה ונולד לו אח ואחר כך מת הוא ועמד נולד ויבמה ולא אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן לפני האחין הראשונים כשם שהיא אסורה כך צרתה פטורה. ויש לומר דלא קתני אלא פלוגתא דסבירא לן כוותי', ובהא לא קיימא לן כר' שמעון. והיינו נמי דלא קתני ממזרת ונתינה ושאר חייבי לאוין אליבא דר"ע, משום דלא סבירא לן כוותיה.

דף יא - א

רבינא סבר לה כר' יוחנן ומתרץ לה אליבא דרבנן. כלומר, אפילו לרבנן והוא הדין אליבא דר'שמעון צריכה חליצה מן האחין.

מאן אחין אחין הילודים. כלומר שנולדו קודם מתית הראשון.

עמד אחד מן הנולדים. כלומר שנולד (קודם) [בכת"י: לאחר] מיתת הראשון עד שלא הספיק השני לכנוס וקדשה אין לה עליו כלום ואפילו נולד לאחר שחלץ לה הראשון, לפי שחליצה אינה קנין אלא פטור, כדאיתא בירושלמי (יבמות פ"ג ה"א) ובין לרבנן בין לר' שמעון, דבנולד ולבסוף יבם לא פליג ר' שמעון. ואע"ג דנולדים משמע בין עתידים להולד בין נולדו כבר כדאיתא בנדריים פרק ארבעה נדרים (ל, א). כיון שרוצה לחלק בין שכבר נולדו לעתידין להולד לא רצה להוציאן בלשון אחר. וילודין לא משמע אלא שנולדו כבר כדאיתא התם.

ה"ג רש"י ז"ל **חד אמר בעשה וחד אמר בכרת.** וכן הוא בפר"ח ז"ל ובהלכות הרב אלפסי ז"ל (להלן פ"ד סוסי' נב) ומפרשי לה משום דכתיב אשר לא יבנה בית אחיו, בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים, ולאו הבא מכלל עשה, עשה. ואינו מחוור דהא לא כתיב יבנה בית אחיו, דאשר

לא יבנה כתיב. ועוד דלפירושו לא גרסינן בא הוא או אחד מן האחין, דלגבין אחין ודאי קאי בלא יבנה לר' יוחנן ולאן איכא כדאיתא בשמעתין (לעיל י, ב) ובכל הספרים גרסינן הוא או אחד מן האחין. והרמב"ם ז"ל (הל' יבום פ"א הי"ב) פירש משום דכתיב (דברים כה, ה) יבמה יבא עליה, עליה ולא עליה ועל חברתה, כדדרשינן בעלמא אותה ולא אותה ואת חברתה בפרק ו בסוטה. וגם זה אינו מחוור, מדגרסינן אחד מן האחין בכל הספרים. ועוד שלא מצינו כן בשום מקום, ובפירוש דרשינן ליה בפרק החולץ (מד, א) מבית אחד הוא בונה. אבל ר"ת ז"ל (בספר הישר סי' ל"ה מובא בתוס' ד"ה חד) גריס חד אמר בלאו והביא ראיה שהרי חלוצתו בלאו מאשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה, וכן נמי צרת חלוצתו, והלכך הוא הדין לצרת כנוסתו דהא חליצה ויבום כהדדי נינהו, וכל שנפטרה בין על ידו בין על ידי האחין, בין על ידה בין על ידי חברתה, בין בחליצה בין ביבום, קרי בה כיון שלא בנה שוב לא יבנה. ותלמודא דנקיט בפרק החולץ (שם) בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים, לאו בית אחיו קא דריש, אאל משום לא יבנה קאמר, כלומר אינו בונה הבית השני כיון שלא בנאו וריהטיה נקיט ואזיל, ועוד הביא ראיה מדתנן בפרק ר"ג (להלן נג, א) אין אחר ביאה כלום ואוקימנא בגמרא (להלן כ, ב) כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, ואי סלקא דעתך חייבי עשה נינהו הא מני, דלא אשכחן תנא דסתם לן כר' ישבב (להלן מט, א) דאמר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר. ועוד דר' ישבב גופיה לא איבריר אי אפילו חייבי עשה קאמר או לא, כדאמרינן בקדושין פרק האומר (סח, א) ובכתובות פרק אלו נערות (כט, א) הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מטעמא דר' סימאי קא אתי אלא טעמא דנפשיה קאמר ואפילו חייבי עשה נמי מאי איכא למימר, ואם איתא תפשוט מהא דקתני בפר"ג אין לאחר ביאה כלום דר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר ואפילו בחייבי עשה אין קדושין תופסין לר' עקיבא. אלא ודאי שמע מינה דל"ת גרסינן. ובפר"ג (להלן נג, א ד"ה הניחא) הארכתני יותר בס"ד.

אמר רב יהודה אמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיבא בה כעריות. ובדין הוא דהוה ליה לאשמועינן סוטה עצמה דמיפטרא עצמה כערוה, אלא חדא דאית בה תרתיה קאמר. ואסורה דקאמר לאו דוקא, דאפילו מן החליצה נמי פטורה, דכולה סוגיין מוכחת דרב כערוה ממש עביד לה לפטור צרתה מן החליצה ומן היבום, והכי נמי משמע בריש מכלתין דאמרינן ולרב אסי ליתנינו כלומר במתניתין, ודחינן לפי שאינן בצרת צרה. דאלמא לרב הרי היא כחמש עשרה נשים דמתניתין לפטור צרתה. ואיכא למידק דהא אמרינן בפרק קמא דסוטה (ה, ב) גבי מתניתין

דנכנסה עמו לסתר או לחורבה ושהתה עמו כדי ביאה כוי ואם מת חולצת ולא מתיבמת, ואמאי תתיבם נמי יבומי, ואמר רב יוסף אמר קרא והלכה והיתה לאיש אחר לאחר ולא ליבם, ואקשינן אי הכי חליצה נמי לא תבעי, אמר ליה רב יוסף אלו איתיה לבעל לא בעיא גיטא הכי נמי בעיא חליצה. אלמא כל דבעיא גיטא מבעל בעיה חליצה מיבם. וסוטה ודאי נמי הא בעיא גיטא מבעל. ועוד דהא מחזיר גרושתו אפילו לר' יוסי בן כיפר דאמר (להלן בע"ב) טומאה בדידה כתיבא, צרתה חולצת כדמוכח בכולה סוגיין (עי' חזו"א אה"ע סי' קל סק"א), דליכא דפטר לה בלא כלום, ומאי שנא צרת סוטה לרב מצרת מחזיר גרושתו לר' יוסי בן כיפר, הכא והכא טומאה כתיבא בהו. ויש לומר דרב לית ליה דר' יוסף דאמר דכל דבעיא גיטא מבעל בעיא חליצה מיבם, אלא סוטה גיטא (גרידא) הוא דבעיא מבעל, משום דאין קדושי סוטה נפקעין, דהא גבי מצא בה ערות דבר כתיב וכתב לה ספר כריתות אם גרשה קדושין תופסין בה לכתחלה כשם שאין הראשונים נפקעין ממנה, ולא אדכר בה הכתוב טומאה אלא לענין חליצה. ונראה דמשמע ליה לרב הכי מדכתיב לאיש אחר ודריש ליה לאחר ולא ליבם (סוטה שם), ולגמרי משמע ליה לפטור אותה מן החליצה ומן היבום, ואלו לא כתוב בה לאיש אחר לא הוה פטר לה לגמרי אלא מן היבום, וכיון דכתיבה בה טומאה כעריות מה עריות צרותיהן כיוצא בהן אף סוטה צרתה כיוצא בה. אבל מחזיר גרושתו שלא פטרה הכתוב בפ"י מיבום (דהתם), חייבי לאוין היא, וחייבי לאוין בני חליצה הן, וטומאה דכתיב בה לעשות צרתה כיוצא בה, הלכך חולצת כמותה ואינה מתיבמת (ודוקא) [ודיקא] נמי דלא גמר רב פטור סוטה עצמה מטומאה מדקאמר צרת סוטה אסור ולא קאמר סוטה פטורה ופוטרת הרמב"ן נר"ו.

וקשיא לי. מדאקשינן עליה דרב בסמוך ממתני' דסוטה דקתני נכנסת עמו לסתר או לחורבה כוי אסורה לביתה כוי ואם מת חולצת ולא מתיבמת, ופריק אמינא לך סוטה ודאי ואת אמרת סוטה ספק, ואקשינן תו עליה מאי שנא סוטה ודאי דלא מתיבמא דכתיבא בה טומאה, סוטה ספק נמי טומאה כתיבא בה. ואם איתא מאי קושיא, דסוטה ודאי לאו היא גופה משום דכתיבא בה טומאה נפקא ליה לרב, אלא מלאיש אחר נפקא ליה. ויש לומר דרב לאו ודאי על איש אחר בלחוד סמ"ך, דאי לאו דכתיבא טומאה גבי סוטה, ודאי לא הוי פטריה לה מיבם כלל ואף על גב דכתיב לאיש אחר, משום דיבם נמי לגבי אחר כאחר דמי, וכדאמרין בפרק האשה שנפלו לה נכסים (כתובות) גבי שומרת יבם. אלא השתא דכתיבא בה טומאה כעריות, דרשינן האי לאיש אחר ולא ליבם. ואלו נמי כתיב בה טומאתה ולא כתיב לאיש אחר, לא הוי אסרינן לה אלא ליבום

וכדאמרינן במחזיר גרושתו אפילו לר' יוסי בן כיפר, וטומאה דכתיב בה לעשות צרתה כיוצא בה. השתא דכתיב לאיש אחר גלי לן אטומאה דכתיב בה דתהוי כעריות ממש, ובא זה וגלה על זה. וכיון שכן אפילו סוטה ספק אי כתיבא בה טומאה לא חלצה, דהא גלי לן רחמנא דכל סוטה הטמאה תהיה לאיש אחר ולא ליבם כנ"ל.

ר' שמעון אומר ביאתה אי חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה. יש מפרשים דהכי קא פריך כיון דאמר ר' שמעון ביאתה או חליצתה פוטרין, משמע דאשווי משוי להו, וכי היכי דחולץ לה לכתחלה הכי נמי מיבם לה לכתחלה, אלמא לא קנסו ביבם כלל, ואם איתא לדרב לא הוה ליה לר' שמעון למשרי ליבם לכתחלה, אלא הוה ליה למיסר משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, וכדמסיק טעמיה דמקשה בגמרא. ואם תאמר אי לכתחלה קאמר הכי הוה ליה למימר, חולצת או מתיבמת לאחיו של ראשון. יש לומר דמלתא אגב אורחיה קא משמע לן דאף על גב דאיכא צרה דשייך בה יבום טפי, והוה סלקא דעתך דלא תפטור האי צרתה, משום דהיא נראית כאשת השני, דסבורים שגרש הראשון ונשא שני זה, קא משמע לן דאפילו הכי חולצת או מתיבמת לכתחלה ופוטרת צרתה. ואם תאמר אדמותיב ליה מדר' שמעון ליסייעיה מדתנא קמא. יש לומר תנא קמא קנסא הוא דקניס ואפילו ליבם, ולא משום גזרת סוטה ודאי דאורייתא קאמר ובתוס' (הרא"ש) הקשו דאי אפשר לומר דר' שמעון לכתחלה קאמר מדקתני והולד ממנו אינו ממזר, וממנו משמע דקאי איבם. וברוב הספרים גרסי ממנו. ואם איתא דר' שמעון לכתחלה קאמר שהיא מתיבמת, צריכה למימר דהולד אינו ממזר. ועוד דבירושלמי (להלן פ"י ה"ב ועיי' מה"פ) קרי לה לחליצתה חליצה פסולה ואפילו לר' שמעון (עיי' תוס' ד"ה רבי שמעון) והם פירשו דמדקא שרי ר' שמעון צרתה בחליצתה או בביאתה ואפילו בדיעבד קא מקשה, דאם איתא דסוטה ודאי לאו בת חליצה ויבום היא אפילו סוטה דרבנן לא הוה ליה למיפטור צרתה דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. ואם תאמר ממה נפשך תועיל דאי כסוטה גמורה חשבת לה, צרתה אינה צריכה חליצה, ואי לא כסוטה גמורה חשבת לה א"כ ביאתה או חליצתה פטרה. יש לומר דהוה משמע ליה השתא דכיון דצרתה צריכה חליצה מדאורייתא או כסוטה מדרבנן ודמיא לסוטה דאורייתא, חליצתה כמו שאינה דמיא ואין לה לפטור צרתה.

דף יא - ב

לרבות סוטה הנסתרה. ולעולם טמאה לאו במחזיר גרושתו כתיבא, וכיון שכן מוחזרת גופה צרתה לאו אסירא משום דכתיב (דברים כד, א) כי תועבה היא, וצרתה חולצת או מתיבמת דהא לא כתיבא בה טומאה. אי נמי דכתיב היא תועבה ואין בניה ולא צרתה תועבין, דהיא ממעט כל שהן חוץ מהיא.

למיקם עליה בלאו. ומיהו אפילו סוטה ספק קאי עלה בלאו, דהא אמרינן בסוטה דאם בא עליה בעלה בדרך לוקה וטעמא דמלתא משום דדרשינן בסוטה בפרק כשם (כח, א) אם נטמאה למה שותה ואם לא נטמאה למה משקה מגיד לך הכתוב שהספק אסורה כודאי. ומיהו לחמורין עשה אותה כודאי ללקות עליה ולאוסרה להתיבם, אבל להקל לא עשאה כודאי, ולפיכך חולצת. ומכל מקום צריך עיון דהא פריך בפרק קמא דסוטה (ה, ב) גבי מתניתין דנכנסה עמו לסתר אם מת חולצת ולא מתיבמת, דפריך עלה בגמרא ותתיבם יבומי, ומאי קושיא דהא אמרינן שהכתוב עשה את הספק כודאי לחומרין וזו חומרא היא שלא תתיבם. ואם תאמר השתא דאמרינן דטומאה לאו בסוטה ספק כתיבא והא תנן נכנסה עמו לסתר אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, ודרשינן עלה בסוטה בפרק כשם (שם) משום דכתיב ונטמאה שלש פעמים אחד לבעל ואחד לבעל ואחד לתרומה, אלמא טומאה בסוטה ספק כתיב. ויש לומר דלעולם לא קרא הכתוב טומאה לספק, אלא הזנות הוא שקרא טומאה, וכיון שהודאי שכתב בה טומאה ג' פעמים אסורה לבעל ולבעל ולתרומה, הספק נמי כך משום שעשה הכתוב את הספק כודאי להחמיר כמו שכתבנו.

הא דאמר ר' יוסי בן כיפר הויה ואישות כתיב בה. פירשו בתוסי (ד"ה הויה) דאחרי אשר הוטמאה גבי להיות לאשה קאי, וההוא במחזיר גרושתו כתיב על כרחין דכתיב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה, ואי בסוטה ודאי קאי מאי לשוב לקחתה, והלא לא גרשה מעולם אלא ודאי במחזיר גרושתו קא מיירי. ורש"י ז"ל (ד"ה מ"ט) לא פירש כן.

א"ל תניתוה היתה אחת מהן כשרה ואחת מהן פסולה וכו' וקתני אם היה מיבם מיבם לכשרה. יש לפרש דלא פשיט מינה השתא אלא אליבא דבעיא ראשונה, אבל לאיכא דאמרי לא פשיט מידי, דאיכא למידחי דהא ברייתא כרבנן, והוי כאלו אמר פשוט מינה חדא. ולי נראה דאפילו לאיכא דאמרי פשיט, דקא סברינן השתא דתנא דברייתא לא אצטריך לאשמועינן הכי אליבא דרבנן, דפשיטא היא לרבנן דכיון שהיא פסולה וצרתה כשרה גמורה, אם היה מיבם מיבם לכשרה ולא לפסולה. אבל לר' יוסי אצטריך לאשמועינן דאע"ג דכתיב בה טומאה כעריות צרתה אינה כמותה אלא או חולצת או מתיבמת. וכן הדין באותה ברייתא דבסמוך דוהיא וצרתה חולצת. ומיהו ודאי בעיא דר' חייא בר רבא דבסמוך לא בעי אלא אליבא דרבנן, אי אלים קל וחומר למידחיה בדידיה או בצרתה או לא. דאלו לר' יוסי בן כיפר פשיטא בדידה מיהא דאינה מתיבמת משום דכתיב בה טומאה. ואפילו הכי פשיט מיהא ברייתא ומברייתא דוהיא וצרתה חולצת דאליים קל וחומר למדחי בדידה ובצרתה, ולא דחי להו דאתי כר' יוסי בן כיפר, דאין הכי נמי דהוי מצי לשנויי ליה הכין, אלא משום דניחא ליה טפי לשנויי אפילו לכשתמצא לומר דאתיא כרבנן כנ"ל.

תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתיבמת. ואם תאמר צרתה איך חולצת והא אמר רב יוסף לא ישפוך אדם מי בורו. יש לומר דלא סבירא ליה השתא הא דרב יוסף. ואם תאמר היא איך חולצת והלא חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין כדשמואל דבריש פ"ד אחין (כז, א) יש לומר סבירא ליה להאי תנא אין זיקא. אי נמי לא אמר שמואל אלא בפסול דמחמת זיקה. אי נמי מחמת שנעשה באותו בית בבעלת הגט ובעלת מאמר, ואי נמי חליצת מעוברת. ובמקומה (להלן שם ד"ה שמואל וד"ה הא) נאריך יותר בס"ד. ובליקוטין (שו"ת ח"ד סי' צ"ו) יש לי פירוש אחר בהלכה זו.

גזירה משום צרת בתו ממאנת. ואף על גב דהיא גופא גזרה, לאו גזרה לגזרה היא, דקסבר שמואל דכולה חדא גזרה היא, דאי לא הא לא קיימא הא. ומיהו רבין דפסק בצרת ממאנת דשרי (להלן ע"ב) סבר דגזרה לגזרה היא.

אמר רבא הלכתא צרת איילונית מותרת ואפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו איילונית. ופרש"י ז"ל משם הרב בעל הלכות ז"ל משום דכיון דלא חזיא ליבוס כלל, הרי היא כצרת ערוה שלא במקום מצוה. והכין איתא בירושלמי (פ"א ה"ב) דגרסינן התם אלו בתו מן הנשואין בלא אילונית צרתה אסורה מפני שניתוסף לה אילונית צרתה מותרת אמר לי אילונית כמי שאינה בעולם, אלו שתי יבמות אחת אילונית ואחת שאינה אילונית ובא היבם וחלץ לה ובא עליה שמא פטר בחברתה כלום הוי אילונית כמי שאינה, כלומר, כיון שאין ביאתה או חליצתה פוטרת צרתה אף על פי שאינה ערוה, נמצאת שאין זיקה עליה כלל, והויה לה צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה דאיילונית ודכוותה אמרינן לקמן (יג, ב) כיון דלא אתי אסור אשת אח וחייל איסור אחות אשה הויא לה כצרה שלא במקום מצוה, כלומר שלא במקום מצוה דערוה (ועיי שו"ת ח"ד סי' צ"ז).

דף יב - ב

ואפילו צרת בתו אילונית והא קתני שנמצאו תני שהיו. ואע"ג דאמרינן לעיל (ע"א) דיקא נמי דקתני שנמצאו ואסיקנא ש"מ, יש לנו כיוצא בה הרבה דאסיקנא בהו ש"מ ואפילו הכי לא קיימן, בפרק (הזהב) [המוכר את הספינה] (ב"ב פד, א) גבי שחמתית ונמצאת לבנה, ובפרק יש נוחלין (ב"ב קלא, א) גבי אם אמר על מי שראוי ליורש ובבעיא דבבריא האיך, ובמס' חולין (טז, א) גבי תלוש ולבסוף חברו והרבה כיוצא בהן.

כי אתא רבין א"ר יוחנן אחת צרת ממאנת וכו'. ודוקא צרת ממאנת דעלמא, אבל צרת בתו ממאנת אסורה, כדרמי בר יחזקאל דאמר הואיל ובשעת נפילה נראית ככלתו, הכי נמי הואיל ובשעת נפילה נראית כצרת בתו ולקמן (יג, א) נמי אמרינן גבי כל שיכולה למאן ולא מאנה צרתה

חולצת ולא מתיבמת ותמאן השתא ותתיבם, ואסיקנא כדרמי בר יחזקאל.

אחת צרת ממאנת ואחת צרת איילונית. כלומר הכיר בה. **ואחת צרת מחזיר גרושתו כולן מותרות.** צרת סוטה כתב הראב"ד ז"ל (בהשגות על הרי"ף מובא בספר הזכות שב א מדפי הרי"ף ובמאירי יא, ב בשם גדולי המפרשים) דחולצת ולא מתיבמת, וסמך על הא דאמר רב יוסף בפ"ק דסוטה (ה, א) אלו איתא לבעל בעיא גט השתא דליתא לבעל בעיא חליצה. אבל הרב אלפסי ז"ל שהביא הא דרב, נראה דס"ל דפטורה לגמרי, דהא ודאי כולה סוגין הכין משמע דרב לגמרי פטר לה.

שלש נשים משתמשות במוך. פרש"י ז"ל רשאות. ואינו מחוור דא"כ כי קאמרינן קודם הזמן הזה משמשת כדרכו והולכת, אסורה לשמש במוך קאמר, ואמאי והא אינה מתעברת כל עיקר ואין כאן משום השחתת זרע אלא חייבות לשמש במוך קאמר, משום סכנה דידה או משום סכנת ולד.

איזו היא קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד בת שתים עשרה שנה ויום א'. כלומר, אף על פי שהביא שתי שערות, דקיימא לן (נדה מה, ב) תוך הפרק כלפני הפרק ושומא נינהו.

לאחר הזמן הזה משמשת כדרכה והולכת. פירוש, והוא שהביאה סימנין, הא לאו הכי קטנה היא, ואכתי איכא משום שמא תתעבר ושמא תמות, דאי לא תימא הכי אם כן מצינו חמותו ממאנת, דהא קיימא לן (נדה נב, א) עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות.

איני והא תני רבה בר' שמואל אי אתה יכול לומר בחמותו כו' שכבר ילדו. פרש"י ז"ל מדקתני שכבר ילדו ולא קתני שכבר גדלו שמע מינה דבקטנה בשנים קא מיירי. ואם תאמר דלמא לישנא דשויה באיילונית וממאנת נקט, שיש בכלל ילדו גדלו, משום איילונית ל"צ דהא פשיטא, אלא ממאנת הוא דצריכה, ומדנקט ילדו אשמועינן דאף על גב דלא הגיעה לכל שנותיה ובעלמא ממאנת הכא לא ממאנת לפי שכבר ילדה.

אלא לעולם שמא תתעבר ושמא תמות ואלא קשיא. כלומר קשיא אמאי לא ממאנת מאי שנא מקטנה דעלמא דממאנת, אבל לא קשיא ליה מתניתין לומר שמצינו חמותה ממאנת, דהא אינה ממאנת קאמר.

ופריק רב ספרא דבנים הרי הן כסימנין. פירש הרב אלפסי ז"ל (ב, ב מדפי הרי"ף) הרי הן כסימני גדלות, דכיון שילדה אגלי מלתא דגדולה היא ומהרה להביא גדלותה יותר מן השאר, והרי זה כאלו הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין. והוצרך לפרש כך אם אתה אומר הרי הן כסימנין דהשתא, הא קיימא לן (נדה מו, א) תוך הפרק כלפני הפרק, ועדין קטנה היא ותהדר קושיין לדוכתא אמאי לא ממאנה.

ורב זביד אמר אין בנים בלא סימנין. מדלא קאמר רב זביד לעולם שמא תתעבר ותמות, משמע דלדידיה נמי איכא קטנה דמיעברא וילדה, וקאמר דכל שילדה ודאי הביאה סימנין, ועלייהו סמכינן ולא על הבנים. ופירש"י ז"ל דרב זביד סבירא ליה כמאן דאמר (נדה שם) תוך הפרק כלאחר הפרק. ויש לפרש דרב זביד נמי הכי קאמר אין בנים בלא סימנין דגדלות, וכל שילדה ודאי הביאה סימני גדלות קודם לשאר חברותיה. ואם תאמר אם כן שיש ממהרת להביא סימני גדלות קטנה שהביאה סימנין תוך הזמן היאך ממאנת, ונדריה נמי אמאי נבדקינן, ניחוש שמא אף זו מהרה ואלו נשאת נתעברה וילדה. ויש לומר מיעוטא דמיעוטא נינהו שממהרות להביא גדלותן תוך הזמן הזה ולא חיישינן הרמב"ן ז"ל (יג, א ד"ה ובדבר זביד) .

הא דאסיקנא הכא שמא תתעבר ושמא תמות. איכא דקשיא להו אהא דאמרינן בפ' אלו נערות (לט, א) גבי הא דבעי רבא יש בגר בקבר ודבנה הוי או אין בגר בקרב ודאבוה הוי, ואקשינן ומי מיעברא והא תני רב ביבי קמיה דרב נחמן קטנה שמא תתעבר ותמות, ואי שמא תמות קאמר מאי קושיא, הא איכא דמיעברא וילדה, ותרצו בתוס' (בתוס' שלפנינו ליתא הקושיא והתירוץ. ועיי' רמב"ן בשם רבותינו הצרפתים, ובתוס' חד מקמאי והם לבעל ההשלמה) דבנים הרי הן כסימנין משעת עבור, דאלו קטנה היתה בשעת עבודה ודאי מתה וכדאמרינן לעיל. והא דתני רבא בר שמואל שכבר ילדו ולא קתני שכבר עברו, לפי שאין עבורן ראיה עד שילדו ולד חי, והלכך כל שילדה והיא וולדה חי, משעת לידה ודאי הויא לה בוגרת, דהא אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד. ואם כן למאי דקא בעי רבא ודאי משמע דסבירא ליה דקטנה ממש מיעברא וילדה, דאי לא, הא בגרה קודם לקברה. ואם תאמר אם איתא דבנים הרי הן כסימנין משעת עבודה קאמר, מאי קאמרינן איכא דאמרי בנים עדיפי מסימנין, למאי נפקא מינה אפילו לר"י דאמר עד שירבה שחור על הלבן בבנים מודה, דהא אפילו למאן דאמר בנים הרי הן כסימנין על כרחין בבנים מודה ר"י, דעד כאן לא פליג ר"י אלא בסימני נערות אבל

לאחר בגרות ודאי לא פליג, וכיון שילדה הא בגרה לה. יש לומר כגון שמאנה בין עבור ללידה, דלמאן דאמר הרי הן כסימנים מיאונה מיאון, ולמאן דאמר עדיפי מסימנין בשעת עיבורה איגלי מלתא דבשעת מיאונה גדולה הות, ואתיא הא כמאן דאמר התם בנדה פרק בא סימן (נב, א) דפליג ר"י אפילו בנבעלה אחר שהביאה שתי שערות. אבל לר' אבהו ור' אלעזר דאמרי התם דמודה ר"י בשנבעלה לאחר שהביאה שתי שערות, אפילו תאמר בניס הרי הן כסימנין אינה יכולה למאן דהא משעת עבודה איגלי מלתא דגדולה הות כאלו הביאה סימנין. ורב ספרא דאמר בניס עדיפי מסימנין לית ליה דר' אבהו אלא כחבריה דרב כהנא דהתם. כנ"ל לפי דברי רבותינו בעלי התוס'.

דף יג - א

אפילו למאן דאמר אין חוששין משום צער לידה חיישינן. ואם תאמר לרב זביד אם כן מצינו חמותו ממאנת, דהא משמע דלדידה אלו בדקנוה יפה יפה קודם לידה ממאנת היא. תירצו בתוס' (ד"ה משום) דאפילו בדק חוששין, וצער לידה לאו דוקא אלא צער עבור. ויש מפרש (רמב"ן ד"ה ובדרב זביד) דלרב זביד א"א לעולם לולד בלא סימנין ולא נבדקה אשה קודם לידה שלא היו לה סימנין. והא דאקשינן ונבדוק הכי קאמר, אמאי סמכינן אלידה כיון דאפשר לה לבדוק. ולי נראה דעיקר קושייתנו אינה, דאלו ידה בין עיניה משעת קשויה עד שעת גמר לידה שפיר, אבל אי אפשר לומר כן דהא קושי וצער לידה כארבעים וחמשים יום או שתי שבתות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדאיתא בנדה פרק המפלת (לח, ב) ואי אפשר לומר שיהיו ידה בין עיניה בכל שעה ואפילו שתי שבתות ושמא באו ונשרו.

ויש מי שאומר דכולה סוגיין כמאן דאמר תוך הפרק כלאחר הפרק, אבל למאן דאמר כלפני הפרק על כרחין שמא תתעבר ותמות קאמר. ודרבה בר שמואל דקתני שכבר ילדו ולא קתני שכבר גדלו, לאו דוקא, אלא לומר דכיון שילדו ודאי גדלו. ואינו מחוור דאם כן אמאי אוקמוה הכא לדרבה בר שמואל דלא כהלכתא ולא פרקינן הכי. ועוד כיון דסוגיין גבי הלכתא

דהני מילי לא מפקינן להו לבר מהלכתא. דהא אסיקנא בפרק יוצא דופן (מו, א) דתוך הפרק כלפני הפרק.

והרמב"ם ז"ל (הלי אישות פ"ב ה"ט) כתב הבת שילדה אחר שתיים עשרה שנה הרי זו גדולה בנים הרי הן כסימנין. פירוש לפירושו דרב ספרא לא אתא לתרץ שכבר ילדו, דהכי קאמר אי אתה יכול לומר בחמותו כו' שמאנו ואף על פי שלא הביאו סימנין לפי שכבר ילדו, ובנים לאחר שהגיעה לכלל שנותיה הרי הן כסימנין. אלא דקשה לפירושו דאם כן אמאי אמר אלא לעולם שמא תתעבר ושמא תמות, אדרבה על כרחין שמא תתעבר ותמות קאמר. ושמא הוא ז"ל גורס לעולם שמא תתעבר ותמות (וכ"כ המ"מ שם) ויש לי לפרש לפי דבריו דמשום הכי אמרי שמא תתעבר ושמא תמות, משום דקטנה משמשת במוך כללא הוא לכל קטנה, ואפילו להגיעה לכלל שנותיה ולא הביאה סימנין, וכיון שכן אי אפשר לומר דודאי מתה למאן דסבירא ליה דבנים הרי הן כסימנין, דדלמא ילדה ולד של קיימא, והוברר הדבר שגדולה היא והיא חייה ועוברת חי. ואם תאמר והא ודאי לפום מאי דאמרן בשנתעברה לאחר י"ב היא, דאי לא ודאי מתה כיון דבשעת עבודה קטנה הות דליכא קטנה דמיעברה, וכדמשמע ודאי למאן דאמר שמא תתעבר ותמות מיד, הצריכה לשמש כל הזמן במוך אף על פי שפעמים שתלד לאחר י"ב לאחר שתביא סימנין קודם לידתה. ואפילו הכי קאמר דודאי מתה כיון שנתעברה בעודה קטנה. וגרסינן בירושלמי (פ"א ה"ב) אמר ר' רדיפא ר' יונה בשם רב הונא עברה וילדה עד שלא הביאה שתי שערות היא ובנה מתים וכו' עברה עד שלא הביאה שתי שערות וילדה משהביאה שתי שערות היא חיה ובנה מת. אלמא אפילו לדברי גמרא דבני מערבא מיהת בנה מת. אם כן הכא על כרחנו בשנתעברה לאחר י"ב קאמר, וכיון שכן מאי שנא משום שילדו תיפוק ליה משום דרבא דאמר בפרק יוצא דופן (מו, א) דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין ואף על גב דבדקן ולא אשכחן חיישינן שמא נשרו, והוא דבעל לאחר זמן משום דאיכא ספיקא דאורייתא, כדאיתא התם בפרק יוצא דופן. יש לומר דהכי לפרוקא אפילו למאן דאמר אין חוששין שמא נשרו ואפילו בעל לאחר זמן קאתי, וכדאקשינן ליה לרב זביד הניחא למאן דאמר חוששין שמא נשרו אלא למאן דאמר אין חוששין מאי איכא למימר, דאלמא בעי לפרוקא אליבא דכלהו אמוראי. ומאן דאמר שמא תתעבר ותמות היינו משום דסבירא ליה בנים הרי הן כסימנין, אלא כל שלא הביאה סימנין בשעת עבודה ודאי מתה. כן נ"ל ליישב דברי הרב ז"ל ולפי גירסת האחרים דגרסי בדרכה בר

שמואל ושמה תמות וכן היא בהל' הריא"פ ז"ל (ב, ב) ובספר מוגה בישיבת הגאונים ז"ל. (ועיי רמב"ן וריטב"א).

הא דאמרינן **ותמאן השתא**, קשיא לי מאי קושיא ואמאי (אין) מלמדים אותם שתמאן, והא אוקימנא מתניתין כאבא שאול דאמר מצות חליצה קודמת למצות יבום כדאיתא בריש מכילתין (ג, א). ויש לומר דלישנא דמתניתין דקתני חולצת ולא מתיבמת קשיתיה, דמשמע שאינה יכולה להתיבם וכדאמרינן לקמן בפ"ד אחין (כו, א) ולימא ליה גזרה דלמא קדים וחליץ לה לראשונה ברישא. ומשני ולא מתיבמת קתני למימרא דליכא דין יבום כלל. והיינו דאקשינן אמאי אינה יכולה להתיבם תמאן השתא.

ואמרינן לימא מסייעא ליה לר' הושעיא דאמר ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו. ומשמע מהכא דלר' הושעיא אינה ממאנת לזיקתו כלל, ואפילו מאנה בנשואין דקמא, דאי לא תמאן השתא בנשואין דקמא, והא דלא כירושלמי (פ"א ה"ב) דגרסינן התם אם באומרת אי אפשי לא בנשואיך ולא בנשואי אחיך כל עמא מודו שהיא עוקרת. והא דאמרינן נמי לעיל (יב, א) כי מאנה ביבם נמי נשואין קמאי קא עקרא, לא אתיא כר' הושעיא אלא כשמואל אתמר, ושמואל לית ליה דר' הושעיא כדמוכח בפ' ב"ש (להלן קז, ב).

הא דפרקינן צרת ערות שאני כדרמי בר יחזקאל. ה"ה דהוה מצי לתרוצי כגון שמתה דשוב אינה יכולה למאן, והכי מוקי לה בירושלמי (שם) אלא דבגמרינן בעי לאוקמה אפילו בעודה בחיה וכדרמי בר יחזקאל דקיימא לן כותיה.

דף יג - ב

אמר ר' שמעון בן פזי מאי טעמייהו דב"ש אמר קרא לא תהיה אשת המת החוצה. והוא הדין דהוה מצי למימר משום דדלמא בית שמאי מפקי לצרור לכדר' שמעון (לעיל ח, ב) דאמר בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך לקוחין באחת מהן, ועליה לג"ז כדרבנן (לעיל ט, א) ויבם

ויבמה ולקח ולקחה לכדרבנן (לעיל ח, ב) אלא דניחא ליה למיתני טעמייהו בקראי, משום דאי ליכא טעמא אחרינא דמפיק הני קראי מצרות, ודאי טפי הוה ניחא ליה לאוקומינהו בצרות מלאוקמינהו בהנך מילי.

וב"ה האי מיבעי ליה לכדרב יהודה אמר רב. ולשמואל דאמר קדושין תופסין ביבמה וקיימא לן כותיה לא קשיא דהא מוקמינן ליה במסקנא דמיבעי ליה לרבות את הארוסה.

כל תיבה שצריכה למד בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה כגון אילימה מצרימה. והקשו בירושלמי (פ"א ה"ו) והא כתיב (תהלים ט, יח) ישובו רשעים לאולה, כלומר שאינה צריכה למ"ד בתחלתה, ואף על פי כן הטיל לה הכתוב ה"א בסופה. ומשני לדיוטי התחתונה שבשאול, כלומר לחוזק הענין הטיל לה למ"ד וה"א.

אלא חוצה למה לי לרבות את הארוסה. קשיא לי לרבות ארוסה חוצה למה לי, דהא כתיב לה תהיה אשת המת, ואשה בין מן הנשואין בין מן הארוסין משמע, דאלו ארוסת אביו וארוסת אחיו מי שריין מדלא כתיב אלא ערות אשת אביך וערות אשת אחיך. וניחא לי דשאני הכא דכתיב ובן אין לו, דמשמע דוקא בראויה להיות לו ממנה בן, דהיינו מן הנשואין להכי אצטריך לרבות את הארוסה. וכי הא איכא בירושלמי (פ"א ה"ו) דגרסינן התם ר' סימון בשם ר' יוסי בן נהריי טעמון דב"ש לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר, החיצונה לא תהיה לאיש זר ואתיא דב"ש כאילין כותאי שהן מיבמין את הארוסות ומוציאין את הנשואות דאינון דרשין חוצה החיצונה, מה מקיימין דב"ש ובן אין לו א"ר יעקב דרומייה קומי ר' יוסא ובן אין לו מן הנשואה החיצונה לא תהי לאיש זר. אלמא משמע להו מבן אין לו דבנשואה הכתוב מדבר, ומיהו בפ"ק דיומא (יג, ב) משמע דמשום דכתיב בית אחיו, כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא, דתנן התם (ב, א) אף אשה אחרת מהקינין לו דברי ר"י כו', אמרו לו א"כ אין לדבר סוף. ואמרינן עלה בגמרא ומי סגי ליה בתקנתא הא לאו אשתו היא דמקדש לה וכמה דלא כניס לה לאו ביתו היא דכניס לה כו' מתקיף לה רב עזירא ואי תימא רב שרביה אלא מעתה לא תתיבם, החוצה לרבות את הארוסה, אלמא הא דאצטריך החוצה לרבות את הארוסה, מדכתיב בית אחיו. (עי' רש"י שם ד"ה ארוסה).

רבא אמר טעמייהו דב"ש דאין אסור חל על אסור תינח היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי. ואי קשיא לך אמאי לא איקשי ליה תינח אחות אשתו,

אלא בתו ובת בתו ובת בנה דעריות דקורבה נינהו ולא מחמת קידושין מאי איכא למימר. כבר פרש"י (בד"ה אין איסור) דהאי מקשה עליה למאי דתריץ רבא דלא התירו ב"ש אלא בצרות ערוה דמחמת קדושין. וא"ת אם כן מאי קשיא ליה נשא חי ואחר כך נשא מת מאי איכא למימר, לימא דלא קא שרי בית שמאי היכא דנשא מת ואחר כך נשא חי, יש לומר דלא משמע ליה למקשה הכי, משום דהוה ליה למיתני הכי בהדיא ולא ליתני סתם בית שמאי מתירין את הצרות, אבל הר"א אב"ד ז"ל (וכ"ה במאירי בשם גדולי קדמונינו, וברמב"ן) פירש דהכי קאמר טעמייהו דבית שמאי משום דאין איסור חל על איסור והלכך על כרחין אי אפשר למדרש לצרורו לצרת אחות אשה דלא מיבמא, וכיון דבטיל לצרור כלהו צרות חמש עשרה נשים שריין, דהא כלהו מאחות אשה ילפן. ואקשינן תינח היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי אלא היכא דנשא חי ואחר כך נשא מת מאי איכא למימר, דהא בכי הא איכא לקיומי לצרור משום דאחות אשה קדים וממילא אתיין כלהו קרובי עצמו, ופריק דאפילו הכי לא הויא צרת ערוה במקום מצוה כיון דלא נפלה ערוה קמיה, ואף על גב דנפלה קמי שאר אחין, מכל מקום לגבי דהאי מיהא הויא ליה כצרת ערוה שלא במקום מצוה דערוה ושריא. ובהא פליגי עליה ב"ה, דכיון דהיא גופה שריא לגבי שאר אחין צרת ערוה במקום מצוה דערוה היא ואסירא. ואי קשיא לך למאי דקאמר רבא דטעמייהו דבית שמאי משום דאין איסור חל על איסור, אם כן ערוה גופה תשתרי, הא אמרינן לקמן בפ"ד אחין (לב, א) אמר רב אשי איסור אחות אשה מתלה תלי וקאי איפקע אשת אח אתי וחייל, אבל לגבי צרה כיון דמחיים לא חל איסור אחות אשה לאו צרת ערוה הוא.

ואימא כוליה להכי הוא דאתא. פרש"י ז"ל מדקאמר תתגודדו ולא כתיב לא תגודדו אימא כולה ללא תעשו אגודות אגודות הוא דאתא. ואינו מחוור דניעקריה לגמרי ממת דכתיב גביה ונימא דלא תעשו אגודות בלבד הוא דאתא. וראיתי בתשובה לרבינו שרירא או לרבינו האי גאון ז"ל דדברי ר' יוחנן הן, והכי קאמר מה בין לא תתגודדו ובין לא תגודדו למדרש ביה נמי לא תעשו אגודות אגודות, נימא כוליה להכי הוא דאתא למיסר גדידה על המת. וחזר רשב"ל מן תגודדו ואמר לו, היה לו לומר תגודדו כעין גודו אילנא (דניאל ד, יא) והוא יגוד עקב, שאין בו בלישניה להדרש, וכיון שלא אמר תגודו אלא אמר תתגודדו שנה תי"ו ושנה דלי"ת לדרוש בא לא תעשו גודים גודים, ושמעית מינה תרתי (עי' ריטב"א).

דף יד - א

ור' יוחנן אמר עשו ועשו. פ"י עשו הם ועשו אחרים בהוראתן.

אמר אביי כי אמרינן לא תתגודדו שני בתי דינין בעיר אחת ואקשינן והא בית שמאי ובית הלל שתי בתי דינין בעיר אחת הן. ובדין היה דליקשי ליה והא מגילה שני בתי דינין בעיר אחת הוא, דהא כשמקדימין ליום הכניסה בעיירות הן קורין. וכן פרש"י (לעיל יג, ב ד"ה לא תעשו וכו') אלא דאביי לא אתא השתא לתרוצי אלא למאן דאמר עשו בצרות, ומשום הכי פרכיה רבא מטעמא דבית שמאי ובית הלל גופא. אי נמי יש לומר דבני כפרים ובני כרכים אפילו בעיר אחת כשתי עיירות דמו לפי שמצויין בעיר והן בעיר כבני עיר אחרת דמי. והר"א אב"ד פ"י דמהכא ילפינן שהכפרים כשמקדימין ליום הכניסה בכפרים עצמן הן קורין, ולא שיבואו לעיירות ויקראו שם. ואינו מחוור (ועיין רמב"ן). ולי נראה דמגילה שפיר איתרצא בפירוקי דאביי משום דעיקר קושיא דר"ל מארבעה עשר וחמשה עשר הוא, דבדידהו הוא דאיכא איסורא למיקרי חד ביומא דחבריה כדאמרינן התם (מגילה ב, א) זמנו של זה לא זמנו של זה. אבל בני כפרים אלו רצו שלא להקדים ליום הכניסה שפיר דמי, קל הוא שהקלו להם חכמים להקדים ליום הכניסה, ותקנתא דידהו הוא כדאיתא התם (ד, א) במסקנא. ועוד דתניא התם (ב, א) אבל בזמן הזה שמסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, אלמא יום כניסה לבני כפרים לאו זמן הוא, אלא קולא בלבד שהקלו להם אלו רצו לקרות ביום כניסה מפני שמספיקין מים ומזון לאחיהם שבכרכין. הלכך אי בעי למקרי בארבע עשר שפיר דמי וליכא איסורא של כלום. ור"ל לא קשיא ליה אלא היכא דאיכא איסורא כדאמר ליה אמינא לך אנא איסורא ואת אמרת לי מנהגא. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל (לעיל יג, ב ד"ה ואת אמרת וכו' ועיין רש"י מגילה ב, א ד"ה אלא שהכפרים וכו'). וטעמא דמלתא דהקדימה דיום כניסה לא מתחזי כשתי תורות ואין כאן אגודות, דכיון דקא חזו דהשתא קרו באחד עשר ואשתקד קראו ביי"ב ושנה אחרת בשלש עשר ואחרת ביי"ד, הא ודאי קא חזו דלאו זמן קבוע הוא להם, אלא שהקלו להם להקדים ליום הכניסה, ואי משיילי אינשי אמרינן להו משום דמספקי מים ומזון לאחים שבכרכין. והלכך לא קשיא ליה לר"ל אלא

י"ד וט"ו. וכיון שכן בני י"ד ובני ט"ו שתי בתי דינין כשתי עיירות הן ושרי.

במקומו של ר' אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין כו' במקומו של ר' אליעזר אין במקומו של ר"ע לא. פרי"ח ז"ל וקשיא ליה לאביי דקא סלקא דעתא דמשום חומרא דשבת כשתי בתי דינין בעיר אחת הוא וכדאמרינן במסקנא. ואף על פי שכבר נדחו דברי אביי בקושיא דרבא זו שיטה בתלמודא בהרבה מקומות לומר לימא תהוי תיובתא מהא נמי. ולפי פירושו גרסינן במסקנא סד"א משום חומרא דשבת כשתי בתי דינין בעיר אחת דמי. ויש ספרים דגרסי כב"ד אחת בעיר אחרת דמי וקושיא לרבא היא.

האי לישנא דאמרינן שבת אצטריכא ליה סד"א משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי קמ"ל. קשיא ליה דלא הוה ליה למימר כי האי לישנא אלא דקארי לה מאי קארי לה משום חומרא דשבת ותו לא. אי נמי קסבר משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי, ואמר ליה לא, מאי אצטריכא ליה דקאמר ומאי קמ"ל דקאמר, ואפשר לומר דכולה מלתא קושיא ופירוקא תלמודא הוא דקאמר לה, ולברורי אתא דלא תקשו לך מהא לא לרבא ולא לאביי דשני מקומות שאני אלא דנקיט לה בדרך קושיא ותירוץ לברורה שפיר. והוא מדרכי התלמוד וכמוהו רבים בתלמוד. ולפיכך קא מקשיי ודקארי לה לאשמועינן מאי קארי לה פשיטא, וליכא מאן דטעי בהא דהא שני מקומות שאני. ופריק אצטריך לה לאשמועינן דלא תטעה בה לומר משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי קא משמע לן דלא.

והא דפריק מאי תיובתיה מקומות מקומות שאני. הוא הדין דהוה מצי למימר התם הרואה אומר ברזל הוא דלא אשכחו, אלא דעדיפא מיניה קאמר. ודכותה נמי בהא דרבי אבהו הוה מצי למימר שרגא דלא אצטריך הוא ליה, אלא דעדיפא מיניה קאמר.

הא דאמרינן והא איכא שמעא ופריק דמודע ליה לשמעא. פרש"י ז"ל (בד"ה וה"א) והא איכא שמעא דרבי אבהו דלא מסיק אדעתיה ומטלטל באתריה דר' יוחנן הואיל וחזי ר' אבהו בעלמא דמטלטלי. פי' לפרוש, שהיה לו לרבי אבהו שלא לטלטל בשום מקום, כדי שלא יבא שמעא לטלטל באתריה דרבי יוחנן, ויחשבו הרואים שאין ר' אבהו מקפיד בכבודו של רבי יוחנן, ושמעא בהורמניה דר' אבהו הוא דעבד. ואינו מחוור שלא מצינו שיהא אסור להקל במקומו, כדי שלא יבא שמשו לזלזל בדבר במקום מי שמחמיר בו. ונ"ל דהכי קא מקשה, והאיכא שמעינן

דחשיד ליה דכיון דחזי ליה דלא מטלטל במקומו של ר' יוחנן סבר דר' רבהו כר' יוחנן רביה ס"ל, וכי מטלטל במקומות של ר' יהושע בן לוי אקולי הוא דמיקל בה. ופריק דמודע ליה דכרבי יהושע בן לוי סבירא ליה, והאי דלא מטלטל במקומו של ר' יוחנן משום כבודו של ר' יוחנן הוא דלא מטלטל כנ"ל.

דף יד - ב

הגרש"י ז"ל (ליתא ברש"י שלפנינו, ועיי' ריטב"א שלפי פי' רש"י דלהלן יש לגרוס כן) וכן היא ברוב הספרים בשלמא בית שמאי מבית הלל לא נמנעו דטמאות דבית הלל לגבי בית שמאי טהרות ניהו. ופירש הוא ז"ל דבית הלל מחמרי בטהרות טפי מב"ש (עיי' רש"י לעיל בע"א ד"ה ע"ג אלו). ולפי פירושו הא דאמרינן ה"נ מסתברא ה"ק, הכי נמי מסתברא דלבית שמאי תמצא לומר דעשו מעשה, הא דאין נמנעין משום דמודעי להו ופרשי הוא, דאי עשו מעשה ולא מודעי להו קשיא טהרות אמאי לא נמנעו בית הלל מטהרות דבית שמאי, ואקשינן ומאי אולמא דהא מהך, כלומר, מאי אולמא האי ראייה דטהרות מהך דצרות, פשיטא דאי עשו מעשה טעמא משום דמודעי להו ופרשי הוא. ואלא מיהו בין ברישא בין בסיפא איכא למימר דלא עשו מעשה ומשום הכי לא נמנעו, הא עשו לא סמכי אהודעה. ואין זה מחוור, חדא דבכלהו טהרות בית שמאי לחומרא ובית הלל להקל. וכן בכל מסכת אהלות, ולקמן (טו, א) נמי גבי שוקת יהו ב"ש לחומרא ובית הלל להקל. ובמס' עדיות (פ"ד) שנינו אלו דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וקא חשיב (שם מ"ו) חבית של זתים מגולגלין ואדם שהוא נתון תחת הסדק בית שמאי אומרים אינו מביא את הטומאה (שם מ"ב) ודם נבלות בית שמאי מטהרין ובית הלל מטמאין (פ"ה מ"א) שמע מינה באלו בלבד בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא, הא בכלהו טהרות לבר מהני בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא ומיהו מסתברא דאי משום הא ל"ק לרש"י, דמכל מקום הא איכא הני תלת דבית הלל לחומרא אלא דאכתי קשה אמאי נסיב לה הכין ולא איפכא, בשלמא בית הלל מבית שמאי לא נמנעו הואיל וברובן בית

הלל לכולה. ועוד דלא אתמר ה"נ מסתברא אלא בדבר מוכרח, והאי כיון דליכא ראייה מינה דעשו ומודעי, לא אמרינן בכי הא הכי נמי מסתברא.

והגירסא הנכונה כגר"ח ז"ל והיא במקצת הספרים, בשלמא בית הלל מבית שמאי לא נמנעו כו', וה"פ ה"נ מסתברא דמודעי להו ופרשי ממאי דקתני סיפא כל הטהרות כו', ובדואי בית הלל עשו מעשה כדבריהם, ואפילו הכי בית שמאי לא נמנעו מבית הלל. ונהי דבית שמאי לא היו עושין מעשה כדברי עצמן ואפילו להחמיר, מכל מקום לא היו מקילין לעשות כדברי בית הלל, וטהרות דבית הלל לבית שמאי טמאות נינהו, ומחמירין היו על עצמן להחמיר כדברי עצמן וכדאמרינן לקמן (טו, א) גבי שוקת יהוא ששלחו והרחיבוה, וגבי סוכה נמי דפחת שמאי את המעזיבה. אלא מושכין היו ידיהן מלהקל כדברי בית הלל, וכדאמרינן נמי בירושלמי (פ"א ה"ו) מודים בית שמאי לבית הלל לחומרינן, א"ו ש"מ ומודיעין אלו לאלו דפרשי. ואקשינן ומאי אולמיה דהא מהך, פירוש, אי אמרת בשלמא דרישא לא עשו היינו דקתני תרי בבי, רישא לאשמועינן דלא עשו מעשה כדי שלא יעשו כאגודות אגודות, והיינו דלא נמנעו בית הלל מבית שמאי. וסיפא אשמועינן דאף במקום שעשו בית הלל להקל שלא כדברי בית שמאי, אהבה וריעות היו נוהגין זה בזה, ומודיעין הן זה לזה ופרשי. אלא אי אמרת עשו מעשה וטעמא דרישא נמי משום דמודעי להו למה לי תרי בבי, הא אשמועינן בבבא דרישא ומאי אולמיה דסיפא ומאי קא משמע לן בה טפי מדאשמועינן ברישא. ופריק מהוא דתימא צרה קלא אית לה ולעולם לא סמכינן אהודעה ושאני צרה משום דאם איתא דהות קלא אית לה קמ"ל.

אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות ובאחיות ובספק א"א כו'.
אף על פי שאין באחיות ובספק אשת איש ובגט ישן משום כריתות, הני משום צרות ומגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכסף ושוה כסף דאפשר דאתו לידי כרת הוא דמייתי להו.

הא דאקשינן אלא בית שמאי אמאי נמנעין מבית הלל בני חייבי לאוין נינהו. בדין הוא דמצי למימר ליה דבית שמאי נמנעין מבית הלל במקדש בפרוטה ובשוה פרוטה דאתי לידי כרת כשבא אחר וקדשה בכסף ובשוה כסף, דהוה ליה הולד מראשון ממזר, ובית הלל נמנעין מבית שמאי במגרש את אשתו ובכסף ובשוה כסף ובצרות נמי, אלא דניחא ליה לאשכוחי נמי נמנעין אף אצרות.

מאי שנא ודאי דאיסורא ספק נמי איסורא. פרש"י ז"ל, (ד"ה מן הספק) ספק כגון המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקית דמספקא לן אם בא עליה אם לאו ואי נמי לשם קדושין או לאו.

ופריק אימא מן הסתם. כלומר, לאו מן הספק דלנה עמו קאמר אלא מן הסתם דצרות וקשה קצת לפירושו היכי סתים סתומי כולו האי ומדכר לה ללנה עמו בפונדקי בשם ספק ולספק צרות בשם סתם. ונראין דברי הרמב"ן נ"ר (בד"ה והא) שפירש לה כולה בצרות וספק היינו שאינו יודע אם זו מאותן שנחלקו בהן, והכי אקשינן מאי שנא ודאי דאיסורא הוא לדידהו ספק נמי ספק אסורה הוא, וצריכין לבדוק שהרי מפני ספק אחד שנתערב במשפחה נדמעה כולה ונעשית עיסה, כ"ש משפחות ב"ש וב"ה, שהרי הרבה נטמעו בהן על פי הוראתן, ואסור להן לבית הלל לישא מהן אלא בבדיקה. ומתרץ אימא מן הסתם דמודעי להו ופרשי.

נעשה כדברי ב"ה הולד פגום לדברי ב"ש. ור' יוחנן בן נורי אית ליה קל וחומר דאלמנה כדאיתא לקמן (טו, ב) ולית ליה פירכא דמה אלמנה לכהן גדול שהיא עצמה מתחללת. ומעשה דר' יהושע דלקמן (שם) דהעיד על שתי משפחות בירושלים שהן בני צרות ומהן כהנים גדולים, דלמא סבירא ליה לר' יוחנן בן נורי דשלא כרצון בית שמאי היו עושין, אלא שידן דבית הלל תקפה וקבעו הלכה כמותן. אי נמי ר' יהושע חזא ר' יוחנן בן נורי לא חזא.

דף טו - א

יש תנאי בביא איכא בינייהו. פרש"י כגון המקדש על תנאי ובעל סתם ובפלוגתא דרב ושמואל בפרק המדיר (כתובות עג, א) פליגי, דמר סבר יש תנאי בביאה דאתנאי סמיך כשמואל, ומר סבר אין תנאי בביאה לפי שאין אדם עושה בעילת זנות גמר ובעל לשם קדושין כרב. והר"א אב"ד ז"ל פ"י שהתנה עליה בקדושי ביאה ופליג בטעמא דאמרי בפרק המדיר (שם עד, א) מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן לה מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם דאפשר לקיומי על ידי שליח הוי תנאיה תנאה, דלא אפשר לקיומי על ידי שליח לא הוי תנאה, ואקשינן התם והא ביאה נמי דלא

אפשר לקיומה על ידי שליח והוי תנאה, א"ל התם משום דאיתקוש הויות להדדי. וה"נ בהא פליגי, מר סבר מקשינן הויות להדדי, ומר סבר לא מקשינן. ואיכא לעיוני דהתם לכולי עלמא יש תנאי בביאה ואקשוויי הוא דמקשה מניה למאן דאמר אין תנאי בחליצה משום דאי אפשר לקיומה על ידי שליח, וכלהו ס"ל דמקשינן הויות להדדי. בהכי סליק לן פירקא דחמש עשר הנשים בס"ד

כיצד

פרק

דף יז - א

שני אחין מת אחד מהן ונולד להן אח ואח"כ יבם. לאו לפרושי כולא דינא דאשת אחיו שלא היה בעולמו דבפרק קמא קא אתי (ב, ב), דצרת צרה לא משכחת לה בשני אחין, אלא לפרושי אשת אח שלא היה בעולמו דאסר רחמנא מאן ניהו קא אתי.

גמ' אמר רב נחמן מאן דמתני ראשונה לא משתבש ומאן דתני שניה לא משתבש. איכא מאן דפריש (עיין רמב"ן בד"ה אמר) דאיכא מאן דמתני במתניתין ראשונה יוצאה משום דאשת אח שלא היה בעולמו, ואיכא דתני במתניתין שניה יוצא משום דאשת אחיו שלא היה בעולמו, ומאן דתני הכי לא משתבש ומאן דתני הכי לא משתבש. ויש שהקשו דאם כן הוה ליה לרב נחמן למימר איכא דתני ראשונה ואיכא דתני שניה מאן דתני ראשונה לא משתבש ומאן דתני שניה לא משתבש, כדאמרינן (ברכות נג, ב) איכא דתני אוממות ואיכא דתני עוממות מאן דתני אוממות לא משתבש כו'. איכא דתני אידיהן ואיכא דתני עידיהן כו' (ע"ז ב, א). איכא דתני שאובה ואיכא דתני חשובה (סוכה נ, ב). ופירשו האם

מאן דתני במתניתין ראשונה לא משתבש ומאן דתני בפרק ד' אחין שניה לא משתבש דתנן התם (ל, א) שלשה אחין שנים מהן נשואין שני אחיות וא' נשוי נכרית ומת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת השניה יוצאה משום אחות אשה והראשונה משום צרתה.

דף יז - ב

אשת אחיו שלא היה בעולמו היכא כתיבא. איכא מידק ותיפוק ליה משום דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, דבכי האי גוונא אמרינן בשלהי פרק יש מותרת (להלן פז, ב) דאמרינן התם ולא נעשה מתים כחיים מקל וחומר, כלומר שאם היו לו בנים ומתו לאחר מיתתו תתיבם אשתו, ומהדרינן דרכיה דרכי נועם, כלומר כיון שהתרתה והלכה ונשאת לאחר אם אתה מוציאה לאחר מיתת הבן אין זה דרכי נועם ושלום הי"נ לא שנא. ויש לומר בשהיתה אשת אביו מעוברת שתהא צריכה להמתין עד שתלד לידע אם ולד של קיימא תלד ותתיבם לו. והכי איתא בירושלמי (ה"א) דגרסינן התם יחדיו פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו דלא כן מה נן אמרינן מת בלא בנים תהא אשתו אסורה להנשא שמא יוליד אביו בן ותהא אשתו זקוקה ליבום ומעתה אפילו מתה אמו תהא אסורה אשתו להנשא שמא ילך אביו וישא אשה אחרת ותהא אשתו זקוקה ליבום ויאמר קרייה ובן [בכת"י: ואב] אין לו. פירוש, מדכתיב ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה, משמע הא אין לו אח שיבא עליה מותרת לאיש זר אף על פי שיש לו אב, דאם לא כן יאמר קרייה ובן ואב אין לו יבמה יבא עליה, הא יש לו אב אף על פי שאין יבם שיבא עליה לא תהיה החוצה לאיש זר, שהרי כשם שיבם אוסר אותה כך האב אוסר אותה. ומשני אלא כן אנן קיימין שמת והניח אמו. מעוברת שלא תאמר אלו שמת והניח אשתו מעוברת שמא אינה צריכה להמתין ולידע אם בן של קיימא הוא או אינו בן קיימא לפום כן צריך מימר יחדו פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו, פי', כי אצטריך יחדו למת והניח אמו אשת אביו מעוברת. ועוד יש לתרץ לעיקר קושיתנו דאצטריך קרא היכא דמת והניח אחים ואח"כ נולד לו אח.

רבא אמר אחין מן האם לא צריכי קרא. (כ"ה הגי' בגמ' בה"ג הל' יבום נח, ב) פירוש, קרא מיוחד למעטן אלא מדכתיב אחים ממילא דמעטו. והא דאמרינן במסקנא ואצטריך למיכתב אחים כו' לאו סיומא דמלתא דרבא היא, אלא תלמודא הוא דקאמר לה, כלומר לא היא, דאדרבה מיחדו בלחוד נפקא כרב יהודה ולא מאחין בלחוד כדרבא אלא תרוייהו איצטרכי. ויש נוסחאות דלא כתיב בהוא לא צריכי קרא אלא גרסי הכי אחין מן האב ילפי אחוה מבני יעקב, ולהאי גירסא אפשר דהאי אצטריך מסקנ' דמימריה דרבה הוא. (עי' ריטב"א).

ה"א לילף אחוה אחוה מלוט. פי', ותהא אשת אחי האב מתיבמת.

וכ"ת לא מופנה לאיי אפנויי מופנה מדהו"ל למיכתב ריעים וכתב אחים ש"מ לאפנוי. איכא דקשיא ליה (רמב"ן) היכי לכתוב ריעים והוא אחים ממש קאמר. ועוד השתא דמופנה ולא ילפינן מיניה אפנויי למה לי. ואיכא למימר דהכא לאו מופנה ממש קאמר אלא משום דלגבי יבום כתיב אחים סתם, היה בדין דכל שנקראו אחין בכלל, והלכך אף אחי האב בכלל אי ילפינן מלוט, ומש"ה אמרינן הו"א לילף אחוה אחוה מלוט, וכ"ת התם לאו אחים דקורבה קאמר אלא אחוה דריעות, וכדכתיב (דהי"א כח, ב) שמעוני אחי ועמי, שור אחיך, ולא ריבה הכתוב ביבום נשי החברים, לאיי אפנויי מופנה דאחים, דקורבה ממש קאמר מדהו"ל למיכתב ריעים וכתב אחים ואף אחי האב בכלל וכלן מיבמין להכי כתב רחמנא יחדו המיוחדין בנחלה, ופירש"י כאן מיוחדין בנחלה ששורשין שניהם נחלה אחת, דהיינו אחין מן האב ששורשין נחלת אביהן כאחת וקשיא ליה והלא לוט יורש את תרח עם אברהם. ואין לומר לפי שאינו בא מכחו אלא מכח אביו במשמוש נחלה וכמי שאינו מיוחד בנחלה הוא, דהא אמרינן אלא במקום אב קאימנא ואבוה דאבא קא יריתנא. ויש לומר דכיון שפעמים שאברהם יורש ואין לוט יורש עמו, כגון שאבי לוט קיים לא קרינא ביה יחדו, אבל אחים אי אפשר לזה לירש בלא זה ומיוחדין הן בנחלה לעולם. אבל למה שפרש"י ז"ל למעלה (גבי אחין מן האם) מיוחדין בנחלה ששורשין זה את זה קשיא. ונראה שמה שפירש כאן עיקר ומיהו אכתי ק"ל להדין פירוש, דהאחין מן האם נמי מיוחדין הם בנחלת האם. אבל לפ"מ שפירש"י למעלה ניחא דאינן יורשין זה את זה. ויש לומר דבנחלת האם לא תלה רחמנא משום דפעמים מתה ואין הבנים יורשים וכשמתה בחיי הבעל. ואכתי קשה לי דהא ניחא למאן דאמר ירושת הבעל דאורייתא אבל למאן דאמר דרבנן תהדר קושיין לדוכתה. ויש לומר דנחלת האם לא שכיחא דלאו בת נכסים היא דאינה יורשת בין הבנים ומיעוט הן דיש להן נכסים,

ומנחלה כזו לא תלה בה רחמנא כנ"ל. ור"ח פירש לפיכך כתב רחמנא יחדו המיוחד בנחלה למעט אחים מן האם, וכ"ש אחים של לוט.

הא מהיכא תיתי יבום בנחלה תלה רחמנא. פרש"י ז"ל דכתיב יקום על שם אחיו המת ומוקמינן לה לקמן (כד, א) יקום על שם אחיו לנחלה. ואינו מחוור דאם כן לר"י ל"ל יחדו פרט לאחין מן האם, ת"ל מיקום על שם אחיו. אלא דמהתם ליכא למילף אלא שמי שקדם ויבם זכה בנחלה, ולא אמר רחמנא התם מי שיירש ייבם, אלא מי שייבם יירש. ומעתה כשם שאחד מן האחין שעמד ויבם הוציא מידי האחין כל הנחלה אף על פי שכולן ראוין לירש, הכי נמי אם קדם אחיו מן האם ויבם זכה בנחלה והוציא מידי אחין מן האב הראוין לירש. אלא ה"פ יבום בנחלה תלה רחמנא מדכתיב יחדו, וכיון שכן מה לי אחים מן האב שלא מן האם, מה לי אחים מן האב ומן האם הא צד האם לא מעלה ולא מוריד בנחלה אלא צד האב בלבד שגורם לנחלה הרמב"ן נר"ו.

אצטריך סד"א הואיל וחדוש הוא עד דמיחדי באבא ובאמא. איכא דקשיא ליה אדרבא כיון דחדוש הוא, הוה ליה למימר אין לך בו אלא חדושו, ואחין מן האב ולא מן האם דוקא דחדא איסורא הוא, אבל אחין המיוחדין באבא ובאמא דתרי איסורי נינהו לא שרא רחמנא. ויש לומר דיבום בקורבא תלה רחמנא, והלכך כל שקרובין טפי מיבמין, וסלקא דעתך אמינא דעד דקרובין לגמרי מצד אב ואם קא משמע לן.

ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה. פירש"י דהיינו תנא קמא דפליג עליה דר' יהודה בן בתירא דמייתנין לקמן בשמעתין (יח, א) דמדקאמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא מכלל דרבנן פליגי עליה. ואינו מחוור דאי משום בר פלוגתיה דר' יהודה בן בתירא, כיון דלא אשכחן דפליגי עליה בהדיא, לא הוה מקשה ליה הכי להדיא. אלא לקמן (יח, א) איכא תנאי דסבירא להו הכי בהדיא דהיינו ר"ג ור"מ, וכדברי רמי בר חמא ר' יהושע בנדרים פרק נערה (עד, א).

ופרקין אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי בתרי. כלומר, הוה אמינא דסבירא ליה לרב דפליגי רבנן עליה דר' יהודה בן בתירא, ואיהו כרבנן סבירא ליה דאין זיקה בתרי אבל בחד יש זיקה.

ואקשינן תו ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה ואפילו בחד. ופרש"י דהיינו ר"ע דאמר בפרק נערה בנדרים (עד, א) אינו מפר לא לאחד ולא לשנים, ומפרש התם רמי בר חמא טעמיה דר"ע משום דאין זיקה ואפילו

בחד. ומיהו רבא ורב אשי (שם עה, א) לא מוקמי ליה בהכי אלא משום דאין יבמה גמורה לבעלה, דהא אין אדם חייב עליה משום נערה המאורסה. ולפיכך נראה לפרש דהאומר אין זיקה ואפילו בחד היינו ר"מ. אי נמי רבן גמליאל כדאיתא בסמוך (יח, א).

קא משמע לן לאחר מיתה אין מחיים לא משום דאסור לבטל מצות יבמין. כתבו בתוס' (ד"ה אבל) דאפילו רבן גמליאל דאמר לקמן (יח, א) אם מאנה מאנה הכא מודה. דשאני התם דכבר היתה נשואה לו. ואינו מחוור בעיני דאדרבה משמע דלר"ג אפילו בשאינה נשואה לו אמרה, מדאמרינן עלה בגמרא במקומה בפרק בית שמאי (קט, ב) קסבר רבן גמליאל המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה, אלמא אפילו בעלמא אמר הכין, ועוד דבהדיא אמרינן לקמן בשמעתין (יח, א) ואי סלקא דעתך אמר ר' מאיר אין זיקה הני מתרי בתי קא אתיין הא ליבם חדא והא ליבם חדא, ופרקינן משום דקסבר ר"מ אסור לבטל מצות יבמין, ואקשינן תו ואין אין זיקה תבטל דהא רבן גמליאל דאמר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין, דתנן רבן גמליאל אומר אם מאנה מאנה כו'. ואם איתא מאי קושיא, לימא ליה בהא אפילו רבן גמליאל מודה דשאני התם דנשואה היתה לו כבר. אלא אם תאמר עוד דביבם אחד דוקא מודה רבן גמליאל דמחיים לא, אבל בשני יבמין אין זיקה, שמותר לבטל מצות יבמין אפילו מחיים, ומסתברא דהכי קאמר קא משמע לן דסבירא ליה כמאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין, דהיינו ר' מאיר כדאמרינן לקמן (שם).

הא דאקשינן והא כי פליגי בתרי פליגי. פירוש, דהא דפליגי ר' יהודה ורבנן בתרי פליגי, וכיון שכן אי אמר הלכה כדברי האומר יש זיקה שפיר משתמע דאפילו בתרי קאמר. וקשיא לן והא איכא תנא נמי דאית ליה יש זיקה בחד ולא בתרי, ועדיין אני אומר דדכותיה קא פסיק. ואיכא למימר משום דלא אשחן תנא דאית ליה הכי בהדיא, ואשחן ר' יהודה דאמר לה בהדיא (להלן מא, א) לא שבקינן ר' יהודה בהדיא ותלינן במאי דלא שמעינן בהדיא, אי נמי איכא לפרושי דהכי קאמר והא כי פליגי בתרי פליגי, וכיון דאשחן תנא דאמר יש זיקה אפילו בתרי דהיינו ר' יהודה, לימא בפירוש הלכה כר' יהודה.

דף יח - א

הא דמותבין עליה דר' יהודה ממתניתין **דעשה בה מאמר ומת**, משום דסתם מתניתין היא מותבין ליה מיניה, הא לאו הכי מאי תיובתיה, הא איכא ר' יהודה בן בתירא דסבר יש זיקה ואפילו בתרי, ורב דאמר כותיה.

והא דמותבין מברייתא דשני אחין בעולם אחד ומת אחד מהן בלא ולד. היינו משום דברייתא פירושא דמתניתין היא וכאלו אותביה ממתניתין גופה.

ופריק דברייתא ר' מאיר קתני לה. ואי מתניתין ר' מאיר לא קיימא לן כותיה דיחידאה הוא. ומיהו אכתי קשיא דמאי קא מקשה עליה ממתניתין, והלא אפילו לפי סברתו הויא לה סתם במתניתין דפרקין ומחלוקת בפרק החולץ (מא, א) דתנן שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה וקיימא לן כמחלוקת. ותירץ הר' משה בר' שניאור זצ"ל דעל מאי דאמר רב יהודה יש זיקה ואפילו לאחר מיתה קא מותבין, וקסבר דהא דקתני עשה בה מאמר דברי הכל היא, ואפילו למאן דאמר יש זיקה, משום דזיקה בכדי פקעה לאחר מיתת יבם, והוא הדין דפקעה מעיקרא לאחר מיתת יבמה ומותר באמה. כ"כ מורי ר' יונה זצ"ל.

וא"ר מאיר אין זיקה והתנן ארבעה אחין כו'. לאו אפרוקין קא מקשינן ולומר דלאו ר' מאיר היא, דהא בהדיא קתני בברייתא דברי ר' מאיר, ואפילו בלא סוגיין הוה לן לאקשוויי הכין, אלא אורחא דתלמודא בהכי דכי מייתי מתניתין או ברייתא לא סליק מינה עד דשקיל וטרי בה לברורה. ואי נמי איכא לפרושי דאסוגיין דהכא בלחוד הוא דאקשינן הכי, הא בלאו הכי ליכא לאקשוויי מידי, משום דברישא לא מדכר בה ר"מ אלא בסיפא, ואנן הוא דמוקמינן לה כולה כר' מאיר להכי מקשינן ומי אמר ר"מ הכי והתנן כו', וסתם מתניתין כר' מאיר, אלמא רישא דברייתא לאו ר' מאיר היא ותנא אחרינא הוא דתני לה ומתניתין לאו יחידאה היא. ולמאי דכתב מורי הרב ז"ל בשם רבו הרב ר' משה (לעיל בד"ה הא דמותבין) דאמאי דאמר ר' יהודה דזיקה לאחר מיתה לא פקעה קא מקשינן, א"א לאקשוויי נמי אלא אסוגיין דהכא, אבל בלא סוגיין לא, דדלמא מתניתין משום דמחיים אבל ברייתא, משום דלאחר מיתת יבם פקעה לה זיקה. ולהאי פירוש נמי יש לי לפרש דמאי דאקשינן ומי אמר ר' מאיר אין זיקה והתנן כו', כולה רב הונא מקשי לה, כלומר

בשלמא אי זיקה בתר מיתה פקעה מעיקרא שפיר, דמתניתין דפרקין וברייתא משום דפקעה לה זיקה ואפילו למאן דאמר יש זיקה, ומתניתין דארבעה אחין משום דיש זיקה מחיים דיבם ויבמה, אלא לרב יהודה דאמר דזיקה לא פקעה אפילו לאחר מיתה, ומתניתין דפרקין וברייתא ר"מ, אם כן תקשי לן סתם מתניתין דארבעה אחין, אבל לפירוש קמא על כרחך האי קושיא לאו רב הונא מקשה לה, דאדרבה רב הונא על כרחך סבירא ליה דמתניתין דארבעה אחין אין זיקה סבירא ליה ומשום דאסור לבטל מצות יבמין וכפירוקין דפרקין לה, דאי לא אדמותיב ליה לרב יהודה ממתניתין דפרקין לסייעיה ממתניתין דפרק ד' אחין. אלא האי מקשה אחרינא הוא דאית ליה דמתניתין דפרקין יש זיקה ס"ל, והוא הדין אף על גב דלא עבד לה מאמר כדפרקינן לעיל. ורישא דברייתא לאו ר' מאיר תני לה ומתניתין דארבעה אחין משום דקסבר יש זיקה היא כנ"ל לפרש לפי פירושא קמא דפרשינן.

וקסבר ר' מאיר אסור לבטל מצות יבמין דדלמא אדמיבם חד מיית אידך. קשיא לן והא ר' מאיר לא חייש למיתה כדאיתא בשלהי כל הגט (גיטין כח, א) והא דתניא האומר לאשתו הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד, דלא כר' מאיר, דלר' מאיר מותרת דלשמא ימות לא חיישינן כדאיתא התם, ותנן נמי בפרק קמא דיומא (ב), א' ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו, ופליגי רבנן עליה דלא חיישי למיתה, ומאן תנא דפליג על ר' יהודה ר' מאיר הוא, וכדמשמע בסוכה (כג, א) גמי' העושה סוכתו על בהמה. ויש מי שתירץ כיון דיבום וחליצה כהדדי, אף על גב דמיתה לא שכיחא שלא לצורך לא נביא עצמינו לידי ספק בטול מצוה, כיון דאפשר דמיית אידך אדמיבם האי. אבל לגבי גט צורך הוא שלא לחוש, כדי שלא תהא מפסידה מן התרומה. וגבי נוד דלא חייש ר' מאיר לבקיעת הנוד בלוקח יין מבין הכותיים, התם נמי לצורך הוא, לפי שבערב שבת עם חשכה הוא, ואי אפשר להפריש ואין לו מה ישתה, ולפיכך לא חשש. וגבי יום הכיפורים משום דאם כן אין לדבר סוף וכדמפרש התם (יג, א) ואפילו מאן דחייש בעלמא התם לא חייש, ובתוס' (ד"ה דילמא) תירצו דכי לא חייש ר' מאיר למיתה היינו למיתה דלזמן מועט, כגון בקיעת הנוד דחששא דחד יומא הוא, ואי נמי בתרומה משום שלא אמר לה אלא שעה אחת קודם למיתתו, ואם אתה אוסרה מיד נמצאת חושש למיתה דלאחר שעה, ואל תחוש ונמצאת מותרת כל ימיה. וגבי יום הכיפורים מהאי טעמא נמי דלמיתה דיום אחד לא חיישינן, וכל שכן שאין לדבר סוף. אבל גבי יבום דלמא לא מייבם אידך לאלתר עד לאחר זמן מרובה, והלכך איכא למיחש לשמא ימות בין

דף יח - ב

אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה. איכא למידק למה לן למימר ליה לאמתוני, מכי קדש את אחותה תיפוק הלזו משום אחות אשה, דמאי שנא נשואין הא משעת אירוסין נמי אחות אשה היא, והלכך כיון שקדשה אשתו עמו ותצא הלזו משום אחות אשה, ואמרינן נמי לקמן בפרק ד' אחין (כט, ב) ואי סלקא דעתך מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה (עיין להלן מא, א ד"ה עוד). ואם תאמר דלמא ב"ש אין זיקה ס"ל, ומשום הכי אתו אפילו קדושין ודחו לה לזיקה דחייה גמורה. הא ליתא, דודאי לכאורה ב"ש יש זיקה ס"ל, וכדתנן ברישא דמתניתין (להלן כו, א) הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואי אמרת אין זיקה זה יכנוס וזה יכנוס אלמא יש זיקה. אבל בתוסי' (ד"ה אומרים) תירצו דלמאן דאמר דיש זיקה ודאי אין קדושין מפקיעין זיקה. וב"ש אין זיקה ס"ל, ומתניתין דקתני חולצות ולא מתיבמות טעמא משום דאסור לבטל מצות יבמין. ואם תאמר אם כן היאך הקשו זה יעשה מאמר ויקנה, והא איכא למיחש דלמא אדמיבם האי מיית אידך. יש לומר דהכי קאמר יעשו שתיהן שליח לקבל מאמר של שניהם בבת אחת ויתיבמו. ואם תאמר אפילו לדברי רבותינו בעלי התוסי' ז"ל עדיין שאלתנו במקומה, מה יש בין נשואין לקדושין אפילו למאן דאמר יש זיקה או אלו ואלו ידחו ביבמה, או אלו ואלו לא ידחו, ויש לומר דלדברי האומרים יש זיקה הרי היא כמקודשת אצלו וכשיקדש אחותה האיך תוציא מקודשת זו למקודשת הראשונה, דמאי אולמה דבתרייתא מקמייתא. אבל נשואה שהיא כנוסה אצלו אינו בדין שתוציא המקודשת לזו מביתה אחר שכנס אצלו. כן תירץ הרמב"ן נר"ו. ומכל מקום אין דרכם מתחוויר באותה שמועה של זה יעשה מאמר ויקנה, דלמא בית שמאי סבירא ליה יש זיקה ולפיכך אין מאמר מפקיע. ועוד דאי טעמא דבית שמאי משום דאסור לבטל מצות יבמין, מה הועילו בעשיית שליח, והא איכא למגזר אטו מיבם והדר מיבם אידך, דהא מדינא למאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין כי חליץ האי והדר מיבם

איך שפיר דמי, אלא דגזרינן אטו מיבם ברישא והדר חליץ ואתי לידי איסור בטול מצוה, והכי נמי לא שנא. ואי אמרת לחלופי לא חיישינן למה [צריך] הוא לעשות מאמר בבת אחת, זה יכנוס וזה יכנוס בשעה אחת ולא צריכינן לקנין גמור של מאמר, אלא ודאי משמע דטעמייהו דב"ש משום דס"ל יש זיקה ואפילו הכי אי מאמר קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה וכונס אותה לכתחלה דמשעת מאמרו הופקעה זיקתו מאחותה לגמרי. ותצא הלזו משום אחות אשה והדרא קושיין לדוכתה. והרמב"ן נר"ו תירץ שהיא גזרה שמא יכנוס בלא קדושין אחרים ונמצא פוגע באחות זקוקתו ולפיכך לא התירו לו ביאה כלל עד שיעשה אחיו הגדול מעשה. וקשיא לי אם כן היאך הקשו שם זה יעשה מאמר ויקנה, כלומר ויכנוס, נחוש דלמא כונס בביאה בלא קדושין, והתם איכא למגזר טפי משום דעיקר קנין ביבמה ביאה ולכולי עלמא מיהת קדושין אין מפקיעין זיקה לגמרי, ולא נפטר יבמה משום אחות אשה בקדושין בלבד שקדש את אחותה לאחר זיקה וכדתנן (להלן מא, א) מת היבם מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. וליבום נמי שריא אם מתה אשתו, כרב דאמר הותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון כדאיתא התם בפרק החולץ. ולדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל נראה שהנשואין פוטרין אותה לגמרי, ותצא הלזו משום אחות אשה. ויש לי עוד בשמועה זו, ובאותה דזה יעשה מאמר ויקנה דרך נכון, כתבתיו בסוף המסכת בס"ד. [כ"ה בכת"י וכבר הוכנס בדפוסים להלן מא, א ד"ה עוד].

וצריכא דאי אתמר בהא הוה אמינא בחד אבל בתרי אין זיקה קא משמע לן הלכה כר' יהודה בן בתירא. (וכן הוא גירסת הרי"ף והרא"ש הלכה וכו'), דקתני לה בהדיא בתרי. קשיא לי דהא אמרינן לעיל דשומרת יבם שמתה אסור באמה משמע אפילו במקום תרי והיינו דאמר ר' יהודה הכי ולא קאמר הלכה כמאן דאמר יש זיקה. ולא היא, דההוא תירוצא לא קאי כדדחינן לעיל (יז, ב) דהא כי פליג בתרי פליגי, ולא אצטריך לאשמועינן אלא דזיקה בכדי לא פקעה כי הכא.

ואי אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא הוה אמינא הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא קא משמע לן דזיקה בכדי לא פקעה. וק"ל כשמואל דיש זיקה ואפילו בתרי, והכין פסקי כולו רבוותא ז"ל (בה"ג הלי יבום, ר"ח רבינו חפץ ושאר גאונים במרדכי כאן ורי"ף להלן ל, א רמב"ם יבום פ"א הי"ג), ובפרק ד' אחין (ל, א) נמי משמע דרב אשי דהוא בתרא סבירא ליה הכין גבי שלשה אחין ב' מהן נשואין שני אחיות ואחד מהן נשוי נכרית

וגרש אחד מבעלי אחיות את אשתו. והלכך שלשה אחין ומת אחד מהן ואחר כך נולד להן אח ומת אחד מהן או שניהן, נשותיהן אסורות לזה שנולד, לפי שהן צרות אשת אח שלא היה בעולמו בזיקה, כדאמרינן לעיל וחולץ להם אבל לא מיבם, ומתניתין (יז, א) דקתני עשה בה מאמר ומת השניה חולצת ולא מתיבמת, הוא הדין אף על גב דלא עבד בה מאמר, והאי דקתני מאמר לאפוקי מדב"ש (ל, ב) דאמרי מאמר קונה קנין גמור. והא דקתני נמי בפרק ארבעה אחין (שם) שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ומת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו כו', עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתיבמת, הוא הדין אף על גב דלא עבד בה מאמר. וכי קתני עבד בה מאמר לאפוקי מדב"ש כדמפרש רב אשי עלה התם, ואם תאמר אם כן שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית דקתני בפרק ארבעה אחין (שם) ומת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאה כו' עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתיבמת למה לי מאמר, תיפוק ליה משום דהויא לה נכרית צרת אחות אשה בזיקה לזה שמת. יש לומר דהוא הדין אף על גב דלא עבד בה מאמר, והאי דקתני עבד בה מאמר לאפוקי מדב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל לקמן בפרק ארבעה אחין. ואי נמי איכא למימר דעבד בה מאמר דוקא, ולא קשיא דאנן לאו זיקה ככנוסה ממש קאמרינן, אלא יש זיקה בלחוד הוא דאמרינן, והלכך כי הויא הך דנפלה ראשונה ערוה לחד מנייהו, אידך נמי אסירא, דכי נפלה שניה קמיה כבר נעשית צרה לערוה בזיקה, ואמרה ליה שניה כל שצרתי שנפלה לפניך אי אתה כונס אי אתה כונסני, אבל כי הויא הך דנפלה לו ראשונה כשרה לו, והוא אינו כונסה מחמת זיקת אחיו השני אלא מחמת הראשון, היאך זו נאסרת עליו מחמת אשת אחיו החי, ואין אשת החי נעשית לזו צרה שתאמר לו כל שאי אתה כונס צרתי אי אתה כונסני, ולקמן בפרק ארבעה אחין (ל, ב) ד"ה הגרש"י) נאריך בס"ד.

אלא אשת אחיו שלא היה בעולמו לר' שמעון היכי משכחת לה בחד אחא וכו'. דהתם מחמת אחיו שלא היה בעולמו הוא בא לכנוס להכי אצטריך יחדו.

אי נמי בתרי ולא ייבם ולא מת. פירוש, דאלו מת אף על גב דלא ייבם שריא ליה, מחמת זיקת אחיו השני שהיה בעולמו דזיקה ככנוסה דמיא והוה ליה כנולד ואחר כך ייבם דשרי ר' שמעון. ואם תאמר אם כן רישא דמתניתין דאוקימנא להודיעך כחו דר' שמעון אמאי קתני כנס, ליתני

אפילו לא כנס ומת יש לומר דמשום סיפא דקתני כנס להודיעך כחן דרבנן. תנא רישא נמי כנס, ושפיר משתמע הא נמי מינה, דאי אמרת דלא שרי ר' שמעון בשלא כנס ומת, אם כן אף בשכנס תאסר, דהויא לה יבמה שנאסרה לזה בשעת נפילה, וכל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עליה הויא לה כאשת אח שיש לה בנים. ואם תאמר בתרי ולא ייבם ולא מת, למה לי כי ישבו למעוטי לא מת, כיון דסבירא ליה לר' שמעון זיקה ככנוסה דמיא, תיפוק ליה משום דאשח אחיו החי היא. יש לומר אי לאו כי ישבו הוה אמינא כי היכי דנפלה קמי תרי ועמד אחד מהן וכנסה מפקעה כינסה, הא זיקא דאידיך אח אף על גב דמעיקרא ככנוסה אף לאידיך הות, הכי נמי כשנולד להן אח ליהוי האי אחא כאלו נולד מעיקרא ואיגלי מילתא דזקוקה הות ליה נמי, וכי כניס ליה מפקעה כניסתו מידי זיקת שאר אחין, להכי אצטריך כי ישבו דמחמת אחיו הראשון שלא היה בעולמו לא מצי לבייבם, ואי מחמת שני דבעולמו הרי חי לפניך.

ומדמוקי ליה בתרי ולא מיבם ולא מת, ולא מוקי לה בתלתא ולא יבמו בין מתו בין לא מתו, משמע ליה ודאי דסבירא ליה דר"ש לא שני ליה בין זיקת יבם אחד לזיקת שני יבמין, דאי לא לוקמה בתלתא ולא יבמו ואפילו מתו דזיקה דתרי לאו ככנוסה. והיינו דאתקיף עליה רב יוסף מזיקת שני יבמין. ותמיהא לי מאי דוחקיה למתלי בר' שמעון כי האי סברא דחוקא ולמימר דאפילו בתרי זיקה ככנוסה דמיא ממש דמתילדין מינה כמה דיחוקין. יש לומר משום דקסבר דכי קא שר ר' שמעון בנולד ולבסוף יבם, אפילו בנפלה קמי תרי קא שרי, ואף על גב דמתניתין שני אחין קתני, לאו דוקא דהא לפרושי אשת אחיו שלא היה בעולמו דקתני בפרקין קמא (ב, א) דפוטרת צרתה וצרת צרתה קא אתי, וההיא לא משכחת לה בזיקת יבם אחד. וכיון שכן על כרחין לר' שמעון זיקה ככנוסה אפילו בשנייבמין, דאי לא בנולד ולבסוף יבם במקום שנים היכא משתירא לנולד, כי אשכחה באיסורא אשכחה, וכיון דנאסרה עליו שעה אחת שוב אין לה היתר כנ"ל.

יבומי חדא ואיפטורי אידך נמי לא דלמא אין זיקה (לפנינו ככנוסה. ועיי דק"ס השלם) והויא להו שתי יבמות הבאות משני בתים אלמא מספקא ליה. קשיא לן דלמא לעולם אימא לך יש זיקה וזיקה ככנוסה ואפילו בזיקת שני יבמין, ומה אתה אומר אם איתא דיש זיקה ליבם חדא ותפטור אידך, לא היא דשתי יבמות הבאות משני בתים אפילו לר"ש תרווייהו מיבמין, דאי לא בטלת מצות יבום מגי אחין, אלא היינו טעמא משום דעשה בה מאמר ומספקא ליה מאמר קונה או אינו קונה, והלכך ליבומי תרווייהו אי אפשר דלמא קונה ממש והוו להו תרווייהו בנות בית אחד, ולאפטורי חדא א"א דלמא אינו קונה ואכתי הויין להו כבאות משני בתים. ומיהו שתי יבמות הבאות משני בתים אפילו לר' שמעון תרווייהו מיבמין דכנוסה היא מפקעה לה מזיקת שאר אחין, דאי לא בטלת מצות יבמין משלשה אחין דכנוסה לזה ולזה היא. והלכך הכא אי לאו ספק מאמר תרווייהו מיבמין, ומשום מאמר ולא מאמר הוא דמיבם חדא וחליץ אידך. יש לומר דקסברי דדוקא כי קיימי תרווייהו ומיבם חד מפיק לה מידי זיקה דאידך, דהא קאי אחא ולא מיבם לה, אבל כי מיית ליה אם איתא דזיקת שני יבמין ככנוסה הוה לן למימר אלו הוה קאים איהו כניס לה ומעיקרא ככנוסה הות ליה. ואם תאמר הא מנא להו דזו סברא רחוקה מאד, וזהו שאומרים במשל כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה. יש לומר משום דסבירא ליה דאי לא תימא הכי נפלה לפני שנים ולא יבמו ומתו, תהא אסורה לזה שנולד, שהרי לא יבמו וכבר מתו ואינן ראויין לכנוס, ואפילו הכי שריא ליה מחמת זיקתן כדכתיבנא לעיל, אלא לא יבמו ומתו טעמא מאי משום דזיקה ככנוסה דמיא ואף על פי שאינו ראוי עכשיו לכנוס, מימר אמרינן אלו הוי קיימי כנסי, הכי נמי אמרינן אלו היה האי דמית קיים איהו הוה כניס. כנ"ל. ותו ליכא לאקשוויי הכא לרב יוסף אמאי לא מתרץ לה, דכי אמר ר' שמעון זיקה ככנוסה בשכנס לבסוף, אבל לא כנס, לא מהאי טעמא דאמרן. והאי סברא נפקא ליה ממאי דכתיבנן לעיל דאי לא הויא לה יבמה שנאסרה בשעת נפילה ואף על פי שעמד אחד מן הילודים וכנסה כיון שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הויא לה לזה שנולד כאשת אח שיש לה בנים.

וכי תימא מדאורייתא הכי נמי דמיבמה חדא ומיפטורא אידך ומדרבנן הוא, דאמור רבנן (כן הוא הגירסא גם ברמב"ן ולפנינו: ומדרבנן הוא דאסור גזירה וכו') גזרה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות משני בתים חדא מיבמה וחדא מיפטורא. ואם תאמר מאי גזרה והא דינא הכי דשתי יבמות הבאות משני בתים לר' שמעון חדא מיבמה וחדא מיפטורא. כבר

פרש"י ז"ל (בד"ה גזירה) דבאות משני בתים בבת אחת בצמצום קאמר. וקשה קצת דאכתי לא סלקא דעתא דר' שמעון כריה"ג עד לקמן דמוקי ליה רב אשי הכי. ועוד דמלתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן משום לתא. אלא ה"פ כגון שהיתה הראשונה אסורה איסור ערוה לאחיו השני, דנמצאו שתיהן זקוקות לזה בלבד ומשני בתים ממש הם, ושתיים חולצות או מתיבמות, אי נמי כגון קדם זה וכנס את הראשונה ואח"כ נפלה שניה מבית אחיו השני.

והא טעמיה דר' שמעון משום מאמר ולא מאמר הוא דתניא אמר להן ר' שמעון לחכמים כו'. קשיא לי לימא ליה דלמא לטעמייהו דרבנן קאמר להו ולא עיקר טעמא דר' שמעון הוא, יש לומר דעדיפא מינה קא מתרץ ליה, דאפילו תמצא לומר דמאמר ולא מאמר עיקר טעמיה דר' שמעון הוא לא קשיא, דשני ליה לר' שמעון בין יבם אחד לשני יבמין, ועוד דקושטא הכי הוא ובקושטא ניחא ליה.

דילמא כי אמר ר' שמעון זיקה ככנוסה ביבם אחד אבל בשני וכו'. ולאביי כי איצטריך כי ישבו לר' שמעון אפילו לתלתא בין יבמו בין לא יבמו. ואיכא למידק כיון שכן הא דאקשינן בפרק קמא והרי אשת אחיו שלא היה בעולמו דפלוגתא דרבנן ור' שמעון היא וקתני, ומשני בנולד ולבסוף יבם לא פליג ר' שמעון. ואקשינן תו והא אמר רב הושעיא חלוק היה ר' שמעון אף בראשונה, ומשני הא איתותב ר' הושעיא, וקשיא למאי אצטריך לתיובתיה דר' הושעיא, הא אפילו לר' הושעיא משכחת לה דלא פליג ביה ר' שמעון דמודה ר' שמעון בכל כי הני דמתניתין, כלומר דאיתא בצרת צרה, דהיינו בתלתא אחי דלא פליג ר' שמעון בזיקת שני יבמין ונולד ולבסוף יבם חד מינייהו דזו פטורה ופוטרת צרתה וצרת צרתה מן החליצה ומן היבום. ויש לומר דכיון דאיכא רב יוסף דאמר דלא שני ליה לר' שמעון בין זיקת יבם אחד לזיקת שני יבמין, לא ניחא ליה לתלמודא לתרוצא אליבא דחד אמורא כיון דאיתותב ר' הושעיא ובקושטא ניחא ליה.

ומי שני ליה לר' שמעון והתניא כלל א"ר שמעון וכו'. עיקר קושיא לר' הושעיא היא, לומר שמודה ר' שמעון בראשונה, אלא משום דאמר אביי דשני ליה פריך בהאי לישנא, לומר דלא שני ליה וליתא לר' הושעיא לא בתרי ולא בחד. והא דלא מותיב רב יוסף מעיקרא מהא, משום דמתניתין אלימא ליה לאקשוויי. ועוד דאלימא ליה קושיא דאפילו בזיקה ומאמר מספקא ליה, וכיון דדחי ליה אביי דשני ליה בין זיקת חד לזיקת שנים,

אותביה מהא. אי נמי יש לומר דמאן דקא מותיב מהא ברייתא לאו ר' יוסף הוא דקא מותיב מינה, דדלמא לא ידע לה, אלא תלמודא הוא דקא מותיב למאי דקאמר אביי. וזה נראה לי יותר, דאי לא הוה לן למימר אמר ליה ומי שני ליה, אלא דלאו רב יוסף אמר לה אלא תלמודא הוא דקא מותיב כדאמרן.

רבא אמר מאי שתיהן שניה שבזוג זה ושניה שבזוג זה. פרש"י ז"ל (בד"ה שניה) דסבירא ליה לרבא דהני ארבעה זוגי נסיבן להו כלהו לראובן ושמעון, ראובן נשוי אשה ושמעון אחותה, ועוד נשא ראובן אשה ושמעון בתה, ומתו ראובן ושמעון ונפלו נשותיהן לפני לוי. האחת מן הראשונות מתיבמת דחשיבא ככנוסה, וחברתה פטורה דבית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים, והשניות שתיהן פטורות, האחת משום ערוה, דהי מנייהו דראשונות חשבת ככנוסה, אית לה חדא קורבה בשתיים השניות, והאחרת משום צרת ערוה, וקשיא לי דאם כן שלשתן מיבעי ליה, ומה קאמר רבא שניה שבזוג זה ושניה שבזוג זה, דהא זוג שני כולו פטור. ומיהו אינו קשה דאותה שהיא צרת הראשונה לא שייכא בפטור זה, שהרי הוא כאלו היא נתייבמה, דאותה שנתייבמה שליחותא דכולא בית קא עבדא. אלא הבית השני דלא נעשה בו שום מעשה ויוצא בלא כלום, הוא דשייך בפטור זה, חדא משום אחות אשה ואידך משום צרתה, ולא נעשה בכל אותה בית לא חליצה ולא יבום, ומכל מקום אכתי לא ניחא, דלא הוה ליה לר' שמעון למימר אלא פוטר באחת מן הזוגות השני, והוא אותה שהיא ערוה עם הכנוסה ליבם מן הבית הראשונה שצרתה אינה פטורה מחמת זו אלא מחמת שהיא צרת הערוה.

ואף ר"ח ז"ל כתב ראינו מי שפירש, כי ראובן נשא אשה ושמעון נשא אחותה, ועוד ראובן זה נשא אשה ושמעון נשא בתה וכן ארבע זוגין, כמדומין אנו טעות סופר הוא, שלא יתכן זה הפירוש כלל ע"כ. ופירש הוא ז"ל דרבא מוקי לה לברייתא בתשעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ושנים אחרים אשה ובתה ושנים אחרים אשה ובתה ושנים אחרים אשה ובת בנה. והא דקתני שתיהן האחות השניה שבזוג האח[י]ות והשניה מאשה ובתה שבזוג השני ע"כ. העמידה הוא ז"ל לדעת רבא בתשעה אחין ושלשה אחין דקתני בברייתא מפני שכל הזוגות חוזרין אצל הפנוי, וכל זוג וזוג נשוי מין אחד מן העריות שלא כמין הזוג השני, ולפיכך נקט שלשה אחין והן תשעה בין כולן. ויש לנו לומר לפי פירושו דכל אלו הזוגות לדעת רבא ערוה אצל כל האחין מלבד הפנוי, כגון שזוג האחיות ערוה אצל שאר האחין ומותר אצל לוי הפנוי, וכן זוג האשה ובתה ערוה

אצל שאר האחין ומותר ללוי. שאם אין אתה אומר כן, מאי תיובתיה דר' הושעיא מהא, הא אמרינן דשני ליה לר' שמעון בין יבם אחד לשני יבמין. ועוד מאי קא משני רבא פוטר בשניה שבזוג זה ובשניה שבזוג זה, ולומר דכונס הב' יבמות משני הזוגות ופוטר השניות שבשני הזוגות, הא לר' שמעון אליבא דר' הושעיא אי אפשר לו לייבם אלא אחת מכולן בלבד, כיון שמתו האחין וכדאמרינן לעיל (יח, ב) דכיון דזיקה ככניסה דמיא כשמתו הוין כלהו כאלו באות מבית אחד ממש, וביאתה מחמת מהן פוטרת כל השאר. אלא ודאי על כרחך כדאמרן, והוין להו כשתי יבמות הבאות לזה משני בתים ממש, זו מבית אחת וזו מאחת, ושתייהן מתייבמות.

דף יט - ב

ר' שמעון אומר ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. לפום מאי דאסיקנא הכא דמודה ר' שמעון בראשונה ואותביניה לר' הושעיא מהא [דאמרינן] ר' שמעון אעשה בה מאמר ואח"כ נולד לו אח קאי וכדמפרש לקמן. וטעמא דר' שמעון דאמר דבחליצתה הראשונה נפטרה בעלת המאמר, משום דאזיל לטעמיה דאמר לעיל דמאמר קונה או אינו קונה, והלכך אם הוא קונה מיבם לאחת ונפטרה השניה, ואם אינו קונה כלל, אם כן בעלת המאמר פטורה מכלום משום דהוי נולד ולא מיבם דבאיסור אשכחה, אבל אי אפשר לומר דסבירא ליה לר' שמעון דמאמר קונה ומשייר, דאם כן לא היה מתיר את הראשונה לביאה, משום מאמר קונה קצת, והוה ליה ככנוסה קצת, וראשונה הויא לה צרה. והמאמר גם כן אינו קנין גמור שתהא כיבם ולבסוף נולד אלא כנולד ולבסוף יבם והלכך הוי לה ראשונה כצרת אשת אחיו שלא היה בעולמו ואסירא.

האי בבא דסיפא למאן קתני לה כו'. קשיא לן למאי איצטריך למידק מסיפא דברייתא, לותביה מדקתני בהדיא חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה, דאלמא זיקה לאו ככנוסה, ובנולד ולבסוף יבם לא פליג ר"ש, דאי אמרת זיקא ככנוסה דמיא אפילו חלץ לבעלת מאמר נפטרה צרתה. דאף כשתמצא לומר דמאמר אינו קונה כלל, ת"ל דמשעת נפילה הויא לה

ככנוסה לאחיו זה שהיה בעולמו, וחולץ או מיבם לאיזו שירצה, והאחרת פטורה מן החליצה ומן היבום, דהווי להו שתי יבמות הבאות מבית אחד ויש מתרצין דדיוקי דסיפא עדיפא ליה, דאי מרישא הוה מצי לדחויי דעד כאן לא קאמר ר' שמעון זיקה ככנוסה אלא בשכנס לבסוף, אבל לא יבם לא. ואף על גב דעד השתא לא אמרינן הכי כדכתבינן לעיל, מכל מקום כיון דאפשר ליה לדחויי בהכי, אלימא ליה סיפא דעל כרחיה הוויא תיובתיה. ואינו מחוור לי דאם איתא, אף לאחר שכנסה תאסר לו, משום דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה, שוב אין לה התר וכדאמרינן לעיל. ובתוס' מתרצין דדלמא הוה דחי ליה כדדחינן לעיל, גזרה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות משני בתים חדא מיבמא וחדא מיפטרא בלא כלום. דהאי כיון דלא כנסה נראית להן כבת בית אחד, הלכך כשהוא חולץ לה ופוטר את השניה יאמרו שלא חלץ לזו אלא מחמת זיקת הראשון, ואף על פי כן אשת השני פטורה בחליצתה של זו, וכן לכל שתי יבמות הבאות משני בתים ממש. אבל כשחולץ לשני ואינו משגיח על הראשונה, יאמרו אשת אחיו שלא היה בעולמו היתה ובלא כלום יוצאה. גם זה אינו מחוור, דאם כן נגזור נמי דלמא אמרי נולד ואחר כך עשה בה מאמר ולא הספיק לבנות עד שמת לא חולצת ולא מתיבמת, ולר' שמעון חולצת או מתיבמת ונמצאת יבמה יוצאה לשוק בלא כלום. ול"נ לפרש משום דהוה מצי לדחויי דהיינו דוקא בחליצה, דלא אלימא חליצת זקוקה לפטור את הכנוסה, משום דחליצה פטור הוא ולא קנין וכדאמרינן בירושלמי (פ"ג ה"א) מה אתה סבור חליצה קנין אינה אל פטור, כלומר שמסלק זיקתו ממנה, וכיון שכן אין כח חליצה הזקוקה יפה לפטור הכנוסה. אבל אם בא על בעלת המאמר נפטרה צרתה, והיינו דקתני אבל חלץ לבעלת מאמר ולא קתני אבל ביאתה וחליצתה של בעלת מאמר אינה פוטרת צרתה, דאלמא חליצתה אינה פוטרת אבל ביאתה פוטרת כנזכר לעיל.

האי בבא דסיפא למאן קתני לה וכו'. פרש"י ז"ל (בד"ה הך ואילך) בבא דסיפא סיפא ממש. דהיינו כנסה ונולד לו אח להודיעך כחו של מי קתני לה לבדה.

אילימא לר' מאיר. לאשמועינן דבהא נמי אסר ולאן למימר דר' שמעון אהא לחודא פליג.

לערבינהו. לבבי וליתני ברישא הכי כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח או שנולד לו אח ואחר כך כנסה ומת או שכנסה ונולד לו אח ואחר כך מת

שתייהן פטורות. ואיכא למידק מאי תיובתא, והא מתניתין אוקימנא לה להודיעך כחו דר' שמעון ואפילו הכי פליג להו בתרתי ואם כן לותביה ממתניתין אמאי לא ערבינהו. ותירץ הר"א אב"ד ז"ל דהכי קאמר ליערבינהו וליתנינהו כי היכי דערבינהו לבבי דרישא, עשה בה מאמר ואחר כך נולד לו אח, או שנולד ואחר כך עשה בה מאמר, ומאי שנא סיפא דפליג להו בתרתי ותנא תרי זמני שתייהן פטורות. אבל במתניתין ליכא לאקשוויי הכי ליערבינהו וליתנינהו כרישא לענין מאמר. ואיכא מאן דפירש דהכי דייק, מכדי כנסה ומת ואחר כך נולד לו אח דברי הכל היא ופשיטא דהיינו אשת אחיו שלא היה בעולמו, אלא למאי הלכתא קתני לה לומר כשם שזו פטורה כך נולד לו אח ואח"כ כנסה פטורה, ואי פטורה לר' מאיר קאמר ליערבינהו לכולהו וליתני כשם שזו פטורה כך נולד ואחר כך כנסה או כנסה ואחר כך נולד פטורה, אלא לאו משום דר' שמעון לא פליג אלא אסיפא, משום הכי פלגינהו ולדידיה איצטריך, והכי קאמר כשם שכנסה ומת ואחר כך נולד פטורה לכולי עלמא, אף נולד ואחר כך כנסה ומת פטורה לכולי עלמא, שר' מאיר ור' שמעון לא פליגי אלא בכנסה ואחר כך נולד לו אח, שר' מאיר אומר שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום, ור' שמעון אומר הואיל ובא ומצאה בהתר מיבם לאיזה שירצה או חולץ לאיזו שירצה.

ולי נראה דהכי קאמר, האי בבא דסיפא דהינו נולד לו אח ואחר כך כנסה ומת מאן קתני לה, אילימא ר' מאיר ור' שמעון פליג עליה, אם כן לערבינהו וליתנינהו לכלהו פטורי דר' מאיר דכולה ברייתא וליתני לכולהו לצד אחד, ולכלהו בבי דר' שמעון לצד אחד, כיון דלר' מאיר לעולם פטורה מן החליצה ומן היבום, ולר' שמעון לעולם חולצת או מתיבמת. ורישא דקתני לא הספיק לעשות מאמר ביבמתו עד שמת ראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, ר' מאיר היא ולא ר' שמעון, דאי לר' שמעון חולצת או מתיבמת, ואם כן ליערבינהו וליתני הכי שני אחין בעולם אחד ומת אחד מהם ולא הספיק לעשות מאמר ביבמה עד שנולד לו אח ומת, הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, ושניה חולצת או מתיבמת, עשה בה מאמר ונולד לו אח או שנולד לו אח ועשה בה מאמר ומת, הראשונה יוצאה וכו' והשניה חולצת ולא מתיבמת, כנסה ומת ואחר כך נולד לו אח או שנולד לו אחר ואחר כך כנסה ומת, כנסה ואחר כך נולד לו אחר ואחר כך מת שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום דברי ר"מ, ור' שמעון אומר מיבם לאיזו שירצה או חולץ לאיזו שירצה. עשה בה מאמר ואחר כך נולד לו אח, או שנולד לו אח ואחר כך עשה בה מאמר ומת ביאתה או חליצתה כו' ואמאי תברא

לברייתא לכל הני בני השתא לר' מאיר והשתא ר' שמעון. אלא לר' שמעון נמי אתיא בבא דסיפא, דבנולד ולבסוף יבם לא פליג ר' שמעון, היינו דתברא לברייתא כולי האי, משום דמעיקרא תנא מאי דשני ביה ר' מאיר ור' שמעון בשלא הספיק לכנוס עד שמת, והדר תנא דפליגי ביה בההיא אנפא, והיינו דקתני כשלא הספיק לא לכנוס ולא לעשות בה מאמר עד שנולד לו אחר לכולי עלמא הראשונה יוצאה משום אשת אח שלא היה בעולמו והשניה חולצת או מתיבמת, דזיקה לאו ככנוסה. וכן אם נולד ואחר כך עשה בה מאמר ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה חולצת ולא מתיבמת. אבל אם עשה בה מאמר ואחר כך נולד אף על פי שלא כנסה בהא פליגי, דלר' שמעון כיון דמאמר מספקא ליה אם קונה קנין גמור או לא חולץ או מיבם לשניה והראשונה פטורה בביאתה או בחליצתה של זו. והדר תנא כשכנסה מאי דשוו ביה ומאי דפליגי עליה בההוא אנפא, וקתני כנסה ומת ואחר כך נולד לו אחר, כלומר כשם שזו פטורה לכולי עלמא כך נולד לו אח ואחר כך כנסה ומת פטורה לכולי עלמא, דבנולד ולבסוף יבם לא פליג רבי שמעון. אבל כנסה ונולד לו אח ואחר כך מת בהא פליגי. דלר' מאיר שתיהן פטורות ולר' שמעון מיבם לאיזו שירצה או חולץ לאיזו שירצה. וזה סדור ישר דתנא מעיקרא מאי דשוו בה בלא כניסה ומאי דפליגי ביה. והדר תנא מאי דשוו בכניסה ומאי דפליגי ביה. והא דלא אותביה נמי ממאי דקאמר ר' שמעון הואיל ובא ומצאה בהתר ולא עמדה עליו שעה אחת באיסור, דאלמא לכאורה טעמיה דר' שמעון משום דלא עמדה עליו שעה אחת באיסור היא, הא בנולד ולבסוף יבם דעמדה עליו באיסור לא פליג. משום דאיכא לדחויי דלטעמייהו דרבנן קאמר, כלומר לדידי אפילו בנולד ולבסוף יבם פליגנא עלייכו משום דזיכה ככנוסה, אבל לדדיכו אודו לי מיהא ביבם ואחר כך נולד הואיל ובא ומצאה בהתר. כן נראה לי פירוש שמועה זו. והשתא דאסיקנא דבנולד ולבסוף יבם לא פליג ר' שמעון, מתניתין דקא מיבם לאיזו שירצה או חולץ לאיזו שירצה, לא אעשה בה מאמר קאי, אלא ארישא דבבא דסיפא בלחוד קאי, דהיינו יבם ואחר"כ נולד לו אחר, וכדקתני נמי בהדיא בהאי ברייתא חלץ לבעת מאמר לא נפטרה צרתה, אלמא על כרחין חולץ לאיזו שירצה דמתניתין, לאו אעשה בה מאמר קאי.

מה קדושין דעלמא מדעתה אין בעל כרחה לא אף קדושין דיבמה כו'.
ולא תקשי לך דאשכחן קדושין דעלמא בעל כרחה על ידי האב עד שתבגר (כתובות מו, ב. קדושין ג, ב) דשאני התם דיד אביה כידה ודעתו עדיפא מדעתה, כיון דאין לה יד לקבל קדושיה בלא דעת האב הלכך לא קרינא

בה בעל כרחו. אף על גב דדעת האב לגבי גרושין לא חשבינן ליה כדעתה, דהא לדעת האב בלא דעתה קרינא בה בעל כרחו בגטין פרק המביא תניין (כא, א) שאני גט הואיל ואית לה יד נמי לקבל את גיטה דשתי ידים זוכות כאחת. וכבר הארכתי יותר מזה בריש פרק קמא דקדושין בס"ד (ב, ב ד"ה תנא). וקיימא לן כרבנן דאמרי דגמרינן מקדושין דעלמא דמדעתה אין בעל כרחו לא. וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין דעדיין ברשות אביה אין המאמר קונה בה אלא מדעת אביה.

נראה שכך היתה גירסתו של ר"ח ז"ל אלא הא דתנן כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ואמר ר' יוסי בר חנינא לומר שמגרשה בגט ומחזירה התם נמי לימא ויבמה עדין יבומין הראשונים עליה ותבעי נמי חליצה. ותרתי קא קשיא ליה אמאי מחזירה נימא מצוה דרמיא עליה עבדא, השתא תיתסר עליה משום אשת אח שלא במקום מצוה, ותו אמאי מגרשה בגט בלחוד תיבעי נמי חליצה, לומר שתצטרך גט וחליצה, גט לכניסתו וחליצה לזיקתו שעדין יבומין הראשונים עליה (ועיין רמב"ן ומהרש"ל) ואף רש"י ז"ל כתב כן (ד"ה ולקחה, ו-כ, א ד"ה לימא) דאיכא דגרסי הכי וכן פ"י. ואיכא דקשיא ליה היכי ס"ד למימר הכי, דאם כן אף ביושבת תחתיו תאסר לו מביאה ראשונה ואילך דמצוה דרמיא עליה עבדא בביאה ראשונה כדאיתא לקמן (כ, ב). ומסתברא דהאי קושיא ליתא, דהא כי כתוב ולקחה לו לאשה ויבמה לא להתירה לו ביאה ראשונה בלבד ולאוסרה לו מראשונה ואילך קא אתי, אלא אחר שאסר התיר, והתיר לעולם כל זמן שהוא רוצה לעכבה אצלו כאשתו. והא דכתיב ויבמה לא משתמע מינה שיהא צריך להוציאה משום יבומיה. ואדרבה משמע טפי שייבם אותה, כלומר שיעכבנה אצלו כל זמן שירצה. אלא מדאמר רחמנא ויבמה, הוה איכא למשמע דאף על פי שלקחה עדיין יבמה מקריא, ואם בא להוציאה שתהא צריכה חליצה, ואם נמי אם הוציאה שתהא אסורה לחזור לו, דלא התירה לו הכתוב אלא בלקוחין ראשונים, אבל בלקוחין שניים לא התירה לו אחר שעדיין יבומין הראשונים עליה.

האי איסורא דאית ליה היתרא כו'. פירשו בתוס' (ד"ה האי) דלאחר שנשאה יבם פקע מינה איסור אשת אח ויכול להחזירה לאחר שגרשה וכי היכי דפקע לגבי דידיה פקע נמי לגבי אח הנולד והויא לה אשת אחיו שהיה בעולמו.

כלל לאתויי מאי אמר רפרם לאתויי צרת איילונית וכדרב אסי. והא דלא אמר לאתויי [צרת] מחזיר גרושתו משום דההיא לכולי עלמא חולצין ומתניתין לא חולצת ולא מתיבמת קתני. ואם תאמר לימא לאתויי צרת סוטה וכדרב וכדמשמע בפרקין קמא (ג, ב) דפטורה מן החליצה ומן היבום. יש לומר דלא מרבינן ולא ממעטינן מכללא דמתניתין דערוה אלא ערוה ליבם וכשרה לבעל, וסוטה אסורה היא בין לבעל ובין ליבם. והיינו דכי ממעטינן מכללא דמתניתין צרת איילונית ודלא כרב אסי לא ממעטינן צרת סוטה דלאו דומיא דמתניתין היא. ועוד יש מפרשים (רמב"ן) דסוטה לאו משום ערוה היא והיא בת יבום, אלא שמעשיה הרעים גרמו לה, וכתוב בה טומאה כעריות, אבל איילונית כיון דלאו בת יבום היא, אשת אח שלא במקום מצוה היא, ואיסור ערוה קרינא בה.

והא דאמרי באיכא דאמרי כל שאיסורה איסור ערוה כו' למעוטי צרת איילונית. הוא הדין דהוה מצי למימר למעוטי צרת סוטה, דכל שכן זו שאינה ערוה, אלא משום דקיימא לן כרב אמרינן הכי. ומתניתין כללא הוא לכל איסורי ערוה דהיא ניהי דאסירא וליכא חדא מינייהו דשריא, אבל צרותיהן איכא מינייהו דשריא ולמעוטי צרת איילונית דאף על פי שהיא ערוה צרתה שריא, וכל שכן צרת סוטה דאיכא למימר דאיהי גופה לאו איסור ערוה. ומיהו ר"ח ז"ל גריס כל שאיסורה איסור ערוה היא ניהי דאסורה צרתה הא לאו הכין דאין איסורה איסור ערוה לא אסירא צרתה למעוטי צרת איילונית, פירוש דאיילונית לאו איסור ערוה היא ולפיכך צרתה שריא. וכן הגירסא בספר מוגה בישיבת רבינו נסים ז"ל. וקשיא ליה דהא ללישנא קמא קרינן ליה איסור ערוה ואפילו תמצא לומר דהשתא הדר ביה, מכל מקום קשיא דבמתניתין לאו בצרות איירינן אלא בעריות גופייהו ומאי קאמר הוא ניהו דאסורה צרתה.

אחותה דמאן אילימא אחותה דאיסור מצוה [וכו'] והא קא פגע באחות זקוקתו. ולא דוקא איסור מצוה הוא דקשיא ליה, אלא הוא הדין לאיסור קדושה דאף היא חולצת ולא מתיבמת, וכדתנן לקמן בפרק ארבעה אחין (כח, ב) היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה איסור מצוה ואיסור קדושה חולצות ולא מתיבמות,

ובדין הוא דלירמי עליה ממתניתין, אלא משום דמלתא דפשיטא היא לא חש לאותביה ממתניתין. ואם תאמר היכי קא מקשה הכי להדיא כיון דמדאורייתא רמיה קא פגע באחות זקוקתו, דלמא תנא דמתניתין סבירא ליה אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין. ויש מדקדקין מכאן (עיין רמב"ן) דאפילו למאן דאמר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין אסור לבעול לכתחלה ולפגוע באחות זקוקתו, משום דנראה כפוגע באחות ארוסתו. וקשיא לי דהא אמרי בריש פרקין (יח, ב) א"ר הונא אמר רב שומרת יבם שמתה מותר באמה אלמא קסבר אין זיקה ולימא הלכה כמאן דאמר אין זיקה, ופרקינן אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי בתרי אבל בחד יש זיקה קא משמע לן, ואקשינן תו ולימא הלכה כמאן דאמר אין זיקה ואפילו בחד, ופרקינן אי אמר הכי הוה אמינא אפילו מחיים קא משמע לן דוקא לאחר מיתה אבל מחיים לא דאסור לבטל מצות יבמין, אלמא למאן דאמר אין זיקה אפילו בחד אי לאו דאסור לבטל מצות יבמין שרינן ליה לישא לכתחלה, ולא חיישינן למראית העין. ועוד דאם אתה אומר כן, היכי פשטינן (שם) מדרי' יהודה בן בתירא דאמר אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה דקסבר יש זיקה, דלמא אין זיקה סבירא ליה ולכתחלה לא ישא משום דנראה כפוגע בארוסתו. ויש לומר בזו דשאני התם דנפלה ארוסתו קמי תרי, ובתרי לא מיחזי כולי האי כאחות אשתו, ועוד דקאי גדול דמצוה עליה דידיה רמיה. ומדרבנן דפליגי עליה דר' יהודה, נמי ליכא לאקשוויי מהאי טעמא דשאני שני יבמין מיבם אחד, ומהאי טעמא נמי ליכא לאקשוויי מהא דאמרינן לעיל (יח, א) ואי סלקא דעתך דאמר ר' מאיר אין זיקה הני מתרי בתי קא אתיין היא ליבם חדא והאי ליבם חדא, דשאני התם דנפלין קמי תרי.

והא דתנן (לעיל שם) רבן גמליאל אומר אם מאנה מאנה ואם לא תמתין עד שתגדיל כלומר ויבעול והויא מקודשת דאורייתא ותצא הלזו משום אחות אשה, דאלמא מותר לבעול לכתחלה ואפילו ביבם אחר, איכא לדחויי דהתם כיון שיושבת תחתיו ומשמשתו קודם שמת אחיו אף על פי שהיא קטנה ליכא משום מראית העין. אבל ההיא דרב הויא תיובתיה כדכתיבנא. ועוד דאמרינן בפרק בית שמאי (להלן קט, ב) גבי הא דרבן גמליאל קסבר רבן גמליאל המקדש אחותה יבמה נפטרה יבמה והלכה לה, אלמא אפילו כשאינה כנוסה אצלו אמרה רבן גמליאל. ולעיקר קושיין איכא למימר דאורחא דתלמודא היא לאקשוויי אליבא דהלכתא, ואיהו ודאי הוה מצי לדחויי ליה קסבר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין, אלא דניחא ליה לאוקמה למתניתין אליבא דהלכתא. אי נמי איכא למימר משום דלא אשכחן תנא דסתים כרבן גמליאל דאמר אין

זיקה ומותר לבטל מצות יבמין. ועוד דהא סתים לן תנא בפרק ארבעה אחין יש זיקה. ואי נמי אין זיקה ואסור לבטל מצות יבמין כדאיתא בריש פרקין (יח, א) ואי מוקמת האי סתמא דמתניתין כמאן דאמר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין קשיין סתמי דמתניתין אהדדי. ובכדי לא נרמי פלוגתא ביני סתמי כנ"ל. אבל הרמב"ן נר"ו פירש דעל כרחין מתניתין כמאן דאמר יש זיקה, מדנקט לה באחותה דאיסור, דאי אין זיקה כל אחותה שהיא יבמתה אף על פי ששתיהן מותרות מיבם לאיזה שירצה והשניה פטורה.

הא דאמר רבא ומאן דלא מקיים דברי חכמים קדוש האו דלא מיקרי הא רשע לא מיקרי. קשיא לי ומאן דמיקרי רשע כי לא מקיים קדוש לא מיקרי כי מקיים. והא אמרינן (ירושלמי פ"ב ה"ד) למה נסמכה פרשת קדושים תהיו לפרשת עריות לומר לך כל הפורש מן הערוה נקרא קדוש, (וכן) [שכן] השונמית אומרת לאישה איש אלקים עובר עלינו קדוש הוא, שלא נסתכל בה מעולם. ויש לומר דהפורש מן האיסור ודאי הוא דנקרא קדוש, אבל המצוה עצמה לא מיקריא מצות קדושה, דמינה משמע דאין בקיומה אלא מחמת קדושה, הא מאן דלא מקיים לא מיקרי רשע, אלא קדוש הוא דלא מיקרי כנ"ל.

אלמנה לכהן גדול קא פסיק ותני לא שנא מן הנשואין ולא שנא מן האירוסין. ובדין הוא דליקשי הכי מדקתני בהדיא במתניתין גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל דאיסורי לאו גרידא נינהו, אלא ניחא ליה לאקשווי מדוקיא דרישא דמתניתין ולא לאקשווי מסיפא בהדיא, ואורחא דתלמודא בהכי בהרבה מקומות. ואיכא למידק ומן הנשואין מי ניחא, והא לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה, ואמאי חולצת תפטר אף מן החליצה דכחייבי כריתות היא. ויש לומר דצריכה חליצה מדרבנן גזרה אטו שאר חייבי לאוי גרידא. ואם תאמר נגזר שאם אתה אומר חולצת מתיבמת, איכא למימר הך גזרה שכיחא טפי. ואם תאמר אם כן אף חייבי כריתות כן, ליתא דחייבי לאוין בחייבי כריתות לא אתו לאחלופי דילמא נצריך חליצה בחייבי כריתות משום לאוין גרידי, ובדידהו איכא למגזר שאם אתה אומר חולצת מתיבמת, אי נמי איכא למימר דאף חייבי לאוין ועשה חולצת דבר תורה, דזיקה בכדי לא פקעה, כיון דבעלמא תפסי בהו קדושי וזיקה כעין קדושין היא. אי נמי יש לומר דבדין הוא דליקשי ליה הכין, אלא דמעיקרא אקשינן בלאוין גרידי אמאי אינה מתיבמת, ובפירוקא דפרקינן בהא סלקא פירוקא נמי במסקנא באלמנה מן הנשואין אמאי חולצת. זה נראה לי יותר.

אלא מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחה לא תעשה. ואם תאמר מאי קושיא דלמא אינה מתיבמת מדרבנן גזרה אטו חייבי לאוין ועשה שלא יתיבמו, כדגזרינן בחייבי לאוין ועשה שיחלצו גזרה אטו חייבי לאוין גרידי, יש לומר חייבי לאוין ועשה לא שכיחי דנגזר משום לתא דידהו, אבל חייבי לאוין שכיחי ונגזור הנך משום לתא דידהו.

ואימא חייבי כריתות נמי. כלומר, דלמא האי קרא אתא להצריך כל היבמות חליצה, ולמד על חייבי לאוין שלא תתייבם, ואף על פי שאינה מתיבמת חולצת, והוא הדין לחייבי כריתות, שאף על פי שאינה מתיבמות חולצות. ופרקינן אמר קרא והיה אם לא יחפוץ האיש וכו', כל העולה ליבום עולה לחליצה כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה.

אי הכי חייבי לאוין נמי. פירש, לא יעלו לחליצה כיון שאינן עולין ליבום. קשיא לן מאי קא מקשה חייבי לאוין לא יעלו לחליצה כיון שאינן עולין ליבום, ושאינן עולין ליבום מנא ליה מיבמתו, אם כן מהתם נמי תיפוק ליה דחולצות. ועוד מאי קא מקשה ומה ראית, כלומר ומה ראית למעט חייבי כריתות מן החליצה מוהיה אם לא יחפוץ ולרבות חייבי לאוין לחליצה מועלתה יבמתו, איפוך אנו ונוקי יבמתו לחייבי כריתות להצריכן חליצה ואם לא יחפוץ לחייבי לאוין לפוטרו אף מן החליצה, דהא אי מוקמינן יבמתו לחייבי כריתות, חייבי לאוין עולין הן בין ליבום בין לחליצה, דאם לא יחפוץ לא בא למעט אלא אותן שכבר נתמעטו מן היבום שלא יעלו אף לחליצה. ואיכא מרביותא (רמב"ן) דפירשו דהכי קאמר אי הכי חייבי לאוין נמי אם עולין לחליצה אף ליבום יעלו, אם אינן עולין ליבום אף לחליצה לא יעלו, דהא אמרת דאם לא יחפוץ אתי ללמד שהעולה לחליצה עולה ליבום, אם כן אין לך יבום בלא חליצה וחליצה בלא יבום. ומהדרינן הא רבי רחמנא יבמתו. ומקרא אחד מרבה ואחד ממעט, מוקמינן מיעוטא לחייבי כריתות וריבויא לחייבי לאוין. ואקשינן תו ומה ראית לומר דאם לא יחפוץ למעט ויבמתו לרבות, אדרבה נוקים קרא דלא יחפוץ לרבות חייבי לאוין בין ליבום בין לחליצה, ויבמתו לחייבי כריתות לומר שאף על פי שאינה מתיבמת חולצת. ואם תאמר חייבי לאוין למה לי קרא לרבינהו ליבום, לישתוק קרא מיניה ואנא ידענא דאתי עשה ודחי לא תעשה. איכא למימר אחר שמיעט הכתוב חייבי כריתות מן היבום וריבה לחליצה מיבמתו, הוה אמינא דיבום וחליצה כי הדדי נינהו, וכיון שאתה יכול לקיים עשה בחליצה אף חייבי לאוין לא יעלו ליבום אלא לחליצה וכסברא דרבא לקמן, קא משמע לן

דף כ - ב

ופרקין מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין חייבי כריתות לא תפסי בהו קדושין. ופרש"י ז"ל (לעיל בע"א בד"ה תפסי) הלכך בחייבי לאוין קרינן בהו לקחת את יבמתו בדיעבד, אבל בחייבי כריתות לא תפסי קדושין ואפילו עבר האי יבם ונסבה לאו קיחה היא. ואיכא מרבוותא (רמב"ן) דמקשו עליה דהא למאי דקא סלקא דעתא השתא דחייבי לאוין ליבום לא דמיאן, אם לא בעלו לא קנו, והיכא קרינא בה לקחת אפילו עבר ונסיב. ופירשו דהכי קאמר חייבי לאוין תפסי בהו קדושי וקרינא ביה יבמתו, חייבי כריתות לא תפסי בהו קדושין ולא קרינא ביה יבמתו. הכין הוא פירושא דפירשו קמאי ז"ל. וקשיא ליה בהא טובא, חדא דהאי אי הכי חייבי לאוין נמי דקאמר משמע דהדר אחייבי כריתות ממש, כלומר שלא יהא חייבי לאוין עולין לחליצה כחייבי כריתות, ואם כן הוא מקשה הדרא קושיין לדוכתה מנא ליה דחייבי לאוין לא יעלה ליבום מיבמתו, הא מהתם נמי דרשינן דיעלו לחליצה, ואי לאו אחייבי כריתות ממש קאי אלא אדינא דכל העולה ליבום קאי, כלומר אם כן דכל העולה לזה עולה לזה וכל שאינה עולה לזה אינו עולה לזה, חייבי לאוין נמי או תעלה לזה ולזה או לא תעלה לא לזה ולא לזה. אם כן מאי קאמר רבי רחמנא יבמתו, דאטו מקשה לא ידע דרבינהו רחמנא ואנן טעמא קא קשיא לן מאי קאמר יבמתו מיעט, הוה ליה למימר דאי לאו יבמתו חייבי לאוין אף ליבום הוו עולין אלא דמעטינהו רחמנא מיבום מיבמתו. ועוד מאי קשיא ליה מה ראיתא לומר דנוקיה קרא דלא יחפוץ להתיר חייבי לאוין ביבום, והא לא משמע קרא דלא יחפוץ להתיר ליבום מי שהיא ראויה לחליצה, אלא או לפטור מן החליצה מי שאינה ראויה ליבום, או להתיר מן החליצה מי שראויה ליבום, דהכי משמע אם לא יחפץ ליבום יחלוץ, כלומר מי שתלוי בחפצו ליבם יחלוץ כשלא ייבם, אבל לא משמע מינייה מי שבחפצו לחלוץ ייבם, דהא לא כתיב ואם לא יחפוץ האיש לחלוץ את יבמתו ייבם. ואם להתיר לחליצה הראויה ליבום כפשטיה דקרא, הא לא צריכא קרא. ומיהו בזו איכא למימר דהכי דרשינן ליה

לקרא, והיה אם לא יחפוץ האיש וכו', וחלצה נעלו, לאשמועינן דיש לך אשה שהיה במשמע שתאסר ליבום שאינו כן אלא תלוי בחפצו אם ליבם אם לחלוץ ואיזו זו חייבי לאוין, מכל מקום מה ראית בכ"מ אינו לחדש ענין שלא דברנו בו כלל, אלא לומר שנהפך את האמור, כלומר שנפטר חייבי לאוין מן החליצה ומן היבום ונחייב חייבי כריתות בחליצה הפך מה שאמרנו בהם. ועוד דאם כן היתה [ה]שאלה, מאי קא מהדר מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושי, אדרבה היא הנותנת דכיון דבעלמא תפסו בהו קדושי הוה לן למימר שתתייבם, דאטו מפני שתופסין קדושין בעלמא נאמר שלא תעלה ליבום, אדרבה כל שתופסין בה קדושין שייך למימר בה טפי אם לא יחפוץ, כלומר כל מי שתלוי בחפצו ליבם ייבם או יחלוץ, ובחייבי כריתות דלא מצי ליבם אף על פי שהוא חפץ ליבם יחלוץ דמרבין ליה מיבמתו. ואם לומר דכיון דלא תפסי קדושין בחייבי כריתות לא שייך למיקרינהו יבמתו, אם כן לא הוה ליה למימר אלא מסתברא חייבי כריתות לא תפסו בהו קדושי ותו לא.

ומסתברא דכולה שמעתין אלקחת את יבמתו קא סמיך וכדפרש"י ז"ל, דאי כתב אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה השערה, היה במשמע דאינה עולה לא ליבום ולא לחליצה אלא הכשרה גמורה, שאני קורא בה בעלמא לקחת, כלומר המותרת לינשא, אבל חייבי לאוין לא, דהא לא קרינא בה לקחת לכתחלה, להכי הדר כתיב יבמתו למימר דיש יבמה אחרת שעולה השערה לחלוץ אף על גב דאינה עולה ליבום, דהא לא קרינא בה לקחת, ואיזו זו חייבי לאוין, ואקשינן ואימא חייבי כריתות נמי, כלומר ניליף מהכא דליבעו חליצה ואמאי פטרינן להו לגמרי, ופרקינן אמר קרא אם לא יחפוץ האיש אף על פי שרבה הכתוב עולה לחליצה אף על פי שאינה עולה ליבום מיבמתו, הא מיעט מאם לא יחפוץ לומר ויש שאינה עולה לחליצה כיון שאינה עולה ליבום ומאי נינהו חייבי כריתות. ואקשינן ואימא חייבי לאוין נמי לא יעלו לחליצה כיון שאינה עולה ליבום, דהא לא קרינא בה נמי לקחת כחייבי כריתות ומאי שנא הא מהא. ופרקינן הא רבי רחמנא יבמתו, כלומר אם כן יבמתו דכתב רחמנא למה לי אם לא לרבות לחליצה מקצת ממין שאין אני קורא בה לקחת, וכיון שריבה ומיעט נוקים מיעוט לחייבי כריתות ורבויהא לחייבי לאוין. ומה ראיתא כיון שזו וזו אין אני קורא בהן לקחת, וחליצה לאו קילותא היא דנימא מסברא דטפי איכא לאקולי בחייבי לאוין מחייבי כריתות, דחליצה מאי נפקא מינה אי חלוץ אף לחייבי כריתות. ופרקינן מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין, וכיון שכן קרינן ביה טפי לקחת כיון דבעלמא בת לקוחין היא בדיעבד, אבל חייבי כריתות לא קרינן בה לקחת

כלל דאפילו בעלמא לא תפסי בהו קדושין ואפילו בדיעבד, וכיון שכן דין הוא שלא יעלו לחליצה כיון דלא קרינן בה כלל לקחת לא ביבמה ולא בעלמא כנ"ל.

ובהאי פירושא סלקא לי נמי פירוקא למאי דקשיא לי לגירסת הספרים דגרסינן ברישא ואימא חייבי כריתות נמי, דלפום האי גירסא משמע דניחא ליה מיהא דרב גידל אמר רב בחייבי לאוין גרידי אמאי לא מיבמן אלא דחייבי כריתות הוא דקשיא ליה אמאי לא סלקן נמי לחליצה. ואיכא למידק דאדרבה הוה ליה לאקשוויי ואימא חייבי כריתות כלומר נימא דלעולם חייבי לאוין גרידי אף ליבום סלקן וקרא דיבמתו לרבות חייבי כריתות לחליצה. ומקצת ספרים מצאתי דלא גרסי נמי אלא ואימא חייבי כריתות, אלא שבספרים מדוייקים מצאתי דגרסינן נמי, ושפיר דמי לפי הפירוש שפירשתי בחייבי לאוין ניחא ליה השתא דאלקחת סמיד. ואם תאמר נימא כי אתא קרא ליבמה שעולה לחליצה ולא ליבום דוקא לחייבי לאוין שיש בהן עשה כגון אלמנה לכהן גדול ומצרית ראשונה שהיא גרושה לכהן הדיוט, אי נמי לחייבי עשה גרידי דאינן עולין ליבום, דאין עשה דוחה עשה ולא עשה ולא תעשה, אבל חייבי לאוין גרידי עולין אפילו ליבום דאתי עשה ודחי לא תעשה. איכא למימר דכל דקרינא ביה לקחת במשמע, כלומר שאין בה לקוחין לכתחלה ושייד בה לקוחין בדיעבד. ולהדין פרושא דפרישנא קשה קצת דכיון דלקחת משמע הראויה לינשא לכתחלה, ואי לאו דרבי רחמנא יבמתו, חייבי לאוין אף לחליצה לא היו עולין, אם כן כי אקשינן אלא מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחה לא תעשה, הוה ליה לפרוקי שאני הכא דכתב רחמנא לקחת. ויש לומר דאי אהדר ליה הכי הוה ליה לאקשוויי אי הכי חליצה נמי לא תבעי, ואצטריך להשיב הא רבי רחמנא יבמתו כדרב גידל אמר רב, ולא תיסוק ליה פירוקא למתניתין אלא בדרב גידל, ניחא ליה טפי לפרוקא ליה ברישא מאי דסליק ביה פירוקא לכולה מתניתין ולא לאורוכי ליה בהויי ופירוקי. וקשיא לי כיון דבעינן השתא למימר דחייבי לאוין גרידי לא סלקן ליבום, אם כן נגמר מהכא דלא דחי עשה ללא תעשה וכדפרכינן לעיל בריש פרקין (ו, א), וניחא לי דשאני הכא דיבום חדוש הוא שהרי אסרה תורה אשת אח בכלל העריות, וכיון שכר מה שחדש והתיר התיר, מה שלא התיר נשאר בכלל האיסור הראשון, ואין להקשות למה לא התיר יותר, דאין לך בו אלא חדושו בלבד.

הא דאמרינן לצדדין קתני בא עליה איסור מצוה חלץ לה איסור קדושה. משום דברייתא נקט איסור מצוה ואיסור קדושה דחיק נפשיה רבא כולי האי, דאי לאו הכי הוה מצי לאוקמה כולה באיסור מצוה.

אלא אמר רבא גזירה אלמנה מן האירוסין אטו אלמנה מן הנשואין אי הכי ממזרת ונתינה מאי איכא למימר. הוא הדין דהוה מצי לאותביה מגרושה וחלוצה דכהן הדיוט וחדא מינייהו נקט. אי נמי משום דדלמא הוה אמינא כל איסורי כהונה גזרו זה מפני זה. והא דאמרינן בממזרת ונתינה גזרה במקום מצוה אטו שלא במקום מצוה, הוא הדין דמצי לשנויי גזירה הני אטו אלמנה מן הנשואין לכהן גדול, אלא ההוא עדיפא דניגזור בה משום לתא דהיא עצמה.

אלא מעתה אשת אחיו מאביו לא תתיבם גזרה משום אשת אחיו מאמו וכו'. פירשו בתוס' ז"ל (בתוס' שלפנינו ליתא) אלא מעתה אשת אחיו מאביו שלא מאמו דצד אחד באחווה הוא לא תתיבם עד שיהו מיוחדין מן האב ומן האם, גזרה אטו אשת אחיו מאמו שלא מאביו. ומשני בנחלה תלה רחמנא ומידע ידיעה דאח מאם לאו בר נחלה הוא. **אשה שאין לה בנים.** בשעת נפילה אלא היו לה בחיי בעלה ומתו לא תתיבם, ונעשה מתים כחיים גזרה אטו שיש לה בנים בשעת מיתת בעלה ומתו לבסוף שאנו עושין מתים כחיים. ומשני בבנים בשעת מיתת הבעל תלה רחמנא דכתיב ומת ובן אין לו. מידע ידיע דכל שיש לה בנים בשעת מיתת הבעל אינה מתייבמת. **אשת אחיו שהיה בעולמו.** כלומר יבם ואחר כך נולד לר' שמעון לא תתיבם. גזירה משום נולד ואחר כך ייבם דמודה ביה ר' שמעון. ומשני בישיבה תלה רחמנא ומידע ידיע דכל שלא יבם ואשכחה באיסורא מידע ידיע דכיון שנאסרה עליו שעה אחת שוב אין לה היתר. **כל הנשים לא יתייבמו.** כשלא היו להן בנים מעולם. **גזירה משום איילונית איילונית לא שכיחא.** ואין פירוש זה מחוור וקשיא ליה ביה טובא. חדא דלא הוה ליה למימר התם בבנים תלה רחמנא, אלא בבנים דבשעת מיתת תלה רחמנא. ועוד דלא הוה ליה לאפוקי ייבם ולבסוף נולד בלשון אשת אחיו שהיה בעולמו, דלא אשכחן דוכתא דמפיק ליה בהאי לישנא. ועוד דכיון דהאי בעיא לר' שמעון איתא לרבנן ליתא, וקיימא לן כרבנן, היכי סתים סתומי בעייה הוה ליה לפרושי לר' שמעון לא תתייבם. ועוד מאי קאמר כי ישבו אחים אמר רחמנא ומידע ידיע, מלתא דטעי בה ר' הושעיא ושקלו וטרו בה כמה אמוראי (לעיל יח, ב. יט, א) פשיטא לן השתא דלא טעו בה אינשי כלל ומידע ידיע לכל. ובתוס' אחרות (כ"ה בתוס' הרא"ש) ראיתי שפירשו אשת אחיו שהיה בעולמו, כגון שהיה לו

אח במדינת היום והיו מוחזקין בו שאין לו אח ואחר מיתתו בא, ודמי למי שנולד לאחר מיתת אחיו. ומכל מקום אינו מחוור מן הקושיות האחרות. אלא הכי פירושו, אשת אחיו מאביו לא תתייבם ונעקור לגמרי מצות יבום, כיון דאפשר בחליצה משום גזירה. אי נמי הכא קאמר כשם שאי אפשר לחוש לזה כדי שלא תעקר מצות יבום לא נחוש בזה.

אלא אמר רבא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. כלומר, דליכא עשה אלא בביאה ראשונה, ובביאה ראשונה מצוה דרמיא עליה עבדא וקיימא עליה באיסור לאו. ואם תאמר ביאה ראשונה עצמה היכי שרי ליה לכהן גדול, דהא מכי הערה בה עשאה בעולה, דהעראה כביאה כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (נד, א) אם כן בגמר ביאה הויא לה בעולה עצמה דאסירא כדאיתא לקמן (כא, א). הא לאו מלתא היא, דכיון דהערה בה קנאה, ומהעראה ואילך הויא לה כאשתו, ואשתו הוא בועל. ואם תאמר והא אמרינן בפרק קמא דקדושין (י, א) שכל הבועל דעתו על גמר ביאה ואסור לכהן לקדש בביאה. יש לומר שאני יבמה דלאו בדעתו תליא מלתא, שבפירוש רבתה תורה ביאת שוגג כמזיד והעראה כגמר ביאה. וכבר הארכתי בזה בפרק קמא דקדושין (שם ד"ה כל) בס"ד. ואם תאמר אם כן למה ליה משום ביאה שניה תיפוק ליה תחלת ביאה אטו גמר ביאה. הא ליתא, דאף על פי שקנאה משעת העראה מכל מקום מצוה עד גמר ביאה איתא, דיבמה יבא עליה גמר ביאה משמע. אי נמי משום דכתיב להקים לאחיו שם, ובגמר ביאה הוא דאיכא הקמת זרע, אלא שריבה הכתוב אף העראה. והשתא דדחי רבא הא דרב גידל אמר רב ואמר דחייבי לאוין אף ליבום רמיין דבר תורה, אלא דרבנן גזרו בהו. הני דרשי דרב גידל דדריש יבמתו יש לך יבמה שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום, מוקמינן לה לחייבי לאוין שיש עמהן עשה וכלישנא דכתבינן לעיל דחליצת אלמנה מן הנשואין דבר תורה, דזיקה בכדי לא פקעה. ואם לא יחפוץ בחייבי כריתות. וכן כתב הרב בעל הלכות גדולות ז"ל בהלכות עריות כלשון הזה והא דרב גידל אמר רב מוקמא באלמנה מן הנשואין דאף על גב דמדאורייתא לאו בת יבום היא רבייה רחמנא לחליצה ע"כ. ופסק סוטה שחולצת ולא מתיבמת כדתנן בפרק קמא דמסכת סוטה (ב, א) נכנסה עמו לסתר או לחורבה וכו'. אם מת חולצת ולא מתיבמת וקא פריש רב יוסף התם (ה, ב) אינה מתיבמת מן התורה דכתיב והיתה לאיש אחר לאחר ולא ליבם, וחולצת דאלו איתיה לבעל צריכה גט השתא דליתיה לבעל בעיא חליצה. איכא למימר דחולצת דבר תורה קאמר, דהא יש שעולה לחליצה אף על פי שאינה עולה ליבום דבר תורה, וכן מחזיר גרושתו דפטורה מן היבום מקל וחומר וחולצת דבר תורה (לעיל יא, ב)

איכא למימר דכלהו מיבמתו נפקי לן דעולות לחליצה אף על פי שאינן עולות ליבוס.

הדר אמר רבא ואיתימא רב אשי לאו מלתא היא דאמר ריש לקיש וכו'.
איכא למידק והא רבא גופיה הוא דאותיב לעיל לרב גידל מברייתא דאם בעלו קנו, אלמא מידע ידיע לה, ואם כן היכי טעי בה השתא ואמר דליבוס דמיין, ואיכא למימר דמאן דאמר ההיא דלעיל בדרבא אמר הא משמיה דרב אשי, ומאן דאמר הא בדרבא אמר ההיא דלעיל משמיה דאחרינא והיינו דאמרינן הכא אמר רבא ואיתימא רב אשי.

דף כא - א

ומותר אדם באשת חמיו. איכא למידק למה לי למתני אשת חמיו מותרת, לישתוק מינה דכל דלא אסר לה, בהיתרא קיימא. יש לומר משום דבתה אסורה לו אצטריך, סלקא דעתין אמינא כיון דבתו ערוה, בדידה ליגזור מדרבנן, והא דלא תנא לה תנא ושייר כדשייר שיתא דר' חייא (להלן כא, ב. כב, א) קא משמע לן שאף זו אומרת לו אני מותרת לך ובתי אסורה לך. ואף על גב דאמרינן דלא פסיקא ליה מכל מקום משום לתא דבתה דזמנין דהיא אסורה לו תנא לה להיתרא. ומדתנינן לה לאשת חמיו להיתרא ולא סיימינן בה ואסורה משום מראית העין שמעינן מינה דמשרא שרי לגמרי. בירושלמי (פ"ב ה"ד) גרסינן ר' זריקא בשם ר' חנינא אשת חמיו אסורה מפני מראית העין. עוד אמרו שם שני חורגין שגדלו בבית אחד אסורין להנשא מפני מראית העין. אתא עובדא קומי דר' חנינא בריה דר' אבהו אמר יסבו באתר דלא חכמין לון. ואפשר דבדורות אחרונים גזרו עליהן ולא נגזרה גזירה בימי תנא דברייתא דשניות. ומיהו לא משמע הכין מדאמרינן במסכת סוטה פרק משוח מלחמה בסופו (מג, ב) חורגה הגדלה בין האחין אסורה מפני מראית העין, וזו כסברת רבי חנינא דירושלמי. ודחי לה ואמרינן ולא היא דקלא אית לה. אלמא לא גזרינן משום מראית העין. ומכאן ראייה נמי לאשת חמיו שהיא מותרת, דלמראית העין לא חיישינן דקלא אית לה. וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שלא כתבו לירושלמי. אבל רבינו תם ז"ל כתב בספר הישר (סי' לט),

ובהלכות גדולות (הלי עריות) ותלמוד ארץ ישראל (שם) גרסי אשת חמיו ואשת חתנו מותרת לו אבל אמרו חכמים אסורה לו מפני מראית העין עד כאן. ובתוס' (ד"ה ומותר) כתבו דמעשה היה בימי רבינו תם ז"ל שקדש אשת חמיו ועשה סעודה והפסיד רבינו תם את סעודתו. והרמב"ן נר"ו מן המתירין, ובודאי מדחזי רב הלל שיתסר לאיסורא ולא קשיא להו אלא אשת אחי אבי אביו ואחות אבי אביו כדאיתא לקמן (עמ' ב) שמע מינה שאין להוסיף על השניות שמנו כאן חכמים.

דף כא - ב

הא דאיבעיא לן אשת אחי האם מן האם מהו ופשטיה לאיסורא. קשיא ליה אמאי נקט בברייתא אשת אחי האב מן האב ושבק אשת אחי האם מן האם דעדיפא מינה ומשתמעא אידך מינה, והא דאמרינן נמי בסמוך מאי שייר לימא שייר אשת אחי האם מן האם. אלא שבזה יש לי לומר דטפי ניחא ליה למימר שייר דר' חייא משום דמפרשן בהדיא (להלן כב, א) אחר כך מצאתי בתוס' ז"ל (ד"ה לא אסרו) שהגזרה הזו דכל שבנקבה ערוה גזרת האחרונים היתה ולא נגזרה בימי הראשונים, ולפיך לא נשנית אשת אחי האם מן האם בברייתא של עריות, ולפיכך מצי למימר דשייר אשת אחי האם מן האם. והא דאקשו שבסרי הויין דהא איכא אשת אחי האם מן האם דפשיטנא לאיסורא, משום דקים להו דכבר נגזרה בימי מר בריה דרבינא. ואם תאמר אם כן מאי פרכינן לעיל וכללא הוא והא חמותו ערוה כו' דדלמא אף באלו נגזרו. ויש לומר דכל הנך מותרות היו בכל זמן.

הכי איתא בכל הנוסחאות בת חמותו ערוה אשת בן אחיו מותרת. ולא ידעתי למה שנו כך ולא שנו בת חמותו ערוה אשת בן חמותו מותרת או בת חמיו ערוה אשת בן חמיו מותרת.

הא דאיבעיא להו אחות אבי האב ואשת אחי אבי האב. משום דלמטה ערוה, הוא הדין לאחות אבי האם ואחות אם האם דלמטה נמי ערוה. אלא משום דקא בעי למבעי בהדה אשת אחי אבי האב, דאלו מאם לאו ערוה למטה דידה, קא בעי הכי והוא הדין להנך, וחדא מנייהו נקט והא דאמרינן בסמוך (להלן כב, א) דהני תרתי דדמי להדדי חדא היא, הוא

הדין נמי דהנך נמי והני כלהו דמו אהדדי וחדא חשיב להו, ואיכא למידק תפשוט ליה אשת אחי אבי האב לאיסורא מדרב וזעירי דאמרי לעיל אשת אחי האב מן האם יש לה הפסק, כלומר שאשת אחי אבי האב מן האם מותרת אלמא דמן האב אסורה. ויש לומר דהכי קאמר רב לההיא מתניתא קאי, כלומר דבאותן השנויות בברייתא איכא ארבע מינייהו דיש להן הפסק, ואפשר דכיוצא בהן אפילו מן האב נמי שיש להן הפסק, כיון דאתפלג דרא. וכי האי גוונא אמרינן לקמן דהלכתא דיש להן הפסק דהא אמרימר אכשר בהו. וכן פסק רבינו חננאל ז"ל, וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שלא כתבן לאסור.

דף כב - א

הא דאיבעיא ליה לרב אשי בשניות דבי ר' חייא יש להן הפסק. נראה מדברי רש"י ז"ל (ד"ה תא שמע) דאפילו אשלישי שבבנו ושבבתו קא מיבעיא ליה. ואינו מחוור דאם כן האיך לא פשט ליה לאיסורא מכלתו דאין לה הפסק כדתניא (לעיל כא, ב) וכן אתה אומר בבנו ובן בנו עד סכוף כל הדורות. והשתא כלת רביעי שבבנו אסורא רביעי שבבנו ממש שריא. ונראין דברי הרמב"ן נר"ו (לעיל שם בד"ה כי קאמר), שפירש דשלישי שבבן אשתו ובת אשתו ורביעי שבחמיו וחמותו קא בעי הא דזרעו לאו, ובירושלמי גרסינן אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל. ואיכא מאן (ר"ח מובא ברמב"ן) דפסק בהו לכולא דשניות דרבנן נינהו וכיון דלא איפשיטא הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא. ובספר יראים (השלם סי"ט) פסקו לחומרא.

מתניתין מי שיש לו אחר מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום וכו'. לרבינו שרירא ז"ל יבמה שנפלה לפני מומר כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוקה ליבם ומתענגא עד דחליץ לה אותו מומר. וכתב רב יהודה אי כדנסבא בעל הוה יבם מומר, לא בעיא חליצה מיניה, ואם היה בעל מומר וישבה תחתיו באונס ומת בהמרותו בלא בניס, אינה זקוקה ליבום, דהא לאו אחיו הוא, ואינה נמי זקוקה לחליצה (כ"ה בשמס בספר העיטור ח"ב שו). וצריך תלמוד דהא לא מפקינן אלא ולד שפחה ונכרית, ועוד דמומר

אף על פי שחטא ישראל הוא וקדושיו קדושין, וכדאמרינן לקמן בפרק החולץ (מז, ב) טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא אמר ר' יוסי בר חנינא דאי הדר ביה ישראל מומר הוי ואי קדיש בת ישראל קדושיו קדושין, ואמרינן נמי בשלהי פרקין קמא (טז, ב) עכו"ם שקדש בזמן הזה חוששין לקדושיו שמא מעשרת השבטים הוא. והא דאמר שמואל לא זזו משם עד שעשאו עכו"ם גמורים, לאו למימר דישאל שנעשה עכו"ם גמור ועובד עבודה זרה שאין חוששין לקדושיו, אלא אותן בלבד הוא שעשאו עכו"ם גמורים מתחלתן והפקיעו קדושיהן. וכיון שיש להם קדושין, זיקה נמי יש להן כדמשמע בהרבה מקומות, דכל דקדושיו קדושין זיקתו זיקה. וכל שכן שאשתו הנשואה לו בקדושה, שאם המיר לאחר זמן זיקת האח הכשר לא נסתלקה ממנו ממנה. כנ"ל וצ"ע.

פשיטא אחיו הוא. פירוש לאו מנפשיה איפשטא להו, אלא מבן הוא דאיפשוט, דכיון דבבנו הוא דכתיב אין לו עיין עליו, אם כן פשיטא דאחיו הוא וכדאסיקנא מדפטר פטור מיזקק נמי זקוק והיינו דלגבי בנו (להלן בעמ' ב) איבעיא לן מאי טעמא והכא אמרינן פשיטא.

והא דאמרינן ואימא הכי נמי. כלומר דנגמר אחוה אחוה מבני יעקב הכי קאמר, ואימא ותיתי גזירה שוה ותיפוק דלאו אחיו הוא לענין יבום, ופרקינן דכיון דבנו הוא אפילו לענין יבום אחיו הוא נמי אפילו לענין יבום כן. נ"ל.

דף כב - ב

הא כיצד מימטא הוא לאשתו כשרה ואינו מיטמא לאשתו פסולה. וקשיא לי והא אלמנה לכהן גדול דפסולה לו ומיטמא לה וכדתניא בתוספתא דמכלתין פ"ב (ה"ג) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הרי הוא כאשתו לכל דבר יש לה כתובה ופירות ומזונות ובלאות וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה (לפנינו אינו מטמא לה ועיין להלן). ויש לומר דמדאורייתא אינו מטמא לה אלא כיון שהבעל יורש, עשאוה כמת מצוה. ודכותה אמרינן לקמן בפרק

האשה רבה בתחלתו גבי מתניתין דאיתיה התם (פט, ב) דתנן מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה כו' רבי אליעזר אומר משתבעל ויורשה ומטמא לה. ואקשינן עלה והא הכא דמדאורייתא אבוא מטמא לה וכו', ופרקינן משום דהויא לה כמת מצוה, דכיון דלא ירית לה אב קריא ולא עני לה. ואינו מחוור כלל חדא דאם כן היכי משכחת לה דאיהו מיטמא לה הא כיון דירית לה כמת מצוה היא ומיטמא לה דבר תורה כי התם. ועוד דלא אמרו ההוא טעמא דקריי ולא עני לה אלא בקטנה דאין נשואיה מן התורה אלא דרבנן, וכיון דאינו יורשה אלא מדרבנן, אם אתה אומר אינו מיטמא לה אתו קרובים לאמנועי ולומר אם נשואה היא יקבור, ואם לא יקבור אף לא יירש. ואי נמי בשניות מדברי סופרים, ומהאי טעמא נמי משום דאמרי קרובים כיון דמדאורייתא אשתו גמורה הוא לירש אותה וליטמא לה, אלא שאסורה מדבריהם או יאסרו אותה לגמרי ולא כאשתו לירושתה ולא יקבור או יקבור ויירש. אבל במי שאסורה דבר תורה אין קרובין מקפידין עליה, דהא ידעי דירשה דבר תורה ואינו מטמא לה דבר תורה מדכתיב לה יטמא בעל בעמיו, והלכך קרוביו קוברין או אחרים קרובין. תדע דהא אח שירש את אחותו בעולה, ואף על פי כן אינו מיטמא לה, ולא אמרינן בכי הא דתהוי כמת מצוה. ובתוספתא (שם) לא גרסינן גבי אלמנה לכהן גדול יורשה ומיטמא לה אלא יורשה ואינו מיטמא לה, וגבי שניות מדברי סופרים גרסינן (שם) יורשה ומיטמא לה. וכן מצאתיה במקצת הנוסחאות וזה כדברינו (ועיין להלן פז, ב ד"ה לא). והיא היא הברייתא שהביאו בגמרא לקמן בפרק יש מותרות בתחלתו (פה, א).

ובנו הוא לכל דבר. הא דלא אמרינן הכא פשיטא כדקאמרינן גבי אחיו הוא לכל דבר (לעיל בעמ' א) משום דהתם אהא דדרשינן במסקנא עיין עליו קא סמיך כדכתיבנא לעיל (ד"ה פשיטא).

גרסינן בירושלמי (פ"ב ה"ו) **בנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה ולשניה.** לומר שאף על פי שנולד בעבירה גזרו ביה שניות, וקיים מצות פריה ורביה.

הא דפשיטנא בנו ממזר מבן אין לו עיין עליו. פירוש, עיין עליו על כל בן שיהיה לו ואפילו בן פסול, ובספרי (כי תצא פי רפח) דייק מהכא לבת שפוטרת את אשת אביה מן היבוס, והכי תניא התם ובן אין לו אין לי אלא בן, בן הבת ובת הבת מנין תלמוד לומר ובן אין לו מכל מקום. וכן כתב הרב בעל הלכות גדולות ז"ל (בהלכות יבוס) וזה לשונו ואי לאו דכתב

רחמנא אין לו הוה אמינא דוקא בן ולא בת כדאשכחן בבן סורר ומורה, השתא דכתיב אין לו עיין עליו, לאתויי כל דשמיה זרע. ומנא לן דאפילו זרע פסול דתנן וכו' כי היכי דקא מייתי תנא זרע זרעיה מאין לו זרע פסול נמי מייתי ע"כ. ויש מי שאומר דבת לאו מדרשא דבן אין לו אתיא, דלא מרבינן מאין לו אלא זרעו של הנזכר בפסוק דהיינו זרעו של בן, וכדמשמע בפרק יש נוחלין (ב"ב קטו, ב) גבי ירושה, אלא בת מקל וחומר דבת הבן קא אתיא. וזה צריך תלמוד דהאי קל וחומר פריכא הוא ובת הבן דירושה תוכיח שיורשת בין הבנים מה שאין כן בבתו ממש. אלא דרשא דספרי דיקא טפי, ואינהו בקיאי מינן בה טפי.

ורבנן אחותך היא מאי עבדי ליה מיבעי להו לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין מזהירין מדין. פירוש, לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו אנוסת אביו, דההוא קרא דערות אחותך בת אביך דמשמע מיניה אחותו אפילו מן האנוסה, לא שמעינן מיניה אלא אחותו מאביו שלא מאמו, או מאמו שלא מאביו, כדכתיב בת אביך או בת אמך. והא דכתיב בת אשת אביך, דמשמע מיניה בין שהיא אמו בין שאינה אמו, ההוא בנשואין הוא דכתיב, דהא כתיב אשת אביך, אבל באונסין לא שמענו, להכי כתיב אחותך היא, לחייבו על אחותו מאביו ואמו מן האונסין, דאם אינו ענין לנשואה דכתיב גבה, תנהו ענין לאנוסה. ואיכא למידק אם כן האי קרא דבת אשת אביך לגופיה אצטריך, לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו נשואת אביו, דאי מקל וחומר הא אין מזהירין מן הדין, ואי מאחותך היא, הא מוקמת ליה לאחותו בת אביו ובת אמו אנוסה. ואי אמרת אי לאו אשת אביך מוקמינן האי אחותך היא לאחותו בת אביו ואמו נשואה, אם כן אחותו בת אביו ואמו אנוסה מנין. וכיון שכן בת אשת אביך מיצרך צריך, והיכי מייתר להו לרבנן לחייבו שתיים, ולר' יוסי בר יהודה למידרש מיניה פרט לאחותו משפחה ונכרית. ותירץ הרב בעל ההלכות ז"ל (בהלכות עריות) דאיכא למימר אם כן לימא קרא אחותך מולדת אביך, בת אשת אביך למה לי, שמע מינה לרבנן לחייבו משום בת אשת אביו, ולר' יוסי בר יהודה כדאית ליה. ויש לפרש דאדרבה אי לא כתב בת אשת אביך, האי אחותך היא דמייתר מוקמינן ליה בין באנוסה בין בנשואה, דהא לאו גבי נשואה ממש ולא גבי אנוסה ממש כתיב, דנימא אחותו מאביו ואמו נשואה דוקא או אנוסה דוקא דסתמא כתיב, אם כן בת אשת אביך מייתר למדרשיה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ויש מי שפירש (הרמב"ן) דכיון דגלי קרא אחותו בת אביו או בת אמו בלבד, בין מן האונסין בין מן הנשואין, וריבה מאחותך היא אחותו משני צדדין, לעשותה כאחותו לכל דבר ריבה אותה בין מן

הנשואה בין מן האנוסה. ולפיכך מייתר להו בת אשת אביך. ולהאי פירושא אפילו לא כתב רחמנא אחותך היא, נפקא לן אחותו מן האנוסה, מדרבינן אחותו משני צדדין בנשואה לעשותה כאחותו כדכתיב בת אשת אביך, ולא דייקא סוגיא הכי.

ורבי יוסי בר יהודה אם כן ליכתביה רחמנא לאחותך הוא באידך קרא. פירוש, ודאי מאחותך היא שמעינן לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו מן האנוסין, דאם אינו ענין לנשואה תנהו ענין לאנוסה, אלא מדכתביה רחמנא בהאי קרא ולא כתביה באידך קרא דרשינן ליה לגופיה, לומר דאף על אחותו שהיא לו בת אשת אביו אינו חייב אלא משום אחותו בלבד.

הא כיצד כאן באונסין כאן בנשואין. פירש"י ז"ל (בד"ה כאן באונסין) ומדבנו מן האונסין בנו הוא וכן בתו, הלכך לגבי אחוה נמי אחוה הוא. ואינו מחוור דהא אין מזהירין מן הדין. ואם תאמר הא גלויי מלתא בעלמא הוא, אם כן לעיל דלכולי עלמא אצטריך אחותך היא לרבות אחותו בת אביו ובת אמו אף על פי שהיא בת אביו למה ליה, תיפוק ליה מהא דכיון דודאי בת אביו הוא אף לגבי אחוה נמי אחוה הוא. ואם תאמר שאני התם דמיעטה קרא מדכתיב אחותך בת אביך או בת אמך, דמשמע בת אביך שאינה בת אמך ולכך אצטריך לרבויה בהדיא. אכתי לא ניחא, דהכא נמי אף על גב דבת אביו הוא ואחותו מיקריא, מכל מקום מיעטה קרא מעונשין משום דלאו בת אשת אביו היא, ואכתי מאי נפקא לן בהא מדרבא. ואם תאמר דהשתא לא אסתפק לן אלא בת אביו מאנוסתו אי מקריא אחותו או לאו, דכיון דכתיב בת אשת אביך אחותך היא, דלמא גלי לן קרא דבת אשת אביו קרויה אחות, אבל מן האונסין אינה קרויה בת אביו ואינה אחותו, וכאחותו מן השפחה ומן הנכרית היא, ושתייהן מיעט הכתוב מבת אשת אביך. אבל אלו היתה אחותו מן האונסין אף הוא מוזהר עליה. והלכך כיון דשמעינן מדרבא דבתו מן האונסין בתו היא, אם כן אי אפשר למעטה מבת אשת אביך, דאף היא בת אביו היא ואחותו מקריא, ודינא הוא לחייבו עליה משום אחותו. אכתי קשיא דאם כן קרא דערות אחיך בת אביך או בת אמך למה לי. ומשום הכי מסתבר ליה דהכי פירוש, כיון דאשכחן דרבי רחמנא שארו מאנוסה ובתו מקריא, אם כן מקרא גופיה דערות אחותך בת אביך נפקא, דההוא בת אביך סתמא כתיב. ואי משום אשת אביך ההוא איכא לאוקמי למעוטי שפחה ונכרית. והשתא לאו עיקרי דמילתא מדרבא שמעינן אלא אקרא דערות אחותך בת אביך סמכינן, והא דרבא גלויי

בלחוד הוא דמגלה אקרא דערות אחותך בת אביך דמיירי באחותו מן האונסין.

דף כג - א

בנך מישראלית קרוי בנך וכו'. כתבתי בקדושין שלהי פרק האומר (סח, ב ד"ה בנך) בס"ד.

דף כג - ב

דיקא נמי דקתני ואינו יודע כו'. ואם תאמר אם כן תקשי לאביי דאמר בהאיש מקדש (קדושין נא, א) דלא ידע דהוי קדושי הוי קדושי ויש לומר דאינו יודע משמע הכין ומשמע הכין.

ודוקא מחליף והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא וכו'. ואפילו הכי לא גזרינן דלמא אתי לאחלופי ומייבם ברישא כדגזרינן בפרק ארבעה אחין (לא, ב) גבי ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות, וטעמא דמלתא משום דהתם אי מחליף פגע באסורה לו דבר תורה משום לא יבנה, אבל הכא אפילו מחליף לא פגע אלא באחות זקוקה שהיא מדבריהם, ועוד דדלמא דידיה מתרמיא ליה.

הכי גרסינן ברוב הספרים ומאי שנא מהא דתנן ד' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות מתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות הכי השתא למאן דאמר כו'. וכן נראית גירסתו של ר"ח וזה חולץ וזה מיבם קא קשיא ליה, אמאי לא גזרינן דלמא מיבם ברישא כדתנן התם שאין אחד מהם מיבם, ואין גירסא זו מחוורת בעיני, דהא אי סבירא ליה לתנא דארבעה אחין יש זיקה לא קשיא ולא מידי, דהתם

לאו משום גזרת יבומי ברישא הוא דאסרינן להו ליבומי אלא משום דקמא ודאי פגע באחות זקוקתו, ואם כן היכי קא מקשי בהדיא מאי שנא מהא דתנן, ומאן לימא לן דההוא תנא קסבר אין זיקה. ורש"י (ד"ה מאי שנא) גריס אי קדמו וכנסו לא יוציאו מאי שנא מהא דתנן ד' אחין כו' הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואם קדמו וכנסו יוציאו. וזו נראית לי הגירסא הנכונה, אלא שבספרים הקשוה בפסקת אחד חולץ ואחד מיבם, ואם איתא היה להם להקשותה (להלן כד, א) בפסקת קאם קדמו וכנסו לא יוציאו, ועוד דמאי מקשו הכי להדיא דהא בין לאבא שאול בין לר' שמעון (להלן כח, א) קל היה להם לב"ה בזו ואמרו יקיימו. אלא שבזו יש לומר דהכא מסתמא דמתניתין לסתמא דמתניתין קא מקשה, ובסתמא דמתניתין דפ"ד אחין קתני יוציאו כנ"ל.

דף כד - א

הא דאמרינן ספק חלוצה לא גזרו בה רבנן. פירוש, לא גזר בה בדיעבד לאפוקה, וכן פירש"י, אבל לכתחלה ודאי גזרו בה. ותדע לך דהא כולה מתניתין ספק חלוצה היא, ואפילו הכי תנן היה לו אח אחד חולץ לשתיהן ולא שרינן ליה למיחלץ חדא ולאפטורי אידך. תמיה לי כיון דלא גזרו בספק חלוצה, אם כן ליתני אפילו באח יחידי אם קדם וחלץ לאחת ויבם לאחת לא יוציא דדלמא דידיה מתרמיא ליה, מאי אמרת החלוצה היתה זקוקה וזו אחות חלוצתו היא, הא דאמרינן הכא דבספק חלוצה לא גזרו בה. ואפשר לומר דדוקא באיסור כהונה דלאו גרידא לא גזרו בספק חלוצה אטו גרושה, אבל באחות אשה דאיסור כרת, גזרו אפילו ספק חלוצה אטו גרושה.

הכא אתיא גזירה שוה ואפיקתיה לגמרי. ועל ידי גזירה שוה זו נפיק כוליה קרא מפשטיה, דאי אפשר לומר דוהיה הבכור קאי אבן הנוולד כפשטיה דקרא, דכיון דיקום על שם משמע לנחלה אי אפשר לומר שהבן אשר תלד היבמה יקום בנחלת המת, דאם כן על שם אחי אחיו מיבעי ליה, דלבית דין קא מזהר רחמנא. ואפילו תאמר דלבית דין מזהר רחמנא דלימרו ליבם שיקום הבן על שם אחיו כדאמרינן בסמוך, הכא א"א לפי

שאינן ביד היבם להקים את הבן בנחלת המת, אלא בית דין הם המורישין אותו והוה ליה למיכתב על שם אחי אביו.

הא דאמרינן ההוא לא מצית אמרת דיבום בנחלה תלה רחמנא ונחלה מן האב ולא מן האם. נראה לי פירושא דכיון דיבום בנחלה תלה רחמנא, וצד האם לא מעלה ולא מוריד בנחלה כלל, אלמא אין צד האם עסק ביבום. וכיון שכן אם איתא דבכור ממש בעינן, בכור מצד האם לא היה לו לגרום יבום, כיון שאין היבום מתחייב בו מצד האב דאינו בכור לאביו. ורש"י ז"ל (בד"ה בנחלה) לא פירש כן. ואין נראה לי פירושו, לפי שלא תלה הכתוב יבום בנחלת פי שנים, אלא בנחלה ממש, לומר שהאח החולק נחלה עם המתיבם. וכיון שכן אפשר דבתרתי הקפיד הכתוב, באח החולק נחלה, ועוד שיהא בכור או מצד אב או מצד האם. ועוד כי מה שפירש הוא ז"ל דיבום בבכור הנוטל פי שנים תליא רחמנא, אזיל לטעמיה שפירש למטה בסמוך (בעמ' ב ד"ה בכור) שהיבם נוטל פי שנים כבכור בנכסים המוחזקין להן מאביהן. ואינו שאינו נוטל שמעון היבם בנכסי יעקב כלום מחמת היבום וכמו שנכתוב בסמוך.

ודלמא דמית קטן ואמר רחמנא ליבם בכור. ואף על גב דקרא סתמא כתיב ומת אחד מהן, שבקיה לקרא דהוה דחיק ומוקי נפשיה. ומשני הא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו. ופירש הרב אב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן) הא מיעט אשת אחיו שלא היה בעולמו ותו לא, אלמא אין לך אח מצד אב שאינו מתייבם אלא זה בלבד. ואינו מחוור דאם כן הוה ליה למימר הא לא מיעט רחמנא אלא אשת אחיו שלא היה בעולמו ותו לא, אלמא אין לך אח מצד אב שאינו מתייבם אלא זה בלבד. ואינו מחוור דאם כן הוה ליה למימר הא לא מיעט רחמנא אלא אשת אחיו שלא היה בעולמו. ועוד דהא מיעט רחמנא כל שאינו בכור מדכתיב והיה הבכור אשר תלד. ורש"י ז"ל (בד"ה הא) פירש הא מיעט רחמנא כלומר, הכא גבי תרי אחים כתיב מיעוטא דאשת אחיו שלא היה בעולמו אלמא דמית גדול משמע ותו ליכא בכור קמן (עיי' הגה"ה על גליון רש"י). פירוש לפירושו, דכיון דכתב רחמנא כי ישבו אחים יחדיו דמשמע תרי, וכתיב בהו כי ישבו, אלמא הכי קאמר אלו שני אחים כי תהיה ישיבתן בעולם אחד ומת אחד מהם ייבם השני. אבל אם לא תהיה ישיבתן בעולם אחד, אלא שבשעה שמת ראובן לא היה לו אח, ואחר כך נולד שמעון אחיו לא ייבם, אבל אלו היה שמעון בעולמו אף על פי שהוא הקטן מייבם.

תני אביי קשישא מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכין על כל האחין לא רצו חוזרין אצל הגדול. כך היא הגירסא במקצת הספרים וכן נראה גירסתו של הרמב"ם ז"ל (הל' יבום פ"ב הי"ב) שכתב מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו הרי כולם שוים. אבל הראב"ד ז"ל (שם) היה גורס מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכין אצל הגדול, דלעולם אחר הגדול שבנשארים הולכין וממנו לשלמטה ממנו. ועל כן הגיה על הר"מ בספר הגהות שלו. והר"מ לא היה גורס כן אלא כמו שכתבנו. ורש"י ז"ל (בד"ה הולכין) גורס כגירסתו של הראב"ד ז"ל. ומיהו גירסת רש"י עיקר וכמו שכתב הוא בפירושו, דאם לא כן ליקשי ליה ממתניתין גופא דקתני מצוה בגדול ליבם (עיין ריטב"א).

הא דאמרינן כבכור מה בכור בכורתו גרמה ליה וכו'. קשיא לי, דאם כן בכור דקריא רחמנא להכי אצטריך, ואם כן מאי קא מקשה תו אלא בכור דקרייה רחמנא למה לי. ונרא ליה פירושא דהכי קאמר ליה, לדבריך שאתה אומר דכשיש שם בכור הולכין אחריו מאי טעמא לפי שהוא בכור כלומר גדול דצד בכורתו לא מעלה ולא מוריד אלא מפני שהוא גדול וראוי לגדול להקים שם אחיו, הכי נמי אפילו אין שם בכור, דין הוא שנחזור אחר הגדול שגדולתו גרמה לו.

דף כד - ב

הא דאמרינן מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף יבם אינו נוטל בראוי כבמוחזק. פרש"י ז"ל מה הבכור אינו נוטל בראוי ליעקב אביו מירושת יצחק, אלא מנכסי יעקב בלבד שהיו מוחזקין בידו בשעת מיתתו, אף היבם הנוטל פי שנים בנכסי אביו חלקו וחלק אחיו המת, אינו נוטל בראוי כבמוחזק. נראה שהוא ז"ל סובר דיבם נוטל בנכסי אביו חלקו וחלק אחיו המת, אף על פי שמת אביהם לאחר שמת אחיו דומיא דבכור אבל הרב בעל ההלכות (גדולות בהלכות נחלות) ור"ח ז"ל פירשו בראוי לאח המת ובמוחזק לו. כגון, שמת יעקב וירשוהו בניו והחזיקו בירושה ועדיין לא חלקו, ויצחק אבי אביהם עדיין בחיים וראויין בני יעקב לירשו אחר מותו ומת ראובן ואחר כך מת יצחק, ויבם שמעון אשת ראובן, נוטל

חלק ראוב מנכסי יעקב אביהם שהוא מוחזק, ואינו נוטל חלק ראובן מנכסי יצחק אבי אביהם שהיה ראוי לו לירש. וגם זה הענין מפורש בתוספתא בבא בתרא (פ"ז ה"ב) עכ"ל ר"ח ז"ל. וכן נראה ודאי לפי שזה, אחיו הוא יורש ולא אביו. ועוד קשיא ליה דאי איתא לר' יהודה דאמר דאין היבם קם בנחלה במקום שיש אב וכדתנן בפרק החולץ (מ, א) ר' יהודה אומר בין כך ובין כך אם יש שם אב הנכסים של אב, בכור דקרייה רחמנא למה לי, והוה להו למיבעי הא תינח לרבנן לר' יהודה מאי איכא למימר. ועוד דאמרינן לקמן בפרק החולץ (שם) מה בכור לאחר מיתת האב שקול פי שנים, אף יבם נמי לאחר מיתת אביו נוטל פי שנים מידי יקום על שם אביו כתיב על שם אחיו ולא שם אביו.

הא גיורת מיהא הויא. מדקתני אם כנס לא יוציא, דאי סלקא דעתך ספק גיורת הויא, אף על פי שכנס יוציא דאוקמה אחזקתה עד שיודע לך למה נתגיירה אי נמי יש לומר דמדקתני לא יכנוס קא דייק, כלומר הוא לא יכנוס, אבל ישראל אחר יכול ליכנוס.

ואסיקנא כולן גרים הן. ואם תאמר דהא אמרינן בכל דוכתא (ב"ק לח, ב) דמאן דסבירא ליה גירי אריות הן, שעושין אותן כעכו"ם גמורים. ונראה לי דהיינו גירי אריות דכותיים שהיו עובדים אלהיהם, כדכתיב את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים וישלח ה' בס את האריות. אבל שאר גירי אריות גרים גמורים הן, שמחמת סבת האריות מתגיירין לגמרי, ואפילו בכותיים מאן דאמר גירי אמת הן, הוי טעמא כדאמרן דמחמת סבת האריות נתגיירו לגמרי.

ואקשינן אי הכי לכתחלה נמי ופרקינן כדרב אסי דאמר רב אסי ולזות שפתים הרחק ממך. פרש"י ז"ל (ד"ה דאמר רב אסי) דאתי לאחזוקי לקלא קמא. מיהו בשכנס לא יוציא כדאמרינן לקמן דכנסה לא מפקינן. והקשה הרמב"ן נ"ר דא"כ משמע דבעדים מפקינן, ולא משמע הכי, דהא סיפא דמתניתין בעדים היא כדאוקמה רב, מדקתני הוציאוה מתחת ידו ומדסיפא בעדים רישא נמי בעדים. ועוד דגרסינן בתוספתא (פ"ד ה"ה) הבא על השפחה ועל הנכרית אף על פי שחזרה שפחה ונשתחררה נכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנוס ואם כנס לא יוציא. שמע מינה אם בא עליה ודאי, אם כנס לא יוצא אלא משום לזות שפתים, שלא יאמרו שזו לא נתגיירה אלא לשם זנות, וזה לא כנס אלא לשם זנות קאמר.

כשיש לה בנים. פירש"י ז"ל מראשון וטעמא משום שאתה מוציא לעז על בניה. ובהלכות הרב אלפסי כשיש להן בנים מן הנטען. וכן מצאתיה

גירסת הברייתא עצמה בספר מוגה בישיבת רבינו נסים ז"ל. ואף על פי שאפילו זנתה עמו ונשאה נטען אחר שגירש ראשון אין הולד פסול. מכל מקום מזוהם הוי.

הא דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר הואיל ומכוער הדבר תצא. פרש"י ז"ל תצא מבעל (עיין בד"ה ואבע"א וברמב"ן) כלומר וכל שכן מבעל דכל שאתה אוסרה לבעל אתה אוסרה לבעל. וכן כתב רב אחא ז"ל בשאלתא דפנחס (קלד). ונמצא לפי פירוש זה דלר' בדבר מכוער מפקינן בין מבעל בין מבעל, ואפילו בקלא דפסיק, ותדע לך מדאמרינן בסמוך (כה, א) קלא דפסיק כרב, אלמא לרבי בקלא דפסיק מפקינן. ודוקא בשאין לה בנים אבל יש לה בנים עד דאיכא עדי טומאה, וכדתני בברייתא ואם באו עדי טומאה אילו יש לה בנים תצא. ודבר רחוק הוא דקלא דלא פסיק ודבר מכוער קרי עדי טומאה. הלכך הא דאמרינן בסמוך קלא דלא פסיק ודבר מכוער תצא כרבי בשאין לה בנים קאמר, ולא כרבי ממש קאמר, אלא תצא כמו שאמר רבי דתצא שלא בעדים. והא דלא פריש התם ואי איכא עדים אפילו יש לה בנים, היינו טעמא משום דלא אצטריך למפסק אלא במאי דפליגי אבל כשיש לה בנים דשוו בה כולהו עד דאיכא עדי טומאה לא אצטריך ליה לפרושי כנ"ל.

עוד נראה לי שאפשר לפרש דלרבי אפילו בקלא דפסיק כל שיש דבר מכוער אפילו יש לה בנים תצא. דלרבי אפילו בקלא דפסיק כל שיש דבר מכוער אפילו יש לה בנים תצא, דדבר מכוער היינו טומאה שהדבר מכוער מעיד בפנינו. אי נמי עדי טומאה זו, כלומר ששנינו מעידים שראו זה הדבר המכוער, ואי ליכא בנים אפילו ליכא דבר מכוער תצא, ובקלא דלא פסיק, אבל בקלא דפסיק וליכא דבר מכוער אפילו ליכא בנים לא תצא.

ורבינו אלפסי ור"ח ז"ל פירשוה תצא מנטען אבל מבעל לא תצא אלא בעדים. וכדתניא בשלהי המגרש (גיטין פט, א) אכלה בשוק גרגרה בשוק כו' ר' מאיר אומר תצא כו' אמר לו ר' יוחנן בן נורי אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה והתורה אמרה כי מצא בה ערות דבר מה להלן דבר אף כאן דבר ברור. ואמרינן בקדושין בשלהי פרק האומר (סו, א) אשתו זנתה בעד אחד אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים. אלמא אין מוציאין מבעל אלא בעדים. וכן כתב בעל ההלכות (גדולות) בהלכות מיאון האי דאמר רבנן הנטען מאשת איש ונפיש לעז דידה בקלא דלא פסיק ואיכא עדים בדבר מכוער, ההוא לענין

אפוקי מנטען כו', אבל לענין אפוקי מן גברא לא מפקי לה בי דינא אלא עד דחזו עדים כמכחול בשפופרת ע"כ.

ויש מתרצים (הרמב"ן) דהא דאמרינן התם בדבר ברור, לאו עדי טומאה קאמר, אלא עדי דבר מכוער קרי דבר ברור, דהא לא קאמר בעדות ברור. ואינו מחוור בעיני דבהדיא אמרינן בפרק קמא דסוטה (ג, ב) בלא קנוי וסתירה דלא מהימן בעד אחד מנא לן נאמר כאן כי מצא בה ערות דבר ונאמר להלן יקום דבר מה להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. ומיהו ההיא דאין דבר שבערוה פחות משנים (קדושין שם) לא קשיא. דאנן נמי עדי דבר מכוער נמי בעינן, אבל בעד אחד של דבר מכוער לא תצא. והא דקיימא לן (ב"מ צא, א. מכות ז, א) כשמואל דאמר במנאפים עד שיראה כמנאפים, ההיא לענין עונשין היא, הא לאוסרה על בעלה אפילו בדבר מכוער תצא, והכין נמי מוכח בשמעתא בתרייתא דנדרים (צא, ב) דאמרינן התם ההוא נואף דעל לגבה דההיא אתתא אתא גברא סליק נואף אתיב אבבא הוה מחתן תחלי תמן וטעמינון חויא, בעא מריא דביתא למיכל מן הלין תחלי בלא דעתא דאנתתיה. אמר ליה ההוא נואף לא תיכול מנהון דטעמינון חויא, אמר רבא איתתא שריא אם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דניכול ולימות. אלמא אי לאו דאמר ליה הכין איתתא אסירא. מיהו לאו קושיא היא דהתם בבא לצאת ידי שמים קאמר, ובהכי אזלא כולה סוגיא דהתם. וכעין העוברת על דת (כתובות עב, א) שאם רצה הבעל להוציא נותן כתובה, ואם רצה לקיימה אין בית דין מוציאין אותה מידו.

ולדידי קשיא לי מדאמרינן הוציאה, בבית דין משמע, ובית דין בעדים הוא דמפקי לה, אלמא לכולי עלמא לא מפקי לה בית דין מבעל אלא בעדים. ואי לרב בלחוד קאמר הוה ליה למימר וקסבר דבית דין בעדים הוא דמפקי לה. ועוד דאי אפשר לומר כן דרוכל יוצא ומקום מנעלים הפוכים, עדיפי ממקנא לאשתו על פי עצמו או על פי עד אחד ואמר לה אל תסתתרי עם פלוני ונכנסה לסתר או לחורבה ושהתה עמו כדי טומאה דאינה נאסרת על בעלה (סוטה ב, ב) ואפילו במקנא לה על פי שנים ונסתרה על פי שנים, איכא מאן דאמר שיכול למחול על קנוי, ואף על גב דקיימא לן כמאן דאמר אין קנויו מחול לאחר סתירה, הא ודאי ר' אחא ורבינא דפליגי בה (סוטה כה, א) לאו בדרכי פליגי דנימא דמאן דאמר מחיל ליה דרבי. ובודאי אין לך דבר מכוער יותר ממי שמקנא לאשתו ואמר לה אל תסתרי עם פלוני ואחר כך נסתרה עמו בחורבה ושהתה עמו כדי טומאה. וגברא דעל לביתא וכי אתי מארי ביתא עריק לא עדיף

מהאי, ואמאי מקפינן לה מבעל בעל כרחיה בכך. אלא שהוא לצאת מידי שמים, דומה למה שאמר שמואל לההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה, אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה כדאיתא בשלהי האומר בקדושין (סו, א).

ורבינו תם ז"ל גם כן הביא ראייה מדאמרינן (כתובות ט, א) אין האשה נאסרת אלא על ידי קנוי וסתירה, אלמא בדבר מכוער בלבד אינה נאסרה עליו. ומיהו בזה יש לי לתרץ דבלא עדי דבר מכוער קאמר, אבל עדי דבר מכוער לרבי כעין עדי טומאה משוי להו. ועוד הביא רז"ל ראייה דהני דברים המכוערים לא עדיפי מקלא דלא פסיק, ובכל קלא קיימא לן דקלא דבתר נשואין לא מפקינן לה, כדאיתא בשלהי פרק המגרש (פח, ב), ובלעל קלא דבתר נשואין היא, אבל לנטען הוי כקלא דקודם נשואין, ובקאל דקודם נשואין מפקינן כדאיתא התם. והשתא נמי אתי שפיר הא דאמרינן בסמוך (כג, א) ורב נחמן נמי מתניתין הוציאה קתני. דשפיר משכחינן דלא מפקינן מבעל בעל כרחיה ואפילו הכי אם אפקה מדעתה וכנסה נטען מפקינן לה מיניה, כגון דליכא עדים אלא דאיכא קלא דלא פסיק ודבר מכוער, דאלו מבעל לא מפקינן ומנטען מפקינן.

אבל לדברי רש"י ורב אחא ז"ל כל שאתה מוציאה מנטען אתה מוציאה מבעל, ושאין אתה מוציאה מבעל כו', דאי איכא קלא דלא פסיק ועדים בדבר מכוער בין מבעל בין מנטען נפקא, ואי ליכא עדים בדבר מכוער, אי נמי דאיכא עדים בדבר מכוער וליכא קלא דלא פסיק לא מפקינן לה לא מבעל ולא מנטען וכדאמרינן הכא. וכן כתב רב אחא ז"ל מפורש. אם כן הא דרב נחמן היכי משכחת לה דאפקה בעל מדעתיה ומפקינן לה מנטען בעל כרחיה, ויש לומר דההוא דרב נחמן הוא דסבירא ליה הכין ומתניתין היא דמתני לה הוציאה ואפילו הכי קתני אם כנס מוציא, ואנן לא קיימא לן כותיה אלא הוציאוה תנינן ובית דין הוא דמפקי לה.

דף כה - א

הא דאיבעיא ליה לרבה בר רב הונא הכא הא דתנן בפרק השולח (מה, ב) המוציא את אשתו משום שם רע הרי זה לא יחזיר אם כנס מהו

שיוציא. פירשה רש"י ז"ל (בד"ה משום) אליבא דההוא לישנא דמפרש לה למתניתין (שם מו, א) משום קלקולה. וכן נראה מדברי ר' אלפסי ז"ל שכתב שם בפרק השולח (כד, א) ולא ידעתי דמיון בין ענין נטען דהכא לבעל שהוציא מרצונו ושלא ברצון חכמים, אלא אם יתברם הדמיון מצד שאסרו חכמים כאן וכאן שלא יכנוס. וכיון שעבר וכנס שלא ברצון חכמים יוציא. ולא דמי לנטען מן השפחה והנכרית שאם כנס לא יוציא (לעיל כד, ב) דהתם ליכא אלא רננה בעלמא, כלומר קול לעז שא"א לבא לידי אסורא ולא לידי קלקול הולד. אבל מוציא את אשתו משום שם רע, שאם אתה מתירה לו אפשר דאתי לידי קלקול, כמו הנטען דאפשר דאתי לידי איסורא דאורייתא אם אמת היה הדבר כמו שנחשד. ואמור רבנן כאן וכאן לא יכנסו אם עבר וכנס יוציא. אבל הר"א אב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ובמיוחס לתוס' חד מקמאי) פירשה אליבא דההיא לישנא דמפרש לה למתניתין התם (גיטין מו, א) משום שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות, וכי קא מדמינן לה הכא לנטען קודם שנמצאו דברים בדאין, ואסיקנא דאפילו הכי אם כנס לא יוציא דקים לן בקליה דליתיה. וזה הענין יותר מחוור לפי סוגיותנו.

הא דאמרינן **ולא היא התם אלומי אלמיה לקליה**. מסתברא לי לפי דברי רש"י ורב אחא ז"ל (לעיל כד, ב בד"ה הא דתניא) דלאו עיקר טעמא הוא, דבלאו הכי אסורא, דהא בקלא דלא פסיק ודבר מכוער אפילו לבעל אסירא, אף על גב דלגביה ליכא למימר הכי אלומי אלמא לטענתיה. ואי נמי לדעת רב נחמן דתני במתניתין הוציאה לומר דאפילו בקול בעלמא מפקי לה מנטען ואפילו בלא דבר מכוער הוא דאמרינן הכי משום דכי כנסה אלמיה לקליה.

ודאמרינן נמי **הכא אמרינן קם ביה בקליה**. וליתיה רבותא קאמר, דהא אנן לא אפיקנא לה מינה ומנפשיה הוא דאפקה, והשתא נמי לא אסרינן לה עליה אלא משום קלקולא, או משום שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות, אלא רבותא קאמר לו, דאף על גב דגרשה משום שם רע לא חיישינן דלמא אמרי דזינתא ואיתסרא עליה ובאיסורא קיימא גביה השתא, אלא אדרבא כיון שגרשה על פי שם רע והקפיד בדבר, השתא דאהדרא אי לאו דקים ליה בקליה דליתיה לא הוה מהדר לה. ודוקא בדאפקה בקלא בעלמא. אבל היכא דאיכא קלא דלא פסיק ודבר מכוער, לא סמכינן אהאי טעמא לומר דאי לאו דקים ביה בקלא דליתיה לא מעכב לה גביה, אלא אפוקי מפקינן לה לדעת רש"י ורב אחא ז"ל כמו שכתבנו.

טעמא דממדינת הים דעליה דידיה קא סמכינן. כלומר, דאפילו אתא בעל וערער ערעורו בטל, אבל בארץ ישראל דלאו עליה דידיה קא סמכינן אלא אקיום השטר ישא את אשתו. אף על גב דבלאו קיום נמי בארץ ישראל משיאין אותה, מכל מקום כיון דאי איתא בעל וערער צריכה לקיימו, אין חוששין לו. דלאו עליה דידיה קא סמכינן ולא משקר דמסתפי דלמא אתי בעל ויכחישנו. ומסתברא לי דבארץ ישראל נמי היכא דאמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו, משום דהתם נמי עליה דידיה קסמכינן ואפילו אתא בעל וערער ערעורו בטל וכדאמרינן בפרק קמא דגיטין (ו, ב) אמר ליה לא צריכת ואי עבדת מהנית.

הא דאמרינן **והא מת דלאו עליה קא סמכינן דאמר מר אשה דייקא ומנסבא.** קשיא לי דהא בעיא הא לקמן בריש פרק האשה שלום (צג, ב) אי טעמא דעד אחד משום דמלתא עבידא לאגלויי ולא משקר, או משום דאשה דקייא ומנסבא ולא איפשיטא התם. ואיכא למימר נמי דאפשיטא מדוכתא אחרינא דטעמא דעד אחד משום דלא משקר, וכמו שכתב שם רבינו אלפסי ז"ל (כט, ב) ועוד קשיא לי למה ליה הכא מהאיטעמא דאשה דייקא ומנסבא, הא אפילו ת"ל דטעמא דעד אחד משום דלא משקר הוא, מכל מקום הכא הוה ליה כמביא מארץ ישראל דטעמא מאי מהימנת ליה בארץ ישראל משום דאי אתי בעל וערער צריך לקיימו ומירתת דלמא אתי בעל, וכל שכן הכא דמיתה אינו יכול להכחישו.

דתנן מה בין גט למיתה כתב מוכיח. קשיא לי אם כן אפילו במביא ממדינת הים להימניה דההיא נמי במביאה ממדינת הים היא שנויה. ויש לומר דהכא לאו בדוקא נקטה, אלא לומר לך דאשכחן בעלמא דכתב עדיף ממיתה. ואם תאמר מכל מקום מאי שנא מההיא. יש לומר דהכא יצרו תקפו חיישינן אפילו בדאיכא כתבא כל היכא דסמכינן עליה, אבל התם דמשום איבה בלחוד כולי האי לא עבדי ולא חיישינן כנ"ל. ואפשר דחד מן תרי טעמי נקט.

פלוני רבעו לרצונו (כ"ה בסנהדרין ובשטמ"ק כתובות יח, ב בד"ה עדו בשם הר"י מיגאש) **רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד.** הקשו בתוס' (הרא"ש) דהכא משמע דנרבע לרצונו פסול לעדות, ובפרק זה בורר (סנהדרין כו, ב) איכא מאן דאמר התם דחשוד על העריות כשר לעדות משום דיצרו תקפו. ותירצו דהתם חשוד דוקא אבל בא על הערוה ודאי פסול לעדות. והא דאמרינן התם עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר, היינו

ארבעין דלא טובה השמועה דמלקין על לא טובה השמועה.

דף כה - ב

גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה. כתב הרב אלפסי ז"ל דדוקא מעיד, אבל מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה, דלא גרע מעכו"ם. וקשיא ליה דאם כן לימא ליה הכא הכין, כלומר כי אקשינן מינה למתניתין לימא מתניתין במסיח לפי תומו. ויש לומר דמתניתין דומיא דהמביא גט ממדינת הים קאמר שמתכוין להעיד. אלא דאכתי קשיא לי מדאקשינן בסמוך לר"י ממעשה דליסטים שאמר אמרו לה לאשת שמעון בן כהן אני הרגתי את בעלה והשיאו את אשתו, ומאי קושיא דלמא מסיח לפי תומו היה. ויש לומר דמדקאמר מרו לה לאשתו מתכוין להעיד או להתיר את אשתו היה, ואינו מסיח לפי תומו וכדאמרינן בשלהי מכילתין (קכא, ב) דבעכו"ם לכולי עלמא מסיח לפי תומו עדותו עדות, אבל מתכוין להתיר או נתכוין להעיד אין עדותו עדות. ואפילו פלוני מת השיאו את אשתו, זהו מתכוין להתיר, בא לבית דין ואמר מת פלוני זהו מתכוין להעיד.

אמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. כלומר ופלגינן דיבורא. והא דמשמע דאית ליה לרבא דהכא פלגינן דיבורא ובפרק האשה שנתאלמנה (כתובות יח, ב) משמע איפכא גבי אנוסין היינו מחמת ממון כתבתיו בארוכה בס"ד התם (בד"ה ואוקימנא), ומיהו איכא למידק דהא לרבא אינו נאמן אלא משום דפלגינן דיבורא הא לו הכין אינו נאמן והא אית ליה לרבא בפרק זה בורר (סנהדרין כז, א) דרשע דחמס בעינן. ויש לומר דהאי הוי לרבא כמו אוכל נבלות לתאבון, דאינו רע לבריות ואפילו הכי מודה בה רבא דפסול לעדות כדאיתא התם. וטעמא דמלתא משום דכיון שהוא חשוד לעבור על דעתו ועל דעת קונו משום גופו, חשוד נמי להעיד עדות שקר בשביל ממון, ואינו חושש אם הוא עושה דבר שהוא רע לשמים ורע לבריות. והכא נמי כשהוא חשוד על העריות פסול לעדות, דכיון שעובר על דעתו ועל דעת קונו מחמת הנאת גופו, גם כן חשוד להעיד עדות שקר בשביל ממון.

באומר הני הייתי עם הורגיו. פירשו בתוס' דלאו דוקא באומר כן בפירוש, אלא כל האומר הרגנוהו סתם כאומר אני הייתי עם הורגיו, שאלו היה בדעתו לומר שהוא בעצמו הרגו לא היה אומר הרגנוהו אלא היה אומר הרגתינו. וכענין זה פירש ר"ת ור"ח ז"ל בפרק מי שאחזו (גיטין עג, ב) באומר בעת שאני בעולם נעשה כאומר מעת שאני בעולם.

הא דאקשינן **והא לסטים קתני והא יוצא ליהרג קתני.** מסתברא דלאו לר' יהודה בלחוד קא מקשה אלא בין לרבנן בין לר' יהודה קשיא ליה, ותלמודא הוא דקא מקשה הכי לכולי עלמא דהא אפילו לרבנן רשע דאורייתא פסול אפילו לעדות אשה אליבא דרב מנשה דקיימא לן כותיה, והאי רוצה הוא. אלא ודאי לכולי עלמא קא קשיא ליה, ואליבא דכלהו משני דנתפס על ידי לסטות ובבית דין של אומות העולם קאמר.

הא דאיבעיא להו **כנס מהו שיוציא.** פרש"י ז"ל (ד"ה כנס) דקאי אמביא גט ואמר הרגתי הרגנוהו ואחכם שאסר את האשה בנדר. ואסיקנא אם כנס לא יוציא. אבל מדברי התוספתא (פ"ד ה"ג-ה"ו) היה נראה לכאורה שלא אמרו כן אלא בחכם שאסר את האשה בנדר, דתניא הפודה את השבויה מותר לישא אותה, המעיד על השבויה הרי זה לא יכנוס ואם כנס לא יוציא, מת הרגתי הרגנוהו לא ישא את אשתו, ר' יהודה אומר כו' הנטען מאשת איש ונתגרשה על ידי אחר הרי זה לא יכנוס ואם כנס לא יוציא, עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל כו' הרי זה לא יכנוס ואם כנס לא יוציא, ישראל שבא על השפחה כו' לא יכנוס ואם כנס לא יוציא, החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה ואם נשא לא יוציא. אלמא מדקתני בכלהו אם כנס לא יוציא, ושייר למת הרגתי הרגנוהו ולא תני בהו מידי, משמע דהתם אפילו כנס יוציא, והכא נמי משמע מדאמר רב אשי ברננה לא מפקינן, דמשמע דהא בדלא אפשר למיתי אלא לרננה בעלמא ולא לידי איסור דאורייתא, כגון הנטען מן השפחה וחכם שאסר את האשה בנדר, והיינו דאייתי סיעתא מן הנטען מן השפחה ולא מותבינן מן הנטען מאשת איש דקתני אם קנס יוציא, ואסיקנא בגמרא (לעיל כה, א) דאפילו בעדי דבר מכוער וקלא דלא פסיק מוציאין ואף על גב דליכא עדי טומאה, והיינו טעמא כדאמרן, דהתם כיון דאפשר ליגע באיסורא דאורייתא אפילו כנס מוציא. והא דתני בתוספתא (שם ה"ה) הנטען מאשת איש והוציאוה מתחת ידי אחר הרי זה לא יכנוס ואם כנס לא יוציא. התם הוא דאתא אחר ואפסקיה לקלא, וכיון דאפסקיה לקלא לא גזרינן בה כולי האי כנ"ל.

דף כו - א

הא דתניא הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה. אוקימנא בריש פרק נושאים על האנוסה (להלן צז, א) דוקא מחיים דנטענת, אבל לאחר מיתה שריין. והא דקתני אמה ובתה ואחותה לאו דוקא, אלא הן ותולדותיהן קאמר, אמה ואם אביה ובתה ובת בתה ובת בנה ובאחותה, שבכל אלו יש לחוש שמא תבא אצלן ושמא יבא עליה ותנן (שם) המפתה והאונס על הנשואה חייב. וכן כתב הרב בעל הלכות (גדולות הלכות עריות) והרמב"ם ז"ל.

ירושלמי (פ"ב ה"י) קדש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס כנס אין מוציאין מידו. מכאן נראה שכל כנס שאמרו בשמועתנו היינו כנס ממש. ולא דמי למה שאמרו בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (כג, א) לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהתירה הראשון. דהתם כיון דברשות בית דין קדש אין מוציאין אותה מהתירה, אבל כאן שלא ברצון חכמים קדש, וכיון שלא נשא ממש לא ישא. וגרסינן עוד בירושלמי (שם) גרש מהו שיחזיר. פירוש, כגון שעבר וכנס וגרש מהו שיחזיר, אם אומר את כן לא נמצא לזוה על בניה. ונראה דוקא שהיו לה בנים מכניסה ראשונה לפי הירושלמי הזה הרמב"ן נר"ו. ואני מצאתי גירסא אחרת בספרים אחרים בהירושלמי ברישא וכך מצאתיה, קדש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו ע"כ (וכן הוא לפנינו). ולפי גירסא זו הרי זו ממש כאותה שבכתובות, ואם אמרו שלא לכנוס וכנס מוציאין מידו, דכיון שכנס אחר התראה קונסין אותו ומוציאין מידו.

בס"ד

פירקא

סליק

פרק ארבעה אחין

אי הכי תלתא נמי. פירוש, ולמה שנה סדר המשנה בזה שכולה בשלשה אחין, ואי נמי למה ריבה באחין בכדי, ופירש רש"י ז"ל אי הכי תלתא נמי, אי אמרת בשלמא יש זיקה אשמועינן רבותא דאפילו בתרי נמי שי זיקה. פירוש לפירושו דמשום דאיכא מאן דאמר דבחד יש זיקא ובתרי לא, אצטריך לאשמועינן דאפילו בתרי יש זיקה. אבל למאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין לא אצטריך, משום דקא סלקא דעתך למאן דחייש לבטול מצות יבמין, אפילו לספקא חייש וכדאמרינן בריש פרק כיצד (יח, א) מאן דחייש אפילו לספיקי חייש, ומאן דלא חייש אפילו לוודאי לא חייש. ופרקינן דלמאן דאמר נמי אסור לבטל איכא רבותא טפי בהא ורבותינו בעלי התוס' פירשו דקא סלקא דעתך דלמאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין איכא חדוש טפי בתלתא, דלא תימא בארבעה ששתיהן ראויות להתייבם זו לחד וזו לחד, בהנהו איכא למיחש לבטל מצות יבמין, אבל בתלתא דעל כרחין חדא לא חזיא משעת נפילה ליבום בכי הא לא ניחוש, ותתבטל אפילו לכתחלה קא משמע לן. ופרש"י ז"ל עיקר, דלפי פירוש זה לא הוה ליה למימר תלתא נמי דאדרבה הוה ליה למימר אי הכי ליתני תלתא ופרקינן דבארבעה איכא רבותא טפי.

דף כו - ב

גירסת הספרים כך היא מדקאמרת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת קסבר יש זיקה. פירוש, לאו מזה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ולא אמרינן זה חולץ וזה מיבם קא דייק, דהתם איכא למימר דהוי טעמא משום דאסור לבטל מצות יבמין, אלא מזה חולץ לאחת וזה חולץ לשניה ואין אחד חולץ לשתיהן קא דייק. אבל רש"י ז"ל (בד"ה לא) כתב דלא גרסינן לה, אלא הכי גרסינן וכן היא בספרים מוגהים בישיבת הגאונים ז"ל מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קסברת יש זיקה וחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין, כלומר, מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם, אלמא חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין, הא ליתא אלא אליבא דמאן דאמר יש זיקה, משום דאלימא זיקא הויה לה כעין כניסה, ואין בדין שחליצה זו שהיא פסולה יוציאנה מבית אחיו, אלא כל אחד מפקיע זיקתו. אבל למאן דאמר אין זיקה בחליצה כל דהוא

נפקא דהא לית זיקה לאידך אחא עלה דליעכב. ומסיפא דוקא דאיכא למידק הכי אבל מרישא לא, דאף על גב דקתני זה חולץ לאחת וזה חולץ לשניה ולא חליץ חד לתרווייהו, התם היינו טעמא משום דכיון דקיימא חליצה דשמעון דהיא חליצה כשרה לא חליץ לה ראובן חליצה פסולה, דחליצה דשמעון דאכתי לא חליץ לאחיות כלל אלימא ועדיפא מחליצה דראובן דחליץ כבר לאידך ואפילו למאן דאמר אין זיקה, ולעולם הוה אמינא דאמצעית אינה צריכה חליצה אלא מאמר מהם כיון דחליצת שניהם שוות בה בפסול. ותדע לך דהא מוכח לקמן בשמעתין (כז, א) דאפילו למאן דאמר אין זיקה חליצה פסולה של זה דקא חליץ לאחות חלוצתו מפקעת חליצה חשובה של אח השני, דהא אוקימנא שמואל דאמר חלץ לצרות נפטר אחיות כמאן דאמר אין זיקה, ואפילו הכי אקשינן בסמוך בשלמא צרה דרחל לא תפטר כיון דחלץ לה ללאה וחלץ לה לרחל הויא לה חליצה דרחל פסולה. אלמא לא פטרה צרה אפילו למאן דאמר אין זיקה. והוא הדין דלא מיפקעא זיקה האח השני שהיא חשובה בחליצת האח הראשון שהיא פסולה ואף על גב דבסמוך (שם) מפליג בין למיפטר נפשה למפטר חברתה, היינו דוקא לאיכא דאמרי, אבל השתא אכתי לא מסקינן אדעתין ההיא סברא. אבל מאמצעית שצריכה לחלץ משניהן, דייקינן שפיר דחליצת שניהם פסולה, ואפילו הכי לא מיפטרא בחליצת חד מנייהו, וזה אי אפשר אלא למאן דאמר יש זיקה. והיינו נמי דהשתא דדייקינן מסיפא דחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין, קשיא לן רישא, ואמרינן אי הכי קמייתא נמי, כלומר הראשונות יהיו צריכות לחזר על כל האחין, ואם איתא דמדקמייתא דזה חולץ לאחת וזה חולץ לשניה הוא דדייקינן דיש זיקה ועלייהו קיימא, מאי קא מקשה קמייתא נמי, הא לא הוה ליה למימר אלא אי הכי תרווייהו ליחלוץ להאי.

אבל בתסופות (בדי"ה מדקאמרת) אומרים דשפיר גרסינן כגירסת הספרים ואין צריך למחוק, דודאי הוה סבירא לן השתא דלמאן דאמר אין זיקה אין צריכין שניהם לחלוץ אלא חולץ לשתיהן, דחליצה פסולה אינה צריכה לחזר, וכדאיתא בהדיא בפר"ג (נא, א) דלמאן דאמר אין זיקה חליץ לבעלת הגט נפטרה צרה. ואין להביא ראיה מסוגיא דלקמן (כז, א) שסוברת בהפך, דלא קיימא לן כההיא סוגיא וליכא למידק מינה מידי. ותדע לך דלפי סוגיא דלקמן אפילו מאמצעית ליכא למידק מינה מידי, דהא מקשינן לקמן אצרה מי מיפטרה רחל, והא תנן אסור לאדם בצרת קרובת חליצתו, אלמא אף על גב דצרת רחל לא מיתסרא אלא משום לתא דרחל, אפילו הכי לא מיפטרא רחל בחליצתה ואפילו למאן

דאמר אין זיקה, אלמא חליצה פסולה אינו פוטרת צרתה, אם כן חליצת ראובן לא מפקיע חליצת שמעון הפסולה כותיה, דהשתא אכתי לא מסקינן ההיא סברא דלמיפטר נפשה דבסמוך כדכתבינן. אלא ודאי ליכא סיעתא ולא תיובתא מההיא סוגיא כלל, אלא שיש עדיין להקשות מדאמרינן אי הכי קמייתא נמי. ואולי נמאר דלישנא קייטא הוא והכי קאמר אי הכי הני קמייתא נמי נימא באמצעות שתהא כל אחת חולצת משניהם.

אי דנפול בבת אחת הכי נמי הכי במאי עסקינן דנפול בזו אחר זו. ואם תאמר אמאי נקט תלתא, לימא שתי אחיות שנפלו לפני שני יבמין זה חולץ לשתייהם וזה חולץ לשתייהם, וכשנפלו שתייהם בבת אחת דשמעינן מינה יש זיקה וחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין (עי' תוס' ד"ה דנפול). יש מתרצין דלהודיע כחו דשמואל אצטריך שאף על פי שחליצת שמעון חליצה כשרה לגמרי וחליצת ראובן חליצה פסולה לגמרי, למיפטר נפשה פוטרה, וללישנא קמא דשמואל דקאמר באמצעות צריך היה לומר שלש, שאלו ב' זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואפילו לשמואל דחליצה מעולה בעינן (עיין רמב"ן). ואינו מחוור לי דללישנא בתרא שפיר שמעינן מינה דחליצה פסולה לגמרי פטרה נפשה אפילו במקום דאיכא חליצה כשרה לגמרי, דכיון דחלץ ראובן לאחת הותרה השניה לשמעון אחיו לגמרי ואפילו ליבום, בין שחלץ ראובן למי שנפלה ראשונה בין שחלץ למי שנפלה שניה כדאיתא בשמעתא דלקמן (כז, ב) ואליבא דרב דהוא מארא דשמעתא, ואי נמי בשחלץ הראשון לשניה ולכולי עלמא, דהויא לה ראשונה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להתירה הראשון (להלן כז, ב) ואפילו ללישנא קמא דשמואל לא צריך, דאלו נקט שתיים וזה חולץ לשתייהן וזה חולץ לשתייהן ואמר שמואל זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת, משום דכיון דקיימא חליצת שמעון חליצה מעולה לא פטרה חליצת ראובן דגריעא, שפיר הוה שמעינן דהיכא דאיכא שלש, אמצעות אינה צריכה חליצה משניהם, דאם איתא אפילו שתיים הא ליחליץ תרוייהו והא ליחליץ תרוייהו וצ"ע.

הא דאקשינן חלץ לצרות נמי לא ליפטרו אחיות. ללישנא בתרא דשמואל דאמר למיפטור נפשה פטרה קאי, דאלו אלישנא קמא דאמר אאמצעית, אדרבה הוה ליה לאקשוויי אפילו חלץ לאחיות ליפטרו דהא כולהו חליצות פסולות נינהו, וליכא חדא מינייהו מעולה.

אלא צרה דלא תפטור דהא חליצה כשרה היא. אי כשרה לגמרי קאמר קאי אמאי דאמרינן לעיל (כו, ב) דנפול בזו אחר זו, דאי בבת אחת אפילו למאן דאמר אין זיקה מכל מקום הא לא מיבמה, משום דאסור לבטל מצות יבמין. ואיכא למימר דאפילו נפול בבת אחת קרי ליה כשרה, כיון דביאתה כשרה שאין לה פסול מחמת עצמה, אלא משום גזרה דלמה מיית ומיבטלא מצות יבמין כנ"ל.

לא אלימא זיקה לשווייה צרה כערוה. פרש"י ז"ל (בד"ה לעולם) דלא גזרו אלא בה, אבל בצרתה לא. לכאורה משמע מדבריו ז"ל שאפילו ליבום שריא, ואינו מחוור בעיני מדאמרינן לקמן אי כבית שמאי יבומי נמי תתיבם, אלמא לדידן לא תתיבם. אלא לא אלימא כערוה, ומעולה היא טפי מינה קאמר כנ"ל. [הגהה: אמר מאיר כן הוא האמת גם לדעת ר"י, כי כן אמר בתחלת הסוגיא (בד"ה חלץ לאחיות) ואף על גב דצרות נמי אי הוה בעי לא הוה מייבם מיהו קל אסורן משל אחיות, הלכך אף חליצתן משובחת משל אחיות והכי מפרש לקמן ע"כ. הרי שגילה לנו האמת. וז"ל רש"י ז"ל ולא גזרו חכמים אלא באחות זקוקה ע"כ. והכי פירושו, לא גזרו חכמים להיות כערוה לאסור קרובות משום דיש זיקה אלא באחות זקוקה. והכי סבירא ליה לשמואל בפרק כיצד (יח, ב) דשומרת יבם שמתה אסור באמה דחמירא זיקא לשווייה כאשה למיסר תמות, ולזה לבד עשאוה לאחות זקוקה כאחות אשה לגמרי, אבל לא שתעשה צרתה כמותה שוה בשוה, מיהו איסורא איכא, זהו נראה ליישב דברי רש"י ז"ל ואל יודע אם לכך כיוון].

שמואל נמי התחיל ולא התחיל קאמר התחיל באחיות לא יגמור אף בצרות. דחליצה פסולה היא ולא פטרה חדא לחברתה, אלא חולץ הוא לרחל ולצרתה. ואם תאמר אם כן צרת בעל הגט אמאי פטרה בעלת הגט, ואי נמי צרת בעלת מאמר אמאי פטרה בעלת המאמר, דהא תרווייהו חליצות פסולות נינהו, יש לומר דשאני התם דגט ומאמר גזרות דרבנן נינהו, והלכך ההיא דעבד בה מעשה מקריא חליצה פסולה, אידך דלא עבד בה מעשה אף על גב דאסירא, מכל מקום אלימא זיקתה. ותדע דבעלת הגט ובעלת המאמר נאסרות בקרוביו והוא נאסר בקרובותיהן

(להלן נא, א) ושאר היבמות [הצרות, מפיי רמב"ן] מותרות בקרוביו והוא מותר בקרובותיהן (משנה להלן מ, ב) והלכך צרות דאלימא זיקתן טפי פוטרות אותן, אבל הן דקלישא זיקתן אינן פוטרות צרותיהן. אבל אחיות וצרות תרוייהו כי הדדי נינהו ושוות הן בפסול, למאי דקא סלקא דעתך השתא, ולהך לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו. ואי קשיא לן דהא דאמרינן לעיל כי קאמר שמואל אחד חולץ לכולן אמצעית, כלומר משום דאי אפשר לה בחליצה מעולה פטר לה חליצה פסולה דחד מינייהו, דאלמא חליצה פסולה פוטרת כיוצא בה ממש. איכא למימר דהשתא כלישנא בתרא דלעיל דאמרינן למיפטר נפשה אפילו חליצה פסולה פטרה סבירא לן.

ומיהו אכתי קשיא דהא תנן בפרק ר"ג (נ, ב) עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות הימנו שני גיטין וחליצה, אלמא מדקתני וחליצה ולא קתני ושתי חליצות כדקתני שני גיטין, שמעינן מינה דאינו צריך לחלוץ אלא לאחת מהן. וכן פירש רש"י התם. ותניא התם בברייתא (נא, א) כיצד ר"ג אומר אין גט אחר גט נתן גט לזו ונתן גט לזו ר"ג אומר חולץ לראשונה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה וחכמים אומרים אסור בקרובות שתיהן וחליצה לאחת מהן. אלמא מדסבירא ליה לרבנן דיש גט אחר גט וזיקת שתיהן קלישא חליצת אחד מהן פוטרת חברתה, אלמא חליצה פסולה פוטרת דכותה, ומאי שנא רחל וצרתה דשתיהן שוות, יש לומר דקא סלקא דעתך השתא להאי לישנא דלא אמר שמואל אלא בעריות וצרותיהן, אבל בבנות גט ומאמר כל היכא דכי הדדי נינהו פוטרות זו את זו. אבל רב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין, מוקי לה כמאן דאמר אין זיקה, אבל למאן דאמר יש זיקה צריכה שתי חליצות וכדאיתא התם.

ואי נמי יש לומר דסוגיין דהכא פליגא אההיא, וסוגיין דהכא לא קמה וכסוגיא דהתם קיימא לן וכדכתיבנא לעיל. והשתא נמי ניחא דאף על גב דהכא משמע דלשמואל אפילו למאן דאמר אין זיקה סבירא ליה דבעינן חליצה מעולה, ובריש פרק ר"ג (נא, א) אמרינן איפכא דתניא התם נתן גט לזו וגט לזו ר"ג אומר חולץ לראשונה. כלומר אף על פי שהראשונה חליצה פסולה והשניה חליצה כשרה לדעת ר"ג דאמר אין גט אחר גט. ואמרינן עלה לימא תהוי תיובתיה דשמואל דאמר שמואל חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה, ופרקינן אמר לך שמואל כי קא אמינא אליבא דמאן דאמר יש זיקה ור"ג סבר אין זיקה. אלמא למאן דאמר אין זיקה אף על גב דקיימא חליצא דרחל חליצה כשרה חלץ לה לצרתה חליצה פסולה.

וסוגיא דהתם אתיא כרב אשי דהכא דמוקי לה דלשמואל כמאן דאמר יש זיקה. ואי נמי איכא למימר דלישנא קמא דהכא נמי דאמרינן דשמואל למאן דאמר אין זיקה אמרה, לא קשיא מדרי"ג, דאמר לך שמואל פליגי רבנן עליה דרי"ג אף בזו וסבירא להו דכל היכא דאיכא חליצה כשרה וחליצה פסולה חלץ לה לכשרה פוטרת חברתה, אבל חלץ לפסולה לא נפטרת צרתה, וכבעלת הגט ומאמר דלא פליגי רבנן בההיא ברייתא לומר חולץ לשניה, משום דלידדהו כי הדדי נינהו, דיש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר סבירא להו, ולא אלימא זיקא דחדא מינייהו מזיקת חברתה ומשום הכי פוטרת צרתה.

הא דאמרינן **שמואל נמי התחיל ולא התחיל קאמר**. יש לפרש דהשתא מפרשינן לה לשמואל כמאן דאמר יש זיקה, ודוקא בשנפלו בזו אחר זו, דאי בנפלו בבת אחת אפילו התחיל בצרות לא יגמור באחיות ולא בצרות, דכל אחת צריכה חליצה, דחליצת כולן חליצה פסולה היא, אלא בנפלו בזו אחר זו היא, דכולה סוגיין בתר ההיא דרב דלעיל רהטא, וההיא אוקימנא בשנפלו בזו אחר זו. והא נמי דאקשה בסמוך אלא צרה דלאה תפטר דחליצה כשרה היא, בשנפלו בזו אחר זו, והיינו דקרי לה חליצה כשרה. והא דלא שני ליה הכא במאי עסקינן בשנפלו בבת אחת. משום דכולה סוגיין בנפלו בזו אחר זו היא, וניחא ליה לשנוייה אההיא סברא דרהטה בה כולה סוגיין. ועוד דאי בבת אחת חלץ לצרות אמאי נפטרו אחיות. ומיהו קשה קצת דאי הדרינן השתא לאוקמה להא דשמואל כמאן דאמר יש זיקה, הוה ליה למימר אלא שמואל התחיל ולא התחיל קאמר. אבל לכאורה משמע דאכתי כמאן דאמר אין זיקה מפרשינן לה, דרב אשי הוא דאוקמא כדקתני מעיקרא, כלומר כפשטה וכמאן דאמר יש זיקה, ועד אוקמתין דרב אשי לא משמע לן כדמעיקרא. ועוד דאדרבה הא דשמואל בכולה סוגיין בדנפלו בבת אחת מוקמינן לה, כדמוכח בכולה סוגיין בהדיא אלא כמאן דאמר אין זיקה היא, ובנפלו בין בזו אחר זו בין בנפלו בבת אחת. וההיא דלעיל נמי דאקשינן אלא צרה דלאה תפטר דחליצה כשרה היא בין בנפלה בזו אחר זו בין בנפלו בבת אחת. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל. והא דקרי לה לחליצה דלאה חליצה כשרה, משום דכיון דאין זיקה אפילו למאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין, מכל מקום כיון דראויה להתיבם, היא, ומשום גרת שמא ימות בלחוד היא לא קרינן לה חליצה פסולה. אבל למאן דאמר יש זיקה אפילו תמצא לומר דזיקה דרבנן היא, מכל מקום כיון שעשאוה כאחות אשה דאורייתא, כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וחליצה פסולה היא. ורש"י ז"ל פירש צרת לאה תפטר דחליצת לאה כשרה היא, דאי הוה בעי מצי ליבומה ע"כ.

ואפשר דאף רש"י ז"ל למה שאמרתי נתכוון. ואי נמי אפשר דהכי קאמר דאי בעי מתחלה אפשר ליה ליבומה ללא דאי חליץ לצרת רחל הוה שריא לאה אף ליבום, משום דהויא לה קרוב צרת חליצתו כנ"ל.

רב אשי אמר לעולם כדקאמרת ומשום דלא אלימא זיקה לשווייה לצרה כערוה. ואף על פי דמשום ליתא דערוה אסירא מכל מקום קילא מינה, והלכך אלימא זיקתה טפי מזיקת האחות, הלכך אין חליצת רחל דקלישא פוטר צרתה דאלימא מינה, והא דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות, לאו משום דשוות בפסול, אלא משום דגריעא טפי מחליצת הצרות, אבל אי כהדדי הוי כל חדא מינייהו הוות פטרה צרתה, ונפקא מינה לבעלת גט ובעלת מאמר דאסיקנא בסמוך (כז, ב) דכי הדדי נינהו, שחולץ לאחת ונפטרה צרתה. וכן פירש רש"י ור"ח ז"ל בסמוך. וכן הדין לשתי יבמות בעלות מאמרין או גיטין שחולץ לאחת ונפטרה צרתה. והכין איתא בפרק ר"ג וכדכתבנא לעיל.

וחליצה פסולה פוטרת כיוצא בה לעולם, בין בשתי יבמות ויבם אחד, בין ביבמה אחת ושני יבמין, בין בשתי יבמות ושני יבמין, ולעולם אחד מן האחין חולץ לאחת מהן ונפטרו כל הצרות מידי כל האחין, ושלש אחיות שנפלו לפני שני יבמין, אמצעית אינה צריכה חליצה אלא מאחד מהן, דחליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחין, לא שנא פסולה באיסור זיקה, ולא שנא פסולה בשני מאמרין או בשני גיטין, וכדקתני סיפא דההיא ברייתא (להלן נא, ב) וכן אתה אומר בשני יבמין ויבמה אחת. וקיימא לן כותיה מדתניא בפרק ר"ג (שם) נתן גט לזו ולזו אסור בקרובת שתיהן וחליצה לאחת מהן, ואותביניה לרב מהא, ואוקימננהו לרבנן כמאן דאמר אין זיקה, ואזיל לטעמיה דאיהו סבר אין זיקה. ומשום הכי אוקמיננהו לרבנן באין זיקה. אבל אגן דסבירא לן יש זיקה ניחא טפי דלא למידחי דרבנן ולאוקמה דלא כהלכתא, אלא רבנן יש זיקה סבירא להו ואפילו הכי פטרה חדא לחברתה, וכל שכן דלמפטר נפשה פטרה. וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל שכתב שם בפרק ר"ג ורבינו אלפסי ז"ל כתבה לאותה ברייתא בהלכות (ז, ב) ופסק כרבנן. ואלו לרב ליתא לא לדריג ולא לרבנן.

וחליצה פסולה נמי למפטר נפשה איכא למימר דפטרה אף על גב דקיימא חליצה מעולה מינה, ולא בעינן חליצה מעולה היכא דאיתא אלא למיפטר צרה, אבל נפשה אפילו פסולה פטרה, כדשמואל ללישנא בתרא, (לעיל כז, א) דכיון דחליצה פסולה פטרה אפילו חברתה היכא דליכא דחשיבא

מינה, כל שכן דפטרה נפשה ואף על גב דאיכא דחשיבא מינה. וכן נראה מהלכות הרב אלפסי (שם), וכן כתב (הר"א אב ב"ד) [הראב"ד, מובא בספר הזכות] והרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ה הי"ב) פסק גם כן שחליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחין, אף על פי שכתב קצת דברים שאינם מחוורים שכן כתב הוא ז"ל, וחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה להנשא לזר אותה שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפסולה שאין החליצה הפחותה מסלקת זיקת היבום מבית זה עד שתחזור על כל האחין או עד שתחלוץ כל אחת מהן ע"כ. ואין זה נכון דודאי מדפסק הוא ז"ל שאם נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה כשמואל סבירא ליה, דאלו לרב למיפטר נפשה צריכה היא לחזור על כל האחין, דהא אמצעית צריכה חליצה משניהן קאמר, ולשמואל ודאי כיון דכי הדדי נינהו חדא מינייהו פטרה צרתה, דשמואל כרבנן סבירא ליה כדמשמע התם בפרק ר"ג (שם) מדפריך ליה מדרי"ג ולא פריך מדרבנן, כדפריך מינייהו לרבא בר רב הונא אמר רב. ועוד דאם אין החליצה הפחותה מסלקת זיקת היבום מבית זה, מה הועיל בשחזרו האחין וחלצו לזו שכבר נפטרה לינשא לשוק, וכי אחר שנשאת חוזרת ופוטרת צרותיה ואין לאחר החליצה כלום. ודבריו צריכין תלמוד.

והיכא דאיכא חליצא מעולה וחליצה פסולה, אם חלץ לכשרה הותרה צרתה, ואם חלץ לפסולה היא הותרה צרתה לא הותרה. וכדאמר שמואל חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה, לצרה נפטרת בעלת הגט. אלא דקשיא לן הא דתנן לקמן בפרק החולץ (מד, א) היתה אחת מהן כשרה ואחת פסולה כשהוא מיבם מיבם לכשרה כשהוא חולץ חולץ לפסולה, ומהדרינן לאוקמה בפרקין קמא (יא, ב) בפסולה לדידיה כגון מחזיר גרושתו, וקתני שחולץ לפסולה ונפטרה כשרה, אלמא לא בעינן חליצה מעולה ואפילו למיפטר צרה. ואפשר היה לומר דכיון דההיא אוקמתא לא קיימא כדדחינן לה התם ואוקמיה לה כדרב וסף דאמר כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו, לא דייקינן ביה במאי דבעינן התם בפסולה פסולה ליה, ומאי דקא מהדר לא לעולם פסולה פסול לעלמא, מהאי טעמא הוא משום דאי בפסולה ליה בכי האי לא נפטרה כשרה, ומאי דלא אמר ליה הכי בהדיא, משום דבעי לתרוצי ליה מאי דקא קשיא ליה אי בפסולא לעלמא קאמר, כיון דכשרה ליה מאי נפקא ליה מינה. ואהדר ליה כרב יוסף. ולעולם עיקר טעמא דרב יוסף לדידן משום דחליצה פסולה אינה פוטרת דעדיפא מינה, כגון מחזיר גרושתו ואשה אחרת, ושניה ליבם ואשה אחרת וכל כיוצא בהן. וכן כתב הרמב"ם ז"ל

(הלכות יבום פ"ז ה"י). אבל הרב בעל הלכות (גדולות הלכות יבמות מט, ב) ז"ל כתב מי שהיה נשוי שתי נשים אחת שניה ליבם ואחת אשה אחרת ומת, כשהוא מיבם מיבם לאשה אחרת, כשהוא חולץ חולץ לשניה.

ויש אומרים (תוסי' כו, ב ד"ה וחליצה בשם ר"י) דכי אמרינן חליצה פסולה, הני מילי כגון שנאסרה עליו בזיקה, אי נמי שפסל הוא זיקתו בגט, אי נמי במאמר או שחלץ חליצה פסולה כגון חליצת מעוברת, אי נמי חליצת סוטה דרבנן, כגון האשה שאמרו לה מת בעלה ועמדה ונשאת ואחר כך בא בעלה דתנן התם (להלן פז, ב) תצא מזה ומזה ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין ואמר ר' שמעון חליצתה או ביאתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה. ואמרינן עלה בירושלמי (פ"י ה"א) הדא אמרה קסבר ר' שמעון חליצה פסולה פוטרת צרתה. אבל באיסור אחר חליצה כשרה הוא, וכדתניא לעיל בפרק כיצד (כ, ב) אסור מצוה ואסור קדושה בא עליה או שחלץ לה נפטרה צרה, וסתמא קתני כל צרה שהיא, ואף על פי שאינה כיוצא בה. ותניא בתוספתא (פ"ו ה"ה) היתה אחת מהן אסורה על האחין איסור ערוה וחלץ לה לא עשה כלום ולא פטר צרתה אלא או היא או צרתה מתיבמת לשאר אחין היתה איסור מצוה ואיסור קדושה חלץ לה או בא עליה נפטרה צרתה (עיין לעיל יא, ב ד"ה תריץ ובשו"ת ח"ד סי' צ"ו).

ירושלמי (פ"ג ה"א) רב אמר זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת והשלישית חולצת לשניהם רב אמר חליצה קנין שמואל אמר חליצה פטור כו', שמעון בר בא קומי ר' יוחנן מה בין חולץ ומה בין מגרש, אמר ליה מה את סבר חליצה קנין אמר ליה אינו אלא פטור, אין האחין חייבין עליה משום אשתו של חולץ אבל חייבין עליה משום אשתו של מת, מתניתין פליגא על רב החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתיבמת, הדא מסייעא למאן דאמר חליצה פטור, ברם כמאן דאמר חליצה קנין, ויש אדם מתכוין לקנות שתי אחיות כאחת, פתר לה לאחר מיתה אין לאחר מיתת ייבם, פתר לה כר' אליעזר דר' אליעזר [אמר] אף על פי שבטל הגורם האסור במקומו. מתניתא פליג על רב כהן גדול שמת אחיו חולץ ולא מיבם, הדא מסייעא למאן דאמר חליצה פטור ברם כמון דמר חליצה קנין, אומר לו יעבור על דברי תורה. התיב ר' חמא חברין דרבנן והא מתניתא פליגא על רב שלשה אחין שנים מהם נשואין לשתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה הרי אלו חולצות ולא מתיבמות, שניה היא איסור אשה ובתה בין בחייה בין לאחר מיתה, אילין תרתין אחרייתא פליגין על רב ולית קיום. פירש תרתין

אחרייתא הא דכהן גדול שמת אחיו והא דאשה ובתה. ומיהו בגמרא דילן [בכת"י: לא] משמע דבהכי פליגי רב ושמואל [עייין שירי קרבן מה שתמה על הרשב"א אבל לנוסח הכת"י "לא משמע דבהכי פליגי" אתי שפיר. ובקרבן אורה הגיה מסברא כעין זה].

תניא כותיה דרב אשי חלץ לאחיות לא נפטרו צרות כו'. פירוש, דבהא ברייתא ליכא למימר דהתחיל ולא התחיל קאמר כשמואל, דאם איתא הוה ליה למיתני הכין בהדיא, אבל שמואל משום דאיירי בבעלת גט ובבעלת מאמר דלא שייך בהו התחיל ולא התחיל, נקט לישנא דשוה בכלהו.

הא דאקשינן **אי הכי יבומי נמי תתיבס.** איכא למידק ואימא הכי נמי אלא נקט חליצה לאשמועינן דחליצה פסולה אינה פוטרת צרתה, דהא שמואל נמי ללישנא דהתחיל ולא התחיל הכי נמי דהוה מצי למנקט יבום, וכגון שנפלו בזו אחר זו כדפרישנא לעיל, ואפילו הכי לא אמר אלא חלץ לאחיות וחלץ לצרות. ויש לומר דשמואל לא אצטריך למנקט יבום, דמתניתין היא (להלן מ, ב) דמותר אדם בקרובת צרת חלוצתו, אבל ברייתא עדיפא ליה לאשמועינן יבום, אי נמי לאשמועינן תרוייהו וליתני חלץ או בעל לצרות לא, דלא גרסינן לא נפטרו אחיות. [בכת"י: חלץ או בעל לצרות נפטרו אחיות. וכ"ה בתוס' הרא"ש].

דף כז - ב

הא דאמרינן **בעלת גט עדיפא משום דאתחיל בחליצה.** איכא למידק אדרבה כיון דאתחיל בחליצה גריעא טובא משום דנקלשה זיקתה ונגרעה. והא נמי דאמרינן או דלמא בעלת מאמר עדיפא משום דקרובה לביאה, אדרבה מההיא טעמא גריעא ולא עדיפא. וראיתי בתוס' (ד"ה בעלת) שפירשו בעלת הגט עדיפא כלומר נעשה בה מעשה גדול והלכך אינו בדין שתפטור בעלת מאמר דלא עדיפא, כלומר שלא נעשה בה מעשה גדול כל כך. או דלמא בעלת מאמר עדיפא שנעשה בה מעשה גדול ולא פטרה לבעלת הגט. ופירוש נכון הוא להלכה, אלא דלשון עדיפא לא משמע שפיר הכין.

אמר רב הונא אמר רב שתי אחיות יבמות שנפלו לפני יבם אחד חלץ לראשונה הותרה שניה הותרה. והא לא אצטריכא ליה, אלא משום דבעי למיתני דינא דסיפא נקט לה. ולרב הותרה שניה וצרתה נמי שנפלה עמה, דהא רב אין זיקה סבירא ליה ולמאן דאמר אין זיקה הא קא מודה רב דחליצה פסולה פטרה צרתה, כדמשמע לעיל וכדאיתא בריש פרק ר"ג (נא, א).

והא דאמרינן הכא זיקה דרבנן היא. לאו זיקה ממש קאמר, דהא רב אין זיקה סבירא ליה (לעיל יז, ב. כו, ב) אלא הכי קאמר מחיים הוא דאסירא ליה משום דקא מבטל ליה לזיקה, ואסור לבטל מצות יבמין מדרבנן אבל מתה מותרת. ור"ח ז"ל כתב ורב אזיל לטעמיה דאמר אין זיקה וקיימא לן כשמואל דאמר יש זיקה מדקאי ר' יוחנן כותיה. נראה מדבריו דמחלוקתן של רב ור' יוחנן דהכא באין זיקה ויש זיקה שייך, דלמאן דאמר יש זיקה מדאורייתא קאמר הואיל וקא באפיה זיקה דאורייתא בשעת נפילה הויא לה כאשת אח שיש לה בנים. ואינו מחוור דודאי זיקא דרבנן הויא, ותדע לך שהרי חולצת היא ואי מדאורייתא אפילו לחליצה אינה עולה, וכדרי' שמעון (לעיל כו, א) דאמר בזמן שנעשו צרות זו לזו בזיקה לא יהא לך לקוחין באחת מהן. ואמרינן נמי לקמן (להלן כח, א) מהו דתימא במקום מצוה עבוד רבנן, כלומר כיון דזיקה דרבנן הוא במקום מצוה עבוד רבנן אסור מצוה כערוה, אלמא זיקה דרבנן היא. והא דאמר ר' יוחנן עלה כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה, לאו שתהא ממש כאשת אח שיש לה בנים ולומר דזיקה דאורייתא והרי היא ככנוסה אצלו משעת נפילה דאם כן היתה הראשונה מתיבמת והשניה יוצאה משום אחרות אשה כדאמרן. ואפילו עשה בה מאמר בראשונה שנינו בית שמאי אומרים אשתו עמו ובית הלל אומרים מוציא אשתו בגט וחליצה ואשת אחיו בחליצה, אלא ר' יוחנן כעין קאמר, כלומר כיון דאלו עמדה בפניה ערוה דאורייתא לא הייתי קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה והיתה אסורה עולמית דבר תורה, השתא נמי דקיימא באפיה זיקה דרבנן כיון דיש זיקה ואין אני קורה בה משעת נפילה יבמה יבא עליה מדרבנן הולכין בה להחמיר עליה כשל תורה וחולצת ואינה מתיבמת והאי דקאמר רב אבל הכא זיקה דרבנן היא לאו למימר דלר' יוחנן זיקה דאורייתא, אלא הכי קאמר אבל הכא זיקה דרבנן היא לכולי עלמא ובזיקה דרבנן לא נחמיר בה כל כך. ואפשר לומר דר"ח ז"ל גם כן לאו שתהא זיקה דאורייתא קאמר, אלא דמאן דאמר אין זיקה כלל לאו אלימא מלתא כל כך שתהא הראשונה אוסרת השניה אפילו לאחר מיתת הראשונה, אלא

שכיון שמתה ואין לחוש לבטול מצות יבמין מותרת לגמרי אבל לר' יוחנן דאית ליה יש זיקה, אלמא זיקה לשווייה כערוה לעולם דכעין דאורייתא תקון.

ורב לית ליה האי סברא והא אמר רב יהודה אמר רב כל יבמה וכו'. וממתניתין (להלן לב, א) דקתני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור הוה מצי לאותוביה, אלא דניחא ליה לאקשוויי מדידה לדידה. אי נמי דרב עדיפא ליה דאמר כל יבמה ומשמע ליה אפילו לא קאי באפיה אלא זיקה דרבנן, אבל מתניתין הא קיימא באפיה ערוה דאורייתא.

הא דאיתיב ר' יוסי בר חנינא לר' יוחנן ממתניתין דארבעה אחין. פרש"י ז"ל (לעיל ד"ה מתה ראשונה) דהוא הדין דקשיא ליה לרב. ולא נהירא דאם כן כי אותביניה לר' יוחנן (להלן כח, א) מסיפא דמתניתין דקתני היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני אסור בשתיהן, ופריק ר' יוחנן בנפלה הך דאינה חמותה ברישא, אמאי לא אותיב מינה לרב דלרב לא משכחת לה דשני אסור בשתיהן, וכי תימא אמר לך רב דכולה מתניתין אינה יודע מי שנאה ליתא דכולי האי לא לישתבש תנא ואזיל, אלא ודאי מתניתין לרב לא קשיא דאמר לך מהני משום דאסור לבטל מצות יבמין היא, ולמיתה חיישינן וכדשמעינן ליה בהדיא דסבירא ליה אין זיקה ואסור לבטל מצות יבמין, ומשום הכי אין כאן דין יבום כלל. ולמאן דאמר אין זיקה ואסור לבטל מצות יבמין ליכא לאקשוויי מידי כדמוכח בסמוך דאקשינן לר' יוחנן ונימא ליה שמא ימות ואסור לבטל מצות יבמין ופרקינן למיתה לא חייש, אלמא למאן דאית ליה הכין ניחא דסלקו רבנן דין יבום מאחיות משום דכיון דאין זיקה ולא פגעי בערוה לעולם קילא להו, ואי לא עקרינן מיניהו דין יבום אתו לאקולי בהן וזמנין דמיבם ברישא ואתי לבטולי מצות יבמין והיינו דשני אסור בשתיהן. ויש מי שתירץ (ריב"ן בתוס' ד"ה איתיביה) דמשום הכי לא אקשי מינה לרב משום דאמר לך רב מתניתין כמאן דאמר חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין, וכיון שאי אפשר לאחת מהן ליפטר בחליצת האח האחד אלא שניהן חולצין לה, אם כן הוי שניה אחות חלוצה לשניהן, ואף על גב דרב לית ליה כמאן דאמר צריכה לחזר על כל האחין, משום דאיהו אין זיקה סבירא ליה, מכל מקום איהו מוקי לה למתניתין כמאן דאית ליה יש זיקה וצריכה לחזר. ואינו נרא ליה דאם כן ליקשי ליה מיהא מסיפא דמתניתין דאפילו נפלה חמותה לבסוף מכל

מקום ליקום חתן ולייבם לראשונה ותהי חמותה לגבי אידך יבמה שנאסרה וחזרה והותרה דשריא לרב.

הא דאמר ר' יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן. איכא למידק אמאי לא אמר ליה חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין וכיון שחלצו שניהם לשניה אידך הויא לה אחות חלוצה. וכי תימא ר' יוחנן כשמואל סבירא ליה דאמר נפשה פטרה, מכל מקום הוה לן לאקשווי ולימא ליה חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין כדאקשינן כל הני קושיי לימא ליה הכי ולימא ליה הכי. ויש לומר דמפשט פשיטא לתלמודא דר' יוחנן כשמואל סבירא ליה מדלא תריץ ליה הכין ר' יוחנן גופיה בהדיא.

ו לימא ליה גזרה דלמא קדים וחליץ לה לראשונה ברישא. תמיהא לי ואם אמר ליה הכין אכתי לר' יוחנן מי ניחא דאם כן לדידיה נמי איכא כי האי גזירה דלמא מתה ראשונה ברישא ומיבם לה לשניה. ויש לומר דהכא דתרוייהו רמייאן קמן איכא למגזר משום איחלופי דהני ממש, אבל בדרי' יוחנן דליכא למגזר בהני ממש דהא שניה מתה, משום איחלופי בעלמא לא גקזרינן כנ"ל. [הגהה: ואם תאמר אם כן היאך הקשה לו ממתניתין דהתם שאני דאיכא לאיחלופי, יש לומר שהמקשה היה סבור דאין לחלק בין קיימן תרווייהו ללא קיימן אלא חדא דמתה שניה ע"כ הר"ר שמואל הלוי ו' חכם ז"ל].

דף כח - א

ולא מתיבמות קתני למימרא דאין כאן דין יבום כלל (ולימא ליה) אסור לבטל מצות יבמין. תמיהא לי מאי קא פירך תו ולימא ליה גזרה שמא ימות דהא מדקתני לא מתיבמות משמע דאין כאן דין יבום כלל מן הדין ולא משום גזרה, דאי משום גזרה לימא ליה כמאן דאמר יש זיקה וגזרה משום דלמא קדים וחליץ לה לראשונה, ויש לומר דלא מתיבמות משמע דאפילו קדם וחלץ מעצמו לשניה אין מניחין את השני ליבם את הראשונה, כשם שאם קדם זה וחלץ מעצמו לראשונה אין מניחין לשני ליבם את הראשונה, כשם שאם קדם זה וחלץ מעצמו לראשונה אין מניחין לשני ליבם את השניה דאין כאן דין יבום כלל. והילכך אי סבירא

ליה לתנא דמתניתין אין זיקה ואסור לבטל מצות יבמין ניחא, משום דשקיל רבנן דין יבום מאחיות לגמרי ואפילו חלץ לאחת ויבם השניה כדי שלא ירגילו ליבם אחיות, דפעמים אתו ליבם ברישא ואיכא למיגזר הכי משום דקילא להו כדכתבינן לעיל (כז, ב ד"ה הא דאותיב). ועוד דחשש מיתה לית להו לאינשי שאינו טעם פשוט. אבל למאן דאמר יש זיקה תינח דלכתחלה נגיזור משום איחלופי ואי אתי לקמן אסרינן להו למיחלץ חד וליבם אידך משום דכיון דתרוייהו קמן, ובהני דאתו קמן שייך למיגזר דלמא אתו למיטעי בהו ולאחלופי גזרינן, אבל ודאי היכא דקדים חד מינייהו וחלץ לשניה ואתא אידך לשיולי אי שרי ליבומי לראשונה שרינן ליה, דכיון דבהני ליכא למיגזר מידי דהא חליץ לה לשניה משום גזירת איחלופי ביבמות דעלמא לא אסרינן לה, כיון דלא רמו קמן משום דלמא יטעו באחרות, דהא אחות זקוקה טעם פשוט הוא לכל. והלכך כיון דאיכא תרתי לטיבותא חדא דבהני ליכא למיגזר מידי, ועוד דטעם זיקה פשוט לכל בדיעבד לא גזרינן בה אלא מישראל שרי לה ובכי הא איכא דין יבום, והילכך מתניתין דקתני ולא מתיבמות דמשמע דליכא דין יבום כלל אי אפשר לאוקמה כמאן דאמר יש זיקה משום גזרה דדלמא קדים וחלץ לראשונה. כך תירץ ר"י ז"ל בעל התוספת (בד"ה ולימא).

רבי יוחנן למיתה לא חייש. פירוש וסבר ליה דלא סתים התנא כמאן דחייש. ואי אפשר לפרש למיתה לא חייש ולא בעי לאוקמה דלא כהלכתא ומשום דאיהו פסיק לעולם כסתם מתניתין, דהא אקשינן בתר הכי ולימא ליה ר' אלעזר היא דאמר כיון שעמדה שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית, ומאי קשיא ליה והא ר' יוחנן בהדיא שמעינן ליה לעיל דלית ליה כר' אלעזר דלדידיה אם מתה שניה מותר בראשונה, ואנן כבר פרקינן דכמאן דלא סבירא ליה כותיה לא מצי לאוקמי, אלא ודאי כדפרישית משום דלא סתים תנא כמאן דחייש למיתה. וקשיא לי דהא תנן בפרק קמא דיומא (ב, א) אף אשה אחרת מתקינן לו. יש לומר דהתם לרוחא דמלתא כל היכא דאיכא למיחש ולתקוני מתקינן, אבל למיחש ולבטולי עיקר מצוה משום חשש מיתה לא חיישינן דחליצה במקום יבום לאו כלום היא.

אי הכי היינו דקתני אם קדמו וכנסו יוציאו כו', אלא שני, לימא חבירי שניה ייבם. ומספיקא לא מפקינן לה מיניה, דבספק זיקה לא גזרו בדיעבד כדתנן בפרק כיצד (לעיל כג, ב) אם קדמו וכנסו לא יוציאו. אבל בדיעבד הי נפול ברישא משכחת לה דמוציאין אף משני, כשכנס הראשון את הראשונה והשני השניה.

הא דאקשינן ליקום חתן וליבם להך דאינה חמותה ברישא. קשיא ליה לשני ליה גזרה דלמא מיבם אידך ברישא, דהא משמע דאיכא למגזר בהו לכתחלה דלמא אתו לאיחלופי כדאמרין לעיל (כו, ב) ולימא ליה גזרה דלמא חליץ לראשונה תחלה. ואיכא למימר דאנן הוא דאקשינן הכי לעיל דדלמא תנא דמתניתין אית ליה הכין, ומיהו כיון דלא אוקמינן לה בהכי אף לההיא גזרה לא חיישינן משום דלמאן דאמר יש זיקה חמירא להו מלתא ומידק דייקי בה ולא אתו לאחלופי. והלכך לדידן דקיימא לן כמאן דאמר יש זיקה מתניתין דארבע אחין לית ליה אוקימתא ואין אנו יודעין מי שנאה. ומיהו הרב ר' אלפסי ז"ל פסקה בהלכותיו. ולפי דבריו איכא למימר דלחלופי דחליץ לשניה איכא למיחש משום דלא דייקי אינשי שפיר בין חלץ לראשונה תחלה ובין חלץ לשניה תחלה, דכיון דחליץ לה לאחת משמע להו לאינשי דכיון דנסתלקה זיקה מינה לגמרי, שניה הותרה לגמרי אבל לאחלופי דמיבם לאחות זקוקתו להכי לא חיישי דחמירה להו לאינשי וכולי עלמא ידעי דאחות זקוקה אסורה, ולא התירו כאן אלא משום דקדים חתן ויבם לאידך ולא אתי למיטעי בהו אינשי. ומיהו אכתי לא ניחא דמכל מקום הוה ליה לרבינו ז"ל לפרש מתניתין דהיתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה, דוקא בנפלה הך דאינה חמותה ברישא, דהא לית ליה אוקימתא לר' יוחנן אלא בהכין. ומשום כך נ"ל שהרב ז"ל סבור דחיישינן אף לבטול מצות יבמין, ואף על גב דר' יוחנן לא חייש למיתה אגן חיישינן ולפיכך כולה מתניתין אית לה אוקמתא ולא שנא נפלה חמותה ברישא ולא שנא נפלה שאינה חמותה ברישא.

דף כח - ב

הא תו למה לי היינו הך מה לי לחד מה לי לתרי צריכא דאי אשמועינן התם משום דאיכא שני דקא מוכח אבל הכא דליכא שני דקא מוכח כו'. ואם תאמר הא תנא בפרקין דכיצד (לעיל כ, א) אף על גב דליכא שני דמוכח וכדאמרן לעיל, יש לומר דלא דמי דהתם ליכא שני כלל, אבל הכא דאיכא שני וכל חד וחד מיבם כיון דליכא שני דלא מיבם דלוכח עליהו, אמרי האי מיבם חדא, ואידך אחא מיבם לאידך, וליכא הוכחה כלל

דמאי דלא מיבס ראובן ללאה ומיבס לרחל שיהא משום שאסור ליבס איסורי מצוה ואיסורי קדושה (עיין תוס' ד"ה אבל).

דף כט - א

זו היא למעוטי מאי למעוטי הך דר' יהושע דלא עבדינן כותיה אלא או כר"ג או כר' אליעזר. ואי קשיא לך היכי אמרינן דעבדינן בההיא כר"ג, והא טעמא דידיה משום דקסבר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין, וב"ה הא אמרי במתניתין (לעיל כו, א) אם כנסו יוציאו. לא קשיא דאנן מדוקיא דהא מתניתין לא דחינן אלא דר' יהושע דאמר התם אוי לו על אשתו ועל אשת אחיו, אבל דר"ג לא מדחיא מדוקיא דהא מתניתין, אבל כשתמצא לומר דב"ה יש זיקה ס"ל אי נמי אסור לבטל מצות יבמין ממתניתין דארבעה אחין בההיא לא עבדינן כר"ג אלא כר' אליעזר.

אלא מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות צרה בלבד. והא דלא אוקימנא טעמא דבית שמאי בזיקה דחד ככנוסה וכדאוקימנא טעמיה דר' שמעון בריש פרק כיצד (לעיל יט, א) משום דאם כן מאי איריא עשה בה מאמר אפילו לא עשה בה מאמר נמי, ואם תאמר הוא הדין אף על גב דלא עבד בה מאמר, והא דקתני עבד בה מאמר להודיעך כחן דבית הלל, הא ליתא דאדרבה כח התירא דידהו עדיף להו למיתני, ועוד דלא אשכחן תנא דאית ליה זיקה ככנוסה אלא ר' שמעון ואליבא דר' הושעיא ואיתותב ובדעתא קלישא לא תלינן דב"ש.

דף כט - ב

הא דאמרינן לא תימא מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור. נראה לי קנין גמור בביאה דיבמה קאמר וכדמסיק דאי בעי לאפוקה סגי לה בגיטא,

כלומר כאלו בא עליה שאין לאחר ביאה כלום. ואיצטריך לאשמועינן הכין משום דמאמר לבית שמאי קונה דבר תורה וכדקתני תצא הלזו משום אחות אשה. ונפקא ליה מולקחה לו לאשה וכדמשמע בירושלמי (פ"ב ה"א) והלכך הוה אמינא כשם שהביאה גומרת בה כך המאמר גומר בה, משום הכי אצטריך לאשמועינן שאף על פי שהמאמר קונה דבר תורה מכל מקום אינו גומר בה כביאה מדכתיב ויבמה. וכענין שאמרו בירושלמי בריש פרק כיצד (שם) יבמה יבא עליה זו הביאה ולקחה לו לאשה זה מאמר, יכול כשם שהביאה גומרת בה כך יהא המאמר גומר בה, תלמוד לומר ויבמה עיירה את הפרשה כולה ליבום הביאה גומרת בה ואין המאמר גומר בה ואם כן מה הועיל בה המאמר לאוסרה לאחים.

הא דאמרינן זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר. לאו דוקא נקט, אלא במאמר אחד מהן הותרה השניה לשני שהרי הופקעה זיקת האחד ממנה במאמרו. ולא תימא דטעמייהו דבית שמאי משום דאסור לבטל מצות יבמין וזה יעשה וזה יעשה דוקא ויעשו מאמר שניהם על ידי שליח אחד שיקדש שתיהן על ידי שליח אחד שלהן, גם כן קאמר דשניהם קונין בבת אחת, דהא ליתא דלמאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין בשתי אחיות אין דין יבום כלל, דסלקי מהן חכמים תורת יבום לגמרי כדאמרינן לעיל משום דאיכא למיחש לבטול מצוה, דקיל להו לאינשי, דאי שרית להו הכי אתו לשוויי כל חד מינייהו שליח באפי נפשיה, אי נמי אתו לקדושי כל חד מינייהו בלא שליח ואיכא בטול מצות יבמין וכדגזרינן במיחלץ והדר יבומי משום דלמא אתי ליבומי ברישא ומבטלה מצוה, אלא מחוורתא משום זיקה הוא, וזה יעשה וזה יעשה לאו דוקא.

אף אנן נמי תנינא בית שמאי אומרים יקיימו יקיימו אין לכתחלה לא. קשיא לי דלמא משום שניה דעמדה עליו שעה אחת באיסור דאפילו מתה הראשונה אסורה עליו השניה עולמית, כדאמר ר' יוחנן לעיל (כז, ב) ויש לומר דאם כן ראשונה מיהא יעשה בה מאמר לכתחלה ויקנה. והא דקאמרינן זה יעשה וזה יעשה לאו דוקא, דשניה לעולם אסורה אלא דדוחק הוא לומר דזה יעשה וזה יעשה לאו דוקא אלא שיהא השני אסור. ועוד דדלמא לכתחלה לא גזרה דלמא יעשה מאמר בשניה ויכנוס וכדאמר לעיל (שם) גבי ההיא דר' יוחנן דאמר אחיות איני יודע מי שנאן אלא שיש לומר בזו דסבירא ליה השתא כמאן דאמר יש זיקה ולמאן דאמר יש זיקה ליכא למגזר מידי משום דחמירא להו מלתא ולא אתו לאחלופי וכדכתבינן לעיל. ואכתי קשיא לי דלמא בית שמאי אין זיקה סבירא ליה ומשום הכי לכתחלה לא משום דאסור לבטל מצות יבמין. ויש לומר

דסבירא ליה השתא דאי טעמייהו דבית שמאי משום דאסור לבטל מצות יבמין. ויש לומר דסבירא ליה השתא דאי טעמייהו דבית שמא משום דאסור לבטל מצות יבמין אפילו קדמו וכנסו יוציאו דגזרינן דיעבד אטו לכתחלה וליכא דין יבום כלל, וכמו שכתבנו למעלה וכדמשמע לעיל בפרק כיצד בתחלתו ובסופו נמי גבי מתניתין דלזה שנים ולזה שנים לגירסת רש"י ז"ל דגריס אם קדמו וכנסו לא יוציאו, מאי שנא מהא דתנן ארבעה אחין כו' אם קדמו וכנסו יוציאו, ופרקינן אי למאן דאמר יש זיקה יש זיקה אי למאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין אסור לבטל מצות יבמין.

הא דאר"א לא תימא מאמר לבית שמאי דוחה דחייה גמורה וצרתה חליצה נמי לא בעי. פירש"י ז"ל צרתה אשת השני שנעשית צרתה בזיקה.

אלא דוחה ומשייר הוי. כלומר דוחה שאין צרתה זו אוסרת עליו ואלו רצה לכנוס כונס ותצא הלזו משום אחות אשה, ומיהו משייר הוה דאלו בעיא שניה לינשא לשוק קודם כניסה של זו אינה ניתרת אלא בחליצה. ואיכא דקשיא להו (רמב"ן) דאם כן מאי קאמר ר' אבין אף אנן נמי תנינא דאדרבה מתניתין הויא תיובתיה דאיהו אמר דמאמר דוחה את הצרה מלאסור עליו בעלת המאמר וכונס לכתחלה, ומתניתין קתני דאינו דוחה ולכתחלה לא יכנוס. ועוד קשיא לי דאי דחייה גמורה להתירה לשוק קאמר, מאי קא מקשה ואי סלקא דעתך דוחה דחיה גמורה זה יעשה מאמרו וידחה כלומר ויתיר יבמתה לשוק, דאטו מתניתין מיירי באיסור לשוק. ועוד דהוה ליה לאקשוויי אלא מאי דוחה ומשייר כלומר דוחה דאי בעי לכנוס יכנוס זה יעשה מאמר ויכנוס וזה יעשה מאמר ויכנוס. אלא שיש לי לתרץ בזו דעדיפא ליה לאקשוויי ממתניתין גופה דאשתו עמו, ועוד קשה דרש"י ז"ל (בר"ה ה"ג) גריס במסקנא אלא יבמה דחזיא לכולהו חזיא למקצתייהו, כלומר אלא דר' אלעזר ליתא ומאמר דוחה הוא דחיה גמורה, ודקשיא לך במתניתין דארבעה אחין נמי ליחדו לגמרי, לא דמיא למתניתין דכל יבמה דחזיא בשעת נפילה לכלהו מילי דיבמה לחלוץ ולהתיבם, כגון הא דעשה בה מאמר עד שלא מת השני חזיא למקצתייהו, לומר שדיניה חזקים ומאמרה אלים לדחות לגמרי צרתה ואפילו חליצה לא בעינן, אבל במתניתין דארבעה אחין דנפלו שתיהן בבת אחת ולא חזיין לכולהו מילי דיבום וחליצה דנעשו צרות בזיקה ואסורו להתיבם לא חזיין למקצתייהו, שאין מאמרן חזק לדחות צרה לגמרי. וגם זה אינו מחוור, חדא דנוסחאי דוקני לא גרסי אלא. ועוד דאם כן יבמה דחזיא לכלהו ודלא חזיא לכלהו, היינו דאמרין לעיל מאמר דהיתרא דחי, דאסורה לא דחי, ואמאי קא משני הכא בלישניה. ויש מתרצים צרתה

דקאמר ר' אלעזר צרתה ממש שנפלה עמה מבית אחד שהיא אינה דחוייה לגמרי משעת מאמרה של חברתה, אלא דוחה אותה זו של בעלת מאמר לצרה דשוב אינו יכול לכנסה וקם עלה בלא יבנה, ומשייר שהיא צריכה חליצה. וסייעה ר' אבין ממתניתין לומר דכשם שאין מאמר דוחה דחיה גמורה מלאסור אחותה שהיא יבמתה על היבם, דאלמא עדיין זיקתה קיימת, כך אינה דוחה צרתה מלהוציאה לשוק בלא חליצה, דהא לא הופקעה זיקתה. ואקשינן והא קתני אשתו עמו ותצא הלזו משום אחות אשה, דמשמע משעת מאמר תצא אידך משום אחות אשה לגמרי, ואפילו בלא חליצה ואף על פי שלא כנס, דמסתמא אעשה בה מאמר קתני. ועוד דקתני אשתו עמו דאלמא הופקעה זיקת השנייה לגמיר ויכול הוא לכנוס בעלת המאמר. ופרקינן יבמה דחזיא לכלהו מילי דיבמה כגון מתניתין דארבעה אחין דמדאורייתא שתיהן ראויות בין לחלוץ בין ליבם זיקה דאורייתא, הלכך חזיא למקצתייהו לומר זיקתה אלימא לאצרוכה חליצה. והוא הדין לשתו יבמות הבאות מבית אחד דכל אחת ראויה לכלהו מילי, כי עבד בה מאמר בחדא אידך לא מפטרא בלא חליצה אבל יבמה דלא חזי לכלהו מילי בשעת נפילה, כגון הא דבית שמאי דכיון דעבד בה מאמר בראשונה עד שלא נפלה לפניו שניה, מדחיא שניה דבר תורה מן היבום, הלכך לא אמרינן זיקתה דתבעי חליצה אלא מאמר הראשונה דחה אותה לגמרי ואפילו חליצה נמי לא בעיה.

השתא ארוסה בעלמא תני ר' חייא אשתו ארוסה לא אונן כו'. פירש רש"י ז"ל ארוסה דקדושיה דאורייתא וקא תני ר' חייא אינו יורשה ואינו מטמא לה מאמר יבמין דמדרבנן, דהא דאורייתא יבמה יבא עליה כתיב מיבעיא ע"כ. ולא למימר שסבור הוא ז"ל דמאמר לבית שמאי אינו קונה דבר תורה, דאם כן היאך הוא דוחה בצרה דחיה גמורה ומתירה לשוק בלא חליצה, ואמרינן נמי לעיל בפרק כיצד (יח, א) הא דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור והויא לה צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו וחליצה נמי לא בעיא ולמקן נמי דכותה, אלמא לבית שמאי מאמר קונה הוא דבר תורה, אלא שאינו גומר כקדושין דאורייתא וכדאמרינן במסכת נדרים בפרק נערה המאורסה (עה, א) דאפילו לר' אליעזר דאמר מאמר קני, מודה הוא שאינו גומר בה ואין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה. וכדאמרינן עלה נמי בפרק קמא דמסכת קדושין (יד, א) יכול יהיו כסף ושטר גומרינן בה כדרך שהביא גומרת בה וכו', וההיא אפילו לבית שמאי כדתנן התם (ב, א) והיבמה נקנית בביאה אבל לא בכסף ולא בשטר כשאר הנשים ולא פליגי בה בית שמאי כדפליגי ברישא דההיא מתניתין. והיינו דקאמר הכא השתא ומה

ארוסה בעלמא שכסף ושטר גומרין בה כך יבמה שאינן גומרין בה לא כל שכן. ורבה גרסינן הכא דאלו לרבא הא קאמר לקמן בפרק החולץ (לט), א) גבי שומרת יבם כו' דמאמר לבית שמאי עושה ודאי ארוסה וספק נשואה ודאי ארוסה לדחות בצרה וספק נשואה לחלוק בנכסים דאלמא לדידיה יבמה עדיפא מארוסה דעלמא ואלביא דבית שמאי אלא הכא ודאי רבה גרסינן והתם גרסינן רבא ואביי נמי פליג עליה התם דסבר ליה כרביה דהכא (כ"כ הרמב"ן).

אלא לתרי אמאי מפר. פרש"י ז"ל יפרו מבעי ליה. ואי קשיא לך אמאי לא שני מאי מפר מפר בשותפות וכדאמר רב נחמן בסמוך מאי מפר מפר בשותפות דאב. יש לומר משום דבשני יבמין אינו נופל לשון מפר דהי מינייהו עיקר הלכך יפרו מבעי ליה למימר, אבל לקמן דאוקימנא דעבד בה מאמר שייך למימר ביה יפר הוא עם האב. ואפילו להאי נמי מקשה ר' אלעזר עליה דרב נחמן יפרו מבעי ליה. הר"א אב ב"ד ז"ל (ועיין רמב"ן).

הא דאמר ר' יהושע לאחד ולא לשנים. פירש רש"י ז"ל אפילו הפרו שניהם כאחת אין הפרתן הפרה דקלישא זיקתן. ואף על גב דאתמר עלה בדוכתה בנדריים (עד, א) ר' יהושע סבר יש זיקה מיהו אין ברירה, לאו למימר דדוקא אחר קאמר דאינו מפר משום דאין ברירה אבל כשהפרו שניהן, דממה נפשך לאחד מהן זקוקה מופר, אלא משום דלא הוברר הדבר משעת הפרה קאמר דבעינן לידע בשעת הפרה על איזו מהן הוא מפר, ואף על פי שמתגלה בסוף בשעת כניסה אין בכך כלום משום דאין ברירה ורחמנא אמר אישה יפרנו שיהא וודאי בשעת הפרה שתדור על דעתו והוא ידע שלאשתו הוא מפר כענן מה שאמרו נדרה אשתו וסבר שבתו נדרה שאינו מופר, הרמב"ן נר"ו.

אי אמרת נשואין עושה משום הכימפר. קשיא ליה והא בין לרבא בין לאביי מיפשט פשיטא להו דאינו מפר וכדאמרינן השתא ארוסה בעלמא תני ר' חייא וכו' עבד בה מאמר מיבעיא, ולא מיבעיא ליה לרבא אלא בשעשה בה מאמר ובא עליה חוץ לחופה או לא, ועלה אתי למיפשטה והשתא בעינן למיפשט מהכא דאפילו מאמר גרידא קונה קנין גמור להפר נדרה. ויש לומר דהאי ת"ש לאו אביי קאמר ליה, אלא תלמודי הוא דקאמר ליה, ולומר דאפילו מאי דאפשיטא להו לאביי ורבא לחומר ליתא אלא קונה קנין גמור ואפילו להפרת נדרה, וכל שכן דלא בעינן בה מסירה לחופה, וחדא דאית בה תרתיה קא פשיט ליה. ויש לנו כיוצא בה

בפרקין קמא (יא, ב) גבי מחזיר גרושתו משנשאת דבעי ר' יוחנן החזיר גרושתו משנשאת מהו אמר ליה ר' אמי ותבעי לך צרתה צרתה לא מיבעיא לי דאליס קל וחומר למדחי צרה אלא כי קא מבעיא לי היא גופה, ואתינן למפשטה מדתניא המחזיר גרושתו משנשאת היא וצרתה חולצת, היא וצרתה סלקא דעתך אלא לאו או היא או צרתה חולצת, אלמא אליס קל וחומר למדחי אפילו צרתה, אף על גב דלרבי יוחנן מפשט הוה פשיטא ליה דלאו אליס קל וחומר למדחי צרה, ולא מיבעיא ליה אלא היא גופה, ואף על גב דאליבא דבני חייא בר אבא צרתה קא מיבעיא ליה, מכל מקום לישנא דרב נחמן בר יצחק דאמר דאיהו קא מיבעיא ליה הוי בתרא בגמרא ועלה קא מייתנין תא שמע כנ"ל.

אלא אי אמרת אירוסין עושה היכי מפר כו'. ואם תאמר לוקמה בששהתה שלשים יום וכדתנן בנדריס פרק נערה המאורסה (עג, ב) הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש ואלמנה שלשים יום ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר. לא קשיא דמיבם לעולם לא אכלה ואפילו שהתה שלשים יום אלא אם כן עמד בדין לכנוס או לפטור, מדאמרינן לקמן (מא, ב) שפוסקין לה מזונות משלו, ואיתא נמי בנדריס פרק בתרא ובשלהי כתובות (קז, ב).

דף ל - ב

הגרש"י ז"ל הניחא אי סבר לה כרב אשי זו היא למעוטי מת ולא גרש ולא כנס. ופירש אי סבר לה כרב אשי דאמר יש זיקה, אלא מיהו לא דאיך למתניתין כרב אשי, דהשתא כנס ואחר כך גרש שריא לרבא אף על גב דנעשית צרה בנשואין, מת ואחר כך גרש דלא נעשית צרה לערוה אלא בזיקה לא כל שכן, אלא לרבא זו היא למעוטי מת אחד מבעלי אחיות ולא גרש את אשתו נכרית אסורה ואף על פי שלא כנסה לפי שנעשית צרת ערוה בזיקה, ודייק לה למתניתין הכי, טעמא דגרש הא לא גרש אלא שמת שני ולא הספיק לגרש את אשתו נכרית אסורה, לפי שנעשו צרות בשעתמיתה כדאמרן, ואיכא למידק דהא נכרית שנפלה לפני שני יבמין נשואין שני אחיות הרי זו מתיבמת לאחד מהן, וכדתנן (לעיל ע"א) שלשה

אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ומת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו, אם כן כשמת אחד מבעלי אחיות ולא כנס למה נאסרה נכרית לאחיו השני. יש לומר מחיים כיון שהערוה עומדת עם בעלה הויה לה אידך צרת ערוה שלא במקום מצוה ושריא אבל מת אחד מבעלי אחיות כיון ששתיהן באות להתיבם, הויין להו צרות ואסורות דחשבינן לה לצרה כאלו נתיבמה אצל זה שמת, ונפלה היא והערוה עכשיו לפני האחר השלישי. ואינו מחוור דאם כן אתה עושה אותן צרות לאחר מיתה ואין צרה לאחר מיתה וכענין שאמרו בירושלמי בפרקין (ה"א) גב מלתא אחורי דגרסינן התם אמר ר' יודן אלו בקש לבעול את הצרה עד שלא כנס שמא אינו מותר בה, בתחלה הוא מותר ולבסוף הוא אסור, אם את אומר כן נמצאת עושה צרה לאחר מיתה ואין צרה לאחר מיתה. וממנו אתה למד לנדון שלפנינו השתא מחיים שהיה ראוי ליבם לא היתה זיקתו מעכבת על אחיו, לפי שרואין את המיבם כאלו מתחלה ועד סוף היתה זקוקתו ואחיו השני מותר בקרובותיה, ועכשיו שמת ואינו ראוי ליבם תעכב עליו זיקתו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. ועוד דלפי גירסא זו הא דקתני במתניתין שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ומת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו וכי עשה בה מאמר ומת שניה חולצת ולא מתיבמת לאפוקי מדב"ש היא ולאפוקי מדבית שמאי תרתי למה לי. ועוד שמצאתי בתוספתא בפ"ה דמכילתין (ה"ג) מת נשוי נכרית ועמד אחד מבעלי אחיות ולא הספיק לעשות מאמר ביבמתו עד שמת נכרית זו או חולצת או מתיבמת, עשה בה מאמר ולא הספיק לכנסה עד שמת נכרית זו חולצת ולא מתיבמת אלא שאפשר לומר דתנא דהא ברייתא סבירא ליה אין זיקה. ועוד קשיא לי דהא משמע דזו היא שאמרו וכולן שנתגרשו למעוטי גרושין אחרים הוא דאתא, ולפי גירסתו של רש"י ז"ל לא מיעט גרושין אלא אדרבה מיעט מי שלא גירש.

ור"ח ורב אלפסי ז"ל גרסי זו היא למעוטי מת ואחר כך גירש. וכן הוא בספר ישן מוגה בישיבת הגאונים ז"ל. ולומר דרב' כרב אשי סבירא ליה לגמרי וכותיה דייק לה למתניתין דאלו מת נשוי נכרית ואחר כך גרש אחד מבעלי אחיות את אשתו וכנס את הנכרית ומת הנכרית אסורה הואיל ונעשית צרת ערוה בזיקה. ואף על גב דאפילו בכנס ולבסוף גרש גרש שרינן לרבא דמיתה מפלת, כבר כתב רבינו אלפסי ז"ל טעם הדבר דהתם גבי ערוה דכיון שגרשה מקמי דנפלה לה קמי יבם מהני בה גרושין, דכי נפלה לה צרה קמי יבם בהיתרא נפלה קמיה, אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני בה גרושין. ואם

תאמר והלא כשנפלה נכרית זו לפניהם כל אחד מהם שירצה מיבם וכדתנן במתניתין וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו, יש לומר דשאני הכא דכיון שכנסה זה לבסוף איגלאי מלתא דמשעת נפילה היתה זקוקתו וכאלו אינה זקוקה לשני אלא לו, והלכך כשלא גירש עד שמת נמצאת זו צרת אחות אשה בזיקה, וכאלו אסורה לשני משום צרת אחות אשה ואסורה עליו לעולם דכיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור צרת אחות אשה, שוב אין לה היתר ואף על פי שגירש אחיו את אשתו ובשעת מיתה אינה צרה לערוה.

ואי קשיא דאפילו הכי מכל מקום בשעה ראשונה צרה לערוה שלא במקום מצוה הוא. יש לומר דכל המי גזרות נינהו ועשאום כאלו משעה ראשונה נפלו שתיהן ליבום. ועל כרחין אית לן למימר הכין למאן דאמר נשואין הראשונים מפילין, והכא נמי לדידן לא שנא. ואם תאמר אם כן מאי האי דקא מקשינן לרב נחמן אי סבירא ליה כרבא זו היא למעוטי מאי, לדידיה נמי למעוטי מת ואחר כך גרש, דהא אומרת דאיהי עדיפא מכנס ולבסוף גרש, לא היא, דלרב נחמן כיון דלית ליה זיקה לאו צרות נינהו כלל. והלכך לדעת רבינו אלפסי ז"ל כנס נכרית דעלמא ולבסוף גרש מותרת דמיתה מפלת ולא נשואין הראשונים, אבל מת ואחר כך גרש ואחר כך כנס, וכל שכן מת וכנס ולבסוף גרש אסורה, הואיל ונעשית אחת צרת אחות אשה בין בנשואין בין בזיקה. ומיהו אם לא כנס כלל ומת נכרית מותרת, דלא חשבינן לה צרת ערוה כיון דלבסוף לא כנסה, ולא יפה כח זיקת השני אחר שמת מכח זיקתו בשעה שהוא קיים.

ואיני יודע להלום גירסא זו של הגאונים ז"ל דאם איתא דרבא נמי מוקי לה כרב אשי ממש ולדידיה נמי מת ואחר כך גרש אסורה, אם כן מאי קאמר רבא בפרקין קמא (יג, א) לעולם חד תנא הוא וזו ואין צריך לומר זו קתני, הא רבא גופיה מודה בעיקר מה שהקשינו ממשנה זו על משנתנו דפרק קמא דלכאורה קשיין אהדדי. אלא דההיא דפרקין קמא בנכרית דעלמא, והא דפרקין דארבע אחין בנכרית שנפלה לו מאחיו והוה ליה למימר שאני התם דיש זיקה ובשכנס לבסוף. ועוד דאפילו לפי פירושו הוה להו לאוסופי בגירסי ואחר כך כנס דכנס הוא העיקר הגורם.

ולפי גירסת רש"י ושאר המפרשים מת ואחר כך גרש בין כנס בין לא כנס נכרית שריא כרבא, דאף על גב דרב אשי דהוא בתרא דייקא לה למתניתין דטעמא משום דגרש ואחר כך מת אבל מת ואחר כך גרש אסורה, אגן כרבא סבירי לן בהא, משום דכולה מכלתין בהכי רהטא דמיתה מפלת

ולא נשואין הראשונים. אבל מת שני ולא גרש אף על פי שלא גרש נכרית אסורה דהויא לה זיקה ככניסה כיון שמת שני. והראב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ובמאירי בשם גדולי המפרשים) נמי הכי כתב והוסיף בה דברים ואמר דרבא ורב אשי בחדו שיטתא קיימי לגמרי ומת ואחר כך גרש לרב אשי נמי נכרית שרית דמדאמרינן דרבא כרב אשי סבירא ליה רב אשי נמי כרבא סבירא ליה. והא דדייקינן טעמא דגרש ואחר כך מת לאו ודקא דרב אשי הוא אלא תלמודא הוא דדייק הכי, ורב אשי לא אמר אלא זאת אומרת יש זיקה כלומר מדקתני זו היא. וכן נראה מדברי הרב בעל ההלכות (גדולות) ז"ל (הלכות יבום דף סע"ב ועיין רמב"ן).

מתניתין: זרק לה קדושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה. פרש"י ז"ל (בד"ה ספק) כגון דקיימו ברשות הרבים בתוך שמנה אמות מצומצמות ולא ידעתי מי הזקיקו לרבינו ז"ל לפרש כך, דהתם בפרק הזורק (גיטין עח, א) דאתינן לאוקמי מתניתין דזרק לה גיטה כגון דקיימי בתוך שמונה אמות מצומצמות, היינו מדקתני במתניתין מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. ועוד דההיא אוקמתא גופא אידחייא ולא קיימי התם גבי גט. אלא ספק קרוב לו ספק קרוב לה דהכא, בשנסתפק הדבר לעדים אם היא יכולה לשמור והוא אינו יכול לשמרן, או אם הוא יכול לשמרן והיא אינה יכולה לשמרן כדאיתא התם בגיטין פרק הזורק (עח, ב).

גמרא: אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת. פירוש, ואפילו נשאת הנכרית ראשונה דמכל מקום כיון שכנס את הערוה נכנסה נכרית בחזקת היתר גמור לשוק. ואיכא מאן דמפרש דדוקא בשכנס את הנכרית ואחר כך גרש את הערוה גרושי ספק נכרית בחזקת היתר גמור לשוק הות קיימא, ומספק גרושין אלו אל תאסרנה, אבל גרש ואחר כך כנס את הנכרית נכרית חולצת דהא מעולם לא קיימא בחזקת היתר לשוק אלא מסופקת ועומדת מתחלתה (עיין רמב"ן) ורבותינו בעלי התוס' ז"ל (בד"ה אשה זו) אמרו דאפילו גרש ולבסוף כנס נמי דכיון דערוה נתקדשה ודאי ולא נתגרשה אלא גירושי ספק, ערוה בחזקת נשואה קיימא ומספק אל תוציאנה, אם כן נכרית בחזקת היתר לשוק עומדת.

והא דאמרינן אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת, איכא דקשיא להו והא באסור אשת איש קיימא הלכך כיון דבחזקת איסור הות קיימא השתא דמת נעמידנה בחזקת איסור ואף על גב דאיסורא קמא אסתלק להו דכותה אשחכן בעלמא דמחזקינן איסור לאיסור כדאמרינן (חולין ט, א) בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, כלומר בחזקת איסור אבר מן החי

עד שיודע לך במה נשחטה, ואף על גב דמשעה שנשחטה נסתלק איסור אבר מן החי אפילו הכי חוששין לה משום נבלה, אלמא מחזיקין מאיסור לאיסור. ומתרצין דלא דמי דהתם אפשר שתצא מאיסור לאיסור כגון שנתנבלה, אבל הכא אי אפשר שתצא מתחת בעלה שלא תהא מותרת לשוק, הלכך בחזקת היתר לשוק עומדת (עיין רמב"ן ד"ה ואקשינן). ואין לשון זה מחוור לי, דודאי אפשר שתצא מתחת בעלה ותאסר לשוק, אלו היה גט זה קרוב לערוה ומת הבעל, וכיון דאפשר שקרוב לה היה למה לא נעמידנה בחזקת איסור לשוק. וגבי קדושין נמי דאקשינן אי הכי נימא אשה זו בחזקת היתר ליבם עומדת מספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה, התם נמי הרי אפשר לצאת מתחת בעלה ותאסר ליבם אם היו קדושין אלו קרובין לערוה. ולשון אחר נ"ל לפרשם דהתם גבי בהמה כל שלא מתה או שמתה ממילא או שלא נשחטה כהלכתה אסורה עד שיתחדש בה ענין המכשירה, והלכך כיון שאתה בא להתירה ולומר דנעשה בה מעשה שהכשירה עליך הראיה. ודכותה הכא כיון שזו מתחלתה צרה לערוה הות ואלו מת בעל ממילא הותרה לשוק והרי מת וקברו מוכיח עליו, כשאתה בא לאוסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסרה, עליך הראיה. וכן הדין בקדושין כי האי גוונא זה נ"ל, (ועיין ריטב"א).

דבתרייתא לאו קדושי. פירש"י ז"ל דאין קדושין תופסין באחות אשה וישאנה אחיו מאמו כנכרית דעלמא. וקשיא לן אמאי נקיט אחיו מאמו אפילו מאביו נמי. ובתשובה הארכתי בה יותר בס"ד (ח"ד סי' שב).

דף לא - א

ומתניתין בכת אחת כו'. כת אחת מספקא להו אי קרוב לו או קרוב לה וכן פר"ח ז"ל. ורש"י ז"ל שפירוש אחד אומר קרוב לה ואחד אומר קרוב לו אינו מחוור, דמאן דאמר קרוב לה הוה ליה חד עד בהכחשה ועד אחד בהכחשה לאו כלום וכדאיתא בכתובות (כג, א) תרווייהו בפנויה קא מסהדי ומאן דאמר נתקדשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים וכן בגרושין ואפילו ספיקא דרבנן ליכא. (ועיין ריטב"א בשם תוס')

כפי ר"ח וצ"ע מש"כ בב"ש סי' ל' סק"ט שאין בזה חשש קדושין. ועיין פת"ש שם סק"ב ובבית הלוי ח"ג סי' טז ועוד).

הכי גרסינן בכלהו נוסחאי וכן היא בספר ישן ספרדי מוגה בישיבת הגאונים ז"ל **אי בשתי כתי עדים תתיבם ואין בכך כלום קיימי עדים וקאמרי קרוב לערוה הוי וקא מיבמה צרה, ודלמא בשתי כתי עדים נמי ספיקא דרבנן הוא כו'.** ופירוש תתיבם ואין בכך כלום בתמיהא כלומר אי בשתי כתי עדים היינו אמרין תתיבם ואין בכך כלום והא תרי ותרי ספיקא דאורייתא הוא, ודחינן ודלמא ספיקא דרבנן היא מידי דהוה אנכסי דבר שטיא. ורש"י ז"ל דחה גרסא זו משום דהא דאמרין לעיל תתיבם ואין בכך כלום רבה גופיה הוא דאמר הכי והיכי מייתי סיעתא למלתיה מדנפשיה. ומשום הכי גריס הוא ז"ל אי בשתי כתי עדים תתיבם ואין בכך כלום קיימי עדים ואמרי קרוב לערוה הוי ואת אמרת תתיבם ואין בכך כלום. ותו תרי ותרי ספיקא דרבנן היא כו'. ופי' דהכי קאמר, אי בשתי כתי עדים ודאי תתיבם ואין בכך כלום דנעמידנה על חזקתה דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא וכו' ולא הוה תנא במתניתין ולא מתיבמות. ואקשינן ושתי כתי עדים נמי היכי קאמרי תתיבם והא איכא תרי דקאמרי דקרוב לערוה הוה ואת הוא דקאמרת תרי ותרי ספיקא דאורייתא היא. ותו בתרי כתי עדים נמי ספיקא דרבנן הוא ובגרושין גופייהו אף על גב דכת אחת אמרה קרוב לה לא הוה ליה לאפוקה מחזקת היתר לשוק דכיון דאיכא כת אחרת דאמרה קרוב לו אמאי קתני חולצת ע"כ. ואין גירסתו מחוורת חדא דמעיקרא סבירא ליה לרבא תרי ותרי ספיקא דאורייתא והשתא אמרין דסבירא ליה ספיקא דרבנן, ואי מהדר קא הדר ביה הוה ליה למירמ הכי בהדיא. ועוד דאי מהדר קא הדר ביה מאי קא מקשה ליה קיימי עדים ואמרי קרוב לערוה הוה ואת אמרת תתיבם, אין ודאי דספיקא דרבנן היא, ואי לאקשווי ליה מדידיה דאמר ספיקא דאורייתא היא הכי הוה ליה למימר והא את הוא דאמרת ספיקא דאורייתא. ועוד מאי קא מקשה ליה ותו תרי ותרי ספיקא דרבנן היא מידי דהוה אנכסי דבר שטיא, דאיהו נמי הכי קאמר דספיקא דרבנן היא. ואי לאקשווי ליה ממתניתין דהזורק קא מהדר ולומר דספיקא דרבנן היא ובספיקא דרבנן לא מחמרין אלא העמד על חזקתו לגמרי כדאמר ליה תתיבם ואין בכך כלום, לא הוה ליה לאקשווי בהאי לישנא ולא לאתווי סיעתא מדבר שטיא, דהא רבא גופיה הדר ביה ומודה בה והכי הוה ליה לאקשווי, ותו כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא והעמד דבר על חזקתו, היכי קתני מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. ועוד קשיא (ל, א) דאם איתא מאי קא מוכח רבא מדאינה מתיבמת דבכת אחת היא

דאי בשתי כתי עדים אף ליבום סלקא דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא ואוקי אתתא אחזקתה, אדרבה כי ליכא אלא כת אחת איכא טפי למימר אוקי אתתא אחזקתה, דלכולי עלמא כת אחת ספיקא דרבנן היא ותתיבם יבומי. ואולי בזו נאמר דכל שיש שתי כתי עדים ואחת אומרת קרוב לו הוו מסייעי לחזקתה ואלימא חזקתה טפי. וזה דחוק מאוד ורחוק מאוד. אלא גרסתן של ראשונים מחוורת. ומאי דקאמר תתיבם ואין בכך כלום, לאו מדנפשיה קא מייתי סיעתא אלא ממתניתין, דודאי חולצת דקא אמרינן בספק קדושין חומרא בעלמא הוא, ואם תתיבם אין בכך כלום (כלומר) דהא דומיא דספק גרושין קתני לה. ושלשה גטין ודאי כשרים הן דבר תורה, אלא שהחמירו בהן חכמים משום דאי תתיבם אין בכך כלום, ואי מתניתין בשתי כתי עדים מדינא חולצת. ואקשינן דלמא תרי ותרי ספקא דרבנן היא ולעולם חולצת משום חומרא בעלמא דמדינא מתיבמת ואין בכך כלום דבחזקתה קיימא. ועוד היא צריכה ישוב.

דף לא - ב

הא דאמרינן זהו דקדושין למעוטי זמן. נראה לי פירושו למעוטי זמן דלא נפקא מכלל משנתינו דחמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום אלא אף זו בכלל משנתינו היא דמקודשת גמורה היא ופוטרת צרתה לגמרי. אבל כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ויש בו זמן ואין בו אלא עד אחד כי היכי דאיתיה בגרושין איתיה בקדושין. כלומר דכי היכי דגרושין מכלל משנתינו נפקו, הכי נמי נפקו מכלל משנתינו בקדושין. לאו על אנפא חדא איתנהו בקדושין וגרושין, דאלו בגרושין הויה ספק מגורשת ולא נפקא ממשנתנו אלא לחליצה ולא ליבום, שאף זו אינה מתיבמת. ובקדושין לא הויה מקודשת כלל ונפקא מכלל משנתנו לגרמי שזו אינה פוטרת צרתה כלל דלאו מקודשת כלל היא, ואידך לאו צרתה היא וחולצת או מתיבמת. דהמקדש בעד אחד ואפילו שניהם מודים אין חוששין לקדושיו, דלעולם אין קדושין בפחות משנים, כדילפינן דבר דבר מממון. ואפילו כתב בכתב ידו נמי כדמשמע בקדושין פרק האומר (סה), משום דקא מחייב לאחריני. ובגטין דמהני כתב ידו הוי טעמא או משום דלא מחייב לאחריני, או משום דכתיב ביה וכתב לה כלומר בשכתב

לה הוא עצמו די לה מדלא כתיב וכתב לה ויעד עדים כדכתיב וכתב בספר וחתום והעד עדים. וכלשון הזה נ"ל שפרש"י שכתב בגטין (פו, א ד"ה ואם נשאת) גבי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים למאן דמוקי לה כר' מאיר איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי, דכיון דכתב ידו היא וכתב ונתן קרינן ביה ואף על גב דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא עד כאן וכענין שהכשיר נמי עד אחד בטומאה שלאחר קינוי וסתירה מועד אין בה ואין לך בהן אלא מקומן דאם כן גזירה שוה דדבר דבר למאי אצטריך וכדקיימא לן אין דבר שבערוה פחות משנים ויותר מזה כתבתי בקדושין פרק האומר (שם בד"ה אמר ליה רב אשי) בס"ד.

והא עבדא דאיכא דקני בכספא. פירש רש"י ז"ל מכירת עבד ותקון רבנן זמן בכל שטרי מכר לידע מאיזה זמן יאכל פירות שדה ויקנה נכסי העבד. ואין פירושו מחוור דאטו תקון רבנן זמן שיהיה שטר המכר נפסל בכך כדרך שתיקנו בגיטין, הא אין הדבר תלוי אלא ברצון הבעלים, ועוד אם כן מאי שנא עבדים דנקט לימא והא קרקע דאיכא דקני בכספא אלא שטר שחרור קאמר, והכי פירושו הא עבדא דאיכא דקני נפשיה בכספא ואיכא דקני נפשיה בשטרא וכדתנן וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו ותקנו רבנן זמן כדרך שתקנו בגיטין דחד דינא אית להו כדילפינן גזירה שוה מלה לה, והשוו אותה חכמים בתקנותיהן, והתם נמי איכא משום פרי ומשום זנות נמי דדכותה גבי עבד כגון שהלך העבד ונשא בת ישראל וזמנין דרחים ליה אדון דעבד ליה ניח לנפשיה ומחפה על הבנים.

אי דלא דכורי מפיהם אמר רחמנא ולא מפי כתבם. פרש"י על פי שנים עדים אמר רחמנא ולא שיעידו מפי כתבם. ואיכא דקשיא להו ליתו שטרא קמי בי דינא ותתקיים ובית דין דנין בו כדרך שדנין בשטרות דעלמא. ורבינו אלפסי ז"ל פירש דלא דמי לשטרות דעלמא דכל שטרא דלא נפיק מתותי ידא דסהדי כמה דלא מסהדי ביה דמיא דהא אי בעי כבשי לה הלכך לא גמרינן מיניה. והקשה הראב"ד ז"ל (מובא בספר הזכות דף ט, א) דאם כן העדים שחתמו על השטר ולא הספיקו למוסרו לבעלים עד ששכחו עיקר עדותן יבטל דמפיהם אמר רחמנא ולא מפי כתבם ומקרען כמה שטרי בשוקי. ופירש הוא ז"ל דשאני הכא שאין השטר הזה ראוי למוסרו לבעלים דדלמא מחקי ליה לזמן, הלכך הוי ליה ההוא שטרא כעדות על פה. ואפשר שאף כונת הרב אלפסי ז"ל לכך, ותדע לך דעל כרחך שטר קדושין זה גם כן נמסר כבר לאשה או לשלוחה בשעת קדושין ואינו מוכח עכשיו ביד העדים אלא כעין שלישיית ועוד שאם כוונת

הרב ז"ל כמו שסובר הראב"ד ז"ל לינחיה גבי שלישי דעלמא אלא שאף דעת הרב ז"ל כן שאין השטר הזה אלא כעין פנקס בעלמא וזו מתשובת הרמב"ן נר"ו שהציל את רבינו ז"ל בספר הזכות. ואם תאמר מכל מקום לינחיה גבי עדים דזמנין דדכירי מתוך שטרא ואתו מסהדי ומהמני כדאמרינן בכתובות פרק האשה שנתארמלה (יט, א) כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה לאחר כמה שנים, ואסיקנא אף על פי שאין זוכה מעצמו. יש לומר כיון דהא לאו משום שטרא הוא דאפילו כתבי הכי בפנקס בעלמא מעיד הוא עליה, בכי הא לא תקינו רבנן זמן בשטרא.

התם להצלה דידה קאתי. פירוש רש"י ז"ל דהשתא דתקון רבנן זמן בגיטין אי מחקה ליה מוקמינן לה אחזקתה וקטלינן לה ואינו מחוור דמספיקא לא קטלינן לה דספק נפשות להקל. ועוד דבהדיא אמרינן בפרק המביא בתרא בגטין (יז, ב) גזייה לזמן ויהביה ניהליה מה הועילו חכמים בתקנתן, ופריק לרמאי לא חיישינן אלמא אי גזייה הואיל והצל הציל וההיא בין למאן דאמר משום פירות בין למאן דאמר משום אחרותו מפרשא, וכן פירשה שם רש"י ז"ל (בד"ה גזייה) אלא הכי פירושו גיטא להצלה דידה קא אתי וסברא אי מחקא ליה לזמן איפסיל ליה גיטא ומוקמינן לה בחזקת אשת איש הלכך לא מחקה ליה. אבל שטר קדושין לחובה דידה קא אתי ומחקה ליה לזמן דסברה מאי אמרינן) דשטרא פסילא הוא כל שכן דמוקמינן לה בחזקת פנויה, הלכך אי מנח ליה גבי דידה מחקא ליה.

דף לב - א

אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה. יש מפרשים (תוס' להלן נב, ב ד"ה או ועיין רמב"ן) אשת השני שנעשית לה צרה במאמר זה אבל צרתה ממש הבאה עמה מבית אחד אסורה דאיהי נמי מיחלפא בצרת בעלת הגט דעלמא. ואינו מחוור דהא דקאמר רבא נתן גט למאמרו ומשמע דפרשו למאמרו דוקא אבל נתן לה גט סתם לא, והכי מוכח לקמן בפרק ר"ג (שם) ואי צרתה אשת השני קאמר כל שכן בסתם או שפירש למאמרו ולזיקתו אלא צרתה הבאה עמה מבית בעלה קאמר דבדידה ממש דעבד בה מעשה

גזרינן בצרתה דלא עבד בה מעשה לא גזרינן אלא דקשה לי דהא משמע דאמתניתין קיימי ובמתניתין לאו בשני יבמות הבאות מבית אחד, ויש לומר דאמאי דאייתין עלה כדי שלא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד חדא מיבמת וחדא חולצת קאי כנ"ל. וללישנא בתרא דרבא אפילו בדידה נמי לא גזרינן דמאי דעבד שקליה. וכתב רש"י ז"ל לקמן בפרק ר"ג (שם ד"ה דילמא) דדוקא לאחין אבל לידידה אסירא דבדידה גזרינן וכן דעת הרמב"ם ז"ל והא דקאמר רבא סתם הותרה אפילו היא, ולא פירש הותרה לאחין, דאמתניתין קאי שעשה מאמר ומת איהו וקיימי אחין.

הא דתנו רבנן בא עליה חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה. פירש רש"י בא עליה בחיי אשתו. ולפי פירושו לאו אסיפא קא מיפלגי, דהיינו ואחר כך מתה אשתו של שני, אלא ארישא דקתני ומת אחד מבעלי אחיות. אבל ר"ח ז"ל פירש אסיפא דמתניתין וז"ל נפלה לפניו אחות אשתו, פירוש ואחר שמת אחיו מתה אשת החי ונפלה לפניו אחות אשתו ליבום, בא עליה חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה עד כאן. ולא ידעתי מפני מה חייב משום אחות אשה אחר שמתה אשת החי. אלא שכך מצאתי בתוספתא מפורש כדבריו דגרסינן התם בפ"ה (ה"ב) שני אחין נשואין שתי אחיות מת אחד מהן ואחר כך מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת, אם בא עליה חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי ר' יוסי. ואפילו הכי נראה לי שדברי התוספתא לצדדין אמורים, והכי קאמר אם מתה אחר כך אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית, בא עליה קודם שמתה אשתו חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי ר' יוסי, או משום כולל או משום מוסיף כדאיתא בגמרא.

דף לב - ב

אלא היכא דנשא ומת ואחר כך נשא חי מאי איסור מוסיף איכא. ור' יוסי ודאי אף בהא פליג מדתניא ר' שמעון אומר אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד.

זר ששמש בשבת. פירוש, תמידין או מוספין שהותרו בשבת. חייב שתיים. כלומר לקברו בין רשעים גמורים. דליכא למימר שתי חטאות, דזרות לא מיחייב חטאת דזדונו מיתה בידי שמים, ואין חייבין חטאת אלא על שגגת כרת, אלא לאו איסורי קא חשיב וכדאיתא במסקנא דשמעתין וכן פירש רש"י ז"ל (בד"ה חייב ב').

דף לג - א

במאי קא מיפלגי באיסור כולל ואליבא דר' יוסי. קשיא לי דהא בר קפרא משום שהותרה לכל הותרה קאמר. ויש לומר דעל כרחין עיקר פלוגתייהו לאו בהכי תליא, דאם כן חד מינייהו שקורי משקר וכדאקשינן לקמן, אלא דבטעמא אחרינא תלה להו ואינהו נינהו דקא מהדרי בתר טעמי לדון מהם שכן הוא בהכרח, והיינו דקא אמרינן התחיל ר'חייא לדון התחיל בר קפרא לדון דאלמא אינהו נינהו דדנו הכי מנפשייהו.

באיסור כולל ואליבא דר' יוסי. וברייתא דקתני אינו חייב אלא משום אשת אח, דמשמע דר"י איסור כולל אית ליה ר' חייא קתני לה, ולבר קפרא לאו ההיא ברייתא היא, ואידך ברייתא דקתני אינו חייב אלא משום אחות אשה דאיסור מוסיף הוא בר קפרא תני לה כפרש"י ז"ל (עיין בד"ה לא מיחייב וכו'). ואיכא למידק לר' חייא הא דקתני (לעיל לב, א) אשת איש ונעשית חמותו נדון באשת איש, והא איכא איסור כולל ואמאי אינו חייב בחמורה. וליכא למימר ר' חייא תנא הוא ופליג, חדא דההיא ברייתא פירושא דמתניי היא וליכא מאן דפליג עליה. ועוד דאם כן היכי מותבינן תיובתא נמי מברייתא לקמן (בע"ב) לבר קפרא לימא בר קפרא תנא הוא ופליג. וכתב הר"א אב ב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ומש"כ שם ראב"ד טס"ה וצ"ל כלפנינו עיי"ש להלן בד"ה אלא) דאיכא מאן דאמר דהא דאמר ר' חייא הכא חייב שתיים לענין מעלה אני עליו כדאמרינן לעיל (שם) והקשה הוא אם כן תיקשי לך לבר קפרא דאמר אינו חייב אלא אחת לומר דאין אני מעלה עליו אלא אחת. אמאי לא אקשי ליה מברייתא דלעיל דקתני חייב שתיים. ותירץ דמשום דהאי אוקמתא לא קיימא לא בעי לאקשוויי בה הכין דהא אידחיא מצד אחר ולא מתוקמא

פלוגתייהו אלא באסור בת אחת ואליבא דר' שמעון. ולהוא אוקמתא תו ליכא לאקשוויי מההיא ברייתא לר' חייא דדלמא כי לא מחייב ר' שמעון תרתי הני מילי באיסור מוסיף הא באיסור בת אחת מחייב שתיים. ואי קשיא לך מדרבי יוסי לר' יוסי דאינהו לא פליגי אלא אליבא דר' שמעון הא לר' יוסי לכולי עלמא חייב שתיים, ולעיל קאמר ר' יוסי באשת איש ונעשה חמותו דאינו חייב אלא אחת. לא קשיא דהתם לענין עונשין והכא לענין מעלה אני עליו כדלעיל.

אלא מליקה בבת אחת הוא דמשכחת לה. פירש הר"א אב ב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ובמאירי בשם גדולי קדמונינו) דכשהביא שתי שערות נתחייב בזרות ובנבלה דשתיהן חלו עליו משעה שנעשה גדול, ואף על פי שלא נמלק עוף זה עדיין, מכל מקום הא איכא נבלות טובא דמתסר בהו. אבל בעל מום ששמש בטומאה ליכא למימר דכי אייתי שתי שערות איחייב ליה משום בעל מום ומשום טומאה דאכתי מחוסר מעשה דטומאה ולא חל עליה איסור טומאה עד דאיטמי ליה. והקשה עליו הרמב"ן נר"ו (בד"ה אלא מליקה) מדתניא (לעיל לב, א) חמותו ונעשית אשת איש נדון בחמותו, אמאי נימא מכי אייתי ליה ב' שערות אתחייב ליה כאשת איש, ואף על פי שזו לא היתה אשת איש. כשם שאתה אומר מיד נתחייב בנבלה, אף על פי שזה העוף לא היו נבלה באותה שעה. ומסתברא דאי מהא לא תותביה, דהתם כיון דנעשית חמותו קם ליה עלה באיסור חמותו, ואלו בא עליה חייב שריפה, השתא משום דנעשית אשת איש לא פקע איסור חמותו מינה דאן אין איסור חל על איסור קא אמרינן, אבל איסור דוחה איסור לא אמרינן, וכדאמרינן בריש פרק גיד הנשה (חולין פט, ב) פשיטא משום דאקדשיה פקע איסור גיד מיניה.

אלא לדידי קשיא לי מדאמרינן לקמן (לד, א) מאן האי תנא דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת, ואמרינן ר' מאיר היא דתנן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד כיצד טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכפורים, ר' מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו חייב, דאלמא מדר' מאיר דוקא הוא דשמעינן איסור בת אחת, הא בשארא ליכא משום בת אחת, ולדברי הרב ז"ל (הראב"ד) איסור חלב ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קא אתו, דמכיון שהביא שתי שערות איחייב בחלב ובמוקדשין. ואפשר לדחות דאין הכי נמי, ובדין הוא דלימא מאן האי תנא, תנא קמא דר' מאיר הוא, אלא משום דאשכחן ר' מאיר דאית ליה הכי בהדיא, ותנא קמא דר' מאיר לא איתפרש מאן ניהו נימא ליה למיתלי בדרי' מאיר. ואי נמי [בכת"י: ואפשר] דכולה

מתניתין ר' מאיר היא ולא מהוציאו קא מייתין ראייה לאיסור בת אחת.
וכן פרי"ח ז"ל.

ומיהו אכתי קשיא לי מדאמרין בריש פרק גיד הנשה (שם) הכא בולדות
קדשים עסקינן וקסבר ולדות קדשים ממעי אמן קדושים ונוהג בשליל
דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קא אתו. ואם איתא למה ליה
למימר דממעי אמן קדושין ולמה ליה למימר דנוהג בשליל, בלאו הכי נמי
משהביא זה שתי שערות חלי עליה איסור גיד ואיסור מוקדשין, דגיד
ומוקדשין טובא איכא, ומאי קא מקשה נמי התם ומי מצית אמרת בהדי
הדדי קא אתו והא תנן על אלו טומאת הנזיר מגלח וכו' אלמא איסור
מוקדשין קדים, והא משעה שהביא שתי שערות חל עליו איסור גיד. ותנן
נמי התם (ק, ב) ר' יהודה אומר אף בטומאה [בטמאה], ואמרין עלה
בגמרא וסבר ר' יהודה איסור חל על איסור והתני כו', ופרקינן לעולם
קסבר יש בגידין בנותן טעם ונוהג בשליל, דאיסור גיד ואיסור טומאה
בהדי הדדי קא אתו, ומי מצית אמרת נוהג בשליל כו', ומאי קושיא הא
על כרחין אפילו תימא אינו נוהג בשליל מכל מקום בהדי הדדי קא אתו,
דמשהביא שתי שערות חלו עליה איסור גיד ואיסור טומאה דגיד ובהמ
טמאה טובא איכא.

ומיהו לענין זו שאמרו באיסור בת אחת משכחת לה פרש"י ז"ל (בד"ה
אלא מליקה) שכל זמן שלא נמלקה יש בה משום איסור מעילה אבל לא
משום זרות, דאכתי לא נראית לכהנים ואין זרות אלא משעה שנראית
לכהנים, דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם וזר לא יאכל, וכשנמלקה
ונראית לכהנים פקע ממה איסור מעילה וחל עליה איסור זרת ואיסור
נבלה כאחת. וכן פירש ר"ח שמליקתה קבעה חטאת העוף לכל ונבלה
לזרים.

אלא קא מיפלגי באיסור בת אחת ואליבא דר' יוסי. פרש"י ז"ל (בד"ה
מיחייב תרתי ובד"ה לא מיחייב אלא חדא) דברייתא דקתני לעיל חייב
בשתים משכחת לה בדשוו שליח אינהו ואינהי וקא פגע שליח בשליח
דכולהו איסורי בבת אחת חיילי, ובר קפרא סבר דלא חייב ר' יוסי אלא
באיסור מוסיף וכגון דנשא ואחר כך נשא מת, אבל באיסור בת אחת
מודה דאינו חייב אלא אחת, ולית ליה הא דתניא אינו חייב אלא משום
אשת אח. ואינו מחוור דאם כן אמאי איתותב בר קפרא מאידך ברייתא
דלקמן, לימא דבר קפרא לית ליה ההיא ברייתא כי היכי דלית ליה ההיא
דתניא אינו חייב אלא משום אשת אח. ועוד הקשה הרמב"ן נר"ו (בד"ה

אלא) דאס כן לא הוה ליה לר' שמעון למימר אינו חייב אלא משום אחות אשה, דכיון דאיסור בת אחת הוא מאי שנא אחות אשה דנקט, הכי הוה ליה למימר אינו חייב אלא אחת. ועוד דכל דאית ליה מוסיף כל שכן דאית ליה בת אחת. ואיכא מאן דאית ליה איסור בת אחת ולית ליה איסור מוסיף כדאיתא לקמן בשמעתין (בע"ב השתא וכו' באיסור כולל מיחייב שתים וכו' ועיין תוס' ד"ה בר קפרא), אלא איכא למימר דקא סלקא דעתא השתא דכי פליגי ר' חייא ובר קפרא למלקות, ובהא פליגי ר' חייא סבר אף על גב דאמר ר' יוסי נדון בזיקה הראשונה שבאה עליו לומר שאין איסור חל על איסור בכולל והוא הדין במוסיף, בבת אחת מודה. ובר קפרא סבר אף בבת אחת פטור. ודכולי עלמא כי קתני מתניתין לעיל חייב שתים דברי ר' יוסי, לקברו בין רשעים גמורים ולא למלקות ולקרובן.

דף לג - ב

בהקטרה הא אמר ר' יוסי הבערה ללא יצאת. והקטרת אמורין הבערה היא ולא בשול. ואיכא למידק היכי סליק אדעתיה דמקשה דחייב שתים דקתני בברייתא חטאות קאמר, דהא זר ובעל מום לאו חייבי חטאות נינהו, דהא לית בהו כרת אלא מיתה בידי שמים, כדגרסינן בפי' אלו הנשרפין (סנהדרין פג, א) אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש וזר ששמש ובעל מום ששמש. ואיכא למימר דהיינו דהדר ליה רב אשי מידי חייבי חטאות קתני, כלומר על כרחך לא קתני אלא או מלקיות או איסורין, וכן פירש הר"א אב ב"ד ז"ל. ואיכא למימר נמי דקא סלקא דעתא השתא דחייב שתים דקתני האי כדיניה והאי כדיניה, כלומר מלקות משום זרות, וחטאת משום שבת, ואמר ליה רב אשי דתרוייהו איסורי קתני לקברו בין רשעים גמורים. וכן פירש הרמב"ן נר"ו (בד"ה אי).

דף לד - א

רבי מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו חייב. פירש רש"י ז"ל (בד"ה אם היתה שבת) חייב אחת ומשום יום הכפורים לא מחייב דאין ערוב והוצאה ביום הכפורים כדאיתא בכריתות (יד, א) ומדמחייב ר"מ משום הוצאת שבת אלמא אית ליה איסור בת אחת כשקדש היום חלו עליו איסור אכילת יום הכפורים ואיסור הוצאת שבת. ואינו מחוור דמאי איסור בת אחת איכא הכא דזו איסור מלאכה וזו איסור אכילה, ולדברי הכל חלין דאי לא תימא הכי לבר קפרא דלית ליה איסור בת אחת האוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת על איזה אתה פוטר על השבת או על יום הכפורים. ועוד דמה שפירש דאינו חייב בהוצאה משום יוה"כ, איפכא משמע בכריתות דגרסינן בפרק אמרו לו (שם) וניתני אם הוציאו חייב מאי טעמא קתני אם היתה שבת אמר רב רפרס זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים, אמאי דלמא יש עירוב והוצאה ליום הכפורים והכי קתני אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת. ואסיקנא אלא הא דרב רפרס בדותא היא. ואפשר שהוא ז"ל פירש בדותא היא דאזאת אומרת קאי לומר דמהא ליכא למשמע מיניה. אלא מיהו שמעינן מרפרס דסבירא ליה דאין עירוב והוצאה ליום הכפורים, ולא דחינן ליה אלא כדלמא. ורבינו אלפסי ז"ל פירש אם היתה שבת חייב שתים וכמסקנא דהתם דעירוב והוצאה ליום הכפורים והיינו איסור בת אחת שאסור הוצאת בשבת ואיסור הוצאת יום הכפורים חלו עליה בבת אחת, ורבינו חננאל ז"ל (עי' אוצה"ג עמ' שז) פירש דאסור בת אחת כגון דאיטמי קודם שיביא ב' שערות והשתא אייתי שתי שערות בההיא שעתא איחייב באיסור חלב ואיסור טומאה בבת אחת. והא דמוקמינן לה כר' מאיר משום דסתם משנה ר' מאיר ולא חלקו עליו חכמים אלא באם היה שבת והוציאו. וקשה לי שאם כן היה להם לפרש כן וכדאמרינן לעיל. ועוד דבסתמא לא הוה משמע הכין ומאי דוחקיהו לאוקמה בכך. אלא שמצאתי שם בכריתות גירסא במקצת הספרים שכתוב בה כך מפורש, היכי משכחת לה משכחת לה כגון דאיטמי קודם שיביא שתי שערות דאיסור חלב ואיסור טומאה בהד הדדי קא אתו. ומה שלא פירשו כאן סמכו על מה שנתפרש עלה במקומה. אלא שעדיין לא ידעתי מי הצריכו לומר דבשנטמא והביא שתי שערות היא דהא ארבע חטאות ואשם אחד בלא"ה משכחת להו.

הגרש"י ז"ל בשופעות מתוך שלש עשרה לאחר שלש עשרה לחיובי אינהו, ומתוך שתיים עשרה לאחר שתיים עשרה לחיובי אינהו. ופירש הוא ז"ל משכחת לה כגון שנולדו הזכרים בא' בתשרי והנקבות ג"כ בא' בתשרי לשנה הבאה וביום תשלום י"ב לנקבות שהם י"ג לזכרים מסרו הקדושין שיחולו ליום המחרת כשכולם נעשין גדולים. והתחילו להיות שופעות מיום תשלום השלש עשרה לזכרים שהוא יום תשלום השתיים עשרה לנקבות והיו שופעות והולכות עד יום המחרת. נמצא שהנדות והקדושין חלין בבת אחת. ואיכא דקשיא ליה (תוס' ד"ה מתוך) דהא קטנים אי אפשר להן לקדש וא"כ אלו שמסרו הקדושין בקטנותן לא עשו ולא כלום ואין הקדושין חלין אף לאחר גדולתן. ואם תאמר דאתיא כר' מאיר דאמר (בקדושין סג, א) לאחר שאתגייר לאחר שאשתחרר מקודשת, הא להאי לישנא אפיקנא לה מדר' מאיר ואוקימנא לה כר' שמעון, ועוד הקשה עליו הרמב"ן נר"ו (בד"ה מצינו) דהא אין נענשין גדולים בשנים בלבד אלא אם כן הביאו שתי שערות לאחר הפרק, ואפילו הביאו קודם הפרק ועודם בו לאחר הפרק שומא בעלמא נינהו כדאיתא בנדה פרק יוצא דופן (מה, ב) וכיון שכן היאך אפשר לצמצם שיביאו כולן כאחת.

ולי נראה דאי מהא לא תקשי לרבינו ז"ל, דאפשר לאוקמה כגון שהביאו כולן באותו יום ומסתמא אמרינן מדהשתא גדול מצפרא נמי גדול כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין עט, א) קדשה אביה בדרך וקדשה היא את עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו, כלומר ואין חוששין לקדושי האב כלל ושמואל אמר חוששין לקדושי שניהן, ואוקימנא פלוגתייהו בההוא יומא דמשלם ששה חדשים דבין נערות לבגרות, וטעמא דרב מדהשתא בוגרת מצפרא נמי בוגרת וסומכין על חזקה זו להקל ולהתירה לשני בלא גט. וקיימא לן כרב כדאיפסיקא הלכתא התם בהדיא, הכא נמי בשבדקנום בסוף היום ונמצאו גדולים דבכל חד וחד אמרינן מדהשתא גדול מצפרא נמי גדול ומביא קרבן ונאכל.

ור"ח ז"ל גריס בשופעות מתוך שלש לאחר שלש לאחיובי אינהו ומתוך שתיים עשרה לאחר שתיים עשרה לחיובי אינהו. ותו לא אצטרכינן לאוקמה בדשוו שליח, אלא בשקבל אביהם קדושין מאנשים גדולים כשהיתה כל אחת פחותה מבת שלש שנים שאינה ראוי לביאה, ואין איסור ביאה חל עליה עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד, והתחילה לראות מתוך שלש והלכה ושפעה עד יום המחרת, ונמצא כשהגיעה כל

אחת ואחת מן הנקבות לשלש שנים ויום אחד חלו כל האסורין על הזכרים בבת אחת, ועדיין הן אינן חייבות עד שתים עשרה שנה ויום אחד ושפעו מתוך שתים עשרה לאחר שתים עשרה. ואף על פי שלא נולדו ביום אחד אלא אחת גדולה ואחת קטנה וכן הם אחד גדול ואחד קטן, מכל מקום כל השמות הללו בבת אחת הן חלין על כל אחד מהם ועל כל אחת ואחת מהן. ודוקא בשלא טבלו משעה ראשונה עד עכשיו, שאלו טבלו נמצא איסור נדות זה שלא חל עם שאר האיסורין בבת שאותו נדות כבר עבר ונטהר, והכי קאמר בשופעות מתוך שלש לאחר שלש ומתוך שתים עשרה עד לאחר שתים עשרה. ומה שחלק מתוך שלש לאחר שלש ומתוך שתים עשרה לאחר שתים עשרה ולא קאמר בשופעות מתוך שלש לאחר שתים עשרה, לפי שהיה במשמע שלא יהא חל אפילו חיוב בזכרים אלא בכענין זה, לפיכך אמר לחייב את הזכרים בשופעות עד לאחר שלש די, אלא דלחייב הנקבות צריך שיהיו שופעות עד לאחר שתים עשרה. ושופעות לאו דוקא דהוא הדין אם פרסו נדות ולא טבלו שהרי בנדותן הן עד

שתבאנה במים.

דף לד - ב

הא דאמר שמואל חוץ מגיורת ומשחררת קטנה. איכא למידק שמואל דאמר כמאן, אי כר' יהודה אפילו גיורת ומשחררת קטנה נמי כדתניא בפרק ואלו נערות (כתובות לז, א) הגיורת והשבוייה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד צריכות להמתין דברי רבי יהודה, ואי כר' יוסי אפילו גדולה תשתרי כדאיתא בסמוך. ויש לומר דשמואל סבר לה כר' מאיר דאמר בפרק החולץ (להלן מב, ב) או שהיתה קטנה ועקרה ואילוניית צריכה להמתין וקסבר שמואל דהוא הדין לגיורת ומשחררת גדולה ואף על פי שמתהפכת יפה יפה, ובקטנה היא דלא גזינן משום דגיורת וקטנה לא שכיחא ושמואל לטעמיה דאמר (כתובות נז, א) הלכה כר' מאיר בגזרותיו. והנכון דלא גרסינן בהיא (כתובות לז, א) דהגיורת והשפחה שנתגיירו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד, אלא סתמא קתני שנתגיירו ושנפדו ושנשתחררו, כלומר גדולות. וכן הוא כאן (להלן לה, א) בכל הספרים. ותדע לך דבברייתא

דרדופה דבפרק החולץ (להלן מב, ב) קתני רבי יהודה מתיר ליאסר ולינשא מיד. ור' יהודה גרסינן התם בכל הספרים וכן הוא בתוספתא (יבמות פ"ו ה"ז) וכן גרסת ר"ח ז"ל (ועיין ר"ח עירובין מז, א וצ"ב. וכן בתוספות הרא"ש להלן מב, ב ד"ה א"ה ועיין תוס' שם ד"ה הלכה) וספרים דגרסי התם ר' יוסי מתיר ליתא כדמוכח התם בהדיא במתניתין דכל הנשים לא יתארסו דקא תני ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו ומשמע יתארסו אין אבל לא ינשאו ומשמע נמי דכל הנשים בין ארוסות בין נשואות דאיירי לעיל במתניתין קאמר, אלמא גזר רבי יוסי ארוסה לינשא אטו נשואה ואם איתא קשיא דר' יוסי אדר' יוסי דבגמרא בברייתא דרדופה לא גזר אלא על כרחך לא גרסינן התם ר' יוסי אלא ר' יהודה גרסינן (ועיין רשב"א להלן שם ד"ה יש ספרים ובחידושים לכתובות לו, א).

ומיהו שמואל ללישנא קמא כר' מאיר דגזר קטנה אטו גדולה בברייתא דרדופה דהא אסר שמואל הכא אפילו קטנה בת ישראל בזנות ור' יהודה לא גזר, וקסבר שמואל דהא דגזר ר' מאיר בהאי ברייתא קטנה בנשואין אטו גדולה הוא הדין לקטנה בזנות. וללישנא בתרא (להלן לה, א) דאמר שמואל חוץ מגיורת ומשותרת גדולה, ואוקימנא דשמואל דאמר כר' יוסי, אף על גב דר' יוסי שרי אפילו באנוסה ומפותה בת ישראל גדולה, ושמואל לא משמע דשרי אלא בגיורת ומשותרת גדולה, דקסבר דגיורת לא שכיחא ולא גזרינן בה, ובקטנה בת ישראל לא גזר דזנות דקטנה לא שכיחא, ולא גזרינן בה, ובקטנה בת ישראל לא גזר דזנות דקטנה לא שכיחא. אבל באנוסה ומפותה סבר לה כר' יהודה דגזרינן בה. וכן פירש רש"י (להלן לה, א ד"ה הוא דאימר) ור"ח ז"ל. ואיכא למידק דמכל מקום גיורת ומשותרת גדולה ניחוש בדידהו ממש מחמת עצתן. ויש לומר דבדדיהו לא חיישינן דאינהו ודאי כיון דדעתן לאיגיורי מהפכות יפה יפה כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה, אבל בת ישראל אנוסה ומפותה כיון דסוף סוף זרע כשר הוא חיישינן דלמא לא נתהפכה יפה יפה כנ"ל. וזה רחוק מעט דאדרבה בת ישראל חוששת טפי ומתהפכת יפה. אבל רב אלפסי ז"ל (כאן) פסק כר' יוסי אפילו באנוסה ומפותה, דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי. ונראה מדבריו דאפילו ר"מ לא אסר באנוסה ומפותה, דההיא דר' מאיר בנשואין היא, הא באונסין מתהפכת יפה יפה, ושמואל כר' יוסי סבירא ליה נמי בהא, דהא לא אמרינן סבר לה כר' יוסי בחדא וכר' יהודה בחדא. וחוץ מגיורת ומשותרת גדולה דקאמר שמואל דמשמע הא בת ישראל גדולה צריכה להמתין, היינו דוקא בנשואין ולומר דגיורת כיון דדעתה לאיגיורי אפילו

מן הנשואין מהתפכת יפה יפה, וכן נמי במשחררת כיון דשמעה מאדון דבעי לשחרורה. והא דלא אמר שמואל חוץ מגיורת ומשחררת גדולה ואנוסה ומפותה בת ישראל, משום דלא אצטריכא ליה אלא גיורת ומשחררת לומר דאפיו בדידהו אמרינן שמתהפכות יפה יפה ואפילו מן הנשואין כיון שדעתן להתגייר, ואין צריך לומר בבת ישראל פנויה, וכיון דהזכיר התם גירות אין צריך לומר בבת ישראל ולא גזרינן בה כלל. ותדע לך דאפילו לר' יהודה לא גזר בהו אלא בטעמא אתי להו דאימור לא נתהפכה יפה.

סליק פירקא פרק ארבעה אחין בס"ד

החולץ

פרק

דף לה - ב

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. הא דלא קתני החולץ למעוברת איכא למימר דאורחא דמלתא נקט דאי ידע דמעוברת היא לא הוה חליץ לה. אי נמי יש לי לומר דמשום סיפא נקטיה דקתני הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת, דלא מתני ליה הכונס יבמתו מעוברת דלא ברשיעי עסקינן דמעיייל נפשיה בספק כרת. ובודאי נמי הוא דרוב נשים ולד מעליא ילדן. אי נמי איכא למימר דרבנותא נקט דאי תנא החולץ למעוברת הוה אמינא בכי הא הוא דאם נמצא ולד של קיימא לא פסל מן הכונה, משום דהנהו דהוו בחליצה מידע ידעי דחליצתה מסופקת היתה מתחלתה, אבל אם נמצאת מעוברת אפילו היה ולד של קיימא פסלה מן הכהונה ולא סמכינן אהכרזה משום דאיכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה קא משמע לן. ובגמרא דאפליגי ר' יוחנן וריש לקיש בחולץ למעוברת, משום דר' יוחנן

נקט ולהודיעך כחו, דאפילו חלץ למעוברת ידועה הויא, שמשעה ראשונה הויא חליצה של ספק, אפילו הכי הויא חליצה. והא דקתני בסיפא הכונס את יבמתו ונמצא מעוברת דוקא נקט, דאי כנס את המעוברת מזיד הוה ולא מייתי קרבן.

גמרא: אינה צריכה מן האחין. ולא דוקא נקט מן האחין, אלא בין ממנו בין מן האחין אינה צריכה. ולריש לקיש צריכה חליצה או מן האחין או ממנו אי סבר לה ריש לקיש כשמואל דאמר (לעיל כז, א) בחליצה פסולה למיפטר נפשה פטרה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"א ה"כ) שחולצות ממנו או מן האחין. ויש לפרש דמשום דריש לקיש נקט מן האחין דדוקא מן האחין, אבל חליצה דידיה לא פטרה דסבר לה כרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין (ועיין רמב"ם שם פ"ד ה"כ וצ"ע).

אלא לדידך אמאי פסלה מן הכהונה. הא דלא אקשי אם אינה חליצה אמאי אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. משום דאיכא למימר דהאי תנא סבר יש זיקה, וכיון שאין חליצתה כשרה עדיין זיקתו קיימת.

ופריק מדרבנן ולחומר. וקשיא לי ואם כן אפילו היה ולד של קיימא אמאי לא פסלה נמי ולחומר. ויש לומר בולד שאינו של קיימא דוקא הוא דחומר משום דאיכא דהוי בחליצה ולא הוי בלידה, וגזרינן דלמא אמרי חליצה אינה פוסלת מן הכהונה, ואהכרזה נמי לא סמכינן דכיון דליכא ולד דלוכח, חיישינן דלמא איכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה ואתו למשרי חלוצה לכהן וכדאמרינן לקמן (לו, א). אבל בזמן שהולד של קיימא סמכינן אהכרזה דהא איכא ולד של קיימא דמוכח. ולקמן דאמרינן שמא יהא ולד של קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה ודלמא איכא דהוה בחליצה ולא שמע בהכרזה, התם נמי לא מוכח עלה ולד צרתה דנתון במדינת הים ואפילו בדיעבד לא סמכינן אהכרזה ופסלו לכוונה כנ"ל.

הא דפריק ריש לקיש **מאי יקיים יחזיר ויקיים דלא סגי.** תמיהא לי מאי קא מסיים בה דלא סגי לא הוה ליה למימר אלא מאי יקיים יחזור יקיים. ויש לומר דאלומי לפירוקיה קאמר לומר דעל כרחך לא סגי בלאו הכי, דאלו הרשות בידו לקיים קאמר, רצה יוציא רצה יקיים מיבעי ליה, וכלישנא בתרא דמותיב מינה ריש לקיש לר' יוחנן בשלמא לדידי דאמינא מאי יקיים יחזור ויקיים שפיר. ואם תאמר הא משמע יקיים ופטורים מן הקרבן, ואם איתא דביאת מעוברת לא הויא ביאה, אשת אח

שלא במקום מצוה היא, יש לומר דאף על גב דלא שמה ביאה לפוטרה, היינו משום דכתיב וכן אין לו עיין עליו בעיונא בעלמא, מכל מקום כיון שהפילה ואיגלי מלתא דהוזקקה לו משעה ראשונה, לא הוה עליה כאשת אח שלא במקום מצוה, שאם אין אתה אומר כן היכן מצינו לריש לקיש יבמה שהפילה האיך מתיבמת והלא בשעת נפילה אין אני קורה בת יבמה יבא עליה, וכל שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אחת שיש לה בנים. אלא דטעמא כדאמרן שלא נאסרה עליו לגמרי, אלא שצריכה להמתין עד שנדע אם הוזקקה לו אם לאו, וכשהפילה כבר נודע שהוזקקה.

אי חליצת מעוברת לא שמה חליצה ביאת מעוברת לא שמה ביאה. דאי משום ספק שמא יפגע באיסור אשת אח, היינו לכתחלה הא דיעבד אמאי לא נפטרה צרתה. ואף על גב דאיכא חייבי לאו ועשה באלמנה מן הנשואין לכהן גדול דעולה לחליצה אף על פי שאינה עולה ליבום, ואם בעל לא קנה וצריכה חליצה, התם נמי מרבויה דקרא דועלתה יבמתו דרחמנא רבינהו לחליצה כדאיתא בפרק כיצד (לעיל כ, א) אבל הכא דמשום דמעוברת אינה ראויה ליבום היא אם כן אשת אח שלא במקום מצוה היא ולחליצה נמי לא חזיא.

דף לו - א

היינו טעמא שמא יהא ולד של קיימא ונמצאת אתה מצריכה כרוז לכהונה. ואי קשיא לך אמאי לא אקשינן הכא תינח אלמנה גרושה מאי איכא למימר כדאקשינן לקמן (מא, ב) גבי היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם תוך שלשה חדשים יש לומר הכי קתני האשה וכי היכי דלא תקשי לן מוקמינן לה באלמנה וכדמוקמינן נמי בפרק האשה שהלך בעלה וצרתה (להלן) מתניתין דקתני האשה שאמרה נתן לי בן במדינת הים מת בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת בגרושה ולא באלמנה, כי היכי דלא תקשי לן דאקשינן התם וליחוש דלמא אתו עדים ואמרי כדן אמרה ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה. ואוקמה רב פפא בגרושה משום דאשה משמע הכין ומשמע הכין. אבל

לקמן (מא, ב) דקתני היבמה ושאר כל הנשים כולן במשמע משום הכי קא פרכינן.

אמר רבא הלכתא כותיה דריש לקיש בהני תלת וכו'. ואף על גב דקיימא לן (לעיל ל, א) כל יבמה שאין אני קורה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים, האי בשעת נפילה זקוקה היא אלא דרחמנא אמר עיין עליה לידע אם זקוקה היא אם לא, וכיון שהפילה איגלי מלתא למפרע דזקוקה היתה. אלא דקשיא לי דהא לא עדיפא מקטן וקטנה לר' מאיר דאמר (להלן סא, ב) דאינן מיבמין משום שמא ימצא סריס, ואפילו הכי פרכינן עליה דר' מאיר בשלהי פרק בית שמאי (קיא, ב) כדאמרינן התם אמר רבא בלאו הכי נמי לא מצית אמרת מי איכא מידי דהשתא אסירא ליה ולבתר שעה שריא ליה והא אמר ר' יהודה אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה וכו', ונראה שם מדברי ר"ח ז"ל דאר"מ פריך, אלא דנראה לי דארבנן פריך ושם אאריך בה בס"ד (בד"ה רבא).

דף לו - ב

אם אין הולד של קיימא יקיים. ופירשה ריש לקיש (לעיל לה, ב) יחזור ויקיים ודוקא בשהפילה, אי נמי בולד והוא שנולד לשמנה ודאי ולא נגמרו סימניו שערן וצפרניו, דבודאי נפל חשבינן ליה, הא לאו הכי מוציאה בחליצה דמטילין אותו לחומרא שמא ולד של קיימא הוא, דהא קיימא לן כרבנן דפליגי אדרשב"ג (בתוספתא שבת פט"ז ה"ד) והלכך אסור לקיימה ולעולם לא תשתרי אלא בחליצה דדלמא נפל הוא ובעיא חליצה ולקמן בפרק הערל (פ, ב) נאריך בה יותר בס"ד.

גמרא: רבי אליעזר אומר לא כי. הכי גרסינן תנא משום ר' אליעזר אמרו יוציא כלומר בחליצה דהא קיימא לן כריש לקיש דאמר ביאת מעוברת לא שמה ביאה ומקצת ספרים יש דגרסי יוציא בגט, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל (בד"ה תנא). ואיכא למידק דאם כן הויא דלא כריש לקיש והוה לן לאוקמי לפלוגתייהו כתנאי ומדלא אוקמינהו כתנאי שמע מינה דליתיה. ובתוסי (ישנים ד"ה יוציא) מפרשין דגט וחליצה בעיא משום

דדמיא לכנוסה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכך כתב (הלכות יבום פ"א הכ"ב) הכונס יבמתו ונמצא מעוברת מפרישין אותן וממתינים לה אם הפילה יחזור ויקיים ואם ילדה אפילו מת ביום שנולד הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה ע"כ. ואף על פי שאין הלכה כר' אלעזר למד הרב לרבנן מדרי' אלעזר וכשם שאמר ר' אלעזר במפלת שמוציא בגט וחליצה, הוא הדין לרבנן ביולדת ולד חי שגמרו סימניו. (ועיין מגיד משנה ולחם משנה שם ובאה"ג אה"ע סי' קס"ד סק"א).

אמר רבא ר' אלעזר ור' מאיר אמרו דבר אחד. כלומר דשניהם קונסין אותו בנושא מעוברת חבירו ואפילו במקום דליכא משום תקנת ולד, ר' מאיר דאמר בהדיא לא יחזיר עולמית, ור' אלעזר הא דאמר דאפילו לאחר שילדה ולד שאינו של קיימא יוציא, אף על גב דליכא משום תקנת ולד. ואלו לרבנן לא קנסינן ליה אלא שיוציא משום תקנת ולד ואם לא הספיק להוציא עד שילדה יקיים וכתנא דמתניתין.

עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא בדרבנן דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. ואף על גב דשמעינן ליה לר' מאיר דאמר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל בדרבנן תנאו קיים כדאיתא בריש פרק אף על פי (כתובות נו, ב) איכא למימר התם בתנאי שבממון, אבל בחשש איסורין של תורה מזהר זהירי בהו אינשי, אבל בשל דבריהם לא חמירי להו כולי היא וצריכין חיזוק.

הכי גרסינן **מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה.** כלומר כל בתוך שלשים ואפילו תוך שמנה, דבדיעבד קיימא לן כרבנן דלא חיישינן לנפל. ובמקצת הלכות רבינו אלפסי גירסא אחרת בשם בעל הלכות גדולות (הלכות יבום דף ס, א) מת ביום שלשים ואף ר"ח ז"ל כן גורס. ואינה מחוורת דמאי שנא ביום שלשים, הא קיימא לן יום שלשים כלפני שלשים. ועוד דבדיעבד הא קיימא לן כרבנן דלא חיישי כלל.

אמר רבא אם אשת ישראל היא חולצת ואם לאו אינה חולצת. והכי קיימא לן ודקא בבן שמנה ודאי שגמרו סימניו שערו וצפרניו, ואי נמי בסתם תינוקות שאינו ידוע אם בן שמנה אם בן תשעה ולא נגמרו סימניו שערו וצפרניו, אבל בספק בן תשעה או בן שמונה ונגמרו סימניו ולד מעליא הוא ואפילו לכתחלה תנשא. אבל בן שמונה ודאי ולא נגמרו סימניו נפל גמור הוא ואפילו נשאת לכהן תצא. ואם בן תשעה ודאי כגון שבעל ופירש והלך למדינת הים מותרת לשוק לכתחלה כדתנן בנדה פרק יוצא דופן (מג, ב) תינוק בן יום אחד זוקק ליבום ופוטר מן היבום ובפרק

דף לז - א

מעוברת חברו ומינקת חברו דאינסבא לכהן מי עבדו רבנן תקנתא לכהן או לא. ואסיק דאף הוא יוציא בגט, ואף על פי דמתסרא עליה ממילא, ומכל מקום מסתברא דביבמה לא כייפינן ליה להוציא כדי שלא תאסר עליו עולמית, ולא דמי למעוברת שנשאת לכהן, משום דזקוקה היתה לו וטעה בדבר מצוה, ואף על פי שאין זמנו בהול, מכל מקום כיון דעיקרא דמלתא בעלמא לרבנן ליתא אלא משום תקנת וולד ולא קנסו לאסרה עליו עולמית, הכא כיון דטעה בדבר מצוה ואי מפיק לה תאסר עליו עולמית לא מפקינן לה מיניה. אי נמי בעלמא דליכא אלא איסור דרבנן אף על גב דמפרשי ליה מיניה, אי לא מפיק בגט חיישינן דלמא יבא עליה, אבל הכא דאיכא איסורא דאורייתא אי מודעת ליה ומפרשת ליה מפריש פריש מיניה כדאמרינן לעיל. ותדע לך דהא מעיקרא נהי דזקוקתו היא ולא חיישת לה. אי נמי משום דאיכא מצות יבמין וחליצה במקום יבום לאו מצוה היא כדאיתא לעיל בפרק כיצד (כא, א) לא מפקינן לה.

קדש בתוך שלשה וברח עירוקיה מסתייה. פרש"י ז"ל עירוקיה מסתייה ולא בעי למכפייה למכתב גיטא דגלי דעתיה דלא בעי ליכנס עד זמנו, ומשמע מהא דדוקא קדש הא כנס וברח משמתין ליה עד שיגרש. וכן כתב הראב"ד ז"ל (בהשגות הלכות גרושין פי"א הכ"ד). ועוד כתב הרב ז"ל שמפרישין אותן אחר תשעים כימים שעמד עמה בתוך תשעים, דאם לא מה הפסיד כשבעל באיסור. ומתניתין (לעיל לה, ב) דקתני בא על יבמתו בתוך שלשה חדשים אם אין הולד של קיימא יקיים ולא קתני יוציא, התם מפני שהיא יבמה ואם יתן לה גט נאסרה עליו, אבל הרמב"ן נר"ו (בד"ה קידשה) כתב שזו חומרא יתירה דאם איתא לא שתיק גמרא מיניה. ואני אומר כי מדברי הרב ר"א ז"ל דאמר אם לא כן מה הפסיד כשבעל באיסור, משמע דסבירא ליה דמקנס קנסינן ליה. וסעד לדבריו יש דמכיון דמפקינן לה בגט ולא סגיא בהפרשה ואפילו באשת כהן, שמע מינה קנסא הוא דבעו למקנסיה, ואם איתא כי שהה עמה תשעים יום אי

אמרת יקיים נמצא שאין אתה קונסו, ונמצא רשע מאריך ברשעו נשכר. ואי אמרת יוציא בגט וחוזר וכונס מיד אתה עושה מילי דרבנן כחוכא. וליתא דהא דמצרכינן ליה רבנן להוציא בגט ואפילו באשת כהן לאו משום קנסא הוא אלא משום תקנת ולד ובמקום סכנת ולד לא חששו לכהן, ולעולם רבנן לית להו בהא קנסא, דאם לא כן קשיא ליה דהא במעוברת חברו אם לא הספיק לגרש עד שילדה דתו ליכא משום תקנת ולד משמע לעיל דיקיים ואינו צריך לגרש, מדבעי רבא (לעיל לו, ב) לאוקמי ר' אלעזר דאמר דאם אין הולד של קיימא ור' מאיר בחדא שטתה, דאלו לרבנן דר' מאיר יקיים כיון שכבר ילדה וליכא משום תקנת ולד, ואם איתא דקנסינן אפילו בשילדה, כלהו אמרו דבר אחד, דאפילו לרבנן דר' מאיר מודו בה דמוציא ואף על פי שתאסר עליו ממילא כמעוברת שנשאת לכהן דמאי שנא. ויש לומר כיון דעיקר טעמא דרבנן אינה לאוסרה עליו עולמית וביבמה איכא משום מצות יבום כדכתבינן לעיל, אם איתא דר' אלעזר כרבנן סבירא ליה לא הוה מפיך לה מיניה. אבל לר' מאיר דעיקר טעמיה משום קנס הוא ובעלמא אסרינן לה עולמית אף ביבמה כן כנ"ל לדעת הרב ז"ל. וכדברי הרמב"ן ז"ל נ"ל עיקר. ויש מפרשים (רמב"ן) דהוא הדין לכנס דכיון שברח כדי שלא לגרש עירוקיה מסתייה. והוא הדין למינקת חברו ומעוברת חברו. והרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין שם) כתב דהמקדש תוך שלשה חדשים אין כופין אותו להוציא בגט. ולא דמי לכונס את המעוברת שיוצא בגט מפני שזה ספק וזמנם קצר ויכולין להשתמר. ולדבריו משמתינן ליה הואיל ועבר אדרבנן ולאחר (תשעים) [שלשים, עפ"י הרמב"ן] יום מתירין אותו. והוא הדין לכונס וכשברח עירוקיה מסתייה להצילו משמתיה (עיין מ"מ שם).

דף לז - ב

ואיבעית אימא יחודי בעלמא הוא דמייחדי בהדייהו. ואם תאמר והא תניא בפרק קמא דכתובות (ד, א) וכן מי שפרסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. איכא למימר דשאני רבנן דזהירי, ואי נמי שאני הכא דחששא בעלמא היא ולרבנן דידיעי דאסירי ומזהר זהירי בה שרו לה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פי"א ה"י) וז"ל

כל אשה שראתה (כנוסח המגדל עוז שם) כשתבעוה לינשא לא תנשא עד שתספור ותטבול ואם נשאת לת"ח מותר להנשא מיד ותספור מאחר שנשאת ותטבול שהרי תלמיד חכם יודע שהיא אוסרה ויזהר מזה ולא יקרב אליה עד שתטבול. ואינו מחוור דסתמא אמרו (כתובות שם) הוא ישן בין האנשים לא שנא תלמיד חכם לא שנא כל אדם. ויש מפרשים (רמב"ן) דהכי קאמר לעולם שלוחי הוו משדרי ומודעי להו מעיקרא ומיהו לא סמכי אפקיעות שמיהו אלא יחודי בעלמא הוא דמייחד להו (ועיין ריטב"א).

הא דאמרינן **בספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא הוי ממון המוטל בספק וחולקין**. קשיא לי לימא נכסים אלו בחזקת יבם קיימא מספק אתה בה להוציאם מחזקתו אל תוציאם, וכענין שאמרו לעיל גבי ספק קדושין וספק גרושין פרק ארבעה אחין (ל, ב) אשה בחזקת היתר ליבום עומדת מספק אתה בא לאוסרה עליו אל תאסרנה מספק. ויש לומר כיון דרוב נשים לתשעה ילדן ולד זה לראשון היה אלא דמשום דרוב היולדות לתשעה עוברן ניכר לשליש ימיה וזו לא הוכר לשליש ימיה איתרע לה רובא כדאיתא לעיל (ע"א) והלכך הוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין דרך שהיבמה יוצא ממנו מספק זה (עיין רא"ש ס"י א קרן אורה וערל"נ).

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם וספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא. אסיקנא בכולהו דהוי מאן דחזו לירש ודאי ואידך ספק ולא שקיל מידי. והקשו בתוס' (לח, א ד"ה הוי) דהא תנן (ב"ב קנח, ב) נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואיכא מאן דאמר התם שהנכסים כולן בחזקת יורשי הבן שהם אחין מן האב של מיתנא ולא בחזקת יורשי האם שהן שאר בניה שלה, ולפום מה שאמרו כאן אדרבה הוו להו שאר בניה ודאין ויורשי הבן ספק ואין ספק יוציא מידי ודאי. ותירץ רבינו שמואל ז"ל (עי' בפ"י לב"ב שם ד"ה אלו ואלו ובתוס' כאן ושם בע"א ד"ה נוטל) דהתם בדלית לה בנים קאמר אלא מאן ירושי האם אחין, הלכך אף הן לא היו ודאין בירושה כלל אלא אם כן מת הבן ראשון. ואינו מחוור לפי שסתם שנו שם יורשין, ואם איתא הוה ליה לתנא לפרושי בהדיא, והרמב"ן נר"ו תירץ לפי שהבן המת ודאי כשאר אחיו בנכסי אמו, ואי אפשר לו לירש אותן שלא יורישם לאחין מן האב שהן ודאין עמו הלכך רואין כאלו הוה חי ודן עמהם. ומסתברא דשמעתין דהכא אליבא דר' עקיבא איתמר דאמר התם (ב"ב שם) נכסים בחזקתן, ופירש ר' אלעא נכסים בחזקת יורשי האם, ור' זירא דפליג עליה ואמר נכסים בחזקת יורשי הבן, הא כי סליק לארעא דישראל הדר ביה וקם

בשטתיה דר' אלעא, ואמר שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים.
וקיימא לן כר' עקיבא.

וספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא. אסיקנא דאידי ואידי ספיקא
נינהו, והלכך ספק שקיל מנאתיה דקא מודי ליה, והדר שקיל פלגא משום
דאינהו ואיהו ספקי נינהו בכלהו נכסי וכדאמרינן בסמוך (לח, א) גבי
ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא.

**הא דאיפליגי ר' אבא ור' ירמיה בספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם
בתר דפלוג בנכסי מיתנא.** מדאצטריך למימר בתר דפלוג ולא קאמר
סתם, משמע דדוקא בתר דפלוג ממש בנכסי מיתנא, הא מת יבם עד שלא
הספיק לחלוק ולעמוד בדין עם הספק בנכסי מיתנא, בכי האי כולי עלמא
מודו דמצי ספק למימר להו לבני יבם מה נפשייכו אי אחוכון אנא הרי לי
מנאתה בהדייכו, ואי לאו אחוכון אנא לא שקליתו מידי בנכסי מיתנא.
ואף על גב דאלו אתא יבם למיפלג בנכסי בהדי ספק דינא הוא דפליגי להו
בהדדי, אפילו הכי בכי האי לא אמרינן קס דינא אלא אם כן פלגינהו ממש.
והיינו נמי דספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא שהספק נוטל
תחלה מה שהם מודים לו, ואחר כך נוטל מחצית הנכסים וכמו שכתבנו
וכן כתב רש"י ז"ל (בד"ה בנכסי יבם ועיין קרן אורה). ואף על פי שאלו
בה היבם לחלוק עם הספק לא היה נוטל הספק אלא המחצית לבד. אלא
דקשיא לי דהא מייתנין עלה פלוגתא דאדמון וחכמים ואמרינן נימא ר'
אבא כרבנן, והתם אף על גב דלא נחית לדינא מעיקרא בהדי הארבעה
אפילו הכי כיון דאלו אתו לדינא הוו מצי דחו ליה בדינא, השתא נמי דלא
הספיק לדון עד שמכרו כולן לאחד אמרינן ביה קס דינא. אלמא הכי נמי
דכותה דכיון דדינא הכי דאלו אתו לדינא ספק ויבם הוה יבם פליג בהדיה
בנכסי, ואף על גב דליתיה ולא פליג אכתי ומת, אפילו הכי אמרינן ביה
קס דינא דאמרו רבנן דפליג יבם בנכסי דמיתנא. והא דאמרינן בתר
דפליג יבם, דלמא בתר דאיפסיק דינא דפליג יבם קאמר, אלא שאין
הלשון מורה כן. ושמא כיון דנכסי בידיה דיבם הוו קיימי, דמשעה שיבם
ירד לנחלה והחזיק בנכסי מיתנא ודינא הוא השתא דלשקול מחצה.
לעולם הן כמוחלקין, ומשום הכי קאמר בתר דפליג יבם בנכסי מיתנא
וצ"ת. אחר כת מצתאי בתוסי' (ד"ה אמר) שכתבו דדוקא לבתר דפלג אבל
מקמי דפלג לא גם מדברי רש"י ז"ל נראה כן (עיין בד"ה קס דינא)
ובפלוגתא דאדמון ורבנן הוה ליה כאלו כבר עמדו בדין וזכו הן, שהרי
השדות מוחלטין ביד הבעלים. ואינו דומה לנכסי מיתנא אף על פי שירד
בהם היבם כל הנכסים כמופקדין אצלו עד שעת חלוקה, מה שאין כן

דף לח - א

מתניתין: שומרת יבם כו'. כך היא גירסת הספרים וכן היא גירסת הגאונים ז"ל ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב. ולא גרסינן וכתובה בוא"ו וכלל ופרט קתני, כלומר הנכסים בחזקתן כיצד כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב. וכתובה היא כלל לכל הנכסים הכתובים בכתובה דהיינו עיקר ותוספת ונדוניא שהם נכסי צאן ברזל. וטעמא דמלתא לפי שהיו בחזקת הבעל והוא הדין לנכסים הנכנסין והיוצאין עמה דהיינו נכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וכדמפרש רבא בגמרא (להלן לט, א) דידו עדיפא מידה. ומשנתנו כולה רישא וסיפא בשנפלו לה כשהיא שומרת יבם וכפשטא דמתניתין. ואם תאמר מאי שנא מההיא דתנן בפרק מי שמת (בבא בתרא קנא, א) נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשונה ויורשי האב אומרים הבעל מת ראשון נכסים בחזקתן. ואמרינן עלה בגמרא בחזקת מי תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו. ויש לומר דהתם דמספקא לן מאן מינייהו מיית ברישא הוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין, אבל הכא דאתחזוק נכסין בחזקת משפחה דאב, קסברי בית הלל דנכסים בחזקתן. ולהדין גירסא אתי שפיר הא דלא בעו בגמרא נכסים בחזקת מי כדאיבעיא להו התם בפרק מי שמת, דהכא הא מפרשא מתניתין בהדיא בחזקת מי. אבל רש"י ז"ל נראה דגריס וכתובה (עין רש"י כתובות פ, ב ד"ה ה"א וברשב"א שם וריטב"א כאן) וכולה מתניתין פרטי קתני, ואין בכלל כתובה דמתניתין אלא עיקר כתובה ותוספת דאתחזוק לעולם ביד הבעל. והכי קאמר נכסים כלומר נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירש בחזקת מי מפני שאינן בחזקת אחד מהן אלא בחזקת שניהם כההיא דפרק מי שמת, ולומר דכיו שהן ראויין להיות בחזקתן ואין אנו יכולין לעמוד על בירור הדבר הואיל והללו באין לירש יחלוקו והוא הדין לכנסי

מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וכתובה דהיינו עיקר כתובה ותוספת בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב והוא שנפלו לה כשהיא שומרת יבם. והא דלא בעינן בגמרא בחזקת מי כדבעינן התם, משום דכיון דמתפרש להו התם לא בעי לה הכא. וגירסת הגאונים ז"ל נראית לי עיקר חדא דאי נכסים בחזקתן דקתני היינו נכסי צאן ברזל, מאי טעמא אפקינהו בלשון זה, לימא נכסי צאן ברזל בחזקתן כדמפרש בהו בהדיא שאר נכסים כתובה ונכסים הנכנסים והיוצאים עמה. ועוד דהא ודאי לכאורה משמע דכתובה דרישא היינו כל מאי דאכתיב בכתובה, דאי לא מאי שנא נכסי צאן ברזל דשיירינהו, ומאי שנא בית הלל דאיירו בהו, אלא ודאי הכא דקתני מה יעשה בכתובה היינו כלל לכל מאי דאיכתיב בכתובתה, וכיון שכן אף כתובה דאיירו בית הלל היינו כתובה דאיזכר ברישא.

גמרא גירסת הספרים אמר עולא רישא שנפלו לה מן האירוסין סיפא שנפלו לה מן הנשואין. וכן נראה גירסת הגאונים, ואינה מחוורת בעיני. דאם כן אמאי לא פליג בהא רבא (להלן לט, א) כדפליג אאביי ולימא בשנפלו לה מן הנשואין כולי עלמא לא פליגי דידו עדיפא מידה. ורבא נמי דאוקמה כולה מנשואין (להלן ע"ב) משמע נמי דכענין נשואין דעולא קאמר, כלומר שנפלו לה נכסים מן הנשואין ליפלוג בה נמי רבא כדפליג אדאביי. ועוד מדאמר רב פפא (להלן לט, א) דיקא מתניתין כותיה דאביי משמע דליכא מאן דאוקי סיפא דנפלו לה כשהיא נשואה, דאי לא אמאי תלי לה בדאבי לימא כעולא ואי נמי לימא דיקא מתניתין כעולא ואביי, אלא ודאי משמע דליכא מאן דאוקמה בשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אלא אביי בלחוד. וגירסת רש"י נראית עיקר דגריס (בד"ה ה"ג) רישא דנפלה ליה מן הארוסין וסיפא דנפלה ליה מן הנשואין ולעולם בין ברישא בין בסיפא בדנפלו לה הנכסים כשהיא שומרת יבם וכפשטה דמתניתין.

דף לח - ב

זיקת ארוסה עושה ספק ארוסה. פרש"י ז"ל והוא הדין דהוה מצי למימר אינו עושה כלום דהא לגבי נכסים לאו מידי קא עבדא דהא מוכרת ונותנת

לכתחלה, אלא דלא אפשר ליה למימר הכין דהוה משמע דאף חליצה לא תבעי. ואם תאמר הא ודאי אף לגבי נכסים נפקא מינה, דהא משמע דאי נפלו לה נכסים בחיי הארוס אינה מוכרת לכתחלה אליבא דבית הלל מיהא. וכן נראה דעת רש"י ז"ל שהוא פ"י רישא דנפלה ליה מן הארוסין, ומיהו הכנסים לא נפלו לה עד שנעשית שומרת יבם, אלמא משמע דאי נפלו לה קודם שנעשית שומרת יבם לא תמכור לכתחלה לבית הלל מיהא. ויש לי לומר דכיון דאף בארוסה ממש קסברי בית הלל דאם מכרה ונתנה מיהא קיים, השתא דנעשית שומרת יבם מוכרת ונותנת לכתחלה, הואיל וזיקת ארוסה אינה עושה אלא ספק ארוסה. ומה שפרש"י שנפלו לה הנכסים לאחר שנעשית שומרת יבם לאו משום לתא דארוסה ממש פירש כן, אלא משום לתא דסיפא דהיינו דנפלה ליה מן הנשואין. ומיהו לעיקר טעמא נ"ל דע"כ אית לן למימר עושה ספק ארוסה, דאי אמר אינה עושה כלום, אם כן אף אנו נאמר בזיקת נשואה שלא תעשה כלום, דהא חד טעמא הוא בין בארוסה בין בנשואה משום דמספקא לן בשעת נפילה או ייבם או יחלוץ.

דאי סלקא דעתך ודאי נשואה עושה בית שמאי אומרים יחלוקו וכו'. תמיהא לי אמאי שבקיה לבית הלל ונקט בית שמאי, אדרבה הוה ליה למימר בהא לימא בית הלל נכסים בחזקת יורשי האב והתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה בעלה מוציא מיד הלקוחות וטפי קשה מבית הלל דמורו דכלהו נכסי ליורשי האב מבית שמאי דאמרי יחלוקו. ויש לומר דלרבנותא נקט בית שמאי, כלומר בהא לימא שיהא ליורשי האב כלום ואפילו לחלוק בנכסים כבית שמאי. ובאוקמתא דרבה נמי דאמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו ולא אדכר להו לבית הלל, היינו נמי משום דרבה למאי דקאמר עולא קא מהדר, ומדנקט עולא בית שמאי ואמר בהא לימא בית שמאי יחלוקו אמר איהו נמי דמשום הא קאמרי בית שמאי יחלוקו. וטעמא דבית הלל משום דסבירא ליה דכל שהנכסים בספק חזקת משפחה עדיפא וכמו שפירש"י ז"ל (בד"ה סיפא).

אדמיפלגי בגופה ולאחר מיתה ליפלגו בחייהו ולפירות. מהא משמע דיבם אוכל פירות נכסי מלוג בשנפלו לה מיהא כשהיא תחתיו דבעל. וקשיא לי דהא פירות תחת פרקונה תקינו, ויבם אינו חייב לפדות וכדתניא נשבית אין היבמין חייבין לפדותה (כתובות נב, א) ואפילו כנסה משמע שאינו חייב לפדותה שהרי אין לך כתובה עליו, וכל שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה. ואם כן האיך יאכל פירות וצריך לי עיון.

ובכתובות פרק האשה שנפלה לה נכסים (פ, ב ד"ה ה"ג) הארכתני יותר בס"ד (עיין ריב"ש ס"י שפ"ה).

והא הכא דירשי האב ודאי ובעל חוב ספק. קשיא לי אדרבה לימא נכסים בחזקת הבן קיימי מספק אתה בא להוציאן אל תוציאם מחזקתן, כמו שאמרו בפרק ארבעה אחין (לעיל לא, א) גבי נפל הבית עליו ועל בת אחיו. ויש לומר דשאני הכא דירשי האב יורשין ודאי ממה נפשך, דאפילו מת האב ראשון הם יורשין את הבן, והלכך בין מת האב ראשון בין מת הבן ראשון הם יורשין ודאי, אלא שבעל חוב בא מכח שעבוד, לפיכך אם איתא דלבית שמאי אין ספק מוציא מידי ודאי לא היה לו לבעל חוב לחלוק בנכסים כלל דמחוסרי גוביינא הן. וכן פרש"י ז"ל (בד"ה יורשי האב ודאי).

והא הכא ספק זנאי ספק לא זנאי וקא אתי ספק ומוציא מידי ודאי. כלומר ובכי הא ליכא מ"ד, דאפילו תמצא לומר דספק מוציא מידי ודאי הני מילי למיהוי ספק כודאי ויחלוקו, אבל עלויי לא מעלינן ספק על הודאי שיהא כח הספק עדיף מכח בודאי ויטול את הכל כי הכא וכדפרש"י ז"ל (בד"ה אלא).

דף לט - א

וקסבר אביי ידו כידה. נראה שרש"י ז"ל פירש ידו של בעל לבית הלל כידה, והלכך כי מתה היא בחיי הבעל ירית לה בעל אבל כי מיית איהו ברישא אף על גב דנפלה לה קמי יבם כיון דאין לו בה אלא זיקה, ידו גריעא מידה, וכיון דהוחזקו נכסים בחזקת משפחה דידה אף על גב דאיכא יבם כלהו נכסים בחזקתה ויורשי האב יורשין אותה. ובית שמאי סברי ידו עדיפא מידה. וכשמת הבעל נחת ליה דרגא ויד היבם כידה ויחלוקו, ורבא אמר וכו' (עיין להלן). אי נמי מחתינן ליה דרגא וחולקין לדעת בית שמאי, ובית הלל סבירא להו דידה עדיפא מידו דכיון דהוחזקו נכסים בחזקת משפחה דידה אף על גב דאיכא יבם כלהו נכסים בחזקתה ויורשי האב יורשין אותה. (בכת"י כתוב על הפירוש הראשון נ"א - נוסח אחר).

ורבא אמר אי דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכולי עלמא לא פליגי דידו עדיפא מידה. והלכך כשמת הוא ונפלה קמי יבם מחתינן ליה דרגא ויחלוקו. והוא הדין והוא הטעם לנכסי צאן ברזל דיחלוקו, והיינו דתנן במתניתין נכסים בחזקתן, כלומר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו. אבל רבינו אלפסי נראה שפירש לפי מה שכתב בפרק הכתוב (כתובות פג, א) ידו כידה דכמו שאלו מתה היא נתרוקן זכותה אצל הבעל וירשנה, כך כשמת הוא נתרוקן זכותו אצל האשה ותטול היא כל הנכסים. וכי איכא יבם מספקא לן אי במקום בעל קאי ושקיל להו לכלהו נכסי, אי לאו במקום בעל קאי ולא שקיל ולא מידי, הלכך יחלוקו. ובית הלל סברי דיבם לאו במקום בעל קאי וכלהו ליורשי אב נינהו. ורבא סבר דיד הבעל עדיפא מידה לענין זה דכשמת נתרוקן זכותה לו, אבל כשמת הוא לא נתרוקן זכותו לה, הלכך כי איכא יבם איהו ירית לה כבעל, וכלהו בחזקת יורשי הבעל נינהו ואפילו בית הלל מודו בה. והוא הדין לנכסי צאן ברזל כולהו בחזקת יורשי הבעל נינהו וכדכתיבנא בפיי דמתניתין.

ירושלמי (פ"ד ה"ג) נפלו לה עד שלא נעשית שומרת יבם ועשו פירות משנעשית שומרת יבם כמי שנפלו לה משנעשית שומרת יבם.

ביאת קטן וחליצת גדול. פרש"י ז"ל דהאי קטן לאו קטן ממש בשנים כקטן דמתניתין הוא, אלא קטן דאיכא גדול טפי מינה קאמר, דאלו קטן ממש לא חולץ ולא מיבם שמא ימצא סריס (להלן סא, ב). ואפילו תמצי לומר דלא קיימא לן כר' מאיר סוגיין מוכחא הכין וכדאמרינן בסמוך אלא שהויי מצוה לא משהינן, אלמא כולהו מודו דקטן צריך לאשהויי. ואין ראייתו מחוורת בעיני דדלמא מתניתין בקטן פחות מבן תשע דאין ביאתו ביאה והלכך צריך שהויי, אבל קטן מבן תשע ולמעלה מנא לן דצריך לשהויי, ולי נראה להביא ראייה מדאמרינן (להלן בסמוך) תנן לא רצה מהלכין על כל האחין מאי לאו לא רצה ליבם אלא לחלוץ וקתני מהלכין על כל האחין ושמע מינה ביאת קטן עדיפא, ואם איתא דבביאת קטן ממש פליגי מאי ראייה, דלמא הני אחין דמתניתין בגדולים אלא דאיכא גדול טפי מנייהו. אלא שמע מינה דמאי קטן דאמרינן גדול, אלא דאיכא גדול טפי מיניה כנ"ל.

נינטר ליה דלמא אתי וחליץ. לרבנותא נקטה כלומר דלמא יבם ולפחות דלמא חליץ.

דף לט - ב

אמר רב ואין כופין. רש"י ז"ל פירש דאמשנה אחרונה קאי, כלומר אף על גב דחזרו לומר מצות חליצה עדיפא דלמא מתכוין לשום נוי ולשום דבר אחר וקא פגע בערוה, אפילו הכי לא כייפינן לחלוץ. ור"ח ז"ל פירש דאמשנה ראשונה קאי כלומר אף על גב דמצוה ביבום יותר מבחליצה אפילו הכי לא כייפינן (עיין נמוק"י). וכתב רש"י דכי אין כופין לחלוץ דוקא בשלא נתנה אמתלא לדבריה וכו' וכדאמרינן בריש מכלתין (ד, א) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר לא תחסום שור בדישו, ולא דוקא מוכה שחין אלא הוא הדין לכל שאר אמתלא שתתן ועוד דאמרינן במסכת כתובות (סד, א) כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. ולא ירדתי לסוף דעת רבינו זצ"ל בראיה זו דמהני שמעינן דאין כופין אותה, אבל לכופ אותה לא שמענו והדברים צריכין תלמוד (עיין ריב"ש סי' ר"ט וערלי"ג). ולולי שיצאו מפי קדוש היה נראה לי בהפך מדתניא בפרק מצות חליצה (להלן קו, א) חליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול חליצה מעושה פסולה גט מעושה כשר. ובדאי חליצה מעושה מן הדין על ידי חכמי ישראל קאמר דומיא דגט מעושה, דאי לא גט נמי אי שלא כדין אינו גט וכדאיתא התם בגיטין (פח, ב) וצ"ע. (עיין ריטב"א ערלי"ג).

דף מ - א

אי לאו מצה היא מצות אמר רחמנא וכו'. תמיהא לי אמאי שבקיה ללא תאפה חמץ דנקט ברישא והוה ליה למימר אי לאו מצה היא לא תאפה חמץ אמר רחמנא. וניחא לי דחמץ משמע חמץ ברור, וחלוט אפילו תמצא לומר שאינה מצה חמץ ברור אינו, (עיין פסחים ל, ב שאין החלוט מחמיץ). להכי נקט מצות אמר רחמנא כלומר מצה ברורה.

כיון דהדר אפייה בתנור או באלפס. פירוש דהא מדאצטריך רחמנא בכל כלל המנחות למעוטי חלוט (מנחות נג, א) שמע מינה דלחם הוא ואפילו הדר אפייה באלפס, דהא במנחות מנחת מאפה תנור איכא ומנחת מרחשת ומנחת מחבת איכא.

יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם. כלומר ואף על פי שפירש מיד אחר כניסה וכמו שפרש"י (במשנה ד"ה זכה). ירושלמי (ה"ז) היו שתי יבמות עשה מאמר בזו ובעל לזו מה נפשך אם במאמר יזכה אם בביאה יזכה אמר ר' יוסי מאחר שאינו יכול לקיים את אחת מהן לא זכה בנכסי אחיו ע"כ בירושלמי. ולא אמרינן בכי הא הרי קם, ואינו דומה למשנתנו ששנינו הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו, כלומר אף על פי שגירש מיד, דשאני התם דהרי קם ואלו רצה לקיים יקיים, אבל הכא דאינו רשאי לקיים לא (ועיין ריטב"א).

ואלא כמאן כרבנן פשיטא. תמיהא לי מלתא דפסקו בה עולא ור' יצחק נפקא כר' יהודה מאן דפסיק כרבנן מתמהינן עליה פשיטא. ובירושלמי (שם) נמי פסקו כר' יהודה רב ור' יהושע בן לוי ור' הושעיא. ונראה לי דרב נחמן משום דתנא תנא קמיה אין הלכה כר' יהודה ולא תנא תנא הלכה כרבנן ארגיש ביה דאיהו לא הוה דאיכא מאן דפסק כר' יהודה ואיהו איפכא תני לה משום דקשיא ליה כדמפרש ואזיל, ומשום הכי אמר ליה למאי דסבירא לך למאי איצטריכו למיפסק הלכה כרבנן פשיטא, אלא לדידך הלכה אתנייד ואת הוא דאפכת ולמאי דאפכת שפיר אפכת.

דף מ - ב

מתניתין: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו. פירש רש"י ז"ל כגון שהיהת לאה נשואה לראובן ורחל אחותה נשואה לנכרי דעלמא ולו אשה אחרת כיון שחלץ שמעון ללאה יבמתו נאסרה ברחל וצרתה. והקשו עליו (עיין רמב"ן) דאם כן מצינו צרה שלא במקום מצוה וקיימא לן דאין צרה אלא מאחר כדאמרינן בריש מכלתין (ח, א). ועוד דאפילו הלכה חלוצה עצמה ונשאת לאחר ולו אשה אחרת ומת צרתה ודאי שריא דלא עדיפא חלוצה מגרושה וצרת גרושה מישראל

שריא, ומעתה אתה דן קל וחומר לקרובת חלוצת צרה חלוצה שלא במקום מצוה שריא צרת קרובה חלוצה לא כל שכן. אלא הכי פירושו כגון שהיהת לאה נשואה לראובן ורחל אחותה וזלפה נשואות לשמעון אחיו ומת ראובן וחלץ לה יהודה מעתה רחל אחותה אסורה לו וצרתה עמה והכי איתא בפרק ד' אחין (כז, א).

אמימר מוקי לה בבר ברא דחולץ וקסבר גזרו שניות בחליצה. והא דלא מוקי לה בבר ברא דסבא כדמוקי בנו ובן בנו דמתניתין, משום דאינהו דאורייתא נינהו ור' חייא בשניות תני להו. ועוד דהא תני אחיו ובן אחיו ואי אפשר לך לומר דהיינו אחין מן האם כדמתרצינן בהנהו דמתניתין משום דדברי תורה קרי להו בדרי' חייא.

כך היא גירסת הספרים וכן בספרי הגאונים ז"ל **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא הך דאזלא בהדה לבי דינא גזרי בה רבנן הך דלא אזלה בהדה לבי דינא לא גזרו בה רבנן.** וכן גרש"י ז"ל ופירש הוא ז"ל כשלאה חולצת הולכת עמה רחל אחותה וסבורין העם לומר שרחל הוא שחלץ ואם בא לישא צרת רחל יאמרו שצרת חלוצה מותרת אבל כשלאה חולצת אין זלפה צרתה הולכת עמה, ולפי' אם בא לישא אחות זלפה לא אמרינן שאחות חליצה נסיב. ואף ר"ח ז"ל כן פירש. ואינו מחוור דאם כן אחות חלוצה תאסר לעולם, דהא אתו למימר שזו היא חלוצתו, וחלוצה חוזרת לחולץ ואנן תנן אחותה בזמן שהיא קיימת. ויש מרצים דכל דתקון כעין דאורייתא תקון ואי אפשר להחמיר ולאסור בחלוצה טפי מבגרושה, ואלו אחות גרושתו לאחר מיתת גרושה שריא. ורבותינו בעלי התוס' ז"ל (מא, א בד"ה הך) גורסין הך דאזלא בהדיה לבי דינא והך דלא אזלא בהדיה לבי דינא, כלומר לאה שהלכה עמו לבית דין ונעשה בה מעשה גזרו בה לאסור קרובותיה, אבל צרה דידה דלא אזלה לבית דין ולא נעשה בה מעשה לא גזרו לאסור קרובותיה, אבל צרה דידה דלא אזלה לבית דין ולא נעשה בה מעשה לא גזרו לאסור קרובותיה. ולפי פירוש זה נראה דלא גרסינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דברישא דהיינו מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו מאי רישא וסיפא איכא אלא ה"ג מאי שנא ואמאי דסליק מינה קאי דמדקא דחינן ותסברא חליצה דאורייתא היא קא מהדר ומאי שנא דלא גזרינן בה כדגזרינן בחליצה עצמה. ואי נמי יש לעמוד גירסת הספרים וה"ק מאי שנא רישא דרישא דהיינו החולץ ליבמתו אסור בקרובותיה, ומאי שנא סיפא דרישא דהיינו מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו.

ולענין הבא על צרת חלוצה פסק רבינו אלפסי ז"ל כר' יוחנן דר' יוחנן וריש לקיש קיימא לן כר' יוחנן בר מהני תלת דאמרינן לעיל (לו, ב) ואף על גב דקאי שמואל הכא כריש לקיש, הא איפליגו עלה רב אחא ורבינא בריש פרק קמא (י, ב) חד אמר בכרת כריש לקיש וחד בעשה כר' יוחנן, וקיימא לן בכל התורה כולה כרבינא לקולא, ואף על גב דרב אשי קאי התם כריש לקיש, רבינא דבהדי אב אחא קיימא לן כותיה אפילו לגבי רב אשי דבתרא הוא. וכך כתבו רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל, ור"ח ז"ל כן פסק בפרקין. קמא (והר"א אב ב"ד) (והראב"ד, עפ"י רמב"ן בח"י ובספר הזכות) ז"ל פסק כרב אשי.

דף מא - א

מתניתין: שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירא אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה. אחיך הגדול (כ"ה במשניות מ"ט) לאו דוקא דהוא הדין לגדול שקדם שאומרים לו המתן עד שיעשה אחד משאר האחין מעשה. וגדול דנקט מסתברא דלרבותא נקטיה לומר דאף על גב דקאי גדול דמצוה עליה רמיא, אפילו הכי יש זיקה לשאר האחין, וקטן נמי אינו יכול לכנוס עד שיעשה אחיו הגדול מעשה ויסלק זיקתו של זה. וכבר כתבתי בריש פרק כיצד (יח, ב ד"ה אומרים לו) למה מזקיקין אותו להמתין ומה הפרש בין קדושין לנשואין כשם שנשואין מפקיעין זיקתו קדושין יפקיעו. [בת"י: ובסוף המסכתא הארכתי בזה, ונמצא לפנינו להלן].

עוד אני חוזר לאותה ששנינו בפרק החולץ שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום רבי יהודה בן בתירא אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה, ואיכא למידק מאי שנא ארוסין ומאי שנא נשואין מכיון דקדשה אשתו דאורייתא היא ותצא הלזו משום אחות אשה. ועוד דבפרק ד' אחין (כט, ב) משמע דקדושין דעלמא דבתר זיקה דחו דחיה גמורה היבמה, דאמרינן התם ואי סלקא דעתין דמאמר לבית שמאי קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה, אלמא קדושין דעלמא דבתר זיקה דקונה קנין גמור דוחין ביבמה דחיה גמורה. וכי

תימא דלמא התם משום דסבירא להו לבית שמאי אין זיקה, דלמאן דאמר אין זיקה ודאי קדושין נמי דוחין ביבמה כדתנן בפרק בית שמאי (קט, ב) רבן גמליאל אומר אם מאנה מאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה, ואתמר עלה בגמרא קסבר רבן גמליאל המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה. ואמרינן לה בריש פרק כיצד (עח, א) דטעמא דרבנן גמליאל משום דקסבר אין זיקה. הא ודאי ליתא, דלבית שמאי יש זיקה סבירא להו כדתנן (לעיל כו, א) ברישא הרי אלו חולצות ולא מתיבמות, ואם איתה זה יכנוס וזה יכנוס וכדאמרינן בריש פרק כיצד (יח, א) ואי אמרת קסבר ר' מאיר אין זיקה הני מתרי בתי קא אתיין הא ליבם חדא והא ליבם חדא. ותירצו בתוס' (לעיל יח, ב ד"ה אומרים) דלעולם טעמייהו דבית שמאי משום דקא סברי אין זיקה כדאמרן, והא דקא תני רישא הרי אלו חולצות ולא מתיבמות, משום דקא סברי אסור לבטל מצות יבמין. ודחקו עצמן לומר דהא דאמרינן זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה ולא חיישינן לבטול מצות יבמין הכי קאמר, לישוו אינהו ואינהי שליח וליפגע שליח בשליח דתו ליכא משום ביטול מצות יבמין, דבבת אחת מיקדשן. ואינו נראה דאי טעמא משום דאסור לבטל מצות יבמין כי שוו שליח מאי הוי הא איכא למיגזר אטו מיבם האי לחודיה ואדמיבם איהו מיית אידך ומיבטלא מצות יבמין כדאמרינן פרק כיצד (יח, א) קסבר ר' מאיר אסור לבטל מצות יבמין דדלמא אדמיבם האי מיית אידך וקא בטלה מצות יבמין, וכי תימא שאני הכא דלחלופי לא חיישינן, התם נמי אי לא חיישת לאיחלופי ליחלוץ היא לחדא וליבם אידך, ותו ליכא משום ביטול מצות יבמין. אלא דודאי חיישינן דלמא מיבם ברישא כו' וכמו שפירש רש"י ז"ל (שם בד"ה לעולם).

ומסתברא לי דודאי דינא הכי דאין אירוסין דבתר זיקה דוחין ביבמה דחיה גמורה למאן דאמר יש זיקה, והיינו דתנן אומרים לו המתין עד שיעשה אחיך הגדול מעשה, ותנן נמי מת היבם מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. ומיהו משמע דדוקא מדרבנן בעלמא וכדבעינן למכתב קמן (בסוד"ה ומיהו ובד"ה ואיכא למימר) בס"ד. והא דאמרינן (לעיל כט, ב) ואי סלקא דעתין מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור, לאו קנין גמור כקדושין דעלמא קאמר, אלא קנין גמור כביאה ליבום ולפטור בגט קאמר, וכדאמרינן התם בהדיא לא תימא מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור ומפטרא לה בגיטא, אלמא קנין גמור ככניסה בביאה קאמר, וכדבעי נמי רבה התם מאמר לבית שמאי אירוסין עושה או נשואין עושה וכדאתינן למפשט נמי התם דמאמר לבית שמאי נשואין עושה להפרת

נדריים אף על פי שאינו כן בקדושין דעלמא ובהדיא אמרינן בפרק החולץ (לט, א) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים קסבר רבא מאמר לב"ש עושה ודאי ארוסה וספק נשואה, ודאי ארוסה לדחות בצרה, וספק נשואה לחלוק בנכסים, אלמא מאמר לבית שמאי אליבא דרבא עדיף מקדושין דעלמא, אם מתה אינו יורשה כלל, ואפילו הכי אוקימנא התם רבא כר' אלעזר דאמר (לעיל כט, א) מאמר לבית שמאי אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד כדאיתא התם. דעלמא אפילו ודאי ארוסין אינן קונין לדחות בצרה, וכדאמר רב אשי בפרק ארבעה אחין (כט, ב) שדוחה ומשייר ואשתו עמו ותצא הלזו משום אחות אשה דקא אמרי ב"ש בפרק ד' אחין (כט, א) ההיא משום דקדם מאמר לזיקה וכדאיתא התם (כט, ב) בהדיא דאמרינן יבמה דחזיא לכולהו מילי חזיא למקצתייהו יבמה דלא חזיא לכולהו מילי לא חזיא למקצתייהו, ומשום הכי אצטריך לאשמועינן התם בפ' ד' אחין דמאמר לב"ש אינו קונה כקנין ביאה, משום דלב"ש מאמר קונה הוא דבר תורה מדקתני תצא הלזו משום אחות אשה, ויליף לה מולקחה לו לאשה כדמשמע בירושלמי בריש פרק כיצד (ה"א). והלכך סלקא דעתך אמינא שיהא המאמר גומר בה כביאה, קא משמע לן ר' אלעזר דאין המאמר קונה קנין גמור דהיינו לגמור בה כביאה ומשום הכי קאמר ר' אבין (לעיל כט, א) אף אנן נמי תנינא וכו', ואי סלקא דעתך מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור כלומר כביאה זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה. אבל ארוסין דבתר זיקה ודאי לא דחו, והיינו דתנן אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה.

ומיהו ודאי נשואין דבתר זיקה דחו דחיה גמורה וכדמוכח בההיא דפ"ד אחין (כט, ב) בהדיא דאמרינן ואי סלקא דעתך מאמר לב"ש קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה. ועוד דבריש פרק ד' אחין (כז, ב) דאמר ר' יוחנן מתה שניה מותר בראשונה פרכינן עליה ממתניתין דד' אחין דקתני הרי אלו חולצות ולא מתיבמות, ואהדר להו ר' יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן, ואקשינן ולימא ליה משום דאסור לבטל מצות יבמין. אלמא אלו כנס את האחת מיבטלא מיניה מצות יבמין לגמרי מן השניה ואפילו חליצה לא תיבעי, ואפילו לר' יוחנן דסבירא ליה יש זיקה מדקאמרינן מתה ראשונה אסור בשניה, ומיהו אפשר לדחות בזו דהתם דוקא למאן דאמר אין זיקה. ובריש פ"ק דמכילתין (ח, א) אמרינן אלא כי אצטריך עליה להיכא דנשא מת ומת ואח"כ נשא חי, כלומר דהתם מיפטרא לגמרי, אלא דמהתם ליכא ראייה כל כך דהתם מדאורייתא קאמר ודמאורייתא בין נשואין ובין ארוסין משמע דדחי לגמרי.

ותנן נמי בפרק הערל (עט, ב) א"ר עקיבא אני אפרש סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו וכו'. ואקשינן עליה בגמרא מכדי שמעינן ליה לר' עקיבא דאמר חייבי לאוין כחייבי כריתות וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו, ואתא רבא לאוקמה בשנפלה לו ולבסוף נפצע, ואמר ליה אביי ונתיאיסור פצוע ונדחי עשה דיבום מי לא תנן ר"ג אומר אם מאנה מאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה כו', ואוקמה רב יוסף בטעמא אחרינא. ואיכא למידק מאי קא מקשה ליה אביי לרבה מר"ג, התם שאני דסבר ר"ג אין זיקה והלכך אתי איסור אחות אשה דבתר זיקה ודחי ליה משום דקלישא ליה, אבל אנן יש זיקה סבירא לן כר' יהודה בן בתירא ולא אידחיא. ואל תשיבני דאינו טעמא אלא לר"ע ור"ע אין זיקה ס"ל כדאיתא בנדרים פרק נערה המאורסה (עד, א) דתנן התם שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר' אליעזר אומר יפר ור' יהושע אומר לאחד ולא לבי ור' עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים, ואמרינן עלה בגמרא בשלמא לר' עקיבא סבר אין זיקה אלמא לר' עקיבא אין זיקה סבירא ליה. דהא ליתא, דמידי הוא טעמא הכא אלא לרבא אליבא דר' עקיבא, הא רבא ורב אשי דאוקימו טעמיה דר' עקיבא התם (שם עה, א) משום דאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה, ולדידהו ר' עקיבא לא נפיק לבר מהלכתא, ולעולם יש זיקה ס"ל והדרא קושיין לדוכתה. אלא ודאי מדפריק הכין אביי לרבא בהדיא, שמעינן דלכו"ע אחות אשה מן הנשואין דחיא לה לגמרי, דעד כאן לא פליגי עליה ר"ג אלא במאי דקאמר דלכתחלה תגדיל עמו, הא אם הגדילה אצלו ובעל תצא הלזו משום אחות אשה ואפשר נמי דאף אשתו אסרינן ליה כבית הלל דאמרי (לעיל כו, א) קדמו וכנסו יוציאו ומשום קנס הואיל ועבד איסורא, אלא שהיבמה נפטרת ממנו לגמרי ואפילו חליצה לא בעיא ואפ"י מדרבנן.

ואיכא למימר דהכא שאני דכיון דקדושין קונין קנין גמור משעה שקדשה, נדחית היבמה ממנו דחיה גמורה דבר תורה, וכשהוא בא על אשתו לאו אחות זקוקה הוא בא שכבר נדחית, הלכך אין מחמירין עליו להוציא דהא לא עבד איסורא, אלא דלכתחלה הוא דלא יכנוס כדי שלא יראה ככונס אחות מקודשת לו וכמ"ש, וכן נראה לי עיקר. אחר כך בדקתי אחר התוס' (לעיל יח, ב ד"ה שומרת יבם) ומצאתי להם כסברא זו ממש ומן הטעם שכתבתי אני.

ומכל מקום עדיין קשה מה הפרש יש בין קדושין לנשואין שאלו דוחין דחיה גמורה ואלו אין דוחין דחיה גמורה, ויש מתרצין (רמב"ן לעיל יח,

ב ד"ה אומרים) דלדברי האומר יש זיקה שתיהן במקודשת לו, וכשיקדש אחותה היאך תוציא מקודשת זו מקודשת ראשונה, דמאי אולמא דבתרייתא מקמייתא, אבל נשואה שהיא כנוסה אצלו אינו בדין שתוציא המקודשת לזו מביתה אחר שנכנסה אצלו, ואינו מחוור בעיני כל הצורך, דאי אמרינן סבירא ליה לר' יהודה בן בתירא דזיקה דאורייתא ובמקודשת פטורה גמורה היא אצלו משעת נפילה, אם כן לא יהיו קדושין תופסין באחותה כלל. ואי אמרינן דזיקה לאו דאורייתא אם כן אכתי תהדר קושיין לדוכתא למה אין קדושין גומרינן דאחותה דוחין אותה כמו שהנשואין דוחין אותה דחיה גמורה, שהרי הקדושין קונין הם קנין גמור ואשתו גמורה היא, ואם מת היבם למה תוציא את אשת אחיו בחליצה והלא משעה שקדש נדחית היבמה דבר תורה מינה דידיה דחיה גמורה ואפי' תאמר דכיון שנפלה לפני שני יבמין לא נפטרה מהאי ביתא לגמרי עדיין זיקתה קיימת, לא היא, דאדרבה כיון שנפלה לפני שני יבמין קלישא זיקתה טפי, ויש בדין שידחו קדושיו של זה יותר ממנו דחיה גמורה וכאלו אינה זקוקה לו מעתה אלא לאחיו הגדול וכשמת היבם תצא הלזו משום אחות אשה.

ואולי נאמר דלמ"ד יש זיקה הויה לה כעין מקודשת, וכיון שלא הספיק לכנוס את אחותה, אומרים לו המתין כדי שלא יראה ככונס אחות המקודשת לו ראשונה אבל אם קדש וכנס אין מחמירין עליו כל כך להוציא את אשתו, ואפי' להפרישה דמה שעשה עשוי ואף היא נמי כל שהוא מעוכב מחמתה אינה ניתרת לשוק בכדי, אלא חולצת מדבריהם. אבל בשקדם הוא וכנס ואינו מעוכב מחמתה, אף היא לא הצריכה חליצה אלא יוצאה לשוק בלא כלום והא דתניא ר' אלעזר אומר מתה יבמתו מותר באשתו מתה אשתו אותה יבמה חולצת ולא מתיבמת, ההיא משום דר' אלעזר יש זיקה סבירא ליה ובאשתו מן הארוסין קאמר, אבל אשתו מן הנשואין אין היבמה צריכה כלום. ואם תאמר אפילו מן האירוסין הלא מכוין שקדש את אחותה נאסרה יבמה עליו דבר תורה וקיימא עליה באחות אשה, ואם כן היאך היא חולצת דהא איכא למגזר שאם אתה אומר חולצת מתיבמת וכדאיתא בפרק ארבעה אחין (לא, א). ואם תאמר דפלוגתא היא התם ומהכא שמעינן דלא גזרינן הכי, אם כן הוי להו לאקשוויי מהא מתניתא התם כדאקשי מהנך מתניתין, והווי שפיר טפי לאקשוויי מהא מתניתין דמכלתין מלאקשוויי ממתניתין דגיטין (עת, א), ויש לומר כיון דאמתניתין דבכול שהיו בהן קדושין או גרושין בספק אתינן, ניחא ליה טפי לאקשוויי מהנך מתנייתא דחולצות מספק ולא לאקשוויי מהא מתניתא דאינה חולצת מספק אלא מן התקנה, וכיון דלא

קמה ההיא אוקמתא ואידחיא לה מההיא מתניתין דהמגרש, תו לא
אצטריכי לאקשוויי מהא מתניתין, ולעולם לא חיישינן חששא דשאם
אתה אומר חולצת מתיבמת.

והני מילי כולהו למאן דאמר יש זיקה, אבל למאן דאמר אין זיקה ואסור
לבטל מצות יבמין, ואין צריך לומר למאן דאמר אין זיקה ומותר לבטל
מצות יבמין, כיון שקדש את אחותה אין אומרים לו המתין, אלא מכיון
שקדש אדחית ליה יבמה לגמרי, וכונס את אשתו וטעמא דמלתא כיון
שקדש נתבטלה מיד לגמרי מיניה מצות יבמין ולמה ליה לאמתוני. ואם
תאמר והלא אפילו למאן דאמר יש זיקה אינו צריך להמתין מן הדין אלא
מחמת התקנה, אם כן אפילו למאן דאמר אין זיקה דלמא צריך הוא
להמתין. לא היא, דהני מילי דוקא למאן דאמר יש זיקה משום דהויא
לה כמקודשת ראשונה, ותדע לך מדאמרינן בירש פרק כיצד (יח, ב) אמר
רב יהודה אמר שמואל שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא קסבר יש
זיקה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל הלכה כר' יהודה בין בתירא,
ואם איתא מנ"ל דר' יהודה בן בתירה משום דקסבר יש זיקה הוא, דלמא
משום דאסור לבטל מצות יבמין הוא ולעולם אין זיקה. אלא ודאי אפילו
למאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין, אין אומרים לו המתין אלא
המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה ואינה צריכה חליצה כלל.
וכיון שכן כיון דשמעינן ליה לרב דאמר (לעיל יז, ב) אין זיקה אף על גב
דסבירא ליה אסור לבטל מצות יבמין, אפילוהכי אין אומרים לו המתין
אלא כונס מיד ויבמה פטורה ממנו מן החליצה ומן היבום. וכדאמר רב
פפא בפרק בית שמאי (קט, ב) קסבר ר' גמליאל המקדש אחות יבמה
נפטרה יבמה והלכה לה, ואף על גב דרבן גמליאל מותר לבטל מצות יבמין
סבירא ליה (לעיל יח, א), בהא ליכא מידי בין מאן דאמר אסור לבטל ובין
מאן דאמר מותר.

אי קשיא לך הא דתנן (כו, א) ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות
ומתו הנשואין את האחיות וכו' קדמו וכנסו יוציאו ר' אלעזר אומר בית
שמאי אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו. ולא אמרינן לבית הלל
שתהא כניסת האחת דוחה את השניה לגמרי. ורב נמי לא בשיק בית הלל
ועביד כבית שמאי. וכי תימא מתניתין משום קנסא הואיל ובטל מצות
יבמין, לא היא דהא במקדש אחות יבמה אע"ג דבטל מצות יבמין אפ"ה
לא קנסינן ליה להוציא את אשתו אלא אדרבה שרינן ליה לכנוס. וליכא
למימר נמי דטעמא דמתניתין דקתני יוציאו משום שעבר ובטל, אבל
במקדש משעת קדושין אדחיא לה אחותה מיניה וכשבעל בהיתר בעל

ולכתחלה שרינן ליה לכנוס, דהא ליתא דלמאן דאמר אין זיקה הא מישראל שריא לה אפילו לכתחלה לבעול, אלא משום איסור ביטול מצות יבמין, וכיון שעבר ובטל למה יוציא. (עיין מאירי לעיל יז, ב ד"ה והוא שאמרו קרוב לסופו). וכן נראה לי דאי אפשר לומר דשאני הכא דכיון דלאחר שיעשה אחיו מעשה ראוייה לו אחותה מתחילה לא החמירו עליו לאסרה לו בשקדם וקדשה, אבל בההיא דד' אחין דב' אחיות אסרום חכמים לעולם להתיבם החמירו בהן להוציא אף לאחר שקדם וכנס. דהא נמי ליתא, ובההיא נמי אם מתה האחת שניה מותרת ואפילו מתה ראשונה כדאיתא בריש פרק ארבעה אחין (כז, ב). ולכולי עלמא נמי אם מתה השניה מותר בראשונה, ואם כן משכנס את הראשונה למה יוציא. ואיכא למימר דסבירא ליה (לרב כהנא) [לרב פפא כתנא] כאבא שאול דאמר (כח, א) קל היה להם לבית הלל בדבר זה בית שמאי אומרים יוציא ובית הלל אומרים יקיימו. אי נמי סבירא ליה דמתניתין כמאן דאמר יש זיקה והלכך אם כנס יוציא, לפי שכנס אחות זקוקתו, אפילו למאן דאמר אין זיקה זה כנוס וזה יכנוס, אלא למאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין לכתחלה לא יכנוס הא אם עבר וכנס לא יוציא, דמאי דעבד עבד ואין לו תקנה עוד שלא תתבטל מצות יבמין.

ואע"ג דברישי פרק כיצד (יח, א) כי אוקמוה לה למתניתין דפרק ד' אחין כמאן דאמר אין זיקה ומשום דאסור לבטל מצות יבמין, לא פרכינן מדקתני קדמו וכנסו יוציאו, היינו משום דהא לא אתמר הכי בהדיא במתניתין ולא בברייתא דליפריך מינה. ובשלהי פרק כיצד (כג, ב) גבי מתניתין דשנים שקדשו שתי אחיות כו' קדמו וכנסו לא יוציאו, אקשינן מאי שנא ממאי דתנן ד' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות כו' קדמו וכנסו יוציאו. ופרקינן הכי השתא התם אי למאן דאמר אין זיקה אין זיקה, אי למאן דאמר יש זיקה יש זיקה, דאלמא למאן דאמר נמי אין זיקה אם קדם וכנס יוציא לית ליה לרב הכין. אי נמי התם שיטיה הוא ולא סמכינן עליו.

ואיכא למידק טובא דכיון שנפטרה יבמה לגמרי בקדושי אחותה, אם כן היכי אמר רב בגמרא (יז, ב) מתה אשתו מותר ביבמתו ואנן נמי דקיימא לן כרב בהא אם מתה אשתו מותר ביבמתו, וקיימא לן נמי דנשואין מיהא דוחין ביבמה דחיה גמורה, והלכך אם עבר ונשא את אשתו נפטרה יבמה והלכה ונשאה לשוק, ואם כן היאך אפשר לאחר שתמות אשתו תחזור היבמה אצלו שכבר נפטרה. ואם תאמר דלא אמרו אלא במקדש את אחותה שלא נפטרה עדיין לגמרי. לא היא, דהא לרב אין הפרש בין

ארוסין לנשואין כדאמרן ואפילו לדידן נמי מכל מקום מדאורייתא מיהא נפטרה לגמרי, ומדרבנן היא דצריכה חליצה ואחר שנפטרה דבר תורה היאך תחזור ותאסור זיקתה לו והכתיב דרכיה דרכי נועם. ושמא יש לומר דהא דאמר רב מתה אשתו מותר ביבמתו דוקא כשנפלה לפני שני יבמין דלא הותרה לשוק עדיין דמגו דאיתחזיא לשני איתחזיא נמי להאי היכא דמתה אשתו קודם שמת היבם ואע"ג דבאמת לא איתחזיא ליה משום דהויא לה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה, וכדמשמע נמי בפ"ד אחין (כז, ב) דאמרינן התם אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים, ואקשינן מאי קא משמע לן תנינא הרי זה אסורה עליו עולמית כו', ופרקינן מהו דתימא התם הוא דאידיחיא מהאי ביתא לגמרי אבל הכא דלא אידיחי מהאי ביתא לגמרי אימא מגו דחזיא לנשוי נכרית חזיא להאי נמי קא משמע לן. כלומר, קא משמע לן דכוין שנאסרה עליו בשעת נפילה נאסרה עליו עולמית אלמא הא כל יבמה שאני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה אע"ג דבאמצע אידיחיא לה מיניה כיון דלא אידיחיא מהאי ביתא לגמרי אמרינן מיגו. ומיהו לא נהירא דהתם האי סברא בדרך מהו דתימא קאמר ליה, כלומר דהא דרב אצטריכא דלא נטעה בהאי סברא, ולא שיהא הדין כך ואפי' בנאסרה עליו באמצע. ותדע לך דאם כן הוה ליה לרב למימר הכי בהדיא מת היבם ואחר כך מתה אשתו מותר ביבמתו. ועוד דאם כן אף כשמת ואחר כך מתה אשתו תאסור ביבמתו, דכשמת היבם ועדיין אשתו עמו מיד הותרה היבמה לשוק ונאסרה על זה, ומעתה עמדה עליו באסור ולא יהא לה עוד היתר, ומתניתין במת היבם מיירי ועלה קתני מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה, וקתני מתה יבמתו מותר באשתו, והכל נמשך אחר מת היבם ועלה קאמר רב, שאלו היה בהפך כגון שמתה אשתו מותר ביבמתו.

ומתוך כך יש לי לומר דלאו למימרא שתהא היבמה זקוקה לו לא לחלוץ ולא ליבם אלא מותר בלבד קאמר, כלומר שאלו רצה לישא אותה אינה אסורה לו, וטעמא דמילתא משום דכוין דבשעת נפילה הותרה לו שוב אי אפשר ליאסור בה משום אשת אח, וכדקיימא לן החולץ ליבמתו בין הוא ובין אחים אין חייבין לא על חלוצה כרת ולא על צרה כרת. ומהאי טעמא אמר ר' יוחנן בפ"ק (י, א) דמי איכא מידי דמעיקרא הותרה לו והשתא קאי עלה באיסור אשת אח בכרת, והכא נמי כיון דבשעת נפילה הותרה שוב אי אפשר למיקם עלה באיסור אשת אח, אלא דמשום דקדש את אחותה היא דנפטרה לה, והלכך כל שאשתו קיימת קאי עלה דיבמה באיסור אחות אשה והשתא דמתה אשתו חזרה יבמתו להתירה הראשון.

ואם תאמר מכל מקום קאי עלה בלא יבנה. לא היא, דלא אמרינן הכי אלא כשנעשה באותו בית מעשה שדוחה אותה, בחליצה או שיבם לאחת מהם דקאי אצרה בלא יבנה, הא בשנדחית יבמה ממילא בקדושי אחותה לא אלא בשנפטרה ממנו ונאסרה ג"כ עליו מחמת הגורם וכשנסתלק הגורם בטל האיסור וכדאמר ר' יוחנן בירושלמי (ה"י) על הא מתניתין דגרסינן התם לא אמרו אלא מתה יבמתו אבל מתה אשתו אסור ביבמתו אמר ר' יוחנן זו דברי ר' אליעזר אבל דברי חכמים מתה אשתו מותר ביבמתו אמר ר' יוחנן זו דברי חכמים כל שהוא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האסור. ובגמרינן נמי משמע ודאי דר' יוחנן גופיה הכי אית ליה כרב בהאי, מדאיפלגי רב ור' יוחנן בפ"ד אחין (כז, ב) בשתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד דרב אמר מתה הראשונה מותר בשניה ואין צריך לומר מתה השניה שמותר בראשונה. ור' יוחנן אמר מתה השניה מותר בראשונה מפני שהיא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להתירה הראשונה. אבל מתה הראשונה אסור בשניה שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עולמית. ולא שתהא זו כאשת אח שיש לה בנים לגמרי ולומר דזיקה דאורייתא ושתהא הראשונה כמקודשת גמורה, שאם כן תוציא השניה משום אחות אשה ותתיבם הראשונה. אלא ר' יוחנן כעין קאמר, כיון דבערוה דאורייתא איני קורא בה יבמה יבא עליה, אף כאן שעומד בפניה זיקה דרבנן הולכין בה כשל תורה להחמיר עליה וחולצת ואינה מתיבמת. ואפילו כן כשמת השני מותר בראשונה, ואמאי תהיה השניה כמקודשת לו ותאסור עליו את הראשונה ליבום, מפני שבחייה נדחית הראשונה מחמת, וכיון שנדחית שעה אחת שוב אין לה התר, אלא שמע מינה שאף ר' יוחנן סבר שהמקדש אחות יבמה אף על פי שנדחית היבמה דבר תורה לגמרי, אפילו כן שמתה אשתו מותר ביבמתו כרב כדרך שהוא מתיר כאן את הראשונה לאחר מיתת השניה, שאלו היתה מקודשת אוסרת את היבמה לעולם דבר תורה, היה ר' יוחנן אוסרה מחמת זיקת השניה להחמיר עליה, כדרך שהוא מחמיר בשניה כשמתה הראשונה. ומינה דלאו בכל הנדחות אנו אומרים כיון שלא בנה שוב לא יבנה, אלא בנדחית מחמת מעשה שנעשה בגופו של בית כדאמרן. ומעתה הא דאמר רב מתה אשתו מותר ביבמתו לאו דוקא אשתו מן הארוסין כההיא דמתניתין קאמר אלא אפילו אשתו מן הנשואין.

גמרא: אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא. וטעמא דר' יהודה משום דקסבר יש זיקה כדאיתא בריש פרק כיצד (לעיל יח, ב) והא דפירשו טעמיה דר"י משום זיקה ולא פירשו משום דאסור לבטל מצות

יבמין, משום דלמאן דאמר אסור לבטל מצות יבמין כיון שקדש את אחותה נתבטלה מצוה ונדחית יבמה לגמרי ומותר הוא לכנוס את אשתו דאינו פוגע באחות זקוקה דהא אין זיקה. אבל למאן דאמר יש זיקה הוא שאסור לכנוס, לפי שאלימא זיקתה שאין קדושין שלאחר זיקה מפקיעין אותה, והלכך אסור לכנוס ונמצא פוגע באחות זקוקה.

הא דאותביה רב המנונא לרב מברייתא דשלשה אחין ולא אותביה ממתניתין דארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הרי אלו חולצות ולא מתיבמות כדאותיב מינה ר' יוסי בר חנינא לר' יוחנן בריש פרק ארבעה אחין (כז, ב) משום דאיכא למימר משום דכבר דחאה ר' יוחנן (שם) ואמר אחיות איני יודע מי שנאן, ורב המנונא בתרא הוא ודלמא ידע לה לההיא דר' יוחנן. אי נמי משום דאי מההיא הוה אמינא דהתם דבחי אחותה לא, משום דאסור לבטל מצות יבמין, אבל הכא דלאחר מיתה וליכא משום בטול מצות יבמין שרי. אי נמי התם משום דאיכא למגזר דלמא חלץ לראשונה ומבים לשניה, אבל הכא דליכא למגזר שרי, והתם בריש פרק ארבעה אחין דאותיב ממתניתין ולא אותיב מהא ברייתא משום דמתניתין לא מתוקמא ליה כר' אלעזר כדאיתא התם, אבל ברייתא דאיכא לאוקמה כר' אלעזר לא בעי לאותובי מינה.

הדר אמר אימור דאמר ר' אלעזר דבשעת נפילה לא חזיא ליה. דאף על גב דר' אלעזר סבר דנשואין הראשונים מפילין, מכל מקום כיון דגרשה נאסרה על האחין באותה שעה לגמרי דבר תורה, ואף על פי שהחזירה מכל מקום כשנפלה עכשיו לפני יבם לא נפלה בהיתר גמור. אבל זו שבשעת נפילה נפלה לפניו בהיתר גמור, אף על פי שנאסרה בנתים כיון שחזרה והותרה לעולם אימא לך דשריא. שאלו לרבנן חזרה להתירה הראשון אפילו לר' אלעזר כן, דלא שמעינן ליה דפליג בהא, וכיון שכן ברייתא כמאן תרמייה. אלא ודאי איכא למימר דבין לרבנן בין לר' אלעזר כיון שנאסרה בשעת זיקה נאסרה עולמית. ואמרינן דודאי אשכחן לר' אלעזר דאסר אף בהא, וכיון שכן נוקי ברייתא כותיה ולעולם רבנן דפרק בית שמאי (קט, א) פליגי עליה בהא כדפליג בההיא דפרק בית שמאי. ושמואל מתרץ לטעמיה דלא פליג רבנן אלא בההיא, אבל בהא מודי ליה. וקיימא לן כרב דהא אשכחן לר' יוחנן דקאי כותיה בפרק ד' אחין (כז, ב) ואין רי"ף ובאה"ג אה"ע סי' קנט ס"ק (כו).

דף מא - ב

שמה יהא ולד של קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה. פירש לכתחילה אין מורידין אותה לידי כך, דדלמא איכא מאן דהוי בחליצה ולא שמע בהכרזה, ואמרו קא שרו חלוצה לכהונה. מיהו בדיעבד ודאי לא חיישינן בהא ושרינן לה, וכדתנן במתניתין (לעיל לה, ב) בזמן שהולד של קיימא לא פסלה מן הכהונה. וספרים דגרסי הכא נמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה וקא מפסיד לה לתרומה ליתא.

הא תינח גרושה נשואה דחזיא למזוני ארוסה גרושה מאי איכא למימר. קשיא לי דהא לאקשווי עליה דר' יוחנן קא אתינן הכא, והא קושיא אפילו לרשב"ל נמי איתא. ויש לומר דמעיקרא אקשי לר' יוחנן בלחוד, ובתר דאיתריץ הא לר' יוחנן הדר אקשינן לכלהו. אי נמי איכא למימר דהא נמי לא קשיא אלא לר' יוחנן בלחוד, דאלו לריש לקיש גזרה היא דגזרינן ארוסה גרושה אטו נשואה, דכיון דאפשר דאתי לידי איסורא דאורייתא בנשואה גזרינן. אבל לר' יוחנן דלא נגע באורייתא כלל, לא שייך למגזר בה אי לאו דבדידיה איכא טעמא.

ופריק **אלא משום דר' יוסי**, כלומר אלא כולה מתניתין משום כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה היא, והלכך נשואה דאינה עולה ליבום דדלמא נגע באיסור אשת אח, לחליצה נמי אינה עולה, וארוסה נמי גזרה אטו נשואה, דלכולי עלמא כיון דאפשר למיפגע באיסורא דאורייתא גזרינן. ואיפשר דהאי פירוקא נמי לר' יוחנן בלחוד הוא דאיצטריך, הא לריש לקיש לא צריך כלל, דבן אין לו עיין עליו (לעיל לה, ב) בין ליבום בין לחליצה משמע, ולנמצאת שאינה מעוברת נמי לא צריך ליה לר"ל, אלא טעמא משום גזרה היא. אבל לר' יוחנן אצטריך להאי טעמא. והאי דאמר ליה ר' יוסי לההוא גברא אם לא יחפוץ האיש ולא קאמר ליה משום דכתיב ובן אין לו ושמה תמצא מעוברת כדריש לקיש, משום דההוא גברא לאו חבר הוה, ובן אין לו עיין עליו לא משמע להו לאינשי אלא לבסוף כר' יוחנן, הלכך אוקמיה במלתא בעלמא וקרא עליו אם לא יחפוץ דפשטיה דקרא הוא.

ומיהו אכתי קשיא לי דאי לר' יוחנן מאי קאמר משום דכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה דאם כן אפילו עבר וחלץ לא תהא חליצה, ואלו

לר' יוחנן אפילו בחולץ למעוברת קאמר דשמה חליצה. ואיכא למימר דהתם בדיעבד ודבר תורה, והכא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ותדע לך מדאמרינן בסמוך אלו יבא אליהו ויאמר היא לא מיעברא משגיחין ביה, ואלו בריש פירקין (שם) אמרינן אלו יבא אליהו ויאמר הא דמעברא אפולי מפילה בת חליצה ויבוס היא, אלא דהתם לדבר תורה ודיעבד והכא מדרבנן ולכתחלה. ואכתי קשיא לי אם איתא דלכתחלה מודה ר' יוחנן, מאי קא דייק לעיל בריש פרקין כריש לקיש מהא דתנן מי שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואמרו לה מת בעלה הרי זו לא תחלוץ ולא תתיבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה ואמאי תחלוץ בתוך תשעה ותתיבם לאחר תשעה, ומאי קושיא שאני התם דלכתחלה ויש לומר דהיינו הא דקא דחי לה התם בר מינה דההיא דהתם היינו טעמא שמא יהא ולד של קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה [בכת"י: דאין הכי נמי דהוה מצי לפרוקי ליה הכי, אלא דאשכח פירוקי אחריני דעדיפי מיניה]. והרמב"ן נר"ו (בד"ה ותחלוץ) פירש דלר"ל אצטריך לנמצאת שאינה מעוברת ומדרבנן בעלמא.

הא דמותיב רב חנניה **הספקות חולצות ולא מתיבמות**. איכא למידק אדמותיב מברייתא לותביה ממתניתין דבפרק כיצד (כג, ב) דקתני לה בהדיא. ויש לומר דאגב אורחיה בעי לפרושה לברייתא. הר"א אב ב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן).

הכא אם יבא אליהו ויאמר הא לא מעברא מי משגיחין ביה ומנסבינן לה. וכתב רש"י ז"ל (בד"ה הרי קטנה) וכל הנך דאמרי רבנן חולצות ולא מתיבמות כגון אחות זקוקה ואחות חלוצה ספק צרת ערוה, התם משום דלא אפשר הוא דא"כ לעולם תאסר, הלכך כיון דמדאורייתא בת יבוס היא תחלוץ אבל הכא דאפשר לשהויה משהינן ויצא הדבר בהיתר ע"כ. והא דלא משני הכי בקדש אחת משתי אחיות, משום דאי בשהוכרו ולבסוף נתערבו דלמא אי משהינן לה רמו סהדי אנפשייהו ומדכרי. ואפילו תמצא לומר דבאומר אחת מהן מקודשת לי קא מיירי וכאביי דאמר קדושין שאין מסורין לביאה הווי קדושין (קדושין נא, א) דליכא לברורה, מכל מקום ניחא ליה טפי לשנויי ליה בקושטא דהאי בת יבוס היא אלא דאנן הוא דלא ידעינן מאן ניהו, ונפקא מינה דאפילו הוכרו ואיכא עדים במדינת הים דידיעין מאן ניהו לא משהינן לה כלל עד דאתו עדים דבת חליצה ויבוס היא אי ידעינן לה, מה שאין כן בקטנה דאף על פי דידיעין לה דלא מיעברא לא בת יבוס היא מדרבנן משום גזרה דנשואה גדולה דעלמא.

עמד בדין וברח ניזונית משל יבם. פירש רש"י ז"ל משום דקנסינן ליה. והרמב"ן נר"ו פירש משום דהויא ליה כארוסה שהגיעה זמנה להנשא ולא נשאת שאוכלת משל ארוס (כתובות נו, א). וכן נראה מדברי הר"א אב ב"ד ז"ל שפירש בפרק דייני גזירות (כתובות קז, ב) אינה אוכלת משל בעלה אלא משל יבם דהויא לה כארוסה דיבם, אבל כאן פירש כדברי רש"י ז"ל. וגרסינן בירושלמי בכתובות בפרק אע"פ (ה"ד) חלה כמי שברח דמי הלך למדינת הים כמי שברח דמי, וזה שלא כדברי רש"י ז"ל דחלה אמאי קנסינן ליה. ודוקא בשעמד בדין וחלה אבל אם חלה תחלה לא, דלא עדיפא מארוסה שהגיע זמנה לינשא וחלה הבעל מעיקרא דאינו מעלה לה מזונות כדאיתא בריש פ"ק דמסכת כתובות (ב, ב) דאסיקנא דכל אונסא לא אכלה והלך למדינת הים נמי לאחר שעמד בדין קאמר.

דף מב - א

אלא תמתין חדש אחד ותנשא וכו'. ופריק אי נמי לתמניא ילדה איכא למימר בר בתרא הוא. וכתב רש"י ז"ל (בד"ה אישתהי) דהוא הדין דמצי לתרוצי אי נמי לשבעה ילדה איכא למימר בר תשעה לקמא הוא ומעיקרא חדש אחד איעבר קודם מיתתו, אלא הואיל ותירץ מלתא בחדא אוקמה בהכי משום דאכתי איכא ספיקא [סגי, ע"פ רש"י] ליה בהאי. ויש מתרצים (רמב"ן וחסר שם אי נמי או ועוד יש לומר) משום דמתניתין מלתא פסיקתא קתני ואפילו לא עמדה אצל הראשון אלא חד יומא דליכא למיחש להכי אפילו הכי לא תתיבם עד שיעברו עליה שלשה חדשים, דאי נמי לתמניא ילדה איכא למימר בר בתרא הוא ואשתהויי אשתהי ואיעבר. והוא הדין דהוי מצי למימר האי בר בתרא הוא והאי לשבעה נגמר ואשתהויי אשתהי חדש, ונפקא מינה היכי דבא עליה בתרא ופירש מיד וילדה לשמונה, אלא משום דפלוגתא הוא לקמן (פ, ב) ולא ניחא ליה לאוקמה בפלוגתא כנ"ל.

ותמתין ב' חדשים ומחצה ותנשא דאי לשבעה ילדה בר בתרא הוא.
פירוש דקא סלקא דעתך דאין הולד משתהי אחר תשעה כלל.

אלא סתם מעוברת למניקה קיימא. והא דלא פירש לעיל טעמא דשלשה חדשים מהאי טעמא דדילמא נמצאת מעוברת וסתם מעוברת למניקה קיימא איכא למימר משום דכולה האי לא גזרינן בספק מעוברת.

דף מב - ב

ותתבעינהו מיורשים אמר אביי אשה בושה לבא לבית דין והורגת את בנה. מקצת מרבותינו הצרפתיים ז"ל (עיין תוס' ד"ה סתם) כתבו דדוקא באלמנה אבל בגרושה דקאי בעל יכולה היא שתנשא לאלתר דבעל ממסמיס ליה בבצים וחלב. ורבינו תם ז"ל (בספר הישר) אסר אפילו בגרושה משום דאינה יכול לתבעו על ידה אלא על ידי השליח כדאיכא בכתובות בשלהי האשה שנתארמלה (כח, א) ואף היא בושה מלתבעו בכך על ידי אחר וכן דעת רב אחא בשאלתות בפרשת וירא (סי' יג).

יש ספרים דגרסי ר' יהודה מתיר ליארס. ויש מוחקין הגירסא וגורסין ר' יוסי, משום דקשיא להו דהא ר' יהודה אפילו בגיורת קטנה גזר כדתניא בכתובות פרק אלו נערות (לו, ב) גבי ואלו שאין להם קנס הגיורת והשפחה והשבוייה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר' יהודה רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד ומיהו יש ספרים דלא גרסי התם יתרות על בנות שלש שנים אלא סתם הגיורת והשפחה והשבוייה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו צריכות להמתין. ויש מי שאינו גורס כאן ר' יהודה אלא ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד. והראשון עיקר דאם איתא דר' יהודה נמי מודה בהא ברייתא מני"ל מהא ברייתא דמתניתין כיחידאה. ועוד דההיא ברייתא דפ' אלו נערות (לו, א) מייתי נמי לעיל בשלהי פרק ארבעה אחין (לה, א) ולא גרסינן בה בכל הספרים יתרות על בנות שלש וכן מצאתיה בספר ישן מוגה בישיבת הגאונים ז"ל, ועוד דאי אפשר דגרסינן הכא רבי יוסי דהא משמע דרבי יוסי נמי גזר קטנה אטו גדולה בנשואין מדקא תני במתניתין ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה ומשמע כל הנשים אאותן כל הנשים דרישא קאי כלומר בין קטנה בין גדולה כולן יתארסו דלא גזרינן ארוסין אטו נשואין אבל לא ינשאו ואפי' קטה

ואילונית משום דנשוואין דהכי מיחלפי בנישוואין דגדולה וראויה לילד
והכא קתני מתיר ליארס ולינשא מיד אלא ודאי ר' יהודה גרסינן (עיין
לעיל לד, ב ד"ה הא).

סתם ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם. פירש"י ז"ל שהרי
מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי בצדו, ואיכא למידק דהכא קרינן סתם ואחר
כך מחלוקת משום מחלוקתו של ר' יהודה דמן הצד ואין הלכה כסתם,
והתם בריש מס' ביצה (ב, א) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר' שמעון
דתנן מחתכין את הדלועים לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים כו'
אלמא סתם ואחר כך מחלוקת באותה משנה לא חשבינן ליה כמחלוקת
והלכה כסתם, דהא התם ר' יהודה פליג בצדה דקתני ר' יהודה אומר אם
לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן. ויש מתרצים
(רמב"ן) דסתמא ממש לא הוה למירמי מיניה לר' יוחנן דאמר הלכה
כסתם משנה, אלא דהוה ליה כרבים אצל יחיד כיון שנשנית סתם בלשון
רבים וכדאמרינן בפרק כסוי דם (חולין פה, א) ראה רבי דבריו של (ר"מ)
[ר"ש] בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים, ובמסכת נדה פרק המפלת נמי
קרינן סתמא מאי דתנן בלשון חכמים מתניתין דהמפלת דתנן התם (ל,
ב) המפלת ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ר' ישמעאל אומר יום מ"א תשב
לזכר ולנדה כו' וחכמים אומרים זה וזה לארבעים ואחד והוינן בה
בגמרא (ל, ב) הא תו למה לי וכי תימא למסתמא כדרבנן פשיטא יחיד
ורבים הלכה כרבים. ונראה לי דמהתם שמעינן תרתי דסתמא דרישא
כיון דתני מחלוקת ר' ישמעאל בצדו לא קרי לה סתמא אלא כמחלוקת
יחיד ורבים, וכי הדר אמר וחכמים אומרים קרי ליה סתמא משום דהוה
ליה מחלוקת ואחר כך סתם (עיין רשב"א נדה שם). והתם נמי בביצה
אע"ג דפליג ר' יהודה סתמא קרי לה משום דנשנית סתם דלא גרע מאלו
נשנית בלשון חכמים ודכותה נמי בשבת בס"פ כל הכלים (קכו, ב)
דמקשה נגר הנגרר נמי סתמא היא ואף על גב דפליג בה ר' יהודה. וכיון
שכן כי פסק הכא ר' יוחנן כר' יהודה ליכא למירמי עליה מדידיה דפסק
כסתם משנה, דלאו סתם גמור הוא והו"ל כאלו פסק הלכה כיחיד
במקום רבים.

והא דאקשינן הכא (לעיל) מכלל דיחידאה פליג עליה לאו למימרא דאי
פליג עליה דרבים דלא פסקינן כיחיד, אלא משום דלאו אורחיהו
למישבק לרבים ולמפסק כיחיד אי לאו דאיכא טעמא דמוכח. וכדגרסינן
בירושלמי בפרק קמא דמגילה (ה"ד) גמרא אין בין ספרים בהא מלתא
למה הוא מורה לה כיחידאה ר' שמואל בר איניא בשם רב הדא דתימא

בשאינ מחלוקת אצל סתם אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם ר' יוסי בר בון בשם רב אחא הדא דתימא ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם. פירוש אם שנה סתם ואחר כך מחלוקת יחיד אצל יחיד הלכה כסתם, אבל אם שנה ליחיד סתם ומחלוקת בלשון חכמים בין באותה משנה בין במשנה אחרת אין הלכה כאותו סתם אלא כדברי הרבים הרמב"ן נר"ו.

דף מג - א

הכי גריס רש"י ז"ל ומה במקום שאסור לכבס מותר ליארס מקום שמותר לכבס אינו דין שמותר ליארס. ופירוש לכבס כיבוס בעלמא שאינו גיהוץ שאין שלשים של אבל אסורים אלא בכלים לבנים חדשים מגוהצים ולא אסרו עליו כבוס אלא בתוך שבעה בלבד. אבל גירסת הגאונים ז"ל מקום שאסור לספר ולכבס מותר ליארס מקום שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר ליארס וכן היא במועד קטן בהלכות ר' אלפסי ז"ל (יד, ב מדפי הרי"ף) ופירוש שלשים של אבל שמותר לאשה לספר ולכבס אינו דין שמותר לה ליארס, וכן כתב כאן ר"ח ז"ל. ועוד כתב רבינו ז"ל בהכלות (שם) ושמע מינה שאשה מותרת בנטילת שער לאחר ז', והקשה הרמב"ן נר"ו (בד"ה ה"ג) אם כן מאי קל וחומר לעולם אימא לך שלשים של אבל חמורין משבת של ט"ב, ואף על פי שבזה מותר ליארס בזה אסור וספור וכבוס דאשה לאו משום קולא וחומרא הוא, אלא התם היינו טעמא דשרי ליה לאשה לספר ולכבס לאחר ז' משום דמנוולא, ובתוך שבעה דליכא נוול אסירא וגבי ט"ב דלא מתסרי בכבוס אלא אותה שבת אשה נמי אסירא דליכא נוול.

דף מג - ב

הא דאמר רב אשי שאני בין אבלות חדשה לאבלות ישנה ושאני בין אבלות דרבים לאבילות דיחיד. פירש רש"י ז"ל ט' באב אבלות ישנה ואבלות דרבים הלכך קילא. וקשיא לן דמכל מקום קושיא דרב חסדא לא אפריקא דאנן קל וחומר מכבוס לארוס קא אמרינן ואכתי איתיה קל וחומר ומה במקום אבלות ישנה שאסור לכבס התירו לארוס אבלות חדשה שמותר לכבס אינו דין שמותר לארוס. ועוד קשיא לי לישנא דגמרא דלא הוה ליה למימר תרי זמני שאני שאני, אלא שאני בין אבלות ישנה ואבילות דרבים לאבלות חדשה ודיחיד. אלא ודאי תרתי אמר והכי פירושו, שאני אבלות ישנה קילא ליה ולפיכך הוצרכו להחמיר עליו ולאסור את הכיבוס, אבל באבלות חדשה דחמירא ליה לא הוצרכו להחמיר עליו כן. ושאני בין אבלות דיחיד לאבלות דרבים לומר שהארוסין אף על פי שאין בה שמחה בלא סעודה, מכל מקום החמירום ואסרום באבלות דיחיד גזרה שמא יעשה בהן סעודה, או שמא יכנוס. אבל אבלות דרבים אין לחוש לכך שאם הוא יקל לא יקלו האחרים באבלותם משום שמחתו של זה וכיוצא בדבר אמרו בריש פרק קמא דכתובות (ד, ב) כאן באבלות דידה כאן באבלות דידיה, כלומר באבלות דידיה גזרינן שמא יתגבר יצרו עליו, אף היא אינה מונעתו אבל באבלות דידה לא גזרינן שאע"פ שיצרו מתגבר עליו ויקל, היא מונעתו דאבלות חמירא לה.

ומהא דרב אשי משמע דארוסין גרידא בלא סעודה אינן אסורין כלל ואפילו בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה ובירושלמי בריש פ"ק דמסכת כתובות (ה"א) גרסינן ר' בא בר כהן אמר קמי ר' אסא בר אחא בשם ר' יעקב בר אידי אסור לארס אשה בערב שבת הדא דתימר שלא לעשות סעודת ארוסין הא לארס יארס, שמואל אמר אפי' בט' באב יארס שלא יקדמנו אחר, מיחלפא שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר אלקים מושיב יחידים ביתה במאזנים לעלות המה מהבל יחד וכה הוא אמר הכין שלא יקדמנו אחר בתפלה אפילו כן לא קיימא ע"כ בירושלמי. אבל באבלות חדשה כל הנשים לא יתארסו עד תשעים יום חוץ מיום שמת בו בעלה וחוץ מיום שנתארסה בו כדאיפסיקא הלכתא לעיל אבל באבלות דעלמא כגון לשאר קרובים בין באיש בין באשה כל שלשים אסורין בארוסין גזרה שמא יעשה סעודה או יכנוס. והא דתניא בפרק אלו מגלחין (מועד קטן כג, א) שלשים יום לנשואין דמשמע הא לארוסין לא איכא למימר דהתם לרבותא נקט נשואין דסלקא דעתך אמינא כיון דמקיים מצוה לישתרי קא משמע לן דלא. והוא הדין לאירוסיין וכענין שאמרו (שם יח, ב) גבי ואלו כותבין במועד אין נושאים נשים במועד לא בתולות ולא

אלמנות ולא מיבמין מפני ששמחה היא לו, הא לארס שרי, לא מבעי קאמר לא מבעי לארס דלא קא עביד מצוה אלא אפילו לישא דקא עביד מצוה אסור. אי נמי איכא למימר דמשום סיפא נקט נשואין, דקתני סיפא מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים דדוקא לישא אבל לארס שרי, נקט נמי רישא נשואין. אי נמי ההיא ר' יהודה הוא דלית ליה שלשים לאירוסין דאיהו איירי עלה התם, אבל אנן כר' יוסי קיימא לן.

דף מד - א

ונחלוץ לחדא ונייבם לחדא. כך הגרסא במקצת הספרים ופריק אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה, ורבותינו בעל התוס' ז"ל (בד"ה ונייבם) מחקו לגירסא זו דמשום דמבית אחד הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים נפקא לן דבחליצה דחדא מיפטר א כולה ביתא לשוק. ועוד דאם כן צרה לא קיימא אלא בלאו דומיא דלחוצה עצמה ותיקשי לך לריש לקיש (לעיל י, ב) דמחייב על צרה כרת. והרמב"ן נר"ו תירץ ליישב גרסת הספרים דקס"ד דכי אמר רחמנא בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים לאו למיפטר כולה ביתא בחליצה דחדא קאמר משום דקשיא ליה היאך חליצה של זו פוטרת את חברתה, מה שאין כן בגט שאין אשה יוצאה לשוק בגט צרתה, אלא לומר דכשאינו אלא בית אחד תלוי ברצונו אם לייבם או לחלוץ שמא לא תמצא חן בעיניו, אבל כשיש שם שני בתים על כרחו ייבם אחד מהן איזו שירצה הלכך יחלוץ חדא וייבם חדא, ומיעטיה מכיון שלא בנה שוב לא יבנה ולא למימר דלר"ל ליכא בצרת חלוצה אלא משום לא יבנה אלא דודאי אפ"י לריש לקיש מיעוטא הוא שלא יבנה אחר שלא בנה וכיון שכן מוקמינן לה אדינא כאלו לא הותרה לייבום והויא לה אשת אח שלא במקום מצוה. אבל חלוצה מקום מצוה היא ודאי ופרח מינה איסור אשת אח לגמרי מסברא כיון שעלתה עמו לחלוץ או לייבם. ואי נמי יש לומר דהשתא מפרש ואזיל הוא אבל כיון דמסיק כל העולה לייבום כו' תו לא צריכין להך דרשא דכיון שאין שתיהן מתייבמות אחת פוטרת את חברתה אפ"י מחליצה בין בייבום בין בחליצה דידה, והדר מייתר קרא דכיון שלא בנה שוב לא יבנה ללאו דחלוצה וצרה לר"ל

כדקיימא קיימא. וכן נראה ממה שכתב בהלכות רבינו הריא"ף ז"ל דגרסי ונחלוץ לחדא ונייבם לחדא אמר קרא אם לא יחפוץ וגו' כל העולה לייבום וכו'. ומיהו נראה שר"ח ז"ל גורס כגרסתן של רבותינו בעל התוס' ז"ל ונייבם לחדא ונחלוץ לחדא אמר קרא אם לא יחפוץ וכו'. ומקצת ספרים יש דגרסי ועוד שלא יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ וכן הוא בהלכות רבינו הריא"ף ז"ל ובפר"ח ז"ל. ואי קשיא לך דאנן לדאורייתא קאמרינן והא דרבנן היא. יש לומר דהכי קאמר וכי תימא נמי דמדאורייתא אינה עולה לחליצה מדרבנן מיהא תעלה לייבום כדי שלא יאמרו דיבמה יוצאה בלא כלום. ופריק אדרבה אם ייבם ויחלוץ יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ. ולישנא קמא הוא דהוה ליה לאקשוויי כדאקשינן לעיל ויאמרו ויתרץ גזירה דילמא חליץ והדר מייבם וקאי עלה בלא יבנה כדאמרינן לעיל. ומשום דאקשינן לה לעיל ופרקינן לה סמכינן עלה הכא ואתי לייבומי (בת חליצה). [ברמב"ן: אחר חליצה].

יבמתו יבמתו ריבה. קשיא לי דהא אפיקתיה לעיל בפרק כיצד (כ, א) לאלמנה מן הנשואין לכהן גדול שעולה לחליצה אף על פי שאינה עולה לייבום, ונראה ליה דיבמתו תרוייהו אייתרו להו, דהוי מצי למיכתב יבמה יבא עליה והיה אם לא יחפוץ האיש לקחתה ועלתה השערה כנ"ל.

אמר רב יוסף כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו. פירוש רב יוסף מוקי לה למתניתין בכשרה כשרה לעלמא ופסולה [פסולה] לעלמא אבל שתיהן כשרות לו כדאמרינן בפרק קמא דמכילתין (יא, ב) והיינו דיליף מינה רב יוסף לא ישפוך אדם מי בורו. אבל למאן דבעי לאוקמה התם בכשרה כשרה לו ופסולה פוסלה לו לא מצינן למילף מינה מידי דדלמא הכי קאמר כשהוא מייבם על כרחו מייבם הכשרה ולא הפסולה, אבל כשהוא חולץ יכול הוא לחלוץ אפילו הפסולה. ומאן דמוקי בפסולה ליה (דחינן ליה התם (יב, א) ואוקימנן כדרב יוסף כו'. - כ"ה בשולי גליון בכת"י בכתב אחר). ועוד דתיקשי לן היכי מיפטר כשרה בחליצה הפסולה והא קיימא לן דחליצה מעולה בעינן למיפטר צרתה. ויש מפרשים (רמב"ן) אפילו בפסולה לה ואפילו הכי דייק מינה לא ישפוך אדם מי בורו. משום דמשמע ליה דמתניתין דוקא כלומר אם הוא חולץ על כרחו חולץ את הפסולה ולא את הכשרה כדי שלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו. ואי קשיא לך הא דקיימא לן דאין חליצה פסולה פוטר את המעולה הני מילי בפסול זיקה אי נמי בשפסל זיקתו בגט או במאמר, אבל בשאר פסולין לא וכן דעת הרב בעל ההלכות ז"ל וכבר הארכתני בה יותר בר"פ ד' אחין (כז, ב) בס"ד.

אי אמרת בשלמא איירי בה היינו דקתני מודים בנושא קרובת גרושתו.
כלומר אי איירי בה ר' עקיבא היינו דקתני מודים חכמים כדי שלא תאמר
דרבנן אכולהו פליגי ולית להו הולד ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד כר'
יהושע, אלא אי אמרת לא איירי בה פשיטא אם חלקו בחייבי לאוין
יחלקו בחייבי כריתות. ואי קשיא לך ור' עקיבא אמאי איירי בחייבי
כריתות כלל השתא מחייבין לאוין ממזר חייבי כריתות אצטריכא
למימר. איכא למימר דר"ע הכי קאמר המחזיר גרושתו והנושא חלוצתו
כנושא קרובת גרושתו לומר חייבי לאוין כחייבי כריתות, ודחינן דילמא
לא איירי בה ואפילו הכי אצטריך למתני מודים חכמים דלא תימא דכר'
יהושע ס"ל דאמר אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד, קא משמע לן
דאפילו מחייבי כריתות.

דף מד - ב

מאן מודים שמעון התימני. ודוקא שמעון התימני אבל לר' יהושע אפילו
פגום לא הוי כדאמר בהדיא לעיל בשלהי פרק קמא (טו, ב) שאלו את ר'
יהושע צרת הבת מה היא ואסיקנא דתרתני בעו מיניה, צרות מאי אם
תמצא לומר כבית הלל בני צרות דבית הלל לבית שמאי מהו, למאי נפקא
מינה למיפשט ולד מחזיר גרושתו לבית הלל, מי אמרינן קל וחומר
מאלמנה לכהן גדול, ופשיט להו בני צרות מעידני לכם, ועוד דבהדיא אמר
ליה לבני אלכסנדריא בת משולחת כשרה לכהונה היא תועבה ואין בניה
תועבין. ואיתא בנדה בשלהי תינוקת (ע, א) ולר' יהושע קל וחומר ודאי
אית ליה כדאיתא בסמוך דאמרינן הכל מודים בבא על הנדה בבא על
חייבי כריתות שהולד פגום מאן מודים ר' יהושע קל וחומר מאלמנה
לכהן גדול, אלא דהכא מיעוטיה רחמנא מדכתיב היא, ומשמע ליה לר'
יהושע דהיא מיעוטיה היא בין לצרות בין לבנים, והיינו דאמר להו התם
לבני אלכסנדריא היא תועבה ואין בניה תועבין ולא אמר להו קל וחומר
לית לי אף על גב דאינהו בהדיא אמרי ליה מי אמרינן קל וחומר מאלמנה,
וטעמא כדאמרן דאי אמר להו קל וחומר לית ליה הא ודאי אית ליה אלא
דהכא לית ליה משום מיעוטיה היא והילכך קא פשיט להו ממקום שבא
עיקרו של הכשר, כנ"ל אע"פ שראיתי למקצת מרבתי שכתבו בענין אחר.

מאן הכל מודים שמעון התימני. ודוקא שמעון התימני אבל לר' יהושע לא, דלא עדיפי ליה עכו"ם ועבד מחייבי כריתות ובהדיא פליג ר' יהושע במתניתין בחייבי כריתות ואמר אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, וכי תימא דכללא הוא לכל שאין קדושין תופסין בה הוי ממזר וחייבי כריתות דאינן ממזרין לר' יהושע דלמא תפסי בהו קדושין לר' יהושע, לא היא, דבהדיא אמרינן בשלהי פרק רבן גמליאל (להלן נג, א) הניחא לר' יוחנן דאמר כולה ביתא בלאו קאי אצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות, אלמא מלתא פשיטא הוא, וליכא מאן דאית ליה קדושין תופסין בחייבי כריתות. ואמרינן נמי בפרק ד' מיתות (סנהדרין נג, א) מי איכא למאן דאמר קדושין תופסין בחייבי כריתות, ומיהו אי משום הא אכתי הוה אפשר למימר דאפילו ר' יהושע מודה בה דשאני חייבי כריתות דתפסו בהו קדושין בעלמא, אבל עכו"ם ועבד דלא תפסו בהו קדושין כלל מודים שהולד ממזר. אלא ליתא דלעולם לא עדיפי לר' יהושע מחייבי כריתות, ולפום כן אמר הכא מאן הכל מודים.

דף מה - א

הא דאמרינן אבל הני דלא תפסי בהו קדושי כחייבי כריתות דמו. עבד משום דכתיב עם החמור כדאיתא בקדושין (סח, א) ועכו"ם נמי ליתיה בקדושין ופירש רש"י ז"ל בפרק אלמנה לכהן גדול (להלן סח, ב ד"ה עבד כנעני) מדכתיב אשת רעהו פרט לאשת אחרים. ואם תאמר דלמא בנשי דידהו דלא תפסי בהו קדושי. ההיא לא צריכא היא קרא דהא נפקא לן מדוכתא אחריתא כדאיתא בקדושין (סח, ב) מואחר כן תבא אליה. ועוד דאם איתא דבישראלית תפסי ליה בה קדושין בעכו"ם אמאי אין תופסין לו בה ובשאלתות דרב אחא ז"ל (פרשת וישלח ס"י כה) מפיק לה מדאמרינן במסכת סנהדרין (נז, ב) בעולת בעל יש לה נכסה לחופה ולא נבעלה אין להן, וכיון דלדידהו לית להו אלא קדושי ביאה, גבי בת ישראל אפילו ביאה נמי לא דמקשינן הויות להדדי, ומאן דלא קני בכספא לא קני בביאה.

וכלהו אמוראי דמכשרי מודו דהולד פגום לכהונה. כתב הרמב"ן נ"ר דכיון דגמר קל וחומר מאלמנה כאלמנה מה אלמנה בנה חלל ואם בא על כהנת לוייה וישראלית בתו פסולה לכהונה אף זה כן. ורש"י ז"ל שאמר מנקבה לאו דוקא נקט לה. ואינו נראה מדברי רש"י ז"ל אלא בהדיא קא פריש דאי אפשר אלא בנקבה ובנה דקאמר משום בתה נקט לה (עיין רש"י בד"ה שבנה פגום, וברמב"ן שלפנינו לא הובאו דברי רש"י). ובירושלמי מפורש כן אם ילדה בת פסולה לכהונה דגרסינן התם (פ"ד ה"א) אף על פי דר' יהושע אמר הבא על אחותו הולד כשר, מודה שאם היתה נקבה שהיא פסולה מן הכהונה, אף על גב דרב אמר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, מודה שאם היתה נקבה פסולה מן הכהונה ע"כ. וכן נראה לי ראייה מדאמרינן לקמן (בעמוד ב) עבדיה דרב חייא בר אמי אטבלה לה לההיא עכו"ם לשם אינתתא, א"ר יכילנא לאכשורי בה ובברתה, בה כדרב אסי דאמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה, בברתה דאמר ר' יהושע בן לוי עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. ואם איתא דמאן דפסיל אפ"י בבנו פוסל, למה ליה למימר בברתה לימא יכילנא לאכשורי בה ובולדה דהוּו בכלל ברה וברתה ובשלמא לדברי רש"י ז"ל כיון דבכולה שמעתין איירי בברתה, דבדידה הוא דאיכא לאפלוגי בין פסול ממזרות לפסול כהונה, משום הכי נקט הכא ברתה, אלא אי וולדה ממש אמרו דפסול כלומר בין הבת ובין הבן, ובין בזה ובין בזה אמרו דפסול ובכלהו איירי בכולה שמעתין, אמאי נקט הכא ברתה נימא ולדה.

כיון דבא עליה פסלה דאמר ר' יוחנן מנין לעכו"ם ועבד שפוסל כו'. קשיא לי לימא גר עמוני ומצרי שני שנשאו בת ישראל יוכיחו שביאתן בעבירה ובתם כשרה לכהונה, וכדאמר ר' יוחנן לקמן בפרק הערל (עז, א) גמר עמוני ומואבי עמיו מעמיו להביא בתולה הבאה משני עממין ומאי שני עממין עמוני שנשא בת ישראל וצל"ע (עיין תוס' שם ד"ה רבי יוחנן).

אמר ליה אוי הוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתה. מדאחדר ליה הכין ולא אמר ליה פגום מיהא הוי ולא בעינא לערובי בזרעי פסול כהונה, אלמא משמע דלגמרי מורה ביה להיתרא ואפילו לכהונה. ורב יהודה ורבא נמי דאמרי ליה זיל גלי זיל איטמר ודאי משמע דמורו ביה להיתר גמור, דאי לא הוה אפשר דנפיק מינה חורבא אי מיטמר דתנשא בתו לכהונה. ולפי מה שאמרו בירושלמי שכתבתי (לעיל בד"ה וכלהו אמוראי) וכדברי רש"י ז"ל שפירש בנה פגום לאו דוקא בנה אלא בתה, אין מכאן ראייה להכשירה אם בת היא, אלא בנה מותר לגמרי כל שמותר לישראל

דלאו ממזר הוא ובתו כשרה לכהונה. והא דאמרו ליה זיל איטמר משום שלא יפסלהו מחמת ממזרות קאמרו ליה וכל פגום דקאמרינן בשמעתין היינו לפגום הולד אם בת היא. וכתב הרמב"ן נר"ו (בספר הזכות) נ"ל דהצעה דשמעתא הכין, דרב יוסף סבר דמסהדותיה דרב דימי דאמר משמיה דר' יהושע בן לוי דאף על גב דמכשר משוי ליה פגום לכהונה, מינה שמעינן לכלהו אמוראי דמכשרי, פגום מיהא הוי ואמר ליה אביי סמוך אדרבין דאמר דר' גופיה מורי ביה להיתרא והיתרא לגמרי משמע ואפילו לכהונה ורב נמי ורב יהודה ורבא כולהו מורו בה להיתרא לגמרי וכדאמרן. ולפי זה כיון דמספקינן הלכתא הולד כשר, ולא אמרינן בהדיא הולד כשר לכהונה, ופגום נמי לא אמרינן בהדיא איכא לספוקי אי כר' יהושע בן לוי ורב אסי ורב דימי, אי כרבין ורב יהודה ורבא, הלכך מספיקא לא מנסבינן בתו לכהונה ואם נשא אין מוציאין מידו והולד ספק חלל. וזה לפי דרכו שכתב הוא ז"ל דמה אלמנה בנה חלל אף זה כן.

דף מה - ב

הכין איתא בנוסחאי ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב מה אשת אב לא תפסי בה קדושי וכו' ומאן דמכשר סבר כאשת אב מה אשת אב דלדידיה לא תפסי בהו קדושי לאחרני תפסי בהו קדושי לאפוקי הני דלא תפסי בהו קדושי כלל. וכתבו מקצת מרבתינו (רמב"ן) דלא דייקא שמעתין להאי נוסחא דכל שכן הוא, ומפני שמצאתי הגירסא בספרים מוגהים בישיבת הגאונים ז"ל אני אומר כי יש ליישבה יפה, דמאן דמכשר ה"ק ע"כ ליכא למיתלי בתפיסת קדושין אלא במי שיש לו קדושין בעלמא, דכיון דאית ליה קדושין באחריני והכא לית ליה, אלמא משום חומרא דערוה זו הוא, והויא לה לגבי כאשת אב. אבל עכו"ם ועבד הא דלא תפסי להו קדושי בבת ישראל דלמא לאו משום חומרא דערוה אלא דאינהו לאו בני קדושי נינהו ואפילו בבת מינן כנ"ל. אבל לרב האיי גאון ז"ל נמצא בתשובה (מובא ברמב"ן) אנחנא הכין גריסנא מאן דמכשר סבר כאשת אב מה אשת אב שזרעו מיוחס אחריו הולד ממזר לאפוקי האי שאין זרעו מיוחס אחריו והולד כשר, והאי לישנא הוא בריר טעמיה ע"כ (ועיין שאילתות שם). ויש לי להקשות להאי גירסא דבשלמא עבד אין

זרעו מיוחס אחריו דהוקש לחמור, אבל עכו"ם זרעו מיוחס אחריו הוא כדאמרינן לקמן בפרק הבא על יבמתו ולכולי עלמא מיהא בגיותן אית להו חייס בלאדן בן בלאדן. וניחא לי דבבא על בת ישראל אינו מיוחס אחריו דבן בתך הבא מן העכו"ם קרוי בנך.

כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה. לקמן בפרק מצות חליצה כתבתי בס"ד (קב, א ועיין נדה מט, ב).

הא דאמרינן מי לא טבלה לנדותה מי לא טבל לקריו. איכא למידק דהא אמר ר' יוחנן לקמן (מו, ב) גר צריך שלשה משפט כתיב ביה, ואפילו לטבילה נמי כדאמרינן לקמן אמר ליה שהי כאן ונטבלינך למחר, ואמרינן עלה שמע מינה גר צריך שלשה, ורבינו אלפסי ז"ל כתב דההיא דר' יוחנן לכתחלה, דלא נהגינן ביה מנהג ישראל ולא מנסבינן ליה בת ישראל עד שתטבול בפני שלשה. ועוד צריכה תלמוד דהא אמר ליה ר' יהודה (להלן מז, א) לההוא דאתא לקמן ואמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אי אתה נאמן לפסול בניך, וקא פריש ר"נ דה"ק ליה לדבריך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם, ואמאי אדרבה לפי דבריו ישראל הוא. ועוד דאפילו לדבריו בניו כשרים הם, אלא שבזו יש לומר דאף הבנים לכתחלה פוסלין אותן. ועוד דאמרינן בקדושין בפרק האומר (סב, א) גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר, גר נמי לאו בידו מי יימר דמזדקקי ליה בי דינא, ואם איתא גר נמי בידו דאי בעי מתגייר בינו לבין עצמו וגר הוא בדיעבד. וכתב הרמב"ן ז"ל להעמיד דברי הרב רב אלפסי ז"ל דלכתחילה צריך שלשה בין במילה בין בטבילה, ואלו נתגייר בינו לבין עצמו לגמרי אפילו בדיעבד אינו גר ועכו"ם גמור הוא דמשפט כתיב ביה, אבל אי קביל עליה בפני שלשה לימול וליטבול והודיעוהו מקצת מצות כדינו, והלך ומל או טבל בינו לבין עצמו גר הוא לכתחילה ולא פסלינן לזרעיה, אבל לדידיה לא מנסבינן בת ישראל לכתחלה והשתא ניחא כלהו.

וקדם וטבל לשם בן חורין. כלומר קודם שיטבילנו רבו לשם עבדות. ואינו צריך גט שחרור דהא לא קני ליה גופו אלא למעשה ידיו. ומינה נמי דאי אמר ליה קודם טבילה זיל, לא צריך גט שחרור, דכל שאין לו בו קנין הגוף לא צריך גט שחרור, וכדאמרינן בקדושין (טז, א) עבד עבר גופו קנוי דאי לא לימא ליה באפי תרי זיל וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל, וכ"כ הרמב"ן ז"ל (בד"ה וקדם) וכתב הרב ז"ל דמסתברא דאף על גב דקנה עצמו חייב הוא לכתוב לרבו שטר על דמיו וכאותה ששינו בפרק השולח (גיטין מ, ב) העושה עבדו אפותיקי ושחררו שורת הדין וכו' רשב"ג אומר

אין העבד כותב אלא המשחרר כותב משום דמזיק שעבודו של חברו. וקיימא לן כותיה משום דינא דגרמי, כ"ש לגבי עבד דמשתרשי ליה דהאי דמחייב לשלומי ליה דמי, אף על גב שאינו כותב לו גט כלל.

דף מו - א

הא דאמרינן וצריך לתקפו במים. פר"ח ז"ל וכן בהלכות הרב אלפסי ז"ל כדי שתעלה לו טבילה. ואינו מחוור דפשיטא שאלו אין כל גופו במים לא עלתה לו טבילה, ותניא לקמן (מו, ב) כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה ובבעל קרי. ונראין דברי רש"י ז"ל שפירש (בד"ה לתקפו) צריך כשמטבילו לשם יהדות לעבדות צריך שיתקפנו במים לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות, שאפילו יאמר לשם בן חורין לא יהא ממש בדבריו ע"כ. ויגד עליו ריעו הא דמנימין עבדיה דרב אשי דאמר להו רמו ליה אריסא בצואריה.

הא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור. כבר כתבתיה בארוכה במקומות אחרים (גיטין מ, ב. כתובות נט, ב ועיין ב"ק צ, א).

כתב הרב אלברצלוני ז"ל שהרב מברך על הטבילה שהוא צריך לה ולא העבד. אבל הרמב"ן ז"ל (בד"ה מספיק) דאינו מברך אלא העבד שהוא עושה מצוה ונכנס תחת כנפי השכינה למקצת מצות (ועיין מאירי).

רש"י ז"ל נראה שגורס טבלו עבדיה לפניו. וכן בכל שמועתנו לפניו ולאחריה גרסינן ופירש לפניו קודם שנתגיירה היא ולאחריה לאחר שנתגיירה היא. ואסיקנא דלפניה לא צריך למימר לאחריה צריך למימר, הא בסתמא לא. ומינה דעבד של ישראל לעולם לא קנה עצמו עד שיפרש בין שטבל בפני ישראל בין שטבל שלא בפניו. אבל הרב אלפסי ז"ל גריס בפניה ושלא בפניה, והא לאחר שנתגיירה היא ואפילו בעבד ישראל ממש כל שבפניו אפילו בסתמא ושלא בפניו עד שיפרש. ונראה לי קצת ראייה על זה מדמסריה רב אשי למנימין עבדיה רבינא ולרב אחא, ולא הטבילו הוא בעצמו כדי שלא יטבול סתם בפניו, ולפיכך כל המטביל עבדו ימסרנו לאחרים להטבילו שלא בפניו.

הא דאנחו למנימין עבדיה דרב אשי זוליתא דטינא ואמרו ליה זיל אמטי לבי מרד. נ"ל להחזיקו עבד בפני הכל בשעת מעשה ממש, כדי שלא יכול לטעון שלשם בן חורין טבל.

דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו עבידתא יתירתא. פירש רש"י ז"ל עכו"ם היו וכשאינן נותנין כסף גולגלותם למלך תופסין אותן גבאי המלך. והני דבי רב פפא עשירים היו ופורעין המס לגבאי המלך וקונין אותם לעבדים מהם. וקא מיבעיא ליה אי הוה קנין, דלכי נפקי מיניה ליבעי גיטא דחירותא ופשט ליה דצריכין. ויש מפרשין (רמב"ן ד"ה והא) דגיירם והטבילם בעל כרחן לשם עבדות, וקא מיבעיא ליה אי עבדים נינהו ויכול לגיירם בעל כרחם, אי שעבוד בלחוד הוא ועכו"ם נינהו ואינם גרים בעל כרחן כדאמרינן לקמן (מת, א) וכל עבד איש ומלתה אותו, עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו. ואי קשיא לך אם כן היה לו לשאול תוך זמן אם הם גרים אם לאו. יש לומר דחדא דאית בה תרתיה קא בעיא, דאי פשיטא ליה צריכי גיטא דחירותא ודאי עבדים נינהו ומלין אותן בעל כרחן ומטבילין לשם עבדות.

ויש מפרשין שהן בעצמן לוקחין מהן ממון ופורעין לגבאי המלך, וקא בעיא אי הוי כעכו"ם גופיה שמכר עצמו לישראל וצריך גט שחרור, או דלמא אינו אלא שעבוד בעלמא. ולדידי קשיא לי אי עכו"ם נינהו היכי סתים לישניה ואמר דיהבי זוזי אאינשי, דהוה ליה למימר דיהבי זוזי אעכו"ם. ועוד מאי קאמר ומשתעבדי בהו עבידתא יתירתא. ור"ח ז"ל פירש דגרים תושבים הוו, ולפי פירוש זה אינו קשה. ואי לאו דמסתפינא אמינא דישראל נינהו והיינו דקאמר דמשתעבדי בהו עבידתא יתירתא וכתוב לא תעבוד בו עבודת עבד, ומיהו אינשי דלא מעלו הוו ובעא מיניה אי בעי גיטא דחירותא, כיון דגבאי המלך מוכרין לו. ופשט ליה דמוהרקינהו דהני בספטא דמלכא מנח, דעל דעת כן הם באים לדור בארצו וכאלו לקחם במלחמה שיש לו בהן קנין גוף, דכתוב וישב ממנו שבי (גיטין לח, א) וזה שמכרן לו גופן קנוי לו דעבדים עבריים שנמכרו לו ע"י גבאי המלך, וכי נפקי גיטא דחירותא הוא דצריכין (עיין ריטב"א ומאירי).

שכן מצינו לאבותינו שמלו ולא טבלו. כתב רש"י ז"ל כשמלו בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל תורה וליכנס תחת כנפי השכינה ואיכא למידק מנא ליה דהואי מילה בשעת קבלת התורה, ואי משום דאמרינן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות ט, א) בשלמא

מילה דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים, אי נמי מהכא ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, אכתי משעת קבלת התורה מנא לן דהוה. ואפשר דמשמע להו דקרא דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים שנימולו ביציאתן קאמר, כלומר שמלו אותן שלא היו נמולין, ונמולין הטיפו להם דם ברית, וכדאמרין מבכילתא (פ' רבא פי"ה) היה ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שבועה שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו עליו השלום שהוא גואל את בניו ולא היו להם מצות שיתעסקו בהן כדי שיתגאלו, שנאמר שדים נכוננו ושערך צמח ואת ערום ועריה, עריה מכל המצות, נתן להם הקב"ה שתי מצות מצות פסח ומצות מילה שיעסקו בהן כדי שיגאלנו שנאמר ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמים. והרמב"ם ז"ל (אסו"ב פי"ג ה"ב) כתב מילה היתה במצרים שנאמר כל ערל לא יאכל בו מל אותן משה רבינו עליו השלום שכולם בטלו מצות מילה בהיותם במצרים חוץ משבטו של לוי שנאמר ובריתך ינצורו ע"כ. ולפי דבריו שבט לוי הטיפו מהן דם ברית שאלולי כן במה נכנסו תחת כנפי השכינה. והרמב"ן ז"ל כתב דכל שהיו נמולין לא היו צריכין להטיף דם ברית, דהא סלקא להו מילה דהא מיפקדי עלה. ולא דמי לגבעוני מהול וערבי מהול, דהתם כיון דלא מיפקדי כמאן דלא מהילו דמו וכדאיתא בע"ז פרק אין מעמידין (כז, א) ובני קטורה נמי לא נתחייבו אלא הם אבל זרעם לא. וכן פירש רש"י ז"ל בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נט, ב ד"ה לרבנות), והלכך בני לוי וכל אותן שהיו נמולין כבר, נדונו כנשים להכנס תחת כנפי השכינה בטבילה ועם המילה שלהם.

דף מו - ב

ור' יהושע טבילה באמהות מנא לן סברא הוא דאם כן במה נכנסו תחת כנפי השכינה. קשיא לי דלמא בהזיה. וניחא לי דלכשתמצא לומר דהזיה הויא באמהות על כרחן טבילה נמי היתה, דהא גמירי דאין הזיה בלא טבילה, אלא דהכי קאמר אפילו תמצא לומר דלא היתה הזיה באמהות, מכל מקום על כרחך טבילה היתה דאם לא כן במה נכנסו תחת כנפי השכינה.

הא דאמרינן אינו גר עד שימול ויטבול. אבל הרצאת דמים לא מעכבא. אף על גב דהויא באבותינו מדכתיב וכי יגור אתכם גר או לדורותיכם וכדאיתא בכריתות פ"ד מחוסרי כפרה (שם) שמע מינה שאינו גר עד שימול ויטבול. ואם תאמר דלמא לכתחלה דהא לכולי עלמא לכתחלה מילה וטבילה צריך. יש לומר דאי גר הוא בדיעבד אם כן למה לא הטבילו בלילה דהוה ליה כגמר דין ואפילו בלילה, ואם תאמר עוד מנא ליה מיהא דאינו גר עד שימול ויטבול דילמא טבילה עיקר וכדרי' יהושע. יש לומר דסתמא דמלתא הא דרי' יהושע ליתיה שתהא טבילה עיקר ומילה טפלה, אלא או כרי' אלעזר או כרבנן או כרי' יהודה דאמר או הא או הא.

דלמא דאי קלעי. איכא למידק כיון דגר צריך שלשה מדכתיב ביה משפט אם כן אדרבה על כרחין נבעי מומחין, שהרי אפילו עשרה והן הדיוטות אין דיניהן דין דבר תורה, ואי אפשר לומר דקרא אסמכתא בעלמא הוא, דהא מיכן א"ר יהודה (להלן מז, א) גר שנתגייר בינו לבין עצמו אינו גר. וליכא למימר נמי דאנן שליחותיהו קא עבדינן כדעבידנא בגיטין וקדושין וכדאיתא בפרק המגרש (פת, ב) דשאני התם דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, אבל הכא היאך אפשר למישרי עכו"ם בבת ישראל וכן כל שאר דיני דת משה ויהודית. ויש לומר דכי גמירי שלשה גמירי, מומחין לא גמירי. ואפשר דנפקא להו דשלשה בלחוד כתיב ביה רחמנא משפט ולא למומחין מדכתיב וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם לומר דבכל הדורות מקבלין גרים ואפילו בזמן דליכא מומחין. ומהאי קרא הוא דנפקא להו בפרק ארבע מחוסרי כרפה (כריתות ט, א) דמקבלין גרים בזמן הזה אף על גב דליכא הרצאות דמים. (ועיין רשב"א גיטין שם ד"ה במילתא).

ושמע מינה אין מטבילין גר בלילה. כתב הרמב"ן ז"ל איני יודע אם הטבילוהו בדיעבד מהו שהרי משפט כתיב ביה ותחלת דין ביום הוא והרמב"ם ז"ל (הלכות אסורי ביאה פרק יג הלכה ו) כתב ואם הטבילוהו הרי זה גר. וכבר נתבאר לנו במסכת בבא בתרא (קיד, א) שאם דנו בלילה אין דיניהם דין הלכך מטבילין אותו פעם אחרת ביום ע"כ. ונראה דלכתחלה קאמר דטבילה כגמר דין דמי כיון שכבר קיבל ומל, דאי לא כיון דקאמר שמע מינה גר צריך שלשה פשיטא דצריך טבילה ביום ואם טבל בלילה לא עלתה לו טבילה, דהא שלשה מדכתיב ביה משפט נפקא לן אלא דמשום דטבילה כגמר דין איצטריך לאשמועינן דלכתחלה צריך ביום כנ"ל (מובא במגיד משנה שם).

מי שבא ואמר גר אני יכול תקבלנו תלמוד לומר אתך במוחזק לך. הסכימו כל המפרשים דוקא במוחזק לן בעכו"ם ובא ואמר נתגיירתי, אבל במי שלא נודע ובא ואמר עכו"ם הייתי ונתגיירתי נאמן משום מגו דאלו בעי אמר ישראל אני, דומה למה ששנינו (כתובות כב, א) אשת איש הייתי וגרושה אני שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת, אבל הרמב"ם ז"ל (שם הי"י) כתב בחוצה לארץ צריך להביא ראיה ואחר כך נושא אשה ישראלית ואני אומר שזו מעלה ביוחסין.

דף מז - א

ומעשה באחד וכו'. הקשה הר"א אב ב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ובמאירי) כיון דקיימא לן דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר למאי נפקא מיניה אי הלכתא כרב נחמן דאמר לדברידך עכו"ם אתה. וכי תימא נהי דהולד כשר לקהל פגום לכהונה מיהא הוי, אןן לר' יהודה קאמרינן ולדידיה אפילו נתגייר בפנינו בתו פסולה לכהונה דהא אומר בקדושין (עז, ב) בת גר זכר כבת חלל זכר. והוא ז"ל פירקא דהכא בגר וגירות שבאו שניהם לפני ר' יהודה ובמוחזקין לו שהיו ישראל מעלי. והרמב"ן ז"ל תירץ דר' יהודה כר' עקיבא סבירא ליה דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר, דאיהו כר' עקיבא (להלן מט, א) דריש לא יגלה באנוסת אביו והא דאיפסיקא הלכתא כרב נחמן לא לענין דבריו של ר' יהודה אלא לדידן דקיימא לן דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ופגום מיהא הוי, ולפיכך אינו נאמן ואי משום דבת גר הוא, בהא נמי לא קיימא לן כר' יהודה אלא בת גר זכר בתו כשרה לכהונה.

ואי אתה נאמן לפסול בני בניך. פירוש, אי אתה נאמן לפסול אפילו בניך במקום שיש בני בנים, והראיה מדאמרינן ואינו נאמן על בנו גדול ואוקמינא לאו גדול גדול ממש אלא קטן ויש לו בנים זה גדול, אלמא במקום בני בנים אפילו על בנו אינו נאמן. ומיהו לגבי עצמו נאמן בין הכי ובין הכי דשויה נפשיה חתיכה איסורא, וכן כתב הרמב"ם, וכן כתב

הרמב"ן ז"ל אינו נאמן לפסול הבנים וחוזר וטובל בב"ד.

דף מז - ב

נתרפא מטבילין אותו מיד. ואם תאמר למה אין מטבילין אותו קודם שימול משום דשהויי מצוה לא שהינן. ותירץ הרמב"ן ז"ל (בד"ה נתרפא בתירוץ הבי') דכיון שהמילה קשה עליו מלין אותו תחלה דאי פריש לפרוש, ומיהו אם טבל תחלה הרי זה גר, ותדע לך דהא אמרינן לקמן בפרק הערל (עח, א) גיורת מעוברת שטבלה בנה אין צריך טבילה, והרי קדמה טבילה למילה, ולא תימא דוקא נקבה דאם כן הוה ליה למימר בתה אין צריכה טבילה. פירוש לפירושו אליבא דמאן דדחי התם ואמר עובר לאו ירך אמו הוא ומשום טבילת עובר גופיה ואמיה לא הויא חציצה, אבל למאן דאמר עובר ירך אמו הוא ליכא ראייה מהתם כלל. ולהוא לישנא נמי אפשר דלאו ראייה הוא, ובנה דקאמר היינו בתה. ולכשתמצא לומר דמילה קודמת עיכובא לא הוצרך לפרש דמדקאמר אינו צריך טבילה על כרחין מאי בנה ולדה, ויש כיוצא בה לעיל (מה, א) גבי עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום קל וחומר מאלמנה כו' זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום ומאי בנה בתה לפירושו של רש"י ז"ל וכדאיתא בהדיא בירושלמי שכתבתי שם.

ולי נראה דמילה קודמת לטבילה עכובא, דאלו לא כן לעכוב לעולם היתה טבילה קודמת משום שיהוי מצוה, אלא כיון שהטבילה כולל עיקר גירות ולצאת מטומאת גוים וליכנס בקדושת ישראל, דאפילו בלוקח כלים חדשים מן העכו"ם צריך טבילה, ומן הטענה הזאת וכמו שאמרו בעבודה זרה בגמרא דבני מערבא (פ"ה הט"ו) ולגבי לוקח כלים ישנים נמי אמרו שם (ע"ז עה, ב) מגעילין ומטבילין, לומר דטבילה צריכה לבסוף. אלא דאפשר דהתם אי איטבול תחלה עלתה להן טבילה דלא כתיבא עכובא. וכן כתב שם הראב"ד ז"ל (ד"ה מדיחן ועיין תוה"ב ב"ד ש"ד ובחי' הרשב"א ע"ז שם) וכל שכן הכא דפורש מן הערלה שהוא כפורש מן הקבר כדאמרינן בספחים (צב, א) שהיא צריכה לבסוף, ושתי טבילות לא

אצטריך הכתוב אחת קודם מילה ואחת לאחר שפירש מן הערלה. ואפשר נמי דלכתחלה דוקא ואי עביד עלתה לו טבילה.

גירסת הספרים כן **וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה ובעל קרי**. ופירושו כל דבר שחוצץ בטהרות חוצץ באלו. ואיכא למידק דהא אמרינן בנדה פרק תינוקות (סז, א) אמר ר' יוחנן פתחה עיניה ביותר או שעצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה, והני מיילי לטהרות אבל לבעלה כר"ל כו'. אלמא איכא בטהרות מה שאין כן בנדה. ומיהו אין הספרים מודים שם באותה גירסא אלא כך היא הגירסא שם, ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא דכר"ל ולומר דבשום מקום ליתנהו ואפילו בטהרות ויש שאין גורסין כאן ובנדה והכי קאמר כל דבר שחוצץ בנדה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובעל קרי, וצריך לומר שאין אנו צריכין לכל זה אלא ה"פ כל הדברים שהוזכרו בנדה חוצצין בין באלו בין בנדה וכאלו אמר חוצצין באלו כמו שחוצצין בנדה.

כופה ומטבילה לשם עבדות וכופה ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר בה מיד. יש מי שפירש (רמב"ן) דלכולי עלמא עבדים נמולים בעל כרחם ומטבילים אותם בעל כרחם והכין איתא בפרקי ר' אליעזר (פכ"ט) ר' יוחנן אמר כל הגרים הבאים בישראל נמולין בטובתם וברצונם וביראת שמים הם נמולים ואין מאמינים בגר עד שבעה דורות שלא ישוּבו המים למוצאייהם. אבל עבדים נמולין בטובתם ושלא ברצונם ושלא ברצונם, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' שמעון בן אלעזר אלא בטבילת השחרור, דכיון שאינו יכול לכופה לטבול לשחרור למה יכפנה לטבילת העבדות.

דף מח - א

והא דאמרינן **מאי טעמיה דרשב"א הכי קאמר**, מאי טעמיה בטבילת השחרור שמטבילו שלא לדעתו דכתיב עבד איש כלומר דאלו לאשמועינן דעבד נמול בעל כרחו, ליכתוב וכל עבד מקנת כסף ומלתה אותו, ואם לומר דבן איש דהיינו עכו"ם אינו נמול בעל כרחו, הא לא אצטריך דמהיכי תיתי, אלא לא בא למעט אלא עבד דכותיה, מה בן איש בשחרור

אף עבד איש בבשל שחרור. ואין לשון הסוגייה מתישב היטב לענין זה. אבל הרב אלפסי ז"ל וכן ר"ח כתבו ז"ל במסנקה עבד הלקוח מישראל אין צריך לקבל שכבר קבל, נראה מדבריהם שהם ז"ל מפרשים דאף עבד צריך לקבל ולזה סוגיין השמועה כולה מתחוורת יותר, וכן דעת הרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פ"ג הי"ב).

ולענין טבילת עבד משוחרר, יש מי שאומר (מובא ברמב"ן ועיין תוס' חד מקמאי והם לבעל ההשלמה) דכיון דאינו צריך לקבל אינו צריך שלשה. והביאו ראיה מהא דאמרינן בקדושין פרק האומר (סב, א) גר נמי לאו בידו מי יימר דמזדקקי ליה בי דינא, ואקשינן אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחררך הכי נמי דהו קדושי, ואי סלקא דעתך צריך שלשה הכי נמי מי יימר דמזדקקי לה. ואין משם ראיה כל כך דדלמא אין צריך שלשה בדיעבד אלא לקבלה, אבל לאחר שקבל בפני שלשה ומל וטבל בינו לבין עצמו הרי זה גר, וכמו שכתבנו למעלה (מה, ב ד"ה הא דאמרינן) משם הרמב"ן ז"ל. אבל לכתחלה בין זו ובין זו צריך שלשה.

והרב ר' יהודה אלברצלוני ז"ל כתב שצריך שלשה. והרמב"ם כתב (בהלכות איסורי ביאה שם) כששתחרר העבד צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום. ומשם רבותינו הצרפתים ז"ל ראיתי (בחי' הרמב"ן) שאם שחררו רבו אף על פי שלא טבל אין טבילה מעכבת ואם קדש בת ישראל קדושי

דף מח - ב

הגר זה גר תושב. פירש רש"י שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות, ומזהירו הכתוב על השבת דמחלל שבת כעובד עבודה זרה, ואינו מחוור דגר תושב היינו בן נח והוא אינו מוזהר על השבת, אדרבא אמרו ז"ל (סנהדרין נח, ב) עכו"ם ששבת חייב מיתה. ועוד דבכריתות פ"ד מחוסרי כפרה (ט, ב) אמר ר"ש אחד גר תושב ואחד עבד ואמה התושבין, עושין מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול, וא"ר אידי בר גרשון אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' שמעון, ולא אמר התורה שישבות הגר והעבד

אלא ממלאכתנו, ולא להם אסרה תורה אלא לנו שלא לעשות מלאכתנו על ידי עבדינו ולא על ידי גר תושב. ואף על פי שאין באמירה לעכו"ם דעלמא אלא שבות של דבריהם, הכא גזרת הכתוב היא. ומכאן אנו למדין דעבד העוסק במלאכת בעליו בשבת חייב להפרישו, לפי שהעבד לעולם עושה על דעת רבו, וכאותה שאמרו בשבת (קכא, א) קטן שבא לכבות אין שומעין לו, ואוקימנא בקטן העושה על דעת אביו. אבל בגר תושב אפשר שהוא מותר לפי שאינו עושה אלא מדעת עצמו, וכמו שאמרו שם אי הכי נכרי נמי בעושה על דעת ישראל אמאי אין אומרים לו אל תכבה, ופריק נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד. אלא שבאמירתנו אסור במלאכתנו דבר תורה, מה שאין כן בעכו"ם דעלמא. וצרכי חולה שאין בו סכנה הנעשין ע"י עכו"ם בשבת, נראה גם כן שאסור על ידי עבד ערל, דלא התירו אלא דוקא שבות של דבריהם אבל של תורה שלא במקום סכנה אי אפשר, ונראה לי דלכולי עלמא נמי ואפילו לישראל אחר שאינו רבו אסור, דעבד ערל כגר תושב מה גר תושב אסור אף על פי שאין רשותך עליו אף עבד ערל כמוהו אסור אפילו במלאכת מי שאין רשותו עליו כנ"ל (ועיין עבודת הקדש להרשב"א בית מועד שער ה פ"ה).

דף מט - א

ור' יהושע ליכתוב רחמנא או לא יקח או לא יגלה לא יקח ולא יגלה למה לי. כך היא גירסת הספרים והיא גירסתן של גאונים ז"ל, וכן הוא בפר"ח ז"ל ובהלכות הרב רבינו אלפסי ז"ל. והכי פירושא אי כר"ש התימני ליכתוב רחמנא לא יקח ואנא אמינא אשת אב בכלל היתה ויצאת מן הכלל ללמד על הכלל כולו שהוא חייבי כריתות, שבכרת כללן הכתוב דכתיב ונכרתו הנפשות העושות ולא במיתה כללן, הלכך מחייבי כריתות הוי ממזר. לא יגלה למה לי. אי נמי לכתוב לא יגלה בין לר' עקיבא בין לר' שמעון ומר מוקי לה לחייבי לאוין ומר מוקי לה לחייבי כריתות תרווייהו למה לי לומר לך מחמור הוי ממזר מן הקל לא הוי ממזר.

ור"ח ז"ל כתב מלא יקח ולא יגלה הוי ממזר. כלומר, ולא אשכחן דכתיב לא יקח ולא יגלה אלא בחייבי מיתות ב"ד, שנאמר ערות אשה ובתה

ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה מה שלא כתב כן לא בחייבי לאוין ולא בחייבי כריתות. ונראה שהוא ז"ל אינו גורס מלא יקח עד לא יגלה אלא מלא יקח ולא יגלה הוי ממזר ופירוש נכון הוא. ורש"י ז"ל (בד"ה ה"ג ובד"ה לא יקח) גורס ליכתוב רחמנא לא יגלה לא יקח למה לי. פירוש, ליכתוב לא יגלה דמינה שמעינן או חייבי לאוין לר' עקיבא, או חייבי כריתות לר' שמעון התימני, לא יקח למה לי, שמע מינה דמלא יקח ועד לא יגלה הוי ממזר דלהכי כתביה רחמנא. ואם תאמר אם כן לא יגלה למה לי. יש לומר לחייבו על שומרת יבם של אביו בלאו יתירה. ואינו מחוור דאם כן אדרבה לימא מולא יגלה הוי ממזר ולא יקח לרבות בלאוין, והכי ניחא טפי דלא יגלה סמוך ללא יבא ממזר. ועוד שאין הספרים מודים לגרסתו כך הקשה עליו הרמב"ן ז"ל. וגם כן מן הירושלמי נראה כדברי הגאונים ז"ל דגרסינן התם (פ"ד הי"ד) מה ראוי לומר הלכה כשמעון התימני אמר ר' יוסי בר' חנינא מקום שנכללו כל העריות להכרת יצאת אשת אב ללמד על הממזר.

הכל מודים בבא על הנדה ועלה סוטה שאין הולד ממזר. פירש רש"י ז"ל הכל מודים דנדה ר' שמעון התימני, והכל מודים דסוטה ר' עקיבא. דמתניתין (לעיל מד, א) דהמחזיר גרושתו דלא בעי חייבי לאוין דשאר והכל מודים דשומרת יבם דקתני בברייתא היינו ההוא תנא דר' עקיבא דהיינו ר' סימאי, דאלו לאידך תנאי דר' עקיבא דבעי חייבי לאוין דשאר לא צריכין למימר, דמאי שנא הני, הוא הדין לכל שאר חייבי לאוין דכותיהו דהני. ואינו מחוור דאם כן מתניתין דהמחזיר גרושתו היינו ר' סימאי, ואנן לא אשכחן בקדושין (סח, א) ובכתובות (ל, ב) דאית ליה כי האי סברא אלא ר' סימאי. ועוד דאם איתא דרישא דמתניתין תנא דלא בעי חייבי לאוין דשאר, וסיפא תנא דבעי חייבי לאוין דשאר, כל כי האי לא הוה שתיק גמרא מלפרושי הכין, ועוד דמאי דקא מפרש דלר' סימאי משומרת יבם לא הוי ממזר לא מחוור, דהא תנן בפרק האשה רבה (להלן צב, א) אמרו לה מת בעלה ואחר כך מת בנה ועמדה ונשאת ואחר כך אמרו לה חלוף הדברים הולד הראשון והאחרון ממזר, ותנא עלה זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה. ואקשינן ולימא אין ממזר מחייבי לאוין, ופרקינן האי תנא דר' עקיבא הוא דאמר מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר, מחייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר, אלמא לר' סימאי דלא בעי חייבי לאוין דשאר אף מיבמה הוי ממזר. ועוד תניא בגיטין בפרק הזורק (פ, א) ביבמה תצא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה. ובפרק קמא דמכלתין (יד, א) אמרינן אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות מודים שאין

ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת, ואמרינן לאפוקי מדרי' עקיבא, אלמא לר' עקיבא אפילו מיבמה הוי ממזר.

ולדידי קשיא ליה עוד, דאי לרבי סימאי קאמר מאי שנא לדידיה משאר חייבי לאוין דעלמא, ואי משום דכתיב בה הויה כמו שפרש"י ז"ל, האי לא תהיה אשת המת לא לרבות לא הויה אצל זר קאתי, אדרבה אי אתה בא לומר דבענין הויה דבר הכתוב לסלק ממנה הויה קאתי, וכדרב דאמר אין קדושין תופסין ביבמה לכולי עלמא, מדכתיב לא תהיה. ועוד דהא גרסינן בסוטה בפרק היה מביא (ית, ב) אלא קתני שומרת יבם וכנוסה הא מני ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. לפיכך פירש רבינו תם (בתוס' ד"ה הכל) דסוטה חייבי לאוין דשאר הוא, דזונה לא מפסלא לקהל אלא משום דהוי אשתו היא דנאסרה עליו, ואשתו שארו היא, וכל הני שבאותה משנה דהמחזיר גרושתו חייבי לאוין דשאר נינהו. ומאן הכל מודים דסוטה, אפילו תנא דר"ע דבעי חייבי לאוין דשאר, משום דר' עקיבא תרתי בעי חייבי לאוין דשאר ודלא תפסי בהו קדושי, כר' שמעון התימני דבעי חייבי כריתות והויא דלא תפסי בהו קדושי, והכל מודים דיבמה נמי היינו דוקא ההוא תנא דשאר. ואף על גב דיבמה לשוק לאו חייבי לאוין דשאר היא אצטריך דדלמא סבירא ליה לא תהיה לא תהא בה הויה לזר קאמר כרב, ואשמועינן דאפילו הכי כיון דלאו מלאוין דשאר היא לא הוי ממזר, דר' עקיבא תרתי בעי וכדאמרו. ואי נמי אתא לאשמועינן כשמואל דקדושין תופסין בה ולעולם ר' סימאי לא מודה בשומרת יבם וכדאמרן (ועיין רמב"ן).

גמליאל

רבן

פרק

דף נ - א

רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר מאמר. פירוש בין ביבם אחד ושתי יבמות בין בשני יבמין ויבמה אחת כדקתני לקמן. ויש מפרשים (ריב"ן בתוד"ה רבן גמליאל) דהא דאמר ר"ג דאין מאמר אחר מאמר אליבא דר' עקיבא קאמר דאלו לרבנן דאמרי דקדושין תופסין בחייבי לאוין לא מיבעיא אחר מאמר דרבנן דתפסי קדושין אלא אפילו אחר ביאה דקיימא אידך עליה בלאו דאורייתא תפסי בהו קדושי. ואי קשיא לך אם כן אמאי לא אמרינן עלה בגמרא זו דברי ר' עקיבא כדקאמרינן (להלן נב, ב) על מתניתין דאין לאחר חליצה כלום. יש לומר משום דרבנן דרישא לא אמרי כותיה. ויש מפרשים דרבנן גמליאל אפילו כדברי חכמים קאמר דאין מאמר אחר מאמר, דכיון דמאמר דרבנן היא חד מאמר תקינו רבנן שני מאמרין לא תקינו, דלא אלים מאמר לקנות אחר מאמר אחר. אב חלץ או בעל שנפקעה זיקתו לגמרי ואי קדיש קדושו דאורייתא נינהו מודה רבן גמליאל דהו קדושין.

דף נ - ב

עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין וחליצה. כלומר חליצה אחת דחליצה פסולה אינה צריכה לחזר על כל האחין וכדתניא בהדיא בברייתא (להלן נא, א) וחכמים אומרים נותן גט לשניהם וחליצה לאחת מהן. והא דלא מוטיב מינה לרב (להלן נא, ב) כדמוטיב לה מברייתא. משום דבברייתא קתני בהדיא חליצה לאחת מהן, אבל מתניתין הא אפשר ליה לדחוייה דחליצה לכל אחת מהן קאמר ואשני גיטין סמיד, כלומר צריכות הימנו שני גיטין וחליצה, וכיון דתירץ רב ברייתא דרבנן סברי אין זיקה תו ליכא לאותובי ממתניתא, דאמר לך דרבנן דמתניתין נמי סבירא ליה אין זיקה, דרבנן דמתניתין היינו רבנן דברייתא וברייתא פירושא דמתניתין הוא.

והא דקתני צריכות הימנו שני גיטין אי אפשר לפרש שאינו רשאי ליבם אחת מהן אלא שתיהן אסורות עליו ומוציאין בגט, דהא קיימא לן כלישנא בתרא דרבא (לעיל לב, א) דאמר נתן גט למאמרו הותרה אף היא. ואפילו לדברי רש"י והרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ה ה"ד ועיי"ש פ"ו

הכ"ט) שפירשו דוקא לאחין אבל לו אסורה, מכל מקום צרתה נראה שהיא מותרת אפילו לעצמו, אם כן יתן גט לאחת מהן ותתיבם השניה. ואפילו תמצא לומר דלעצמו בין היא בין צרתה אסורה, מכל מקום תיקשי לן סיפא דמתניתין דקתני וכן אתה אומר בשני יבמין ויבמה אחת לומר שצריכה גט משניהן ואמאי יתן גט האחד למאמרו ויכנוס שני. אלא ודאי הכי פירושו אם בא להוציאן צריכוד שני גיטין וחליצה, וכן נותן גט לשתייהן דקתני בברייתא אם רצה קאמר, ואם רצה לכנוס כונס אחת מהם. ואי קשיא לך הא דאקשינן בגמרא (להלן נא, ב) גבי ברייתא מכדי קסבר רבן גמליאל אין מאמר אחר מאמר ראשונה יבומי נמי תתיבם, ולא אמרינן רבן גמליאל אם בא להוציאן קאמר. תירץ הרמב"ן נר"ו (בד"ה עשה מאמר) דלרבן גמליאל דוקא הוא דאקשינן הכי משום דאיהו מהדר בתר בטולי מאמר שני, ואם כן הוה ליה לאשמועינן רבותא דראשונה יבומי נמי תתיבם בלא גט למאמרו כלל. אבל מדברי רש"י ז"ל שכתב בפי' המשנה נראה דליבומי אי אפשר לו (עיין רמב"ן לעיל ובסוד"ה נתן גט לדעת רש"י ובתוס' הרא"ש כאן).

בין יבם אחד ושתי יבמות בין שני יבמין ויבמה אחת. פירש רש"י ז"ל דהכי קתני הדין האמור למעלה בין ביבם אחד ושתי יבמות בין בדני יבמין ויבמה אחת.

חלץ ועשה מאמר כו'. איבם אחד ויבמה אחת קא מהדר, ואף על גב דתניא לעיל הדר תניא הכא משום סיפא דבעי לאיפלוגי בין ביאה לחליצה. והקשה עליו הרמב"ן נר"ו דהא סיפא דקתני בין בתחילה בין באמצע וכו' ופלוגתא דר' נחמיה, כולה בין ביבם אחד ויבמה אחת בין בשני יבמין או שתי יבמות היא. ופירש הוא נר"ו דחלץ ועשה מאמר כו' הדר לכלהו בין ביבם אחד ויבמה אחת בין לשתי יבמות ושני יבמין. וקשיא לי דהא ודאי בגמרא משמע דהך סיפא דמתניתין איבם אחד ויבמה אחת קאי כדברי רש"י, מדאקשינן (להלן נג, ב) בשלמא חלץ ועשה מאמר אצטריך אלא חלץ ונתן גט למה ליה, ואי ביבמה אחת ושני יבמות אצטריך לאשמועינן שאין שני נאסר בקרובותיה. ואי נמי ביבם אחד ושתי יבמין אצטריך לאשמועינן דאינו נאסר בקרובות שניה. ואף על גב דמתניתין כללא הוא אף ליבם אחד ויבמה אחת, מכל מקום אף על גב דלא אצטריך ליבם אחד ויבמה אחת, אצטריך משום שארה. אלא דקשיא לי ומאי דוחקא דגמרא דאוקמה ביבם אחד ויבמה אחת וקא קשיא ליה חלץ ונתן גט למה לי, לוקמה אכלהו כפשטיה דמתניתין ולא תקשי ליה. ושמא נאמר דכולה סדרא ליבם אחד וליבמה אחת, וליבם

אחד ושתי יבמות ויבמה אחת ושני יבמין הא תנא ליה לעיל ותו לא
אצטריך למיתני להו זמנא אחרינא, וכל עיקרא דהך סיפא משום פלוגתא
דרי נחמיה בלחוד היא, ולא הוה ליה לתנא להדורי אכלהו אלא אסדרא
קמא דמתניתין דהיינו יבם אחד ויבמה אחת ולא שמועין עלה פלוגתא
דרי נחמיה ורבנן, משום הכי משמע ליה לגמרא דארישא בלחוד קא
מהדר כנ"ל.

גמרא: גזירה ביאה אחר הגט אטו ביאה אחר חליצה. ואף על פי שכבר
אסרו ביאה אחר הגט אצטריכו עוד לפסול ביאה שלאחר הגט משום דאי
לא הא לא קיימא הא.

כל הכי תחלוץ ותיזיל. פירש רש"י (בד"ה כל) בניחותא כלומר מאי
איכפת לן כל ימיה תחלוץ. ואינו מחוור בעיני חדא שאין הלשון הולמו,
דהכי הוה ליה למימר תחלוץ ומה בכך. אי נמי תחלוץ ותיזיל דלשון כל
הכי לשון תימה משמע. ועוד אמאי לא איכפת לן אם אתה אומר חולצת
מתיבמת. ולי נראה דבתמיהא קאמר כלומר וכי כל כך תחלוץ ותיזיל,
ומה תועלת יש לו בדבר זה, דבשלמה לביאה אחר חליצה איכא למגזר
דלמא לבתר דחלץ לה לזו שלא מצאה חן בעיניו חוזר ומיבם לזו, ואפילו
ביבמה אחת איכא למיחש שמא ימלך בו ליבם אחר שחלץ. ואי נמי
לביאה אחר ביאה דלמא תמצא חן בעיניו השניה אחר שיבם את
הראשונה ויגרש זו ויקח השניה, וכל שכן בשני יבמין ושתי יבמות, אבל
חליצה אחר חליצה מאי הנאה אית ליה ולמה לי דחליץ והדר חליץ כנ"ל.

דף נא - א

אמר רבא מאי טעמיה דר"ג. מסתברא דהא דלא בעי טעמא לרבנן, משום
דפשיטא הוא דהדין נותן דכיון דלא הופקעה זיקת הבית לגמרי במאמר
או בגט ועדיין זיקתן קיימת, דינא הוא דכי היכי דמאמרו של זה קני הכי
נמי קני מאמרו של שני, וכי היכי דגטו של זה דחי גטו של שני נמי לידחי,
ויאסרנו בקרובות דהא זיקתו קיימת, והלכך טעמייהו דרבנן פשיטא
ליה. ובכלהו שמעתין לא שקלינן לפרושי אלא טעמיה דרבן גמליאל אי
קמא קני בתרא נמי ליקני כדאמרן, ואביי דאמר ורבנן כל חד וחד תקינו

ליה גט ומאמר, לא הוי צריך, אלא איידי דפריש טעמיה דרבן גמליאל דאצטריך ליה, פריש נמי טעמייהו דרבנן אף על גב דלא אצטריך ליה. ומיהו בספרים מדוקדקים ליתא כלל.

ואי סלקא דעתך מספקא ליה תהוי ביאה כבתחלה ותקני דתנן הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום. פירש רש"י ז"ל (בד"ה ניהוי) בין בגט אחר ביאה ומאמר בין במאמר אחר ביאה וגט תהוי הבעילה כבתחלה ממ"נ, גט אחר ביאה ומאמר לא להני, דאי מאמר קמא קני לגמרי תו לא מהני ביאה וגט אבתרה, ואם מאמר לא קני מידי נמצאת ביאה שלאחריו ביאה בתחלה וכשרה. וכן במאמר אחר ביאה וגט אי גט קמא דחי תו לא אהני ביאה ומאמר אבתריה, ואי גט לא דחי מידי נמצאת ביאה שלאחריו תחלה וכשרה. וקשיא ליה דלא הוי ליה למימר תהוי ביאה כבתחלה, דדלמא מאמר קמא קני ואי גט קמא דחי ולא הוה ליה למימר אלא ואי אמרת מספקא ליה לא ליהני אחר ביאה כלום ממה נפשך. ותו היכי מצינן למימר דאי מאמר קני לא תהני ביאה שלאחריו, דהא כי אמרינן נמי דמאמר קני לאו קני ממש שלא תהא ביאה אחריו קאמרינן, דמאמר דרבנן וביאה דאורייתא, ולא אתי מאמר דרבנן ומפקיע ביאה דאורייתא וכדאמרינן נמי לאביי הא ביאת פסולה עדיפא ממאמר, דאלו מאמר אחר מאמר לא מהני ביאה אחר מאמר מהני, כלומר משום דמאמר דרבנן וביאה דאורייתא. ואפילו תמצא לומר דמאמר דאורייתא מכל מקום המאמר אינו גומר כביאה לכולי עלמא, אם כן על כרחין יש ביאה אחר מאמר. ונראין דברי רבינו חננאל ז"ל שפירש ואי אמרת מספקא ליה מאמר אי קני או לא קני תבא הביאה ודאי ותדחה למאמר צרתה דהא ספק ותהוי ביאה זו תחלה ותקנה קניה גמורה ולא יועיל גט אחר זאת הביאה. אחר כך מצאתיה בירושלמי (בפרקין ה"א) מפורש כדברי רש"י ז"ל דגרסינן התם רבן גמליאל כר' שמעון המאמר או קונה או לא קונה כו' נשמיענה מן הדא רבן גמליאל מודה לחכמים שיהא גט אחר מאמר ומאמר אחר גט כו' אין תימר המאמר או קונה או לא קונה מאי נפשך קני מאמר אין אחריו כלום לא קנה המאמר ותקנה הביאה ולא יהא אחריה כלום הדא אמרה שהאומר קונה ומשייר. מאמר אחר גט היאך עבידא היו שלש יבמות נתן גט לזו ובעל לזו ועשה מאמר בשלישית הדא אמרת שהגט פוטר ומשייר ואין תימר הגט פוטר או לא פוטר מה נפשך פטר הגט אין אחריו כלום לא פטר הגט תפטור הביאה ולא יהיה אחריה כלום הדא אמרה שהגט פוטר ומשייר ע"כ בירושלמי. וזה מפורש כדברי רש"י ז"ל (ועיין ריטב"א ומאירי).

לימא תהוי תיובתא דשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה. והוא הדין דהוה מצי לאקשוויי נמי לסיפא דמימריה דשמואל דאמר חלץ לבעלת המאמר לא נפטרה צרה, דהא ר"ג עשה מאמר בזו ומאמר בזו חולץ לראשונה קאמר, אלא אמר חדא והוא הדין לאידך. וכתב רש"י ז"ל (בד"ה לימא) דמדרבנן ליכא לאותובי לשמואל דאף על גב דאמרי רבנן וחליצה לאחת מהן אלמא חליצת בעלת הגט פוטרת צרתה לא קשיא לשמואל, דהכא היינו טעמא דתרווייהו זיקתן קלישא דהא אמרי רבנן יש גט אחר גט, ע"כ לומר דכי קאמר שמואל דחליצה מעולה בעינן, היינו בדאיכא מעולה וגרועה לא פטרה גרועה את המעולה, אבל כל היכא דכי הדדי נינהו בפסול, חדא מנייהו פטרה חברתה. וכן הלכתא דקיימא לן כרבנן דאמרי חליצה לאחת מהן, ותנן נמי במתניתין מאמר בזו ומאמר בזו צריכות הימנו שני גטין וחליצה ולא קתני שתי חליצות כדקתני שני גיטין. והא דקתני גט לזו וגט לזו צריכות הימנו חליצה, הא אוקימנא בגמרא (להלן נג, א) דבחדא חליצה סגיא וצריכות דעלמא קתני. וכבר הארכתני בריש פרק ארבעה אחין בס"ד.

ופרקין כי אמר שמואל אליבא דמאן דאמר יש זיקה. וכתירוצא דרב אשי שם בריש פרק ארבעה אחין (כז, א) וכבר כתבתי שם דמאן דמוקי לה התם לדשמואל כמאן דאמר אין זיקה, קא מתרץ לה להא דפליגי רבנן עליה דרבן גמליאל אף בזו, כלומר בשיש גרועה וחשובה שאין הגרועה פוטרת החשובה ושמואל דאמר כרבנן. והא דקתני חולץ לאחת מהן משום דתרווייהו חליצות פסולות נינהו לרבנן ושם הארכתני בס"ד.

דף נא - ב

הא דאמרינן ומדרבן גמליאל סבר אין זיקה רבנן סברי יש זיקה. לאו למימרא דממלתייהו שמעינן לה, אלא סברא בעלמא הוא דקאמר, דקא סלקא דעתך דפליגי עליה רבנן דרבן גמליאל אף בזו, ופרקינן דלאו בהא פליגי כלל אלא במאמר אחר מאמר ובגט אחר גט הוא דפליגי וכן פירש רש"י ז"ל (בד"ה רבנן). ול"נ דמדקאמר דרבן גמליאל סבר יש זיקה קא סלקא דעתך דבהא הוא דפליגי ועיקר פלוגתייהו בהכין תליא, דמשום

דרבן גמליאל סבירא ליה אין זיקא הוא דקאמר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר מאמר, דכיון דקלישא לה זיקא מידחייא מכולא ביתא בחד גט ומיקניא בחד מאמר, אבל רבנן סבירא להו יש זיקה, ומשום הכי כל חד וחד תקינו ליה גט ומאמר דזיקתו של זה לא מידחייא בגיטא דאחיה, ולא מיקניא לאחיה במאמרן ואמר ליה לא.

והא דאותביניה לרב הונא מסיפא. הוא הדין דהוה מצי לאותוביה מרישא דקתני נתן גט לזו וגט לזו חולץ לאחת מהן, דאלמא חליצה פסולה פוטרת צרתה, כל שכן דפטרה נפשה מאחין. אלא דניחא ליה לאותובי מדדמי ליה ממש ולא לאותביה בהוא הדין.

ר' שמעון דתניא אמר להן ר' שמעון לחכמים אם ביאת ראשון ביאה וכו' והא ביאת בן תשע כמאמר שויה רבנן וקאמר ר' שמעון ביאת שני אינה ביאה. והא דקאמר אם ביאת ראשון ביאה דמשמע לישנא דספיקא, לדבריהם דרבנן קאמר להו. ובמקומה פרק האשה רבה פירש רש"י ז"ל דלר' שמעון ספק קניא ספק לא קניא. וכן נראה כדבריו מדאמרינן לעיל בריש פרק כיצד (להלן צו, ב ד"ה ור"ש אומר) והא טעמיה דר' שמעון משום מאמר ולא מאמר הוא, דאלמא מאמר לר' שמעון לאו מיפשט פשיטא ליה דקני אלא ספוקי מספקא ליה. והכי מפורש בירושלמי דגרסינן התם בפירקין דהכא (ה"א) ר' שמעון אומר המאמר קונה או לא קונה מאי טעמא דר' שמעון יבמה יבא עליה זו הביאה ולקחו לו לאשה זו המאמר כשם שהביאה גומרת בה כך המאמר גומר בה או יבמה יבא עליה והרי היא לקוחה לו והמאמר לא הועיל בה כלום. והא דקאמר הכא דלר' שמעון מאמר קונה קנין גמור הכי קאמר, דמדברי ר' שמעון נשמע דלכשתמצא לומר דמאמר קונה לאו קונה ומשייר הוא אלא קונה קנין גמור, ומיהו לר' שמעון גופיה לאו קונה קנין גמור כדאמרן כנ"ל. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל בפרק האשה רבה (שם).

הא דמייתינן לר' שמעון מביאת בן תשע ואצטרכינן לדיוקא דביאת בן תשע כמאמר שויה רבנן. תמיהא לן אמאי לא מייתינן ליה ממאמר ממש דתניא (בפ"ד אחין) [צריך לומר פרק כיצד יט, א] אמר להן ר' שמעון אם מאמרו של שני מאמר אשת שני הוא בועל, ואם מאמרו של שני אינו מאמר אשת ראשון הוא בועל. ויש לדחוק ולומר דאי מההיא הוה אמינא דדלמא לרבנן קאמר להו דלאו סברא הוא למיגזר באשת שני יבמין.

והא דאמר ר' שמעון ביאה שני אינה ביאה. פירש כאן רש"י ז"ל ואי משום שזנתה דקיימא לן ביאת בן תשע ביאתו ביאה וכדתנן בפרק יוצא

דופן (נדה מה, א) בא על אחת מכל העריות שבתורה מומתות על ידו, אפילו הכי לא מתסרא על בעלה אלא על ידי קנוי וסתירה. וזה תימא גדול פה קדוש היאך יאמר דבר זה דהתם על ידי עדים עסקינן דאי לאו אינן מומתות. ואטו על ידי קינוי וסתירה מיתסרא על ידי עדים לא וכדפרכינן בפרק קמא דכתובות (ט, א) בשמעתא דהאומר פתח פתוח מצאתי, ומתרחץ דהכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים וקנוי וסתירה אפילו בעד אחד. ואף רש"י ז"ל בעצמו חזר בו בפרק האשה רבה (שם בד"ה ור' שמעון הראשון) ופירש טעמא דלא מיתסרא כגון שבא עליה והיא שוגגת. ואי נמי יש לפרשה בקטנה דפתוי דקטנה אונס הוא כדאיתא לעיל בשלהי ד' אחין (לג, ב). אי נמי באנוסה והיא נערה בחיי האב ובא עליה לדעת האב, דאף על גב דמאמר דיבמה כקדושין דעלמא ולא קני אלא לדעת כדאיתא בריש פרק כיצד (ט, ב) הכא הא איכא דעת האב. והרב אב"ד ז"ל תירץ משום דכיון דקטן הוא ואין לו אישות גמור לא מיסתרא עליה בזנות כדגרסינן בפרק קמא דקדושין (יט, א) אשר ינאף את אשת רעהו איש פרט לאשת קטן ואוקמה אביי ביבם בן תשעה. (ועיין רמב"ן ובתוס' ד"ה אי אר"י שהוא ט"ס).

רבי נחמיה מאי היא דתניא ר' נחמיה אומר אחת בעילה ואחת חליצה כו' והא ביאה פסולה כמאמר שוויה רבנן. פירש רש"י ז"ל (בד"ה והא) דלא נפקא בגט אלא בעיא גט וחליצה כמאמר. ורמו אשמעתין היכי אמרינן דביאה פסולה כמאמר היא, והא לכולי עלמא משמע דיש גט אחר מאמר ואלו ביאה פסולה לר' נחמיה אין אחריה כלום כדקתני במתניתין. ותו דבהדיא משמע לקמן בפרק בית שמאי (קיא, א) דלר' נחמיה ביאה פסולה פטרה לגמרי ולא בעינן חליצה כדאמרינן התם גבי קטנה וחרשת הא מני ר' נחמיה היא דאמר ביאה פסולה פוטרת ולא בעי חליצה. והדין נותן דהא מאי טעמא אמור רבנן ביאה פסולה אין אחריה כלום משום גזירה דביאה אחר חליצה או משום ביאה אחר ביאה כדאיתא לעיל (נ, ב) ואלו ר' נחמיה לית ליה גזרה כדאמרינן בשלהי פרקין (נג, ב) ר' נחמיה סבר כיון דחליצה וביאה דאורייתא מידע ידעינן. אם כן לדידיה ביאה פסולה אמאי בעיא חליצה. והרב אב"ד ז"ל פירש דלר' נחמיה ודאי ביאה פסולה פוטרת ואין אחריה כלום ויוצאה בגט ולא בעינן חליצה, והא דאמרינן הכא דכמאמר שוויה רבנן לומר דאינו מאכילה בתרומה מחמת אותה ביאה כדרך שמאמר אינו מאכיל, דמכל מקום ביאה פסולה היא ומפקינן לה מיניה. והקשה עליו הרמב"ן נר"ו דאם כן היכי פשיט מיניה ר' יוחנן דמאמר קונה קנין גמור לר' נחמיה דביאה פסולה קונה קנין גמור לדידיה אלא שאינה מאכלת בתרומה ולא מדינא אלא משום דפסולה ליה

מדרבנן, מה שאין כן במאמר דמדינא לא קני, וכיון שכן דלמא סבירא ליה לר' נחמיה דלא קני קנין גמור.

ורבותינו בעל התוספות ז"ל (ועיין תוספות הרא"ש ובתוס' ד"ה ביאה בשם ר"י) פירשו דהכי קאמר והא ביאה פסולה כמאמר שוויה רבנן ומשום לתא דידה הוא דתקיננו רבנן מאמר אחר מאמר, דבדין היה שלא יקנה מאמר שני שכל מה שקנה מאמר שני כבר קנה ראשון, אלא כיון דיש מאמר אחר ביאה פסולה משום הני גזרות דלעיל, תקיננו רבנן מאמר אחר מאמר, הלכך לרבי נחמיה דאמר אין ביאה פסולה כלום למה יהא מאמר אחר מאמר. ואם תאמר גט אחר גט למה תקיננו. יש לומר משום סירכא דמאמר. ואין הלשון מחוור לפי פירושם דלא הוה ליה למימר דביאה פסולה כמאמר שוויה, אלא אדרבה הוה ליה למימר והא מאמר משום ביאה פסולה היא. ועוד דאדרבה שני מאמרין טעמא אית להו משום דכל וחד כיון דזיקתו קיימת דינא הוא דנתקין ליה מאמר כיון דתקון מאמר כלל. והיינו דלא איבעיא לן לעיל (נא, א) טעמא לרבנן, דפשיטא הוא ובעינן מאי טעמיה דרבן גמליאל, דלדידיה אצטריכא לטעמא אמאי לא תקיננו מאמר ליבם שני כדתקיננו לראשון, אי נמי ליבמה שניה כדתקוני לראשונה אלמא לאו משום לתא דביאה פסולה היא, דאם כן מיבעיא הוי בעי לה מאי טעמא תקיננו כי היכי דבעי (לעיל נא, ב) מאי טעמא אמרו ביאה פסולה (אין) [בכתב יד: יש] אחריה כלום. ולספרים נמי דגרסו (לעיל נא, ועיי"ש בד"ה אמר) ורבנן כל חד וחד תקיננו ליה רבנן מאמר הוה להו לפרושי מאי טעמא, דהא אכתי לא ידעינן מאי טעמא תקיננו לכל חד וחד.

והרמב"ן ז"ל פירש דרבי יוחנן סבירא ליה דביאה פסולה לר' נחמיה כמאמר היא בקנינה, לומר שאינה פוטרת ועדיין צריכה חליצה לזיקתו ואינה פוטרת צרתה כמאמר, אלא דעדיפא מאמר שאין אחריה גט ומאמר, וטעמיה דרבי נחמיה משום דאיהו גזר קצת ביאה אחר הגט אטו ביאה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר הוא משום ביאה אחר ביאה, ולפיכך פסלו את הביאה במקצת שלא תהא פוטרת צרתה ושתהא היא צריכה חליצה, והכל יודעין שאלו היתה חליצה או ביאה בתחלה לא היתה ביאה שלאחריהן כשרה, ואף על פי שאין אחרי הביאה הפסולה גט ומאמר, לא אתו למטעי בה כיון דמדאורייתא הוא מידע ידעי. ובהיכר שעשינו לה שהצרכנו חליצה אמרו כיון שהביאה דאחר הגט פסולה במקצת ביאה אחר חליצה פסולה היא לגמרי דחליצה דאורייתא, זו היתה סברתו של רבי יוחנן. וההיא דפרק ב"ש (להלן קיא, א) דאתינן

למימר דלר' נחמיה ביאה פסולה פוטרת ואינה צריכה חליצה לית ליה כרבי יוחנן, ובמסקנא אידחיא לה ההיא אוקימתא משום טעמא אחרינא. ואפשר שזה דעת רש"י ז"ל שפירש במשנתנו (לעיל נ, ב ד"ה אין אחריה כלום) דלרבי נחמיה אין אחריה כלום ויוצאת לגמרי בגט, וכאן פירש שהיא צריכה חליצה דהיינו סבריה דרבי יוחנן.

וגם זה אינו מחוור בעיני, דאי אמרת אינה פוטרת היכי משכחת לה ביאה לבסוף, דאי לומר שאין אחריה לא גט ולא מאמר היינו ביאה באמצע ליתא, דהא תנן נמי כהאי גוונא בחליצה דתנן החליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף בין אחריה כלום, ועל כרחין התם כי קאמר בין בתחלה כגון שחלץ ועשה מאמר ונתן גט, ובאמצע כגון שעשה מאמר וחלץ ונתן גט, ובסוף כגון שנתן גט ועשה מאמר וחלץ והלכך אף בבעילה בין בתחלה כגון שבעל את זו ועשה מאמר בזו ונתן גט לזו, ובאמצע כגון שעשה מאמר ובעל ונתן גט ובסוף כגון שעשה מאמר ונתן גט ובעל וכן פירש רש"י ז"ל.

ור"ח ז"ל כתב כמאמר שוויה רבנן כדתניא בתוספתא (פ"ז ה"א) אימתי אמרו אין אחר בעילה כלום בזמן שהיא בתחלה ואם אינה בתחלה הרי הוא כמאמר. ואף על פי שאפשר לומר שזו כרבנן היא ולא כר' נחמיה, אפשר שסברת הרב ז"ל לומר שהיא לר' נחמיה מפני שבראשה של תוספתא זו הזכיר ר' נחמיה, והוא ניהו שהזכיר שם אין לאחר בעילה כלום, דהכי תניא בתוספתא התם כיצד שלש יבמות ויבם אחד ועשה מאמר בזו ובעל את זו וחזר ועשה מאמר בזו ר' נחמיה אומר ראשונה צריכה גט ואין אחר בעילה כלום מקל וחומר כו', וחכמים אומרים צריכות שלשה גיטין וחליצה אחת מהן אימתי אמרו אין אחר בעילה כלום, אדרי נחמיה קא מהדר דהוא קאמר לה התם בהדיא זה נראה לי לדעת הרב ז"ל. וליתא דהא בהדיא אמר ר' נחמיה בשלש יבמות ויבם אחד שאם עשה מאמר בזו ובעל את זו וחזר ועשה מאמר בזו דראשונה צריכה גט אבל השלישית בעלת המאמר אינה צריכה כלום שאין לאחר ביאה האמצעית כלום, ועלה קא מיפלגי עליה חכמים ואמרו שאף שלישית זו צריכה גט דמה שאמר ר' נחמיה אין אחר בעילה כלום לא אמרו אלא בזמן שהיא בתחלה ולפיכך דברי הרב ז"ל צ"ע.

הא דאקשינן והא תניא לוקה. פירש רש"י דקא סלקא דעתך דמדאורייתא קאמר דלוקה מלקות ארבעים משמע ואין מלקות ארבעים אלא על דברי תורה. ואיכא למידק דהא ודאי מאמר דרבנן הוא והיכי הוה סלקא דעתא דלקי דבר תורה. ואפשר לומר דקא סלקא דעתיה שאין המאמר גומר בה להוציאה בגט אלא הביאה, מיהו מאמר צריכה כדי שתהא קנויה לו קודם שיפגע בה שעל ידי כך התירה לו הכתוב, ושמה היה סבור דמאמר דאורייתא הוא, וכענין שאמרו בירושלמי (ה"א) ולקחה לו לאשה זה המאמר ומדרש גמור הוא כדאיתא התם בפרקין דהכא. ויש מפרשים (רמב"ן) דמקשה סבר נמי דמלקות דרבנן קאמר, אלא דהכי קא קשיא לי, מדקאמרת קנה ואין צריך לעשות בה מאמר אחר בעילה אלמא לא תקינו רבנן אלא בלכתחלה והא דתניא לוקה על בעילתו מדבריהם וכיון שכן צריך הוא לחזור ולעשות מאמר קודם שיחזור וישנה לבעול. ופריק דהתם לאו משום תקנתא דמאמר הוא אלא משום פריצותא דעבד. וכן הדין בכל קדושין דעלמא ולעולם מאי דעבד עבד ואינו צריך לחזור ולקדש. והא דקאמר מכת מרדות מדרבנן לא הוה צריך, דמעיקרא נמי הכא סלקא דעתיה, אלא משום דבעי לפרושי דבכל קדושין נמי מלקינן ליה מדרבנן משום פריצותא אמר הכי, כלומר מכת מרדות זה משום חוצפא כי האי תנא דאמר משמיה דרב מנגיד מאן דמקדש בביאה.

הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי בין על ידי אביהוכו'. כלומר יכול הוא לקדשה בלשון זה אפילו במקדשה על ידי האב והוא שבגרה כלומר אבל אם לא בגרה צריך הוא לומר הרי בתך מקודשת לי ולא בלשון הרי את וכבר הארכתני בה בפרק קמא דקדושין (ט, א ד"ה כתב השני) בס"ד.

הרי אמרו אמר לבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט. איכא למידק דבפרק כל הגט (כו, ב) תניא איפכא דתניא כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט. וכתב רש"י ז"ל דהכא הרי זה גט דבר תורה קאמר והתם אינו גט משום גט ישן מדבריהם. ויש עוד לפרש אינו גט דהתם לומר שאינו מגרשה בו לכתחלה והרי זה גט דהכא לומר שאם נתגרשה בו תנשא לכתחלה. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב (הלכות גרושין פ"ג ה"ו) אמר לסופר כתוב גט לפלונית ויהיה עמי לכשאכנסנה אגרשנה בו ונכתב ונשאה וגרשה בו אינו גט מפני שלא היתה

בת גרושין ממנו כשנכתב אבל אם אמר כתוב גט לארוסתי כשאשאנה אגרשנה בו וכנסה וגרשה בו כשר ע"כ. אבל רבינו תם ז"ל (בתוס' ד"ה לכשאכנסנה) כתב דמדקאמר התם אינו גט משמע דאינו גט כלל ואפילו נשאת בו תצא, ולא דמי לגט יש דגט ישן דליכא אלא יחוד בעלמא אם נשאת לא תצא, אבל הכא דכנסה ואיכא ודאי ביאה פסול לגמרי. ותירץ דהכא מיירי בשכתוב בו זמן של נתינה דהכי קאמר להו כתבו גט לכשאכנסנה, וקא משמע לן דאפילו הכי באשה דעלמא אינו גט מפני שלא נכתב בצואת הבעל, דמעיקרא לאו בת גרושין היא ואין בידו לעשות שליח, ואחר שכנסה לא צוהו. והתם מיירי בכותב בו זמן של עכשיו והלכך פסול לגמרי. אי נמי איכא לפרושי דהכא בכותב מעכשיו ובשכתב בו חדש שנה שבוע, והתם בכותב עצומו של יום שנכתב בו.

דף נב - ב

הא דבעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כו'. קשיא לן מאי קא מבעיא ליה. אי מדאורייתא קא מיבעיא ליה אם כן היכי קאמר כיון דלא עבד בה מאמר לא ואי מדאורייתא מאמר בדאורייתא לא משמש כלום, דמאמר דרבנן הות ומדאורייתא לא מעלה ולא מוריד. ואי מדרבנן מיבעיא ליה פשיטא דגט הוא לפסלה, דהא כשהיא יבמתו אלו נתן לה גט בלא מאמר פסלה עליו ועל האחין ופסולה מן הכהונה. ויש לומר דמדרבנן קאמר והכי קא מיבעיא ליה, כיון דבשעה שאמר לסופר לכתוב לה גט הות אגידה ביה ובת איגרושי היא מדרבנן ואי בעי פסיל לה בגט, מעתה יש לו יד לכתוב לו גט ואף על פי שלא גרשה עד שכנסה ונעשית אשתו גמורה דבר תורה מכל מקום מגורשת היא מדבריהם ופסולה מן הכהונה, או דלמא כי תקינו רבנן גט ולפוסלה הני מילי כשהיא יבמה, אבל משנשאת ונעשית אשתו גמורה ומעיקרא לא היתה לו בה הויה כלל, כאשה דעלמא היא ואפילו ריח הגט אין בו, אלא אם כן עשה בה מאמר. אבל אם עשה בה מאמר פסלה מן הכהונה דגזרינן בה משום ארוסה בעלמא, דמשעשה בה מאמר לארוסה דמיא ומדרבנן. אלא דקשיא לי דהא ודאי דמדבעי להא הא דאמר לבלר כתוב גט לארוסתי, משמע דמבעיא בעי לה אי דמיא לארוסה לגמרי או לא, כלומר אם גיטו מחוור

דבר תורה להתירה לשוק בגט זה, כדרך שהאומר כתוב גט לארוסתי מגרש ומתיר לשוק, דאי לא תימא הכי לא הוה ליה לרמי בר חמא למיסתמא למלתיה והוה לפרושי ליבמתו מהו לפסלה לכהונה. ואל תשיבני בעיא דאביי דלעיל (ע"א) דבעי מרבה נתן לה גט ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהו, ולא פירש מהו לפוסלה לכהונה, דהתם גט יבמין הוא ועל כרחין לפסולא ולא להתירא קאמר. ועוד קשה לי קצת דהוה ליה לרמי בר חמא למימר ליבמתו עד שלא עשה בה מאמר מהו, כיון דעיקר בעיא בשלא עשה בה מאמר תליא. ומן הדוחק יש לי לומר דרמי בר חמא תרתי בעי וחדא מגו חדא קא בעי והכי קאמר, כיון דאגידה ביה דבר תורה ומן שמיא אקנו לה ניהליה כארוסתו היא, והואיל ובידו להתירה לשוק בחליצה בידו לעשות שליח אפילו על הגט, ושליחות בעל קרי ליה אף על פי שאין בידו להתירה בגט ממש. או דלמא כיון שאין בידו לגרשה בגט ממש כאשר דעלמא היא לגבי גט, ואינו גט להתירה לעלמא אבל לפסלה מיהא הוי גט או דלמא אם לא עשה בה מאמר אפילו לפוסלה לכהונה אינו גט אחר שנשאה ועלתה בתיקו. ולפי מה שפירשתי הוי ספק בשל תורה ולחומרא ואם מת חולצת ולא מתייבמת ואם אשת כהן היא אסורה לו. אבל לפי הפירוש הראשון הוי ספק בשל דבריהם ולקולא. ומדברי הרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין שם) נראה כדברי שהוא ז"ל כתב אמר לסופר כתוב גט לארוסתי כו' כתבו ליבמתו ואחר שיבמה גרשה בו הרי זה ספק גרושין הואיל ואינה אשה גמורה כשכתבו ע"כ. וצ"ת.

הא דאמרינן **זו דברי רבי עקיבא שהיה עושה חלוצה כערוה**. לומר שהיה עושה חייבי לאוין כחייבי כריתות לענין קדושין. (והרמב"ן) [והרמב"ם] ז"ל שפירש בפירושי המשנה שלו (משנה ב) שאם נחלצה שבה ערוה כבתחלה לפני מות אחיו תמיהא לי טובא פה קדש יהאך יאמר דבר זה, שבפירוש אמרו בפרק קמא דמכילתין (י, ב) דחלוצה לר' עקיבא חייבי לאוין היא בפגלותא דריש לקיש ור' יוחנן. והכי נמי משמע בפרק החולץ (מה, א) גבי הכל מודים בעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל, ובהדיא אמרינן הכא **זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין**.

דף נג - ב

מר סבר חליצת פסולה פוטרת ומר סבר חליצת פסולה אינה פוטרת.
קשיא להו לרבוותא ז"ל היאך אפשר לומר דחליצה פסולה אינה פוטרת דאי בחליצה לא מיפטרא במאי קא מיפטרא. ותירצה רבינו אלפסי ז"ל בהלכות (סי' ע"ד) בשנפלה לפני שני יבמין וקא מיפלגי בפלוגתא דרב ושמואל (לעיל כו, ב) רבי סבר לה כשמואל דאמר אינה צריכה לחזר על כל האחין ובחליצה דחד מיפטרה ונפקעה זיקתה לגמרי, ורבנן סברי כרב דאמר צריכה לחזר על כל האחין ועדיין זיקתה קיימת כמו שכתב בהלכות ואף על גב דאמר רב אשי דכולי עלמא לא פליגי דחליצה פסולה אינה פוטרת, לא שמעינן מינה דהלכתא כרב, דרב אשי להני תנאי קאמר. (עיין תוס' חד מקמאי). ורבינא נמי דאמר דכולי עלמא יש תנאי בחליצה להני תנאי קאמר, דהא קיימא לן לענין הלכתא דאין תנאי בחליצה כדאסיקנא בכתובות פרק המדיר (עד, א) ולקמן במכילתין בפרק מצות חליצה (קו, א) וכן פירש רש"י ז"ל (בד"ה ה"ג). וכיוצא בה בפרק גט פשוט (בבא בתרא קעג, א) דכולי עלמא אותיות נקנית במסירה כלומר להנהו תנאי אבל לענין הלכתא קיימא לן דאין אותיות נקנית במסירה. וכן בפרק בתרא דיומא (עת, ב) דכ"ע מנעל הוא והיינו להנהו תנאי. ויש מפרשים אותה בשתי יבמות ובהא פליגי מר סבר חליצה פסולה פוטרת צרתה, וכיון דאיעקרא זיקה מהאי ביתא לגמרי לא תפסי בה קדושי בזיקת יבמות, לא באותה שחלץ ולא בצרתה. ומר סבר חליצה פסולה אינה פוטרת צרתה ויש אחריה כלום כדעת אבא יוסי בר חנן דלקמן (ע"ב), וכיון דאישתיירא זיקה בהאי ביתא, אפילו בדידיה נמי תפסי בה קדושין בזיקת יבמות (עיין תוס' חד מקמאי).

הכי גרסינן לימא מסייע ליה לשמואל ותהוי תיובתיה דרב יוסף דאמר לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו. וכן גירסת רש"י ז"ל ופ"י מסייעא ליה לשמואל או תהוי תיובתיה דרב יוסף, אבל אי אפשר לפרש דתהוי סיעתא דמשואל ותיובתא דרב יוסף דאי חליצה פסולה לא פטרה על כרחו הוא צריך לשפוט מי בורו (וכן כתב הרמב"ן).

הניחא לר' יוחנן דאמר כולא ביתה בלאו קאי שפיר. לגירסת (ר"ת) [ר"ח. וכן הוא לעיל יא, א] ז"ל דגריס בפרקין קמא בפלוגתא דרב אחא ורבינא בבא על יבמתו וחזר הוא או האחין על צרתה חד אמר בכרת וחד אמר בלאו שמעתין דהכא אתיא שפיר. אבל לגרסת הספרים דגרסי התם וחד אמר בעשה, במתניתין דהכא איכא חייבי לאוין וחייבי עשה, דרישא

דקתני אין אחר ביאה כלום קתני חייבי עשה, וסיפא דקתני אין אחר חליצה כלום קתני חייבי לאוין, והוה ליה למימר בשלמא לרבי יוחנן דאמר כולא ביתא בלאו או בעשה קאי, אצטריך לאשמועינן שאין קדושין תופסין בחייבי לאוין ולא בחייבי עשה. ויש לומר דהכי קאמר בשלמא לר' יוחנן דאמר אין בכל הבית איסור חמור וחייבי לאוין דהיינו חלץ אצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בה, וכל שכן דאצטריך לאשמועינן שאין קדושין תופסין בחייבי עשה כר' ישבב דאמר (כתובות כט, ב) בואו ונצווה על ר' עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר ואפילו חייבי עשה.

אלא לריש לקיש אצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות. דהא כולה מתניתין לאשמועינן כחו דר' עקיבא אצטריכא וחייבי כריתות כולי עלמא מודו בה דאין קדושין תופסין בהן ולא אצטריך. ואי קשיא לך אם כן לר' יוחנן גופיה למה ליה דתני חייבי לאוין השתא חייבי עשה לא תפסי בהו קדושי כדקתני אין לאחר ביאה כלום חייבי לאוין לא כל שכן. יש לומר דמשום סדרא דמתניתין נקט להו ולר' עקיבא אצטריך כי היכי דקתני חייבי לאוין והרי תנא להו כמה זמני, אבל חייבי כריתות הוה סלקא דעתך דכיון דלא אצטריך לר' עקיבא, משום סדרא דמתניתין בלחוד לא תני ליה. ואהדר ליה דאף הן משום סדרא דמתניתין תני להו כדתני חייבי מיתות בית דין. ואי קשיא לך הא דאמרינן בכתובות בפרק אלו נערו (ל, א) ובקדושין פרק האומר (סד, א) הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מטעמא דר' סימאי קאתי וחייבי לאוין קאמר ולא חייבי עשה שפיר, אלא אי טעמא דנפשיה קאמר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר ואפילו חייבי עשה כו'. דאלמא מספקא לן אי אית ליה לר' עקיבא דאין קדושין תופסין בחייבי עשה, ואם איתא ודאי ר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר ואפילו חייבי עשה, ואם איתא ודאי ר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר ואפילו חייבי עשה ותנא דמתניתין נמי סתם כותיה. יש לומר משום דריש לקיש קאמר ליה בלשון ספיקא אבל לר' יוחנן ודאי פשיטא לן דר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר.

בשלמא בעל ונתן גט אצטריך. פירש רש"י ז"ל (בד"ה וליטעמיקד) אצטריך לאשמועינן דאין זיקת יבמין אחר ביאה ומיפטרא בגט ולא בעי חליצה דלא גזרינן גט דאחר ביאה אטו גט דקמי ביאה. ותמיהא לי דהא בכולה מתניתין כי אמרינן אין אחר חליצה כלום ואין אחר ביאה כלום הכי קאמרינן, אין מועיל אחר חליצה כלום שאין גט ולא מאמר מועילין בה ליאסר בקרובות. אי נמי שאין הגט שלאחר ביאה דוחה את הראשונה ולא המאמר של אחר ביאה תופס להצריכה גט למאמרו, והכי נמי כי קתני בעל ועשה מאמר בעל ונתן גט בעל וחלץ בעל ונתן גט דומיא דבעל וחלץ קאמר, כלומר שאין חליצה מהני אחר בעילה ואין גט מהני אחר בעילה. ובגמרא נמי הכי גרסינן בספרים מדויקים בישיבת הגאונים ז"ל איצטריך סלקא דעתך אמינא מדגט קמי בעילה מהני דבתר בעילה נמי מהני. ונראה לי לפרש בעל ונתן גט אצטריך לאשמועינן שאין הגט של אחר ביאה פוסל אותה עליו, אלא אם רצה מגרשה בגט ומחזירה וכדאמרינן ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לומר שמגרשה בגט ומחזירה, וקא משמע לן דאוקמוה אדינא דאורייתא ולא גזרינן בה אטו גט דקמי בעילה, דסלקא דעתך אמינא מדגט דקמי בעילה מהני לפוסלה עליו לעולם, גט דבתר בעילה נמי מהני לפוסלה עליו לעולם קא משמע לן בעל ונתן גט דאין לאחר ביאה מהני כלומר לאוסרה עליו כך נראה לי.

סליק פרק רבן גמליאל בס"ד

פרק הבא על יבמתו

אפילו הוא שוגג והיא מזידה. כלומר דתרוייהו לא מיכווני לשם מצוה, והוא הדין דליתני שניהם שוגגין כדאיתא בגמרא בברייתא דר' חייא אלא סוגיא דלישנא הוא.

ולא חלק בין ביאה לביאה. פרש"י ז"ל לא חלק בין העראה לגמר ביאה. ולא מחוור דהא קתני אחד המערה ואחד הגומר ותרתני למה לי. ועוד דמפרשי בגמרא (נו, ב) וכן הבא וכו' אשלא כדרכה דחייבי לאוין דאלמא גבי יבמה איירי בשלא כדרכה דהיינו ולא חילק בין ביאה לביאה ואף

רש"י ז"ל כן פירש בגמרא. (ועיין עוד רש"י נד, א ד"ה ולקחה. ומהרש"ל הגיה ברש"י בין ביאה כדרכה וכו' ועיין תוס' ד"ה ולא שהסופרים טעו בהעתקת דבריו. ועיין עדלי"ז).

גירסא דייקא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט בת ישראל לנתין ולממזר. ולא גרסינן ממזרת ונתינה לישראל דישראל בממזרת ונתינה מאי פסל אבל רש"י גרס ממזרת ונתינה לישראל, ופירש דלענין העראה נקטיה לומר דישראל בממזרת ונתינה לקי משעת העראה. ואפשר נמי דסירכא דתנא הוא משום דאורחיה למיתני להו הכין. וחלוצה לכהן הדיוט נמי משום סירכא דלישנא נקט לה, דהא חלוצה [לאו] דאורייתא כדאיתא לעיל בשלהי כיצד (כד, א) אלא דאורחיה דתנא למיתני הכי.

גמרא: היכי דמי אילימא שאנסוהו עכו"ם. יש מפרשים שאנסוהו אונס מיתה כלומר שאמרו לו עכו"ם בא עליה ואי לא קטילנא לך.

והא אמר רבא אין אונס בערוה שאין קשוי אלא לדעת. לומר שאף על פי שאמרו לו שיהרגו אם לא יבא על הערוה אם עשה כן מומת על ידה לפי שאין קשוי אלא לדעת (עיין רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ט ה"א ומגיד משנה שם). ויש מפרשים שלא אנסוהו אונס מיתה, שאלו כן אף הוא פטור בדיני אדם דאפילו בעבודה זרה ובשפיכות דמים שדינו שיהרג ואל יעבור, אלו אמרו לא קטיל לפלניא ואי לא קטילנא לך, אלו עשה כן פטור מדיני אדם שלא עשה זה אלא מחמת האונס, ואלו אתה מסלק אונסו מעליו אף הוא אינו הורג. והכי נמי מחמת האונס הוא שנתן דעתו והקשה עצמו, אבל אם אתה מסלק אונסו ממנו אף הוא אינו בועל. אלא הכא שתקפוהו עכו"ם ודבקוהו, הלכך אין זה אונס אלא רצון, דכיון שאין שם פחד מיתה, מפני מה נתן דעתו להקשות אין זה אונס אלא רצון. ואי קשיא לך אם כן למה לא העמידו משנתינו בשאנסוהו עכו"ם למיתה. יש לומר ההיא כיון דבביאה עצמה ליכא אונס, לא קרינא בה הבא על יבמתו באונס אלא מדעת ושלא בכונת מצוה. (עיין תוס' ורמב"ן ומ"מ שם ובישרש יעקב כאן ואור גדול סי' א, כא, ב).

דף נד - א

ישן לא קנה. פירש רש"י ז"ל דישן לאו בר דעת הוא ולא קנה דאין קנינו קנין. ואינו מחוור בעיני דאם כן מזיד או שוגג לא יקנה דהא לא מכוין לקנות. אלא ישן לא קנה משום דאינו מכוין לביאה וכדאיתא בהדיא לקמן. (עיין תו"י ותוס' ד"ה יש וריטב"א).

הא דאקשינן **יבמה יבא עליה בין באונס בין ברצון והא אפיקתיה לכדרכה.** לאו למימרא דאי מוקמינן יבמה יבא עליה לביאת שוגג כמזיד ביאה כדרכה לא שמענו, דעל כרחין ביאה שמענו מיבמה יבא עליה או כדרכה או שלא כדרכה, ואי שלא כדרכה כל שכן בכדרכה דעדיפא. אלא הכי קאמר והא אפיקתיה לכדרכה כי היכי דנרבה שלא כדרכה מולקחה לו לאשה, דאי לרבות ביאת שוגג ומזיד, ביאה שלא כדרכה מנא ליה, דאנא אמינא דולקחה לו לאשה לכדרכה ויבמה יבא עליה כוליה לביאת שוגג כמזיד הוא דאצטריך, ופריק לכדרכה מלהקים לאחיו שם נפקא, ושלא כדרכה מולקחה, ולעולם כי אצטריך יבמה יבא עליה לרבות ביאת שוגג ומזיד.

ולקחה לו שלא כדרכה. ואם תאמר שלא כדרכה למה לי קרא מגזירה שוה דביאה ביאה נפקא מעריות דכתיב בהוא משכבי אשה (להלן נו, ב) ותירצו בתוספות (הביאם גם הרמב"ן) דאצטריך ביבמה שלא תאמר הואיל ועיקר ביאה לקיום זרע הוא, ושלא כדרכה ליכא קיום זרע כלל קא משמע לן.

הגר"ח וכן היא בספרי ספרד **אלא תיתי מנדה ואחות אב ואחות הם מה להנך שכן איסור הבא מאליו.** ותמיהא לי דאם כן אחות אב ואחות אם מאי איסור הבא מאליו איכא, מי לא אסקינן דלאחר שנולד הוא נשא אבי אביו אשה והוליד ממנה בת, ומה לי עמד בנו או אחיו וקדש את האשה, ומה לי עמד אבי אביו ונשא אשה והוליד בת. אלא מסתברא דלא קרינא איסור הבא מאליו אלא באיסור הבא מן הגוף מעת היותו ואינו נפרד ממנו לעולם כאחות אב ואחות אם ובתו ובת בנו. שלא היתה להן שעת הכושר ולא ניתוסף להן איסור מחמת מעשה שנתחדש בהן, כנשי הקרובים דראויות לו מתחלתם אלא שנאסרו מחמת מעשה שנתחדש בהן. ומעתה אף נדה אינו איסור הבא מאליו דתחלתה וסופה בהכשר, אלא שנתחדש בה דבר שאסרה ימים מספר כנ"ל. ואם תאמר אם כן למה לי היקשא דר' יונה תיתי מנדה ואחות אב ואחות אם יש

לומר משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שאין אוסרן מתירן כדפרכינן (להלן בעמוד ב) דמה הצד דאשת אח ונדה, וכיון דאידיחי מה הצד דנדה ואשת אח מההיא פירכא תו לא מצי למימר תיתי מנדה ואחות אב ואחות אם, דמההיא פירכא הוא דלא קמה ליה נמי. ואף רש"י ז"ל (בד"ה שכן) נראה דלא גריס ליה (עיין קרן אורה).

דף נד - ב

אלא רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין. כלומר כשגרשה אחיו. ואף על גב דכתיב ערות אשת אחיך לא תגלה, הוה אמינא דוקא בעודה אשת אחיו ומכיון שנתגרשה כבר נתבטל אותו שם, דומיא דאשת איש דלכשנתגרשה או נתאלמנה שריא. ולקמן (נה, א) נמי אצטריכא לרבוויי לאיסורא אשת אח שיש לה בנים לאחר מיתת בעלה, וטעמא כיון שנעקר ממנה אותו שם. וכן הצריכו רבוויי לאשת אביו ולכלתו בפ"ד מיתות (סנהדרין נד, א).

הא דבעינן המערה בבהמה מהו. איכא למידק והא בהמה בפרשת עריות היא דכתיבא (ויקרא יח, כג) ואף היא תיפוק לן מהיקשא דר' יונה. ויש לומר דלא הוקשו לנדה אלא בת מינה, אבל בהמה דלא בת מינה לא (רמב"ן).

והא דתנן אמרו לו מתה אשתו כו'. ואם תאמר למה ליה לתנא למיחשב כל הני ליתני תלתא ומותר בראשונה ובשלישית ואסור בשניה. יש לומר סלקא דעתך כיון דנפיש ערבוביא איכא הכא ויבא ערבוב ויבטל את השורה קא משמע לן דלא (רמב"ן).

דף נה - א

ואימא אשת אח מן האם כאשת אח מן האב מה אשת אח מן האב לאחר מיתת בעלה שריא אף אשת אח מן האם לאחר מיתת בעלה שריא אמר קרא היא בהויתה תהא. ואם תאמר ותיפוק ליה משום דכתיב יחדו המיוחדין בנחלה יצאת אשת אח מן האם דלאו מיוחדין בנחלה כדאיתא בריש פרק כיצד (יז, ב) ויש לומר דאי מהתם הוה אמינא אשת אח מן האב שריא ליבם ואסירא לעלמא, אבל אש אח מן האם שריא ליבם ושריא לעלמא ולא מקשינן אשת אח מן האם לאשת אח מן האב לגמרי אלא להיתרא דיבם בעלמא. וכן פרש"י ז"ל. ואכתי קשיא לי התם בפרק כיצד דממעטינן אשת אח מן האם מיחדו ת"ל משום היא בהויתה תהא. ויש לומר דאי לאו יחדו הוה אמינא דאף אשת אח מן האם במקום מצוה שריה ומצוה נמי איכא, דומיא דאשת אח מן האב דשלא במקום מצוה אסירא ובמקום מצוה שריא, והא דכתב רחמנא למיסרה לאחר מיתת בעלה שלא במקום מצוה, הלכך אצטריך יחדו ואצטריך ערות אחיך כנ"ל.

אחות דכתיב בה כרת למה לי. אבל נדה דכתיב בה כרת (למה) [לא מבעיא] ליה דהיא בנה אב לכל העריות העראה כגמר ביאה ומשום העראה דכתיב בהאי קרא כתבה.

אם כן נשתוק קרא משפחה חרופה. איכא למידק השתא נמי נימא נשתוק קרא בחייבי כריתות. ויש לומר דאי לא כתב רחמנא העראה בשום דוכתא הוה אמינא דהעראה לא שמה ביאה כלל, וגלי לן רחמנא בשפחה חרופה ובסוטה ואשת איש שכבת זרע למעוטי העראה. אבל השתא דרבי רחמנא בחייבי כריתות דהעראה כגמר ביאה, אם ליפטור חייבי לאוין לישתוק קרא משפחה חרופה. עוד יש לומר דעל כרחן איצטריך למיכתב בחייבי כריתות, דמחייבי לאוין לא אתו, חדא דאין עונשין מן הדין, ועוד דהוה אמינא מלקות דקיל חייב בהעראה כגמר ביאה, אבל מכרת החמור פטור עד שיגמור. ואיכא למידק היכי אמר רב אשי אם כן לישתוק קרא משפחה חרופה, והא צריך הוא לשלא כדרכה כדאיתא בכריתות בשלהי פרק ארבעה מחוסרי כפרה (יא, א) תני תנא קמיה דרב ששת עשו גומר כמערה ומתכוין כשאין מתכוין כדרכה כשלא כדרכה נעור כישן, א"ל מאי קאמרת אי בשפחה חרופה כדרכה כשלא כדרכה כדרכה בשפחה חרופה מיחייב שלא כדרכה לא מיחייב מאי טעמא דשכבת זרע כתיב. ויש לומר דההיא אליבא דרבי יהודה היא דאמר לעיל בשלהי ד' אחין (לד, ב) דמערה ושלא כדרכה משכבת זרע נפקא, אבל לרבנן דלא מפקא לן התם שלא כדרכה משכבת זרע אלא

מאותה שלא כדרכה בשפחה חרופה נמי לדידהו חייב וסוגיין דהכא
כרבנן. ואי קשיא לך רב ששת היכי פריך התם אליבא דר' יהודה. יש לומר
משום דרב ששת סבירא ליה דכדרכה כשלא כדרכה לפטורא תני לה
כדתני גומר כמערה לפטורא ולר' יהודה אתמר, הלכך אף הוא פריך ליה
אליבא דר' יהודה (עיין רמב"ן).

דף נה - ב

אשה לבעלה מנין. כתבתיה בארוכה פרק קמא דקדושין (י, א ד"ה כל)
בס"ד.

הא דאמרינן ביבמה לשוק אי לאו לאו אי עשה עשה. כתבתיה בארוכה
בקדושין בשלהי פרק האומר (סח, א ד"ה הא) בס"ד.

דף נו - א

**מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים
בפרשה.** פירוש בביאת שוגג ומזיד קא מפלגי דביאה גרועה היא ובעלמא
לא קני עד שיתכוין, הלכך אמר שמואל דאף ביבמה לא קנה אלא לדברים
האמורים בפרשה. אבל בהעראה במתכוין לכולי עלמא קנה לכל, דאף
באשה לבעלה ריבתה תורה העראה כגמר ביאה כדאיתא לעיל (נה, ב)
ותדע לך דהא אמרינן לקמן ללישנא בתרא אימא כל ביאה שהבעל מאכיל
בה יבם מאכיל בה, אלמא העראה שהבעל מאכיל בה אף היבם מאכיל
בה אפילו לשמואל. ואף על גב דגבי אחד הגומר ואחד המערה מפרשי
פלוגתייהו בגמרא לאו משום מערה נקט לה אלא משום סיפא דמתניתין
דקתני קנה נקט לה דאלו ברישא דקתני אחד שוגג ואחד מזיד לא תני
התם קנה עד סיפא דמתניתין. אבל רבינו אלפסי ז"ל ששנאה בתוך דיני

העראה נראה שפירשה אף לזו בהעראה אינו מחוור, דבכל התורה כולה רבתה תורה העראה כגמר ביאה חוץ משפחה חרופה. ובירושלמי (פ"ו ה"א) דמשמע דמפרשי לה בהעראה, פירש הרמב"ן נר"ו (ד"ה קנה) דהעראה דשגגות קאמר, לומר שסבורין היו דלא חלק שמואל אלא בהעראה דשגגות אבל גמר ביאה דשגגות אפילו שמואל מודה בה. ומיהו גמרא דילן לא מפרשא אלא בביאת שגגות ושאינו מתכוין. עוד כתב הוא נר"ו מדפרישו בגמרא ללישנא קמא בתרומה דמודה שמואל שאוכלת בתרומה במן הנשואין, משמע דאף במן הנשואין לא קנה לכל לשמואל אלא לתרומה בלבד. וטעמא דמילתא משום דתרומה משעת קנין אוכלת דבר תורה והרי קנאה להתחייב עליה משום אשת איש דהא יצאה בגט ופוטרת צרתה, דאף על גב דאינו עושה נשואין גמורין כארוסין מיהא קני וללישנא בתרא במן הארוסין מודה רב דלא אכלה אף על גב דלא קנה לשאר כל הדברים כדאמרינן בפרק ד' אחין (כט, ב) אלא ליורשה וליטמא לה השתא דלא עבד בה מאמר כתיב יבמה יבא עליה בעל כרחיה וכו'. וטעמא דמלתא דלא אכלה משום שלא יאמרו נשואין שלא מדעת מאכילין כדאמרינן בסמוך בנשואי חרש אבל משאכלה ברשות הבעל לא גזרו.

אימא כל ביאה שהבעל מאכיל בה יבם מאכיל בה. פירוש לאו מאכיל על ידי ביאה בלחוד קאמר שהרי אין ביאה עושה נשואין אלא אירוסין ואין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. אלא הכי קאמר כל ביאת אירוסין שהבעל מאכיל בה על ידי חופה, יבם מאכיל בה. אי נמי כגון שהכניסה לחופה ובא עליה לשם קדושין שבביאה זו נעשית נשואה ומאכיל בה (עיין תוס' ד"ה כל ורמב"ן) ולי נראה שאין צריך לכל זה דכיון דביאת קדושין מן הדין מאכלת, דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה אף על פי שאסרוה חכמים עד שתכנס לחופה, משום סמפון או משום דעולא, מכל מקום ביאה מעולה היא הראויה להאכיל בבעל, והכי קאמר כל ביאה מעולה שקונה בבעל וראויה להאכיל בה אף ביבם מאכיל בה.

קסבר ר' נתן נשואי חרש מאכילין בתרומה ולא גזרינן נשואי חרש אטו קדושי חרש. פירוש דטעמא דרבנן דאמרי אינה אוכלת לאו מדינא קאמרי דהא נכנסה לחופה וליכא לא משום דעולא ולא משום סמפון דהשתא מאי איכפת ליה בסמפון, ואי משום שמא יתפקח ויטעון טענת סמפון מלתא דלא שכיחא היא ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן. אלא טעמייהו משום גזרה נשואין אטו קדושין, ור' נתן לית ליה האי גזרה

הלכך משכנסה אוכלת בתרומה דהא מדאורייתא אכלה.

דף נו - ב

גמרא: הכל היו בכלל זונה. פירש רש"י ז"ל כל הנבעלות תחת בעליהן בין באונס בין ברצון בכלל זונה לא יקחו שהרי נבעלו בעילת זנות והוציא לך אנוסת ישראל מן הכלל. ואיכא למידק אי בכלל זונה לא יקחו קאמר והא קרא בכהנים דוקא כתיב ואשת ישראל לא היתה בכלל זה מעולם ומאי כשפרט לך הכתוב דקאמר. יש לומר דהכי קאמר כל הנבעלת בעילת איסור תחת בעלה ואפילו באונס נעשית בביאה זו זונה, ואי אשת כהן היא אסורה לבעלה משום זונה והרי היא בכלל זונה לא יקחו. ואי אשת ישראל היא אף על פי שאינו עובר עליה משום זונה, מכל מקום כיון שנעשית זונה בכך אסורה עליו משום שזנתה ונטמאת. וכשפרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מותר, אי לאו דכתיב היא הוה אמינא כל שבאונס לאו זונה היא ולא טמאה היא ואפילו לכהן שריא, אבל השתא דכתיב היא אשת ישראל שריא אבל אשת כהן כדקיימא קיימא כנ"ל (ועיין ריטב"א).

מתניתין: אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה. פירוש אף על פי שהיא בת כהן וטעמא כדמפרש בגמרא משום שמשמרת לביאה פסולה. והא דלא קתני פסולות כדקתני בסיפא מן הנשואין פסולות, משום דפסולות משמע לעולם ואלו אינן פסולות לגמרי כדקתני בסיפא נתאלמנו מן האירוסין כשרות. והא דקתני חלוצה לאו דוקא דחלוצה ודאי אוכלת בתרומה דבי נשי דמדאורייתא כשרה היא, וע"כ לא קאמר תנא קמא אלא במשמרת לביאה פסולה דאורייתא אבל במשמרת לביאה פסולה דרבנן לא אמר כדאיתא בגמרא. אלא חלוצה סירכא דמתניתין היא דאורחיה דתנא למיתני הכי בכולהו תלמודא והכא כדי נקטה.

גמרא. הכי גרסינן ומה קדושי רשות פוסלין ואין מאכילין. כלומר קדושי ישראל בבת כהן פוסלין כדתנן בפרק אלמנה לכהן גדול (סז, ב) העובר והאירוסין פוסלין ולא מאכילין. ואין מאכילין דקתני הכא בכדי נקטיה,

דפשיטא שאין ישראל מאכיל בתרומה, אלא לישנא דמתניתין נקט.
ובדר' אלעזר אמר ר' הושעיא גרסינן פצוע דכא כהן שקדש בת כהן
והגר"ח ז"ל.

דף נו - א

אביי אמר הואיל ומאכילה בלא ידעה. הקשה הרב אב"ד ז"ל מאי קא משני אביי דלדידיה דאמר שכבר אכלה לא אמרינן, התם נמי לרבי אלעזר ור' שמעון לא אכלה אלא משום דמשמרת לביאה פסולה אכלה אבל לרבנן לא אכלה. ומפרק לה דהכי קאמר אביי מאי דקאמרת דלר' אלעזר ור' שמעון משמרת לביאה פסולה של פצוע דכא כהן אינה אוכלת אם אין לו להאכיל במקום אחר ליתא, דהא אשכחן להו לר' אלעזר ור' שמעון דלית להו כי האי סברא דהא מאכיל בלא ידעה אע"פ שאין לו להאכיל במקום אחר כדתנן סתמא דמתניתין דפרק הערל (ע, א) וההיא דהערל ר' אלעזר ור' שמעון הוא כדמוקי לה התם (עה, א) ר' אלעזר דהוא מארי דשמעתא דהכא.

ורבא לא אמר כאביי שאני התם שכבר אכלה. כלומר ההיא סתמא אפילו ר' מאיר היא לפי שאינה אוכלת אלא מחמת קנין ראשון של כשרות, וכסברתיה דר' יוחנן דהתם דבפרק הערל (שם) דמוקי לה לההיא מתניתין אפילו לר"מ הואיל שכבר אכלה. אבל קנין שקנה משנעשה פצוע דכא לא אשכחן דמאכיל אלא בעבדיו ושפחותיו. ואיכא דקשיא להו להאי תירוצא דאי הכי לא הוה ליה לאביי למימר הואיל. ותו רבא היכי קאמר דההיא אפילו לר"מ היא, דמידי הוא טעמא אלא לר' אלעזר אמר ר' הושעיא ור' אלעזר גופיה הוא דאמר התם במחלוקת שנויה ור' אלעזר ור' שמעון היא. (עיין רמב"ן). ולדידי נמי קשיא לי מדאמרינן אביי לא אמר כרבא קנין דאישות מקנין דאישות ילפינן, דאלמא אביי נמי משום הואיל ויש לו להאכיל קא משני כרבא. ויש מפרשים דבין לאביי בין לרבא לר' מאיר שכבר אכלה לא אמרינן וכסבריה דר' אלעזר דבפרק הערל (שם) וטעמא דמילתא משום דר' מאיר אפילו בכהן כשר שיש לו להאכיל מכאן ולהבא, באשה ראויה קאמר דלא אכלה, כיון דהא מיהא משמרת

לביאה פסולה, וכל שכן דלדידיה בפצוע דכא שאין לו להאכיל מכאן ואילך בשום אשה, שאינו מאכיל משום הואיל דכבר אכלה. אלא אליבא דר' אלעזר ור' שמעון הוא דפליגי, אביי אמר לדידהו הואיל שכבר אכלה כהואיל ויש לו להאכיל דמי ואכלה. ורבא אמר אף על גב דהתם אכלה הכא לא אכלה, דשאני התם שכבר אכלה היא עצמה, אבל הכא כיון דפצוע דכא אין ראוי להאכיל בשום אשה, מעתה הא נמי לא תיכול. והאי שכבר אכלה דהכא לא דמי לגמרי לההוא שכבר אכלה דאמר ר' יוחנן התם בפרק הערל דההוא קאמר ר' יוחנן דמשום שכבר אכלה אוכלת להבא אפילו לר' מאיר. והכא קאמר רבא לר' אלעזר ור' שמעון דוקא, אבל לר' מאיר לא. והראשון נראה לי עיקר, דאי משום הואיל דאביי יש לומר דאביי משום דרבא אמר נמי הואיל ולא דוקא. ועוד דאביי אעיקר קושיא קא מהדר ולומר דליתא כלל דהואיל ואשכחן דמאכיל בלא ידעה, שמע מינה דליכא לאפלוגי בין מאכיל במקום אחר לשאינו מאכיל, דכל שלא בא עליה לא פסלה. ואי משום דרבא, רבא הכי קאמר אטו אנן מי אתינן אלא לפרוקי לר' אלעזר אמר ר' הושעיא מאי דאקשו עליהו, אם כן בההיא נמי איכא לאקשווי עליהו היכי מוקמיה לה כר' אלעזר ור' שמעון, דדלמא עד כאן לא קאמרי אינהו אלא התם דיש לו להאכיל במקום אחר, ומתניתין אי ר' אלעזר ור' שמעון מודה בה [אף ר' מאיר מודה בה] ומשום שכבר אכלה, אלא טעמא דפצוע דכא שאינו פוסל בבת כהן היינו טעמא לר' אלעזר ור' שמעון משום שיש לו להאכיל בעבדיו ושפחותיו שקנה אף לאחר שנעשה פצוע דכא. והא נמי דקאמר אביי קנין דאישות מקנין דאישות ילפינן ה"ק, אי כקושיין איכא לאקשווי פירוקא דפרקינן כשהוא מאכיל בעבדיו לאו פירוקא הוא, דמכל מקום בקנין דאישות שמשמרת לביאה פסולה לא אשכחן. אלא שמע מינה דעיקר קושיא ליתא הואיל ואשכחן בקנין דאישות לא פסול ואף על גב דמשמרת לביאתו כנ"ל.

הכי גרסינן אלא אליבא דהאי תנא דתנן ר' אלעזר אומר אשה בת גרים כו'. ומתניתין היא בפרק קמא דבכורים (משנה ה) תמיהא לי אמאי שבקה לההיא מתניתין דאיירי בה עד השתא דאיפליגו בה ר' יהודה ור' יוסי, דבההיא מתניתין איפליג ר' אליעזר בן יעקב, וכיון דאיירי בה ההיא הוה שפיר טפי לאתויי. ועוד כיון דבסדר נשים קיימינן טפי הוה שפיר לאתויי ההיא מתניתין דהיא בסדר נשים בפרק עשרה יוחסין (עז, א) מלהדורי בתר אידך מתניתין בסדר זרעים וצריך עיון.

דף נז - ב

רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות. פרש"י ז"ל כהן גדול שהכניס אלמנה בת כהן לחופה ולא בא עליה ומעיקרא נמי לא קדשה אפילו הכי פסלה מתרומה דבי נשא דחופה ככניסת בעילה דמיא. ובודאי משמע דבין לרב בין לשמואל חופה לא קניא ולית להו קל וחומר דרב הונא דבפרק קמא דקדושין (ה, א) ואיכא דקשיא ליה (רמב"ן) לפירושו משום דכיון דלא קנה מאי טעמא דרב דאמר יש חופה ואמאי פסולה, דהא אפילו לכשרות אין חופה בכיוצא בזו. ועוד דהא מייתנין לקמן (נח, א) יש חופה לפסולות מחופה דבתר קדושין, אלמא שמעתין בחופה דבתר קדושין היא. אי נמי בחופה גרידתא וכמאן דאמר חופה קניא. ולפיכך פירשו בתוס' (ד"ה רב לדעת רש"י) דכלהו כרב הונא סבירא ליה דחופה קניא מקל וחומר אלא דבחופה של פסולות פליגי, רב אמר קדושין קרינא ואפילו לר' אלעזר ור' שמעון דמכשרי באירוסין, בחופה דקרובה לביאה מודו. ושמואל סבר דחופה דכשרות שראויה לביאה קונה, אבל חופה דפסולות שאינה ראויה לביאה אינה קונה, ואי חופה גרידא בלא קדושין הוא לא מפסלא מתרומה דבי נשא ואפילו לר' מאיר דפסיל באירוסין, ואי חופה דבתר קדושין היא לר' מאיר פסולה ולא מחמת החופה אלא מחמת הקדושין, ולר' אליעזר ור' שמעון דמכשרי באירוסין הא נמי אכלה. ורמי בר חמא פליג אדרב ואדשמואל ואוקמה בפלוגתא דר' מאיר ור' אלעזר ובחופה גרידתא בלא קדושין, ואף רמי בר חמא סבר דחופה קניא כרב הונא, אלא דלפוסלה מן התרומה במחלוקת שנויה, דלר' מאיר אינה אוכלת ולר' אלעזר ור' שמעון אוכלת.

אמר רבא אף אנן נמי תנינא וכו'. פירש רש"י ז"ל דאין ביאתה פוסלתה וכיון דאין ביאה פוסלתה כל שכן שאין חופה פוסלתה. ואיכא דקשיא להו (רמב"ן) לפירושו דמדאמר שמואל הואיל ואין לה ביאה שמע מינה מלתא פשיטא היא דאין לה ביאה ותנן נמי פחות מכאן כנותן אצבע בעין דמי, ופירשו אף אנן נמי תנינא דאין לה חופה, והסיוע מדקתני נשאת לכהן אוכלת בתרומה אלמא בת שלש שנים אין אבל פחות מכאן אין לה חופה ואינה אוכלת בתרומה. ופירוש זה אינו מחוור בעיני, דהא ודאי קנין כספו היא ודבר תורה אוכלת אף על פי שאין לה ביאה, ולא אמרו

עד שתכנס לחופה משום קנין דחופה אלא משום מזיגת הכוס, כלומר שתהא שרויה בבית הבעל ולא תשקה לאחיה משום דעולא או משום סמפון, וכיון שנכנסה לחופה תו ליכא משום דעולא ולא משום סמפון. ועוד דתקשי להו הא דמסיק רבא ואמר בת שלש שנים ויום אחד הוא דמיפסלא בביאה ומיפסלא בחופה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לא מיפסלא בביאה ולא מיפסלא בחופה, דאלמא סייעתיה דרבא מהכא ולא מנשאת לכהן אוכלת בתרומה. ומסתברא כפירושו של רש"י ז"ל והואיל דאמר שמואל הואיל ואין ביאתה ביאה לקנות ולידון בת קאמר הואיל ואין ביאתה ביאה אף אין חופתה חופה ליפסול. ורבא אייתי סייעתיה דאין ביאתה ביאה ליפסול, וכיון דאינה נפסלת בביאה כל שכן דאינה נפסלת בחופה, ולא למימרא שיהא רבא צריך להביא ראיה ממתניתין דיוצא דופן (נדה מד, ב) שאין ביאתה ביאה לקנות ולדון אלא שאינה נפסלת בה, דאי לא הוה אמינא דמיקנא הוא דלא מיקנא בה אבל נפסלת היא על ידה. ותדע לך מדאצטריך במתניתין למיחשב כרוכלא כל הני, דאלמא לא שמעינן חדא מגו חברתה, דאיכא למימר אף על גב דלגבי הא לא שמה ביאה לגבי הא שמה ביאה, וממתניתין דפחות מכן כנותן אצבע בעין לא שמעינן אלא שבתוליה חוזרין ואין לה קנס, אבל אכתי לא שמעינן דלא ליפסל בה, אלא דמתניתין דקתני בא עליה אחד מן הפסולין פסלה שמעינן לה. וכן נראה מדברי רבינו חננאל ז"ל כפירושו של

של רש"י ז"ל.

דף נח - א

ודחינן ממאי דלמא לכולי עלמא אינה פוסלת כדשמואל דחופה פסולה אינה קונה כלל. אי נמי דלמא לכולי עלמא קונה כרב דאפילו לר"א ור"ש דמכשרי, בחופה מודו משום דכניסת חופה ככניסה דביאה היא וקונה ופוסלת. ואמרינן אלא אי איכא למימר בפלוגתא דהני תנאי היא וכו'. דתנא קמא אמר אוכלת משלו ואוכלת בתרומה, כלומר בת ישראל לכהן, ומשמע דחופה פסולה קונה ואינה פוסלת. ומיהו לא אתיא כרב דאיהו אמר קונה ופוסלת וכל שכן שאינה מאכלת ותנא קמא סבר קונה לגמרי ומאכלת וכל שכן שאינה פוסלת. אלא מר' ישמעאל דייקינן דקאמר אינה

מאכלת בבת ישראל לכהן. ולא מינה ממש דייקין, דאינה מאכלת שמעינן מינה אלא פוסלת מנא לן, אלא מדמדמי חופה לביאה שמע מינה דכל שביאתה פוסלתה חופה נמי פוסלתה. ואינו מחוור מדאקשינן אדרב מר"מ ודלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר אלא בקדושין דקני לה אבל חופה דלא קני לא, דאלמא מיפשט פשיטא להו דחופה לא קניא ואם איתא דמשום חופה פסולה קאמר הכי הוה ליה למימר אבל חופה פסולה דלמא לא פסלה, אי נמי דלמא לא קניא. ועוד דממאי דרבי ישמעאל סבירא ליה קונה ופוסלת דלמא אינה פוסלת כלל סבירא ליה. ועוד דהא דרב ששת דאמר יש חופה לפסולות ומייתי לה ממתניתין דסוטה הא ודאי משמע דלפסול כרב קאמר, וכדאמרינן עלה מידי הוא טעמא אלא לרב, וההיא לא מייתי לה אלא שקונה, ופסול תרומה ליכא בההיא מתניתין, ואם איתא דאיכא מאן דאמר שקונה ואינה פוסלת ומאכלת מאי קא מסתייעי מינה רב ששת ורב, דלמא קונה ודאי ומאכלת כדתנא קמא דר' ישמעאל. ורבינו תם ז"ל (בתוס' ד"ה רב) פירש בחופה שאחר קדושין ולענין הא דתנן במתניתין נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולות, דרב אמר יש חופה לפסולות וכמי שנבעלו דמי ופסולות לעולם. ושמואל אמר אין חופה לפסולות ואין כאן נשואין ואם נתארמלו כמי שנתארמלו מן האירוסין והן כשרות. ולר"א ור"ש כל שלא נבעלו ואפילו לא נתארמלו יאכלו בתרומה דבי נשי. ורמי בר חמא אמר דבמחלוקת שנוייה דלר' מאיר דאמר דאפילו באירוסין גרידי לא אכלה הא דמקרבה לביאה פסולה יותר נפסלה לגמרי ואפילו נתארמלה לא תאכל. ולר"א ור' שמעון דאמר באירוסין אכלה הא נמי אכלה, ולא שנתארמלה אלא אפילו במשמרת לביאתו וכדתנא קמא דר' ישמעאל אוכלת משלו ואוכלות בתרומה משום דאין חופה לפסולות. ואם תאמר מדקאמר אוכלות משלו משמע ודאי דבבת ישראל לכהן קא מיירי ולומר דאוכלות מחמתו בביתו של כהן, והאיך אפשר לומר כן שמאכלת דכיון דאין חופה לפסולות ארוסה היא ואינה אוכלת. יש לומר כיון שנכנסה לחופה ודאי נשואה היא ואוכלת. דליכא למגזר תו לא משום דעולא ולא משום סמפון. ומיהו אין לה חופה דמיפסלא, דביאה הוא דפסלה לה והא לא נבעלה. ור' ישמעאל דאמר כל שביאתה מאכילתה חופתה מאכילתה, קא סבר יש חופה לפסולות וכניסת חופה כביאה ונפסלה. גם זה אינו מתקבל, חדא דאם כן מאי קא פשיט רב ששת ממתניתין דסוטה, מהתם ודאי שמעינן דקונה, אלא היכי שמעינן מינה שתהא כבעולה לפוסלה. ועוד קשה לי רמי בר חמא מאי קסבר, אי קסבר דמשום חופה נחתינן לה דרגא, והלכך לר' מאיר דאמר דאפילו באירוסין גרידי לא אכלה כי נכנסה לחופה

דמיקרבה טפי לביאה פסולה נחתינן לה דרגא ואפילו נתארמלה לא אכלה, אם כן לר"א ור"ש נמי נימא הכי דכי נכנסה לחופה מיהא ונתקרבה לביאה פסולה כל שהיא משמרת לאותה ביאה מיהא לא תיכול. ואי לר"א ור' שמעון חופה לא פסיל לה כלל אף לר"מ לא תוסיף בה פסול וכל שנתאלמנה תיכול.

ועוד מאי קא דחינן דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא בקדושין דקני לה אבל חופה דלא קני לה לא. דמשמע דרמי בר חמא דמויי קא מדמי חופה לקדושין, ואיהו לא קא משהו להו אלא דכיון דקדושין פסלי לה חופה גומרת בה לפוסלה לעולם. ואם כדברי רבינו תם ז"ל הוה ליה למימר ודלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא משום דמשמרת לביאה פסולה אבל הכא דאינה משמרת ולא נבעלה לא.

ועוד דמאי שייכא דהאי פלוגתא בהאי פסקא, לקמן הוה להו לאדכורה בפיסקת נתאלמנו או נתגרשו מן הנשואין פסולות. ועוד דלא הוה להו למימר בכי האי לישנא, אלא הכי הוה להו למימר מן הנשואין פסולות רב אמר לא נשואין נשואין ממש אלא נכנסו לחופה אף על פי שלא נבעלו, ושמואל אמר נשואין נשואין ממש כיון דבפירושא דמתניתין בלחוד הוא דפליגי.

ומסתברא לי דרב ושמואל בכל חופה פסולה פליגי בין בחופה גרידתא בין בחופה שלאחר קדושין, וכ"ע ל"ל דר"ה דאמר חופה קונה, אלא ודאי חופה בעלמא לא קניא דקל וחומר לית לן, והכא בחופה פסולה הוא דפליגי, רב אמר חופה גרידתא פוסלת ואפילו למאן דמכשר באירוסין הכא פסיל כיון שזמנה עצמה לביאה פסולה ונכנסה לחופה לשם כך, דכניסת חופה כביאה כיון דחופה לביאה קיימא, ומדרבנן היא גזרה אטו ביאה. וכל שכן חופה שלאחר קדושין דקניא לגמרי לכל מילי, שפוסלת בבת כהן, וכל שכן שבבת ישראל אינה מאכלת אף על פי שעושה נשואין גמורין. ושמואל אמר חופה גרידתא כיון דבעלמא לא קניא הכי נמי לא פסלה, ואפילו למאן דפסיל באירוסין גרידי התם הוא משום דכיון דקני לה אף היא משמרת לביאה פסולה אבל הכא כיון דלא קני לה מאי משמרת לביאה פסולה איכא וביאה ממש ליכא הכא שתפסל בה. וחופה שלאחר קדושין אף על גב דבעלמא קניא לגמרי כביאה ועושה נשואין גמורין לכל, הכא בפסולות אינה קונה לפי שאין חופה אלא הראויה לביאה, וזו הואיל ואינה ראויה לביאה אלא בפסול אינה חופה ועד שתבעל לו ממש אינה נשואה, אלא ארוסה בעלמא. ורמי בר חמא פליג

אדרב ואדשמואל בחופה גרידתא ואוקמה במחלוקת שנויה. ותדע לך דבחופה גרידתא קאמר דהא ר' מאיר ור"א ור"ש לא איפליגו אלא במן האירוסין בלחוד אבל בין הנשואין לא איפליגו כלל. וקסבר רמי בר חמא דחופה גרידתא אינה פוסלת לגמרי כנשואה ולכולי עלמא כרב, אלא פוסלת כאירוסין ודלא כשמואל הואיל ושמרה לביאה פסולה בכניסת חופה כמשמרת לביאה פסולה. ודחינן דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר אלא בקדושין קני לה ובכל שעה משמרת לביאתו דהא קנויה לו אבל חופה גרידתא כיון דלא קני לה אין זו משמרת לביאתו, ואף על פי ששמרה פעם אחת בשעת כניסה לחופה מכל מקום עכשיו אינה משמרת. ובשלמא לרב שעושה אותה כנשואה ניחא אבל לרמי בר חמא מאי טעמא אי כנשואה היא בין משמרת בין אינה משמרת לא תיכול כמן הנשואין וכרב, ואי לאו כנשואה היא אף כארוסה אינה דטעמא דארוסה משום שמור ביאת פסול וזו אינה משמרת. ואי נמי עד כאן לא קאמר ר"א ור"ש אלא בקדושין דלא מיקרבא לביאה אבל חופה דמקרבא לביאה הכי נמי דלא אכלה לעולם. אלא איכא לאוקמה יש חופה ואין חופה בפלוגתא וכהני תנאי ובחופה של אחר קדושין דתניא נשאו וכו' כגון שנכנסו לחופה ולא נבעלו וקתני אוכלות משלו ואוכלות בתרומה, אלמא אין חופה דאי יש חופה לא היו אוכלות בתרומה דכל שחופתה חופה ועושה נשואין אינה אוכלת. ואם תאמר אם אין חופה למה אוכלות בתרומה, איכא למימר דאתיא כמשנה ראשונה, ואי נמי כמשנה אחרונה דכיון שנכנסה לרשות הבעל ליכא משום דעולא ולא משום סמפון דהא בדיק לה בחופה. ור' ישמעאל סבר יש חופה וכיון שנכנסה לחופה ונקנית לו לגמרי כנשואה היא לכל ואינה אוכלת כרב. ורב ששת דדייק לה ממתניתין דסוטה מהאי טעמא נמי הוא, דכיון דקרינן בה והביא האיש את אשתו ותחת אישך אלמא נשואה גמורה היא ואף אינה אוכלת לעולם ואף על פי שנתאלמנה דהרי זו כנתאלמנה מן הנשואין כן נראה לי. וכן נראה מדברי רבינו חננאל ז"ל שפירש רב אמר יש חופה לפסולות כגון אלמנה לכהן גדול וכיוצא בה שנכנסו לחופה בלא קדושין ולא נבעלו או בקדושין וחופה ואף על פי שלא נבעלו ע"כ.

גרסינן בתוספתא דמכילתין (פרק י הלכה א) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שנכנסה לשם נשואין ולא הספיק לבועלה עד שמת כשרה לכהונה וכשרה לאכול בתרומה בא עליה פסלה מן הכהונה ופסלה מלאכול בתרומה ע"כ. ואתיא כשמואל דאמר אין חופה לפסולות.

היכי דמי אילימא דקני לה כשהיא ארוסה. הא שמעתא כתבתיה בארוכה בפרק קמא דקדושין (כז, ב ד"ה אלא).

הא דאמרינן דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה שומרת יבם קרית לה. מסתברא דהכי פירושא על כרחין לאו מתרצתא, דנהי דתרצת ארוסה אכתי שומרת יבם א"א לך לתרץ, דבשלא בא עליה יבם א"א לאוקמה דאף לכשתמצא לומר דאפילו לא בא עליה קרינא בה מבלעדי אישך, דשכיבת בעל ראשון לגבי הא כשכיבת היבם משום דמחמת בעל ראשון הקנוה ליבם מן השמים אכתי א"א, דהא לא קרינא בה והביא האיש את אשתו, וכן לא קרינא בה תחת אישך. וכן א"א לאוקמה בשהכניסה לחופה דיבמה אינה מחוסרת חופה. אל על כרחך כשבא עליה יבם בבית חמיה ואם כן האי לאו יבמה היא אלא אשתו מעלייתא לכל הדברים, ואפילו תמצא לומר שבא עליה שלא במתכוין דביאה גרועה היא ואחר כך קנה לה ונסתרה. אפילו הכי אשתו מעלייתא לכל הדברים כדרב, וכי תימא כשמואל דקאמר לא קנה אלא על דברים האמורים בפרשה וכשנפלה מן הארוסין אנו לרב קאמרינן. ותמיהא לי לוקמא כרב וכלישנא בתרא דאמרינן לעיל (נו, א) דרב מודה במן הארוסין דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה וכסברא דשמואל ללשנא קמא. ויש לפרש דכיון דאסיקנא לההוא לישנא בקשיא לא בעי לאוקמה בהכי. מיהו אכתי קשיא לי כי מוקמינן לה כשמואל נמי היכי מתרצא. דאכתי כיון דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה ותמצא לומר דאכתי מקרייא שומרת יבם, אם כן לא קרינא בה תחת אישך ולא והביא האיש את אשתו, ומאי אמרת כגון שקינא לה לאחר שבא עליה בבית חמיה ביאה גרועה דשלא במתכוין ונסתרה ואחר כך הכניסה לחופה הא אין חופה ליבמה. ואם בא עליה אחר כך בביתו ביאה גמורה במתכוין ונעשית אשתו לכל, היאך מיס בודקים אותה והא בעינן ונקה האיש מעון. ויש לפרש דאין הכי נמי דהוה ליה לאקשוויי הכי אלא דבעדיפא מינה דחי ליה דאנו לרב קאמרינן ורב האמר קנה לכל ואם כן לדידיה לאו מתרצתא היא. אלא דאכתי קשיא לי דאלו בסוטה בריש פרק ארוסה ושומרת יבם (כד, א) איכא כי האי סוגייתא ודחינן ואוקמה כשמואל ותו לא אקשי עלה מידי וצריך לי עיון [הוספה מקו"א].

דף נח - ב

הכא במאי עסקינן דעבד בה מאמר. פירוש ואחר כך בא עליה בבית אביה וקסבר כיון שעשה בה מאמר פרחא ממנה זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין ונשואין. ואם תאמר אם כן תפשוט מינה דרבה דבעי ליה בפרק ד' אחין (כט, ב) גבי שלשה אחין נשואין שנים מהן שתי אחיות ואחד נשוי נכרית. איכא למימר דאין הכי נמי לדעתיה דרב ששת דפשיט לה מיניה. ובספר ספרדי מוגה בישיבת הגאונים ז"ל מצאתי כן בנוסחת הגמרא אי הכי תפשוט הא דבעי רבה מאמר לבי"ש אירוסין עושה או נשואין עושה תיפשוט דאירוסין עושה הא לא קשיא תפשוט אי הכי היינו ארוסה וכו'.

ואוקמה הכא בשעשה בה מאמר וכבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור. ופירש רש"י ז"ל (בד"ה שומרת יבם) ולכשקדמה שכיבת בעל לא קפיד דהא קדמה שכיבת בעל הראשון שבאה לזה מכוחו. וקשיא לי דאכתי ברייתא לא מתרצא, חדא דהיאך אפשר דנימא ריחוק כזה דיבם מביאה לב"ד והוא משביעה על מה שנסתרה לאחר שנעשית שומרת יבם והוא מזכיר בה ביאת הבעל הראשון במבלעדי אישך וכן תחת אישך. ובלשון זה אינו משמע שמתנה על נשואי אחיו, שאלו היה מתנה על נשואי אחיו היה באפשר לומר בה במבלעדי אישך וכן תחת אישך. ויש לפרד דהכא מיירי בשמתנה עמה על שמירת יבומה ועל נשואי אחיו הראשון ותחת אישך נמי משום נשואי אחיו. מיהו אכתי קשיא לי דהתינח במבלעדי אישך ותחת אישך דבענין זה שאמרנו, אבל אכתי לא קרינא בה והביא האיש את אשתו, דכל שלא בא עליה ואין לה חופה לאו אשתו היא. ועוד דאם כן כי מוקי לה כבית שמאי מאי הוי והא אכתי אפילו לבית שמאי אינה אלא כארוסה עד שיבא עליה וארוסה אינה שותה. וכן מקשינן אי הכי היינו ארוסה, כלומר למה לי למתני תו יבמה הא תנא ארוסה ותרתני למה לי, עדיפא מינה הוה ליה לאקשוויי אימא אכתי ארוסה היא וארוסה אינה שותה. ועוד דאם כן למה לי מאמר וכבית שמאי דהא בלאו הכי אם זינתה משנעשית שומרת יבם אסורה ליבם, ואליבא דר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ומשוי לה כערוה, ואליבא דידיה הוא דמוקמינן הא מתניתין כדאיתא בסוטה בשלהי פרק היה מביא (יח, ב) לפיכך מסתברא דהכי קאמר כשעשה בה מאמר וכבית שמאי דאמרי קנה קנין גמור ואחר כך בא עליה וקינה לה ונסתרה וכנסה לחופה ולא נבעלה דומיא דארוסה ממש. כרבה דאמר

בפ"ד אחין כל העושה מאמר ביבמתו פרחתו ממנו זיקת יבומין וחלה עליו זיקת ארוסין ונישואין ובעינן מסירה לחופה. [הוספה מקו"א].

ר"פ אמר האי תנא הוא כו'. פירש רש"י זל (בד"ה לישנא אחרינא) בשם רבו הרב ז"ל כגון שקנא לה כשהיא ארוסה ונסתרה כשהיא ארוסה ומשקה לה כשהיא נשואה ולא נבעלה, והיינו דקתני שלא שטייתי ארוסה, והאי תנא לית ליה דרשא דמבלעדי אישך. וזה רחוק דנימא שאין לו להאי תנא דרשא דמבלעדי אישך דאם כן מאי מבלעדי אישך וכן נמי תחת אישך. ומיהו תחת אישך אפשר לומר דהכי קאמר תחת זה שהוא אישך עכשיו, אבל מבלעדי אישך ודאי משמע שבא עליה אישה זה. ויותר היה נראה כפירוש ראשון שפירש רש"י ז"ל (בד"ה רב פפא) שקנא לה כשהיא ארוסה ונשאה ובעלה ואחר כך נסתרה, דהשתא איכא תחת אישך ומבלעדי אישך. ושלא שטייתי ארוסה דקאמר הכי קאמר, שלא שטייתי משקנאת בעודי ארוסה ולפי שאינה שותה אלא בשקינא לה והוא לא קנא לה אלא בעודה שהיתה ארוסה הוא מתנה כן כנ"ל אלא שרש"י ז"ל אמר שפירוש הרב רבו ז"ל עיקר [הוספה מקו"א].

לא נחלקו אלא שנתן לה גט. פירש רבינו חננאל ז"ל שנתן לה גט וחזר הוא בעצמו ועשה בה מאמר דהשתא משמרת לביאתו וביאתו פסולה מדרבנן דגט יבמין דרבנן הוא.

ר' יוחנן אמר אוכלת אפילו לר' מאיר. דלא פסל ר' מאיר אלא במשמרת לביאה פסולה דאורייתא.

וריש לקיש אמר אינה אוכלת אפילו לר"א ור' שמעון. דלא מכשרי אינהו אלא ביש לו להאכיל ובכי האי גוונא לא אשכחן דמאכיל במקום אחר. כלומר דכהן שגרש את אשתו אם החזירה לא אשכחן שיאכיל וכי תימה הא אשכחן שמסבב אכילתה על ידי גט בחוזרת, התם פסיקא מיניה. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר וזה נראה לי נכון.

הא דבעא מינה רב חייא בר יוסף משמואל כהן גדול שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו. פירש רש"י ז"ל דהכי קא מיבעיא ליה כי אם בתולה מעמיו יקח אשה דכתיב גביה אי קיחה דנשואין היא ובגרה תחתיו פסולה ליה או קיחה דאירוסין היא ושריא. ופשיט ליה דקיחה דנשואין היא מדקתני נתאלמנו מן האירוסין כשרות. ותמיהא לי טובא חדא דאם כן למה ליה לרב חייא לאורוכי בלישניה לבסוף ולפרושי כי קא מיבעיא לי והוא אשה בבתוליה יקח קיחה דנשואין או קיחה דאירוסין, דכיון דשמואל נמי הכי

שמיע ליה מעיקרא מלישניה דוהוא אשה בבתוליה יקח קא מיבעיא ליה. אלא דמדמי לה למתניתין ומשום דבגרושה נמי כתיב לא יקח לא הוה ליה לרב חייא למימר אלא התם היא גבי חללה משום דביאה הוא דמשוייה חללה הכא מאי, ועוד דמדקאמר לשוייה חללה לא קא מיבעיא לי משמע ודי דשמואל מיטעא טעי בעיא דרב חייא וקסבר דלענין חללה קא מיבעיא ליה, וקשה מזו דהא במסקנא כי פריש ליה רב חייא דוהוא אשה בבתוליה יקח קא מיבעיא ליה, פשיט דבתר אירוסין אזלינן, ותמה על עצמך מעיקרא פשיט ליה בתר נשואין והשתא פשיט ליה בתר אירוסין. ועוד דבספרים מדוקדקים בישיבה גרסי בסיפא אמר ליה הא נמי תנינא אירס את האלמנה, אלמא מעיקרא היה סבירא ליה דלאו הכי קא מיבעיא ליה. ונראה לי דשמואל מעיקרא סבירא ליה דרב חייא מיסבר סבר דבגרה תחתיו פסולה ליה דקיחה דנשואין בעינן, והכא לשוייה חללה קא מיבעיא ליה, והכי קאמר בתר אירוסין אזלינן וכיון דההיא שעתא ראויה היתה לו ולא זמנה עצמה לביאה פסולה, אף על גב דממילא בגרה ונפסלה לו לא נתחללה, ואם מת חוזרת לתרומת בית אביה, ואם בת ישראל היא כשרה לכהונה. או דלמא בתר נשואין אזלינן וכיון דבשעת נשואין פסולה היא לו ומשמרת היא לנשואי איסור משבגרה הרי נתחללה זו.

דף נט - א

ואמר ליה שמואל תניתוה. כלומר אפילו למאי דסבירא לך דבגרה תחתיו פסולה ולא נתחללה עד שתנשא לו ממש דקתני מן האירוסין כשרות. ואמר לי רב חייא לא כמו שאתה סבור דלשוייה חללה קא מיבעיא לי, דההיא מפשט פשיטא לי, אלא אי איפסלא ליה לכהן גדול עצמו קא מיבעיא לי, דכתיב והוא אשה בבתוליה יקח קיחה דאירוסין בעינן או קיחה דנשואין בעינן. ואהדר ליה הא נמי תנינא דבתר אירוסין אזלינן ואסיקנא דבתר נשואין אזלינן כן נראה לי. ואי קשיא לך הא דאיבעיא לך בפרק קמא דמסכת קדושין (י, א) תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה למאי נפקא מינה לכהן גדול, ואמאי אפילו כשתמצא לומר דתחלת ביאה

קונה מכל מקום בשעת נשואין בעולה היא יש לומר כשבא עליה בחופה ושם (בד"ה אי) כתבתי יותר בס"ד.

דומיא דגרושה. פירש רש"י ז"ל דגרושה פשיטא לן דסתמא היא דלית לך למילף כדילפת באלמנה. ואינו מחוור דהא קיימא לן דבכל התורה כולה למידין למד מלמד, ואם כן ניליף אלמנה אלמנה מתמר ונילף גרושה מאלמנה, מה אלמנה מן הנשואין ולא מן האירוסין אף גרושה מן הנשואין, ובתוספות (ד"ה דומיא) פירשו דמגרושה דכתיבא גבי כהן הדיוט קא יליף, דהתם ודאי כל גרושה במשמע, דהא לא הקפידה תורה בבעולה להדיוט, והלכך אף גרושה האמורה בכהן גדול אפילו מן האירוסין שלא יהא כח הדיוט חמור מכהן גדול. אי נמי לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן.

בבתוליה עד שיהו כל בתוליה קיימין בין בכדרכה בין בשלא כדרכה. קשיא לי האי שלא כדרכה היכי דמי, אי כשנבעלה לאיש תיפוק ליה לר"א משום זונה ואפילו לכהן הדיוט נמי אסירא. ואי בשנבעלה לבהמה אי קסבר שמה ביאה הויה נמי זונה, ואי לא שמה ביאה הא אינה אלא כמוכת עץ, ואין לך אשה שאינה מוכת עץ שלא כדרכה על ידי צרור. ואי בממאנת נשואי קטנה דרבנן הן ולא בא הכתוב למעט ביאה שעל ידי נשואין דרבנן וצריך לי עיון.

אילימא בכדרכה צריכה למימר תיפוק ליה דהויה בעולה. קשיא לי היכי קא פשיט ליה כולי היא דבכדרכה אי אפשר משום דהויה לה בעולה דמידי הוא טעמא אלא לרב והא אמר רב אשי לקמן (ס, א) דלרב ור' יוחנן אנוסת עצמו ומפותת עצמו אם נשא נשוי ויקיים הואיל וסופה להיות בעולה תחתיו. ויש לומר דרבה דהוא מאריה דהאי קושיא סבירא ליה כרב הונא דאמר (להלן בע"ב) משמיה דרב אם נשא נשוי ומוציאה בגט, ונשא נשוי דקתני לומר שאינו משלם קנס על פי עצמו אבל דבר תורה אסור לקיימה. ואינו מחוור כלל דכי קא אמרינן מוציאה בגט לאו מדאורייתא קאמר אלא מדרבנן, דאי מדאורייתא אפילו נשא אינו פטור מן הקנס דלאו נשואין הן (עיין להלן פה, ב ד"ה ולר' אליעזר) ואפילו תאמר דכיון דקדושין תופסין בה נשואין הוי למיפטר מיהא מן הקנס, אפילו הכי לא משמע התם שתהא אסורה לו דבר תורה, שאם כן אף בדידה ליפלוג ר' אליעזר בן יעקב ולימא שהולד חלל כדפליג ואמר באנוסת חברו ומפותת חברו וצריך עיון. ועוד קשיא ליה רבה דמקשה הכי אדרב מאי קשיא ליה דהא בהדיא אמרינן דלר"א ור' שמעון

בבתוליה למעט בעולה ושלא כדרכה, ויש לומר דרבה בין אהא דרב בין אאוקמתון דאוקימנא פלוגתא דר' מאיר ור"א ו' שמעון בהאי דרשה דבתוליה קא פריך כנ"ל.

מאי איריא אלמנה תיפוק ליה משום בעולה. ואף על פי שבעולה לכהן גדול הוי עשה שאינו שוה בכל ונדחה, מכל מקום עשה דולו תהיה לאשה קיל מיניה משום דאפשר דלאו לקיומיה כדאמרינן בפרק אלו נערות (מ), דאי אמרה לא בעינא ליתיה לעשה כלל. אי נמי דבהדיא מיעטיה קרא משום דכתיב ולא תהיה לאשה אשה הראויה לו, לאפוקי כל שאינה ראויה לו ואפילו משום עשה.

דף נט - ב

הא מני ר' מאיר היא. קשיא לי בין לר' מאיר בין לר' יהודה תיפוק ליה משום בעולה דהא ביאה שלא כדרכה ביאה היא. ויש לומר דביאה הויא ודאי בין לקנות בין לעונשין, אבל אין אחר דלאו בעל עושה אותה בעולה בשלא כדרכה וכרבי ומחלקתו דאמרינן בפרק קמא דקדושין (ט, ב) בעולת בעל בעל עושה אותה בעולה בשלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה בשלא כדרכה.

ורב דאמר כר"א. קשיא לי אמאי שבקיה לר' שמעון בר זוגיה לימא דרב דאמר כר"א ור' שמעון דהא תרוייהו פסלי שלא כדרכה. ונראה לי דהאי מתרץ הוה משמע לי דטעמא דרב משום בעולה ולא משום בתולים, מדקאמר נבעלה שלא כדרכה ולא קאמר בא עליה שלא כדרכה, ואלו לר"ש אינה פסולה משום בעולה אלא משום דריבה הכתוב בבתוליה דבעינן כל בתוליה קיימין, וטעמא דר' שמעון נמי דלא משום בעולה משום דסבירא ליה כרבי ומחלקתו דאמרי אין עושה אותה בעולה בשלא כדרכה, הלכך הוה סלקא דעתיה דמתרץ דלא אפשר לאוקמי לרב כר' שמעון. אלא דאכתי קשה לי דלר"א נמי משמע דאית ליה דאין אחר עושה אותה בעולה בשלא כדרכה, מדדריש שלא כדרכה מבתוליה, דאלמא אי לאו דרבי רחמנא בבתוליה, בעולה שלא כדרכה כשרה לכהונה. ונראה לי דכי אוקמא לרב כר"א הוה מצי לאקשוויי ליה הכי ומי

מצית מוקמת לה דרב כר"א והא מדאצטריך ליה לר"א למעוטי שלא כדרכה מבתוליה הא משום בעולה לא. אלא דאשכח פירכא אחרינא דעדיפא מיניה דלר"א כל שנבעלה שלא לשם אישות הויא לה זונה.

אי כר"א מאי איריא משום בעולה תיפוק ליה דהויא לה זונה. פירוש דמדקאמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה משמע דאין פסולה אלא משום שהיא בעולה בלבד ולכהן גדול דוקא, דאי לא הוה ליה לפרוש נבעלה שלא כדרכה עשאה זונה ופסולה לכהונא.

אי ר"א תיפוק ליה משום זונה. קשיא לי דהא רבה גופיה הוא דאמר לעיל (נו, ב) כל באונס לא קרינן לה זונה ואפשר לומר דהאי קושיא לאו רבה הוא דקא מקשה לה אלא תלמודא, אי נמי יש לומר דלר"א אפילו באונס הויא זונה, דהא כל שלא נבעלה לשם אישות הויא זונה קאמר כנ"ל.

ואוקמה רב יוסף כגון שנבעלה לבהמה. והוא הדין דהוה מצי לתרוצי דרב סבר לה כר"א בשלא כדרכה, וסבר לה כאידך תנאי בזונה. ואם כן הוי מצי לאוקמה כר"ש דלא שמעינן דאית ליה בפנוי הבא על הפנויה כר"א. ואי נמי הוה מצי לתרוצי כגון שנבעלה באונס וכל שבאונס לא קרי לה זונה לרב וכדאמר רבה לעיל.

אמר רב יוסף כגון שנבעלה לבהמה. קשיא לן מאן דוחקיה לאוקמוה להא דרב בשנבעלה לבהמה ואליבא דר"א, לוקמה בשנבעלה לאיש וכר"ש דבעי בתולה אף בשלא כדרכה כר"א ולא אשכחן דאית ליה כר"א בזנות דפנוי הבא על הפנויה. והא הוה עדיף טפי משום דלא אשכחן תנא דאית ליה דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אלא ר"א. ויש לומר דאין הכי נמי אלא כל היכא דמצי לאוקמה בין לר' שמעון בין לר"א טפי עדיף ליה מלאוקמה אליבא דחד תנא לבד. ולפי מ"ש למעלה לא הוה ליה לאוקמה מעיקרא בהכי.

ואוקמה במסקנא בממאנת. ויש לי לפרש דרב פסולה לכהונה דקאמר, משום דשויה בעולה הוא וכמו שכתבתי, ואף על גב דלאו ביאת בעל הוא דאורייתא וכאחר דמי, לית ליה כרבי ומחלוקתו דאמר דאחר לא משוי לה בעולה בשלא כדרכה, ואי נמי יש לי לפרש דרב נמי אית ליה כרבי ומחלוקתו, והכא לאו משום בעולה קא פסיל לה רב, אלא משום דבעי פסולה אפילו שלא כדרכה וכיון שכן למסקנת רב כר"א ור' שמעון וזה נראה לי יותר, חדא דמוקמינן להו לרב ור"א ור' שמעון אפילו כרבי

ומחלוקתו. ועוד דאי לא תימא הכי אפילו השתא דמוקמינן לה להא דרב בממאנת וכר"א אכתי תיקשי לן כר"א, והא ר"א לאו משום בעולה פסיל לה אלא משום דכתיב בבתוליה דבעינן כל בתוליה קיימין ואפילו בשלא כדרכה וכמו שכתבתי למעלה, אבל השתא ניחא דנבעלה דקאמר רב משום דכתיב בבתוליה קאמר וכר"א ור' שמעון כנ"ל.

אלא אמר רבי זירא בממאנת. וקשיא לי דהא אגן בדאורייתא איירינן ונשואי קטנה דרבנן נינהו אבל מדאורייתא אינן אלא כביאת פנוי הבא על הפנויה, ולר"א תהוי כזונה וכדאמרינן לקמן בפרקין גבי הא דתניא ר"א אומר כהן לא ישא את הקטנה, ואתינן לאוקמה בכהן גדול ומשום דלכי גדלה הויא לה בעולא. ודחי רבא ואמר מלבי לב היכי דמי אי קדשה אביה מעיקרא קני לה, ואי קדשה עצמה בהא ר"א ולא רבנן כלומר, בכל כי הא אפילו רבנן מודו דאסור, אלמא נשואי קטנה דרבנן לא מהני באסורי כהונה ולא מידי וניחא לי דשאני התם דכל שנבעלה בלא נשואין דאורייתא אסורה דבעולה אסר רחמנא לכהן גדול בהדיא. אבל הכא לא אסר רחמנא אלא זונה, וכל שנבעלת בעילת נשואין אפילו דרבנן לאו בעילת זנות היא, ואפילו לר"א משרא שריא כנ"ל.

תניא נמי הכי נבעלה למי שאינו איש אף על פי וכו'. נראה לי אפילו בכדרכה קאמר דאינה אלא כמוכת עץ כאידך תנא דפרק קמא דנדה (ח), (ב) דקתני שלש בתולות הן בתולת אדם בתולת קרקע בתולת שקמה, ואמרינן עלה בתולת אדם למאי הלכתא לכהן גדול.

ובא מעשה לפי רבי והכשירה לכהונה. קשיא לי דהכא משמע דוקא משום דרבעה כלב, ולרבי מאי שנא כלב אפילו אדם נמי דהא איהו הוא דקאמר בפרק קמא דמסכך קדושין (ט, ב) בעולת בעל בעל עושה אותה בעולה בשלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה בשלא כדרכה וצריך לי עיון.

אתנן כלב ומחיר זונה מותרין משום שנאמר גם שניהם. ואי קשיא לך תיפוק ליה דקים לי בדרבה מיניה. לא קשיא דהא אמר רב אתנן זונה אסרה תורה ואפילו בא על אמו כדאיתא בכריתות ובבא קמא פרק מרובה (ע, ב) ואי נמי איכא דמימר דכי מיעט רחמנא אתנן כלב כגון שאמר הילך טלה ותבעל כלבתך לעבדי או שפחתך לכלבי.

דף ס - א

ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי. קשיא לי אינהו דאמרי כמאן דהא במוכת עץ כולי עלמא לא פליגי במתניתין (לעיל נט, א) דאסירא, ויש לומר דסבירא להו כתנא דלעיל (נט, ב) דקתני נבעלה למי שאינו איש אף על פי שבסקילה כשרה לכהונה, ואפילו לכהן גדול קאמר דבתולה בתולת איש קאמר, וכתנא דברייתא דשלש בתולות הן דקתני שלש בתולות הן בתולת אדם ובתולת קרקע ובתולת שקמה ואמרינן עלה בפרק קמא דנדה (ח, ב) גבי איזה הוא בתולה בתולת אדם נפקא מינה לכהן גדול. ואכתי קשיא לי דהא מוכת עץ סתם מתניתין היא וליכא דפליג בה במתניתין, ואלו לר' יוחנן קאמר דהלכה כסתם משנה. וא"ד אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן וכדאמרינן בעלמא. ואכתי לא ניחא דבכל מקום בכי הא מקשי לה ומפרק לה. ומיהו בבוגרת לא קשיא לי דלאו סתם גמור היא להקשות מינה לר' יוחנן, דהא איכא מחלוקת ר' אלעזר ור' שמעון בצדו, וכל כי האי לאו סתם גמור הוא וכענין שכתבתי למעלה בפרק החולץ (מב, ב ד"ה סתם) גבי כל האנשים לא יתארסו (עיין רשב"א נדה שם ד"ה תנא).

הכי נמי סופה להיות בעולה תחתיו קשיא. ואף על גב דרב אשי מרמי להו, כיון דרב הונא אמר ליה משמיה דרב בהדיה דאסורה לו ומוציאה בגט ולאוקמה ליה הא דרב אשי בקשיא ולא בתיובתא, לא דחינן הא דר"ה בקשיא. וקיימא לן כותיה והכין פסק הרב אלפסי ז"ל. ונראה לי שמן הטעם הזה הוא שפסק כן.

ור' אליעזר בן יעקב מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה. ולאן למימר דפליגי רבנן עליה בעיקרא דדינא דהא אמרינן בקדושין (עז, ב) אין חללה אלא מאיסורי כהונה, וכהן הבא על אחותו, זונה משוי לה חללה לא משוי לה, ודרשינן לה התם מחללה יתירא דכתיבא גבי כהן גדול. והא דאמרינן נמי כמאן אזלא הא דתניא אלה מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה כמאן אזלא הא דנפקא ליה מאלה קאמר, דאלו לרבנן לא נפקא להו מאלה אלא מחללה יתירא כדאיתא התם בקדושין. אי נמי מדלא קאמר מנדה ובעולה.

סלקא דעתך אמינא ליליף בתולה בתולה מהתם. פירש רש"י ז"ל מאונס ומפתה דכתיב בה נערה בתולה. ואינו מחוור חדא דאונס ומפתה מאן דכר שמיה. ותו לרבי אלעזר ור' שמעון דאמרי בתולה בתולה שלמה משמע, נערה דכתב רחמנא גבי אונס ומפתה למה לי, אי למעוטי בוגרת הא לא אצטריך. אי לקטנה הא לא מפקי לה רבנן כדאיתא התם בפרק אלו נערות (כט, א) ורבינו תם ז"ל (בתוס' ד"ה נילף) פירש לילף בתולה בתולה מהתם מכהן גדול דכתיב ביה כי אם בתולה מעמיו, וכיון דכתב ביה רחמנא בבתוליה למעוטי את הבוגרת סלקא דעתך אמינא ליליף מהתם קא משמע לן. והשתא נמי ניחא נערה דכתב רחמנא גבי אונס ומפתה אצטריך אפילו לר' אלעזר ור' שמעון, משום דאי לא כתב רחמנא התם נערה הוה אמינא נילף מכהן גדול דכתיב ביה בתולה ואפילו בוגרת במשמע מדכתיב גבה בבתוליה, קא משמע לן נערה (עיין רמב"ן).

הקרובה לרבות את הארוסה שנתגרשה. והוא הדין (לבתולה) [לנשואה] שלא נבעלה ונתגרשה דהא ר' יוסי ור' שמעון הויה דאירוסין ממעטה כהויה דנשואין, ואפילו הכי כי נתגרשה נתרבת משום שחזרה לקרובתה, והלכך בנשואין נמי לא שנא דהא חזרה לקרובתה. והא דלא קאמרי לרבות הנשואה שנתגרשה, משם דסתם נשואה בעולה היא דלהכי קיימא. ולרבי מאיר ור' יהודה ארוסה או נשואה שלא נבעלו ונתגרשו לא אצטריך לרבויה, דהא אפילו ארוסה קרינן קרובה, כל שכן נשואה שנתגרשה דקרובה טפי. ומיהו מסתברא דנכנסה לחופה אף על פי שלא נבעלה ומתה תחת בעלה, אפילו לר' מאיר ור' יהודה מטמא לה, דהא ארוסה לא נתרבית אלא משום הקרובה, וזו הואיל ונכנסה לרשות הבעל אינה קרובה. ועוד דמדכתיב הקרובה משמע דאיכא רחוקה אף על פי שלא נבעלה דהיינו נכנסה לחופה ולא נבעלה. והכי משמע בירושלמי (דפרקין ה"ד) דגרסינן התם הקרובה לרבות את הארוסה אליו לרבות את הבוגרת, מחלפא שטתין דרבנן תמן אינון אמרינן קרובה לא ארוסה אליו ולא גרושה וכה אינון אמרין הכין א"ר הילא כל מדרש ומדרש כענינו אחותו לעולם היא בפנים עד שתצא לחוץ ארוסתו לעולם היא בחוץ עד שתכנס בפנים. אבל בנמוקי הרמב"ן נר"ו (בד"ה הא) דלר"מ ור' יהודה כשם שארוסה מטמא לה הוא הדין לנכנסה לחופה ולא נבעלה.

אמר ר' שמעון בן יוחאי גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה. פירש רש"י ז"ל דלא מחזקינן לה כזונה. ונראה שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן מדאמרינן עלה לקמן הכי השתא בשלמא התם סופה להיות בעולה תחתיו הכא סופה להיות זונה תחתיו, אלמא רבנן דפליגי עליה דרשב"י טעמייהו משום זונה. ותמיהא לי טובא דהא ביאה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אינה ביאה, ואם בא עליה אחד מן הפסולין לא פסלה וכדתנן בנדה פרק יוצא דופן (מד, ב) ועוד דהא ודאי בדאורייתא פליגי כדאיתא התם בהדיא, ואי משום זונה אינה אלא מדרבנן דחיישינן דלמא בא עליה גוי דסתמן זונות הן. ועוד דהא אמרינן בהדיא בפרק עשרה יוחסין (עח, א) דבפירושא דקרא פליגי, דתניא התם (גביל) [גמ'] ר' אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיורת אמר ר' שמעון בן יוחאי גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים וכו', ורבנן החיו לכם לעבדים ולשפחות אמר ר' יוחנן וכולן מקרא אחד דרשו (דאמר משמיה דרב) ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות מזרע בית ישראל, ר' אליעזר בן יעקב סבר מזרע ואפילו מקצת זרע ור' יוסי סבר משנזרעו מישראל, ר' שמעון בן יוחאי סבר משנזרעו בתוליה מישראל, אלמא בגזרת הכתוב תליא מלתא ובפרושא דקא פליגי, ולא בגזרת זונות כדרבנן. ואף על גב דדברי קבלה הן דאורייתא נינהו אלא דאתא יחזקאל וגלי, וכדאמרינן בעלמא (עיין תענית יז, ב) הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא דאורייתא ואתא יחזקאל ופירש. וההיא דלקמן לטעמיה קאמר ליה, כלומר לטעמיך דאמרת הואיל ואנסיב אנסיב ומדמית לדרב ור' יוחנן, אלמא סבירא לך דטעמא לאו משום דאיפסלא לה מדאורייתא אלא מדרבנן ומשום גזרת זונה, דאי מדאורייתא אפילו כנס יוצא כממזרת ונתינה וחללה, וקא טעית נמי וסבירא לך דביאה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אף על פי שאינה ביאה פסלה לכהונה ושויא זונה, אפילו הכי לא דמיא לדרב ור' יוחנן דהתם סופה להיות בעולה תחתיו אבל הכא אין סופה להיות זונה תחתיו. ומיהו קושטא דמלתא לאו משום זונה הוא כדאמרן כנ"ל. אחר כך מצאתי להרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פי"ח ה"ג) שכתב כדברי רש"י ז"ל, והראב"ד ז"ל תפס עליו בהשגות וז"ל א"א אינה משום זונה אלא דכתיב בתולות מזרע בית ישראל והכי איתא בקדושין ע"כ. [במגיד משנה שם: והרשב"א הסכים לדעת הר"א ז"ל ונראין לי דברי רבינו

ורשיי ז"ל עיקר. ועיין ריטב"א כאן ותוסי' להלן סא, א ד"ה אין זונה].

דף סא - א

רבינא אמר נהי דמעטינהו קרא לטמויי באהל דכתיב. אדם כי ימות באהל ממגע ומשא מי מעטינהו קרא. פירוש, דבטומאת מגע לא כתיב בה אדם אלא הנוגע בעצם או בחלל ואפילו גוי במשמע. ואם תאמר והא כתיב או בעצם אדם, הא דרשינן ליה בספרי (פרשת חקת פי' קכז) לאבר מן החי. והא כתיב לכל נפש אדם, ההוא איצטריך לאפוקי לנפש בהמה דמדכתב רחמנא נפש להביא דמו כתב אדם להוציא בהמה. ואי קשיא לך והלא אומות העולם נמי קרוין אדם דכתיב (התלים קכד, ב) בקום עלינו אדם. יש לומר דדרשינן ליה בפ"ק דמגילה (יא, א) אדם ולא מלך. והא דכתיב (ישעיה מג, ד) ואתן אדם תחתך, הא דרשינן ליה בברכות אל תקרי אדם אלא אדום. והא דאמרינן בסנהדרין (סב, ב) ר' מאיר אומר מנין שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא האדם, הא למדת שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול. פירש רשיי ז"ל שם (בד"ה האדם) דר' מאיר פליג אדרשב"י. והא נמי דתנן (אהלות פ"ח מ"ט) רבן שמעון בן גמליאל אומר מדורות הגוים טמאין מפני שהנשים קוברים שם את נפליהם. פירש (ר"ש) [ר"ת] ז"ל שאף היא פליגא אדרשב"י. וכתב דהלכתא כרשב"ג משום דקיימא לן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. ועוד דאמרינן במסכת מועד קטן (ה, א) רמז לציון מן התורה מנין שנאמר וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון, וההוא גבי גוג ומגוג הוא דכתיב, אלמא אומות העולם מטמאין אף באהל דציון משום טומאת אהל הוא דעבדי ליה, כדאמרינן התם (ה, ב) דאין מציינין אלא על טומאת אהל. ואי קשיא לך הא דאמרינן במציעא בפרק המקבל (קיד, ב) רבי אבהו אשכחיה לאליהו דהוה קאי בבית הקברות של גוים אמר ליה ולאן כהן ניהו מר, אמר ליה לא גמר מר סדר טהרות דתניא רבי שמעון בן יוחאי אומר קברי עכו"ם אין מטמאין, דאלמא הלכתא כותיה. תירץ הרב ז"ל (במס' ב"מ שם) דהתם דחויי קא מדחה ליה דלאו משום דרבי שמעון בן יוחאי הוא דקאי תמן, אלא שהיה סומך

על רוב ארונותי שיש בהן פותח טפח אלא שגזרו חכמים על כולן משום מיעוט שאין בהם פותח טפח (ברכות יט, ב) והוא זכור לטוב לא היה רוצה לנהוג קלות ראש בגזרותם ולהתירם בפניהם. וכן מצינו (בילקו"ש משלי רמז תתקמ"ד ובמדרש משלי פ"ט) כשקברו לר"ע אמר להן צדיקים אינן מטמאין, ולא היה אלא דחוי בעלמא שהוא היה סומך לו על שר' עקיבא מעשרה הרוגי מלכות היה ומת מצוה היה ואפילו כהן גדול והולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו מטמא לו.

פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העולם.

ויש חולקין (רמב"ן) על הרב ז"ל שאי אפשר שהיה אליהו הנביא זכור לטוב פורץ גדרן של חכמים שגזרו על כל ארונות ואפילו יש בהן פותח טפח. ועוד שהרי היה נותן מכשול לפני ר' אבהו לומר לו שאין קברי עכו"ם מטמאין והן מטמאין. אלא ודאי ממעשה דאליהו קיימא לן כרבי שמעון בר יוחאי וההיא דרשב"ג ליתא. ואף על גב דקיימא לן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו, אין למדין מן הכללות. ובההוא דרשב"ג גופיה מוכח בפרק המדיר (כתובות עז, א) דלא קיימא לן כותיה כדאיתא התם בשמעתתא דהיו בו מומין גדולים וכדכתב הרב אלפסי בפרק גט פשוט. (ב"ב קעד, א) ועוד דדלמא רשב"ג משום טומאת מגע קאמר לפי שאין קוברין שם את הנפלים ופעמים שהן מתגלין שאין חופרים לנפלים [אלא קלין]. וההיא דציון דבמסכת מועד קטן נמי משום מגע ומשא, ואף על פי שאין מציינין אלא על טומאת אהל, לעתיד מציינין על הכל כדי לרבות בטהרה, הלכך קיימא לן כרשב"י. ועוד דסוגיא דתלמודא כותיה, דאמרינן במסכת כריתות (ו, ב) הסך את העכו"ם פטור שנאמר על בשר אדם לא יסך, לפי שאין אומות העולם קרוין אדם. ואפילו תמצא לומר דר' מאיר דבמסכת סנהדרין (שם) פליגא אדרבי שמעון בן יוחאי, לא דחינן דרשב"י ומעשה דאליהו משום דר"מ. ואיכא מאן דאמר (רבינו משולם בתוס' ד"ה ואין ובתוס' הרא"ש) דההיא דר' מאיר נמי לא פליגא, דאיכא למימר דכל מקום ברכה כגון אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכיוצא בו אלו היה מדבר על ישראל בלבד היה מזכיר שמותן, אבל בשאר מקומות כשהוא מזכיר אדם אין אומות העולם במשמע, וכדאיתא בהגדה במדבר סיני רבה (פרי' כ פי ט) מה אקב לא קבה אל בשעה שהיה מצוה אותן על הברכות ועל הקללות, בברכות היה מזכירן שנאמר ואלו יעמדו לברך את העם, בקללות לא היו טובען (כ"ה במדרש שם ובכת"י מזכירן וכ"ה בתנחומא ישן) שכן הוא אומר ואלה יעמדו על הקללות בהר עיבל. ובילמדנו (תנחומא ישן תזריע אות

ט) אדם כי יהיה בעור בשרו למה אינו אומר דבר אל בני ישראל כמו שכתוב בכל הפסוקות אלא אדם כי יהיה זהו שאמר הכתוב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע (עיין ברמב"ם הלכות טומאת מת פ"א הי"ג ובשו"ת סי' רע"ו, ועיין בפני דוד להחיד"א פרשת בשלח שהאריך בדברי הרשב"א כאן).

דף סא - ב

אמר רבא מבלי לב. (עיין רש"י) **אי דקדשה עצמה בהא ר' אלעזר ולא רבנן.** כלומר בהא אפילו רבנן מודו דהויא לה בעולה. תמיהא לי מאי קשיא ליה דלמא סבירא ליה דלרבנן כשרה משום דסופה להיות להיות תחתיו כרב ור' יוחנן ונ"ל דמכל מקום לכולי עלמא לכתחלה לא ישא כדקתני במתניתין לא ישא את הקטנה. אי נמי יש לומר דאי משום הא, אי לר' אלעזר פסולה אפילו לרבנן נמי כן, דהא לא אשכחן להו דפליגי בהא כנ"ל.

אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאד בתולה. והאי תנא פליג אתנא דסדר עולם (פר"א) דהתם תני דרבקה בת שלש שנים ויום אחד היתה באותה שעה. ובספרי נמי תניא דלא כתנא דסדר עולם דתניא התם בפרשת וזאת הברכה (פ"י שנז) ששה זוגות הן שנותיהן שוות וכו' רבקה וקהת, וקהת חי קל"ג שנה. ולפי חשבון זה על כרחנו רבקה בשעה שנשאת ליצחק בת י"ד שנה היתה, שהרי יצחק בן ארבעים שנה, וכשנולד יעקב היה בן ששים, ויעקב כשמתה אמו היה בן צ"ט שנה ותדע לך שהרי כשנתברך היה בן ס"ג שנה כדמפורש בשלהי פרק קמא דמגילה (יז, א) ומשנותיו של ישמעאל אתה למד כדאיתא התם, וי"ד שנה שנטמן בבית עבר כדמוכח התם במגילה, ודי שנה שעמד בבית לבן ובי שנים שעשה בדרך בחזרתו הרי צ"ט. ובאותו הפרק מתה רבקה כדדרשינן (תנחומא כי תצא פ"ד ורבה קהלת פ"ז) פי' בויש להגיה הציון בתוסי' ד"ה וכן) אלון בכות שבכה שתי בכיות אחת על רבקה ואחת על מינקתה. הא על כרחין לפי חשבון זה רבקה בת י"ד שנים היתה באותה שעה. ולקמן נמי דאמר ליה רבא לרב נחמן ונילוף מיצחק לית להו כתנא

דסדר עולם אלא כתנא דספרכי וכדתנא דהכא. ואי קשיא לך אם כן בוגרת היתה והכתוב קראה נערה. יש לומר מדכתיב והנערה שמע מינה לא בגרה עדיין אלא ששהתה מלהביא שתי שערות עד י"ד שנה (עיין רמב"ן).

ובית הלל ילפי מברייתו של עולם ובית שמאי ילפי ממשה. ומדמקשינן לבית הלל וילפי ממשה ופריק משה מדעתיה הוא דעבד, מסתבר לי דשמעינן מינה דבית הלל דוקא זכר ונקבה קאמרי אבל שני זכרים לא, לפי שאין ישובו של עולם בזכרים ולא בנקבות (עיין שו"ת רשב"א ח"ג סי' שלט) והא דאמרינן לקמן (סב, ב) גבי השלמה בני בנים הרי כבנים, ואמר אביי ברא לברא וברתא לברתא וכל שכן ברא לברתא. התם גבי השלמה בלחוד הוא דקאמרי דכיון דאיהו הוליד נקבה אף על גב דמתה כיון דאולידא בר מהני. ותדע לך דהא לכולי עלמא שתי נקבות לא. והתם קאמר רבא דאפילו ברתא לברא דלשבת יצרה כתיב. ומיהו בירושלמי (ה"ו) גרסינן אמר ר' בון לכן צריכה ואפילו זכר ונקבה דלא [בכתי"י: ולא] כן מתניתין מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. ומשמע דפליג ר' בון אגמרא דילן. והא דאקשיה ר' בון נראה לפום גמרינן דכיון דלבית שמאי נמי ב' זכרים דוקא לית כאן קולא וחומרא כלל. ומיהו רש"י ז"ל פירש בית שמאי אומרים שני זכרים וכל שכן זכר ונקבה (גם המאירי כתב כן בשם רש"י אבל ברש"י שלפנינו נמצא להיפך. אבל לא זכר ונקבה) ואפשר דאפילו הכי כיון דשנים נמי (לא) בעי לאו קולא וחומרא איכא כנ"ל (עיין תוס' חד מקמאי ופני משה שם).

דף סד - א

מתניתין: ואם הפילה מונה משעה שהפילה. פירשו בירושלמי (ה"ו) דהוא הדין להיו לה בנים ומתו, דגרסינן התם הווי לה בנים ומתו מונה משעה שמתו. ומדקתני במתניתין ולא ילדה משמע דוקא כל שלא ילדה, הא ילדה ויש לה ולד חי ואפילו אחד אין כופין אותו להוציא, ואף על פי שמוציאין ממנו זו שלא ילדה כלל עד שיהיו לו זכר ונקבה מאחרת, מכל מקום כיון שילדה זו אין מוציאין אותו ממנו. ואפשר דלא ילדה לו דקתני

כדי שיעור פריה ורביה קאמר ארישא סמיך (לעיל סא, ב) דתני לא יבטל מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים, עלה קתני לא ילדה לו כלומר כאותו שיעור, והראשון נראה לי עיקר (עיין ישרש יעקב).

הא דאמרינן **ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין**. לאו למימרא שאין עושין מעשה בחוצה לארץ דאף בחוצה לארץ כיון ששהא עמה עשר שנים ולא נבנה ממנה שוב לא יבנה, ומצות פריה ורביה לאו מצוה תלויה בארץ היא, אלא משום דאברהם אבינו עקר היה ולא זכה ליבנות עד שעלה לארץ כדכתיב לך לך מארצך, וכשעלה לארץ מקום הראוי לו ליבנות אף על פי ששהא שם קצת ימים ולא ילדה לא נשא את הגר עד ששה שם עשר שנים, דאלמא ישיבתו עמה חוצה לארץ לא עלו לחשבון העשר, דכולן ראויין לפקידה בעינן. ולפיכך היה הוא חולה או שהיתה היא חולה או שהלך למדינת הים (כ"ה בתוספתא פ"ח) או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולין להן דכולן ראויין לפקידה בעינן. ורש"י ז"ל כן פירש בפירושי התורה (בראשית טז, ג) מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שבא לארץ והראב"ד ז"ל פירש דהא דאמרינן אין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין הני מילי באדם הרגיל לישוב בארץ ויצא חוצה לארץ וחזר לארץ דזמן ישיבתו בחו"ל אין עולה לו, והא דאברהם הכי הוה [דאחר] שנדבר עמו בארץ בין הבתרים חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם (פ"א) וכשחזר שנית לארץ היה בן שבעים וחמש כדכתיב ואברם בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן, ומאותו זמן ועד שנשא הגר עשר שנים דכתיב ואברהם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל. וכדבריו נראה בירושלמי (ה"ו) דגרסינן התם צא מהם שנים שעשה בחוצה לארץ ותני כן חלה הוא או שחלתה היא או שהלך לו למדינת הים אינן עולין, ויש מפרשים (רמב"ן) דמי ששהא עם אשתו בחוץ לארץ ובא לו לארץ אין ישיבת חוץ לארץ עולה לו ואין כופין אותו להוציא עד שישהא עמה בארץ עשר שנים דשמא זכות הארץ תעמוד להם (עיין רמב"ן עה"ת ויש"ש סי' לב).

יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה ליבנות ממנה. פירש רש"י זכרונו לברכה דשמא לא זכה ליבנות ממנה הוי טעמא ליתן כתובה. ולפיכך אקשינן (להלן בע"ב) ודלמא איהי היא דלא זכיא ואמאי נוטלת כתובה, ופרקינן איהי כיון דלא מיפקדא לא מיענשא. ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן (סה, ב) ואי סלקא דעתך אשה לא מיפקדא כתובה מאי עבידתא דאלמא אדרבה כי מפקדא אית לה כתובה, ואמאי לימא שמא היא לא זכתה

ליבנות. יש לומר דההיא בדקים לן דמיניה הוא כגון שאינו יורה כחץ, ואי נמי שהיה זקן ושאינו ראוי להוליד וכדמוכח התם דהיא רוצה להתגרש, והלכך כי מפקדא אית לה כתובה אבל אי לא מיפקדא והיא רוצה להתגרש הויה לה מורדת ולית לה כתובה (עיי תוס' להלן שם ד"ה ואי בשם בשם ריב"ם).

דף סד - ב

מדמתמה רבא עליה דאביי היכי סמך אסהדותיה דרב יצחק דהא איהו אמר יצחק סומקא לאו דסמכא. נראה לי דרבא נמי במילה לית ליה כרשב"ג אלא כרבי ובתרי זימני הויה חזקה, דאי למימרא דלא דמי נשואין למילה לא הוה ליה לספוקי בסהדותיה דרב יצחק. והא דאמר רבא גבי אחיות והוא דאתחזק תלתא זמני אבל תרי אקראי בעלמא הוא, התם באחיות דוקא דאחיות לא מחזקות אבל בתלתא זמני דחידוש הוא, אבל אנפשיה בתרי זימנא הויה חזקה וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל דבמילה קיימא לן כרבי.

מאי בינייהו איכא בינייהו דארסה ומת אי נמי דנפל מדקלא ומת. וקיימא לן כרב אשי דבתרא הוא דאמר מזל גורם.

נשואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג. וטעמא דמלתא דנשואין לחומרא ומלקיות כיון דעבר ושנה בחייבי כריתות מבערין עושה רשעה מישראל. ובוסתות משום דמדרבנן נינהו אזלינן בהו להקל. ובשור המועד משום דלא מפקינן ממונא אלא בדבר ברור. ובקטלנית משום סכנה לחומרא. ומילה נמי סכנתא היא ולחומרא (עיינ רמב"ן).

דף סה - א

נשאת לשלישי (וכן הוא ברמב"ן) למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה. ודוקא בשלא הכיר בה אבל לא הכיר בה יש לה כתובה וכדתנן בפרק אלמנה ניזונית (כתובות ק, ב) ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה. וכן כתב בעל הלכות גדולות (הלכות כתובות סח, א) וטעמא משום שרצה ליזוק בנכסיו. ובתוספתא (יבמות פ"ח ה"ה) נמי תניא מפני שהן קדושי טעות. ומיהו גר צריכה לפי שאין כאן טעות ודאי הילכך גבי ממונא לקולא וגבי גט לחומרא. ומדקתני נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה, משמע הא למי שיש לו בנים אם רצה להוציא יתן כתובה. וכן כתבו מקצת מן הראשונים ז"ל (עיין רמב"ן בשם מקצת המחברים). ואם תאמר ומאי שנא מאילונית דתנן בפרק אלמנה ניזונית האיילונית אין לה כתובה וסתמא קתני אפילו נשאת למי שיש לו בנים. יש לומר דכיון שזו אין טענתה ודאי, מי שיש לו בנים אינו יכול לטעון עליה טענת טעות, אבל מי שאין לו בנים אינו רוצה לעמוד בספיקתיה וליבטל, הלכך עליה הראיה.

ומדקתני לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ודאי רבי היא. ומשמע מינה דאפילו לרבי משני יש לה כתובה הואיל ובהיתר נשאת לו. והכי נמי משמע מדאיבעיא להו נשאת לשלישי ולא היו לו בנים מהו דלתבעוה הנך קמאי, אלמא משני נטלה כתובה. ועל הא ברייתא דתני ר' הוא דאיבעיא להו. ועוד ראייה משור המועד דאפילו לרבי עד נגיחה שלישית לא משלם נזק שלם. ויש מי שאומר דלרבי משני נמי לית לה, דכיון ששהתה עשר שנים כבר איתחזקה ולית לה. ולא דמי לשור המועד דהתם עד שנגח לא אתחזיק ומכי איתחזק לא נגח מאי משלם, אבל הכא מכי שהתה עשר שנים איתחזק כי נפקא לא שקילה כתובה. ועוד דלא קרינן בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. והא דקתני בשלישי תצא שלא בכתובה לאו משום כתובה נקט לה, אלא משום תצא והא קא משמע לן דשלישי אינו צריך להמתין עשר שנים אלא מיד יוציא ולא יתן כתובה, מה שאין כן בשני, דאם רצה להוציא תוך עשר נותן לה כתובה. והא דאיבעיא להו נשאת לשלישי מהו דליתבעוה הנך קמאי, ההיא אליבא דרשב"ג היא אלא דלא בעו לדחוקי נפשיהו בפלוגתייהו דרבי ורשב"ג ובעו לה לרווחא דמלתא אליבא דרשב"ג, והוא הדין לרבי בשנשאת לשני ולא היו לה בנים דליתבעוה קמא.

ומיהו בירושלמי (ה"ו) מוכח בהדיא כפירושא קמא דגרסינן התם נשאת לראשון ולא ילדה יש לה כתובה לשני יש לה כתובה לשלישי יש לה כתובה לרביעי ולחמישי אין לה כתובה. רבי חנינא בן עגיל בשם חזקיה

לשלישי עצמו אין לה כו' עד שתהיה יולדת זכרים והיו נמולים ומתים, אית תניי תני שני ימול ג' לא ימול אית תניי תני שלישי ימול רביעי לא ימול, הוון בעיין מימר מן דמר שני ימול שלישי לא ימול כמאן דמר שלישי אין לה כתובה, מאן דמר שלישי ימול רביעי לא ימול כמאן דמר רביעי אין לה כתובה. אלמא משמע דמאן דאמר לשני יש לה כתובה כרבי, ואי משום תנאי כתובה שכתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי, הא נמי ראויה היא לינשא למי שיש לו בנים וכדתניא לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים. ורב אחא משבחה ז"ל (שאילתא יח) הכין כתב וכן בהלכות גדולות (שם) דמשני יש לה כתובה.

ואי קשיא לך מאי קא מבעיא להו נשאת לשלישי ולא היו לה בנים מהו דליתבעוה הנך קמאי, והלא משעה ששהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה הוחזקה זו, ואף על פי כן יהבת לה כתובה, כי נשאת לשלישי ולא היו לה בנים מאי נתחדש בה שאתה בא להוציא ממנה כתובה שכבר נטלה משני ויש מי שתירץ (עיין רמב"ן) דמשני יש לה משום זה הטעם שפשטו בגמרא השתא היא דכחשי, והם אמרוהו גבי שלישי דחוזר ותובע ממנה ולמדוהו משני עצמו. ונראה ליישב עוד דכיון שאין זו מוחזקת מן הודאי ואפשר דהם לא זכו לבנות ממנה מן השני נוטלת כתובתה ויוצא לפי שטענתה אלימא טפי, דאמרה ליה כשנשאתי בהתר נשאתי וראויה אני לילד, ושמא עדיין אני ראויה אלא שאתה לא זכית ליבנות ממני ואחרים ראויים ליבנות ממני. ואפילו תאמר דאנא היא דאיני ראויה, מעיקרא ראויה הייתי דעדיין לא הוחזקתי והשתא הוא דכחשי. אבל כשנשאת לשלישי ולא היו לה בנים היה סבור דאפילו שני יכול לחזור ולתבוע ממנה דריעא טענתה, דאיגלי מלתא דמחמתה הוא, דהאיך אפשר דכולן לא זכו ליבנות ממנו אלא שהיא עקרה מעיקרא. ופשיטנא דאפילו הכי כיון שכבר נטלה כתובה מראשון ומשני לא מפקינן מינה, דאמרה להו השתא הוא דכחשי. ואפשר דאם לא הספיקה לגבות מן השני עד שנשאת לשלישי ולא היו לה בנים שאינה גובה ממנו דהא הורעה טענתה, ובטענה דהשתא הוא דכחשי לא מפקינן ממונה וצ"ת.

אי איהי שתקא אנן מי שתקינן. כלומר אם איתא דאמרינן לה שתיקותיך יפה לך מדבוריך ובעל מצי מקלקל לה אנן היכי שתקינן, ולעולם כל שמוציאין אותה מבעל מחמת שלא ילדה הוה לן לאודועיה דלא יחזיר עולמית, כמו שתקנו במוציא משום שם רע ומשום נדר (שם מו, ב) ומשום איילונית (עיין גיטין מה, ב) אלא לא מצי מקלקל לה דלא דמו להנהו, דהתם שהוא סבור שמוציאה על הודאי כי אשתכח שקרא

מצי לקלקולה ולמימר אלו הייתי יודע שאין הדבר כן אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, אבל הכא דאנן מפקינן לה מיניה לא מן הודאי אלא מן הספק דשמא כולם לא זכו ליבנות הימנה, אין הגט בטל לעולם דמעיקרא נמי על הספק הוא דאפקה. ובפרק השולח (גיטין מו, ב ד"ה אמרינן) כתבתי יותר מזה בס"ד (עיין שו"ת רשב"ש סי' צד שהביא ד"ר כאן).

הוא אומר מינה והיא אמרה מיניה. רבינו אלפסי ז"ל (סי' צא) נראה שפירשה בראשון או בשני שבא להוציאה בלא כתובה ובבא מחמת טענת ברי ואמר שהיא מתקשת בשעת תשמיש או שפולטת את הזרע וכיוצא באלו, והיא אומרת מיניה שאינו יורה כחץ. ואמר רב אמי שהיא נאמנת לפי שהיא קים לה והוא לא קים ליה. ואפילו נאמין אותו שהיא אינה ראויה לילד אם רצה להוציא יתן כתובה, דלגבי דידיה לאו מקח טעות הוא דמאי איכפת ליה באשה ראויה לבנים והוא אינו ראוי להוליד הלכך הוה גבי כתובה ברי ושמא ברי עדיף. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל (ד"ה מינה וכ"כ הרמב"ן) אבל הראב"ד ז"ל (עיין בהשגות הלכות אישות פט"ו ה"ח ובספר הזכות ומאירי) פירשה בשלישי שאין לו בנים והוא בא להוציאה בלא כתובה, ואמר דמינה הוא דהא הוחזקה עקרה עם השנים הראשונים והיא טוענת עליו דלגבי דידיה לאו מקח טעות הוא דאינו יורה כחץ. ולשון הגמרא מיושב יותר לדברי ר' אלפסי ז"ל מדקאמר הוא אמר מינה דאלמא הוא בא לה בטענה דממנה היא וצריך הוא לאותה טענה. ואם כדברי הראב"ד לא הוה ליה למימר אלא הוא אמר לאו מינאי. ועוד קשיא לי היכי אמר רבי אמי דהיא נאמנת דאף על גב דברי ושמא הוא לא מפקינן ממונא בהכי דקיימא לן כרב נחמן (ב"מ צז, ב) דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור. והא דתנן בפרק קמא דכתובות (יב, ב) הוא אומר עד שלא אירסתין והיה מקחי מקח טעות והיא אומרת לא כי אלא משארסתני ונסתפחה שדהו ר"ג ור' אליעזר אומרים נאמנת, הא פרישנא טעמא התם בגמרא משום דאזלינן בתר חזקה גופא, אי נמי משום מגו, והכא מאי מגו איכא. ואי משום חזקה דגופא אדרבה איהו אית ליה חזקה דגופא וחזקה דממונא. אבל לדברי רבינו אלפסי ז"ל ניחא לי, דהתם אי תרוייהו אתו בטענת שמא היא מפסדא כתובה, דהא מכל מקום הרי היא בעולה לפנינו ועליה הראיה, והלכך אי לאו חזקה דגופא אי נמי מגו דאית לה לא מפקינן מיניה ממונא. אבל הכא כיון דבסתמא יתבינן לה כתובה דהא לא איתחזקא, ומשום טענתיה הוא דאתינן לאפסודי מינה כתובתה, כי אמרה היא מיניה ואיהי קים לה ואיהו לא מצי לאכחושה הלכך לא מפסדינן לה כנ"ל.

ואיכא דרמי אשמעתין דהכא משמע דכיון דאיהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה איהי מהימנא ויהבינן לה, ובשלהי פרק בתרא דנדריים (צא, א) אמרינן איפכא גבי השמים ביני ובינך דאמרינן התם איהי כיון דידעה דאיהו בביאה הוא דידע ביורה כחץ לא ידע משקרא. וכבר תירצה ר' אלפסי בהלכות (בסוגיין סי' צא) דהתם כיון דאיהי בעיא לאגרושי חיישינן דלמא עיניה נתנה באחר, וכיון דידעה דאיהו לא קים ליה ביורה כחץ משקרא. אבל הכא דאיהי לא בעיא לאגרושי ואנן הוא דמפקינן לה ובכתובה הוא דפליגו, כיון דאיהו לא קים ליה ואיהי קים לה הוה ליה ברי ושמא וברי עדיף. וכן מצאתי בתוספות לרבותינו הצרפתים ז"ל במסכת נדריים (שם בד"ה קסבר).

דף סה - ב

הא דאמרינן הוא אמר הפילה והיא אמרה לא אפלי והא נמי דאמרינן הוא אמר לא הפילה אלא תרי והיא אמרה אפלי תלתא. איכא מאן דמפרש להו (רמב"ן) בדהוחזק קלא בהכי כדקאמרה היא כלומר דלא אפילה כלל. א"ר דאפילה תלתא ואתו ב"ד לאפוקה מיניה והיא אינה תובעת גרושין הלכך מהימנא. אבל בתובעת להתגרש אינה נאמנת דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר. והכי נמי משמע מלשון רש"י ז"ל (בד"ה היא מהימנא) שכך כתב היא מהימנא וכופין אותו ולא שהיא תובעת גרושין אלא שעלינו לכופו לקיים פריה ורביה. ואיכא מאן דמפרש דבתובעת להתגרש נמי הוא הדין והוא הטעם שאם אתה חושש לכך אפילו כשב"ד באין לכופו לגרש יש לך לחוש, שהרי בית דין מאמינים אותו אלא שהיא מכחישתו אם כן הכל תלוי בטענתה ויש לך לחוש שמא עיניה נתנה באחר, אלא דלא חיישינן להכי מהאי טעמא דאתמר בגמרא דאם איתא לא מחזקא נפשה בעקרתא ולא מחזקה נפשה במפלת. (עיין או"ז ח"א סי' תרנ"ג בשם ספר המקצועות).

הא דאמרינן הפילה וחזרה והפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים. פסקוה הראשונים ז"ל בחבוריהם (עיין רי"ף סי' צג) ואף על פי שנפסקה הלכה כרבי בנשואין, יש לומר דבהא לקולא אזלינן כרשב"ג מפני שנשאת

בהיתר והיא יולדת, וכי היכי דאזלינן לקולא בוסתות ושור המועד וכן נמי במשפחות כדאיתא לעיל (סד, א), הכי נמי בהא אזלינן לקולא כרשב"ג. ואי נמי אפשר דרבי גופיה מודה בהא מהאי טעמא דאמרן.

סליק פרק הבא על יבמתו בס"ד

[פרק](#) [אלמנה](#) [לכהן](#) [גדול](#)

דף סו - א

אם מתו מתו לה. לאו דוקא מתו אלא אפילו נגנבו או נאבדו. ואף על פי שמעשה ידיהן לבעל פטור לגמרי משום דבין שבעל שוכר או שואל שכירות ושאלה בבעלים היא. ועוד דבעל לוקח הוי משום תקנת אושא וכדגרסינן בפרק השואל (ב"מ צו, א) בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שוכר הוי או שואל הוי אמר רבא לפום חורפא שבשתא אי שואל הוי שאלה בבעלים אי שוכר הוי שכירות בבעלים היא, ואסיקנא לא שוכר הוי ולא שואל הוי אלא לוקח ראשון הוי מדר' יוסי בר חנינא דאמר באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג הבעל מוציא מיד הלקוחות.

ואלו הן עבדי צאן ברזל [וכו'] הואיל וחייב באחריותן יאכלו. מכאן נראה דכל שלא שם וקבל עליו אחריות אין להם דין נכסי צאן ברזל אלא דין נכסי מלוג ואף על פי שהכניסתן לו וכתבן לה בכתובה דהא הכא הכניסה לו עבדי מלוג קתני. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ז מהלכות אישות (ה"א) ונראין לי דבריו מכאן. וכן משמע לי מן התוספתא דתניא בתוספתא (פ"ט ה"א) הכניסה לו עבדים בדמים נוטלתן בדמים ילדים נוטלתן נערים נערים נוטלתן זקנים פירוש שהכניסתן שלא בדמים דאלמא כל שלא שמאן בדמים נכסי מלוג הן ונוטלתן כמות שהן. ואף על

פי שרש"י פירש כאן (בד"ה הכניסה לו) נכסי מלוג שהכניסה לו ואינה כותבת עליו בכתובה ומשיירת לעצמה ע"כ. דברי הרמב"ם נראין לי עיקר דמסתמא כל שמכנסת לו כותב לה ועוד מכנסת אינה משיירת.

ועבדי מלוג אמאי לא יאכלו בתרומה להוי כקנינו שקנה קנין וכו'. ואי קשיא לך אמאי לא אקשינן מסיפא דמתניתין גופא דקתני בת ישראל שנשאת לכהן והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אלו יאכלו. איכא למימר דאי מסיפא הוה אמינא שאני התם דאיהי קא אכלה והלכך עבדיה בשבילה נמי אכלה מחמתה, דכל שהיא אוכלת הרי היא ככהן עצמו ואוכלין עבדיה בשבילה דזכות הוא שזכתה לו תורה. אבל מהא דקתני קנינו שקנה קנין משמע ליה דכל שהוא קנינו של כהן אף על פי שאין קנין עצמו אוכל קנינו של קנין אוכל.

הגר"ח ז"ל **אשה שקנתה עבדים ועבדיה שקנו עבדים מנין.** ורש"י ז"ל גריס ועבדיו שקנו עבדים מנין. ופירש הוא ז"ל בשנתן להם אחר על מנת שאין לרבן רשות בהן. ואף גירסתו של ר"ח נראה שצריכין אנו לפרש כן דעבדיה שקנו עבדים נמי היינו עבדיה ואתיא כשמואל דאית ליה הכי בפרק בתרא (דנדרים פח, א) גבי המודר הנאה מחתנו אבל לרב דאמר התם מה שתרצה עשה קנה יתהון בעל לא אפשר לאוקמה להא דהכא בדהכין. ולפי מה שכתבתי בפרק קמא דקדושין גמ' עבד כנעני קונה עצמו כו' דאפילו לשמואל אין יד לעבד בלא רבו וקנה יתהון בעל ואפילו באומר על מנת שאין לרבך רשות בהן, הא לא מתוקמא לא כרב ולא כשמואל. אלא אפשר לפרש בדיהיב להו אחר מנה על מנת שלא יהא בהן וכו' אלא שיקנו בו עבדים שישמשום, אבל בירושלמי (בפרקין ה"א) משמע דכל כהאי גונא לא אכלי, דכיון דאין לרבו רשות בהן כלל בכל כי האי גוונא לא אכלי, דכלהו כי אכלו מכחו של כהן קא אכלי דגרסינן התם ר' יעקב בר אחא רבי הילא בשם ר' אלעזר בעבד שקנה עבדים על מנת שיהא לרבו רשות בהן היא מתניתא אבל בעבד שקנה עבדים על מנת שלא יהא לרבו רשותן בהן קנינו הוא. פירש קנינו של עבד בלחוד ולית ליה לכהן קנין כלל בגוייהו, הלכך לא אכלי. ואמר ר' יעקב בר אחא רב הונא בשם ר' אלעזר עבד שקנה עבדים על מנת שלא יהא לרבו רשות בהן ומת כל הקודם זכה בהן, והכא לאו קנין קנינו הוא, ולפי גירסא זו משמע דאיכא לאוקמה בדיהיב להו אחר מנה על מנת שישמשום להן ולכל מי שירצו, והם קנו אותן על מנת שישמשו האדון והווי להו כנכסי מלוג של אשתו שהגוף שלה והפירות לבעל. אלא דקשיא לי אם זו היא סברתו של ר' אלעזר דירושלמי, והא עבדי מלוג שלה לאחר מיתת הבעל אוכלים

מחמתה אף על פי שאין ליורשין בהן כלום, הכא נמי בשקנו עבדים על מנת שאין לרבן רשות בהן מפני מה אין אוכלין מחמת העבדים ממש שאוכלין. ואפשר לי לומר דהתם שאני שאוכלת דכל שהיא אוכלת עבדיה אוכלין, וכדתניא בהדיא לקמן עבדי מלוג אוכלין כדרך שהיא אוכלת, אבל אלמנה וגרושה דמתניתין שהיא אינה אוכלת כלום אף הן אינן אוכלין, לפי שאינן אוכלין לא מחמתו ולא מחמתה וההיא דירושלמי אאלמנה וגרושה דמתניתין קאי כנ"ל.

ה"ג אלא מעתה בת ישראל שנשאת לכהן לא תאכל בתרומה שמא תאכל לאחר מיתה. ומדידה קא מקשינן וכל שכן מעבדיה. ורש"י ז"ל גריס לא תאכל שמא תאכיל. והגירסא הראשונה מחוורת יותר, דאלו לגירסא זו מאי גזרה איהי לא אכלה מחמת מיתת בעלה לעבדיה תאכיל, אלא מאי אמרת דלמא איהי גופיה נגזור שמא תאכל ותאכיל, אם כן עיקר קושיא משמא תאכל תאכל היא הוא.

דף סו - ב

וכל היכא דחייב באחריותן אוכלין בתרומה והתנן כהן ששכר פרה מישראל אף על פי שחייב במזונותיה לא יאכילנה כרשיני תרומה. אלמא לא תאכל בתרומה אלא דידיה ממש אלמא [בכת"י: אלא] מדאכלי עבדי צאן ברזל שמע מינה דשלו הן ממש. תמיהא לי וכי לא אכלי בתרומה אלא עבדיו ממש שגופן שלו. והא תנן בת ישראל לכהן והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל יאכלו ועבדי מלוג לאו שלו הן. וניחא לי דמעבדי צאן ברזל דאלמנה וגרושה בלחוד הוא דקא מייתי ראייה, דמהתם ודאי איכא למשמע דשלו ממש הן, דהא עבדי מלוג דגופן שלה אף על גב דמעשה ידיהן לבעל והוא חייב במזונותיהן אינן אוכלין, ואפילו הכי עבדי צאן ברזל אוכלין, אלמא שלו גמורין הן, דאי שלה כיון דאיהי לא אכלה אינהו לא אכלה. ואף על גב דבעל חייב באחריותן וחייב במזונותיהן, דהא כהן ששכר פרה מישראל כיון דפרה של זרה היא אף היא אינה אוכלת, ואף על פי שכהן חייב במזונותיה ובאחריותה כנ"ל.

הגרש"י ז"ל נהי נמי דמחייב בגנבה ואבדה באונסין ובכחישה ובפחיתת דמיה מי מחייב. אבל בנוסחי דוקאני עתיקי גרסי נהי נמי דמחייב באונסיה בכחישה ובפחיתות דמיה מי מחייב (וכן הוא גירסת הרי"ף) ואף על גב דשוכר לא מחייב אלא או כשומר חנם או כשומר שכר (ב"מ פ, ב) הכא לא נחית לשוכר בלבד אלא אפילו לשואל ולומר דליכא לדמויי דין שומרים לנכסי צאן ברזל, דאפילו שואל שהוא הגדול שבשומרים לא מחייב אלא באונסין ולא בכחישה ובפחיתות דמים, הלכך לאו דידיה היא ואין כהן מאכיל אותה כרשיני תרומה, דהכי קים להו לרבנן דהוא הדין לשואל. ומהכא דייק רבינו אלפסי ז"ל לנכסי צאן ברזל שהבעל חייב אפילו בכחישה ובפחיתות דמים. ובודאי הכי משמע דיתרות דמים לבעל וכדתנן אם הותירו הותירו לו. ואמרינן נמי בסמוך (סז, א) בהכניסה לו שני כלים באלף זוז והשביחו ועמדו באלפים אחד נוטלת משום כתובתה והשני נותנת דמים ונוטלתו. וכיון שכן הדין נותן שיהא באחריותו לפחיתות דמים. ועוד דלהכי קרינן לזו צאן ברזל לפי שהן באחריותו לגמרי וכדאיתא בפרק איזהו נשך (ב"מ ע, ב) ואיתא נמי בבכורות (טז, ב) אי דלא קביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה, אלמא לית להו האי שמא עד דמקבל עליה אונסא וזולא. ובתוספתא (ריש פרק ט) גרסינן הכניסה לו עבדים הכניסתן בדמים נוטלתן בדמים ילדים נוטלתן נערים נערים נוטלתן זקנים. כלומר, אם הכניסן בשומא של דמים נוטלתן בדמים בין שהשביחו או שהכסיפו השביחו והכסיפו לבעל, ואם לא הכניסתן בדמים אלא סתם נוטלתן כמות שהן אם השביחו השביחו לה ואם הכסיפו הכסיפו לה. ור"ח ז"ל כתב על שמשמשין כעין מלאכתן הראשונה אף על פי שפחתו בדמים אין הבעל חייב באחריותן אלא נוטלתן כמות שהן והראשון עיקר.

מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר בעל מוציא מיד הלקוחות. פירש רש"י ז"ל מכרו שניהם או זה או זה הבעל מוציא מיד הלקוחות, לא מיבעיא אם מכר הוא בלא דעתה ומת או שגרשה שהיא מוציאה מיד הלקוחות, אלא אפילו מתה היא הוא מוציא מיד הלקוחות דבשעת מכירה לאו מכירה ודאית היא שמא ימות בחייה ונמצאת מכירתו בטלה. והא דכתב הוא ז"ל ומתה היא לאו דוקא אלא לרבותא נקט הכי לומר שאף על פי שנתרוקן כל הזכות לו, כיון שבשעת המכר לא היתה מכירה ודאית הרי זה מכר בטל לשעתו כמוכר דבר שאינו שלו. נמצא לפי דבריו שהבעל מבטל לכשירצה והאשה אינה יכולה לבטל אלא משעה שתבא לגבות. וזה דחוק מאד יציבא בארעא וגיורי בשמי שמיא, הוא מבטל מיד מחמת זכותה והיא אינה יכולה לבטל עד שעת גוביינא.

ויש מפרשים (עיין במיוחס לתוסי' חד מקמאי וברמב"ן) מכרו שניהם ממש כגון שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דקתני (גיטין נה, ב) מקחו בטל, וקא משמע לן שאף על פי שמכרו לפרנסת עצמן או לפרנסת בתם יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי, וכל אחד מהן יכול להוציא מעתה מיד הלקוחות, הוא לפי שמכר דבר שאינו שלו, והיא לפי שהיא כאלו לא מכרה אותו כלל דמשום נחת רוח הבעל הוא שמכרתו. והביאו סיוע קצת מדקתני רישא ורצה הבעל למכור לא ימכור, ואמרינן בפרק האשה שנפלו לה נכסים (כתובות פא, ב) כל היכא דאמור רבנן לא ליזבון אף על גב דזבין לא הו זביניה זביני. ואף על גב דלאו מסקנא היא התם בהיא, מכל מקום כיון דקתני הכא לא ימכרו ותניא עלה הבעל מוציא מיד הלקוחות משמע שהמכר בטל בו מיד. ועוד ראייה לדבר שהרי אמרו שם (פב, א) ביבם בין ביבם ואחר כך חילק בין חילק ואחר כך יבם לא עשה ולא כלום, וטעמא דמלתא משום דכיון ששעבודה על נכסי בעלה הראשון בלבד עשאו לנכסיו כאלו גבאתן היא בכתובתה והכניסתן ליבם ומעכבן בכולהו דלמא משתדפי הני דמייחדי לה, אף על גב דאמרינן (שם צה, ב) אשתדיף בני חרי טרפא ממשעבדי אמרה איני רוצה לטרוח לבית דין, וכן פירש רש"י שם (פא, א ד"ה מגרשה בגט) וכיון שכן אף בנכסי צאן ברזל לרב יהודה דאמר הדין עמה ועל אותן נכסין היא סומכת מכרה בטל מעכשיו. ואיכא מאן דאמר (רבינו יונה) שהמכר בטל בין בנכסי צאן ברזל בין באפותיקי מפורש שיחד לה לכתובתה דאף שבח בית אביה נזכר עליו. ויש מי שאומר (רמב"ן) דדוקא בנכסי צאן ברזל אבל באפותיקי מפורש אין המכר בטל עד שתבא לגבות ממנו וכבר הארכתני בזה בפרק השולח (גיטין מא, א ד"ה תניא) בס"ד. והדין הזה אפילו במטלטלין כדאיתא בסמוך (סז, א) הכניסה לו שני כלים באלף זוז כו', דאלמא אף בכלים כן, והרמב"ם ז"ל שכתב (בהלכות אישות פכ"ב ה"ט"ז) דמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל אף על פי שאינו רשאי אם מכר ממכרו קיים לא נראו דבריו. ובירושלמי (כתובות פ"ו ה"ג) גרסינן שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לבלות כליה ולפחות חומש, ואם איתא דבדיעבד ממכרו מכר משום דלכתחלה לא ימכור לא תקנו חכמים לפחות חומש.

כיון דאלו מגניב יורשין חייבין לשלומי כו'. קשיא לי מאי קא יהיב טעמא משום דאלו מגניב יורשין חייבין לשלומי דכדידיה דמי, והא שוכר חייב בגנבה ושואל שחייב אפילו באונסין ואפילו הכי לאו דידהו נניהו וכדאמרינן לעיל. ונראה לי דהכי קאמר ודאי מחוסר גוביינא הן, ותדע לך דאי לא מיד שמת הבעל קיימי ברשותה כנכסי מלוג ואלו מגניב

ברשותה קיימי, אלא ודאי כיון דאלו מגניב יורשין בעו לשלומי ברשותיהו קיימי עד שתגבה, וכל דמחסרי גוביינא דידהו נינהו ואין לה בהן אלא שעבוד כנ"ל.

רבא לטעמיה דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. פירוש והשתא דאתית להכי ברייתא דיוצאין בשן ועין לאיש לא הויא סיעתיה דר' אמי, משום דכיון דמחוסר גוביינא מיהא שחרור מפקיעו מידי שעבוד. אבל לאשה אינן יוצאין דהא אפילו עבדי מלוג אינן יוצאין לה משום תקנת אושא. והכי נמי איתא בירושלמי (דפרקין ה"א) אמר ר' יודן קל הוא בשחרור כהדא דתני העושה עבדו אפותיקי מכרו אינו מכור שחררו משוחרר. ואי קשיא לך לדרבא הוא דאמר ליה לרב נחמן והא תניא כותיה דרב אמי. איכא למימר דלדבריו דרב נחמן הוא דקאמר ליה לדידך דאמרת דתניא כותיה דר' אמי מאי טעמא קא פסקת כרב יהודה. ולעיל ה"ג יתיב רבה ורב יוסף בשלהי פרקי דרב נחמן ויתיב וקאמר, כלומר ויתיב רב נחמן וקאמר. ואם תאמר רב נחמן גופיה היכי סייעה מברייתא לר' אמי מי לימא פליג אדרבא דאמר שחרור מפקיע מידי שעבוד. יש לומר דסבירא ליה לרב נחמן דאם איתא דהדין עמה לא היו יוצאין לא איש ולא אשה כעבדי מלוג. ולא דמי לעשה עבדו אפותיקי, דהתם דדידיה הוה ואי בעי לסלוקי בזוזי מצי לסלק ליה שחרור נמי מפקיע ליה מידי שעבוד, אבל עבדי צאן ברזל דדידה הוי ואי בעי בעל גופיה לסלקה בזוזי היכי דגרשה לא מצי מסלק לה, אף שחרור נמי לא מפקע ליה כנ"ל. אלא שלאותה גירסא דגרסי ויתיב וקאמר קשיא לי שאם כן למה לי דאמר דרבה ורב יוסף הוו בפרקי, ואין דרך התלמוד לומר כן אלא במקום שחולקין עליו, או שהם היו האומרים, אבל כאן דרב נחמן הוא דאמר כן, והם לא נחלקו עליו ולא אמרי לו דבר, למה אמר שהם היו שם. ושמא אמר כן לומר שלא נחלקו עליו בכלום. ואין זו שיטה בתלמוד. ובספרים גרסי ויתיב וקאמרי כלומר רבה ורב יוסף הם שאמרו כך ורב נחמן קבל מהם.

הניח בנים והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלין כדרך שהיא אוכלת עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי. פירש רש"י ז"ל שיש לו חלק ואית ליה זכיה ולא ידעינן אי מתרמי לחלקו ע"כ. ולא ירדתי לסוף דעת רבינו ז"ל, דאפילו לא יבא כלום לחלקו תיפוק ליה משום דעכשיו מיהא יש לו חלק בו והוה ליה כעבד ולזר חלק בו שאינו אוכל משום חלקו של זר. ועוד דאפילו לא יבא לחלקו, מכל מקום קודם שחלקו חלק היה לו בו ובדאורייתא אין בריה, אלא אם כן יסבור רבינו ז"ל דיש ברירה אפילו בדאורייתא כנ"ל.

וליתא לדברי רבי יוסי דהא קיימא לן דאין זכיה לעובר כדאמרינן בריש פרק מי שמת (ב"ב קמא, ב) המזכה לעובר לא זכה. ואף על גב דאמר אביי התם ירושה הבאה מאליה שאני גבי גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו, אנו כרבא סבירא לן דלא משני ליה הכי אלא משום דמרפיא בידיהו, הא לאו הכי קנו כדאיתא התם. דאלמא לרבא אי לאו הכי קנו וירושה כזכיה בעלמא היא. והלכך כיון דקיימא לן דהמזכה לעובר לא קנה אף בירושה הבא מאליה נמי כך. וכולה סוגיא דהתם מוכחא הכי. והראב"ד (הלכות תרומות פ"ח ה"ד) כתב כיון דקיימא לן המזכה לעובר שלו קנה, משום שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כדאמר ר' יוחנן התם בפרק מי שמת (קמב, ב) כל שכן בירושה הבאה מאליה. והרמב"ן נר"ו (בד"ה מאי) השיב עליו שאין אותו הדין אלא תקנה דוקא בשכיב מרע ולא שזוכה מעכשיו אלא לכשיוולד זוכה כעין ירושה כדי שלא תטרף דעתו עליו ואין כן בבריא, הלכך אין ראייה ממנו לדין תורה (עיין רא"ש סי' ד' ומאירי).

דף סז - ב

הא דאוקימנא פלוגתייהו דר' יוסי ורשב"י בחוששין למיעוט לא חייש ור' יוסי חייש למיעוט, קשיא לן דהא משמע בעלמא דרבי יוסי לא חייש למיעוט מדאמרינן במכילתין דרבי יוסי סבר קטנה חולצות כדאיתא בפרק מצות חליצה (קה, ב) דאמרינן התם דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה, ואמרינן מאן חכמים ר' יוסי ואין חוששין שמא תמצא אילונית וכל העולה לחליצה

עולה ליבום ולא חיישינן שמא יפגע בערוה שלא במקום מצוה. ויש לומר דלעולם למיעוט חייש וקטנה לדידיה חולצת אף על פי שאינה עולה ליבום. ולא אמרינן בכי הא כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה, דאלו אתא אליהו ואמר דלאו אילונית הוא משגחינן ביה כדאמרינן בריש פרק החולץ (לה, ב). והא נמי דתנן בפרק קמא דכתובות (יד, ב) מעשה בתינוקת אחת שירדה למלאת מים מן העין ונאנסה ובא מעשה לפני ר' יוסי ואמר אם רוב העיר משיאין לכהונה כשרה דאלמא אזיל בתר רובא. לא קשיא, דהתם דיעבד והכא לכתחלה. אי נמי התם משום דאיכא תרי רובי כדאוקימנא לה התם (טו, א) דבקרונה של צפורי היה מעשה.

הא דאתינן לאוקומי טעמיה דרשב"י כדרב נחמן ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס. לכאורה הוה משמע דדין אפוטרופין לחלוק אפילו מידי דאית ביה דינא דגוד או אגוד כעבדים. וליתא דדלמא הכא כשבוררין לחלק העובר קרקע כנגד עבדים, ועל דרך מה שאמרו בפרק (השולח) [צ"ל הניזקין] (גיטין נב, ב) מוכרין עבדים ולוקחין להן קרקע. ואי נמי הכא משום תקנתו של עובר דלא ליתכחיש עבדיה. וכבר הארכתני בזה בקדושין ריש פרק האומר ובגיטין ריש פרק השולח (לג, ב ד"ה ורבא).

כגון דאיכא בן בהדה דהא בת כו' דאי האי דמעברא בן הוא לא עדיף מהאי דקאי אבראי. תמיהא לי דאין הכי נמי דעדיף מהאי דקאי אבראי לאסור, דאלו האי דקאי אבראי מאכיל מדינא דאורייתא אבל האי דמיעברא אי זכר הוא יש לו זכיה מדאורייתא, לדידיה דיש זכיה מדאורייתא לעובר, וכל שכן בירושה הבא מאליה. ואף על גב דליכא אלא נכסים מעוטיין שורת הדין לאו דבנות הוו אלא מן התקנה, והיאך אתיא תקנתא דרבנן ומפקא מאיסור תרומה לזרים דאורייתא. ואפשר לי לומר דמאן דמוקי לה בהכי סבירא ליה כרב חסדא דאמר בפרק האשה רבה (להלן צ, ב) דבית דין מתניין לעקור דבר מן התורה, ומפקינן תרומה לחולין ומשום תקנת העבדים ותקנת היורשין כי היכי דלא ליתכחיש וצ"ע.

מדמקשינן הכא והא קיימא לן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו. משמע דאפילו קדמו הבנות וגבו הנכסים בב"ד, אם עמדו הבנים וקדמו קודם שאכלום הבנות ומכרו מה שמכרו מכרו, ואין קדימת גביית הבנות מעכבת. דאי לא לוקמה דמגבית להו העבידים ותו לא מצו יתומים למכור. וכבר כתבתי כן בריש פרק מי שמת (בבא בתרא קמ, א ד"ה מועטין) בשם רבינו יצחק הזקן ז"ל. ויש דוחקים (רמב"ן ב"ב

שם די"ה פי"ו) דאי אפשר להגבותן כולן לנקבות הילודות משום מזונות העובר דשמה נקבה היא. והראשון נראה עיקר ושם הארכתו יותר בס"ד.

קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין כספו דאחיו הוא. כתבתיה במסכת כתובות בפרק אף על פי (נח, א) במשנת עשתה ששה חדשים בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם בס"ד.

דף סח - א

הא דאמרינן כי תהיה אמר רחמנא והא קניא בהאי הויה. לאו דוקא נקט כי תהיה, דהא כי תהיה מוקמינן בסמוך לנבעלה לפסולה לה. ונשאת לישראל דלא אכלה נפקא לן מושבה אל בית אביה כדאיתא בסמוך אלא משום דפשטיה דקרא משתמע הכי לא דק. והרבה כיוצא בו בתלמוד דלקמן (פט, א) אמרי לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול, כלומר לכהונה דכתיב בנים אשר יולדו להם דור שלישי כו', ועיקר דרשא מכי אם בתולה מעמיו יקח אשה, בתולה הבא מבי' עממין כדאיתא בפרק הערל (עז, ב) ובסנהדרין (לד, ב) דאמרינן נגעים דביום מנא לן דכתיב וביום הראות, והא דרשא דאביי הוא אבל רבא דייק לה במסכת מועד קטן (ח, א) מדכתיב כנגע נראה לי לי ולא לאורי. וכן בפרק קמא דמגילה (כ, א) אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ובמסכת שבת (קלב, א) מפיק מביום השמיני ואפילו בשבת ובלילה נפקא לן מבן שמונת ימים.

מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב ובה כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה. מסתברא לי דהכא לי שנא קייטא נקט והכי קאמר, למאן דאמר אין זונה מחייבי לאוין מנא לן דמפסלא, אבל לדברי חכמים דאמרינן לעיל בפרק הבא על יבמתו (סא, א) דגירות ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות הויה זונה, וכל שכן לר' מתיא בן חרש דאמר (סא, ב) אפילו הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה, הכא פשיטא דפסולה משום דהויה לה זונה, וזונה בהדיא כתיבא, אלא לר' אליעזר דאמר (שם) אין זונה אלא כשמה כלומר טועה מתחת בעלה, לדידיה הוא דקא בעי וכאלו אמרו תינח לרבנן דהויה לה זונה אלא לר' אלעזר מנא לן. והיינו דאיבעיא לן בסמוך אשכחן לתרומה לכהונה מנא לן. ולכהונה

קרא למה לן תיפוק ליה משום זונה, אלא על כרחין אליבא דמאן דאמר לא הויא זונה קא בעי כני"ל. וליכא למימר דהכא לתרומה קא בעי וכאלו אמר זונה דאיפסילא לתרומה מנא לן, דאם כן מאי קאמר בתר הכי אשכתן לתרומה ולכהונא מנא לן אלא ודאי כדפרישית. יש לומר דהכא כשנבעלו באונס קאמר ולכולי עלמא וכרבה דאמר לעיל בפרק הבא על יבמתו (נו, ב) דכל שבאונס לאו זונה היא וזה עיקר (עיין להלן ע, א ד"ה פצוע דכא וצ"ע).

דף סט - א

ומאי כי תהיה כי תבעל. הכי נמי לישנא קייטא הוא, דהא לרבי סימאי (לעיל מט, א) אליבא דר' עקיבא דאמר דמודה ר' עקיבא בחייבי לאוין דלאו דשאר, מצי מוקי לה בחייבי לאוין דלאו דשאר, אי נמי בחייבי עשה וקרא דכי תהיה הויה דקדושין קאמר, אלא דהכי קאמר תינח לר' סימאי לר' ישבב מאי איכא למימר.

לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול. כלומר אפילו לכהונה דכתיב בנים אשר יולדו כו'. ולא דוקא מהכא נפקא אלא מבתולה מעמיו כדאיתא בפרק הערל (עז, ב). ואק"ל תינח לר' יוחנן דאמר לקמן בפרק הערל דמצרי שני שבא על ישראלית והוליד ממנה בת שכשרה לכהונה מתרץ לה להא פלוגתא הכין, אלא לריש לקיש דפסיל לה לכהונה במאי פליגי. איכא למימר דריש לקיש מתרץ לה הכי, תנא קמא סבר כל שביאתו בעבירה פוסל, ור' יוסי סבר כל שזרעו כפגום שבהם ככהן גדול באלמנה פוסל, לאפקי מצרי שני שזרעו כשר לקהל ואינו כפגום. ולר' יוסי הוא הדין לעמוני ומואבי שפוסל, שהרי מקצת זרעו כמוהו דהיינו זכריו, ואתא רשב"ג למימר כל שהוא ככהן גדול באלמנה שכל זרעו פסול פוסל לאפוקי עמוני ומואבי שאין כל זרעו הולך אחר הפגום, שבנותיהן כשרות ומותרות לקהל, לפיכך אינה פוסלת לכהונה.

דף סט - ב

טובלת ואוכלת בתרומה. פירש כגון שלא נתהפכה והטבילוה במטה, אבל אם עמדה כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה משום דפולטת שכבת זרע וטמאתה, וכדרבה דאמר רבה משמשת כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה אי אפשר לה שלא תפלוט כדאיתא בנדה בריש פרק יוצא דופן (מא, ב) ושם הארכתני יותר בס"ד.

רב אמר הולד ממזר. פירש רש"י ז"ל ודאי ממזר דבתר רובא דעלמא שדינן ליה. ותמהני דהא אסיקנא התם בפרק עשרה יוחסין (קדושין עה, א) מאי ממזר דקאמר רב לאו דמותר בממזרת אלא דאסור בבת ישראל, ושמואל אמר הולד שתוקי שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואף על גב דרוב פסולין אצלה.

איכא דאמרי בבא עליה כולי עלמא לא פליגי דבתר דידיה שדינן ליה וכו' אמר רבא מסתברא מלתיה דרב דלא דימא מיניה. כלומר ודימא מעלמא אבל דימא מיניה אף על גב דדימא נמי מעלמא בתר דידיה שדינן ליה. ומתשובתו של אביי אנו למדין דאמר לעולם אימא לך כל היכא דדימא מעלמא אף על גב דדימא מיניה אמר רב הולד ממזר, אלמא משמע דלרבה אף על גב דדימא נמי מעלמא קאמר אליבא דרב דהולד כשר. וקיימא לן כלישנא בתרא דרבה וכשמואל דאמר אף על גב דדימא מעלמא ולא דימא מיניה הולד שתוקי, שבודקין את אמו ואם אמרת מארוס נאמנת ואף על גב דקיימא לן כרב באיסורי הא אוקימנא בפרק עשרה יוחסין (שם) שמואל כרשב"ג, ואנן קיימא לן כרשב"ג כדאיתא בשלהי פ"ק דכתובות (יד, א) ואף על גב דרשב"ג רוב כשרין אצלה והכא רוב פסולין אצלה, הא תנן בפרק עשרה יוחסין (עד, א) אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי, ופסק רבא התם כוותיה, ודאבא שאול עדיפא מדרשב"ג דאפילו ברוב פסולין אצלה מכשר כדאיתא התם. הלכך הלכתא כותיה דשמואל, וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל (בפרקין סי' עג) ור"ח ז"ל שפסק כרב לא ידעתי טעם לדבריו.

סליק פרק אלמנה לכהן גדול

דף ע - א

הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה. פירש רש"י ז"ל ערל שמתו אחיו מחמת מילה. ואיכא דקשיא להו (עיין תוס' ד"ה הערל) דהא בגמרא (עא, א) בעי רמי בר חמא ערלות שלא בזמנה אי מעכבא אי לא מעכבא ואם כן תפשוט מהא דמעכבא דהא נמי ערלות שלא בזמנה היא דלאו בר מימהל הוא. ואפשר לתרץ דלא בעי רמי בר חמא אלא בקטן ערל תוך שמונה דלא נכנס בזמן מילה כלל, אבל ערל דמתניתין אף על גב דלאו בר מימהל הוא מחמת אונס, מכל מקום שכנגדו בריא בר מימהל הוא וההוא ודאי מעוכב מלאכול. והכין איתא בירושלמי (ה"א) והא דאמרינן בגמרא (להלן עא, בסופו) דהיכא דחלצתן חמה אינו מעכב עד שיעברו עליו שבעה שנותנים לו להבראתו, הני מילי לבעלים הוא דאינו מעכב, אבל איהו ודאי אסור כשאר הערלים (עיין ריטב"א) ותדע לך דהתם אמרינן דטומטום לא מעכב, ואיהו גופיה ודאי אסור כדתניא בברייתא (להלן עב, א) טומטום אינו אוכל בתרומה נשיו ועבדיו אוכלין.

ואי קשיא לך מדאמרינן בריש פרק אלמנה לכהן גדול (סו, א) כל האוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל, ואקשינן ולא והא ערל וכל הטמאין שאין אוכלין ומאכילין, ופרקינן התם פומייהו הוא דכאיב להו, כלומר עומדין הן לאכול לכשיבריא, ואי בערל שמתו אחיו מחמת מילה לעולם לאו בר מימהל הוא, איכא למימר דאף הוא לכשיתחזק ויבלע בו דמו או שיתחלפו סימניו ימול, כמעשה דר' נתן דאמר לה המתניני לי עד שיבלע בו דמו.

ורבינו תם ז"ל (מובא בתו"י ובתוס' הרא"ש) מפרש ערל שלא מל מחמת פחד מיתה שראה אחרים שמתו מחמת מילה אי נמי שמת אחד מאחיו מחמת מילה והרי זה כמו אונס וכל מקום בר מימהל הוא, אבל היכא דמתו אחיו מחמת מילה ומדינא לא מהיל, הרי זה אוכל דערלות שלא בזמנה היא ואינה מעכבת. ואם תאמר אם כן טומטום יאכל. יש לומר שאני התם שאפשר לו עכשיו ליקרע ובר מימהל הוא. וקטן שחלצתו חמה כיון שאם (לא) חולצתו בר מימהל הוא לאו ערלות שלא בזמנה היא. ואינו מחוור לי כלל שאם כן דטומטום בר מימהל הוא אף הוא יעכב לאדון כיון דבידו לקורעו ועכשיו בר מימהל הוא. ואנן איפכא אמרינן בגמרא (עא, ב) מדאמר רב חנא בריה דרב נחוניא בטומטום שנקרא ונמצא זכר ביני ביני, כלומר דבשעת אכילה איתיה ובשעת עשיה ליתיה. ועוד דערל שמתו אחיו מחמת מילה נמי דלמא עכשיו יבריא ויבלע בו דמו או יתחלפו סימניו ויתחייב למול, ועדיף מחולה שחלצתו חמה דהתם אי אפשר לו למול עד שביעי להבראתו, וזה אפשר שיהא בר מימהל עכשיו שיבריא ויבלע בו דמו וחייב למוד מיד. ופירש"י ז"ל נראה עיקר.

פצוע דכא וכרות שפכה הם ועבדיהם יאכלו נשיהם לא יאכלו. פירש רש"י ז"ל דשויה חללה בביאתו דהא נבעלה לפסול לה. ואין פירושו מחוור דהא קיימא לן דאין חללה אלא מאיסורי כהונה כדאיתא בפרק (האומר) [עשרה יוחסין] במסכת קדושין (עז, ב) ויש לפרש משום דמשה לה זונה דכל שנבעלה ביאה פסולה דאורייתא הויא לה זונה, וזונה פסולה בין לכהונה בין לתרומה, וכדתניא (להלן צא, א) לוייה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מעשר ואוכלת, לוייה אין אבל כהנית לגבי תרומה לא, וכדאיתא נמי לעיל בפרק אלמנה לכהן גדול (סח, א). ובפרושי המשנה להרמב"ם ז"ל (מ"א) כן פירש משום דמשה לה זונה. אלא דקשיא לי דהא משמע לעיל בפרק אלמנה לכהן גדול (סט, א) דביאת איסורי לאוין לא פסול לה אלא אם כן זר אצלה מעיקרא דקאמרינן התם ואימא נבעלה לפסול לה חייבי לאוין ומאי ניהו מחזיר גרושתו, ופרקינן לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר אצלה מעיקרא הוא תיכול (עיין לעיל ס"ח, ד"ה מנא דה"ד למ"ד דבחיבי לאוין לא הוי זונה או דבאונס לא הוי זונה וצ"ע). והכי נמי היה משמע לכאורה בברייתא דפצוע דכא אינו פוסל מדמנה להו פסולין הפוסלין בביאתן מן הכהונה ומן התרומה, דתניא (לעיל סח, א) בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין ממזר חלל שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל הישראלית פסולה, ולא מני בהו פצוע דכא, ואי אמרת תנא ושייר איזה פסול שייר דהאי שייר. ומיהו לר' אלזער דמוקי לה למתניתין

במחלוקת שנויה ור' אלעזר ור' שמעון היא לא קשיא לי, דלר' אלעזר ודאי עשאה זונה דאפילו פנוי הבא על הפנויה לדידיה עשאה זונה, כל שכן זו דקיימא עליה בלאו. ואפילו לר' יוחנן דאוקמה נמי כר' מאיר ולית ליה לרב מאיר בפנוי הבא על הפנויה כר' אלעזר כדמשמע בפרק הבא על יבמתו גמי' כהן גדול לא ישא את האלמנה (נט, א). דלמא ר' מאיר סבירא ליה כר' מתיא בן חרש דאמר בפרק הבא על יבמתו (סא, ב) אפילו הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה, דלא בעי זר אצלה מעיקרא, ומפקינן לה להאי מתניתין לבר מהלכתא, דהא קיימא לן דזר אצלה מעיקרא בעינן כהא מסקנא דשמעתא במקומה בפרק אלמנה לכהן גדול. אבל ראיתי למחברים שפסקוה למשנתינו בחבוריהם (רי"ף ריש פרקין ורמב"ם הל' תרומות פ"ז הי"ג). ואפשר לומר דזר אצלה מעיקרא לא אתא למעוטי אלא מחזיר גרושתו בלבד משום שאינו מפסולי קהל, אבל פצוע דכא דמפסולי קהל הוא פוסל אף על פי שאין זר אצלה מעיקרא. והכי נמי משמע התם מדאמרינן ואימא נבעלה לפסול לה חיבי לאוין ומאי ניהו מחזיר גרושתו, דאלמא לא קשיא ליה אלא מחזיר גרושתו בלבד. ותנא דברייתא דלא חשיב ליה לפצוע דכא בהדי פסולין דלמא סבירא ליה דאף הוא כיון דלאו זר אצלה מעיקרא הוא לא פסיל לה. אי נמי תנא ושייר פצוע דכא ושייר נמי כרות שפכה. ומכל מקום להדין פירושא מתניתין לאו משום חללה ולא משום זונה, אלא משום דנבעלה לפסול לה. ולכלהו תנאי פסלה משום דכתיב ובת כהן כדאיתא בפרק אלמנה לכהן גדול (סת, א) (ועיין להלן עד, ב ד"ה והא ובפי' לתו"כ המיוחס לר"ש משאנץ פ"י אמור פ"י ב פי' ז).

גמרא: ר' עקיבא אומר איש איש לרבות את הערל. כלומר ריבה את הערל להיות כטמא בכל מקום ופסיל ליה לר"ע בין במעשר בין בפרה בין בראיה כטמא כדאיתא לקמן (עב, ב ועוד). ואם תאמר אם כן ערל דכתב רחמנא בפסח למה לי, תיפוק ליה מטמא דכתיב ביה בהדיא. איכא למימר דכתב רחמנא ערל בפסח ערלות דפסול כלל מנא לן, ואי משום איש איש הוה מוקמינן ליה לדברים אחרים, אבל השתא דפסיל ליה רחמנא לערל בהדיא בפסח, מרבינן ליה נמי מאיש איש לגבי תרומה, ומינה גמרינן לכל התורה כולה להיותו כטמא. והא דאמרינן בסנהדרין (כב, ב) ובתענית (יז, ב) דבר זה מתותר משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו כל בן נכר ערל וערל בשר לא יבא למקדשי לשרתני, לאו אליבא דר' עקיבא אתמר, דלדידיה מתורת משה רבינו למדנו אותו בפירוש, דהא מתרבי מאיש איש להיותו כטמא, אלא אליבא דר' אלעזר אתמר ורבנן נמי כותיה סבירא להו.

אטו משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח והא קיימא לן גבי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני ליה לרביה. קשיא לן מאי קאמר אלמא לא קני ליה, דאלו קני ליה נמי רביה קנין גמור מי מיפטר מפסח, והא קיימא לן דנשים ועבדים חייבין בפסח. ותירץ הר"א אב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן) משום דאיכא מאן דאמר (פסחים צא, ב) נשים בראשון רשות והוא הדין לעבדים דפטורין, ומכל מקום לישנא דקרא דכתיב לא יאכל בו לא ניחא, דקרא ודאי משמע תושב ושכיר אסור לאכול בו כדרך שהערל ובן נכר אסורין בו. ויש לומר דאלומי אלמיה לקושיא לומר דאפילו לכשתמצי לומר דלא יאכל בו רשות, כלומר אינו חייב לאכול בו ואף כמאן דאמר נשים בראשון רשות, מכל מקום תושב ושכיר חייבין בו דלא קני ליה לרביה קנין גמור, וכל שכן למאן דאמר נשים בראשון חובה.

דף ע - ב

אלמא לא קני ליה לרביה קנין גמור. ואף על גב דאמרינן בפרק קמא דקדושין (טז, ב) עבד עברי גופו קנוי, קנין גמור מיהא לא קני ליה, דהא יוצא בגרעון כסף, אי נמי בשש וביובל, מה שאין כן בעבד כנעני שאין לו יציאה לעולם אלא מדעת האדון. והוא הדין והוא הטעם באשתו דקרינן ליה קנין גמור משום דאין לה יציאה מתחת הבעל אלא מדעתו.

אלא לאפנויי. קשיא לי האי מופנה לא אתי כשיטת שאר מופנה דעלמא, דאלו מופנה דעלמא דלא צריך למיכתביה, ומיהו דינא הכין כדאיכתיב, אבל הכא דינא איפכא דאלו קרא כתיב תושב ושכיר לא יאכל בו, ואנן אמרינן דתושב ושכיר אוכל בו. ונראה דלר' אלעזר האי תושב ושכיר לאו ישראלים נינהו אלא עכו"ם, והיינו דאמרינן דהוי מופנה דאלו עכו"ם תיפוק ליה משום ערל ואפילו ערבי מהול וגבעוני מהול לאו נמולין נינהו אלא כערלים וכדאיתא לקמן (עא, א) וכן נראה מפרושי ר"ח.

הא דאמרינן **שדי חד אלמד וחד אמלמד.** אף על גב דהוי הכא תושב והכא שכיר. מכל מקום תושב ושכיר חד ענינא הוא וכתנא דבי ר' ישמעאל דאמר (לעיל יז, ב) ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה (וכן

דף עא - א

הכי גרס רש"י ז"ל כל בן נכר לא יאכל בו למה לי מומרות פוסלת בו ואין מומרות פוסלת במעשר כל ערל לא יאכל בו למה לי בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור. ולא גרסינן תושב ושכיר לא יאכל בו למה לי, דההוא הא אמרינן דמופנה לג"ש. ונראה לי דהא לא קשיא, דאנן לאו אתושב ושכרי מהדרינן השתא אלא למה לי למיכתב בו, דהוה ליה למיכתב תושב ושכיר לא יאכל. ולפי גירסא זו תושב ושכיר לא יאכל בו, וכן וכל ערל לא יאכל בו תרווייהו להתירם במצה ומרור, ואיצטריכו משום דערל היינו בן ישראל ערל ותושב ושכיר גוי, ואי נמי יש לומר כדברי רש"י ז"ל ובו דגבי תושב ושכיר לא מייתר, דכיון דאצטריך למכתב תושב ושכיר לגזירה שוה, כתב נמי בו וכדאמרינן לקמן בפרקין (עד, א) גבי תלת ממנו דכתיב בפסח חד לגופיה וחד לאפנויי ואידך למאן דאמר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה איידי דכתיב נותר כתיב נמי ממנו. ואית דגרסי וכל ערל לא יאכל בו ערלות פוסלת בו ואין ערלות פוסלת במעשר. ואינה דהא בהא שמעתא גופה אמרינן בסמוך ממנו ממנו ממנו למה לי כדרבא אמר ר' יצחק לקמן ערל אסור במעשר דילפינן בגז"ש בממנו ממנו מפסח. ואית דגרסי כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו למה לי בו מומרות פוסלת בו ואין מומרות פוסלת במעשר. ולהאי גירסא ניחא לי מאי דעבדינן צריכותא מערל ובן נכר (עיין תוס' ד"ה בו ורמב"ן).

מומרות פוסלת בו ואין מומרות פוסלת במעשר. קשיא לי לימא אין מומרות פוסלת בתרומה. וצריך לומר דכל דאיכא לאקושי תרומה לפסח מקשינן מג"ש דתושב ושכיר, דאפילו לאנינות הוה מקשינן אי לאו דאפקיה קרא מדכתיב וכל זר, ומזרות לא ממעטינן אלא חדא כיון דכתיב תושב. ולרבויי אנינות ולמעוטי מומרות ליכא למימר, חדא דמומרות חמורה. ועוד דלא שבקינן מידי דכתיב בגופיה דפסח וילפינן אנינות דלא כתיב בגופה וכדאמרן לעיל כנ"ל.

לאתווי ערבי מהול וגבעוני מהול דאי לא כתיב תושב ושכיר הוה אמינא דאכלי דהא מולין נינהו. תמיהא לי תיפוק לי משום בן נכר. ויש לומר דמומרות פוסלות בו טפי מעכו"ם גמור, דאלו התם ישראל והתנכר וגריע טפי מעכו"ם.

והני מולין נינהו והתנן קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל. פירש רש"י ז"ל לענין נדר מולין הן דבנדריס הלך אחר לשון בני אדם. ואיכא למידק כיון שערלי ישראל לענין נדריס לא הוו כערלים, אף על פי שבכל התורה כולה הוו כערלים, אם כן אף אנו נאמר במולי עכו"ם שאף על פי שבנדריס הוו כערלים בכל התורה כולה הוי נמולים. ויש לומר דלגבי עכו"ם קרא כתיב כי כל העכו"ם ערלים אף על פי שיש מקצת מן העכו"ם שהם מולים כערביים וגבעונים.

אלא לאתווי גר שמל ולא טבל וקסבר אינו גר עד שימול ויטבול. קשיא לי אם כן היינו עכו"ם, ואף על פי שמל הרי הוא כערל דהוה ליה כערבי מהול. וליתא דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואף על פי שלא נגמר גירותו, מכל מקום כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית שאינו צריך אלא טבילה.

הא דבעא ר' חמא בר עוקבא ערלה שלא בזמנה אי מעכבא. בערלות דגופיה קא מיבעיא ליה, אלא דר' זירא אתא למיפשט ליה מערלות דזכריו ועבדיו לומר דאף הן מעכבין. כל שכן ערלות דגופיה. ואתיא רבא ודחייא להא דר' זירא לומר דערלות דזכריו ועבדיו לא מעכבי ליה. ולא קמה הא דר' זירא, אבל בעייה דרב חמא לא איפשיטא וכ"כ ר"ח ז"ל.

דף עא - ב

מהא דרב פפא דאמר בדכאיב ליה עיניה לינוקא שמעינן דאפילו משום כאיבא דינוקא דעלמא דחינן לה למילה. ולא תימא דוקא משום עיני דשוריקי דליבא בעינא תלו כדאיתא בפרק אין מעמידין (עבודה זרה כת, ב) גבי מתרפאין רפוי ממון, דכאיב ליה כל דהו משמע. וטעמא דמלתא משום דאי מהיל ליה דלמא מתוך כאבו וכאבה של מילה אתי לידי סכנה.

והכי אשכחן לגאון ז"ל (מובא ברמב"ן) דכתב כך ראיתי כל תינוק שהוא מצטער בין מחמת חולי בין מחמת דבר אחר אין מוהלין אותו עד שיבריא, ואם מחמת חולי כבר שנינו חלצתו חמה נותנין לו שבעה ימים להברותו, אי מחמת דבר אחר כדתניא (חולין מז, ב) אמר ר' נתן פעם אחת וכו', הלכך כל קטן שהוא בצער או כחוש בעצמו ממתנין לו עד שיבריא.

בטומטום שנקרא ונמצא זכר ביני ביני. קשיא לי והא אפשר למקרעיה מצפרא ובר מיקרע ומימהל הוא, ואי אמרת דלא בקי למקרעיה והוה ליה כחבוש בבית האסורים, אם כן אף ערל דעלמא לא יעכב בשאין אביו יודע למול. ויש לומר דהרבה בקיאיין בכך ואין בקיאיין בקריעת טומטום, ומכאן דלא בר מימהל חשבינן ליה עד שיקרע כנ"ל.

ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהיו טמאין. פירש רש"י ז"ל (להלן בד"ה הזאה) שהיו טמאין שקברו מתי מדבר. ואף על גב דתניא (באיכה רבתי בפתיחתא אות לג) שהן עצמן היו קוברין עצמן שהכרוז יוצא ואומר צאו לחפר צאו לחפר, אי אפשר שלא האהילו החיים על המתים. אי נמי יש לפרש שהיו טמאין מהרוגי מלחמת העמים שנצחו כסיחון ועוג ומדין שאף הן מטמאין במגע ובמשא כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (לעיל סא, א) וכדכתיב כל הורג נפש וכל נוגע בחלל. והר"א אב"ד ז"ל כתב איכא למיתמה טובא אמאי לא אייתא ראייה ממלחמת מדין דכתיב כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו, וערלים היו דבההיא שעתא כבר כלו מתי מדבר שהרי בשנת הארבעים היה משמת אהרן ונתכהן אלעזר. ויש מתרצים דלמא פחות מבן עשרים או יותר מבן ששים שלא נגזרה עליהן גזרה והיו מולים (עיין רמב"ן, ובתוס' הרא"ש הביא תי' זה בשם הראב"ד).

וממאי דעבוד פסח. כלומר אחר שכלו מתי מדבר **דלמא לא עבוד לא סלקא דעתך דכתיב ויחנו בני ישראל בגלגל וכו'.** ואפשר היה לו להקשות דלמא אותם שלא נגזרה עליהם גזרה כגון יתרים על בן ששים ופחותים מבן עשרים, אי נמי אותם שלא נטמאו במלחמה שהיו קטנים מבן עשרים בשעת המלחמה שלא נטמאו. אלא דעדיפא מינה אקשי ליה **דלמא פסח הבא בטומאה עבוד.** כלומר לטעמיך דרובא של קהל טמאין היו אם כן לא היו צריכין ליטהר דרובו של קהל אינו נדחה אלא עושין בטומאה.

לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו דכתיב בעת ההיא. ואי קשה לך דהא כתיב (ויקרא כז, לד) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש בה דבר

מעתה (שבת קד, א), לא קשיא דמשה נצטוה, אלא שלא נתנה לעשות אלא מיהושע ואילך. ואי קשיא לך הא דאמרינן בבראשית רבה (פר' מז פי' ח) הכא כתיב בשר ערלתו ולהלן את אמר את בשר ערלתו, אלא אברהם אבינו ע"י שנתמעך על ידי אשה בשר ערלתו, אבל ישמעאל שלא נתמעך על ידי אשה את בשר ערלתו. ופירש רש"י ז"ל בפירוש התורה (בראשית יז, כה) דישמעאל הוצרך לפרוע מילה. יש לומר אף על פי שלא נצטוה קיים כענין שאמרו (יומא כח, ב) קיים אברהם עירובי תבשילין.

אלא לאקושי סוף מילה לתחלת מילה כו'. הקשה ר"י הלבן (בתוס' ד"ה סוף) דהכא דריש משנית ציצין המעכבין את המילה, והתם (להלן עב, א) דרשינן המול ימול לציצין כו', אלמא לאברהם נתנה. איכא למימר התם ציצין דמילה הכא ציצין דפריעה דאינהו נמי מעכבי. כן תירץ ר"ת ז"ל.

בכתב יד: מה תחילת מילה מעכבת אף סוף מילה מעכבת דהיינו ציצין המעכבין את המילה. וא"ת א"כ אף אנו נאמר ליהושע נאמר ולא לאברהם והתניא המול ימול לרבות ציצין המעכבין את המילה אלמא וכו'.

מאי טעמא לא מהול. איכא למידק אי לאו מהול קדשים היכי אכלי. וכי תימא דלמא לא אכיל והלא בשר תאוה נאסר להן במדבר. ויש לומר דאותן שיצאו ממצרים אכלי להו קדשים ובשר תאוה לא נאסר אלא לאותם שהיו ראויין לאכול קדשים. אי נמי צבי ואיל אכלי שלא נאסר כדאיתא בפרק קמא דחולין (יג, א). ואיכא למידק עוד מדאמרינן באגדה (פר"א פכ"ט ועיין רד"ל שם ובעיטור הלי' מילה חלק ב) ר' ישמעאל אומר וכי ערלים שמעו קולו של הקב"ה בסיני אלא נמולין היו שלא כתקנן והיו כורתין את הערלה ולא היו פורעין ולכך אמר הכתוב ולא מלו, וכשבאו לארץ צוה הקב"ה ליהושע עשה לך חרות צורים וכן עשה וקבץ כל הערלות ועשה אותן גבעה גדולה לכך נאמר אל גבעת הערלות. ועוד באגדה בפרקי רבי אליעזר (פכ"ט) כשבא בלעם ראה המדבר מלא ערלות של ישראל אמר מי יכול לעמוד בזכות דם המילה המכוסה בעפר הארץ שנאמר מי מנה עפר יעקב, מכאן התקינו שיהיו מכסין הערלה עם הדם בעפר הארץ. אלמא משמע דמהול. ויש לומר דמעמד הר סיני קודם נזיפתן היה והיו מלין עד שעת נזיפה. ומדרשי אגדה סבירא להו כמאן דאמר בגמרינן (להלן עב, א) טעמא דלא מהול משום דלא נשיב רוח צפונים משום דנזופין היו.

דף עב - א

משום דנזופין היו. פירש רש"י משום מעשה העגל. ואיכ למידק שהרי נמחל אותו עון והשרה שכינתו בתוכם לאחר מכן וצוה על המשכן (כ"ה בתוס' ד"ה נזופין), והנכון שנויפתן היתה מדבת מרגלים שלא נתנה למחילה, וכדאמרינן בעלמא (תענית ל, ב) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה וכו' (דברים ב, טז) ודרשינן אלי היה הדבור מלמד שעד כאן לא היה הדבור אליו.

הגרש"י ז"ל (בד"ה קתני בלישנא אחרינא) **תניא דמסייע ליה טומטום אינו אוכל.** ולא גרסינן מתיבי דהא לכ"ע מיהא משמע דסבירא להו דמשוך אינו אוכל או מדאורייתא או מדרבנן, אלא דפליגי אי מדאורייתא או מדרבנן כדמשמע בסמוך וכדאמרינן מאי לאו בהא קא מפלגי דמר סבר דאורייתא ומר סבר דרבנן וכמו שכתב רש"י ז"ל. ועוד דלישנא דרב הונא ודאי הכי מכרע מדקאמר משוך אוכל בתרומה, דאלמא דחדושו של רב הונא אינו אלא שהוא אוכל בתרומה דבר תורה, מדלא קאמר משוך אף על פי שהוא אוכל דבר תורה מדבריהם גזרו.

דף עב - ב

אפילו למאן דלא דריש וא"ו וא"ו וה"א דריש. [פירש ר"ח ז"ל וא"ו דוביום וה"א דהשמיני. ותמיהא לי דאם כן היכי קאמר דכולהו דרש"י וא"ו וה"א (עפ"י הכתב יד)], כלומר שאפילו נמול שלא בזמנו אינו נמול אלא ביום, והלא ר"א בר"ש בפירוש אומר הנימולין שלא בזמן נמולין בין ביום ובין בלילה. ועוד מאי קאמרינן מר סבר דרשינן וביום ומר סבר לא דרשינן וביום כי הא דאדרבא בהא דרבי יוחנן ורבי אלעזר בר פדת אמרי דכולהו דרשו וביום השמיני ולא פליגי בהא כלל. אלא המחווה

בכפירושו של רש"י ז"ל דפירש אפילו מאן דלא דריש וא"ו דהיינו רבי אלעזר בר' שמעון דלא דריש וביום, וא"ו וה"א דוהנותר ביום השלישי דריש, והיינו דאמרינן כי הא דר' אלעזר בן פדת דאמר דאיכא מאן דלא דריש וי"ו דביום.

הא דאמרינן אלא דכולי עלמא משוך דרבנן וקטן שעבר זמנו דאורייתא. מסתבר דהוא הדין דהוה מצי למימר איפכא דכולי עלמא משוך דאורייתא, אלא דלא בעי לאוקמינהו לכלהו דלא כרב הונא, וניחא ליה טפי לאוקמינהו לכלהו כרב הונא.

ולא והא קתני ערל והטמא פטורין מן הראיה התם משום דמאיסי. כלומר והתם אפילו רבנן מודו בה. וזו אחת מן הסוגיות שמתחלפות שבפרק קמא דחגיגה (ד, ב) העמידה כר' עקיבא דמרבה ערל כטמא ולא דחו התם כי הא דרבא.

דף עג - א

לימד על טבול יום שכשר בפרה. קשא לי מנא ליה הא דלמא לא לימד אלא על מחסור כפורים שהעריב שמשו שכשר בפרה דאף הוא טהור וטמא שטהור, בתרומה וטמא בקדשים ונראה לי דהטהור כל דהוא משמע דהטהור הראשון דהיינו טבול יום קאמר (עיין תוס' ד"ה לימד).

או דלמא חמור מקל ילפינן קל מחמור לא ילפינן. איכא למידק פסח ממעשר במאי יליף, אי בגזירה שוה אפילו קל מחמור ניליף, ואי בקל וחומר ודאי קל מחמור לא ילפינן. ואיכא למימר דהיינו בעיין אי בגזירה שוה ילפינן או בקל וחומר, ואתיא למפשט דבגזירה שוה ילפינן ולאיסורא. ור' יצחק נמי יליף לה בגזירה שוה לקמן.

וחייבין עליו מיתה. פירש רש"י ז"ל טמא האוכלה דכתיב גבי תרומה ומתו בו כי יחללוהו, ובכורים נמי משום דאיקרו תרומה דכתיב ותרומת ידיך ואמר מר אלו הבכורים (מכות יז, א) ואי קשיא לך אם כן מעשר נמי ליחייב מיתה האוכלה בטומאת הגוף דהא איתקש לבכורים. יש לומר

מעשר ותרומה לגבי טומאה חלוקין הן זה מזה, שהרי טבול יום מותר במעשר ואסור בתרומה, הלכך לא גמירי מהדדי כלל, והיקשא לדברים אחרים היא, וי"מ חייבין עליה מיתה זר האוכלן (ועיין תוס').

ואסורין לזרים. פירש רש"י בפרק הזהב (בבא מציעא נג, א ד"ה ואסורים) אף על גב דתנא חיבין עליה חומש תנא אסורין לזרים משום דבעי למיתנא סיפא מה שאין כן במעשר שמותר לזרים. ואיכא למידק דהא בפרק קמא דחלה (משנה ט) תנן החלה והבכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים, אף על גב דלא קני התם מה שאין כן במעשר כלל. והרב בעל הערוך ז"ל כתב בערך טען פ"י אסורין לזרים אף לאחר פדיה. וליתא דהא אמר רב אשי לקמן דהכא שייר אין להן פדיון, אלמא לא תני ליה הכא כלל. אבל בירושלמי במסכת בכורים (פ"ב ה"א) פריקו לחצי שיעור נצרכא שאסורה לזרים ואין חייבין עליהם חומש.

ועולין באחד ומאה. ומדרבנן קאמר ואסמכוה אקרא דכתיב את מקדשו כדתניא בספרי (פרי' קרח פ"י קכא) דבר המורס ממנו מקדשו. ותדע לך דמדרבנן קאמר אבל מדאורייתא חד בתרי בטל, שהרי הערלה שלמדו מן התרומה למאתים שמתוך שכפל איסורא הוכפל שיעורא, ואף על פי כן אמרו במסכת גיטין (נד, ב) דמדאורייתא חד בתרי בטל. ועוד דגבי תרומה עצמה אמרינן בשלהי פרק יוצא דופן (מו, ב) עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה פטורה מן החלה, ואקשינן התם אי אמרת בשלמא תרומה בזמן הזה דרבנן אתי דמועה ומבטל חלה דרבנן אלמא דמוע דרבנן היא, והיינו דלא גמרינן מעשר מבכורים לאחד ומאה וכן פירשו בתוס'.

וטעונין וידוי. ואי קשיא לך תרומה נמי טעונה וידוי כדאמרינן וגם נתתיו זו תרומה ותרומת מעשר, וכדאיתא בפרק בתרא דמעשר שני (מ"א). יש לומר דשאני התם דבגרות וידוי המעשר מתודה על הכל, אבל תרומה בפני עצמה אין מתודה עליה. והכי מפורש בירושלמי פרק ב' דבכורים (ה"ב).

וחייבין בביעור. ואם תאמר והלא אף התרומה צריכה ביעור כדתנן התם במעשר שני (מ"ו) הביעור נותן תרומה ותרומת מעשר לבעלים ומעשר ראשון לבעלים ומעשר עני לבעליו ומעשר שני והבכורים מתבערין בכל מקום. ליתא דביעור דתרומה הוא שמבערה מן הבית ונותנה לבעלים. וביעור דמעשר ובכורים שמתבערין מן העולם כענין ביעור החמץ, וכדתנן במתניתין מתבערין בכל מקום, כלומר שורפן או אוכלן קודם זמן, והיינו

דקתני התם ר' שמעון אומר הבכורים ניתנין לכהן כתרומה, ור' שמעון אזיל לטעמיה דתני הכא ר' שמעון פוטר כלומר פוטרן מביעור גמור כמעשר.

דף עד - א

ומאן תנא דפליג עליה דר' עקיבא תנא קמא דיוסף הבבלי היא. פירש"י ז"ל מאן תנא דאכשר ערל בפרה תנא קמא דיוסף הבבלי היא, דכי היכי דפליג במחוסר כפורים איכא למימר נמי דאיהו ניהו דפליג בערל. ואין פירושו מחוור בכאן מכמה צדדים, חדא דאטו משום דפליג עליה במחוסר כפורים פליג ואזיל בכל מאי דקאמר רבי עקיבא, והא לאו חדא בחברתה תליא. ועוד דאברייתא דלעיל דאיירי בהדיא בערל שהזה הוה ליה מיבעי מאן תנא דפליג עליה. ועוד מאי קאמר תנא קמא דיוסף הבבלי היא, לימא ר' אלעזר הוא דפליג עליה בהדיא כדאיתא בריש פרקין, ונראין דברי ר"ח ז"ל שפירש מאן תנא דפליג עליה דר' עקיבא דאמר מחוסר כפורים אסור בפרה והאונן מותר בה, תנא קמא דיוסף הבבלי היא דמתיר בה אף מחוסר כפורים, ונמצא יוסף הבבלי כר' עקיבא לגמרי דיוסף הבבלי נמי אסר בה מחוסר כפורים ומתיר בה את האונן. ואית דגרסי בהדיא מאן תנא שמעת ליה דאמר מחוסר כפרה אסור בפרה יוסף הבבלי היא.

ואימא ליקח לו ארון ותכריכין ודחינן אמר רב הונא ממנו מגופו. ורב אשי נמי דחי ואמר לא נתתי דומיא דלא אכלתי, ושמעינן מינה דחלוק וטלית אף לחי אסור. והכין איתא נמי בירושלמי במסכת (בכורים) [מע"ש] דגרסינן התם (פ"ה ה"ה) מה ניהו קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר זה אפילו לחי אסור. ובספרי (כי תבוא פי' שג) משמע דפליגי בה תנאי דתניא התם ולא נתתי ממנו למת, שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת דברי ר' אלעזר ואיתא נמי במשנת מסכת (בכורים) [מע"ש] (פ"ה מ"ב) ולא מסיים בה דברי ר' אלעזר. ולכאורה משמע מהתם דלחי דומיא דמת כגון ליקח לו חלוק וטלית שרי. ואיכא לפרשו דר' אלעזר נמי לא שרי ליקח לו חלוק וטלית לחי אלא הכי קאמר, לא נתתי ממנו למת כלומר שלא

לקחתי לו ארון ותכריכין והוא הדין לחי, אבל סיכה מותרת לשניהם כדברי ר' אליעזר. וזה דחוק מאד דאם כן למה הוא מזכיר נתתי למת והלא חי ומת שוין הן בדבר זה.

ואפילו למאן דאמר למדין ומשיבין דר' אבהו מדרב נחמן נפקא. כלומר והוה ליה מופנה משני צדדין. קשה לי כיון דהוי מופנה משני צדדין מאי האי לישנא דקאמר אפילו למאן דאמר מופנה מצד אחד למדין ומשיבין, לא הוה ליה למימר אלא הכא נמי מופנה מבי צדדין הוא דאי דר' אבהו מדרב נחמן נפקא. ונראה דאעיקר מלתא דר' יצחק דאמר מנין לערל שאסור במעשר קא מהדר, דאיהו אתי ליה בג"ש, ואקשינן עליה דהא אפשר משום דאינו מופנה אלא מצד אחד ומשיבין ולמאן דאמר משיבין לא קאי, והלכך אהדר ליה דאפילו למאן דאמר בעלמא משיבין מודה בהא דר' יצחק דמופנה משני צדדין הוא דהא דר' אבהו מדרב נחמן נפקא.

דף עד - ב

והא איכא חללה חללה חללה לאו זרעא דאהרן היא. קשיא לי והא איכא נבעלה לפסול לה דאסיקנא לעיל בפרק אלמנה (סח, א) דפסולה בין לכהונה בין לתרומה, ואף על גב דאינה חללה דאין חללה אלא מאיסורי כהונה. ויש לומר דאף היא נמי לאו זרעא דאהרן הוא כיון שנפסלה מכל דין כהונה וחללה דהכא לאו דוקא אלא כל שנתחללה ונפסלה מדין כהונה קאמר כנ"ל (עיין ריטב"א).

גיורת ומשוחררת מנין כו' ופריק קרא מילי מילי כתיב. קשיא לי אמאי לא פריק דשפחה משכחת לה בשפחה של כהן שהיא אוכלת בתרומה. ויש לומר דמכל מקום אכתי תקשי לן גיורת ואכתי קשיא לי גיורת נמי משכחת לה בשנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד ואלביא דרשב"י (לעיל ס, ב) דמתיר לה לכהונה. ויש לומר דלא ניחא ליה לאוקמה דלא כהלכתא כנ"ל.

דף עה - א

דאי מעד אשר יטהר לא ידענא במאי ואי כתב רחמנא ובא השמש וטהר ה"מ דלאו בר כפרה כו'. איכא למידק ליכתוב רחמנא עד מלאת ולא בעי הני. ויש לומר דאי מעד מלאת הוה אמינא דוקא יולדת דמרובה טומאתה כדאיתא בסמוך, ואם תאמר ליכתוב עד מלאת ובא השמש וטהר. איכא למימר דעד אשר יטהר לאו לגופיה אתא אלא דצריך מנין אחר להתירו. ואם תאמר ליכתוב עד אשר יטהר ועד מלאת. ויש לומר דאי לאו ובא השמש הוה אמינא ביאת שמשו לאו טהרה היא כלל, ובמלאת לא משמע אלא דאינה צריכה להמתין כפרה, אלא משמלאו ימיה אף על פי שלא העריב שמשא אוכלת בתרומה. וימי מלאת גזרת הכתוב הוא שלא הותר מכלל יולדת שרואה דם אלא לבעלה, אבל לתרומה לא, להכי פתר רחמנא ובא השמש וטהר, דאלמא הערב השמש טהרה היא.

אבל יולדת שהותרה מכללא אימא לא. פירש לרב דאמר בנדה (לה, ב) מעין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו, אבל ללוי דאמר שתי מעינות הן לא הותרה מכללה כלל, דלא אסר רחמנא אלא הבא ממעין טמא ודם היולדת כדם הנחירים. (וכן כתב הריטב"א, ועיין שו"ת חת"ס יור"ד סי' קנ"ד ד"ה אלא מש"כ בדעת לוי ולפי דבריו אף ללוי חשיב הותר מכללו. ועיין דברי ר' ינאי בירושלמי נדה פ"א ה"ג ובנהור שרגא כאן).

הא דאמרינן איפוך אנא. איכא למידק היאך אפשר לאסור נגיעה דמעשר, והלא אכילה עצמה מותרת ובשעת אכילה הא קא נגע. ופירש הר"א אב"ד ז"ל (עיין ברמב"ן) דאיכא למימר בשתחב לו חברו בבית הבליעה, דאי משום מגע הא קיימא לן דמגע בית הסתרים לא הוה מגע [וכ"ה בתו"י בשם רבינו נתנאל. ועיין נדה מג, א דאף זב דמטמא בהיסט ריוח כמגע דבית הסתרים אינו מטמא. ועיין ריטב"א].

מתניתין: איזהו כרות שפכה כו'. תמיהא לי אמאי לא תנא נמי איזהו דך. ויש לומר דלא תני הני אלא משום חדושא דאית בהו, פצוע דכא כל שנפצע אפילו אחת מהן, כרות שפכה אם נשתייר מעטרה אפילו כחוט השערה כשר.

אמר רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שמעתי מפי חכמים בכרם
יבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר. יש
מפרשים (ר"ת בתוס' ד"ה שאין ובספר הישר סי' מ"ט) אפילו נטלה בידי
אדם ולא פליג אתנא דמתניתין דקתני אפילו אחת מהן אלא מתניתין
בנפצעה או שנקבה ודרי' ישמעאל בשנטלה לגמרי דטפי עדיף נטלה לגמרי
מנפצעה או שנקבה ואגידא ביה וכענין שאמרו (חולין נה, א) לענין טרפה
ניטל הטחול כשרה ואילו ניקב בסומכיה טרפה. והא דאמרינן בסמוך
(להלן עמוד ב) בין שנכרת הגיד בין שנכרתו בצים או חוטי בצים, התם
בשנכרתו שניהם אבל אחת כשרה כר' ישמעאל דקיימא לן כותיה
דמתניתא דכרמא היא. ועוד דלא אשכחן בגמרינן מאן דפליג עליה. ולא
נהירא דודאי כל שנטלה או נכרתה בידי אדם פסול, דאם כן כל כי הא
לא הוה להו לסתומי ובהדיא הוו מפרשי דוקא בשניהם אבל נכרתו חוטי
ביצה אחת או ביצה עצמה כשר, אלא ודאי שאין לו בידי שמים משמע
והיינו דמדמי ליה לסריס חמה והכין איתא בהדיא בירושלמי (ה"ב)
דגרסינן התם תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר שמעתי
בכרם ביבנה דאין לו אלא ביצה אחת ואינו מוליד זהו סריס חמה. והוא
הדין לפצוע דכא ממש בידי שמים או שאין לו כלל שהוא כשר אלא דנקט
הכא ביצה אחת משום דשכיח, וחסר לגמרי לא שכיח, והיינו נמי דאכשר
שמואל בפצוע דכא בידי שמים דמתניתא דכרמא שמיע ליה. והכין איתא
בירושלמי וגרסינן תו בירושלמי פצוע אית תניי תני בידי אדם פסול בידי
שמים כשר אית תניי תני בין בידי שמים בין בידי אדם פסול הוון בעי
מימר מאן דמר בידי אדם פסול בידי שמים כשר ר' ישמעאל בנו של ר'
יוחנן בן ברוקא מאן דמר בין בידי אדם בין בידי שמים פסול רבנן כו'
כדאיתא התם אלמא לר' יוחנן בן ברוקא בידי שמים קאמר ובכולן כשר.
וכן כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פט"ז ה"ז. ועיין מגיד משנה)
דכל בידי שמים ואפילו נפצעו או נכרתו שניהן כשר וכל בידי אדם פסול.
וכן דעת הרב בעל ההלכות (הלכות מיאון סי' לב) וכן כתב הרמב"ן נר"ו
(בח"י ד"ה שמעתי ובספר הזכות).

אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא בין כקולמוס בין כמרזב כשר. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (שם ה"ד) ולא ידעתי טעם לדבריו דהא ודאי משמע דכמרזב פסול מעובדא דהוה במתא מחסיא כמרזב ושפייה מר בר רב אשי ואכשריה, דאלמא אי לאו דשפייה ועבדיה כקולמוס הוה פסיל ליה. וקיימא לן כמר בר רב אשי דבתרא הוא. ושמא הוא סובר דלית הלכתא כמר בר רב אשי בכוליה תלמודא בר ממיפך שבועה וחיורי וצ"ע (עיין כסף משנה שם וריטב"א בשם הגאונים).

דף עו - ב

ות"ל משום מצרית ראשונה. פירוש ומה הועיל בגירותה אלא ודאי לא גיירה וכשהיא גויה נשאה. ורש"י ז"ל לא כן פירש אלא אחתנות קא מהדר לומר אכתי היכי קרו ליה חתנות. ואיכא למידק כיון דנתגיירה אף על גב דאינה כשרה לישראל מכל מקום קדושין תופסין וכל שקדושין תופסין בה איכא חתנות. ומכל מקום גם לפירוש הראשון קשה לי דטובא אהני בגירותה שאינו מוליד בן לע"ז דבן עכו"ם קרוי בנה. אלא נראה לי דהכי קא מקשה מאי אהני בגירותה להתירה לו לגמרי ואהדר ליה דשלא כתורה עבד ולא גיירה, והדר אקשי מכל מקום הא כתיב ויתחתן והיכי קרי ליה חתנות.

וכי תימא הנך אזדו לעלמא והני אחריני ניהו. פירש רש"י ז"ל שנטבעו בידי משה וישראל על ים סוף וכי אזהר רחמנא אערב רב קא מזהר. ודברי תימה הם וכי כל המצריים נטבעו והלא לא נטבעו אלא היוצאים למלחמה. (עיין ישרש יעקב). ומסתברא דהכי קאמר וכי תימא הנך אזדו לעלמא, שמא בארץ הזמן גלו, ולא שאנו מתירין אותן מן הספק, אלא לרווחא דמלתא קאמר לו דאף כשתמצא לומר דבעלמא אמרינן אזדו לעלמא הכא אי אפשר, דהא אמר מנימין גר המצרי כו'. אי נמי אזדו לעלמא בימי סנחריב (עיין תו"י שבימי שלמה עדיין לא בלבב אותם סנחריב ועיין ישרש יעקב ורש"י).

ואיכא דמותיב אשמעתין והלא עלה סנחריב ובלבל כל העולם כדאמרינן בפרק תפלת השחר (ברכות כח, א) גבי יהודה גר העמוני אמר לו ר' יהושע

מותר אתה אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר לא יבא עמוני אמר לו ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן עומדים והלא כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם. ותירץ הרב בעל ההלכות ז"ל דשאני מצרים שחזרו דכתיב (יחזקאל כט, יג) מקץ ארבעים שנה אשיב את שבות מצרים. וכן היא בתוספתא במסכת ידים (פ"ב ה"ח) גבי אותה מעשה דיהודה גר העמוני שבפרק תפלת השחר אמר לו רבן גמליאל כלומר לר' יהושע גר מצרי כיוצא בזה אמר לו מצריים נתן להם קצבה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העכו"ם אשר נפוצו שם והתירוהו לבא בקהל (עיין תוס' ד"ה מנימין). אלא שאמרו בתוספתא קדושין (פ"ה ה"ו) אמר לו ר' עקיבא מנימין טעית הלכה משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות לא עמונים ומואבים במקומן ולא מצרים ואדומים במקומן אלא עמוני נושא מצרית ומצרי נושא עמונית ואחד מכל אלו נושא מכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות האדמה נושא אחת מכל אלו לומר שכולן מותרין לבא בקהל מעתה. ואתיא ההיא דלא כגמרין ודלא כתוספתא מסכת ידים ולא קיימא לן כותיה. ועוד דבירושלמי (קדושין פ"ד ה"ג) אמרו איפכא דהתם גרסינן אמר לו ר' עקיבא לא כי אלא אף השיאו [בכת"י נ"א: אף אתה נשיאו] לבת גיורת מצרית כדי שיהיו שלשה דורות מכאן ושלשה דורות מכאן.

והרמב"ן נר"ו כתב (בד"ה וכי) בענין זה סנחריב הוא שבלבל את העולם שהיה מגלה פעמים אומה זו ומושיבה במקום אחר ומושיב תחתיהן אומה אחרת, כדכתיב עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם. ופעמים שהיה מגלה מקצתן ומשאיר דלת הארץ ומביא שם עמהם משאר האומות מבולבלין כמו שעשה בארץ ישראל דכתיב ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומעזה וכו'. ומשום כך היו כל האומות מבולבלין. והיינו דכתיב ביה ואסיר גבולות עמים. ובהא פליגי תנאי דר"ג ור' יהושע דברייתא, דהשבת גלות באומות שישבו מבוררין משפחה ומשפחה לבד ועם ועם לגבולו כשיבת בני ישראל דכתיב בהו ואתם תלקוטו לאחד אחד בני ישראל. אלא דר' יהושע סבר דבני עמון ומואב לא שבו עדיין מדכתיב במואב באחרית הימים כדכתיב בישראל, והיינו דאמרין התם בפרק תפלת השחר והלא כבר נאמר ושבתי את שבות בני עמון והרי שבו, אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר ושבתי את שבות בני ישראל ועדיין לא שבו, אבל במצרים שנתן להם קצבה אסורים הן. והיינו נמי משמעותא דגמרין. אבל תוספתא קדושין (שם) כדעת ר' עקיבא דהשבת גלות במצרים כיון דבנבוכדנצר כתיב והוא מבולבלין הגלה אותן שהרי סנחריב בבלבן, כשהן חוזרין בבלבולן הן חוזרין, ולא אמר הכתוב אקבץ

את מצרים אלא על העם היוצא ממצרים ולא שהן מצריים גמורין, והלכך אף לאחר חזרתן הרי הן בהכשרן. וקיימא לן כברייתא דמסכת ידים וכסבריה דר"ג ור' יהושע וגמרא דילן הכי משמע. וכן כתב הרב בעל הלכות (גדולות שם) ז"ל. ועוד דהא בירושלמי ר' עקיבא נמי קאי בשיטתייהו. והרמב"ם ז"ל כתב (הלכות אסורי ביאה פ"ב הכ"ה) שאפילו מצריים מותרים משעלה סנחריב ובלבלן, נראה לי שסמך על התוספתא שבמסכת קדושין. (וכן כתב המגיד משנה שם ועיין סמ"ג לאוין קיא ומנחה חריבה סוטה ט, א בארוכה).

אמר ליה רב אשי לרבינא ולטעמיך אימא סיפא אינן אסורין אלא לבא בקהל הא בנתינה שרו. וקיימא לן הכא דלאו בקדושתיה קאי וכדתני בברייתא פצוע דכא מותר בנתינה. ורב ששת ורבא ורב אשי הכין סבירא להו וקיימא לן כוותיהו. והלכך פצוע דכא כהן מותר בגיורת ובנתינה. ומשמע נמי דאפילו בממזרת נמי שרי דמאי שנא נתינה או גיורת לכהן ממזרת. אבל הרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פט"ז הלכה א-ב) כתב בלשון הזה פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל ובעלו לוקין שנאמר לא יבא פצוע דכא וכו' ומותרין לישא גיורת ומשוחררת ואפילו כהן שהוא פצוע דכא מותר לישא גיורת ומשוחררת שאינו בקדושתו ואפילו נתינה או אחת מאלו הספקות מותרות לו, הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכרות שפכה אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה ע"כ. ולא ירדתי לסוף דעתו שהוא ז"ל נראה שסבור לומר שאין איסור הנתינים דבר תורה. וכן כתב הוא ז"ל עוד מפורש בפרק י"ב (הלכה כב) מי שנתגיירו משבעה עממין אינן אסורין מן התורה לבא בקהל, והדבר ידוע שלא נתגיירו מהם אלא הגבעונים ויהושע גזר שיהיו אסורין לבא בקהל. וזו כסברא ראשונה דרבא דאמר דלא תתחתן בם בגיותן הוא. וכיון שכן מנא ליה להתיר גיורת לפצוע דכא כהן, ומנא ליה דפצוע דכא לאו בקדושתיה קאי, דהא רבא לסברא קמא הוה ס"ד למימר דבקדושתיה קאי ופצוע דכא כהן אסור בגיורת. ועוד קשיא לי דהא משמע דגיורת אסורה לכהן דבר תורה מדפליגי רשב"י ורבנן לעיל בפרק הבא על יבמתו (ס, ב) בגיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, ורשב"י דשרי לה מייתי לה מדכתוב וכל הטף בנשים החיו לכם והרי פנחס עמהם, ורבנן דפליגי עליה אמרו החיו לכם לעבדים ולשפחות, אלמא בדאורייתא פליגי, וקיימא לן כרבנן דהא רב נחמן דבתרא הוא עבד עובדא אפילו בדיעבד כותייהו. וכי תימא מדאורייתא מנא לן, איכא למימר גמרא גמירי לה מסיני עד דאתא יחזקאל ופירשה כי אם בתולות מזרע ישראל כדאיתא בפרק עשרה

יוחסין (עח, א) וצ"ע. ובירושלמי (ה"ב) פליגי בפצוע דכא אם מותר לבא בממזרת אם לאו דגרסינן התם ר' ירמיה אמר כללא פצוע דכא ישראל מותר לו לישא ממזרת. אמר ר' יוסא בלבד פסול משפחה הא פסול גוף לא בדא, חייליה דר' יוסא מן הדא דאמר ר' חלקיה ר' סימן בשם רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא פצוע דכא ישראל אבל פצוע דכא כהן לא בדא, כמה דתימר כהן ברור הוא אסור לישא גיורת, אף הכא ישראל ברור אסור לישא ממזרת. וגם זה ראייה לדברינן דהא משמע דר' ירמיה סבירא ליה דלאו בקדושתיה קאי ומשום הכי שרי ליה נמי בממזרת. ור' יוסי דאסר ליה משום דישראל ברור הוא דאסר ליה, ולדידיה כי היכי דאסר ממזרת לפצוע דכא ישראל, הכי נמי אסר גיורת לפצוע דכא כהן.

איש דרכו לקדם אשה אין דרכה לקדם. קשיא לי והלא דוד ממואב קאתי ומואב לא נכתבה חטא שלהן אלא משום אשר שכר עליך את בלעם. ויש לומר דחד מינייהו נקט והכי קאמר איש דרכו לקדם ואיש דרכו לשכור. אלא דאכתי קשיא לי מאי קא מקשה היה להן לקדם נשים לקראת נשים, דהא במואב ליכא למימר כי האי טעמא כלל דהא אשה אין דרכה לשכור כלל. ויש לומר דכיון דעמון ומואב כי הדדי נינהו ופסול דידיהו בחדא איכתיב, וטעמא דאמרן גבי עמון ליתיה, ואם איתא דעמונים נקבותיהן אסורות אף במואבים כן. כנ"ל.

דף עז - ב

עמוני שנשא בת ישראל יוכיח וחזר הדין וכו'. קשיא לי בהא טובא, חדא דהא אנן להאי לישנא דוקא קא בעינן, ואי האי לישנא קושטא הא מיעט רחמנא כלהו בר מעמוני ומואבי דאית בהו שני עממין. ועוד מאי קאמר וכי תימא דיליף מעמוני מה לעמוני שכן נקבותיהן מותרות, והא אנן עיקר בעיין על האי לישנא דאמר דדוקא עמוני קא מכשר משום דנקבותיהן מותרות קא בעי מצרי מנ"ל. ונראה לי דאדרב דימי קא מהדר דאומר (לעיל ע"א) משמיה דר' יוחנן דמכשר בין בת גר עמוני בין בת גר מצרי, והכי קאמר ליה מנא ליה לר' יוחנן דמכשר בת גר מצרי כדקא אמרת, דאלו להאי לינשא לא אפשר וכדאמר דלהאי לישנא לא אתיא,

ולא עוד אלא אף לאידך לישנא לא אתיא דמאי אמרת ניליף מעמוני, דע"כ מדכתיב מעמיו מרבה הבאה משני עממין, ואפילו נידרשיה אעמוני דקיל טפי, מכל מקום ניליף מיניה מצרי, איכא למיפרך מה לעמוני שכן נקבותיהן מותרות. ואם תאמר מצרי שני יוכיח מה למצרי שני שאין ביאתו בעבירה כו' וחזר הדין, ולעולם להך לישנא קמא אבל להאי לישנא בתרא לא אתיא כדאמרן. ורב דימי דאמר משמיה דר' יוחנן דמכשר אפילו בת גר מצרי אמר לך דהך לישנא קושטא. ואי קשיא לך מעיקרא היכי קאמר בפשיטות דלהך לישנא אתיא, יש לומר דאהאי מסקנא דאסיקנא דמייתנין לה במה הצד הוה סמיך כנ"ל.

אמר ר' יוחנן אי לאו דאמר ר' יהודה הכתוב תלאן בלידה לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש כיון דאמר ר' יהודה קהל גרים איקרי קהל מצרי שני דאמר רחמנא יטהר במאי יטהר. קשיא לי והא עמונים ומואבים לר' יהודה נקבותיהן מותרות, דעד כאן לא אסר בנקבות המצריים אלא משום דתלאן הכתוב בלידה, אבל עמונית לדידיה שריא, ואם כן עמוני לדידיה בעמונית אסור דהא היא הויא קהל ה' אצלו. ויש לומר דאין הכי נמי אלא נושא הוא מצרית וממזרת כדאיתא בפרק עשרה יוחסין (עד, ב) כל האסורין לבא בקהל. ובירושלמי (קדושין פ"ד ה"ג) גרסינן עמוני לא ישא עמונית א"ר יוסי בר בון על דעתין דרבנן נצרכה דאין יסבור ר' יודה גרים פסולין קהל ה' אינון, לישא עמונית אינו יכול שהיא קהל ה' אצלו, לישא מצרית אינו יכול שהוא קהל ה' אצלה אמר ר' מתנא משחררין לו שפחה. ואכתי קשיא לי אמאי לא פריק ליה דמשכחי ליה בלכתחלה בנושא שפחה והוליד ממנה בן ואחר כך משחררו וכו' טרפון דאמר יכולין ממזרין ליטהר וכדאיתא בסמוך (עח, א). וניחא לי דאם כן האי לאו מצרי שלישי הוא אלא עבד משוחרר כנ"ל.

דף עח - א

אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי הוי. והא דכתיב להן הלך אחר פסולן, ההיא במצרי שנשא ישראלית מוקמינן לה די ש עבירה בביאתן, אבל מצרי שני במצרית

ראשונה שאין עבירה בביאתן הולכין אחר הזכר. וכדתנן בפרק האומר בקדושין (סו, ב) כל מקום שיש קדושין ואין עברה הולך אחר הזכר. ומשום הכי מותבינן ליה מדר' טפרון דממזר בשפחה נמי אין עברה ואף על פי כן הולכין אחר הנקבה, שאלו היה נמי עבד שבא על הממזרת היה הולך ממזר כאמו.

ורב דימי משמיה דר' יוחנן אמר בנה שני הוי. ולא משום דכתיב להן הלך אחר פסולן דאם כן היכי מקשינן ליה מהפריש חטאת מעוברת שאני הכא דכתיב להם.

ואלא הא דאמר רבא עכו"ם מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה כו'. אם תאמר אמאי לא פריך ליה מדר' יוחנן דאמר הפריש חטאת מעוברת רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר, דאלמא עובר לאו ירך אמו הוא. יש לומר משום דאמר לך רבא אנא כאידך דר' יוחנן סבירא לי דאמר מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה הוי אלמא בתר דידה שדינן ליה, ואם משום הפריש חטאת מעוברת דלמא הדר ביה ר' יוחנן מההיא. אבל השתא דתרצינן להו לתרווייהו דאיתא לההיא דהפריש חטאת מעוברת ואיתא לאידך דאמר ר' יוחנן מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני הוי משום דבלידה תלה רחמנא, מקשינן לרבא מפירוקא.

דף עח - ב

נתינים דוד גזר עליהם. פירש רש"י ז"ל אסרון בחתון והגבעונים לא מבני ישראל המה כלומר אינם ראויים לבא בקהל. והא דאקשינן לקמן (עט, א) יהושע גזר עליהן עבדות דכתיב חוטבי עצים ושואבי מים לעדה וכיון שהן עבדים ממילא נפסלו לקהל. ובפרק אלו נערות (כט, א) גם כן פירש רש"י ז"ל הבא על הנתינה דאסירא כדאמר בפרק הערל דוד גזר עליהן. וכך דעת הרמב"ם ז"ל כמו שכתבתי למעלה (עו, ב ד"ה אמר) ולהאי פירושא הני אמוראי דלא כסוגיא דלעיל (עו, א) דאמר רבא בגירותן הוא דאית להו חתנות, ור"ת ז"ל (בתוס' להלן עט, א ד"ה ונתינים ובספר הישר סי' מת) הקשה עליו מדתנן במסכת מכות (יג, א) ואלו הן הלוקין ממזרת ונתינה לישראל אלמא נתינה דאורייתא היא. ואם תאמר דבגרות ממזרת נקט

לה כדקתני התם גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואף על גב דחלוצה דרבנן היא. לא היא, דחלוצה כיון דמגרושה מרבינן לה משום הכי קא מייתנין לה בהדה, אלא נתינה אטו ממזרת קא מרבינן לה ולמאי הלכתא קא מייתנין לה בהדה. ותו דאם כן הוה להו לגלויי התם דנתינה אינה אלא מדבריהם ולמתני ממזרת ונתינה אינו חייב אלא אחת כדקתני התם גרושה וחלוצה אינו חייב אלא על אחת מהן. ותריצנא בפרק עשרה יוחסין (עח, א) אינו חייב אלא אחת מהן דחלוצה דרבנן היא, דמשום דקתני ברישא גרושה וחלוצה גלי בסיפא דאינו חייב אלא אגרושה אבל חלוצה דרבנן היא. ובפרק משוח מלחמה (סוטה מד, א) תנן ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל זהו הירא ורך הלבב. ואתמר עלה בגמרא (מד, ב) בעבירה דרבנן לר' יוסי לא הדר, ואם תאמר אם כן תקשי לן לסברא קמא דרבא דאמר דבגירותן מישראל שרו ורבנן הוא דגזרו בהו. יש לומר כיון דמקרא גופיה הדר ביה מאי נידוק עליה. ומשום הכי פירש רבינו תם ז"ל דמדאורייתא אסורין מלבא בקהל אלא שהיו כגרים משוחררין כמצרי ואדומי או כעמוני ומואבי, אלא שבא דוד וגזר עליהן שעבוד. ומיהו עדיפא משפחה דשפחה אין לה קנס לפי שהיא קנויה קנין גמור לאדון וזו אין גופה קנו לשום אדון. והא דאמרינן (להלן עט, ב) אין ראוי להדבק בהן לאו דבוק של חתון קאמר, אלא דבוק וקרוב להיות לעם אחד ולהיות בני חורין קאמר, כההיא דאמרינן בגיטין (נו, ב) מהו לאדבוקי בהו לומר להתגייר ולהתקרב בהן. וכשבקשו בימי רבי להתירן (להלן עט, ב) משעבודן קאמר. ולפי פירוש זה אתי שפיר לשון משה גזר עליהן (להלן עט, א), דאי משום לא תתחתן קאמר הוה ליה למימר משה אסרן. ועוד למה ליה לאתויי מקרא דמחוטב עציך לימא משה גזר עליהן דכתיב לא תתחתן בס. אלא שיש לדקדק עליו דהא כולה שמעתין אמתניתין דקתני ממזרים ונתינים אסורין איסור עולם קיימא, דמשמע דהא דאמרינן נתינים דוד גזר עליהן לחתנות קאמר. ויש מפרשים (עיין רמב"ן) שלא אסרתן תורה אלא לדור הראשון, אבל זרען שנולד בקדושה מותר מדלא מנה בהן הכתוב דורות, (וכן כתב הרשב"א בפשיטות בכתובות כט, א) ויהושע גזר עליהן שעבוד כל זמן שבית המקדש קיים, וממילא נפסלו לבא בקהל ובא דוד וגזר עליהן איסור עולם. ובכל מקום ששנינו נתינים יש במשמע גבעוני שנתגייר. והא דאמרינן משה גזר עליהן שעבוד קאמר, אלא שלא גזר אלא לההוא דרא שהיו אסורים מלבא בקהל, גזר עליהן הוא שעבוד כדי שלא יטמעו ישראל בהן. ואתו יהושע ודוד וגזרו עליהן לדרי עלמא, ור"ח ז"ל כתב סלקא שמעתא דנתינים איסורא דאורייתא מלא תתחתן

דף עט - א

מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף גרים. והא דאמרינן (לעיל עו, א) לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, היינו בית דין מומחה, אבל אלו נתגיירו בבית דין הדיוטות וכיון שנתגיירו חשו להן כדקיימא לן כולם גרים הם כדאיתא בפרק כיצד (לעיל כד, ב) גמי הנטען מן השפחה ונתגיירה. וכזה כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פי"ג הט"ו וכדברי המגיד משנה שם. ועיין כסף משנה שם).

דף עט - ב

בימי רבי בקשו להתיר נתינים. ואף על גב דקיימא לן שאין בית דין רשאי להתיר דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין (גיטין לו, ב) הכא שאני דאין אלא כמפקירין ממונם וכן פירש רש"י. ואפילו למאן דמפרש (לעיל עח, ב ד"ה נתינים) דוד גזר עליהן משום חתנות, הא לכולי עלמא לא אסרן בהדיא לבא בקהל אלא שגזר עליהם שעבוד וממילא איפסילו להו לקהל (עיין רמב"ן).

וניתי איסור פציעה ונדחי עשה דיבוס מי לא תנן ר"ג אומר אם מאנה מאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה. קשיא לי שאני התם משום דקסבר רבן גמליאל אין זיקה והלכך קילא לה ומדחייא. אבל לדין דקיימא לן דיש זיקה לא אתי איסור אחות אשה דבתר זיקא ודחיא ליה. וכי תימא מידי הוא טעמא אלא לר' עקיבא אין זיקה סבירא ליה כדאיתא בנדרים פרק נערה המאורסה (עד, א) דתנן התם שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר' אליעזר אומר יפר ור'

יהושע אומר לאחד ולא לשנים ור"ע אומר לא לאחד ולא לשנים. ואתמר עלה בגמרא בשלמא ר' עקיבא קסבר אין זיקה. ליתא דהא רבא ורב אשי פרישו טעמא התם (עה, א) משום דאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה, ולדידהו לא איצטרכינן לאוקימי ר' עקיבא באין זיקה. ועוד דבמקצת ספרים גרסינן הכא אמר רבא כיון שנפלה לו וכו' ואם כן היכי מקשה ליה אביי מדרי"ג דהא רבא הוא דמוקי לה לרבי עקיבא התם ביש זיקה כדאמרן. ולפיכך אני אומר דמהכא שמעינן דלכולי עלמא נשואין דלאחר זיקה כדאמרן. ולפיכך אני אומר דמהכא שמעינן דלכולי עלמא נשואין דלאחר זיקה פוטרינן יבמה והולכת לה בלא כלום כר"ג, ועד כאן לא פליגי עליה דרבן גמליאל אלא בלכתחלה הגדיל עמו אבל אם גדלה עמו ובעל לכולי עלמא נפטרה יבמה והלכה לה. והיינו דפריך מינה אביי להדיא. ועוד דבעל כרחן אית לן למימר הכין דהא לכולי עלמא זיקה לאו דאורייתא, וליכא בין רשב"ג לדידן אלא דלדידה אין זיקה וקילא לדמחי לכתחלה, ולדידן לא דחינן לכתחלה, אבל בשעבר ונשא לכולי עלמא מידחיא צרתה והולכת ומותרת לשוק.

דף פ - א

הא דאתמר אכל חלב מבן שתיים עשר ועד שמונה עשרה. פירש רש"י אתינוקת קאי כר' אליעזר דאמר נקבה כדברי בית שמאי ומרישא שמעינן לה דקאמר י"ב שנה ויום אחד ותינוק אין זמנו עד י"ג שנה ויום אחד, ואידי דאיירי בלשון זכר קתני סריס. ויש מפרשים (רמב"ן) דמדקאמר סימני סריס ונעשה סריס לא משמע כלל דבנקבה עסקינן אלא רב מבן שתיים עשרה שנה ויום אחד קאמר דהיינו שנת י"ג עצמה ונקט לה אליבא דמאן דאמר (נדה מה, ב) תוך הפרק כלאחר הפרק. ואינו מחוור בעיני כלל דהא רב גופיה הוא דקאמר בפרק יוצא דופן (שם) תוך הפרק כלפני הפרק ואם כן מאי דוחקיה דנסיב לה אליבא דלא כהלכתא ודלא כטעמיה. והנכון כדברי רש"י ז"ל.

סימני סריס ואיילונית ובן שמונה אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בן עשרים. פירש רש"י ז"ל אין עושין מעשה בבן שמונה להחזיקו בבן

קיימא עד שיהא בן עשרים. ויש מתמיהין (רמב"ן) עליו דהיאך תעלה על הדעת שיהא בן תשע עשרה וחוששין בו משום נפל. ועוד דלר' אבהו כל יבמה שלא ילדה לט' ודאין לא תנשא לשוק ואף על פי שבנה נכנס לחופה עד שיהא בן עשרים. ור"ח (מובא בתוס' הרא"ש) והראב"ד ז"ל (מובא ברמב"ן ובמאירי בשם גדולי המפרשים ועיין במיוחס לתוס' חד מקמאי וצ"ל שם כלפנינו) פירשו סימני בן שמונה כלומר בן שמונה שהביא ב' שערות אין עושין בו מעשה להחזיקו כגדול עד שיהא בן עשרים דשנת עשרים לבן שמונה כשנת י"ג לשאר בני אדם, ואף על פי שהביא בנתים אינן אלא שומא בעלמא, לפי שהוא חלוש ביותר. ואף לפירוש זה יש להקשות דאם כן כל איש שקדש תוך עשרים וכן אשה שנתקדשת תוך הזמן הזה, אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר נחוש לשני. ואי נמי בן תשע עשרה שנה אף על פי שהביא סימנין לא יחלוץ ולר"מ אינו חולץ ולא מיבם, ומסתברא דלא אמר רבי אבהו אלא בשנודע שהוא בן שמונה ולפיכך חוששין לו אף על פי שגמרו סימניו שמא אינו בן קיימא כדברי רש"י ז"ל, או שלא נחזיק אותו בגדול עד שיהא בן עשרים כדברי ר"ח והראב"ד ז"ל. הא שאר בני אדם מן הסתם אין מחזיקין אותן בנפלים, כדאמרינן בעלמא (להלן קיט, א) דרוב נשים מתעברות ויולדת ולד של קיימא, ומחזיקין אותם כבריאים להחזיק סימניהן בגדלות כשהן בני י"ג שנה. אבל בשנולד לשמונה ודאי בהא הוא דאיפליגו רבי ורבנן, דרבנן סברי אף על פי שגמרו סימניו צפרניו ושערו הרי זה נפל דקא סברי רבנן דלא משתהי, אלא ודאי בן שמונה הוא ובן שמונה לא חי ורבי סבר כיון דגמרו סימניו סימניו מוכיחין עליו דבן שבעה הוא אלא דאשתהי. ולישנא דקתני בן שמונה מוכח כן שהוא ודאי בן שמונה דאי לא הוה ליה למימר וספק בן שמונה. ועוד מדאקשינן (להלן בעמוד ב) מעובדא דרבא תוספאה ודאי משמע דבידוע שהוא בן שמונה קאמרינן, דההוא עובדא הא ודאי עבר זמניה הוא אם משל בעל הוה. ועוד דבהדיא קתני בברייתא איזהו בן שמונה כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר סימניו מוכיחין עליו, אלמא פלוגתייהו בבן שמונה ודאי היא. והא דקתני בתוספתא דשבת פרק אין עוקרין בהמה (פט"ז ה"ד) ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין דוחין עליו את השבת. ההוא בשלא גמרו סימניו היא דכיון דלא נגמרו סימניו והוא מסופק בבן שמונה סימניו מוכיחין עליו שלא כלו לו חדשיו. אבל אם גמרו סימניו כיון דרוב נשים ולד מעליא ילדן וזה מסופק שמא בן שבעה הוא, בבן קיימא מחזיקין ליה לכולי עלמא, חוץ מרשב"ג דתלי טעמיה לעולם בשהה שלשים יום (ועיין רשב"א שבת קלה, ב).

דף פ - ב

ואקשינן אלא הא דעבד רבא תוספאה כו' כמאן כרבי דאמר משתהי ופרקינן כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהי כרבים עביד. מאי רשב"ג דתניא כל ששה שלשים יום באדם אינו נפל. פירוש מדקתני כל ששה משמע דכללא הוא דכייל ותני דכל ששה ואפילו בן שמונה ודאי אינו נפל אלמא אמרינן אשתהויי אשתהי כר'. ומיהו ודאי משמע דר' ורשב"ג לאו בחדא שיטתא קיימי ממש, דאלו לר' סימניו מוכיחין עליו קאמר, דכיון שנגמרו סימניו נפק ליה מתורת נפל מיד ואפילו לא ששה כלל. ורשב"ג סבר דלא נפקי מתורת נפל אלא אם כן ששה שלשים יום ואף על פי שגמרו סימניו. וגי מחלוקת בדבר תנא קמא דר' סבר כל שלא כלו לו חדשיו אף על פי שגמרו סימניו שערו וצפרניו הרי זה נפל גמור. ורשב"ג סבר אם ששה שלשים יום נפק ליה מתורת נפל ואשתהויי הוא דאשתהי. ור' סבר כיון שגמרו סימניו הן מוכיחין עליו ומיד נפק ליה מתורת נפל. והכא אין עוקרין איתא בתוספתא שבת בפרק בהמה דהתם עביד לה פלוגתא דרבנן ורבי ורשב"ג, דקתני התם (פט"ז ה"ד) איזהו בן שמונה כל שלא יצאו לו חדשיו רבי אומר סימניו ניכרין בו שערו וצפרניו שלא גמרו כדרך שבן שמונה לאדם נפל כך בן שמונה בגסה ובן ארבעה בדקה, רשב"ג אומר כל ששה שלשים יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה, וכל ששה ח' ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה. והיינו דאמרינן הכא דרשב"ג קאי כותיה דרבי. מדקאמרינן דאיכא רשב"ג דקאי כרבי משמע דרשב"ג בלחוד הוא דקאי כותיה. אבל רבנן דפליגי עליה דרשב"ג פליגי נמי עליה דרבי.

ואיכא למידק היכי מצי למימר דרבנן לחומרא ורשב"ג לקולא, דאדרבה רבנן דרשב"ג מקילי טפי וכדמוח התם בריש פרק החולץ (לעיל לז, א) דאמרינן התם כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אף על גב דלא ששה ולד מעליא הוי גבי אשת כהן דלא אפשר עבדינן כרבנן. וכן משמע במקומה בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת קלו, א) דאמרינן התם מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא תא שמע עגל שנולד ביו"ט שוחטין אותו ביו"ט כו' ת"ש ושויין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן כו', אלמא סבירא להו דרבנן דפליגי עליה דרשב"ג לקולא, דאפילו בן יום אחד אינו

בחזקת נפל. ואיכא למימר דתנא קאמ ורשב"ג בתרתי פליגי, בסתם תינוקות ובשגמרו סימניהם דבהא תנא קמא לקולא ורשב"ג לחומרא, משום דקסבר תנא קמא כיון שגמרו סימניהם מסתמא כלו לו חדשיו ואיכא למימר בן תשעה הוא. ורשב"ג סבר לעולם אינו יוצא מידי נפל ואף בסימניה עד שנדע שהוא בן תשעה ודאי, או שישהא שלשים יום. והיינו דאמרינן בפרק החולץ (שם) דרבנן לקולא. וכן נמי בעגל שנולד ביו"ט. ופליג נמי בבן שמונה ודאי, דהתם [רבנן] לחומרא ורשב"ג לקולא. דלרשב"ג כיון שגמרו סימניה ושהא שלשים יום נפיק ליה מתורת נפל, כיון דאיכא תרתי לטיבותא סימניה ושיהוי שלשים יום, והאי בר ז' הוא ואשתהוי הוא דאשתהי. ורבנן סברי דלעולם אינו משתהי ובן שמונה ודאי הוא ונפל גמור הוא, והיינו דהכא גבי שיהוי אמרינן דרשב"ג ורבי קיימי בחדא שיטתא אבל רבנן פליגי עליה בה.

ואפשר נמי דלרשב"ג אף בלא גמר סימניה נמי מחזקינן ליה בבן קיימא אלו שהא שלשים יום, דאיהו עיקר טעמא לא תלי אלא בשהיה, וכל ששהא קאמר לומר דכולם כיון ששהו שלשים יום נפקי מתורת נפל, דאין נפל מתקיים שלשים יום. וכן נראה לי עיקר דהא רשב"ג לא הזכיר כלל גמר סימניה אלא שיהוי שלשים יום. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל.

ואיכא למידק היכי בעי התם בפרק המילה אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג ולא פשטוה אלא מכלל דברי שמואל דקאמר הלכה כרשב"ג. ודייקינן התם מינה הלכה מכלל דפליגי וכדאמרינן התם תא שמע דאמר רב יהודה הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי, ואמאי והא במחלוקת היא שנויה מפורשת בתוספתא שכתבנו. ויש לומר דלא שמיע להו.

ומכל מקום דברי ר"ח ז"ל (לעיל פ, א ד"ה סימניה) נוחין יותר מדברי רש"י ז"ל ולפי פירושו של ר"ח ז"ל איתא להא דרבי אבהו ואיתא לההיא דרשב"ג, דאפשר דאפילו לר' אבהו אפילו בן שמונה ממש אם שהא שלשים יום נפק ליה מתורת נפל כרשב"ג, אלא דלהחזיקו בגדול עד שיהא בן עשרים לא איירי ביה רשב"ג, ואתא ר' אבהו ואמר דאין סימניה סימניה גדלות עד שיהא בן עשרים. ואפשר דאפילו רשב"ג מודה בהא. וכן נראה מדברי רב אלפסי ז"ל (בפרקין סימן קט) שפסק כרב אבהו וקיימא לן כרשב"ג דפסק שמואל כותיה (שבת שם וברי"ף שם דף נה, א). ואלו לדברי רש"י ז"ל רשב"ג ור' אבהו פליגי, דרשב"ג נפק ליה מתורת נפל לאחר שלשים, ולר' אבהו אין עושין בו מעשה להחזיקו בבן קיימא עד

שיהא בן עשרים, ולא קיימי בחדא שיטתא אלא לענין שיהוי בלבד ואית
לן לסמויי חדא מינייהו ואינו נכון.

והלכך לענין פסק הלכה קיימא לן לפי שיטה זו דאפילו בן שמנה ידוע
שנגמרו סימניו שערו וצרפניו אם שהה שלשים יום נפיק ליה מתורת נפל
והרי הוא בחזקת בן קיימא לכל דבריו להקל ולהחמיר, כרבי אבהו ורבי
ורשב"ג דאימור בן שבעה הוא ואשתהויי הוא דאשתהי. ואם לא שהה
שלשים יום אין עושין בו מעשה כרשב"ג ואפילו בדיעבד נמי, דהא בבן ח'
ליכא מאן דמחזיק ליה בבן קיימא אלא רבי בלבד, ולא קיימא לן כותיה
אלא כרבנן וכרשב"ג דפליגי עליה. הלכך אם יבמה היא ועמדה ונשאת
לשוק בלא חליצה, בין נשאת לישראל בין נשאת לכהן הרי זה חולצת.
ואין צריך לומר בבן שמונה ודאי שלא נגמרו שערו וצרפניו, דהרי זה נפל
גמור לדברי הכל ואין חוששין לו כלל, דהא אית ליה תרתי לריעותא.
ומיהו אפשר דלרשב"ג אם נשתהה שלשים יום נפק ליה מתורת נפל
כדכתבינן לעיל, וכל שכן אם אינו ידוע בן כמה הוא כסתם תינוקות
שאינן ידוע בבירור אם הם בני תשעה אם לאו, שאף על פי שלא גמרו
סימניו אם שהה שלשים יום לרשב"ג נפיק ליה מתורת נפל, דכיון שאינו
ידוע שהוא בן שמונה ושהה שלשים יום איגלי מלתא דבן קיימא הוא,
דהא עיקרא דמלתא רשב"ג בששהה שלשים יום תלי ליה ולא בסימנין
(עיין ריב"ש סי' תמד ותמו) אבל אם לא שהה לכולי עלמא הרי זה בחזקת
נפל כיון שלא גמרו סימניו ולא שהה והוא ספק בן שמונה. ואפילו
בשגמרו סימניו אינו יוצא מידי נפל לרשב"ג אלא אם כן שהה שלשים
יום, וכדמוכח בפרק המילה (קלה, ב) דאמרינן התם תניא רשב"ג אומר
כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל הא לא שהה הרי זה נפל מימהל
היכי מהלינן. דאלמא מדאמרינן הכי סתם מימהל היכי מהלינן משמע
דבסתם תינוקות דנגמרו סימניהם קא מתמהינן היכי מהלינן להו, דאי
לא כיון דמיעוטא דמיעוטא דתינוקות חיינן הן בלא גמר סימנין, לא הוה
ליה למיסתם ללישנא הכי והוה ליה למימר הני תינוקות דלא נגמרו
סימניהן היכי מהלינן להו בשבתא. אבל לרבנן מסתמא בחזקת בני
קיימא נינהו. והלכך לענין יבמה אם מת בתוך שלשים יום ועמדה ונשאת
אם אשת ישראל היא חולצת כרשב"ג ואם אשת כהן היא אינה חולצת
כרבנן דהוה ליה כדיעבד.

והא דמהלינן סתם תינוקות בשבתא, איכא למימר דלכולי עלמא מהלינן
להו ממה נפשך, אם חי הוא שפיר קא מהיל, אם מת הוא מחתך בבשר
בעלמא הוא. והא דתניא ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו

את השבת, הא מר בריה דרבינא ורב נחומי בר זכריה דתרגומו לה התם (קלו, א) לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דרבי אליעזר דאמר מכשירי מילה דוחין אתה שבת, והאי כיון דספק הוא לא דחו מכשירין את השבת. ורב אלפסי ז"ל (שבת פ"ט ס"י תצ"ה) כתבה לההיא דספק בן שבעה ספק בן שמונה לומר דהלכה כן. ולדבריו ההיא תירוצא דרבינא ורב נחומי שנויא בעלמא היא ולא קיימא לן כוותייהו. וכן כתב שם (שבת קלו, א) ר"ח ז"ל מפורש, ולדבריהם לא מהלינן שבתא אלא מאן דקים לן ביה דכלו לו חדשיו. ולא כן דעת רוב הגאונים ז"ל ומעשים בכל יום שמלין סתם תינוקות בשבת.

ואיכא מאן דאמר דמילה נמי כדיעבד דמי וכיון דאיכא רבנן דאמרי ולד מעליא הוא לא דחינן מילה בזמנה. ואיכא למימר נמי דההיא דספק בן שבעה ספק בן שמונה דהלכתא היא, ומיירי בשלא גמרו סימניו כמו שכתבנו למעלה, ומשום הכי אין דוחין עליו את השבת דהוה ליה כמת, ולא התירו לחתוך בשר שאין בו רוח חיים עדיין שלא במקום מצוה. והא דלא אוקמוה בהכי התם, איכא למימר דסבירא להו דכל מחתך בבשר אפילו שלא לצורך מצוה שרי. והרמב"ם ז"ל כתב בהלכות מילה פ"א (הלכה יג-יד) מי שנולד בחודש השמיני אם היה שלם בשערו וצפרניו הרי זה ולד שלם ובן שבעה הוא אלא שנשתהא ומותר לטלטלו בשבת ואינו כאבן ומלין אותו בשבת, אבל אם נולד ושערו לקוי ואין צרפניו שלמים כבריייתן הרי זה בן שמונה ודאי שלא היה ראוי להולד אלא בתשעה ויצא קודם שנגמר, לפיכך הוא חשוב כאבן ואסור לטלטלו, ואף על פי כן אם שהה שלשים יום הרי הוא ולד של קיימא והרי הוא כשאר הנוולדים לכל דבר שכל ששהה לי יום באדם אינו נפל. מי שנולד בחדש השביעי לעבורו אם נולד שלם הרי זה ולד של קיימא ומלין אותו בשבת. ספק בן שבעה ספק בן שמונה מלין אותו בשבת על כל פנים אם בן שבעה הוא שלם בדין הוא שידחה בשבת. אם בן שמונה הוא זה שמל כמחתך בבשר הוא ע"כ. נראה מדבריו דרשב"ג אף על פי שלא גמרו סימניו קאמר וכמו שכתבנו למעלה. והוא ז"ל פסק כרבי בגמרו סימניו וכרשב"ג בשלא נגמרו סימניו כל ששהה שלשים יום. ואם נודע שכלו לו חדשיו כגון שבעל ופירש אף על פי שלא גמרו סימניו ולא שהה שלשים יום הרי זה ולד מעליא, וכדתנן בנדה פרק יוצא דופן (מג, ב) תינוק בן יום אחד זוקק ליבום ופוטר מן היבום והרי הוא לאביו ולאמו ולכל הקרובים כחתן שלם. פירוש בשכלו לו חדשיו כדאתמר עלה בגמרא (מד, ב) כמאן דלא כרשב"ג דאי כרשב"ג הא אמר כל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי.

ואוקימנא דקים לן ביה שכלו לו חדשיו. ויש מי שפירש שמועתינו בלשון אחרת וזה נראה לי.

הא דאקשינן אלא הא דעבד רבא תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי תריסר ירחי שתא ואכשריה כמאן כרבי. ולא אקשינן הכי אדרבי אבהו (אלא רבי אבהו) דאמר כרבי. נ"ל משום דאיכא למימר דר' אבהו למאן דאמר סימניו מוכיחין עליו קאמר, אלא לרבא תוספאה דעבד בה עובדא קא מקשה היכי עבד עובדא כיחידאה כנ"ל.

דף פא - ב

רבי יוחנן סבר את שדרכו לימנות שנינו וריש לקיש סבר כל שדרכו לימנות שנינו. קשיא לי וכי אליבא דר' מאיר פליגי והא דר"מ ליתא והיכי פליגי אליביה. וליתא דלאו במאי דקתני ר' מאיר את שדרכו לימנות מקדש פליגי ולומר היכי תניא בדר"מ. אלא בדרבנן פליגי והכי קאמר, הא דשנינו בדרבנן אינן מקדשין אלא ששה דברים הני ששה משום דאת שדרכן לימנות הן הוא ששנו אותן, ודתנן תנן דלא תנן לא תנן. וריש לקיש סבר כל שדרכו לימנות שנו ולא הני דוקא אלא כללא שנינו הני והוא הדין לכל שדרכו לימנות. ותלתא גווני איכא, יש שדרכו לימנות לעתים אף על פי שרוב פעמים אין דרכו לימנות כחבילי תלתין, ובהא הוא דפליגי דרבנן עליה דר' מאיר, אבל כל שדרכו לימנות לעולם כגון הני ששה דתנינן, והוא הדין אפילו לכל שדרכו לימנות ברוב הפעמים, אף על פי שנמכר לעתים בלא מנין כגון עגול וחתיכה כולי עלמא מודו בהו. ורבי יוחנן סבר דלא אלא הני ששה בלחוד הוא ששנינו. והנך דמנינן במתניתין דפרק השוכר שבמסכת ע"ז (סד, א) דאוסרין בכל שהן כגון יין נסך וע"ז ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה, איכא למימר דאפילו רבנן מודו בהו בכולהו, ואפילו לרבי יוחנן דאמר את שדרכו לימנות שנינו. ואף על גב דהנהו מכל שדרכו לימנות הן כדמשמע במסכת זבחים פרק כל התערובת (עב, א) מדאקשינן התם גבי חטאות מתות ושור הנסקל ששנוין שם ונבטלו ברובא וכי תימא חשיבי ולא בטלי הניחא

למאן דאמר כל שדרכו לימנות שנינו אלא למאן דאמר את שדרכו לימנות מאי איכא למימר. אלמא שור הנסקל וחטאות מתות לאו מאת שדרכו לימנות הוא אלא מכל שדרכו לימנות, והתם הא קא חשיב שור הנסקל וחולין שנשחטו בעזרה, מכל מקום מודו בהו רבנן דלא בטילי, ולא מצד מנינן אלא מצד חשיבות אחר שיש בהן או מצד חומר איסורן, ולא שנו כן במסכת ערלה (פ"ג מ"ז) אלא דברים שחשיבותן מצד מנינן, אבל בהנך דמסי' ע"ז יש מהן אוסרין בכל שהן לחומר איסורן כיון נסך וע"ז ועורות לבובין אי נמי התם בחבית סתומה של יין נסך וצורה חשובה של ע"ז שדרכן לימנות לעולם כמו שפירש רש"י ז"ל שם (ע"ז עד, א ד"ה עבודת כוכבים). אלא שהראשון נראה עיקר וכמו שכתבתי שם במקומה בס"ד (בד"ה מתניתין).

ועגלה ערופה וצפורי מצורע ושור הנסקל ופטר חמור, אי חיים נינהו בעלי חיים לא בטילי וכדאמר רב אשי התם בפרק התערובות (עג, א) אפילו תימא רבנן בעלי חיים חשיבי ולא בטילי. ואי מתים נינהו מוקמינן להו בשבישלו והן ראויין להתכבד בהן בפני האורחין. וכן בשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה, בחתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחין מוקמינן לה, כמתניתין דגיד הנשה (צו, ב) דקתני חתיכת נבלה שנתבשלה עם החתיכות בזמן שאין מכירה כולן אסורות, ומוקמינן לה התם (ק, א) בראויה להתכבד בפני האורחין. ושער נזיד מצד חשיבותו שמציירין בהן את הבגדים וכדאמרינן בשלהי מסכת תמורה (לד, א) גבי הא דקתני במסכת ערלה פרק אחרון (מ"ג) האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד משער הנזיר ומפטר חמור בשק ידלק ומוקי לה במסכת תמורה בצפורתא כלומר שעשה בו צורת צפור בשער הנזיר דחשיב ביה בשק. ומיהו כלהו נמי מצד שיש בהן צד חשיבות מנין שנמכרין ברוב הפעמים במנין קא חשיב להו התם כדאמרינן עלה בגמרא במקומו האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה אלא שאין עיקר טעם איסורן מצד מנינן אלא כל אחד לפי טעמו כמו שכתבנו. ולריש לקיש כל שדרכו למנות שנינו הוי עיקר טעם איסורן משום חשיבות מנינן.

ואי קשיא לך והא סבירא ליה לר' יוחנן דחתיכה בחתיכות עולה וכדקתני במתניתין חתיכה חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאת טהורות תעלה, ומוקי לה ר' יוחנן בשלימה, אלמא אף ראויה להתכבד בה בפני האורחים בטלה למאן אמר את שדרכו לימנות שנינו. יש לפרש דההיא לא חשבינן לה ראויה להתכבד דהא אינה ראויה להתכבד בה בפני שום אורח ואפילו בפני אורח גוי כיון שהיא של חטאת טמאה ואסורה

בהנאה. אבל של נבלה הרי היא ראויה להתכבד בה בפני אורחים גוים דמותרת בהנאה. ואם תאמר והלא בשר בחלב אסור בהנאה וכן חתיכת חולין שנשחטו בעזרה, ואפילו הכי לא בטילי לפי מה שכתבנו. אלא יש לומר דהתם אלו בטילי היו ראויין בפני האורחין. והיינו טעמא נמי דחתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין שאינה עולה לדברי הכל, דכיון שכן דין הוא שלא יבטלו. אבל חתיכות חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות של חטאת טהורה, אפילו לאחר בטולה אינה ראוי להתכבד בה בפני האורחין, שאף על פי שאין ראויות לכהנים והרי היא ראויה לאחר בטולה להתכבד בפני כהן אחר שאינו מאותו משמר, מכל מקום אסורה לגוים ולישראלים ולנשי כהנים, הלכך לא חשיבא. וכן פרשו בספר התרומות (הלכות איסור והיתר סי' נ). ומיהו כבר כתבתי בשלהי ע"ז (שם) גמ' אלו אסורין ואוסרין בכל שהן דמשמע מדברי רש"י (ד"ה תרתי) ור' אלפסי ז"ל דחתיכת נבלה אפילו בראויה להתכבד בפני האורחין בטלה כיון דלאו מאיסורי הנאה היא, ודלא כמתניתין דגיד הנשה. ורובן של גדולי הפוסקים מסכימין שאינה בטלה ועיקר. ושם הארכתי בס"ד (בד"ה גמרא).

חתיכה חטאת טהורה כו' לא תעלה. פירש רש"י ז"ל טעמא דרישא משום דלהפסד מרובה חששו כיון דלא הוי מאת שדרכו לימנות, אבל סיפא דהפסד מועט לא חששו. כלומר כיון דאיכא תרתי חדא דהוי דאורייתא ועוד דהוי מיהא מכל דבר שדרכו לימנות. וטעמא דר' יהודה דפליג אף ברישא ואמר לא תעלה קא סלקא דעתך השתא משום דקסבר כל שדרכו לימנות מקדש.

אמר ר' חייא בריה דרב הילא כשנימוחה. פירוש, בין רישא בין סיפא בשנימוחה.

דף פב - א

הגרש"י ז"ל וכן היא ברוב הספרים ולריש לקיש מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב שישא בריה דרב אידי רישא בטומאת משקין דרבנן סיפא באיסורא דאורייתא. ופירש בשלמא לר' יוחנן רישא משום הפסד

מרובה חששו סיפא דהפסד מועט לא חששו אלא לריש לקיש דאוקמה בנימוחה אפילו סיפא נמי תעלה דבנימוחה ליכא לאיפלוגי אפילו בהפסד מועט שאם כן אין לך תרומה גדולה עולה בחולין לעולם. ופריק לעולם כולה ברייתא רישא וסיפא בנמוחה, וטעמא דרישא בשנטמאת בטומאה דרבנן וכגון שנטמא כלי בטומאת משקין דרבנן, דאלו מדאורייתא אין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה, ולפיכך הקלו בה ואמרו תעלה. וסיפא שנתערבה בחולין דאיסורא דאורייתא אפילו נימוחה לא תעלה, דקסבר האי תנא דמין במינו דאורייתא לא תעלה. ור' יהודה דאמר ברישא לא תעלה קסבר אפילו בדרבנן לא תעלה. זהו דרך פירושו של רש"י ז"ל וסוגיתו. וגם ר"ח ז"ל גריס ולריש לקיש מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אלא בפירוקא דרב שישא גריס רישא בטומאת משקין דרבנן ורבנן לטעמייהו דאמרי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, ור' יהודה לטעמיה דאמר טומאת משקין אפילו לטמא אחרים דאורייתא. וכן מצאתי גירסא ספרדית כתוב בה כן רישא בבשר שנטמא מחמת משקין שנטמאו מחמת שרץ ואזדא ר' יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו דאמרי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ור' יהודה סבר דאורייתא אבל בשר שנטמא בשרץ עצמו מאי וכו'. וקשיא לי טובא לגירסתן דגרסי לריש לקיש, חדא דאי גרסינן לריש לקיש מאי קאמר ולריש לקיש דהא מדריש לקיש סלקינן ולא הוה ליה למימר אלא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואנא ידענא דלריש לקיש קא מקשה דהא מיניה סלקינן. ואפשר לומר בזו דאורחא דתלמודא הוא בהכין, דאף על גב דסליק מיניה כי הדר מקשה עליה קושיא אחרינא הדר ואמר ולפלוגי מאי שנא או מנא ליה. וכיוצא בזה לקמן דקאמר ורבנן זבה מנא להו ואף על גב דסליק מינייהו. וגדולה מזו בפרק אלו מציאות (בבא מציעא כז, א) גבי ומצאתי ואידך אף על גב דסליק מיניה. אלא שקשה עוד דאנן קשיא לן לריש לקיש כיון דנמוחה מאי שנא דלא תעלה, ואיהו מהדר דטעמא דרישא דתעלה משום דלא איטמי אלא בטומאת משקין דרבנן כאלו הוה קשיא לן טעמא דרישא. וגם בזו אפשר לתרץ דמשום דאוקמה השתא באוקימתא חדתא ואוקי סיפא בטומאה דאורייתא אצטריך נמי למימר רישא אטומאת משקין דרבנן. [הגה"ה: ק"ל לתירוץ זה דלאו אוקמתא חדתא היא בסיפא דלעולם קדשים לזר דאורייתא נינהו ולא בעינן למימר שנטמאת דאורייתא. ועוד דטהורה בטהורות היא וא"כ הדרא לדוכתא. ע"כ מהר"ר שמואל הלוי בן חכם זלה"ה]. אלא דאכתי קשיא עוד דמעיקרא קא קשיא לן טעמא דר' יהודה ואמרינן אי הכי מאי טעמא דר' יהודה, ואמרינן ר' יהודה לטעמיה דאמר מין במינו לא בטל ורבנן פליגי עלה

ואמרי בטל, והשתא להאי פירוקא דרב שישא אמרינן דהוי טעמא דסיפא לכלהו משום דמין במינו לא בטל ופליגי רבנן עליה דר' יהודה ברישא אי בטל בדרבנן או לא ולא פרשינן כלום. על כן איני יכול להלום גירסא זו ופירושה.

גם למה שפירש רש"י ז"ל טעמא דברייתא לר' יוחנן משום הפסד מועט והפסד מרובה, קשיא לי דאם כן היינו כעין פירוקיה דרב אשי דאמר סיפא הוי דבר שיש לו מתירין, ואם איתא אמאי לא פירש רב אשי אהאי לישנא ולא תיקשי ליה מאי דאקשינן עליה.

וגירסא אחרת מצאתי במקצת ספרי הגאונים ז"ל דגרסי ולר' יוחנן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, וגרסי בד' חייא בריה דרב הונא רישא בשנימוחה. ולהאי גרסא אפשר לפרש בשלמא לריש לקיש רישא בנימוחה וסיפא שלא נימוחה, אלא לר' יוחנן אי כל שדרכו לימנות שנינו אפילו רישא לא תעלה, אי את שדרכו לימנות שנינו אפילו סיפא תעלה. והשתא לא מפלגינן בין הפסד מרובה להפסד מועט. ופריק רישא בדרבנן וסיפא בדאורייתא. ומכל מקום האי נמי לא סלקא כלל דהא לרבי יוחנן את שדרכו לימנות שנינו ואפילו בדאורייתא כל שדרכו לימנות אינו מקדש, ואם כן חתיכת חטאת טהורה אמאי לא תעלה וצל"ע.

ומכל מקום לפי הגירסא הראשונה נמי דגרסי לר"ל יש לפרש דלר' יוחנן ניחא רישא וסיפא, רישא בטלה דאת דאת שדרכו לימנות שנינו, וחתיכה אינה אלא מכל שדרכו, וסיפא דאינה בטלה לאו משום חשיבות מנין אלא משום חשיבות אחר שיש בה, דהיינו שראויה להתכבד בה בפני האורחין, כלומר בפני כל אורח לכשתמצא לומר שתתבטל ולפיכך אינה בטלה, מה שאין כן ברישא דאם תבטלה אינה ראויה להתכבד בה בפני כל אורח אלא בפני זכרי כהונה וכמו שכתבתי למעלה (פא, ב בד"ה ואי) וזה יותר נכון בעיני.

והא דרב אשי בדותא הוא וכו'. ומכאן נ"ל קושיא על מ"ש הרב אלפסי ז"ל בהלכות בפרק גיד הנשה (סי' תתצג) על ההיא דאמרינן בפרק כיצד צולין (פסחים סו, ב) פת שאפאו בתנור עם צלי דאסריה רב כהנא למיכל בכותחא. וקא פריש הרב אלפסי ז"ל טעמא בהלכות משום דכיון דמצי למיכליה בהדי בשרא הוה ליה כדבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטל. ולפום מאי דאמרינן הכא ליתא, דלמיכליה בבשר לעולם מישרא שרי, ולמיכל בכותחא לעולם אסור וכדדחינן הכא בפירוקיה דרב אשי מהאי טעמא כנ"ל.

בשלמא לריש לקיש קסבר בדרבנן נמי בעינן רבויא אלא לר' יוחנן קשיא. כלומר כיון דאית ליה תרומה בזמן הזה דאורייתא אמאי לא בעינן רבויא. קשה לי דעדיפא מינה הוה ליה לאקשווי אמאי אמרינן שאני אומר וכדאמרינן באלו עוברין (פסחים מד, א) למאן דאמר כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר. ונראה לי דהא עדיפא ליה לאקשווי דאפילו לכשתמצא לומר דאפילו בדאורייתא אמרינן שאני אומר, חד בחד מיהא לא בטל וכי אהדר להו ר' יוחנן אנא דאמרי כר' יוסי הכי קאמר להו, דתרומה דאורייתא ואפילו ברבייה נמי לא אמרינן שאני אומר דאורייתא לא אמרינן שאני אומר.

דף פב - ב

וסבר רבי יוחנן בדרבנן לא בעינן רבויא והתניא מקוה כו' מאי לאו דנשתייר רובו לא דלא נישקול רובו. מדפרכינן ממקוה לרבי יוחנן ופרקינן דלא נשקול רובו, משמע דבקופות נמי אף על גב דלא בעי ר' יוחנן רבויא מכל מקום שתהא חולין כתרומה מיהא בעינן, אבל אלו רבתה תרומה על החולין לא אמרינן שאני אומר. וקשיא לי כיון דתרומה דרבנן היא לריש לקיש למה ליה רביה, ולר' יוחנן למה ליה שיהא חולין כתרומה, והא כיון דמספקא לן אי נפלה תרומה לתוך החולין או לא הוה ליה ספיקא בדרבנן ולקולא. ויש לומר דכיון שנפלה ודאי תרומה לתוך אחת מהן ושתי הקופות במוקף הרי הן ככלי אחד דתנן בתרומות פרק ד (מ"ב) שתי קופות ושתי מגורות שנפלה סאה תרומה בתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מן נפלה מעלות זו את זו. הלכך בכי הא לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא. ומיהו כיון דקופות מוחלקות הן, ברבויא סגי לריש לקיש ולר' יוחנן בחד בחד. אלא דאכתי קשיא לי דכיון דבקופות מוחלקות סגי לן ברבויא מיהא לכולי עלמא, ואפילו בלא ריבויא לר' יוחנן, אם כן ליטרא קציעות שנדרסה על פי הכד ויש כאן שני כדין לבד ואינו ידוע איזו היא תעלה, דכשאני אצל זו אני אומר על פי אחרת נדרסה וכשאני אצל השניה אני אומר לא בזו אלא בשניה וזיל הכא לקולא וזיל הכא לקולא, ואנן לאו הכי תנן דתנן (תרומות פ"ד מ"ו) הדורס ליטרא קציעות על פי הכד ואינו ידוע איזו היא ר' אליעזר אומר רואין אותן כאלו

הן פרודות התחתונות מעלות את העליונות ר' יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם מאה כדין. ומסתברא שלא אמרו שאני אומר אלא במקום שיש שיעור שלם כדי לבטל, דאותה שאנו תולין שנפל לתוכה כגון שיש בזו מאה ובזו אין מאה שאני אומר בזו שיש שם מאה נפלה וכדתניא בפ"ו בתוספתא דתרומות (הי"א) וכדכתבין לה לקמן. ואי נמי במקום שאינו צריך לבטול כלל כשתמצא לומר כאן נפלה, כגון שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה, דכשתמצא לומר תרומה לתוך תרומה נפלה לא מדין בטול אתה מתירה. אי נמי שני בתים אחד בדקו ואחד שאינו בדוק דכשאתה בא לומר שהככר בבית שאינו בדוק אינו מדרך הבטול. וכגון שני קופות אחת מדומעת ואחת שאינה מדומעת (דתנן) [דתניא] בפרק ו' דתרומות אחת מדומעת ואחד שאינה מדומעת הריני אומר לתוך מדומעת נפלה. והוא הדין לשתי קדרות אחת של שחוטה ואחת של נבלה ונפל לתוך אחת מהן חלבו של גיד או אחד משאר איסורין של דבריהם. וטעמא דמלתא לפי שאינו מדרך הבטול כדאמרן, וכיון שכן לא בעינן שיעורא, דאין כאן מקום לשיעורין. וכן הדין אפילו בקדרה שנפל לתוכה איסור ואחר כך נפל איסור לתוך אחת מהן כדתניא התם (בתוספתא הי"ד) נפלה תרומה לתוך אחת מהן וידוע איזה מהן נפלה ואחר כך נפלה שניה ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, הריני יכול לתלות ולומר למקום דנפלה ראשונה שם נפלה שניה, נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה ואחר כך נפלה שניה וידוע לאיזה מהן נפלה, אינו יכול לתלות ולומר למקום שנפלה שניה שם נפלה ראשונה. אבל ליטרא קציעות שנדרסה על פי החבית כשאתה בא לומר דלאו בזו נדרסה אלא בחברתה, עדיין אין אתה מתיר את השנית אלא אוסרה כיון שאין בה כדי לבטל את האיסור. וכיון שאנו צריכין על כל פנים לשיעורין אם באנו להתירן בבת אחת אפילו בפרודות לא תתיר אלא אם כן יש בשניהן ששים או מאה של התר כנגד האיסור לפי מה שהוא אסור כנ"ל.

והרמב"ן נר"ו אמר אלי (עיין תוה"ב ב"ד ש"ב כג, א) שהיה סבור דטעמא דמלתא משום דבאין לישאל בבת אחת הא אם היו החביות של ב' בני אדם ובאו לישאל בזה אחר זה כולן מותרות דכל אחת ואחת אני תולה להקל, וכשאני אצל זה אני אומר לא בזו נדרסה אלא בשניה וכשאני אצל שניה אני אומר לא בזו אל בחברתה דכל בדרבנן תולין להקל כעין שני שבילין. וכיש ביניהם אחת של תרומה אפילו בא לישאל בבת אחת אני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה. ובודאי דלגבי שני שבילין תולה טהור בטמא כדבריו ואפילו בבאו לישאל בבת אחת וכדאמרין בנדה, בפרק האשה שהיא עושה צרכיה בראשו (ס, א) א"ר יוסי בר חנינא טהור ואפילו

תלוי שהלכו בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור תולה טהור בתלוי לד"ה (עין רמב"ם הל' אבוה"ט פ"ט ה"ד). ומיהו אינו מחוור לי דאם כן הוה ליה לפרושי התם בחביות של אדם אחד או בבאו לישאל בבת אחת וכדרך שפירשו גבי שני שבילין. ועוד דאדרבה בתוס' מסכת תרומות משמע בהפך דכשהן של אדם אחד שראויות להתפנות ולהתערב במקום אחד אנו רואין כאלו הן אחת ומצטרפות, אבל כשהן של שני בני אדם שאין דרכן להתפנות ולהתערב במקום אחד אין מצטרפות דתניא התם פרק סאה תרומה שנפלה (פ"ו הי"א) שתי קופות בשתי עליות שני מגורות בעליה אחת יעלו ר' יהודה אומר לא יעלו ר' שמעון אומר אפילו הן בשתי עירת מעלות זו את זו ובזו מאה ובזו אין מאה הריני אומר לתוך מאה נפלה. פירוש שתי מגורות בעליה אחת אבל שתי מגורות בשתי עליות לא. ומפרש התם בירושלמי (פ"ד ה"ח) מה בין קופות למגורות קופות דרכן להתפנות מגורות אין דרכן. וכתב ר' שמשון בפירוש המשנה שלו דתרומות פ"ד (מ"ב) דלפי טעם זה נראה דהא דמעלות זו את זו בשיש בזו חמשים ובזו חמשים, היינו בשתיהן של אדם אחד שדרכן להתפנות ולהתערב, אבל בשל שני בני אדם לא. והיינו דקתני בסיפא דההיא תוספתא בזו מאה ובזו אי מאה הריני אומר לתוך מאה נפלה. והשתא איכא לאקשווי למאי נפקא מינה הא כיון דלא ידוע מעלות זו את זו. אלא טעמא כדאמרן דאצטריך היכא דהוי מתרי גברי דאי אין באחת מהן מאה אין מעלות, אבל בשיש באחת מהן כדי ביטול אני אומר לתוך אותה שיש בה כדי לבטל נפלה. על כן הראשון נראה לי עיקר.

וקיימא לן כר' יוחנן דלא בעי רבויא. ומיהו בדרבנן הוא דאמרינן הכי, אבל באיסורי תורה לא אמרינן שאני אומר אלא אם כן רבה התר על האיסור. ואלו היו כאן ב' קדרות א' של שחוטה וא' של נבלה, ולפניהם שתי חתיכות אחת של שחוטה ואחת של נבלה ונפלו זו לתוך זו וזו לתוך זו, בכי הא לא אמרינן שאני אומר שחוטה לתוך שחוטה נפלה ונבלה לתוך נבלה נפלה. וכדאיתא בפרק אלו עוברין בתחלתו (מד, א) אי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר ופרקינן לתרומה בזמן הזה דרבנן. ומיהו ברבויא מיהא משמע דסגי כיון דשיעורא דרבנן, דאי מדאורייתא חד בתרי בטיל. והכי משמע מדאמרינן הכא בשלמא לריש לקיש קא סבר בדרבנן נמי בעיא רבויא, דאלמא מדקאמר בדרבנן נמי משמע דבדאורייתא דינא הכי. ועוד דאקשינן בריש פרק אלו עוברין (שם) וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא והתניא שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה כו'. ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי

אמרינן שאני אומר. ופרקינן הכא במאי עסקינן בתרומה בזמן הזה דרבנן. דאלמא לדעת המקשה בתרומה דאורייתא היא ואפילו הכי כיון דמדאורייתא מדינא בטיל ותערובתו אינו אלא מדרבנן אמרינן שאני אומר. ועד כאן לא משני ומוקמינן בתרומה דרבנן אלא בדאית ביה כזית בכדי אכילת פרס, דהוה ליה תערובתו דאורייתא, הא לית ביה כזית בכדי אכילת פרס כיון דתערובתו דרבנן אמרינן שאני אומר. והלכך לדידן דקיימא לן מין במינו מדאורייתא חד בתרי בטל ואף על פי שיש בו כזית בכדי אכילת פרס דקיימא לן כריש לקיש דאמר בפרק התערובות (זבחים עח, א) א"א שלא ירבה מין על מינו ויבטלנו. וכדבא נמי דאמר (חולין צז, א) אמר רבן ברובא וכו' מין במינו ברובא, ודלא כסוגיא דהתם בפרק אלו עוברין (וכ"כ הרבמ"ן בקו"א). שתי קדרות אחת של שחוטה ואחת של נבלה ולפניהן שתי חתיכות אחת של שחוטה ואחת של נבלה ונפלו אלו לתוך אלו, כל שרבתה שחוטה על חתיכות הנבלה אני אומר שחוטה לתוך שחוטה נפלה. אבל אם מין בשאינו מינו הוא מדאורייתא בעינן שלא יהא כזית בכדי אכילת פרס, לא אמרינן שאני אומר עד שירבה התר כן כן שלא יהא בו כזית בכדי אכילת פרס, דקיימא לן דמין בשאינו מינו דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא וכסוגיא דפרק אלו עוברין. וכן כתב הרמב"ם (הלכות תרומות פ"ג הי"ד) גבי שתי קופות אף על פי שלא רבו חולין על התרומה אבל בתרומה של תורה עד שירבו חולין על התרומה.

ואיכא למידק אשמעתין דמדמקשינן אדר' יוחנן ממקוה ואמרינן וסבר רבי יוחנן בדרבנן לא בעי רבויא והתניא מקוה, אלמא משמע דבאיסורי דרבנן אפילו נתערבו ודאי בטלין ברוב ואפילו איסורי אכילה. וכן נמי משמע מדמשני שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר, דמשמע הא בדליכא למימר שאני אומר אלא דודאי נתערב כגון מקוה בעיא רבויא וברבויא מיהא סגי. וקשיא לן והא שמנו של גיד דרבנן הוא ואפילו הכי לא בטל אלא בסי' כשל תורה כדאמרינן התם (חולין צב, ב) גיד בסי' ואין גיד מן המנין. והתם ודאי משום שמנו הוא דאי משום גיד עצמו הא קיימא לן דאין בגידין בנותן טעם (שם צט, ב) וכדאמרינן נמי בההיא אטמא דאימלחא בי ריש גלותא בגידא נשיא (שם נו, א) וסתם יינן נמי דמדרבנן הוא ואפילו הכי לא בטל ברוב. ותרומת תאנים דרבנן הוא ואפילו הכי אינה בטלה אלא בקי' כשל תורה כדאיתא בפרק ד תרומות (מ"ט). ותירץ הרמב"ן נר"ו (בקו"א) דלא אמרו אלא באיסורי דבריהם שאין להם עיקר בדאורייתא כלל כגון שאובה דכולה שאובה דרבנן, וכגון תרומת חוצה לארץ או חלת חוצה לארץ שאין לה עיקר בדאורייתא כלל, אבל שמנו של גיד שנאסר משום לתא דחלב דאורייתא, אי נמי סתם יינן

משום ודאי יינן, ועוד שהחמירו עליו יותר משאר אסורין ועשאוהו כיון נסך עצמו, ואי נמי תרומת הארץ שאסרוה משום תרומה דאורייתא, בכי הא בעינן שיעורא כשל תורה והחמירו לששים ולמאה ולמאתים לפי מה שהוא איסור. והיינו דהקלו בתרומת ח"ל שמבטלין אותה ברוב וכדאמרינן בבכורות בפרק עד כמה (כז, א) תרומת חוצה לארץ מבטלא ברוב ואפילו לאכלה זר (בפסקי חלה פ"ד גורס הרשב"א שם חלת חוצה לארץ). וכן חלת חוצה לארץ בטלה ברוב כדמפורש בירושלמי פרק בתרא דחלה (ה"ד) והוא הדין לכלאי הכרם בחוצה לארץ. וכגון גבינה של גוי ואף על פי שחששו לתערובות איסור של תורה אינה אלא גזרה. וכן בשוליים עכו"ם בטלין ברוב דומיא דחלת חוצה לארץ ותרומת חוצה לארץ. ומכל מקום אין מערבין ומבטלין אותן לכתחלה אף על פי שמערבין ומבטלין תרומת חוצה לארץ לכתחלה כדעת הרמב"ם ז"ל (עיין הלכות תרומות פ"ג הי"א) דקל הוא שהקלו בתרומה משאר איסורין. ועוד דאפילו בתרומה וחלה בעצמן איכא למימר דאין מערבין ומבטלין אותן לכתחלה, והתם הכי קאמר אם נתערבה בכמותה או בפחות ממנה מרבה עליה ומבטלה. וכן הדין בכל איסורין של דבריהם כדאיתא בפ"ק דביצה (ד, ב) גבי עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקין.

והביא הוא נר"ו ראייה לחלק בין תרומה לתרומה בשל דבריהם מהא דאמרינן בריש פרק כל הבשר (חולין קד, ב) גבי הא דתנן ונאכלת עם הזר על השלחן בשלמא אי אשמועינן חלת חוצה לארץ בארץ דאיכא למיגזר משום דאיכא חלץ הארץ שפיר אלא הכא משום דליכא למיגזר הוא. שמע מינה דתרומה של דבריהם בארץ אינה עולה על השלחן של זר דאיכא למיגזר, בחוצה לארץ עולה דליכא למיגזר. ומזה נלמוד לכל קולא דהקלו בה חכמים כגון בטול ברוב דאינה אלא בחוצה לארץ. ועוד דעיקר טעם העליה שייך נמי בבטול דחיישינן שמא מתערב להן כגון שאין האוכלין מקפידין זה על זה דגרסינן בירושלמי בסוף חלה (שם) הורה ר' אבהו בבצרה שהיא צריכה רוב אמר ר' יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת במאה ואחד אמר ר' זעירא מתניתא אמרה אפילו אחד באחד דתניא ונאכלת עם הזר על השולחן כלומר ואין חוששין לחלוק.

ואין תירוצו של רבינו נר"ו מיושב בעיני, דהא ברייתא דשתי קופות מסתמא לאו בתרומת חוצה לארץ דוקא היא שנויה אלא בתרומת הארץ, וכדמשמע נמי בהדיא בריש פרק אלו עוברין (פסחים שם) דפרכינן מינה למאן דאמר כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, דאם איתא אמאי אמרינן

שאני אומר ופרקינן מתרומה בזמן הזה דרבנן, ולא שני בתרומות חוצה לארץ דבכל זמן אינה אלא מדרבנן. ועוד קשיא לי דאיסור מקוה דהכא יש לו עיקר בדאורייתא, דהא במי פירות מיירי שאסור לעשות מהן מקוה דאורייתא. ואף הוא ז"ל כן פירש וכמו שפירש רש"י ז"ל וכמ"ש למטה בסמוך, ואפילו הכי משמע דברבויה בטלה לכולהו, ומדמקשינן עלה נמי לר' יוחנן ממקוה כמ"ש למעלה. ואולי נאמר דהא דמשנינן שאני התם דאיכא למימר שאני אומר, לאו למימרא דבעלמא סגי לן ברבייה באיסור אכילה, אלא כדיניה בששים או במאה, ומקוה שאני דלאו איסורי אכילה הוא ובטל ברוב כדין כל איסורין דלאו בני אכילה הבטלין שבטלין ברוב, שלא הלכו בשיעורין אלא בנותני טעם, ואף על פי שהחמירו בקצתן ביותר מכדי נתינת טעם כתרומה וערלה וכלאים, מפני שעיקר שיעורן משום נתינת טעם והחמירו עוד בהן ביותר מכדי נתינת טעם, ומקשה נמי דמקשה ליה ממקוה, מכל שכן מקשה ליה, דאפילו מקוה דמדרבנן ולאו איסורי אכילה הוא בעינן רבויה כל שכן באיסורי אכילה דאיבעי ליה לאצרוכי רבויה. ואף על גב דאיכא למימר שאני אומר, דיו לטעמא דשאני אומר להתיירו ברבויה וברבויה מיהא סגי כריש לקיש, משום דאיכא למימר שאני אומר. ודחינן שאני התם דאיכא למימר שאני אומר, כלומר כיון דאיכא למימר שאני אומר, אפילו בלא רבויה נמי שריא, הא לאו הכי ברבויה נמי לא תסגי ליה אלא כדיניה כנ"ל. (עיינן בחיי לביצה ד, ב ד"ה אבל ובתשובות ח"א סי' שלו ובפסקי חלה ש"ד ובתוה"ב ב"ד ש"ב בארוכה).

ולענין תרומה בזמן הזה פסק הראב"ד ז"ל (בהשגות הלי' תרומות פ"א הכ"ו) כר' יוסי דאמר ירושה שניה יש להן שלישית אין להן וכו' יוחנן דקאי כותיה. ומיהו לא משמע הכי מדאמרין עלה דההיא דשתי קופות בריש פרק אלו עוברין הכא במאי עסקינן בתרומה בזמן הזה דרבנן. דאלמא סוגיא דגמרא כרבנן דר' יוסי, דאם תמצא לומר דמשום דאוקימנא לה הכא כרבנן דר' יוסי, משום הכי קאמר התם בתרומה בזמן הזה דהיא רבנן אליבא דרבנן דר' יוסי, אם כן לימא הא מני רבנן היא דאמרי תרומה בזמן הזה דרבנן. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (הלכות בכורים פ"ה ה"א) דתרומה בזמן הזה דרבנן וחלה בזמן הזה דרבנן (הלי' תרומות שם) כדאיתא בשלהי יוצא דופן (נדה מו, ב) בשמעתא דמופלא סמוך לאיש.

הא דתנן מקוה שיש בו ארבעים סאה נטל סאה ונתן סאה. בפרק ז דמקואות (מ"ב) נשנית במשקין ומי פירות. ואי קשיא לך דההיא פסולה

דאורייתא היא. יש לומר דכיון שלא שינוי את מראיו מן הדין אפילו נטל ונתן כל היום כשר. ומדרבנן הוא דהחמירו והוה להו למיבעי פלגא בכשרות ובעי רובא הרמב"ן נר"ו (ד"ה הא).

דף פג - א

הא דאמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס. פירש רש"י ז"ל כר' יוסי דמתניתין דאיירי בה נמי ר' שמעון והביא ראיה דכל הני דפסקינן בהו כר' יוסי ר' שמעון איירי בהדיה. ואמרי בי רב פליג אדרב דאמר ליתא למתניתין מקמי ברייתא. והשתא לפי פירושו ניחא הא דאמר בסמוך רב הונא משמיה דרב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משני מקומות. אבל ר"ח ורב אלפסי ז"ל פירשו כר' יוסי דברייתא ולא פליגא דבי רב אדרב, ופליגא דבי רב אדרב הונא דאמר חייבין עליו סקילה משני מקומות. ופסקו הלכה כרב גופיה ובי רב דפסקו כר' יוסי דברייתא דאמר בריה בפני עצמה היא. וק"ל האיך פסק כאן כרב דאמר ליתא למתניתין מקמי ברייתא ואינו מאכיל את אשתו תרומה דהא ר' יוחנן מאכילה אפילו בחזה ושוק וכדאמרינן לעיל (פא, א) ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ונראה לי דמההיא דר' יוחנן לא שמעינן מידי אי אית ליה כמתניתין או כברייתא, דריש לקיש ור' יוחנן לא איפליגו אלא במאי דקא תני במתניתין או בתרומה דרבנן או אפילו בחזה ושוק, ונפקא מינה למאי דפליגי בעלמא וכדאיתא לעיל. אבל אפשר דאינהו נמי אית להו כרב דליתא למתניתין מקמי ברייתא כנ"ל.

והרמב"ם ז"ל פסק בחבורו הגדול (הלכות אישות פ"ב הכ"ד ועוד) ובפרושי המשנה אשר לו (משנה ו) כר' יוסי דברייתא דאמר בריה בפני עצמה הוא, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה לפי שהוא ספק וספק איסורא לחומרא. ופסק (בהלכות איסורי ביאה פ"א ה"א) כר' אלעזר דאמר חייבין עליו סקילה כזכר. ולא ידעתי האיך יתקיימו שני פסקין הללו שאם אתה מספקו בנקבה, האיך אתה סוקל על ביאתו, ואם אתה סוקל על ביאתו כזכר לא יהא כח התרומה חמורה מן הסקילה ויאכיל אשתו בתרומה שאין כאן ספק זכר אלא ודאי זכר. ושמא הוא סובר דאף דרבי

אלעזר סבר דבריה בפני עצמה הוא, אלא שחייבין עליו סקילה כזכר מגזרת הכתוב, דכתיב ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש בו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס, ואף על גב דאית ביה שני משכבות את זכר כתיב, וכי כתיב את זכר לאו דקרייה רחמנא זכר אלא לומר שחייבין במי שיש בו שני משכבות דהיינו אנדרוגינוס ממקום זכר. והיינו דאמרינן (להלן בעמוד ב) לא לכל אמר ר' אלעזר אנדרוגינוס זכר הוא ואם הכריעו בו חכמים שהוא זכר מדחייב רחמנא עליה סקילה כזכר אף במוקדשין יקדש.

ומיהו אכתי קשיא לי מדבריו לדבריו, דאלו היתה סקילתו מגזרת הכתוב ולא שיהא זכר, כשמנה הוא ז"ל בפ"א בהלכות איסורי ביאה מי שמיתתן בסקילה ומנה השוכב עם הזכר היה לו לימנות ג"כ הבא על אנדרוגינוס שהרי אינו בכלל זכר דבריה בפני עצמה היא. ועוד קשה לי שהוא ז"ל כתב (בהלכות איסורי ביאה שם) דנושא לכתחילה, ואי ספיקא הוא איך נושא לכתחלה דלמא נקבה היא ואין אשה נושאת אשה. ועוד דהא ריש לקיש דסבירא ליה דספיקא הוא אותביה ר' יוחנן (לעיל פב, ב) ממתניתין דקתני אנדרוגינוס נושא, אלמא אי לאו זכר ודאי הוא אינו נושא לכתחלה וריש לקיש נמי דחה תני אם נשא. ועוד דכל שהוא נושא לכתחלה משמע דאית ליה קנין דאישות, ואם כן אף הוא יאכיל בתרומה דאורייתא וצל"ע.

דף פג - ב

הא דאמרינן הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' סימאי אומר כו'. קשיא לי אמאי שבקינהו לר' יוסי ור' שמעון דמתניתין ונקט ר' סימאי דברייתא, דהא אמרינן לעיל (פב, ב) לר' יוחנן דלר' יוסי ור' שמעון אנדרוגינוס נושא לכתחלה ואקשינן והא מדקתני סיפא ר' אלעזר אומר חייבין עליו סקילה כזכר אלמא תנא קמא מספקא ליה ופריק בין למר ובין למר מפשט פשיטא ליה ואיכא בינייהו סקילה משני מקומות. ויש לומר דאין הכי נמי אלא משום דאינהו לא אמרוה בהדיא, ולריש לקיש

אפילו ממקום זכר אינו נסקל לתנא קמא דספוקי מספקא ליה, משום הכי ניחא ליה למינקט ר' סימאי דאמר ליה בהדיה כנ"ל.

ירושלמי (ה"ו) קדש אין חוששין לקדושי נתקדש חוששין לקדושי נבעל נפסל מן התרומה כנשים. פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. וקשייה ר' ניחא בר סבא ר' יונה בשם רב המנונא אפילו מין במינו בכל שהוא וקשייה אם זכר הוא אין זכר פוסל זכר אם נקבה הוא אין נקבה פוסלת נקבה צד זכרותו של זה פוסלת צד נקבותו של זה. פירש אם אותו אנדרוגינוס פסול מלאכול בתרומה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות תרומות (הט"ז) שאנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו ואם נבעל לאנדרוגינוס אחר דרך נקבותו פסול.

לא לכל א"ר אלעזר אנדרוגינוס זכר הוא. תמיהא לי מי הזקיקו לר' אלעזר לומר כן דמדחייב רחמנא עלה סקילה כזכר שמע מינה זכר הוא. ויש לומר דכיון דכתיב את זכר וקא סלקא דעתך דר"א דלפוטרו ממקום נקבותו קאתי, מסבר סבר דדלמא לאו זכר ממש הוא, דאם כן ליחייב משני משכבותיו, וכי היכי דחייב נמי באשה משני משכביה. והיינו דאקשינן ורבנן זכר גרידא מנ"ל, כלומר דלרבנן דהיינו ר' אלעזר דלא מחייב אלא ממקום זכר דלמא האי דחייביה רחמנא להאי לאו משום זכר הוא, דאם כן ליחייב משני מקומות, אלא לר' סימאי ניחא דכיון דמחייב משני מקומות שמעינן ודאי דזכר הוא. ומיהו אף לר' אלעזר ספיקא הוי דדלמא האי דחייב עליה רחמנא היינו משום דזכר הוא, אלא דלא חייב עליה אלא ממקום זכר כשאר זכרים דעלמא כנ"ל.

ועדיין צ"ע דהא משמע דלא קדישין ולא מקדישין כלל ואפילו ספיקא לא הוי. ויש לומר דכל היכי דכתב זכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס, דזכר ודאי לנו ונקבה ודאית לנו קאמר רחמנא וכדאמרינן בנדה פרק המפלת (כח, ב) גמי המפלת טומטום ואנדרוגינוס ואמר רב התם טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין חייבין עליהן על ביאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומה כו' שנאמר מזכר עד נקבה תשלחו ודאי זכר ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס, ולגבי ערכין דאין נערכין דמעטינהו רחמנא מדכתיב הזכר ואם נקבה דתניא התם בפרק המפלת (שם) הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה ת"ל הזכר ואם נקבה זכר ודאי ונקבה ודאית.

סליק פרק הערל בס"ד

דף פד - א

יש מותרות לבעליהן וכו'. ואף על גב דתנינן להו בפרק כיצד (כ, א) איכא למימר אסורות לבעליהן מותרות ליבמיהן קא משמע לן דלא תנן.

הכי גרסינן **חלל שנשא כשרה ויש לו אחר כשר.** ולא גרסינן כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל. ותדע לך מדאמרין בריש גמרא אלא משום בת בוקתא נקטיה משום דקבעי למיתני סיפא חלל שנשא כשרה ויש לו אחר כשר טעמא דנשא דשויה חללה אבל קדש דשריא ליה לא משום הכי תנא רישא נשא. ועוד דהא מינה אתינן למיפשט לקמן (עמוד ב) שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין דמאי כשרה כהנת וקאמר חלל שנשא כשרה מותרת לבעל ואסורה ליבם, ומקצת ספרים שהיה בהן כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל שבוש הוא לפום גמרינן. ומיהו בני מערבא (בירושלמי דפרקין ה"א) הוו תנו לה הכי, ואתו למיפשט מינה דהוזהרו כשרות לינשא לפסולין ודלא כגמרינן. והרמב"ם ז"ל שכתב בפירושי המשנה שלו (משנה א) בשר וכשרה ר"ל כהן כשר וכהנת כשרה ויראה ממשנה זו שכהנת כשרה אסורה לחלל וזה דבר נדחה דקיימא לן לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין אלא מותר חלל בכהנה כשרה ע"כ. נראה שסמך לו על אותה גירסא שבגמרא דבני מערבא ועל הסוגיא אשר שם. ולא ירדתי לסוף דעתו שהרי היא מוחלפת השיטה בגמרתנו ואנו על התלמוד ערוך שבידינו לסמוך. (עיין בפירוש המשניות להרמב"ם מהדורת הר"י קאפח שחזר בו. ובתוס' יו"ט, ועיין שו"ת מהרי"ק שורש ק על דרכו של הרמב"ם לפסוק כהירושלמי).

ושאר כל הנשים מותרות לאלו ולאלו. ולא דוקא שאר כל הנשים דהא איכא מצרי שני שנשא שתי מצריות אחת ראשונה ואחת שניה והיו לו בנים מראשונה ומשניה. וכן פצוע דכא כדאיתא בגמרא. ואיכא נמי עריות כגון שנשאו שתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא באלו שהיא מותרת לבעל ואסורה ליבם. ואי נמי צרת סוטה דמותרת לבעל ואסורה ליבם. וכן מחזיר גרושתו שאסורה לבעל ומותרת ליבם והוא שבא על אחות חלוצתו שהיא אסורה לו ומותרת ליבם ואחיו שנשא אחות חלוצתו שהיא מותרת לבעל ואסורה ליבם אלא שאין סומכין על הכללות. וגרסינן בירושלמי (ה"א) דמתניתין דהכא היא מסייע לר' יונה דר' יונה אמר לית כללי דרבי כללין.

אין לה כתובה ולא פירות ולא בלאות. פירש רש"י בלאות של נכסי צאן ברזל הקיימין. וזה לכאורה משמע איפכא בשלהי אלמנה נזונית (כתובת קא, א) דהתם אתמר אמר ליה רב הונא בר חייא לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל לא שנו אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אית לה. ואוקימנא אשניה משום דקנסו רבנן לדידה בדידה ולדידה בדידה ואפשר דסבירא ליה לרבינו ז"ל דלית הלכתא כרב כהנא מדאמרינן התם דרב כהנא פליג אדרב נחמן דאמר עילא ליה גלימא פירי הוי, וקיימא לן כרב נחמן בדיני (כתובות יג, א) שם הארכתי בס"ד. ורבינו אלפסי (כתובות שם) והרמב"ם ז"ל תלמידו (בפירוש המשניות משנה ג) פירשו כתובה עיקר כתובה דהיינו מנה לאלמנה ומאתים לבתולה ובלאות היינו בלאות של נכסי מלוג שבלו לגמרי כסוגיא דהתם שבפרק אלמנה נזונית. והתם אסיקנא דכתובה הוא דאין לה אבל תוספת דמדעתיה כתב לה יש לה דרצה ליזוק בנכסיו ואלמנה לכהן גדול דיש לה כתובה ומזונות כדאיתא בגמרא (להלן פה, א) דוקא בהכיר בה אבל לא הכיר בה אין לה כדאיתא התם (קא, ב) וכן נמי בשלא הכיר בה לית לה בלאות נכסי צאן ברזל דבלו לגמרי משום דברשותיה דבעל קיימי. אבל דנכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה אף על גב דבלו לגמרי כדין איילונות כמו שכתב ר' אלפסי ז"ל (כתובות שם). ולענין מציאה והפרת נדרים ומזונות ומעשה ידיה דלא תנן במתניתין, פירשו בתוספתא דמכלתין פ"ב (ה"ג) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כו', כללו של דבר הרי הן כאשתו לכל דבר יש להן כתובה ופירות מזונותיה ובלאות וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה יורשה ומטמא לה שניות מדברי סופרים אינן כאשתו לכל דבר אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואין זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה יורשה ומטמא לה ע"כ בתוספתא (ועיין לעיל כב, ב ד"ה הא) ומזונות דאית לה

לאלמנה היינו לאחר מיתה אבל מחיים אין לה, ואפילו הלך בעלה למדינת הים ועמדה ולותה משום דבעמוד והוצא קאי כדאיתא בגמרא (להלן פה, א) והלכך מעשה ידיה דתניא (בתוספתא שם) דיש לו היינו ליורשין שהן זנין אותה. אי נמי בשזנה קודם שבאו לבית דין נוטל מעשה ידיה עד אותה שעה, אבל מחיים כל זמן שאינו זנה אינו נוטל מעשה ידיה. ושניה שאין לה מזונות, אפילו לאחר מיתה קאמר. ותדע לך דהא תניא (בתוספתא שם) אלמנה יש לה מזונות ושניה אין לה מזונות ואוקימנא בגמרא תניא יש לה לאחר מיתה, אלמא שניה דאין לה אף לאחר מיתה קאמר.

חיי הרשב"א לכתובות (מכת"י י"ם תשל"ג) מסתיימים בדף פג [בחי לב"ק פט, א מזכיר מחיי לכתובות קי, ב].

גמרא: והא כולה פרקין נמי עשה ולא תעשה. פירש רש"י ז"ל מאי טעמא דהא נפקא לן בפרק ב (לעיל כ, א) מועלתה יבמתו השערה, ואינו מחוור בעיני דהא איתותב ההיא טעמא התם ואוקי רבא (שם כ, ב) טעמא משום גזרה דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וכן עיקר.

דף פד - ב

וכי תימא קסבר האי תנא נשואין הראשונים מפילין. מסתברא דאפילו למאן דאמר נשואין הראשונים מפילין לא שרי בכי הא, דהא נבעלה ונתאלמנה, ולא גרע נתאלמנה לאחר נשואין הראשונים מבגרה תחתיו דהיא מקודשת עצמו ממש שהיא אסורה לו. ותדע לך עוד דאם איתא מאי קושיא מחלל שנשא כשרה דלא אמרינן נשואין הראשונים מפילין, דההיא לכולי עלמא אי אפשר להתירה דהא נבעלה לפסול לה, וכל שנבעלה לפסול פסלה ואפילו מתרומה דבי נשא. אלא אורחא דמלתא קא מקשה, כלומר וכי תימא קסבר האי תנא דנשואין הראשונים מפילין ואפילו בכהאי גוונא, הרי חלל שנשא כשרה דלא אמרינן, ואי נסיב כי ארחייהו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. קשיא לי בשלמא ישראלית שנשאת לשלישי אסורה לשני אלא שניה לשלישי אמאי, והלא קהל גרים לא איקרי קהל ומצרי שלישי מותר הוא במצרית שניה, ורב

פפא דאתקיף לה אליבא דמאן דאמר קהל גרים לא אקרי קהל קא מתקיף, וכדאמר מותרות לאלו ולאלו גיורות. וניחא ליה דהא דקאמר הכא ואסורות ליבמיהם לאו למימרא שיהיו אסורות שתיהן ליבם, אלא דמשכחת בהו מותרות לבעליהן וחדא מינייהו אסורה ליבם ומותרת לבעל, וחדא אסורה לבעל ומותרת ליבם. ותדע לך דהא אסורות לאלו ואלו איילונית דקאמר על כרחין ישראלית איילונית שנשא לשלישי אינה אסורה לבעל, אלא משום שני דאסורה לו אותה שנשאת לו ואסורה להתיבם לשלישי משום דאינה בת יבום קטנה.

וכל היכא דאיהו מוזהר איהי נמי מוזהרה מהכא נפקא מדרב יהודה נפקא כו'. ואי קשיא לך ת"ל משום דהא איכא ולפני עור לא תתן מכשול. איכא למימר דאין ללקות. עליו משום לאו המיוחד בה מהדרינן ולפני עור לא תתן מכשול אינו מיוחד בה. הרמב"ן נר"ו (ד"ה הא).

דף פה - א

שניה לבעל ולא שניה ליבם יש לה כתובה מיבם או לא. פירוש בשכנסה הא לא כנסה פשיטא דאין לה, דאפילו כשרה לבעל וליבם אין לה כתובה מיבם אף על פי שאין נכסים לבעל אלא אם כן כנסה יבם, דהא יהיבין עלה טעמא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ודוקא נמי הכא כשבא להוציאה בגט לאחר שבא עליה, אבל אלו רצה לקיימה ודאי צריך הוא לכתוב לה דהא קיימא לן (כתובות נז, א) אסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, ואסיקנא לית לה ואפילו שהה עמה כמה ובא להוציאה אינו נותן לה כתובה אלא שאסור לשהותה מפני שביאתה כבעילת זנות. ומדאיבעיא להו שניה לבעל ולא שניה ליבם, ולא איבעיא להו שניה ליבם ולא שניה לבעל אי אית לה כתובה מבעל, שמע מינה דפשיטא להו דאית לה, דהא הכא לא אתעבידא בה איסורא כלל. ואף על גב דבעיא הוא בגמרא דבני מערבא (בפרקין ה"ד) ולא איפשיטא התם. און הגמרא דילן סמכינן דלא איסתפק להו כלל (וכן כתב הרמב"ן. ועיין מגיד משנה פ"ב הי"ז).

היכי דמי אילימא בדיתבא תותיה בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה.
כלומר בית דין כופין אותו להוציא ופוסקין לה מזונות ממנו.

לא צריכא שהלך הוא למדינת הים ולותה ואכלה מאי. קשיא לי דהשתא משמע דבשהלך הוא למדינת הים ליכא משום טעמא דבעמוד והוצא קאי, אלא הרי היא כמזונות שאכלה אצלו דרך שתיקה שאין מוציאין ממנה, וטעמא דמלתא דכיון שלא מיחה בשעה שהלך הרי גלה בדעתו שרוצה לזונה ולהתנהג עמה כבעל. אלא דאיסתפקא לן מטעמא אחרינא אי קנסינן לה כל שבא לבית דין לגבות ממנו ואפילו מזונות שלותה ואכלה מכבר, כדי שתהא נזונת אצלו ולא תתעכב ותיתב. ואלו לקמן אמרינן איכא דאמרי יש לה, כלומר בשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה. ואקשינן והא בעמוד והוצא קאי, ומאי קושיא והא בשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ליכא משום טעמא דבעמוד והוצא, אלא הרי הן כמזונות שאכלה אצלו דרך שתיקה, אלא הוה ליה לאקשוויי והא מעכביה גביה ויתבה יש לומר דהכא לרווחא דמלתא קאמר, כלומר בשהלך למדינת הים אפילו תמצא לומר דלית בה משום טעמא דבעמוד והוצא במזונות שכבר אכלה, מכל מקום הא איכא משום שמא תתעכב גביה ותיתב. ואפשר דכי אהדר לה לית לה מהאי טעמא נמי הוא דאפילו במזונות שכבר אכלה כיון שהן צריכין גוביינא איכא משום דבעמוד והוצא קאי, כלומר כיון שאלו בשעה שלותה אותן באו לבית דין לא היו מוציאין ממנו מההוא טעמא, השתא נמי שלותה ובאתה לגבותם אין מוציאין ממנו.

והתניא יש לה פירות. לאו ר' אלעזר קא מקשה ליה דאם כן מעיקרא מאי קמיבעיא ליה, אלא תלמודא הוא דקא מקשה הכין.

הגרש"י ז"ל **מפני שהוא פסול וכ"מ שהוא פסול והיא פסולה לא קנסו אותה בכתובתה.** ופירש הוא ז"ל שהוא פסול כדתנן בבכורות (מה, ב) כהן הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה. וכיון שהוא פסול לא צריכין למקנס ולמגדר מלתא דממילא שבקא ליה כיון שהוא נפסל על ידה שיש קטטה בניהם. וקשיא לי דהא אמרינן לקמן דבר אחר מאן קתני לה, איכא דאמר רשב"א קתני לה ומה טעם קאמר מה טעם אמרו כל מקום שהוא פסול והיא פסולה קנסו אותו בכתובתה מפני שהוא מרגילה. אלמא כל ששניהם שוין בפסול כפי פירושו הוא מרגילה ואינו חושש. ונראין דברי ר"ח ז"ל שפירש כל שהוא פסול והיא פסולה כלומר, כל שהולד פסול והיא פסולה ואהיא פסולה וולדה פסול דקתני בברייתא

דף פה - ב

מאי בינייהו. כלומר בין הני תרי לישני, ואם תאמר חלוצה איכא בינייהו דלמאן דאמר דאורייתא הא לאו דאורייתא ומפסדא לה, ולמאן דאמר מפני שהוא מרגילה הא הוא מרגיל לה ואית לה. יש לומר דלמאן דאמר מפני שהוא מרגילה משמע להו דלא תלי טעמא כלל בדאורייתא ובדרבנן, אלא עיקר טעמא שהוא מרגילה והיא מרגילתו, ואיכא דאורייתא דמפסדא לה לכתובה, ומשום הכי קא בעי היכי אשכחן דאורייתא ומפסדא לה משום שהיא מרגילתו, אי נמי איכא למימר דמאן דאמר אין דברי תורה צריכין חזוק סבר דחלוצה נמי אינה צריכה חזוק, דכיון דחלוצה מגרושה מרבינן לה הכי משמע להו לאינשי דחלוצה כגרושה ומיבדל בדילי מינה כגרושה כנ"ל.

ולר' אליעזר בן יעקב דאמר יש חלל מחייבי עשה הא לא מרגלא ליה. ואם תאמר לימא בעולת עצמו איכא בינייהו מאן דאמר דאורייתא הא נמי דאורייתא, מאן דאמר הוא מרגילה הא היא מרגלא לה שאין הולד חלל, וכן היא עצמה אינה מתחללת כיון שסופה להיות בעולה תחתיו וכדמשמע בפרק הבא על יבמתו (לעיל ס, א). ויש לומר דרב דאמר התם בהבא על יבמתו (נט, ב) גבי בעולת עצמו מוציאה בגט לא פשיטא לן, אלא סלקא דעתך אמינא השתא דאם נשא נשוי דקתני התם לגמרי קאמר ומקיימה הואיל וסופה להיות בעולה תחתיו ויש לה כתובה כדאיתא התם הרמב"ן נר"ו. ולי נראה דאפילו לרב אינה אסורה לו דבר תורה, שאלו היתה אסורה לו משום בעולה אף היא, ולדה היה חלל לר' אליעזר בן יעקב שעושה חלל אפילו מחייב עשה, ומאי שנא בעולת עצמו ומאי שנא בעולת חברו זו וזו בעשה, וכבר כתבתי יותר מזה במקומו בפרק הבא על יבמתו בס"ד (נט, א ד"ה אילימא, ועיין רשב"א כתובות ל, א ד"ה איכא בשם ר"ח).

מחזיר ספק סוטתו איכא בינייהו. כלומר, שהחזירה לביתו אחר שרחקה ובא עליה. קשיא ליה דהכא בין למר בין למר לית לה, דהא כיון שהחזירה

ובא עליה שוב אינה שותה, כדקיימא לן (סוטה מז, ב) מדכתיב ונקה האיש מעון ודרשינן בזמן שהאיש מנוקה מעון מים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין מים בודקין את אשתו. וכיון דאינה שותה אינה נוטלת כתובתה. דהא קיימא לן כבית הלל דאמרי (שם כד, א) מתו עד שלא שתו כיון שאינן שותות אינן נוטלות כתובתה. (א"ה: אפשר שצריך להיות כתובתן) ואם תאמר דהכא כיון שהחזירה ובא עליה הרי זו כאלו אין הבעל רוצה להשקותה שנוטלת כתובתה, אי נמי בשכתב לה כתובה אחרת אכתי קשיא לי מאי קא מקשינן ולר' מתיא בן חרש דאמר אפילו בא עליה בעלה בדרך עשאה זונה הא לא מרגלא ליה, ופרש"י ז"ל לא מרגלא ליה דניחא לה לשתות ברישא דלא ליפסלא מכהונה. ומאי קושיא דלמא נטמאה וניחא לה דלא תשתה כלל ומרגלא ליה כדי שיבא עליה ולא ישקנה.

אלא אמר מר בר רב אשי סוטה ודאי איכא בינייהו. דלמאן דאמר דאורייתא הא נמי דאורייתא ואית לה ולמאן דאמר מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה. דמשעה שזנתה נפסלה בין לכהונה בין לתרומה דבי נשא. ובדין הוא דלוקמה בספק סוטה ישראלית ובשגרשה והחזירה דההיא ודאי היא מרגלא ליה, דמשעה שגרשה נפסלה לכהונה ולתרומה דהא בת ישראל היא, אלא דניחא ליה טפי לאוקמה בסוטה ודאית. ופירש רש"י ז"ל (בד"ה סוטה ודאי) שאין הולד ממנה ממזר ואפילו לר' עקיבא כדאמרינן בפרק החולץ (מט, ב) הכל מודים בבא על הסוטה ועל הנדה שאין הולד ממזר מפני שתופסין בה קדושין. ושמעינן מינה דולד סוטה מן הבעל כשר לגמרי ואפילו מדרבנן, שאלו היה ממזר מדבריהם בכי הא לא מרגלא ליה כדאמרינן לעיל גבי חליצה כיון דפסול זרעה מרבנן הוא מרגילה. וזה שלא כלשון ראשון של ר"ח ז"ל. אבל בלשון שני כתב ר"ח ז"ל שהולד כשר לקהל ומיהו אף ללשון שני משמע דהולד מזוהם לכהונה ודברי רש"י ז"ל נראין עיקר. דאם איתא דמזהמין את הולד הא לא מרגלא ליה.

הא מני ר"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים דתניא כו'. ופירש רש"י ז"ל דמדקתני תרומה לכהן ומעשר ללוי, משמע מעשר דומיא דתרומה מה תרומה אכילתה כנתינתה לכהן ולא לזר, אף מעשר ללוי אכילתו כנתינתו ללוי ולא לזר, דאי לאו הכי למאי קתני תרומה. ועוד מדקא מהדר ליה ר' אליעזר לשון התר מכלל דר"מ נמי באסור והתר קא מיירי. ואינו מחוור דאי מטעמא קמא מ"ש דמוקי לה כר"מ לימא ר' עקיבא היא דאיהו נמי הכי תנא כדתניא לקמן (פו, א) בברייתא, ואנן

בכולי תלמודא אר' מאיר רמינן לה ולא אר' עקיבא כדאיתא התם ולעיל בריש פרק הערל (עד, א). ודקאמר נמי משום דמהדר ליה ר' אליעזר בלשון היתר, הא מקשינן בגמרא מתירו מכלל דאיכא מאן דאסר, ופרקינן אימא נותנו לכהן. אלמא משמע דלא דייקי לה מגופא דברייתא אלא דגמרא גמירי לה רב מרב עד משמו של ר"מ, וכדפירש נמי רב אחא בריה דרבא משמיה דגמרא טעמיה דר"מ ומהכא נפקא לן בכל דוכתא דר"מ היא, הרמב"ן נר"ו (בד"ה הא).

דף פו - א

הגרש"י ז"ל מר בריה דרבינא אמר לומר שאין חולקין מעשר בבית הגרנות, הניחא למאן דאמר משום יחוד אלא למאן דאמר משום גרושה גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר ולטעמיך גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה, אלא גזרה משום גרושה בת ישראל. ופירש רישא כדאוקימנא באכילה ממש ור"מ היא, וסיפא בת לוי לכהן ובת כהן ללוי דקתני גבי מעשר לומר שאין חולקין לה מעשר בבית הגרנות בלא בעלה, והוא הדין לנשואה. ולקמיה פריך אי הכי אפילו נשואה נמי הניחא לאמן דאמר משום יחוד וכו' אלא למאן דאמר משום גרושה הכא מאי גזרה איכא בבת לוי שנתארסה לכהן אטו אי מגרש לה כהן מי לא אכלה במעשר פילו כי שקלה בדין שקלה ושפיר קא אכלה. ולטעמיך כלומר דמותבת אמתניתין לגבי מעשר התם נמי דקתני אשה אין חולקין לה תרומה על הגורן ולא פליג בין בת כהן לבית ישראל למאן דאמר משום גרושה אמאי לא וכי גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה, ואם תאמר לפי פירוש זה מאי קא פריך אמתניתין גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר, דדלמא הכא לאו משום יחוד ולא משום גרושה נגעו בה, אלא משום פסול דהואיל ומתניתין ר' מאיר היא דאמר מעשר ללוי ולא לכהן, בת כהן שנתארסה ללוי הארוסין פוסלין אותה מן התרומה כתב כהן שנתארסה לישראל, ואין מכשירין אותה לחלוק לה מעשר בבית הגורן. ובת לוי שנתארסה לכהן הארוסין אין מאכילין אותה בתרומה מדעולא, כבת ישראל שנתארסה לכהן ולא נכנסה לחופה ופוסלין אותה מלחלוק לה מעשר בגורן, ויש לומר כיון דמעשר מותר לכהן אין האירוסין פוסלין

בו, דאין האירוסין פוסלין אלא בדבר האסור לו באכילה כתרומה לזרים, אבל מעשר המותר לכהן חולקין אפילו לו לכתחלה משום אשתו כענין שאמרו לענין מתנות במסכת חולין (קלב, א) רב כהנא שקיל בשביל אשתו.

אבל הגאונים ז"ל גורסין לומר שאין חולקין לה תרומה ומעשר בבית הגרנות, הא ניחא למאן דאמר כו' אלא למאן דאמר משום גרושה גרושה בת כהן מי לא אכלה, ועוד גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר, אלא גזרה משום גרושה בת ישראל. והכי פירושו סיפא דמתניתין דקתני בת כהן ללוי לומר שאין חולקין לה תרומה ומעשר בבית הגרנות והוא הדין לנשואה. ואקשינן אתרי בבי דסיפא דאטו גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה, כלומר וכל שכן במעשר אם כן בשנתארסה ללוי מפני מה אין חולקין לה דהא ליכא למיגזר כלל משום דלמא יהבי לה כשהיא גרושה דהא שפיר קא אכלה. ואי אמרת מכל מקום ידי נתינה לא יצאו ומשום הכי גזרינן, הא מתניתין בתר דקנסינהו עזרא נשנית, ולכולי עלמא מעשר אף לכהן. ועוד בת לוי לכהן נמי אמאי אין חולקין לה במעשר, דאטו כי נתגרשה מי לא אכלה במעשר. ופרקינן דסיפא משום גזרת גרושה בת ישראל היא דאינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר, וכל שכן דידי נתינה לא יצאו.

דף פז - א

דהדרא אכלה בשביל בנה מנא לן. פירוש דהדרא אכלה הוא דקא מיבעיא ליה, אבל דאכלה בשביל בנה מעיקרא לא מיבעיא ליה, דפשיטא ליה דאכלה מדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו דרשינן (נדה מד, א) קרי ביה הם יאכילו (ועיין תו"כ אמור פר' ה פי' ס"ו ורש"י לעיל סד, ב ד"ה ילוד מאכיל). והקשה הר"א אב"ד ז"ל וכי מי הכריחו לדרוש כן והלא צריך היה הכתוב לאומרו כדאיתא בגטין (מג, א) אם קנין כסף אוכל יליד בית לא כל שכן, אלו כן הייתי אומר מה קנין כסף שיש בו כסף אף יליד בית שיש בו כסף מנין אף על פי שאינו שוה כלום ת"ל ויליד ביתו. ולא העלה תירוץ לקושיא זו. אבל הרמב"ן נר"ו תירץ דפסוק מיותר לידרש

הוא, דאם כן ליכתוב רחמנא קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו אי נמי קנין כספו ויליד ביתו הוא יאכל בו, הם יאכלו בלחמו ודאי קרא יתירה היא, וקרי ביה יאכילו. ויליד ביתו דרשינן ביה תרתי לעבד שאינו שוה כלום שאוכל, ולזרעו שמאכיל.

כוליה קרא ובת יתירה הוא. פירוש ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה, ולרבות בת ישראל שאוכלת בשביל בנה שאם נשאת לישראל ומת בלא זרע ממנה שחוזרת לתרומה דבי בנה כהן. ואם תאמר והא מיבעיא ליה לדרשא אחריתי כדדרשינן מינה בפרק אלמנה לכהן גדול (לעיל סט, א) מי שיש לו אלמנות וגרושין בה יצאו גוי ועבד שאין להם אלמנות וגרושין בה, ולומר דאפילו כי אין לה זרע מהם פסולה. ופרכינן התם ואימא מי שאין לו אלמנות וגרושין בה אף על גב דלית לה זרע תיכול. ושנינן אם כן רבויי לוייה וישראלית למה ליה. ואמאי הא מיבעי ליה לרבויי לוייה וישראלית שחוזרת במי שיש לו אלמנות וגרושין בה שאוכלת בשביל בנה. יש לומר דמרבויה דקרא קמא משתמע דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר. ואף על גב דדרשינן מינה כגון שנבעלה לפסול לה פסלה אפילו הכי אי נמי כתיב בתריה וכי תהיה אלמנה וגרושה, ממילא שמעינן מינה לבת ישראל שחוזרת [ואוכלת] בשביל בנה. ותרתי שמעינן מדכתב רחמנא רבויה [ובת] גבי איש זר הלכך ובת תנינא קרא יתירה הוא למדרש מיניה פסול לוייה וישראלית מגוי ועבד ואפילו מן הכהונה הרמב"ן נר"ו.

בס"ד

פרקא

סלקי

רבה

האשה

פרק

דף פז - ב

האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלה כו' ואין לה לא כתובה. פרישנא טעמא בגמרא (פט, א) משום דמאי טעמא תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והכא תהוי קלה בעיניו. ומשמע מהאי לישנא דדוקא עיקר כתובה דאית ליה ביה האי טעמא הא נדוניא כל שיחד לה קרקע בכתובתה לא מפסדא. ואף על פי שאמרו בפרק אף על פי (כתובות נד, ב) תנאי כתובה ככתובה למאי נפקא מינה למוכרת ולמוחלת לתובעת ולמורדת ולפוגמת לשבח ולשבועה לעוברת על דת וכו', כלומר חברותיה וזו בכללן. הא פרישנא התם (בד"ה א"ר ינאי) דנדוניא לאו בכלל תנאי כתובה היא. והא דגרסינן בירושלמי (כתובות פ"ז ה"ו) תמן תנינן נשים שאמרו חכמים יצאות שלא בכתובה צריכה התראה ואם לא התרה יוציא ויתן כתובה ולא מנה מאתים אלא אפילו כתובת אלף דינר מאבדת את הכל, לא אלף דינר דנדוניא קאמר, אלא שהוסיף לה משלו אלף דינר, ולומר דאפילו תוספת אין לה וכאותה ששנינו בברייתא בשלהי פרק אלמנה נזונית (כתובות קא, א) נשים שאמרו חכמים יצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת וכל שכן מנה מאתים. אלא דממאי דגרסינן הכא בירושלמי (ה"ב) משמע דאפילו נדוניא מפסדא דגרסינן התם ר"א אומר הראשון זכאי במציאתה כו' מה אר"א בכתובתה מה אם דברים שנפלו לו דרך אסור את אמר זכאי כתובה שנפלה לו דרך התר לא כל שכן. אלמא מדקאמר שנפלה לו משמע דבנדוניא קא מיירי דבעיקר כתובה לא שייך למימר נפלה לו דמהיכן נפלה לו כל שעתה ברשותיה קיימא. ובגמרא נמי מוכח בהדיא הכין, מדתנן אחיו של זה ואחיו של זה אין יורשין כתובתה ואקשינן עלה במגרא (להלן צא, ב) כתובה מאי עבידתה, ופירשו אמר רב פפא כתובת בנין דכרין מהו דתימא לדידה דעבדא איסורא קנסינן לזרעה לא קנסו רבנן קא משמע לן, וכתובת בנין דכרין היינו נדוניא, אלמא אף היא בין היא בין יורשיה מפסידין אותה, דאי איהי שקלא כל שכן זרעה. וזו ראייה שאין עליה תשובה כנ"ל. ואף על פי שאמרו בשלהי אלמנה נזונית (כתובות שם) היוצאה משום שם רע נוטלת מה שלפניה ויוצאה, ה"מ מה שבפניה מכלים שהכניסה היא ממש.

ולא בלאות. פירש בלאות נכסי צאן ברזל שבלו לגמרי, אבל בלאות הקיימין נוטלתן ויוצאה כדאמרינן בשלהי אלמנה נזונית (שם) היוצאה משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה, וכדמפרש טעמא התם (קא, ב) דאם היא זנתה נכסיה לא זנו. וכן כתב רבינו אלפסי ז"ל בהלכות (בפרקין) וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפירוש המשניות משנה א). אבל רש"י ז"ל פירש אפילו שחקי בגדים שהיו לה לא תוציא משם. וקשה לי דהא

בהדיא אמרו שם דנוטלתן ויצאה. ושמא הוא ז"ל סבור שבזו החמירו וקנסו יותר לפי שהמזידה לזנות לא שכיחא כולי האי ולא מפסדינן מינה בלאות הקיימין, אבל זו שקרובה לטעות ולסמוך על דברי העד ואינה בודקת ונשאת לפיכך קנסוה יותר מן המזידה. ותדע לך דהא תנינן הכא והולד מזה ומזה ממזר. ואלו ולד סוטה ודאית אינו ממזר וכדאמרין לעיל בפרק החולץ (מט, ב) הכל מודים בנדה ובסוטה שאין הולד ממזר ומדקאמר סתם אין הולד ממזר משמע דאפילו ממזר דדבריהם לא הוי. וכן דעת רש"י ז"ל בפרק יש מותרות בשמעתא דהוא מרגילה גבי סוטה ודאי איכא בינייהו (לעיל פה, ב ד"ה סוטה ודאי). ואף על פי שר"ח ז"ל (מובא ברמב"ן ורשב"א שם) בלשון אחר לא פירש כן. ועוד דהכי קתני בת לוי נפסלה מן המעשר ואלו בברייתא (להלן צא, ב) קתני לוייה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מן המעשר ואוכלת אלא הכא קנסא וכדאמר רב ששת בגמרא. ומכל מקום אינו מחוור בעיני דהא בגמרא (להלן פט, א) בטעמא אתינן לה כדאמרין לא מזונות ולא בלאות מאי טעמא דתנאי כתובה ככתוב, ובלאות הקיימין לא מתנאי כתובה הן שהרי מזנה שאין לה כתובה ויש לה בלאות הקיימין.

אם נטלה מזה ומזה תחזיר. ודוקא בשנטלה כתובה או מזונות לאחר שבא הראשון אבל אם נטלה קודם שבא הראשון אין מוציאין ממנה כדגרסינן בירושלמי (ה"א) הדא דתימר בשנטלה משבא הראשון אבל אם נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקא מיניה כך לא מפיק מיניה. ופירות נמי שאינה מוציאה ממנו דוקא פירות שאכל קודם שבא הראשון, אבל מה שאכל משבא הראשון מוציאה ממנו כדאיתא בירושלמי.

לא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה. מסתברא ודאי מדלא תני ירושתה כדאמרין בעלמא (עיין לעיל כט, ב. מג, ב וש"נ) אין יורשה ואין מטמא לה שמא מינה דראשון יורשה. והדין נותן דאיהו דלא עבד איסורא אמאי קנסינן ליה, דהא הני כוליהו דלית ליה הא יהבינן בהו טעמא, מציאתה כדי שתהא ליה איבה ויגרשנה, מעשה ידיה משום דלית לה מזוני ומעשה ידיה תחת מזונות, והפרת נדריה כדי שתתגנה ותתגרש. אבל ירושתה דלאחר מיתה וזוכה בה דבר תורה אמאי מפסדא לה. ואם תאמר אם כן יטמא לה דהויא לה כמת מצוה וכאותה שאמרו לקמן (פט, ב) גבי קטנה דכיון דבעל יורשה קריא ולא ענו קרובים והויא לה כמת מצוה, והכא נמי מאי שנא. יש לי לומר דלא אמרו אלא בקטנה דעיקר נשואיה אינן דבר תורה ואי אמרת יירש ולא יקבור אתו קרובים לאימנועי, דאמרי אם בעל הוא לירש

יקבור, ואם אינו קובר אף הוא לא יירש. וכן הדין בשניות מדברי סופרים שאף בשניות קרובים נמנעים מלקברה והיא קורא ואין עונין אותה לפי שהקרובים אומרים כיון דמדאורייתא בעל יורשה ומטמא לה אלא מדרבנן אסורה, אם אתה אומר שלא יקבור אתה עושה אותה כערוה דמשום לתא דערוה אסרינן לה, וכיון שכן אף הוא לא יירש, ואם אינה ערוה אף הוא יקברו, אבל בשאר פסולות דאורייתא כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל, הרי זה יורש ואינו מטמא לה, שאין קרובין נמנעין מלקברה, שהכל יודעין שהיא אסורה לו דבר תורה, וכתוב לא יטמא בעל בעמיו ודרשינן מיניה (בתנ"כ פ' אמור פרשתא א פי' טו) יש בעל שאינו מטמא, והכל יודעין שקדושין תופסין בה ובעל יורשה והרי זו כאחותו בעולה שהוא יורשה ואינו מטמא לה ולא היא כמת מצוה. והיינו דגרסינן בתוספתא דמכילתין פ"ב (ה"ג) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל הרי היא כאשתו לכל דבר כו' יורשה ואינו מטמא לה, שניות מדברי סופרים אינה כאשתו לכל דבר יורשה ומטמא לה. כך מצאתיה בנוסחאות מדוקדקות. ואף על גב דקתני חלוצה דהויא דרבנן ואינה אלא כשניות דדבריהם והיא נמי קרייא ואנו לה כגרושה דכגרושה הויא להו לאינשי. והיינו נמי דתנן בפרק יש מותרות (לעיל פד, א) דחלוצה יש לה כתובה כאלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט ולא בעיא חזוק כשניות דדבריהם לרבי דמפרש התם טעמא משום דהללו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חזוק. ומתניתין דהכא נמי אף על גב דאינה יוצאה מהיתרה של ראשון אלא מדרבנן דכעין אנוסה היא, מכל מקום כזונה משוי לה אנשי, והכל יודעין שהבעל הראשון יורש דבר תורה, וכיון שזנתה תחתיו ונאסרה משום מעשיה הרעים דין הוא שלא יטמא לה מדכתיב לא יטמא בעל בעמיו כנ"ל. וכבר כתבתי יותר מזה בפרק כיצד (כב, ב) גמ' מי שיש לו אחר מ"מ בס"ד.

הא דקתני הכא תצא מזה ומזה. גרסינן בירושלמי (ה"א) כמה דתימר תמן מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן, ואם היו קטנות ולא היו ראויות לילד מחזירין אותן מיד, ואמור אף הכא כן, שנויה היא תמן שאחרים הטעו בה והכא לא אחרים הטעו בהן, קנס היא קנסו בה שתהא בודקת יפה, ויקנסו בה אצל (הראשון) [בכת"י: השני וכן הוא בירושלמי] ואל יקנסו בה אצל (השני) [הראשון] א"ר יוחנן מריח ערוה נגעו בה, מעתה לא תהא צריכה גט ממנו, שנייה היא שנשאת לו דרך התר. שמואל אמר אומר אני שמא שלח לה גט ממדינת הים.

גמרא: מכלל דרישא ברשות בית דין ובעד אחד. ואף על גב דקתני אמרו לו, פעמים דקתני אמרו לו בעד אחד וכדאיתא בכריתות בריש פרק אמרו לו דגרסינן התם (יא, ב) איכא דאמרי אמרו לו חד נמי אמרו לו תני ליה כדתנן האשה שהלך בעלה ואמרו לה מת בעליך ונשאת וכו'.

הא אישתיק מהימן מדאורייתא מנא לן. נראה לי דהא דאמרינן מדאורייתא מנא לן לאו אמתניתין דהכא ואמתניתין דהוחזקו להיות משיאין עד מפי עד קאי לומר דהתם מדאורייתא מהימני, אלא אמתניתין (כריתות יא, ב) דעד אחד אומר לו אכלת חלב קאי, דהתם ודאי מדאורייתא מהימן מדמביא קרבן ונאכל, אבל מתניתין דאמרי לה מת בעליך ומתניתין דהוחזקה להיות משיאין עד מפי עד, ע"כ לאו מדאורייתא הוא דהא קיימא לן בכל דוכתא (להלן פח, א וש"נ) דאין דבר שבערוה פחות משנים. ועוד דאם איתא דעד אחד נמי מהימן בה כשנים דבר תורה, מאי שנא בעד אחד דצריכה ליטול רשות מבית דין ובשני עדים אינה צריכה ליטול רשות מבית דין, דהא ודאי שריא דבר תורה והאמינה תורה עד אחד כשנים, ומאי שנא דבעד אחד תצא מן הראשון ובבי מותרת לחזור לו. אלא ודאי ע"א דמהימן לגבי אשה אינה דבר תורה לכולי עלמא, והכא הכי קאמר אלמא עד אחד מהימן בה מדבריהם כשאר האיסורין שעד אחד מהימן דבר תורה, כדתנן עד אומר לו אכלת חלב דמהימן מדאורייתא. וקסבר השתא דעלה סמכי רבנן בעדות אשה להאמין בו עד אחר ועד מפי עד שעשאוהו לזה כשאר האיסורין. אף על גב דמדאורייתא לאו מהימן דהוה ליה דבר שבערוה, משום דהקלו בה משום עגונה. דאם איתא דבשאר האיסורין לא מהימנין ליה דבר תורה, אף משום עגונה לא הוה מקילי רבנן כולי האי להאמין בה עד אחד. הלכך בעינן בשאר האיסורין מדאורייתא מנא לן ואפשר דהיינו דלא אמרינן ברישא אלמא עד אחד מהימן מדאורייתא מנא לן, אלא גבי מתניתין דאמר לו עד אחד אכלת חלב.

והא דמסיק ר' זירא בשלהי שמעתין (פח, א) אלא משום עגונה אקילו בה רבנן, לאו למימרא דעד השתא סברינן דמדאורייתא היא, אלא הכי קאמר כולה מלתא לאו אשאר איסורין אסמכוה אלא עיקרא דמילתא משום עגונה היא. ואי קשיא לך הא דאמרינן בסמוך (שם) מי דמי התם לא איתחזק איסורא הכא איתחזק איסורא דאשת איש ואין דבר שבערוה פחות משנים, ואם איתא דאנן עיקר בעיין דהשתא ליתא אלא מנא לן דבשאר איסורין עד אחד מהימן, וכל דבשאר איסורין מהימן דאורייתא באשת איש מהימן מדרבנן, מאי קושיא הכא איתחזק

איסורא ואין דבר שבעורה פחות משנים. יש לומר דקא סלקא דעתך דלא אקילו רבנן באשת איש דדבר שבערוה היא, אלא אם כן מצינו בשאר איסורין דכותיה מהימן ביה דבר תורה, דדיו לאיסור אשת איש להקל בו ולעשותו כשאר האיסורין המוחזקין כמוהו, אבל להקל משום עגונה תרי קולי חדא דהוי דבר שבערוה ועוד דאתחזק איסורא, כולי האי לא נקל. ותדע לך דהא לבתר דאקשינן הוי דבר שבערוה הוה מהדר לאתויי מטבל הקדש וקונמות, ושקלינן וטרינן בהו אנהו גופייהו מנא לן, דאלמא אלו איתא דבטבל הקדש וקונמות מהימן אף באשה כן, אף על גב דהוי דבר שבערוה לפי שעשאוה כשאר איסורין דכותה משום עגונה כנ"ל.

אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי. והתם בכריתות (יב, א) מפרש עלה תרי לישני, חד לישנא משום דמפרשינן דבוריה ואמרינן דהכי קאמר לא אכלתי שוגג אלא מזיד, והלכך מגוי דכי קאמר לא אכלתי מצי מתרץ דבוריה ולמימר לא אכלתי שוגג אלא מזיד, אף על גב דאסיק דבוריה ואמר לא אכלתי כלל מהימן, ואף על גב דאיכא תרי דמכחשי ליה במאי דקאמר לא אכלתי כלל, מכל מקום כיון דבשעה שאמר לא אכלתי איכא למימר דלא אכלתי שוגג קאמר ובהא לא מכחשי ליה עדים, מסרסינן ומתרצינן דבוריה. ולישנא אחרינא אמרי לה משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ואפילו בטומאה חדשה דליכא מגו ולא מצי לתרוצי דבוריה ולמימר דלא עמדתי בטומאתי אלא טהרתי קאמר דהא טומאה חדשה היא. וטעמא דמלתא משום דחייבי חטאת ואשמות אין ממשכנין אותן (רי"ה ו, א) דכיון דמלתא דנפשיה היא ולכפרה דידיה קא אתי, אם אינו רוצה להתכפר אל יתכפר, וסוגיין ודאי משמע כאידך לישנא מדקאמרינן הכא (פח, א) והא תרי בעלמא אף על פי דמכחיש להו אינהו מהימני וקא פטרי רבנן אלא לאו משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא, דאלמא לא מייתינן כלל על פי שנים אלא מדין הודאת עצמו דרחמנא פטריה מהודע אליו ולא שידעוהו אחרים.

אלא לאו משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא. כלומר ואשמועינן רחמנא דשתיקה כי האי כהודאה דמיא, ואף על גב דהדר ומכחיש ליה, לאו כל כמיניה שכבר הודה. וקשיא לן בדפרק האומר בקדושין (סה, ב) קא דייק מינה אביי דעד אחד מהימן ולא משום הודאה אלא אפילו באומר איני יודע מהימן וכדמוכח התם (סו, א) בעובדא דההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמי שמואל ובעובדא דינאי. ויש לומר דסוגיין דהכא לא איתמרא אלא אלישנא דאתמר התם בכריתות דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה, אבל אליבא דלישנא קמא טעמא דעד אחד משום

דמהימן הוא וסוגיין בפרק אמרו לו בכריתות כההוא לישנא אלזא, דאמרינן התם (עיין בשטמ"ק כריתות שם אות יא שכ"ה הגי' בספר ישן) במאי עסקינן אילימא בתרין תרין ואין מכחישין קרא בעי אלא לאו בחד וקתני אין מכחישו מהימן אלמא משום דמהימן הוא וסוגיא במקומה עדיפא. ועוד דלישנא דמתניתין הכי דייק דאמרינן התם פשיטא דטעמיהון דרבנן משום דאמרינן מגו דקתני אמרו לו אף זה אם רצה יאמר מזיד הייתי פטור. ואף על גב דדחינן התם דלדבריו דר"מ קאמר, דחיה בעלמא היא. והכא בדרך בשלמא ללישנא דמגו דודאי משם משמע דאין שום נאמנת בעד, אלא לאידך לישנא דאדם נאמן על עצמו מאי איכא למימר. והארכתני יותר מזה בקדושין פרק האומר בס"ד (בד"ה אמר אביי ובד"ה והא דאמרינן).

דף פח - א

הא דאמרינן אלא סברא הוא מידי דהוי אחתיכה ספק חלב ספק שומן. פירש רש"י ז"ל אלא הא דהמנוה רבנן לעד אחד באשה סברא הוא ע"כ. ומתוך לשונו משמע דעד השתא אתינן למיפשט דעד אחד באשה מהימן דבר תורה ושלא כפירושו שכתבנו למעלה (פז, ב ד"ה הא) ונראה שהביאו רבינו ז"ל לפרש כן מדאמרינן אלא סברא הוא מידי דהוה אחתיכה, דלפי מה שכתבתי דשאר איסורין מדאורייתא מנ"ל קאמר, מאי קאמר מידי דהוה וכו', לא הוה ליה למימר כהאי לישנא אלא הכי הוה ליה למימר אלא מחתיכה ספק של חלב ספק של שומן. ועוד מדאמרינן מי דמי התם לא אתחזק איסורא הכא אתחזק איסורא דאשת איש, אלמא לאשת איש קיימינן (וכן פסקו התוס' פז, ב ד"ה מכלל). ומיהו ודאי על כרחין נראה לי דהכי אית לן למימר, דאטו עד השתא מי אייתינן קרא לעד אחד שבאשה והא מהודע אליו חטאתו קא מיייתינן דשבאר איסורין הוא. אלא משום דחתיכה ספק של חלב ספק של שומן דמהימן ביה עד אחד לאו בהדיא אשכחן אלא מסברא, שאם אין כן אין לך מתארח אצל חבירו וכמו שכתב רש"י ז"ל עצמו (בד"ה ואמר ברי לי), להכי אמרינן בהאי לישנא, ועוד דקושטא דמלתא ודאי עיקר בעיין משום עד אחד שבאשה הוא, והכי קאמר אלא שאר איסורין דמהימן בהו עד אחד סברא הוא

מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב ספק של שומן דמהימן, ועלה סמכו בעד אחד שבאשה להאמינו משום מגו. ואקשינן מי דמי התם לא איתחזק איסורא הכא אתחזק איסורא דאשת איש דאין דבר שבערוה פחות משנים, כלומר עיקרא דמלתא דבעית למידק מינה לאשת איש לא מצי למידק מינה, דכיון דלא אשכחן בשאר האיסורין דכותיה שיהיה עד אחד מהימן ביה בדבר כי היא כשנים היאך האמינו בו עד אחד, שהרי אפילו בשאר האיסורין אלו היה האיסור מוחזק כמו שאשה זו מוחזקת באיסור, יש לומר שלא היה עד אחד נאמן בו, וכל שכן באשה שאי אפשר להקל בה כל כך שהרי דבר תורה אין דבר בערוה מתקיים בה בכל דיניה בפחות משנים וכמו שכתבתי למעלה. ואתינן למיפשט מהקדש טבל וקונמות דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן ואף על פי כן עד אחד מהימן. ואף על גב דהכא שאני דהוי דבר שבערוה, מכל מקום אלו קמה לן דהתם מהימן דבר תורה, הכא נמי הוה מהימן מדרבנן דעשאוהו כשאר האיסורין להאמין בו עד אחד משום עגונה, דאי לא תימא הכי מאי קא מהדר לאתויי מהקדש וקונמות, דמכל מקום הכא שאני דהוי דבר שבערוה כדאקשינן בהדיא. ודוחק הוא לומר דלאו למילף מינה עיקר בעיין דעד אחד שבאשה הוא דשקלו וטרו בה, אלא אמאי דמדמו לה לודאי חלב ולומר דלא דמי לודאי חלב אלא לטבל והקדש, דאטו בכדי שקלו וטרו בה כיון דלא נפק לן מינה מידי. ואף על פי שראיתי לגדולי המפרשים שפירשו כענין זה, אינו מחוור בעיני שאין זה שיטת התלמוד. ומסקנא אוקימנא טעמא דעד אחד מהימן בעדות אשה דמשום עגונה אקילו בה רבנן, כלומר כולה מלתא משום עגונה הוא ולא סמכו בה אשאר איסורין, אלא עיקרא דמלתא משום עגונה הוא. כך נ"ל לפרש שיטת שמועתנו.

ולענין פסק הלכה משמע מהכא בשאר האסורין שאין עד אחד נאמן בהם בדאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן, ואם כן מצא תרנגולת שחוטת במקום שיש לחוש לנבלה או לשחיטת עכו"ם, אין עד אחד נאמן וכן כל כיוצא בזה. ואם תאמר תפשוט מנדה דאמר רחמנא וספרה לה לעצמה (כתובות עב, א) ואף על גב דאיתחזקה נדה ואין בידה לתקן דבימים תלה רחמנא. איכא למימר דהתם כיון שדרכה להיות רואה ופוסקת והיתר הבא מאליו נאמנת. ואי משום טבילה בידה לתקן הוא (וכ"כ בגיטין ב, ב ד"ה אימור). ויש מפרשים (רמב"ן) דסוגיא זו שאלות בעלמא נינהו מדאורייתא מנא לן, ולעולם עד אחד נאמן בכל איסורין. ואין הטעם הזה מספיק בעיני לסמוך עליו בשל תורה. ול"נ דסוגיין כולה אליבא דלישנא דאתמר בכריתות בשנים אומרים לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי

דמשום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים איתמרא וכמו שכתבתי למעלה (פז, ב ד"ה אלא), ומשום הכי שקלינן וטרינן בדאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן מנא לן ולא קמה לן. אבל לאידך לישנא דאוקימנא לה משום מגו ומתניתין דעד אחד כי שתיק אידך דחייב משום נאמנותו של עד הוא דרחמנא הימניה, בעיין איפשיטא ומינה לכל האיסורין דעד אחד נאמן בהם אפילו בדאיתחזק איסורא ואין בידו של עד לתקן כנ"ל.

ומיהו ודאי לכולי עלמא היכא דלא איתחזקא איסורא בגוף זה ממש כאשת איש, אי נמי טבל והקדש דאינהו גופייהו איתחזקי באיסור עד אחד נאמן בהם אף על גב דאיתחזק איסורא במקום זה, כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואתא עד אחד ואמר זו של שומן נאמן, דאי לא כן אין לך מתארח אצל חברו דהא איתחזק בהמה בחלב ושומן והיאך יהא נאמן. ועוד מעשים בכל יום במנקרי הבשר שסומכין על אחד לומר אלו גידי הבשר ואלו גידי איסור, ואף על גב דאיתחזק ביה איסור גיד הנשה. וכן נמי בחלב הכליות ושומן הבשר ובחלב אקשתא ואיתרא וזה פשוט. ומינה למעשים בכל יום שנמצאת במקולין טרפה או נבלה ונתערבו חתיכות של התר בשל איסור, שעד אחד נאמן לומר זו של היתר אף על גב דאיתחזק איסור במקולין ואין בידו לתקן. ועוד תדע לך דאם כן אין לך לוקח בשר מן המקולין ביום שנמצאת שם טרפה אלא בעדים.

הא דאמרינן **אי דידיה משום דבידו לאיתשולי עליה**. קשיא לן והתם נמי אין בידו לתקן דמי יימר דמזדקקי ליה בי דינא וכדאמרינן בפרק האומר (קדושין סב, א) אמר ר' יוחנן כל דבר שהוא בידו לאו כמחוסר מעשה דמי, ואקשינן עליה מדתניא בקדושין האומר לאשה הרי את מקודשת לי אחר שאתגייר לאחר שתתגיירי והא התם בידו לאיגיורי, ופרקינן כיון דאמא מר גר צריך שלשה משפט כתיב ביה מי יימר דמזדקקי ליה בי דינא. ויש לי לומר דכל שאתה בא לומר במה שלא נעשה שהוא כאלו נעשה משום שבידו לתקנו, איכא למיחש דלמא לא מזדקקי ליה דפעמים שאין נזקקין. אבל במה שאינו ידוע אם נזקקו לו כבר אם לא, כיון שרובן של בני אדם נזקקין לכך ברוב הפעמים, וזה מעיד שנזקקו לו נאמן. עוד יש לומר דלגבי הפרת נדרים לא בעינן מומחין ובשלשה הדיוטות היודעים לפתוח סגי ליה, וכיון שכן לא אמרינן מי יימר, דודאי משכח דמזדקקי ליה. והכין אמרינן בהדיא בשבת בשלהי פרק כירה (מו, ב) כנ"ל.

סוף סוף תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי. כבר כתבתי בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (כב, ב ד"ה מכדי) דהיינו כמאן דאמר תרי ותרי ספיקא דאורייתא (לעיל לא, א) דמפקי מחזקתה ולא קאי אלא באשם תלוי, אבל למאן דאמר ספיקא דרבנן הבא עליה בחטאת קאי דבחזקת נשואה קיימא והכא לרווחא דמלתא קאמר הכין, לומר דאפילו למאן דאמר ספיקא דאורייתא מכל מקום באשם תלוי קאי. וכל שכן לכשתמצא לומר כמאן דאמר ספיקא דרבנן דקשיא טפי דהא לדידיה הבא עליה בחטאת קאי.

דף פח - ב

בשנשאת לאחד מעדיה. כתב ר"ח ז"ל בכתובות (שם. מובא בתוס' הרא"ש שם) בשיש שם שלשה עדים ונשאת לאחד מהם דאכתי איכא תרי לבהדי תרי, הא בשנים ונשאת לאחד מהם הו"ל חד לגבי תרי דמאן דנסבא לא מהימן כדאמרינן במכלתין בשלהי פרק כיצד (כה, ב) מת הרגתו הרגנוהו לא ישא את אשתו.

אבל שתי נשים באיש אחד [בכת"י: ועד אחד, נ"א באיש אחד] כפלגא ופלגא דמי. פירש רש"י ז"ל בעד אחד המכחיש עד דראשון נאמן כדעולא הלכך אפילו באו שתי נשים לאחר שהתירוהו לינשא קודם שתנשא ראשון מהימן ומנסבינן לה אפומיה. אבל הרמב"ם ז"ל פירש כפלגא ופלגא כשתי עדים המכחישות זו את זו ואף על פי שהתירוהו לינשא תצא מהיתרא הראשון אבל אם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי לא תצא.

דף פט - א

כך היא גירסת הספרים רישא קנסוה רבנן. ולא גרסי אלא וכן מצאתיה בספר מוגה בישיבה. וכן נראה מדברי רש"י שכתב רישא קנסוה רבנן ולא תלינן לקולא. פירוש לפירושו לעולם משני דצריכה גט דטעמא משום שמא גירש זה ונשא זה מאי אמרת הא נתקדשה דלא חיישינן ולא צריכה גט, התם משום דלא עבדא איסורא תלינן להקל דאמרי קדושי טעות הוון, אבל נשאת דעבדא איסורא כדי לאוסרה על הראשון תלינן להחמיר דלמא אמרי גרש זה ונשא זה והלכך צריכה גט וכולי האי משום קנס כדי לברר איסורו של ראשון וכדגרסינן בירושלמי (ה"א) משני צריכה גט כדי לברר איסורו של ראשון. ומיהו היכא דליכא למיחש לשמא יאמרו גירש זה ונשא זה, כגון אש אח ואחות אשה כדלקמן לא צריכה גט. אבל בהלכות רבינו אלפסי ז"ל גריס אלא רישא קנסוה רבנן, ומשמע לפי גירסא זו דכל עיקר לא הצריכוה גט משני אלא משום קנס בלבד וכדי לברר איסורו של ראשון, ולא משום דאיכא למיחש כלל לשמא יאמרו גרש זה ונשא זה, דכולי עלמא תלו טפי בנשואי טעות ולא בהתר א"א בלא גט.

ולא פירות ולא בלאות. פירוש אינה מוציאה ממנו פירות שאכל. והכין איתא בגמרא דבני מערבא (ה"א) וכן פירש כאן רש"י ז"ל (עט, ב ד"ה ולא פירות) אף על פי שלא פירש כן בפרק הזורק בגיטין (בד"ה תנאי כתובה). ותמיהא לי בפירות שאכל דלא מפקא מאי תנאי כתובה איכא וכי מי איכא דמפקא להו בתנאי כתובתה. ושמא נאמר דמשום שהוא חייב לפדותה מתנאי כתובה תחת פירות, ועכשיו עשו אותה כאלו אינה אשתו ואלו נשבת אינו פודה, היה בדין דתיפוק מיניה פירות שאכל, אלא דמימר אמר לה אנא כדין אכלי, והאי דלא פריקנא משום דכתובה אין לך ותנאי כתובה נמי אין לך. ושמא לזה נתכוון רש"י ז"ל שפירש בגיטין פרק הזורק ולא פירות לא דין פירות, כלומר אם נשבת אינו פודה לפי שעיקר מה שאינה מוציאה ממנו פירות שאכל היינו משום שאין לה דין פירות כנ"ל.

אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה במזיד לא עשה ולא כלום. קשיא לן דהכא משמע דשוגג הויא תרומה טפי מבמזיד וכל שהוא שוגג גמור הויא תרומה טפי כדאיתא בסמוך דהכא דחשבינן ליה שוגג גמור תרומתו תרומה ואינו צריך לחזור ולתרום. ובתורם קישות ונמצאת מרה מפני שהיא קצת קרוב למזיד צריך לחזור ולתרום. ואלו בתוספתא דבתרומות משמע בהפך דגרסינן התם (פ"ד ה"א) היה בלבו לתרום מיין על יין ומה שבידו חומץ אין תרומתו תרומה

מה שבידו יין היין תורם ויחזור ויתרום את החומץ. פירוש כשהיו לפניו שלש חביות והיה סבור שהן של יין והפריש אחת מהם ואמר הרי היא תרומה על שתיים אלו ואחר כך נמצאת שהיא של חומץ אין תרומתו תרומה כלל, לפי שדעתו להפריש יין על יין והרי הוא חומץ וטעות הוא בידו לפיכך אינה תרומה כלל. היתה אותה שבידו יין ואחת מן השתיים של חולין חומץ, היין תרום ויחזור ויתרום את החומץ לפי שתרומתו בטעות לגבי חבית של חומץ נמצא החבית המפרשת תרומה לפי חשבון של חבית יין של חולין. היה בלבו לתרום חומץ על חומץ כלומר שהיה סבור ששלתן של חומץ ונמצאת אחת מהן של יין, אם אותה שעלתה בידו שקרא עליה שם תרומה היא של חומץ החומץ תרום ויחזור ויתרום מן היין על היין. אלמא בטעות אין תרומתו תרומה כלל אפילו לדברי חכמים דס"ל כר' אלעא שהתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה במתכוין. ומצאתי בשם רבותינו בעלי התוס' ז"ל (ר"י בתוס' ד"ה קישות) דהכא שתרם מן הטמא על הטהור ואי נמי בקישות ונמצאת מרה לא חשבינן לה בטעות כיון שכיון להפריש אותו פרי עצמו שהוא מפריש, אבל יין ונמצא חומץ שתי שמות הן וחלופיהן טעות. ואם תאמר אם כן במזיד אמאי אינו תרומה וביין וחומץ הויה תרומה. יש לומר שכיון שאינה ראויה לאכילה כלל אין תרומתו תרומה לרב חסדא כדאית ליה ולרב נתן כדאית ליה. וקישות מרה נמי אינו ראויה לאכילה. ומפני שפשע ולא טעמו חשבינן ליה כעין מזיד וצריך לחזור ולתרום. אבל חומץ משובח הוא כיון בעתו ושעתו כדאמרין התם (ב"ב פד, ב) איכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא, והא דתנן במסכת תרומות פרק התורם חבית של יין ונמצא של חומץ (פ"ג מ"א) אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אין תרומתו תרומה, אפילו לדברי חכמים היא וכשנודע אחר כך שהיתה של חומץ לגמרי בשעה שתרמה ומשום טעות נגעו בה כמו שכתבנו. דאלו היה יודע שהיתה של חומץ לא היה עושה תרומה ואם משתרמה החמיצה הרי זו תרומה, ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום את הראשון (ועיין רשב"א נדה ב, ב ד"ה הא דתנן וב"ב שם ד"ה עד).

שוגג אמזיד קא רמית שוגג לא עבד איסורא. פירוש וכיון דנתכוון להפריש מן הטמא והזיד בכך חשדינן ליה דאי אמרת הויה תרומה פשע ולא מפריש, אבל התם דלא נתכוון לכך לא חשדינן ליה ואפילו אמרת ליה תרומה ויחזור ויתרום ציית ולא פשע. ותמיהא לי ודקארי לה מאי קארי לה, והא נמצאת מרה שוגג ודאי הוא ומאי קא רמי להו אמזיד. ויש לומר דמקשה סבר כמזיד גמור חשבינן ליה דכיון דדרכן של קשואין להיות מרים והוה ליה למיטעמיה ולא טעמיה גלי אדעתיה דאם נמצאת

מרה אינו חושש וניחא ליה. ואהדר ליה רב חסדא דלא מזיד הוא אלא שוגג, ומשום הכי אקשינן תו ורמי שוגג אשוגג, כלומר אי שוגג חשבת ליה אמי חוזר ותורם, ופריק אנא נמי לאו שוגג גמור חשיבנא ליה אלא שוגג קרוב למזיד.

ורמי מזיד אמזיד הכא קתני במזיד לא עשה ולא כלום והתם תנן משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום. ופריק בתרי מאני ציית בחד מאנא לא ציית. משמע מהכא דרב נתן בר' הושעיא סבר דאפילו בחד מאנא ציית, ואנן קיימא לן כרב נתן בר' הושעיא דסוגיין כותיה אזלא. ועוד דאקשי רבא עליה דרב חסדא (להלן עמוד ב) דאין בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה וקיימא לן כרבא. וכן פסק המרבי"ם ז"ל (הלכות תרומות פ"ה ה"ח) כרב נתן בר' הושעיא. וקשיא לי דהא ודאי בעלמא הכי משמע דבחד מאנא לא ציית דתנן (חלה פ"ב מ"ה) המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן. ואקשינן עלה בקדושין פרק האיש מקדש (מו, ב) גבי התקדשי לי בתמרה זו לשמואל דאמר המקדש את אחותו מעות מתנה הכא נמי אמאי גזל ביד כהן נימא אדם יודע שאין מפרישין חלה מקמח וגמר ונתן לשם מתנה. ופרקינן שאני התם דנפיק מיניה חורבה דזמנין דאית ליה לכה פחות מחמשת רבעים קמח והאי ליש לה בהדי הדדי וסבר נתקנה עסתו וקאתי למיכלה בטבלה, ותהוי תרומה ויחזור ויתרום מי לא תנן מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ממקום אחר, ופרקינן בתרי מאני ציית בחד מאנא לא ציית. ואף על גב דאיכא דאמרי דכהן ציית, מכל מקום בישראל אסיקנא התם דבתרי מאני ציית בחד מאנא לא ציית. ואי אפשר לומר דסוגיא דהתם אליבא דרב חסדא היא מדאקשינן התם ובחדא מאנא לא ציית והא תנן התורם קישות ונמצאת מרה תרומה ויחזור ויתרום, ופרקינן שאני התם דמדאורייתא תרומה מעליא היא, כלומר ואפילו לא ציית לא איכפת לן שכבר נתקן. ואלו לרב חסדא הא פריקנא הכא דלא דמי דהכא שוגג ומיצת ציית. ועוד דמכל מקום מתניתין דחלה היכי מתרץ לה רב נתן אמאי גזל ביד כהן, תהא תרומה ולא יאכל עד שיוציא עליה חלה ממקום אחר. ויש לומר דלכולי עלמא בחד מאנא לא ציית, אלא דרב חסדא סבר כיון דלא ציית אף על גב דמדאורייתא תרומתו תרומה התנו בית דין לעקור דבר מן התורה כי היכי דלא ליפשע ולא תרים. ורב נתן סבר כיון דאפילו כי פשע ולא הדר ותרום תרומתו תרומה דבר תורה לא חיישינן לה, ומוטב שיפשע ולא יתרום משנוציא תרומה לחולין. אבל במפריש חלתו קמח כיון דבחד מאנא לא ציית וכי מפקינן האי קמח לחולין כדין עבדינן, דהא דבר תורה אין חלתו חלה, בכי האי ודאי חיישינן לדלמא

דף פט - ב

הכא נמי כיון דלא ירתי לא קריא ולא ענו לה. מהכא משמע שפיר כל שקורא ואחרים עונין אותו דאמרינן גבי מת מצוה כל שהחולה עצמו קורא לחברו [בכת"י: לקברו, נ"א לחברו] ואין יורשים שעונים אותו קאמר. ולפיכך כל שאין לו קרובים ראויין ליורשו כהן מטמא לו ומשום כך הוא קובר אשתו קטנה. ובירושלמי מסי' נזיר (פ"ז ה"א) לא משמע הכין אלא כל שהכהן קורא לאחרים לקבור את המת ואין עונין אותו, הא יש מי שמטפל בו אסור ליטמא בו. והכי נמי מסתברא שאין הכהן מטמא למת מצוה אלא משום כבוד הבריות, וכיון שאפשר על ידי אחרים למה יטמא לו. ויש לומר דהכי קאמר אם אתה אומר שלא יטמא לה בעלה, היא עצמה קוראה לקוברת ואין עונה אותה, שהבעל אינו קורא ולא קובר, קרובים אינן עונין אותה ולא משגיחין עליה שיירש אחר והם קוברים. ואף אם הבעל קורא אין עונין אותו הקרובים דיאמרו הוא יורש ואנן קוברין. וכל שכן אחרים שאין נזקקין לה כיון שיש לה קרובים ויורשים, לפיכך עשאוה כמת מצוה והטילוה על הבעל, וכיון שהיא מוטלת עליו גנאי הדבר לקוברת על ידי אחרים, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה זה. ואי גרסינן קרי ולא ענו ליה ניחא דמצינן לפרושי קרי בעל וליכא דמשגח ביה לומר שאין אחרים נזקקין לה, וכיון שכן הטילו חכמים עליו ואפילו כשהוא מוצא אחרים כדי שתהא קבורתה מזומנת לה. ולפיכך התירה תורה טומאת הקרובים הרמב"ן נר"ו. ואינו מחוור בעיני כל הצורך, שא"כ למה אסרה תורה אחותו בעולה. וכבר כתבתי אני למעלה דלא אמרי כן אלא באשתו קטנה לפי שאינו יורשה דבר תורה ומשום הכי קרי ולא ענו לה ואף הוא קרי ולא ענו ליה לקברה, וכיון שאינו צריך לקבור אלא משום דליכא דמיטפל בה הרי זו כמת מצוה שטומאה דחוייה ומותרת אצלו ואינו זקוק לשכור אחרים לקבור, אלא הרי הוא ככהן אצל מת מצוה כשאין אחרים רוצין לקבור אלא בשכר, שאין אתה מחייב את הכהן לשכור ושלא יטמא, אלא מטמא הוא ואין צריך לשכור, מה שאין כן באחותו בעולה או באשתו פסולה שהן

מוטלין עליהן לקבור בממונן וכיון שכן שוכר וקובר ואינו מטמא כנ"ל.

דף צ - א

הא דאמרינן אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין שלם חולין טמאין תשלומיו תשלומין. יש מי שפירש אף על פי שלא שלם אלא מדה כנגד מדה, דבתר שעת תשלומין אזלינן וההיא שעתא דמי חולין טמאין כדמי תרומה טהורה. ואיכא מאן דמפרש דלאו מדה במדה קאמר אלא לפי דמים, שאם אכל ממנו תרומה טהורה שוה מנה ושלם לו חולין טמאין שוה מנה להסקה תשלומיו תשלומין, הא פחות מכאן לא. ובגטין בפרק הניזקין גבי המטמא והמדמע (נד, א ד"ה שלם) כתבתיה בארוכה בס"ד. (ועיין תו"י כאן ותוס' גיטין שם ד"ה אכל).

הגר"ח ז"ל וכן היא בספרים וכיון דבשר לא מתאכיל כפרה היכי הו"א להו לבעלים והא כתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ומשמע מינה דכל שאין הכהנים אוכלין אין הבעלים מתכפרים. והקשה הרמב"ן נר"ו והלא הבשר שנטמא אינו נאכל לעולם שאין הציץ מרצה על האוכלין להאכיל בטומאת בשר, ואף על פי כן הבעלים מתכפרין בדם וכ"ש לדברי ר' אליעזר שאמר שאף על פי שאין בשר אלא שנשרף יש דם שזורק את הדם והורצה כדאיתא בפסחים (עז, א) ובמנחות (כו, ב) ע"כ. ואפשר לי לומר דכל שלא נטמא בשר ואפשר לאכלה, אם לא נאכל הבשר אף בעלים לא נתכפרו דגזירת הכתוב היא דכל שאפשר לבשר ליאכל שלא יתכפרו בעלים אלא אם כן נאכל הבשר. אבל כי נטמא הבשר ואי אפשר ליאכול דבר תורה, בכי הא נתכפרו בעלים. שלא אמרה תורה שיאכל בשר לאחר שנטמא אלא הרי זה כפר אף על פי שלא נאכל הבשר לפי שהציץ מרצה. ויש לנו כיוצא בזה בהקטרת אימורין דכי איתנהו מעכבי בשר מאכילה וכי ליתנהו כגון שנטמאו או שנאבדו לא מעכבים כדאיתא בפרשת תמיד נשחט (פסחים נט, ב) ולקמן נמי מייתי לה בפרק מצות חליצה גמ' חלצה ורקקה (להלן קד, ב) ומדברי רש"י ז"ל נראה שאינו גורס כן אלא הכי גורס והא כתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שכהנים אוכלים והבעלים

מתכפרים, כלומר מצות עשה הוא לאכול הבשר שהבעלים מתכפרים בכך וכדאמרינן בפרק החולץ (מ, א) רצה אכלה רצה אינו אוכלה, והא כתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, אלמא מהאי קרא נפקא. ומפרקינן שב ואל תעשה, כלומר אכילת בשר, עשה הוא ואמור רבנן שב ואל תאכל.

הכל לפי השעה שמע לו. איכא למידק אדרבה איפכא קשיא דמשמע לפי השעה שמע לו אבל לתקן לדורות לא אלמא בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה. ויש לומר דכל תקנות חכמים לפי צורך השעה הם משום גדר דבר, וקא סלקא דעתך דלא אמרו לפי השעה אלא להוציא נביא שאמר חזר בו הקדוש ברוך הוא ממצוה פלונית ומבטלה לעולם, שאין שומעין לו.

דף צ - ב

ונגמר מינה מגדר מלתא שאני. יש מי שפירש (עיין רמב"ן) אלא מיגד מלתא שאני והוא הדין לבית דין דגמרינן מינה. ואינה מחוור דאם כן הוה ליה למימר אלא מיגדר מלתא שאני. ועוד מאי שאני הכין הוה ליה למימר אלא מיגדר מלתא שפיר דמי או כיוצא בלשון זה. ורבינו חננאל ורש"י ז"ל לא פירשו כן אלא התם דוקא משום מיגדר מלתא לעשות סייג ותקנה כי התם שהשיבן על ידי כך מעבודה זרה. וכן לקמן מפני שהיו פרוצין בעריות או שהיו מזלזלין בשביתת בשבת אבל בעלמא לא.

ולא זה וזה מטמאין לה. מאי טעמא כלומר שאין לומר כאן משום קנס כשאר דהכא מאי איכפת ליה.

מציאה מאי טעמא תקינו ליה רבנן משום איבה הכי תהוי ליה איבה. ואף על גב דאלמנה לכהן גדול זכאי במציאתה כדאיתא בתוספתא פ"ב דמכילתין (ה"ג) התם הוא דכיון שהיא כאשתו לכל דבר ונוטלת כתובה לא חלקו חכמים בין כתובה לתנאי כתובה, ומזונות בלבד הוא דאין לה מחיים דבעל כדאיתא בפרק יש מותרות (פה, א) משום דאין מחזיקין ידי עוברי עבירה, אבל שאר תנאי כתובה אית לה והכא אצטריכא להאי

טעמא דאיבה משום דהוה סלקא דעתך דלדידה דעבדא איסורא קנסינן אבל מדידה לדידיה לא קנסינן כדי שלא תהא חוטאה ונשכרת, קא משמע לן משום דתהוי לה איבה קנסינן נמי מדידה לדידיה. עוד יש לי לפרש דבמציאה דינא קתני כדרך שאמרו במעשה ידיה והכי קאמר, מאי טעמא אמור רבנן מציאת אשה לבעלה דהא מדינא שלה היא, אלא תקנו שתהא שלו משום איבה אבל הכא לא איכפת לה אם תהא ליה איבה דבעמוד והוצא קאי כטעמא דאמרינן במעשה ידיה, דכל שאינה ניזונת אין מעשה ידיה של בעל דלא מפקינן מינה לדידיה לא מעשה ידיה ולא מציאתה כי היכי דלא מפקינן מיניה לדידה.

כדי שלא תתגנה. פירש רש"י ז"ל כגון בנדרי ענוי נפש אם ארחץ אם אתקשט. קשיא לי תינח נדרי ענוי נפש, דברים שבינו לבינה מאי איכא למימר. ועוד דהא טעמא לאו משום שלא תתגנה היא אלא דאורייתא וכדר' פנחס אמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. על כן נראה לפרש דהכי קאמר הא דאמר ר' פנחס שהנודרת על דעת בעלה היא נודרת איהי מכוונת על דעת בעלה שלא תתגנה עליו, והכא כיון דלמיפק קיימא אינה נודרת על דעתו. ודברים שבינו לבינה נמי כיון דלמיפק קיימא שוב לא משתעבדא ליה, ואי משום שלא תתגנה על בעלה כשהיא נודרת בדברים שבינו לבינה לא איכפת לה דתתגנה ותתגנה.

דף צא - א

בת כהן מן התרומה בתרומה דרבנן. כלומר דאלו בתרומה דאורייתא פשיטא, דאף על גב דכל באונס לאו זונה היא כדאמר רבא בפרק הבא על יבמתו (לעיל נו, ב) מכל מקום נבעלה לפסול היא ומפסלא בין לכהונה בין לתרומה כדאיתא בפרק אלמנה לכהן גדול. ורש"י ז"ל לא פירש כן במשנתינו.

הא דאמרינן **ביאה דעיקר איסורה היא לא קניס וכל שכן מציאה ומעשה ידיה דממונא הוא דלא קניס.** פי' וה"ה דמודו נמי בהפרת נדרים. ומסתבר לי דהאי לישנא לאו דוקא, חדא דהא איכא הפרת נדרים, ועוד דמאי שייך למימר במציאתה ומעשה ידיה דממונא הוא לא קנסינן דאטו

מאן דאמר דאינו זכאי במציאתה ומעשה ידיה משום קנס ממון הוא, וכי איהו מאי עבד דקנסינן ליה ובמעשה ידיה דינא תנן משום דכיון דלית לה מזוני אף היא אינה נותנת מעשה ידיה. ומציאתה נמי לאו קנס ממון הוא, אלא כי היכי דתהוי ליה איבה ותיפוק אלא משום דעיקרא דמלתא ממונא הוא לגבי ביאה קרינן ליה ממונא אף על גב דעיקר תקנתא לאו משום קנסא דממונא הוא.

דף צא - ב

כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות כו' תצא מזה וזה וכל הדרכים האלו בה. פירש רש"י ז"ל (להלן צד, א ד"ה אלא בגיטין פ, א ד"ה וכל) דר' עקיבא היא דאמר יש ממזר מיבמה, והכין נמי תנינן לה בתוספתא דגיטין פ"ו (ה"ח) כל עריות שאמרו צרותיה מותרות וכו' תצא הוא ושלשה עשרה דבר בה דברי ר' מאיר שאמר משום ר' עקיבא וחכמים אומרים אין ממזרין מיבמה וכדאיתא נמי בירושלמי (בפרקין ה"ד) אבל בתוסי' (עיין להלן צב, א ד"ה אבל) הקשו מדדייקינן עלה בגטין פרק הזורק (פ, ב) נשאו אין זנו לא לימא תהוי תיובתיה דרב המנונא דאמר יבמה שזנתה אסורה ליבם כו', ואם איתא דר' עקיבא היא היאך אפשר לומר כן, הוא אמרינן בסוטה בפרק היה מביא את מנחתה (יח, ב) אמרו במערבא לית הלכתא כרב המנונא אלא הא קתני שומרת יבם וכנוסה, ופרקינן אמרי הא מני ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ומשוי לה כערוה ואיכא למימר דתרי תנאי נינהו אליבא דר' עקיבא וכדאמרינן לקמן (צב, א) וחכמים אומרים אין ממזר מיבמה, ואוקימנא כאידך תנא דר' עקיבא דאמר מחייבי לאוין דלאו דשאר לא הוה ממזר, והלכך האי תנא דקתני נשאו אין אבל זנו לא, אתיא כאידך תנא דר' עקיבא דאמר מחייבי לאוין דלאו דשאר לא הוי ממזר, אבל בנשאו הוא דהוי ממזר משום דמחלפא באשת איש דעלמא. ותנא דסוטה כתנא דר' עקיבא דלא בעי חייבי לאוין דשאר, אלא אפילו מיבמה הוי ממזר, ואי נמי תנא דסוטה דתני שלא שטיתי שומרת יבם אפילו לרבנן אתיא, ולית ליה כתנא דתני התם כל שאלו זנתה מותרת אינו מתנה עמה, ולעולם לרבנן אין ממזר מיבמה כלל ואפילו ממזר מדבריהם דמדקאמר אין

ממזר משמע דאינו ממזר כלל, דאלו הוי ממזר מדבריהם לא הוה תני אינו ממזר, דאדרבה לממזר מדבריהם קרי ממזר לפי שהוא אסור בכשרה כדאיתא לעיל. אבל בשום דוכתא לא קרי אינו ממזר לממזר מדבריהם וזה שלא כדעת מקצת מרבתינו בעלי התוס' ז"ל (להלן צב, ב ד"ה אבל ועיין רמב"ן ד"ה והא דתנן).

דף צב - א

דאלו הורו ב"ד בחלב ודם להיתרא והדר חזו טעמא לאיסורא וכו'. מדברי רבינו שלמה ז"ל נראה שהוא מפרש אף על פי שלא בררו לנו טעם ההיתר הראשון והדר חזו טעמא לאיסורא ונתברר אצלנו טעמם, משום הכי אף על גב דהדור ואמרי להתירא לא שמעינן להו, אלא אם כן בררו לנו טעם ההיתר בהוראה זו האחרונה. ואלו הכא כי אתא עד אחד ושרינן אף על פי שלא נתברר אצלנו ההיתר, שאין עד אחד נאמן אלא שהאמינוהו, והדר אתו תרי ואיתכחשו ונתברר האיסור דכל תרי מהימני וחד לגבי תרי לאו כלום הוא, ואפילו הכי כי אתא השתא אחרינא ואמר עכשיו מת מהימן, ואף על גב דלא איתברר לן טעמא דבתרא מאי קאמר, ולא אמרינן הוראה היא וכשם שטעו בסמיכתן על הראשון כך טועין בזה, אלא אמרינן לאו הוראה היא וסהדא קמא אטעיין והאי בתרא מהימן, דאם ראשון הוחזק בשקרן כל ישראל מי הוחזקו. אבל הר"ם בר יוסף (מובא ברמב"ן) פירש דאלו הורו ב"ד בדבר שהיו מוחזקין עד היום באסור כחלב ודם, והם טעו והורו להתירא משום דאשכחו ביה טעמא, והדר חזו טעמא אחרינא לאיסורא ולאוקמא אחזקת איסור קמא, כי הדר אמרי להתירא לא משגחינן בהו, דאמרינן כיון דאתחזק איסורא ואינהו נמי בתר דשרו חזו בה טעמא לאיסורא, לא עדיף האי טעמא בתרא מטעמא קמא וקיימי אחזקה קמייתא. הכא נמי אתא עד אחד ושרינא אף על פי שהיתה בחזקת איסורא אשת איש, ואתו בי תרי ואוקמוה אחזקתה ואסרנא, ואפילו הכי כי אתא עד אחד ואסהיד כקמא מצטרפין סהדא בתרא עם קמא. והיכא דנשאת לאחד מעדיה ואמרה ברי לי, לא מפקינן לה מיניה, והראשון עיקר, חדא דהא משמע מלישנא דגמרא דלא איתברר טעמייהו אלא בהוראה אמצעית, ולפי דברי הרב

ז"ל כיון דאתא סהדא בתרא ואסהיד כקמא אפילו בהוראה אחרונה נתברר אצלנו טעמם, וכיון שנתברר טעם הוראתן אחרונה להיתרא, מפני מה אין משגיחין בהן.

תניא כותיה דר' יוחנן הורוה ב"ד להנשא והלכה וקלקלה כגון אלמנה לכהן גדול כו'. ירושלמי (ה"ב) הקלקול דומה לאכילת חלב ודם כשהורו התר לאכול חלב (ודם) ואכל דם (עיינן שירי קרבן ופני"מ שם).

דף צב - ב

הא דאמר שמואל בעניותנו צריכה גט ואמרינן מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אי ללאו הוא דאתא אי דלא תפסי בה קדושי הוא דאתא. ה"ק אי ללאו בלחוד הוא דאתא אי דלא תפסי בה קדושי נמי הוא דאתא אלא ודאי לכולי עלמא יבמה לשוק בלאו קיימא כדאיתא בהדיא הכא דאמרינן (ולימא) אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והכי מוכח בכמה דוכתי. וזה שלא כדברי רש"י (לעיל נה, ב ד"ה אי) וכבר הארכתני בה בפרק הבא ע"י בתחלתו ובסוף פרק האומר בקדושין (סח, א) בס"ד.

אתגורי איתגור אם כן מצינו חוטא נשכר. פירשו הגאונים ז"ל דלעולם אסורה למקדש ואפילו היה היבם ישראל וחלץ מדעת וכן היא בהלכות הרב ז"ל (רי"ף סי' קכ) ולא דמי לאשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ועמדה ונתקדשה דתנן (צב, א) מותרת לחזור לו והוא הדין למקדש. דהתם בשוגג וקרוב הדבר לאונסין, ולפיכך לא קנסינן ליה, אבל הכא דבמזיד וחוטא הוא אסור ביה לעולם כדי שלא יהא חוטא נשכר.

הא דאמרינן אלא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו. פירש רש"י (ד"ה בזנות) דלית ליה דרב המנונא. משמע מדבריו דמן הנשואין מפרש לה הוא ז"ל. ואינו מחוור דהא במן הנשואין ודאי אסירא משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים, כדאיתא בסמוך ובפרק הזורק (גיטין פ, ב) אלא מחוורתא דהא דרב אשי בשקדש ולא נשא, וקא משמע לן שכופין את המקדש ליתן גט. ועוד שאף על פי שהזידה ועמדה ונתקדשה, אין קונסין אותה לאוסרה על היבם אלא כא"א ששמעה שמת

בעלה ועמדה ונתקדשה שמותרת לחזור לו. והר"א ב"ד פירש דהא קמ"ל דליבם הותרה למקדש לא הותרה לעולם ומדברי הגאונים ז"ל (כ"ה ברמב"ן).

דף צג - א

שקל עשר מפירי דביתיה עלייהו. איכא למידק והא לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. ובשם ר"ת ז"ל תירצו (עיינן תוס' ב"מ לח, א ד"ה שמא) דמשום ענג שבת שרו, וכדכתיב למען תלמד ליראה. וכמו שהתירו בעירובין (לב, א) גבי חבר שאמר לעם הארץ לך ולקוט לי תאנה מתאנתי תורם ומעשר עליו. והוינן בה והלא לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, ופרקינן ניחא ליה לחבר למיעבד איסורא זוטא דלא לעביד עם הארץ איסורא רבה. אלמא משום חשש איסורא שרי, הכי נמי משום מצוה רבה דכבוד שבת שרי. והכי נמי אמרינן בפרק המפקיד (בבא מציעא לח, א) חיישינן שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר, אלמא פעמים שחבר תורם ומעשר שלא מן המוקף לצורך מצוה (ועיינן תוס' בעמוד ב ד"ה אלא).

דף צג - ב

והכא דזמנין דרחמא ליה. פירש ליבם לפי שיש קצת יבמות אוהבות את היבמין דגייסי בהו, ויש קצתן שונאות אותן, והיינו דאמרינן בלישנא בתרא דזמנין דסניא ליה.

איכא דאמרי הא לא תיבעי לך דאיהי נמי מהימנא וכו'. איכא למידק דהא משמע דהאי בעיא במקום בנים היא, כלומר שמתו בנה ובעלה, מדפשטיה רב ששת ממתניתין דאמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעלך.

וכיון שכן מאי קאמר איהי נמי מהימנא, והא תנן בפרק האשה שלום (ק"ח, ב) האשה שאמרה מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת. ותירץ הראב"ד ז"ל דהכי קאמר כיון דאיהי מהימנא במת בעלי תתייבם ולא חיישינן לרחומי, עד אחד מהימן אפילו במקום בניס. והרמב"ן הקשה עליו דלרחומי יותר מבעל לא חיישינן. ועוד דחיישא לקלוקלא דשלשה עשרה דבר שבה ומשום הכי תנן תתייבם, אבל מכי ידעה דמית ליה בעל לא איכפת לה אי מת בנה אחרון משום דרחמא ליה ליבם וליכא עלה נמי קלוקול כולי היא. והלכך לכשתמצא לומר דעד אחד דהימנוהו משום דדייקא ומינסבא הוא, הכא לא מהימן, דזימנין דלא דייקא. אלא איכא למימר דהא דבעו מיניה מרב ששת לא במקום בניס הוא, אלא במת הבעל בלחוד ולהתירה ליבם. והא דפשיט ליה ממתניתין דאמרו לה מת בנד ואחר כך מת בעליך, מכל שכן קא פשיט, דאפילו במקום בניס מהימן. ואי קשיא אם כן כי אמרינן אלא כי קא מיבעיא ליה למישרא יבמה בעלמא, לימא כי קא מיבעיא לי בבן ובעל. יש לומר רבותא קא מיבעיא אי מהימן אפילו למישרא יבמה דליכא אלא איסור לאו ומלתא דעבידא לאגלויי.

דף צד - א

אמר להו רב ששת תניתוה אמרו לה מת בעלך ואחר כך מת בניך וכו'. איכא למידק דהא נמי איהי מהימנא דתנן לקמן בהאשה שלום (שם) מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת. ויש לומר דהתם בדלא יתברר לן דמית ליה בן, ואי בעיא אמרה מת בעלי ותשתוק. דהשתא שרינן ליה לשוק משום דבן בחזקת קיים לעולם עד שיתברר לנו שמת, ואפילו זקן ואפילו חולה כדאיתא בפרק השולח בגטין (כח, א) נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואפילו הניחו זקן. וכיון שכן בשאמרה נמי מת הבעל תחלה ואחר כך מת הבן נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ומעמידין אותה בחזקת התר לשוק. אבל אלו באו עדים שמת הבן, או שאמרו שמתו שניהם, אינה נאמנת לומר שמת הבעל תחלה, והלכך כשבא עד אחד ואמר מתו שניהם ומת הבעל ואחר כך מת הבן, אי סלקא דעתך משום דדייקא ומנסבא הוא, הכא לא מהימן, משום דכיון שהחזיקה מיתתן אצלנו איכא למיחש

דלא סניא ליה ליבם וסמכה אעד ולא דייקא אם מת הבעל או הבן ראשונה.

ודחינן למתניתין ואוקימנא בעדי הזמה. ומעתה סיפא נמי דקתני מת בנד ואחר כך מת בעליך בעדי הזמה היא, דאי לאו הכי מינה נמי איכא למידק משום דלא משקר הוא, מדסמכינן עליה במת הבן ואחר כך מת הבעל במאי דאיהי לא מהימנא, אלא ודאי אף היא מתוקמא בעדי הזמה. והא דלא דייק לה רב ששת מינה, משום דרישא עדיפא ליה דמוכח ממש דלא חיישינן למיסנא דידה הרמב"ן נר"ו.

ולטעמיד סיפא דקתני אין האיש נאמן לומר מת אחי שאיבם את אשתו. איכא למידק אמאי לא פרכיה מסיפא דרישא עצמה, דקתני ולא מתה אחותי שאכנס לביתה. ויש לומר דאי מסיפא דרישא הוה אמינא דמשום רישא נקט לה והוא הדין לעד אחד, אלא סיפא דסיפא ודאי קשיא, דאי אמרת דמשום רישא דידה נקט לה, רישא עצמה למאי אצטריך, דאי לאשמועינן דאיהו לא מהימן לומר מת אחי שאיבם את אשתו, הא עד אחד מהימן, הא נמי פשיטא דכיון דתנן האשה שאמרה מת בעלי תתיבם כל שכן עד אחד.

ולענין פסק הלכה כתב הרב אלפסי ז"ל והגאונים ז"ל פסקו כרב ששת ורבי דנאמן. והרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ב ה"ה) כתב דנאמן אפילו לומר ניתן לו בן במדינת הים, וכן כתב הרב בעל המאור ז"ל. והראב"ד חלוק בדבר זה והביא ראיה דאפילו בעל עצמו אינו נאמן לומר יש לו בנים במוחזק באחין ואינו מוחזק בבנים וכמו שכתוב בהשגות. ול"נ כדברי הר"ם ז"ל והרב בעל המאור ואין ראיה מבעל, דשאני עד דאף היא דייקא ומנסבא, מה שאין כן בבעל דסמכא עליה לגמרי ואף על גב דלא דייקא מנסבא. ועוד יש לי ראיות אחרות כתבתיה בתשובות שאלות (ח"א סי' אלף רנ"ב ועיין תשב"ץ ח"א סי' פ"ב).

הגר"ח ז"ל וכן היא בנוסחאות הגאונים ז"ל **לרבי עקיבא אצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר ר' עקיבא אין קדושין תופסין בחייבי לאוין חיישא לקלקולא דזרעה ודייקא ומנסבה קא משמע לן אקלקולא דידה חיישא אקלקולא דזרעה לא חיישא.** ורש"י ז"ל (ד"ה אלא) הקשה על גירסא זו דלר' עקיבא אף היא עצמה מיקלקלא בכולהו שלשה עשר דבר, כדתנן בגיטין (פ, א) ולעיל (צא, ב) נמי בשמעתין גבי מאי הוה לה למיעבד מייתנין לה בתיובתא הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת כו' תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואוקימנא כר' עקיבא (עיין לעיל צב, א

ורש"י גיטין פ, א ד"ה כל) ותירץ הרמב"ן נר"ו (ד"ה אלא) דאין זה קלקול בעיניה, דאי משום שיוצא מיבם, אדרבה בהכי ניחא לה משום דסניא ליה, וקלקולא דזרעה בלחוד הוא דאיכא ולא חיישא. ואי משום שיוצאה מבעל זה שתנשא לו עכשיו, זה אינו קלקול שעכשיו נמי אין לה בעל, וכל שכן במתה אחותו דאינה מפסדת משלה כלום.

דף צד - ב

ואף על גב דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים. יש לפרש דפירושא בעלמא הוא דקא מפרש לה למתניתין, משום דלקמן (צה, ב) מוקי לה הכי משום דר' יוסי ולא דצריכי להכי משום אתקפתא דאיתקיף לימא מתניתין דלא כר"ע, דכשתמצא לומר דמתניתין בדאזלא אשתו לחודה, הוא הדין דאתיא מתניתין דלא כר"ע, ודאמרינן נמי לימא מתניתין דלא כר"ע מלתא באפי נפשא היא. ויש לפרש דכולה חדא מלתא היא ואלומיה אלמיה לקושייה וה"ק, לימא מתניתין דלא כר' עקיבא, דאי ר' עקיבא כשהלכה אשתו לבד למדינת הים, הא ודאי מתניתין דלא כר' עקיבא. ואפילו ת"ל דר' עקיבא דוקא בשהלכה אשתו וגיסו קאמר וכדי לברר איסורו של ראשון, אבל באחות אשה בלבד ליכא קנסא במידי ולא צריכה גט, אפילו הכי מתניתין דלא כותיה, דמתניתין נמי בדאזיל אשתו וגיסו היא מדר' יוסי הרמב"ן נר"ו.

אלא בנשואין מי איכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין. יש לפרש משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולא דעת קדושין הראשונים הוא בועל וכן פירש רש"י ז"ל. ולפי פירוש זה רב לטעמיה דאמר בפרק המדיר (כתובות עב, ב עג, א) קדשה על תנאי וכנסה סתם צריכה הימנה גט דעל דעת קדושין הוא בועל עכשיו ולא על דעת קדושין הראשונים. ודלא כרב יהודה אמר שמואל משמיה דר' ישמעאל שאמר שאפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה (שם עד, א) ומשום דלית הלכתא כר' ישמעאל קאמרינן הכי להדיא מי איכא למימר תנאה הוה ליה. אי נמי יש לפרש דמשום דלא שכיחא קאמרינן, והכי קאמר, מי איכא למימר דחיישי אינשי ואמרי תנאה הוה ליה בנשואין, הא ודאי כיון דלא שכיחא לא

חיישינן. ותדע לך דהא שמואל דאית ליה (שם) אפילו בנשואין על דעת קדושין הראשונים הוא בועל, סברינן למימר לקמן (צה, ב) דלא חייש לשמא יאמרו תנאה הוה ליה אפילו בקדושין, גבי הא דאתמר יבמה רב אמר הרי היא כאשת איש ושמואל אמר אינה כאשת איש, ומשום האי טעמא דאמרן דמלתא דלא שכיחא היא (עיין תוס' ד"ה אלא).

דף צה - א

אי לאו דאמר שמואל אין הלכה כר' יהודה אסרתיה לך איסורא דלעולם. ואי קשיא לך תתסר משום נטען, לא היא, דנטען אפילו כנס אין מוציאין אותה מידו כל שכן זו שכנוסה היתה מתחלה.

דף צה - ב

ואמר ליה ר' יוסי כי היכי דאשתו לא אסירא אשת גיסו נמי לא אסירא. כלומר, והוי טעמא דר' יוסי באשה שהלך בעלה למדינת הים דאסורה על בעלה, משום גזרה שמא יאמרו גרש זה ונשא זה ונמצא זה מחזיר גרושתו משנשאת. אבל באחות אשה אי אפשר לומר כן, דמשום גרש זה ונשא זה ליכא, דהא אחות אשתו היא, מאי אמרת ניחוש לתרתי שמא יאמרו תנאי היה בנשואי זה וגירש גיסו את אשתו ונשאה הוא, לא היא, לפי שאין תנאי בנשואין ולא חיישינן לה. הלכך תרוייהו שריין דמימר אמרי סהדי אטעייה ליה כני"ל.

תנא קמא סבר לא שנא על פי בית דין. כלומר בעד אחד, ולא שנא שלא על פי בית דין אלא בעדים אשת גיסו אסורה דלא אמרינן מאי הוה ליה למיעבד אשתו שריא. ויש מי שפירש (עיין רמב"ן ד"ה לא שנא בא"ד ואיכא למימר) דאשת גיסו דאסורה עליו צריכה גט משום דמיחלפא

באשה שהלך בעלה למדינת הים ואי נמי משום שמא יבא גיסו קודם לאשתו ואמרו גרש זה ונשא זה, ואפילו הכי אין אוסרין אשתו עליו, שכל הרואה אשתו שהיא קיימת אין לחוש לכלום אף על פי שאחותה מגורשת בגט מבעלה של זו. וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפירושי המשנה (מ"ה) שאשת גיסו צריכה גט. ולדידי קשיא לי דהא ודאי משמע דכל שאשת גיסו יוצאה ממנו בגט, ממילא הויה לה אשתו אחות גרושתו ואסירא, כדאיתא לעיל (צד, ב) דאמרינן לימא מתניתין וכו' דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא ליה דהויה לה אחות גרושתו, ואם איתא מאי קושיא, לימא אפילו תימא ר' עקיבא ואפילו הכי אשתו שריא מהאי טעמא דאמרן ומאי דוחקיהו דרב גידל ורב חייא בר יוסף אמר רב דאוקמה לדר"ע בקדושין דוקא ולא בנשואין. אלא ודאי משמע דאשת גיסו דאסירא לא מצרכינן לה גיטא, כדי שלא תאסר אשתו עליו, דהא ודאי אשה שהלך בעלה למדינת הים עיקרא דמלתא לא מצרכינן לה גיטא אלא כדי לברר איסורו של ראשון, ולא משום דחיישינן בעיקר תקנתא לשמא יאמרו גירש זה ונשא זה, דהא בנתקדשה בלבד לא חיישינן לה, אלא דבנשאת דעבדא איסורא אזלינן לחומרא וחיישינן. והיכא דאפשר מצרכינן לה גיטא, היכא דלא אפשר כי הכא דלא תהא אשתו אסורא עליו מיסר אסרינן לה גיטא לא מצרכינן לה. מאי אמרת אתי לאיחלופי באשה שהלך בעלה למדינת הים, לא אלים האי חששא למיסר עליה איתתא על בעלה. אי נמי דאשה שהלכה למדינת הים לא שכיחא ולא גזרינן בה. וכל שכן שנחוש לאשה שהלכה למדינת הים היא וגיסו ואתי גיסו קודם לאשתו דלא שכיחא כולי היא, לא חיישינן ולא גזרינן בה. וכענין שאמרו בירושלמי (ה"ו) דגרסינן התם כתיב ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה, ואומר אף הכא תחת אישך פרט לאונסין, אמר רב מתניא גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי דרך האיש לצאת למדינת הים ואין דרך של אשה לצאת למדינת הים. וכן נראה מדברי ר"ח ורב אלפסי ז"ל דאשת גיסו לא צריכה גט.

ומיהו לר' יוסי אשת גיסו צריכה גט דכיון דאשתו נמי אסירא, אשת גיסו מצרכינן לה גיטה כדי לברר איסורו של ראשון. וטעמא דר' יוסי דפסיל אשתו עליה משום דכיון דאשת גיסו אסירא אגיסו, צריכה גט משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים, וזמינן דקדים ואתי גיסו בלא אשתו, והויה לה כאשה שהלך בעלה דאזלינן לחומרא, וחיישינן לשמא יאמרו מתה אשתו של זה וגירש גיסו ונשא הוא ונמצא אשת איש יוצאה בלא גט. וכיון שאתה מצריך את זו גט ממילא איתסרא אשתו עליה דהויה לה אחות גרושתו ועל פי עדים דלא מיפסלא אפילו אשת גיסו

אגיסו לדעת ר' יוסי, היינו טעמא משום דסבר לה כר' שמעון דתנן במתניתין (לעיל פז, ב) נשאת שלא ברשות בית דין מותרות לחזור לו דמינס אניסא דמאי הוה לה למיעבד.

ויש מי שפירש דבאשת איש דעלמא אפילו נשאת שלא ברשות בית דין אסורה לחזור לו בין לתנא קמא בין לר' יוסי כרבנן דמתניתין, דחיישינן שמא יאמרו גרש זה ונשא זה ולא תלינן להקל. אבל הכא כיון דאיכא אשתו ליכא למימר הכי, אלא גזרה משום אשה שהלך בעלה למדינת הים. והלכך סבירא ליה לר' יוסי דבשני עדים אין מחמירין עליה לגזור בה בשביל אחרת כיון דמדינא שרייא. אבל בעד אחד דמדינא לא שרייא דאין עד אחד נאמן בכל מקום, צריכין אנו להחמיר עליה, דאי לאו חומר שהחמרת עליה בסופה לא היה עד אחד נאמן עליה בתחלתה. ואינו מחוור בעיני דהא ודאי משמע דלכולי עלמא עיקר איסורא דאשת איש שנשאת על פי עדים, אלו משום גזרה שמא יאמרו גרש זה ונשא זה, אלא משום קנסא בעלמא דקנסינן לה משום דלא דייקא שפיר. ותדע לך דהא בנתקדשה דלא עבד איסורא לא אשכחן מאן דפליג ומותרת לחזור לו, ולא חיישינן לשמא יאמרו כדאיתא בריש פרקין (פח, ב) ובכדי לא אמרינן דר' יוסי פליג עלה כיון דאיכא לפרושי לדר' יוסי שפיר דסבירא ליה כר' שמעון.

ומיהו לאוקמתא דר' יצחק נפחא הוי טעמא דר' יוסי משום גזרה שמא יאמרו. ושמא פליג אפילו בנתקדשה ומצריכה גט. ואי נמי אזיל בה לקולא משום דלא עבדא איסורא. ומכל מקום לדר' אמי למה לן לדחוקי נפשין כולא היא. ומתשובתו של רב ששת נמי אתה למד דאמר לעיל כי ניים ושכיב מר אמרה להא שמעתא הלכתא מכלל דפליגי על פי עדים מאי הוה לה למיעבד מינס אניסא, ואם איתא דמשום גזירה דשמא יאמרו היא, מאי קאמר מינס אניסא, והא אנן משום גזרה אסרינן לה. ורב פפא נמי היכי הוה סלקא דעתך למשרייה משום מאי הוה לה למיעבד. אלא ודאי מאן דאסר לאו עיקרא משום גזרה היא אלא משום קנס, וכדי לברר איסורו של ראשון מצרכינן לה גיטא. וכיון שכן לא שנא אשת איש שהלך בעלה לבדו, לא שנא שהלכה אשתו וגיסו, כולהו לרבנן דמתניתין קנסינן לה דהאי נמי הוה ליה למידק. ומסתמא אף לר' יוסי כן כנ"ל.

הא דאמרינן **לא שנא על פי בית דין**. פירוש כגון שבא עד אחד והעיד על גיסו שמת, ובאו שנים והעידו על אשתו של זה שמתה שישא את אחותה,

דאלו עד אחד באשה שמתה שתכנס אחותה לביתה אינו נאמן כדאמרינן לעיל.

אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה הו"ל בנשואין דאינו פוסל ע"י אחרים.
פירוש אפילו נשאת על פי ב"ד ובעד אחד, דסבירא ליה דכולה מלתא משום גזרה שמא יאמרו גרש זה ונשא זה הוא, והכא ליכא למיגזר, אלא כולי עלמא ידעי דסהדי אטעינהו ומינס אניסא, והלכך אינו פוסל על ידי אחרים. אבל ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקדושין, ואיכא למיחש שמא יאמרו גרש זה ונשא זה פוסל על ידי אחרים וצריכה גט וממילא איתסרא לה אשתו דהויא לה אחות גרושתו.

ואסורה ליבס. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ואמר רב הונא) ואסורה לזה שהוא עכשיו יבמה דהיינו הראשון שקדשה. ואינו מחוור. ור"ח ז"ל פירש אסורה ליבמה זה שנשאה עכשיו. והכי קא פריך, אם איתא לדרי' יצחק דאמר כל שהוא על ידי קדושין והלך למדינת הים דאיכא למימר תנאה הו"ל בקדושין ולא נתקיים התנאי ובטלי אותן קדושין, וזה השני שפיר נסיב ואינה יוצאה מתחתיו אלא בגט, וכל היוצאה מתחת השני בגט אסורה לחזור לראשון, וזו ארוסת ראובן ששמעו שמת ראובן ונשאה שמעון אחיו ואחר כך בא ראובן כיון שאינה יוצאה מתחת ידי שמעון אלא בגט אסורה לראובן לעולם. וכיון שנאסרה לראובן אף על פי שמת אחר כך ראובן אסורה לשמעון לעולם ליבום שהרי כבר נאסרה על אחיו ע"כ.

אמר ליה אביי וממיא דכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי אדר' יצחק נפחא קאמר וכו'. ולא איתברר הא דרב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי אמאי קאי אדר' אמי או אדר' יצחק נפחא קאמר כו'. ואי נמי אפוסל או אינו פוסל. הלכך לענין אשתו נקטינן לחומרא, דהיכא דאזיל ארוסתו וגיסו תרוייהו אסירין, דחיישינן לשמא יאמרו תנאה הו"ל בקדושין ותלינן להחמיר שמא יאמרו גרש זה ונשא זה, והלכך שתיהן אסורות ויוצאת בגט. ואי נמי אשתו וגיסו בשנשאת על פי עד אחד אשתו נמי אסירא כר' יוסי אליבא דר' אמי, דדלמא רב יהודה אדר' אמי קאי ואפוסל קאי. אבל אשתו וגיסו בשנשאת על פי עדים לכולי עלמא אשתו שריא, בין לר' אמי בין לר' יצחק נפחא, דלרב בין ארוסתו בין אשתו שריין, ולר' יוסי באשתו מודה ובארוסתו בלחוד הוא דאסר אליבא דר' יצחק נפחא ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפירוש המשנה (מ"ה) והלכה כר' יוסי שאוסר הארוסה להחזירה ליעקב לבד ע"כ. דהא ודאי

אף הנשואה שנשאת ע"פ ב"ד ובעד אחד אית לן למיסר מספיקא וכמו שכתבתי.

ולענין אשת גיסו כתב הרב אלפסי ז"ל דכיון דלא אתברר הא דשמואל אליבא דמאן מיניהו פסק, לא שרינן לאשת גיסו אגיסו מספיקא. והראב"ד (מובא בספר הזכות להרמב"ן) הגיה עליו דבנשאת ע"פ עדים אית לן למישרי אשת גיסו אגיסו דבין לר' אמי בין לר' יצחק נפחא שריא. והלכך בין דקאי שמואל אדר' אמי בין דקאי אדר' יצחק נפחא, על פי עדים מיהא שריא. ואף על גב דבאשה בעלמא לא אמרינן מאי הוה לה למיעבד כדאיתא לעיל, התם הוא משום דאיכא למיגזר שמא יאמרו גרש זה ונשא זה, אבל הכא כיון דאחות אשתו היא ולא מיתסרא בלתא דנפשה אלא משום דאתי לאיחלופי באשה אחרת שהלך בעלה למדינת הים, מסתייה דגזרינן בה בנשאת בעד אחד דדמיה לפשיעה, אבל בנשאת בעדים לא גזרינן בה, דשני עדים דמשקרי מלת דלא שכיחא היא.

והרמב"ן נר"ו (שם) כתב דאי מתניתין כר' אמי מתוקמא, איכא למימר דשמואל אפוסל קאי, כלומר דעל פי ב"ד דפוסל ע"י אחרים, פוסל ע"י עצמו. אבל בע"פ עדים אף על פי שר' אמי ור' יצחק נפחא שוין בדבר זה דאשת גיסו שריא אגיסו, אין הלכה כמוהו, דלא עבדינן עובדא דמאי הוה לה למיעבד. אלא כל שפוסל על ידי עד אחד פוסל על ידי שנים, דעיקר איסור אשת גיסו אגיסו משום שמא יבא גיסו לבדו ויוציאוה בגט, משום חומרא דגרש זה ונשא זה ומעתה אשתו אסורה עליו לכשתבא שהיא אחות גרושה שלו. ולא ירדתי לסוף דעת רבינו נר"ו במה שכתב דאשתו נמי אסורה עליו לכשתבא, דהא לכולי עלמא בין לרבנן בין לר' יוסי בדאזיל אשתו וגיסו אשתו שריא, ואם הם לא אסרוה אנו מאיזה טעם נאסור. ואם תאמר שנחוש לדברי מי שמצריך לאשת גיסו [גט וממילא מיתסרא אשתו משום אחות גרושה. הא ליתא, דהא רבנן דאסרי אישת גיסו] אגיסו לאפוקה בגט ואפילו הכא קא שרו אחתיה עליה, משום דכל מאן דחזי דאחותה קיימת לא חייש לכלום, אף על פי שאחותה מגורשת בגט מבעלה וכדכתיבנא לעיל. ועוד דלא איתברר ההוא פירושא. וצ"ע (עין עצי ארזים אה"ע סי' ט"ו סק"ב ובק"ר אורה כאן).

דף צו - א

מתניתין: בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל על ידי האחין כו' פירש דביאת בן תשע כמאמר שויוה רבנן. ופירש רש"י ז"ל (בד"ה פוסלין עיין ברמב"ן) ביבמה הואיל וזקוקה לו שויוה רבנן כמאמר. ונראה מדבריו דאף ביבמה לא קני לה מדאורייתא בביאה כלל. וכבר הארכתי בה בפרק אלמנה לכהן גדול בס"ד.

פרק נושאים על האנוסה

דף צז - ב

מן האב ולא מן האם כולי עלמא לא פליגי דשרי. פירוש, משום דבגיותן [בכתב יד: דבגירותן, נ"א דבגיותן. ועיין רש"י] לית להו אחוה מן האב, והלכך ליכא למיחש לההוא טעמא דאמרינן לעיל בפרק כיצד (כב, א) משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ומשום גזרה דאתו למשרי אשת אח בישראל ליכא, דכולי עלמא ידעי דגוים לית להו קורבה מצד אב כלל, הלכך לא אתי לאיחלופי בישראל.

מן האם ולא מן האב כולי עלמא לא פליגי דאסור. משום דכיון דבגיותן אית להו קורבא מצד האם אתי לאיחלופי בבת ישראל.

כי פליגי מן האב ומן האם מאן דשרי משום דבני פלניא קרו להו. והלכך לא אתו לאיחלופי בישראל. ומשום שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ליכא, משום דאינהו בגיותן לית להו איסור אישות אלא בחיי בעלה אבל לאחר מיתת בעלה לא, דבעולת בעל יש להן, הא מת

הותרה אפילו לקרובין וכל שכן במשחררין, דהא עבד מותר באמו ובבתו כדאיתא בפ"ד מיתות בסנהדרין (נח, ב) ומאן דאסר סבר בני פלניתא נמי קרו להו, ואיכא משום דאתי לאיחלופי בישראל.

איכא דאמרי פליג רב אחא בר יעקב אפילו באחין מן האם מאי טעמא גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. כלומר דמשום באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ליכא, דהא לית להו איסור קורבה באישות כדאמרן, מאי אמרת משום איחלופי בישראל, כולי עלמא ידעי דהני לית להו קורבה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

אי אמרת בשלמא אסירי היינו דקתני אפילו דאף על גב דהורתו של ראשון שלא בקדושה והורתו של שני בקדושה דכשתי אמהות דמי אפילו הכי אסירי. ואף על גב דהני אפילו מדאורייתא אסירי וחייבין בכרת משום אשת אח כדקתני לקמן בסמוך, והורתו ולידתו שלא בקדושה דבר תורה שרי, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ומשום גזרה בלחוד הוא דאסרינן להו אף על פי כן קתני אפילו לאיסורא, משום דכיון דכב' אמהות דמי והוה במשמע שיהיו מותרין לגמרי קא משמע לן דאסירי. (עיין תוס' ד"ה והשני).

דף צח - א

הרי אשה ושבעה בניה על ספסל זה ישב ר"ע כו'. כתב ר"ח ז"ל יש מי שפירש הרי אשה ושבעה בניה מעידין שעל ספסל זה ישב ר"ע ואמר שני דברים אלו. והוא ז"ל כתב דלא מסתבר האי טעמא ע"כ. ובודאי שאין פירוש זה מחוור מדאקשינן בסמוך ומי מהימן והא אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו וכו', ופרקינן שאני הכא דהא איכא אשה ושבעה בניה. ואם איתא מאי קא מהדר ליה, היינו פרכין אשה ושבעה בניה מי מהימני, אלא העיקר כלשון השני שפירש ר"ח ז"ל הרי אשה זו שהתיר ר"ע לאחר ואלו שבעה בניה וכן פירש רש"י ז"ל (להלן ד"ה הרי).

גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. יש מי שפירש (תוס' ד"ה נשא בשם ריב"א) דהוא הדין להורתו ולידתו שלא בקדושה שיש לו שאר האם כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. והא דנקט הכי למעוטי הורתו ולידתו בקדושה, שאלו היתה הורתו ולידתו בקדושה מותר אפילו בשאר האם משום דישראל גמור הוא ולא אמרינן ביה באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ויש מי שפירש (תוס' שם בא"ד א"נ) דהוא הדין להורתו ולידתו בקדושה ואי נמי הורתו ולידתו שלא בקדושה והא דנקט הכי משום דהורתו ולידתו בקדושה לא פסיקא ליה דבאותן שנולדו בגרותן אפילו בשאר האב אסורין מן התורה. ולא נקט נמי הורתו ולידתו שלא בקדושה דקא משמע לן דאפילו לידתו בקדושה אין לו שאר האב, ואין צריך לומר הורתו ולידתו שלא בקדושה. וסיפא נמי הכי מוכח דלאו דוקא הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, אלא הוא הדין בהורתו ולידתו שלא בקדושה, מדקא תני סיפא (להלן ע"ב) נשא אשה ובתה (כו') כונס אחת ומוציא אחת. וההיא ודאי אגר דעלמא קאי ובשנשאן בגיותן ונתגיירו עמו קאמר וכמו שפירש רש"י ז"ל (בד"ה נשא). והכין איתא בהדיא בירושלמי (ה"ב). אלמא הני דיני דברייתא לאו דוקא בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה.

ופירוש דברייתא הכי, נשא אחותו מאמו יוצא, משום שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה, דהא אינהו בגיותן אחוה מן האם אית להו. מן האב יקיים, משום דבגיותן לית להו שאר האב, דרחמנא אפקריה לזרעיה. אחות האב מן האם, משום דלדידהו נמי בגיותן אסירא, דבפירוש רבתה אותה הכתוב, דכתיב על כן יעזב איש את אביו ואת אמו, ודרשינן ליה בפרק ארבעה מיתות (סנהדרין נח, א) את אביו, זו אחות אביו, כלומר אחות האב מן האם, דאלו אחות האב מישראל שריא, דכתיב ויקח עמם את יוכבד דודתו לו לאשה. אחות האם מן האם יוציא מן האב ר' מאיר אומר יוציא, דקסבר ר' מאיר דגזרינן הא משום לתא דהנך אף על גב דלדידהו לית להו.

ורש"י ז"ל (מד"ה אחות ואילך) לא פירש כן אלא כולהו משום גזרה דלמא אתי למנסב שאר האם שנולדה בגיורת, ובשאר האב לא גזרינן משום דהכל יודעין דאין אב לעכו"ם. ואי נמי אתי למינסב בת אביו שהוליד מאשה אחרת משנתגייר, לא איכפת לן דהאי לאו בנו הוא. ואחות האב מן האם, גזרה משום אחותו מן האם. ואף על גב דאחותו מן האם עצמה גזרה היא, כולה חדה גזרה היא, דאי לא הא לא קיימא הא. אבל אחותו מן האב לא גזרינן משום אחותו מן האם, דכיון דליכא צד

אם לא דמיא לה ולא גזרינן. ומותר באשת אחיו אפילו מאמו, דבקרובה גזור רבנן, במידי דלא אתי ליה אלא על ידי קדושין לא גזור רבנן. ולדבריו דוקא נקט לידתו בקדושה, דבדידה איכא למיגזר אטו אחותו שנולדה לאחר גירות. והוא ז"ל לא פירש כן במסכת סנהדרין (שם ד"ה שהורתו). והתם ודאי מוכח דלאו משום גזרה היא, אלא משום דבגיותן אסירי, דתניא התם (נז, ב) כל ערוה שבית דין ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה אין בית דין ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים הרבה עריות שאין בית דין ישראל ממיתין עליה, פירוש כגון חייבי כריתות אין בן נח מוזהר עליה, והתניא גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו שלא בקדושה וכו'. כלומר, וכיון דבגירותן אסירי מדרבנן, שמע מינה בגיותן אסירי מדאורייתא, דלא גזרו בה אלא משום גזרה שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ופרקינן הא ר' מאיר אליבא דר"א הא ר' מאיר אליבא דרבי יעקב, דתניא על כן יעזב איש את אביו ואת אמו, את אביו אחות אביו, ואת אמו אחות אמו דברי ר"א, ר' עקיבא אומר את אביו אשת אשת אביו. כלומר אחר מיתת אביו, וחידוש הוא דלדידהו קורבא דאשות לית להו אלא בעולת בעל בלבד הוא דאית להו.

ותדע לך שהרי יהודה אמר על כלתו צדקה ממני, ואלו היתה אסורה לו משום כלה, אכתי חייבת מיתה היא משום ערוה לכולי עלמא, דהא בית דין של ישראל ממיתין עליה, אלא ודאי עריות דאישות דקרובים לית להו. ומיהו אין תמר ראייה דמותרת היתה לו ליהודה דבר תורה משום יבמה, דקודם התורה היה יבום מותר בקרובין, אלא שרצה יהודה לנהוג בה כדרך שצותה התורה באחים, לא כאב שהאח עיקר, ובקי היה בענינו. ויורה על זה בועז כנ"ל. והא דתניא כל ערוה שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה לאו בעריות דאישות קא מיירי אלא בעריות דשאר ואיסור אשת אב חדוש הוא לר"ע כדאמרן. ואחות האב מן האב לר"א נמי הוי חדוש, דהא לית להו שאר האב כלל, ואב מותר בבתו כדאמר רב הונא התם. וכן נמי אחות האב מן האב שריא אלא דאחות האב מן האם דאסירא לר"א, גזרת הכתוב היא.

דף צח - ב

הא דקתני מותר באשת אחיו ובאשת אחי אביו. פירוש אפילו אחיו מן האם כדאמרן. ואף על פי שבנקבה ערוה, לפי שאין להם עריות דאישות אלא באשת אב אליבא דר' עקיבא מגזרת הכתוב. והא דקתני ושאר כל העריות מותרות דמרבין מינה אפילו אשת אב, הא דלא כר' עקיבא, דלר' עקיבא אשת אב אסירא להו מגזרת הכתוב כדאמרן. וכיון דבגיותן אסירא בגירות איכא משום שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ומיהו למאן דמוקי מתניתא בשנשאה בגיותן, אף אשת אב שריא אפילו לר"ע משום דבנשואין דגיות מידע ידיעי דליתנהו אלא בזנות בעלמא לגבי ישראל, ולא אמרינן בהו באנו מקדושה חמורה לקלה. והיינו דאמרינן בגמרא כשהוא גוי מאי למימרא כו', דאלמא מלתא דפשיטותא היא דכשנשאה כשהוא גוי ליכא שום חשש בעולם. ויש אומרין דאפילו כשנשאה כשהוא גוי נמי שריא ליה אשת אב, שלא יאמרו כלום בצד האב, שהדבר פשוט אצלם שאנו מחזיקין זרעם בהפקרא ומשום דשטיפי בזמה, או משום דאין להם קורבא באב אלא זו בלבד משום גזרת הכתוב וחדוש הוא להם. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (הלכות איסורי ביאה פי"ד הי"ג) והרמב"ן נר"ו (בד"ה והא) והא דלא הזכיר כלתו אפילו לר' עקיבא, משום דבגר שהיתה לידתו בקדושה עסקינן וכלתו אסורה לו, והא דתניא נמי אחות האב מן האם יוציא דלא כר' עקיבא אלא כר"א כדאיתא התם אבל לר"ע שריא.

ומדתניא נשא אשה ובתה. כלומר, גר דעלמא שנשאן בגיותו ונתגיירו עמו, כונס אחת ומוציא אחת, שמעינן מינה דאשה ובתה בגיותן מותרות לו כדין בן נח, דעריות דאישות לית כלל כדאמרן, וזו שגזרו עליהן בגירותן היינו טעמא משום דכיון דלית להו שאר האם בגיותן, אמרו מותר לישא אשה ובתה בישראל. והוא הדין לשתי אחיות מן האם ולכל קרובות שיש להן שאר בגיותן, אבל באותן שאין להן שאר בגיותן כגון אחוה דמצד האב מותרות לו בגירותן הרמב"ן נר"ו. ולפיכך כל שלשה דורות שלמטה דידיה, דהיינו בתו ובת בנו ובת בתו, וכן בת בנה של נקבה, דאף היא אין לה שאר עם אב אביה מותרים בגרים. וכן איסורי אישות שלמטה כגון כלתו וכן אחות האב בין מן האב בין מן האם כדברי ר' עקיבא, ואחות האם מן האב ואם חמיו נמי מותרות. אבל בזרעה דידיה, כגון אחותו מן האם או מן האם ומן האב, ואחות האם מן האם, ושני דורות שלמעלה, כגון אמו ואם אמו וכן אשה ובתה ובת בתה חמותו ואם

חמותו, כולן אסורות לו. וכן שתי אחיות מן האם כולן אסורות לו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (שם) דבתו שנתגיירה מותרת לגר. ולפי מה שפסק הרב אלפסי ז"ל (לעיל צז, ב) בפלוגתא דרב אחא ורב ששת דהלכתא כרב ששת לחומרא, אף אשת אביו בן מאמו שלא מאביו בין מאביו ומאמו אסורה עליו, והוא שנשאה כשהוא גר.

הך דאמור רבנן יקיים לכתחלה לא יכנוס. פירוש כגון אחותו מן האב שלא מאמו ואחות האב מן האב ואחות האם מן האב. והרמב"ם ז"ל (שם) התיר אף אחות האם מן האב לכתחלה, והסכים על דעתו הרמב"ן נר"ו, דלא אמרו כאן לא יכנוס אלא לדברי האומר אחות האב מן האם יוציא, דכיון דמצינו להם אחוה מצד האב, איכא למיגזר בהו משום הנך, אבל לדידן כיון שלא מצינו להם שאר האב כלל, כדברי ר"ע דדריש על כן יעזב איש את אביו ואת אמו את אביו לאשת אביו ולא לאחות אביו, אם כן אחות האם מן האב שריא אפילו לכתחלה.

ומאן דשרי כר"ע דאמר חמותו לאחר מיתה ליכא שריפה וקליש ליה איסורה וגבי גר לא גזרו רבנן. איכא למידק דחמותו לאחר מיתה לית לה כרת, דאי חייבי כריתות האי מאי קולשא כולהו הני דאחוה נמי חייב כריתות בלחוד נינהו. ועוד דאמרינן בריש פרק הנשרפין בסנהדרין (עו, ב) גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו, ר' ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשריפה, ור"ע סבר איסורא בעלמא, ואי חייבי כריתות היא לא אמרינן איסורא בעלמא. ומיהו ודאי משמע דמדאורייתא אסורה, דאי מדרבנן הוה ליה למימר ור"ע סבר מדרבנן בעלמא ועוד דאמרינן לעיל בשלהי האשה רבה (צד, ב) לר' עקיבא ניתני נמי חמותו, דהא שמעינן ליה לר' עקיבא דאמר חמותו לאחר מיתה אינה בשריפה ושריא דתניא כו', ופרקינן נהי דמעטיה קרא משריפה מאיסורא מי מעטיה קרא. אלמא מדאורייתא אסירא. ותדע לך דאם לא כן ליתני גבי שניות, אלא דאורייתא היא דכתיב ארור שוכב עם חותנתו. וכן פירש רש"י ז"ל במסכת סנהדרין בפרק הנשרפין (שם ד"ה ר"ע סבר). והוא הדין לאם חמותו ואם חמיו, וכולן בכלל חותנתו הן. ובכולהו שריפה וכרת ליכא הלכך קדושין תופסין בהן. אבל הרב בעל ההלכות (גדולות הלי עריות) והרמב"ם (הלכות אסורי ביאה פ"ב ה"ח) אמרו שהיא בכרת. וכן כתב הר"מ ז"ל (שם) שבתה ובת בתה ובת בנה לאחר מיתת אשתו אינן בשריפה אלא בכרת דומיא דחמותו. והביאו לרב ז"ל לכך לפי שלא למדו עונש הבת ובת בתה ובת בנה אלא מחמותו בפרק אלו הן הנשרפין, ודיו לבא מן הדין להיות כנדון. אבל הרמב"ן נר"ו חלוק בדבר, לפי

שאמרו כאן נשא אשה ובתה מוציא אחת, ובחמותו תני היתרא דלאחר מיתה משום דקלישא איסורא, ואלו בבתה כן הוה להו למיתני הכי באשה ובתה. ובפרק האשה רבה (שם) נמי אקשינן אי ר' עקיבא ליתני נמי חמותו, ולא אמרו ליתני נמי בתה ובת בתה ובת בנה. אף על פי שאין זו ראייה כל כך, דאפשר דמשום דחמותו אבא דכולהו, ומינה ילפינן היתרא לכולהו, לא שביק חמותו ונקיט אינך דאתו מינה. אלא ודאי הדברים נראין כן לפי שלא הוזכר זה בשום מקום. ואף על פי שלמדו עונש לבתה ובת בתה ובת בנה מחמותו, לא לכל דבר למדו, אלא מה להלן ענש והזהיר אף כאן ענש והזהיר. אלא מיהו בחמותו דמיעטה קרא משריפה אימתעטא, הנך דלא מיעטינהו, בעונשין קיימן לאחר מיתת אשתו כמחיים. ועוד דקיימא לן כמאן דאמר דון מינה ואוקי באתרא כדאיתא בפרק שבועת העדות (שבועות לא, א) ובאזהרה וכתת עשה הכתוב בתה ובת בתה ובת בנה לאחר מיתה כמחיים. וכן לא למדו כרת לחמותו לאחר מיתה מבתה אלא אזהרה שמענו ממנה, וכתת מחיים דומיא דעונש דכתיב בדידה, אבל לאחר מיתה נתרבית לאיסורא מדכתיב ארור שוכב עם חותנתו כדאמרן.

דף צט - ב

בשלמא חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו. פירש ר"ח ז"ל דלמא מטמאו לה או יהבי לה לזרים. וקשיא לי אם כן למה משגרין להם לבתיהן. אלא נראה כמו שפירש רש"י ז"ל (בד"ה דלאו) משום זילותא דתרומה והיינו נמי טעמא דטומטום ואנדרוגינוס.

דף ק - א

עבד נמי דלמא אתי לאסוקי מתרומה ליוחסין. קשיא לי אמאי לא יהיב טעמא לעבד משום גזרה דמשוחרר דומיא דאשה כדעתיה דרב פפא, וההוא טעמא עדיף טפי, משום דסליק בין לר' יהודה בין לר' יוסי. ויש לומר דהא מתניתין ודאי דלא כר' יוסי, דאי לר' יוסי הא קתני שחולקין לעבד בלא רבו. ועוד דמשום שחרור ליכא דכיון דאלו משחררו עובר בעשה, לא חיישינן דלמא עבר ומשחרר. ועוד דלרב הונא בר תחליפא אפילו באשה לא חיישינן לגרושה, וכל שכן בעבד דקאי בעשה דלא חיישינן.

הא דאמרינן **מעשר עני המתחלק בתוך הבית.** מפורש בספרי (פרשת ראה פי' קט) כתוב אחד אומר מקץ שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת בשעריך, לומר שמניחו בגורן ועניים נוטלין אותן, וכתוב אחד אומר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך ונתת, הא כיצד, עד הפסח מחלקו בבית מכאן ואילך מניחו בחוץ. כלומר שעד הפסח זמן גשמים הוא והוא נפסד בגורן, לפיכך מתחלק בתוך הבית, וטובת הנאה לבעלים. ומחלקים אותו לאשה בבית, משום דבבית ליכא משום יחוד דשכיחי בה רבים. מכאן ואילך ימות הקיץ הם ומניחו בגורן, ואין טובת הנאה לבעלים אלא עניים נוטלין אותן מעצמן, משום הכי לא תני ביה נותנין לאשה תחלה. ועוד דאיכא משום יחוד.

דף ק - ב

וממאנת מי ילדה כו'. איכא למידק והא אסיקנא בפרק קמא דמכלתין (יב, ב) שמא תתעבר ושמא תמות. ואפילו תמצא לומר דבנים הרי הן כסימנין משעת העבור, משכחת לה כגון שהיתה בת י"ב שנה ויום אחד ומאנה ויצאה ונשאת ונתעברה תוך שלשה וילדה, באנו בספק עליה שמא מן הראשון ואין מיאונה כלום, שמא מן האחרון ומיאונה מיאונין עד שעת עיבורה. ואפשר דלההוא לישנא אחרינא אתמר דאמרינן שמא תתעבר ותמות ממש. מיהו לא דחינן מסקנא בדוכתא מסוגיא בעלמא הרמב"ן נר"ו.

דף קא - א

הכי קאמר אם היו שניהם משמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק אחד. ואם תאמר חלק אחד פשיטא כדאמרינן לעיל. יש לומר דסיפא משום סירכא דרישא נקט לה, משום דקאמר גבי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה חולקין חלק אחד בגרן, תנא סיפא נמי כי האי לישנא.

חליצה

מצות

פרק

דף קא - ב

אמר אמימר מאי קראה כלך יפה רעיתי ומום אין בך. איכא למידק והיכי לישתוק קרא ולא ליכתוב לעיני ולסמוך אכלך יפה רעיתי דכתב שלמה. ויש לומר דהכי קאמר הא דאתא שלמה וגלי דסנהדרין מנוקים מכל מום בעינן, או משום דרמיזא באורייתא או משום דגמרא לה הלכתא מסיני, ואם איתא דלגבי חליצה נמי בעיא סנהדרין, למה לי דפרט בהו שלא יהיו סומין, לשתוק קרא מיניה ותיתי מהיכא דאתו כולהו מומין דפסלו בסנהדרין דעלמא. אלא שמע מינה דלא בעינא מומחין (עיין ריטב"א ד"ה מדאצטריך).

דף קב - א

אמר רבא גר דן את גר חברו דבר תורה. פירש רש"י ז"ל דן את חברו אפילו דיני נפשות, דאלו דיני ממונות אפילו ישראל הוא דן, כדתנן בסנהדרין (לב, א) הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות ואמרינן עלה בגמרא (שם לו, ב) הכל כשרין לאתויי מאי לאתויי גר. ואפילו אין אמו מישראל. ולדיני נפשות עד שתהא אמו מישראל, דכיון שאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה. והוא הדין למנותו על שררות העיר כדאיתא בפרק החולץ (לעיל מה, ב) בדרב אשי דמנייה לרבי מרי בר רחל בפרסי דבבל, ואף על גב דאמר מר כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך, כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה. וכן נמי בקדושין פרק עשרה יוחסין (עו, ב) והא דאמרינן בסוטה (מא, א) גבי אגריפס כיון שהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות, ואמרו לו אגריפס המלך אחינו אתה, ופירש רש"י ז"ל שם שהיתה אמו מישראל. ואף על פי כן נתחייבו שונאיהן של ישראל באותה שעה כליה מפני שהחניפו לו. ולפי דברי רש"י ז"ל שאני מלך מדיני נפשות ושאר משימות, דמלך בעינן שיהא מיוחס לגמרי שיהיו אביו ואמו מישראל, דתרי אחיך כתיבי בקרא, מקרב אחיך תשים עליך מלך, מקרב אחיך משמע מן המיוחסין שבקרובך, כלומר עד שיהא כלו מישראל ומלך כמשמעו. לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, כלומר אשר לא אחיך כלל לא תוכל לתת עליך אפילו לכל שאר המשימות. והא דאמרינן כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה לאו דוקא, אלא רישא דקרא נקט אלא לא קרינא ביה אשר לא אחיך. והיינו נמי דאמרינן בקדושין (שם) בההוא גיורא דאמר אנא עבידנא שררותא דמתא, ואמרינן עלה כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. משום דמילי דשררותא עדיפי מדיני ממונות, משום דדמי קצת למלך. ולפיכך בעינן שתהא אמו מישראל. וגריעא ממלך דהתם סגי לן באמו מישראל, ומלך עד שיהיו אביו ואמו מישראל. ומיהו תקשי לן דאם כן חליצה אמאי לא סגי לן באמו מישראל, אטו מי עדיפא חליצה מדיני נפשות. אלא מחוורתא דשמעתא כדברי ר' אלפסי ז"ל שכתב שם במסכת סנהדרין (סופ"ד) דאין גר דן את חברו אלא בדיני ממונות, אבל ישראל אפילו בדיני ממונות אינו דן עד שתהא אמו מישראל. והא דתנן התם הכל כשרין לדון דיני ממונות לאתויי גר בשאמו מישראל קאמר, ושררותא דמתא היינו

דיני ממונות, ולפיכך בעינן מקרב אחיך. וההיא דאגריפס משום דמלך כסנהדרין ועד שיהא ישראל מכל צדדיו. ומיהו איכא למידק דתנן (נדה מט, ב) כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון. ואמרינן עלה בסנהדרין (לד, ב) ובנדה פרק בא סימן (לעיל שם) לאתווי סומא באחת מעיניו שכשר להעיד ואינו כשר לדון. ואם איתא לימא לאתווי נמי גר שאין אמו מישראל, דאילו גר עצמו שנתגייר לאחר גדלות כשר להעיד כדאיתא בפרק החובל (בבא קמא פח, א). ויש לומר דאין הכי נמי אלא דלא פסיקא ליה דאיכא גר דאפילו לדון כשר וכשאמו מישראל. ואף רב אחא משבחה ז"ל כן כתב בשאלתו בבראשית (שאילתא ב) כדברי הרב אלפסי ז"ל. ולדידי קשיא לי מדאמרינן התם בסנהדרין (לו, ב) ובנדה פרק בא סימן (שם) חדא לאתווי גר וחדא לאתווי ממזר, וצריכי דאי תנא ממזר דאתי מטפה כשרה אבל גר דאתי מטפה פסולה אימא לא צריכא. אלמא בגר שהורתו שלא בקדושה הוא, דאי באמו מישראל היא לאו גר הוא אלא ישראל. ואפילו בא עליה גוי, דבן בתך הבא מן עכו"ם קרוי בנך (קדושין סח, ב) ואי בגר שבא על בת ישראל האי לאו מטפה פסולה אתי, דהא הורתו ולידתו בקדושה. אלא על כרחין בגר גמור קאמר. על כן אני אומר דמתניתין בגר גמור קא מיירי והכי קאמר, הכל כשרין לדון דיני ממונות ואפילו גר גמור, ודוקא לחברו גר ולאפוקי דיני נפשות דאפילו לחברו גר אינו דן. ואם היתה אמו מישראל דן דיני ממונות אפילו לישראל, ולדיני נפשות עד שיהא ישראל מכל צדדיו כמלך, והוא הדין לחליצה כנ"ל. ואף על פי ששנינו סתם הכל כשרין לדון דיני ממונות, לא לכל קאמר אלא האי כדיניה והאי כדיניה (עיין רמב"ן לעיל מה, ב).

הכי גרסינן בכולהו ספרים מדוקדקים וכן בהלכות הרב אלפסי ז"ל **מאי טעמא תרי בישראל כתיבי**. והכי פירושא תרי בישראל חד לרבות הדיוטות כדאיתא לעיל, וחד ישראל ולא גרים. וכי אצטריך לאמו מישראל אצטריך, דאלו בן גר וגירות ממקרב אחיך נפקא, דהא אפילו בדיני ממונות פסול עד שתהא אמו מישראל. ולפי דברי רש"י ז"ל שפירש דגר גמור כשר בדיני ממונות, אי אפשר לפרש משום יתורא דישראל דאיכא למימר דאצטריך למעט גר גמור דאף על גב דבדיני נפשות כשר לחליצה פסול, אבל בשאמו מישראל כשר אפילו לחליצה. ולפיכך נראה שאינו גורס תרי בישראל כתיבי, אלא הכי גרסינן מאי טעמא בישראל כתיב, ופירוש בישראל משמע שיהא ישראל מכל צדדיו.

ומנעל לכתחלה תנאי היא דתניא אמר ר' יוסי כו' אמרתי לו וכי מה ראה ר"מ לומר חלצה במנעל חליצתה כשרה ור' יעקב משמו אמר חולצין

במנעל. והיינו תנאי דר' מאיר סבר דיעבד אין לכתחלה לא, וכתנא דמתניתין דקתני חליצתה כשרה. ור' יעקב שאמר משמו של ר' מאיר חולצין במנעל לכתחלה. אבל ר' יוסי לא חשיב כתנאי, משום דאיהו אתמוהי קא מתמה מנין לו לר' מאיר, מאחר שלא מצינו לר' יהודה בן בבא שחלץ במנעל מחמת שום דוחק שעה. אבל לא חלק ר' יוסי בדבר דדלמא ר' מאיר שמע מר' יהודה, אי נמי מזקנים אחרים שחליצתה כשרה בדיעבד. ואי נמי פסיל ר' יוסי אפילו בדיעבד מכל מקום אן לא מייתין תנאי אלא בפלוגתא דאמוראי דלא פליגי אלא בלכתחלה. ובירושלמי (ה"א) יש לשון אחר דגרסינן התם בקי לך ר' יהודה בן בתירא מימך נומי לו ר' שולחני הייתי בעירי ועל שולחני שהיה תדיר, נומיתי לו ראיתי חולץ מימך במה היה חולץ במנעל או בסנדל, אמר לי רבי וכי יש סנדל במקומנו, אמרתי לו מה ראה ר' מאיר לומר שאין חולצין במנעל. ויש מי שכתב (ר"ת בספר הישר סי' י"ח וספר העיטור גט חליצה) דמדקאמר יש סנדל במקומנו שמע מינה במקום שאין סנדל חולצת לכתחלה במנעל. אבל הרמב"ן נר"ו כתב משום שהדברים בהפך, דכיון שאין שם סנדל אין חולצין, ואף על פי כן השיבו ממנה לר' מאיר שאמר [אין חולצין בו לכתחילה] שמע מינה מדר' מאיר שאפילו [במקום] שאין שם סנדל אין חולצין לכתחלה במנעל.

קטרינן ביה מיתנא. פירוש, של עור או של שער, אבל של גמי ושל פשתן לא. דהא לקמן (בע"ב) איבעיא לן אפילו בתרסיות של שער מאי ואסיקנא דכשר דעור ושער קרינא בהו תחש, הא מידי אחרינא דלאו תחש לא (וכן כתב הרמב"ן).

דף קב - ב

טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן והתניא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם. איכא למידק מאי קא מקשה ואזיל מברייתא (קה, ב) דחליצתה פסולה נמי הכי משמע דחיישינן לומר דפסולה מן האחין ולעלמא לא משתריא עד שיתכוונו שניהם, דכל מקום שאמרו חכמים חליצה פסולה היינו שפסולה ופוסלת מן האחין, כדאמרינן בריש פרק כל

הגט (גיטין כד, ב) ותנן נמי (להלן קד, ב) החולצת מן הקטן חליצה פסולה, ואמרינן עלה (קד, ב) דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום, אלמא חליצה פסולה מסתמא פוסלת מן האחין. ולקמן (קו, א) נמי אמרינן בהדיה גבי חלוץ לה ובכך אתה כונסה בתר דחלץ אמר ליה מינדך אפסילא לה וכו'. אלמא אף על גב דקים לן ודאי דלא נתכוון הוא, אפילו הכי איפסילא מיניה, והרא"ם (הרב אבן מיגאש) ז"ל תירץ בתשובה דהני מילי בשנתכוון אחד מהן וכדקתני בברייתא נתכוון הוא ולא נתכוונה היא, אבל בשלא נתכוון אפילו אחד מהן חליצתה לאו כלום. והכי קא מקשה והתניא בין שנתכוון הוא וכו', טעמא דנתכוון חד מינייהו הוא דאיפסילא לה הא לא נתכוונו כלל לא חיישינן. ואינו מחוור דכיון שאפילו נתכוין אחד מהן חליצתה פסולה אלמא כונת חד מינייהו לאו כלום היא עד שיתכוונו שניהם והלכך בשלא נתכוון אפילו אחד מהן חליצתה פסולה. אלא הכי קא מקשה דכיון דבעינן כונה בחליצה נהי דכי חליץ בבית דין ולא מיכוין חליצתה פוסלת משום מראית העין וכדי שלא יבואו להתיר חליצה לאחין, אבל שלא בבית דין כיון דמדינא לא מיפסלא משום מראית העין נמי ליכא לפי שאינן נראין כחולצין והלכך אינה פוסלת. וראיה לדבר רקיקה דבבית דין פוסלת כדלקמן (קד, א) ואלו רקיקה שלא בבית דין ודאי משמע דאין חוששין לה לכלום, שהרי אי אפשר לה שלא רקקה בפני אחד מהם. ואסיקנא דאפילו שלא בבית דין חוששין שמא כווננו ופסולה הרמב"ן נר"ו. וגם זה אינו מחוור בעיני, דהא ברוב הספרים גרסינן איכא דאמרי טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן שמא כיונו, והא דקתני תנא דבעי כונה הכי משמע לאשתרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלא. ואף בהלכות הרב אלפסי ז"ל היא כן. אלמא עד השתא לא הוה משמע להו דפסולה דקתני פסולה לאחין קאמר, אלא פסולה לעלמא דאינה כלום והיינו דקא קשיא ליה ואף על גב דאמרינן התם בפרק כל הגט כל היכא דקתני חליצה פסולה פוסלה ופוסלת. איברא קושטא דמילתא הכין הוא, וכדאסיקנא נמי הכא בלישנא בתרא, אלא מיהו האי מקשה לא הוה סבירא ליה הכין מעיקרא. ותדע לך דהא אמרינן לקמן בסוף האי פרק (קה, א) רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה, וקא דייק עלה פסולה למאן אילימא פסולא לעלמא פשיטא מי הויא חליצה כלל אלא לאחין, אלמא אי לאו דאתו לה מצד אחר, כלומר דכל שלא חלצה לא הויא כלל לעלמא, הוה אפשר למימר דמאי פסולה פסולה לעלמא, כלומר דלא עבד ולא כלום ואף לאחין לא מיפסלא והלכך הכא נמי אפשר דהא מקשה הכין הוה סבירא ליה מאי פסולה פסולה לעלמא, ולעולם לאחין שריא כל שלא כווננו שניהם כנ"ל.

סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו. פירש רש"י ז"ל בלשון ראשון התפור פולטראש כעין מנעלים שנותנים בתוכן בגד. וקשיא לי דהא משמע דכשר לכתחלה דלא גרע מסנדל של עץ דקתני במתניתין (לעיל קא, א) שחליצתה כשרה. ומשמע נמי דלכתחלה חוצצין בו ואוקמא אבוה דשמואל לקמן (קג, ב) במחופה עור ודברי הכל. ואביי נמי אוקי הא דקתני בברייתא בקב הקטע חליצתה כשרה כרבנן ובמחופה עור (להלן קג, א). ועוד דגרסינן בירושלמי (ה"א) חלצה במנעל באנפליא אית תנאי דתנו חליצתה פסולה אית תנאי תנו חליצתה כשרה מאן דאמר חליצתה כשרה כשהיתה אנפליא של בגד במנעל של עור, מאן דאמר חליצתה פסולה כשהיתה אמפליא של עור במנעל של עור. ונראה טעמא דירושלמי דבאנפליא של בגד כיון דאינה ראויה לחליצה, בטלה לגבי מנעל, וקרינא ביה מעל רגלו. אבל באנפליא של עור אינה בטלה, והוה ליה כמנעל דמנעל. ואף על פי שאין נראין כן מגמרין (לעיל בעמוד א) מדבעה מיניה רבי נחמיה בר ברוך מרבה שני מנעלים זה על גב זה מהו, ופרישנא דקרעתיה לעלאי ושלפתיה לתתאי וקאי עלה, ומשמע דבכי האי גוונא הוא דמבעיא ליה. הא שלפתינהו לתרווייהו כאחת חליצה מעליא היא. דחליצה איכא וגלויי כרעא איכא. מכל מקום שמעינן מינה באנפליא של בגד בשל עור חליצתה כשרה. ולשון שני שפירש רש"י ז"ל התפור שתפרו במשיחה כעין שלנו דבעינן כוליה דעור וכן פר"ח ז"ל.

הא דאמרינן **לפי שאין נכנסין לעזרה במנעל וסנדל.** פירש רש"י ז"ל משום דכתיב מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. ואינו מחוור דההוא בשעה שאין ישראל עושין רצונו של מקום מיירי, ואפילו בלא מנעל וסנדל. אלא עיקרא מדכתיב של נעליך מעל רגליך. ומינה ילפינן לה בברכות פרק הרואה (סב, ב).

ירושלמי (שם) זעירא מחוי (ליה) לר' בא חולץ כיצד הוא עושה קושרו כדי שיהא יכול להלך בו מאליו. כיצד הוא עושה אמר ר' חנינא בריה דר' הלל עונבו כדי שיהא יכול להתירו באחת מידי. כיצד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגורתו בימין כדי שתהא חליצה והתרה בימין. ור"ח כתבו בפירושו, ורבינו אלפסי ז"ל בהלכות בפרק החולץ, אבל בגמרין לא הוזכרה חליצה ביד ימין כלל. ואדרבה אמרינן (להלן קה, א) גבי גדמת מי כתיב וחלצה ביד וחלצה כתיב. כלומר ואפילו בשינייה (בתוס' לעיל קד, א ד"ה ואע"ג גורסים כן בגמ' חולצת בשינייה) וכל שכן ביד שמאל, ורגל ימין אי לאו דגמרין ליה ממצורע הו

מכשרי בין בשל שמאל בין בשל ימין. ויד דלא כתיב מנא לן ואפילו לכתחלה.

אלא לאו שמע מינה כאן באנפליא של עור כו'. מיהו באנפליא של בגד חליצה פסולה הויא כדתנן במתניתין ובמתניתא באנפליא של בגד חליצתה פסולה. ותמהני על הרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ד הי"ח) שכתב דאינה חליצה כלל ובשל סיב כתב דהויא חליצה פסולה. ואם כתב כן הרב ז"ל מדמפליג בהו רבא (להלן קג, א) ואמר האי מגין והאי לא מגין, ההוא טעמא לר"מ בלחוד אבל לרבנן דדרשי תחש, כלהו חד דינא אית להו, ואי בשל בגד אינה חליצה אף בשל סיב אינה חליצה, ואי בשל בגד פסולה לא שנא אנפליא של בגד ולא שנא של סיב בשניהם חליצתה פסולה ובשל בגד פסולה היא כדאיתא במתניתין ובמתניתא.

מדקתני בברייתא אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו ואוקימנא באנפליא של בגד, משמע דאפילו באנפליא של בגד אסור לצאת ביום הכפורים בחוץ, ולא התירו לו אלא טיול בתוך ביתו. והכי נמי משמע בתוספתא יומא פ"ד (ה"א) דתניא התם יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ואפילו באנפליא של בגד. וכן ראיתי משמו של הרמב"ן נר"ו במסכת יומא (עין אורחות חיים הל' יוהכ"פ סי' כ"ב בשמו) ותמיהא לי דהא במתניתין של מסכת יומא (עג, ב) סנדל תנן, ואפילו הכי סנדל של שעם מותר לצאת בו, ור' יהושה בן לוי נפיק ביה (שם עח, ב) וקיימא לן כותיה וכדפסק ר' אלפסי ז"ל (יומא שם) ועיקר. ואם כן מאי שנא אנפליא של בגד, אי משום צורתו אף סנדל של שעם נאסור משום צורתו, שלא נאסר יותר צורת המנעל מצורת הסנדל שנאסר במשנתינו. וגרסינן נמי בירושלמי (יבמות כאן ויומא פ"ח ה"א) בהדיא יוצאין באנפליא של בגד, ומדקאמר יוצאין ולא קאמר מטיילין אלמא אפילו לצאת בחוץ שרי והא דקתני בברייתא מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו לאו דוקא, אלא אגב רישא נקט ליה, דקתני לא יטייל אדם בקורדקיסין בתוך ביתו, ואידי דתנא רישא בתוך ביתו תנא סיפא נמי בתוך ביתו, ולא דוקא אלא אפילו בחוץ. אי נמי עצה הוא דקא משמע לן, והכי קאמר מי שרוצה לטייל בתוך ביתו במקום שחושש שלא יטנפו רגליו, כגון לבית המים או לאשפה שבבית, ולישנא מעליא נקט אף על פי שזה עראי בעלמא, ועוד שעושה לשמור רגליו שלא יטנפו, אפילו הכי לא יטייל בקורדקיסין, אלא עם צריך הוא לטייל בתוך ביתו יטייל באנפליא של בגד.

וכענין זה בעצמו תניא בתוספתא יומא בפרק ד (ה"ו) דתניא התם לא ינעול אדם סנדל ויטייל בתוך הבית אפילו ממטה למטה רשב"ג מתיר וכן היה רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה מדיחן במים כדי שלא יטנפו רגליו את בגדיו ע"כ לשון התוספתא. והגע עצמך מה ענין זה אצל זה לא ינעול אדם סנדל ויטייל בתוך הבית, אלא ודאי דתנא קמא סבר דאפילו לשמור רגליו שלא יטנפם לא ינעול את הסנדל. ורשב"ג סבר דלשמור רגליו ובגדיו מלכלוך שרי דכל לשמור מלכלוך שרי, וטעמא הוא דיהיב למלתיה אמאי דקא שרי לנעול ולטייל, משום דאלו נתלכלכו שרינן ליה להדיחן במים אם כן נתיר לו בתחלתו לנעול את הסנדל כדי שלא יצטרך להדיח רגליו בסופו.

גם הרמב"ן נר"ו מודה דאי להקביל פני רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או שהוא איסטניס מותר לצאת בו, ויליף לה מדגרסינן בירושלמי (יומא פ"א ה"א) ר' שמואל בר נחמן סליק לגביה דר' יהושע בן לוי בלילי תעניתא נפיק לבוש סוליסיה אמר ליה מהו כן אמר ליה איסטניס אני. חד תלמוד דר' מונא הורי לחד מן קרבו דנשיא למלבש סוליסיה אמר ליה הדא מאי כן מן הדא דריב"ל אסטניס הוה ע"כ. ולי לא נ"ל מכאן ראיי לא לאסור אנפליא של בגד למי שאינו איסטניס, ולא להתיר מי שרוצה לילך להקביל בפני רבו, דאי להקביל פני רבו ל"ש אנפליא של בגד ולא שנא מנעל וסנדל, בכלהו שרי בשאינו יכול לילך זולת כן, כדשרינן לעבור במים עד צאורו ואינו חושד וכאן לא ר' שמואל בר נחמן הוא דנפיק לגביה בסוליסיה, אלא ר' יהושע בן לוי הוא דנפק לאנפיה דר' שמואל בר נחמן כשראהו בא אצלו, והיינו דאמר ליה ר' מונא לההוא תלמודא אלימא מדר' יהושע ולא אמר דר' שמואל. וסוליסא לאו היינו אנפליא אלא נעל בלא עקב, וכדאמרין לקמן (קג, ב) על פרט לסוליס שאין לו עקב, אלמא נעל הוא של עור אלא שאין לו עקב. והיינו דקא מתמה ר' שמואל בר נחמן עליה דריב"ל וא"ל איסטניס אנא כלומר מצונן וצריך אני לכך מחמת הסכנה. וכמו שהתיר ר' אליעזר נעילת הסנדל לחיה דטעמא משום סכנת צנה כדאיתא התם (יומא עג, ב), והיינו דקא אקשי ליה ר' מונא לההוא תלמיד דאורי לקרביי דנשיא למיפק בסוליסא, שהיה סבור דכיון דאין לו עקב שאין לו תורת מנעל ויהא מותר. והיה סבור כן מההוא מעשה דריב"ל, ואמר ליה ר' מונא דלא כמו שהוא סבור, דכיון שהוא של עור אסור בנעל, אלא טעמיה דריב"ל משום דאיסטניס הוה ולעולם באנפליא של בגד שריא ואפילו לצאת בו בשוק. ותוספתא יומא (רפ"ד) דקתני דאפילו באנפליא של בגד, דלמא לא גרסינן של בגד אלא באנפליא סתם, והיינו ברייתא דאייתין בשמעתין. והכי נמי משמע

בירושלמי (שם) דגרסינן התם תני חדא יוצאין באנפליא ותניא אידך אין יוצאין באנפליא, ומשני לא קשיא כאן באנפליא של עור כאן באנפליא של בגד. ואי באנפליא של בגד אסור לצאת בו ליפלוג וליתני בדידה ולימא הא לצאת בו בתוך ביתו, הא לצאת בו בחוץ, וא"ת משום דבתרוייהו קתני יוצאין, מכל מקום יוצאין טפי משמע יוצאין לחוץ מטיול בבית. ואפילו תאמר דגרסינן ליה, כיון דלא רמינן לה ביבמות ומשנינן לה, וכן נמי לא הוזכרה בגמרא ביומא, שמע מינה לא נשנית בבית המדרש ולא קיימא לן כותה. ולא שבקינן מאי דאיתא בירושלמי בהדיא ומשמע נמי דגמרא (יומא עח, ב) מדריב"ל דנפיק בסנדל של שעם ולא חייש לצורת נעל אלא לנעל דוקא, ותפסינן ברייתא דלא ידעינן אי איתניא בבי מדרשא או לא. לא. כן נראה לי.

דף קג - א

אמר ליה רב אשי והתניא בין יושב בין עומד בין מוטה. מהכי משמע דחליצה אפילו מיושב ואפילו לכתחלה, דאי לא תימא הכי מאי קא מקשה ליה רב אשי לאמימר, דהא אממר צריך קאמר דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד ודאי אף על גב דלא דחיס ליה חליצתה כשרה. ויושב נמי היינו בדיעבד הא לכתחלה עומד בעינן, ואם כן מאי קושיא. אלא על כרחין משמע דיושב אפילו לכתחלה. ואף על גב דקתני בברייתא חליצתה כשרה, לאו בדיעבד קאמר אלא משום דקתני סיפא חליצתה פסולה תנא רישא חליצתה כשרה והוא הדין לכתחלה. ותדע לך דהא עומד לכתחלה הוא, וקתני בין עומד חליצתה כשרה. ואיכא למידק נמי מהא דגרסינן בפרק אלו מגלחין במועד (מועד קטן כ, ב כא, א) אזכר דמיושב קרע וקם וקרע מעומד, אמר ליה קריעה דמעומד מנא לן אלימא מדכתיב ויקם איוב ויקרע, אלא מעתה ועמד ואמר [לא חפצתי לקחתה] הכי נמי והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה חליצתה כשרה, ומהדרינן התם מי כתיב ויעמד ויאמר ועמד כתיב. אלא שיש לדחות בזו, דהתם בדיעבד קאמר ומדקרע מיושב והדר קם וקרע מעומד, לומר דאפילו בדיעבד לא מהני, אקשי ליה מחליצה דבדיעבד מיהא חליצתה כשרה, ואהדר ליה דכיון דלא כתיב ויעמד ויאמר לא משמע עיכובא אלא לכתחלה. אבל מהא

דאקשי ליה רב אשי איכא למידק ודאי דאפילו לכתחלה נמי חולצת בין עומד בין יושב כדאמרן.

והא דתניא בספרי (כי תצא פי' רצ) ועמד ואמר מלמד שאין אומר דבריו אלא בעמידה, משמע דפליגא אברייתא דבין עומד בין יושב. ותנאי נינהו דתנא דספרי דריש ועמד ואמר, ותנא דבין עומד בין יושב לא דריש ליה, מדלא כתיב ויעמד ויאמר. ואנן אברייתא דשנויה בגמרין סמכינן דמשמע דאיהי נשנית בבית המדרש. ועוד מדמותבין מינה אלמא הלכתא היא. אבל הגאונים ז"ל (הובא ברמב"ן להלן קו, ב ד"ה קוראה) נראה שסמכו על אותה ברייתא שבספרי וכתבו דדברים אלו אין אומרין אותן אלא בעמידה. וכן בהלכות ה' רבינו אלפסי ז"ל בסדור החליצה (להלן בסוף הפרק בסוף גט חליצה) ואיני יודע מפני מה סמכו על אותה ברייתא ולא על ברייתא זו שהיא העיקר כמ"ש. ושמא חששו לה להחמיר. והתימא הגדול שהצריכו אפילו האשה בעמידה, ואפילו לאותה ברייתא שבספרי לא משמע אלא באיש בלבד, וכדתניא מלמד שאין אומר דבריו אלא בעמידה. וכי כתיב בדידיה כתיב ועמד ואמר, ולא כתיב ועמדה ואמרה, אלא שמע מינה בדידיה בלחוד קפיד קרא. (וכן כתב הרי"ף שם רק על היבם וקושית הרשב"א היא על הגאונים).

והא דאמרינן לקמן (קו, א) בההיא דאתאי לקמיה דר' חייא בר אבא ואמר לה בתי עמודי, לאו בשעת חליצה הואי אלא קודם חליצה שבאה לפניו להתרעם, או ליטול עצה כיצד תעשה (וכמה תשלם ליבם), [בכת"י: ובמה תנצל מן היבם], דקא בעי למיכליה לממונה. ותדע לך דהא אמר לה לא ידע ליה, כלומר לא ידע בה במום זה שהיא קטעת, ואמר לה לא ניחא לך ביה חליץ, דאלמא לאו באפי יבם הוה, אלא מפני שהיה נראה לו שהיתה קטעת, ולא היה ברי לו אם כמו שהיה סבור אם לא. אמר לה בתי עמודי. וטעמא דמלתא דעל ידי כך הכיר שהיבם הזה אינו הגון שלא היה מתכוין למצוה אלא לשם דבר אחר ועל כן סמך והטעהו. דאלו היה הגון לה למה היה מטעה אותו, חלילה להם להטעות ולרמות אלא לצורך מצוה. ולעולם חליצה בין יושבת בין עומדת בין מוטה, דלכולי עלמא בדידה לא קפיד קרא. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ד הלכה ו-ז) והיא יושבת ופושטת ידה בבית דין ומתרת רצועות הסנדל. אלא שאחר כך כתב, ואחר כך עומדת ורוקקת בארץ כנגד פניו רוק הנראה לדיינין שמצות חליצה שיהיו שניהם עומדין בשעת ריקקה ובשעת קריאה. ונראה מדבריו דחליצה בין בעמידה בין בישיבה ואפילו לכתחלה וכדמוכח הכא כדכתיבנא (לעיל ד"ה אמר), אבל קריאה לכתחילה

מעומד. וטעמא דמלתא משום דלא כתיב ועמדה וחלצה נעלו, אלא ועמד ואמר שתהא קריאה מעומד דבקריאה הקפיד הכתוב. והלכך לא שנא איהו לא שנא איהי לעולם תהא הקריאה מעומד.

אלא דאכתי קשה לי דהא לא משמע הכי בההיא דאלו מגלחין (מועד קטן שם) מדמקשינן אלא מעתה ועמד ואמר ה"נ והתניא בין עומד בין יושב, ומאי קושיא דהא ועמד ואמר בקריאה הוא, אבל חליצה דלא כתיב בה עמידה בין יושב בין מוטה, וברייתא דקתני בין יושב בין מוטה בחליצה תניא. ואפשר לתרץ לפי דבריו דהא דקתני והחולצת מן הגדול בין עומד בין יושב כללא הוא לכל ענין החליצה שהוא קריאה וחליצה ורקיקה, ולא לחליצת הסנדל בלבד. והיינו דאקשינן מינה בפרק אלו מגלחין כאלו קתני בברייתא בהדיא קרא בין עומד בין יושב חליצתה כשרה, דברייתא כללא היא לכל מילי דחליצה. ולא עוד אלא דעיקר צריכותא דברייתא משום קריאה היא, ולומר דאף על גב דכתיב ועמד ואמר דמשמע דקריאה מעומד הני מילי לכתחלה הא אי עבר וקרא מיושב חליצתה כשרה, ומיהו ברייתא בדיעבד היא הא לכתחלה קריאה מעומד בעינן. והא דאקשי ליה (אביי) [צ"ל: רב אשי] לאמימר מהא דמשמע דברייתא אפילו לכתחלה קתני וכדכתבינן, היינו דוקא בחליצת הסנדל והכי קאמר, והא קתני בין יושב בין מוטה, ואף על גב דברייתא בדיעבד היא, הכי משמע בקריאה משום דכתיב בה ועמד ואמר, הא בחליצת הסנדל אפילו לכתחלה משום דבדידה לא כתיב עמידה. והוא הדין דהוה ליה לאקשווי מקרא גופיה, דהא לא כתיב עמידה אלא בקריאה, הא בחליצה לא שנא הכי ולא שנא הכי, אלא משום דברייתא קתני בהדיא בין עומד בין יושב ניחא ליה טפי לאקשווי מברייתא.

ויש לנו כיוצא בה בתלמוד בפרק קמא דקדושין (יח, א) יש בעברי שאין בעבריה שהעברי יוצא בשנים וביובל ובמיתת אדון, ורמינהי יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין, אף על גב דהוה מצי לאקשווי מגופיה דקרא דהא בהדיא כתיב (דברים טו, יב) כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים. זהו שנראה לי להעמיד דברי הרב ודברי הגאונים. אלא שראיתי לקצת המחברים (ספר התרומה הלכות חליצה סי' קלג) שהצריכו בעמידה אפילו בחליצת הסנדל ולא ירדתי לסוף דעתם ואם תאמר תיפוק ליה משום דבעינן ועמדו שני האנשים ובין שתהא חליצה כתחלת דין בין שתהא כגמ"ד בעינן ועמדו. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שפירש לקמן (קו, א ד"ה לישנא אחרינא) בתי עמודי על רגלך דכתיב ועמדו ב' האנשים בעמידה. יש לומר חליצה לאו כדין דמיא להא, דהא

אפילו בהדיוטות הוא דבר תורה, מה שאין כן בשאר דינין והוא הדין לעמידה, ותדע לך מדאיצטריך למכתב ועמד ואמר, ואי כדין היא למה לי קרא תיפוק ליה משום דכתיב ועמדו ומיהו אכתי קשיא לי לדברי הרמב"ם ז"ל דכיון דלא בעי עמידה בחליצת הסנדל, אם כן אף ברקיקה כן דברקיקה נמי לא כתיב עמידה וצ"ת. (ועיין ריטב"א כאן ומ"מ שם).

הא דאמר רבא מדרישא ר' מאיר סיפא נמי ר' מאיר. לאו לאפוקי מדרי' יוסי דלר' יוסי של עץ נמי מנעל הוא כדאמר רבא במס' יומא בפרק בתרא (עח, ב) דכולי עלמא מנעל הוא כלומר בין ר' מאיר בין ר' יוסי, אלא הכא לאפוקי מדרי' יוחנן בן נורי קאמר וכדאיתא בפרק במה אשה גבי הא דתנן סנדל של סיידין (שבת סה, ב) טמא מדרס ואשה חולצת בו דברי ר' עקיבא ולא הודו לו ואמר רב לא הודו לו רבי יוחנן בן נורי אבל ר' יוסי הודה לן.

מתניתין: מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה. פירוש מתניתין כללא הוא דכל שהוא למטה מן הארכובה, מעל רגלו קרינא ביה. והלכך אם נקטעה רגלו חולץ בשוקו כל שהוא מן הארכובה ולמטה והיינו דאקשיה למתניתין מרגלים פרט לבעלי קבין, מכל מקום מתניתין משמע להו בנקטעה רגלו, ושאני הכא דכתיב מעל רגלו, לומר דכל שהוא למטה מן הארכובה כשר לחליצה, דמנעל אמר רחמנא והוא דדחיס מאי דאישתייר אארעא וכדאמר אמימר (לעיל בסמוך). ומתניתין נמי היכא דלא נקטעה רגלו אלא שקשר מנעל למעלה מן הארכובה חליצתה פסולה, דמעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל, אבל למטה כשרה. והיינו דגרסינן בירושלמי (ה"א) כולי מתניתא בקושר מן הארכובה ולמעלה פסולה, איני והא כתיב ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם, ותניא ביד עד לפרק ברגל עד סובך וכה את אמר הכין, שניא היא דכתיב מעל רגלו אי הכי תהא כשרה אפילו מהארכובה ולמעלה מעל רגלו ולא מעל דמעל.

דף קג - ב

הטיל בה זוהמא. משל לגבורת היצר, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן נחלש ונפסק, כענין משכהו לבית המדרש (סוכה נב, ב) גויס שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן ועדיין יצרן גדול, כענין וזרמת סוסים

זרמתם, והיינו דאמרינן דקא שדו בה זוהמא וכענין כי חרפה היא לנו (בראשית לד, יד).

נעל של כל אדם מנין ת"ל נעל נעל ריבה. והא דקתני בסנדל שאינה שלו חליצתה כשרה, דיעבד אין לכתחלה לא וכדאיתא בסמוך, מדרבנן היא, דאי מדאורייתא מנא תיתי דמרבין נעל של כל אדם [מנעל]. ותמיהא לי מאי טעמא אצרכוה רבנן נעל שלו לכתחלה, דלמאי איכא למיחש אי חליץ בנעל שאינה שלו לכתחלה. ואפשר לומר דלכתחלה גזרה משום קטן או גדול שאין יכול להלך בו או שאינו חופה את רוב רגלו, דכל שאינו שלו אינו עשוי כמדת רגלו ממש.

אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה. פירוש טעמיה דרבא משום דכתיב ושרף את הבגד אפילו בשעת שריפה קרוי בגד. ואף על גב דמטומאה לא גמרינן, שאני הכא דגלויי מלתא בעלמא הוא. וכן פירש רש"י ז"ל (ד"ה חליצתה כשרה) ומיהוא לכתחלה לא תחלוץ דאתי לאיחלופי בשאר הנשרפים כגון סנדל של תקרובת עכו"ם ושל עיר הנדחת.

של עכו"ם לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה. פירש רש"י הואיל ולהלכא עביד ומשמשי עכו"ם לאו לשריפה קיימי ואית להו תקנתא בבטול, ואי משום איסורי הנאה, מצות לאו ליהנות נתנו. ואי משום שנהנית שנתרת לעלמא בכך, מכל מקום עכובה משום מצוה דרמיא עליה היא ומצוה לאו הנאה היא. ומיהו לכתחילה לא תחלוץ מפני שנראית כנהנית מע"ז. אי נמי משום דכל למצוה מאיס כדאיתא בע"ז (מוז, א) גבי דקל של עכו"ם, ויש מפרשים (הביאם הרמב"ן) דלכתחלה לא תחלוץ משום דנהנית שניתרת לינשא על ידי כך, אבל בדיעבד חליצתה כשרה דנהי דעבדה איסורא חליצתה לא מיפסלא בהכי. והרמב"ן נר"ו הקשה לפי זה מהא דגרסינן במסכת ר"ה בפרק ראווה ב"ד (כח, א) רבא אמר אחד זה ואחד זה לא יצא הדר אמר רבא אחד זה ואחד זה יצא מאי טעמא מצות לאו ליהנות ניתנו אלמא טעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו, הא אלו ניתנו ליהנות בהן לא יצא. וטעמא דמילתא דכיון דאם לא יצא לא נהנה ולא עבד איסורא אמרי דלא יצא, דכשאתה אומר יצא עכשיו הוא שנהנה. ואם כן הכא הוה לן למימר חליצתה פסולה כדי שלא תהנה ולא תעבור. (עיין עדל"ז שיישב קושיא זו).

של תקרובת עכו"ם. פירש רש"י שהקריבוהו ומסרוהו לפניו לשם דורון. ואינו נראה דהא אין הקדש לעכו"ם, ואי משום שהקריבוהו לפניו הא

קיימא לן דתקרובת המשתבר בעינן כעין פנים כדאיתא בריש פרק ר' ישמעאל (ע"ז נא, א) אלא הכא כגון ששחטה לשם עבודה זרה ועשה עורה כסנדל.

דף קד - א

הא דאמרינן הכא דכולי עלמא לא מקשינן ריבין לנגעים. כלהו תנאי דמתניתין קאמר, אבל ודאי איכא ר' מאיר דסבירא ליה דמקשינן כדתניא בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד, ב) ומשום דקיימא לן כסתם מתניתין דהתם (לב, א) דקתני דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה, קא דחינן הכא ואמרינן דכולי עלמא לא מקשינן. אלא דלישנא דגמרא קשיא לי, דאמר דאי מקשינן אפילו גמר דין נמי לא, דאי משום הא מאי קושיא אין הכי נמי דלר' אליעזר דפוסל אפילו גמר דין נמי לא וכר' מאיר וצריך עיון.

מדאקשינן מאי קושיא ליה אי מוק סתמא תניא אי לילה סתמא תניא. משמע לכאורה דלמאן דמכשר במוק ובלילה אפילו לכתחלה מכשר, דאי לא לימא לכתחלה קא קשיא ליה. והא דקתני בלילה חליצתה כשרה, משום דקא בעי למתני רבי אלעזר פסול, דאפילו דיעבד פסיל תנא נמי חליצתה כשרה, ומוק נמי משום דקא בעי למיתנא סיפא בסמיכת הידים חליצת הפסול תנא רישא חליצתה כשרה, וקב הקטע נמי למאן דמוקי מתניתין וברייתא כר' מאיר אפילו לכתחלה היא, דהא מנעל הוא לדידיה, וכיון דלא דריש ואנעלך תחש אפילו לכתחלה היא, דהא מנעל הוא לדידיה, וכיון דלא דריש ואנעלך תחש אפילו לכתחלה מכשר. ולמאן דמוקי לה כרבנן ובמחופה עור, לכתחלה נמי כשר דהא קרינא ביה תחש.

מאי טעמייהו דרבנן אמר עולא ילפי רגל רגל ממצורע מה להלן ימין אף כאן ימין. ונסתפקו רבותינו הצרפתים (לעיל במאירי הביא בשם תוס', ולפנינו ליתא) הרבה באטר אם חולץ בשמאלו שהוא ימין כל אדם או בימינו שהוא שמאל כל אדם או בשתייהן או שאינו חולץ כלל שאין לו ימין וכבר הארכתי בה בריש פרק גיד הנשה (חולין צב, ב) גבי אית לבהמה

דף קד - ב

והא אמרי דבי ר' ינאי לפי שאינן בואמר ואמרה. הא דקא נסיב טעמא משום ואמר ואמרה, ולא קאמר משום דלאו בני דעה ולא בני כונה נינהו, וחליצה כונת שניהם בעינן כדאיתא לקמן איכא למימר דלרבותא קאמר ולאשמועינן דכל שאינן בואמר ואמרה אינו חולץ, ולאתויי אלם ואלמת דאף על פי שהם בני דיעה חליצתן פסולה, דאינן בואמר ואמרה. וכבר הארכתני בזה בפרק קמא דחולין (יב, ב) גבי מאן תנא דלא בעיא כונה בחולין בס"ד.

הא דמקשינן ברקיקה השתא במקום מצוה לא מעכב. קא סלקא דעתך דמדינא דאורייתא אסרינן לה, דאלו משום גזרת ריקקה לא טעו בה אינשי דלא מיחזי להו כחליצה, ומשום הכי הקשו לר' עקיבא פשיטא ולר' אליעזר שני דברים המתירין אין מועילין זה בלא זה, ואתינן לאוקמה כר' ואסיקנא דמדרבנן היא ומשום גזרה ואתיא כר' עקיבא.

דף קה - א

הכי שלחו ליה יבמה שרקקה תחלוץ ואינה צריכה לרוק פעם אחרת. מסתברא דלישנא דאינה צריכה לאו דוקא, אלא הכי קאמר אינה צריכה, ומכיון שאינה צריכה אף היא לא תרוק משום דאתו למישרי חלוצה לאחין. ותדע לך דהא אמרינן כי הא דאתת לקמיה דר' אמי וההיא הא אמר ליה ר' אמי לר' אבא חליץ לה ושרי לה תגרא. ואפילו בעיא לחזור ולרוק לא שבקינן לה, משום דאמרי ריקקה קמייתא לית בה מששא ואתי למישרי חליצה לאחין.

כאן במוצצת כאן בשותתת. ואם רקקה ואינה שותתת ולא מוצצת, איכא למימר דאף היא אפשר שתרוק דם בלא צחצוחי הרוק. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ד הכ"ג, ועיין מגיד משנה שם).

דף קה - ב

מתניתין: חרש שנחלץ כו'. פירש הרמב"ם ז"ל (מ"ה) דלהכי קתני הכא שנחלץ ולא קתני שחלץ לפי שהוא חרש ואינו מתכוין לחליצה אלא שהיא חולצת לו כן מצאתי לו בפירוש המשנה שלו (ועיין הלכות יבום שם הי"ג).

גמרא: אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום. ומסתברא דרבנן בקטן בלבד הוא דפליגי, אבל חליצת חרש וחרשת לכולי עלמא חליצה פסולה היא. דאי לא, למה לי דפרט רב יהודה חליצת קטן ואמר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום, לימא זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצתן כלום, כלומר בין דקטן בין דחרש וחרשת. ותמהני על הרמב"ם ז"ל (שם הט"ז) שכתב בחליצת חרש וחרשת דאינה חליצה כלל. (עיין מגיד משנה שם הי"ג וריטב"א כאן).

קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה. כך היא הגירסא ברוב הספרים. גם בדקתי ברוב הנוסחאות הישנות ובספרים מדוקדקים בישיבת הגאונים ז"ל ונמצאת בכלן כן גם בפירושי המשנה להרמב"ם ז"ל. (שם. ועיין בתוס' ד"ה קטנה שכן הוא בירושלמי).

אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר דאמר מקשינן אשה לאיש. מסתברא דקטנה דלא חלצה לאו דאורייתא היא לר' מאיר אלא מדרבנן גזרה קטנה אטו קטן, דאי מדאורייתא ומשום דמקשינן אשה לאיש, אם לא חלצה משהגדילה אמאי חליצתה כשרה, והא חליצת קטן אפילו בדיעבד פסולה, אלא מדרבנן הוא לר' מאיר. והא דקאמר ומקשינן אשה לאיש מדרבנן קאמר. כלומר גזרה אשה קטנה אטו קטן. והיינו דאוקימנא לה למתניתין כר' מאיר ולא אוקמוה כר' אליעזר דמקיש נמי אשה לאיש, כדתניא בשלהי הבא על יבמתו (לעיל סא, ב) קטנה מתיבמת

ואינה חולצת דברי ר' אליעזר, ותניא נמי התם קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דבר ר' מאיר, אמרו לו יפה אמרת שאין חולצין איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש. אלא להכי לא אוקמיה למתניתין כר' אליעזר, משום דלר' אליעזר מקשינן לגמרי אשה לאיש ואפילו בדיעבד חליצתה פסולה, וכדתניא בתוספתא דמכילתין פיי"ב (ה"ט) קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל אם לא חלצה חליצתה פסולה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אם לא חלצה חליצתה כשרה. ואפשר נמי דלהכי אוקמוה כר' מאיר משום דסתם מתניתין ר' מאיר, ואסיקנא לקמן בסמוך דלית הלכתא כר' יוסי אלא קטנה אינה חולצת עד שתביא שתי שערות. ומיהו בדיעבד אפשר לומר דחליצתה כשרה כר' מאיר. ואף על גב דפליג עליה ר' אליעזר בתוספתא. כיון דלא חשו לשנותה כאן ולומר נמי בסיפא דמתניתין זו דברי ר' מאיר אבל ר' אליעזר אומר חליצתה פסולה שמע מינה דלא חיישינן לדר' אליעזר וצ"ת.

רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים. פירש רש"י דהיינו שנת י"ב עצמה, דתנן בפ' יוצא דופן (נדה מה, ב) כל שתים עשרה נדרים נבדקין. וכן פירש כאן ר"ח, ועוד הוסיף בה רש"י בגטין פרק המקבל (סה, א ד"ה חולצת) בשהביאה שתי שערות. ואינו מחוור דאם כן תקשי לן דרבא אדרבא, דאיהו הוא דפסק בפרק יוצא דופן (מו, א) דתוך הפרק כלפני הפרק. ויש מי שפירש דהכא רבא אליבא דר' יוסי קאמר וליה לא סבירא ליה, והוא ניהו הוא דקאמר והלכתא עד שתביא שתי שערות. כלומר לדברי ברבי (עיין רש"י ד"ה מדבריו של ברבי) עד שתגיע לעונת הנדרים מיהא לא תחלוץ, אבל הלכתא שאינה חולצת עד שתביא ב' שערות. כלומר, ובשנים דקודם הזמן הזה אינן נקראין שערות אלא שומא בעלמא. ולא תיקשי לך דלמה קאמר רבא עד שתגיע לעונת הנדרים והלכתא עד שתביא ב' שערות, דיש לנו כיוצא בה בפסחים (ל, ב) לדידי חדתא עבדין לי והלכתא מגעיל להו ולקתייהו ברותחין. וההוא דבפרק התקבל (גיטין שם) דאמר רבא ג' מדות בקטן הגיע לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת, ההיא רבא אליבא דנפשיה קאמר, וכנגדן בקטנה דקאמר לומר בשקטנה מגעת לעונת נדרים דקטן היינו מיי"ב שנה ויום אחד עד י"ג שנה ויום אחד הרי זו חולצת דגדולה היא ובשהביאה שתי שערות. ואין נראה כן מדברי ר' אלפסי ז"ל, אלא מדבריו שכתב כאן נראה דרבא לטעמיה דנפשיה קאמר הכא, דאיהו ז"ל לא אייתי הכא הא (דרב) [דברבין] ואפילו הכי כתב הא דרבא, דאלמא רבא לטעמיה דנפשיה קאמר. ונראה שהוא ז"ל מפרש הגיע לעונת הנדרים דהיינו עונה שנדרה קיימין, דהיינו מיי"ב שנה ויום אחד ולמעלה ובשהביאה שתי שערות, והתם

(גיטין שם) נמי הכי מפרשינן לה. והא דקאמר התם וכנגדן בקטנה, לאו שתגיע לעונת הנדרים של קטן, דעונת הנדרים לקטן היינו מיי"ג שנה ויום אחד ולמעלה, ואשה משהגיעה ליי"ב ויום אחד הרי זו גדולה, אלא כנגדן דקאמר היינו עונת הנדרים, כלומר קטן שהגיע לעונת הנדרים נדרו נדר והקדשו הקדש, בין יודע למי נדר בין אינו יודע, וקטנה בשהגיעה לעונת הנדרים שלה חולצת והוא שהביאה שתי שערות דהויא גדולה גמורה כדאיפסיקא הלכתא הכא. וכבר הארכתני יותר מזה בפרק התקבל (שם ד"ה הגיעו. ועיין רשב"א נדה שם ד"ה הא) בס"ד.

בינו לבינה מנא ידעינן. כלומר, שאף על פי ששניהם מודים וחוששין לה, ואפילו מכאן ולהבא, ואף על פי שיש בידן עכשיו לחלוץ וכדאמרינן בשלהי יש נוחלין (בבא בתרא קלה, א) גבי בעל שאמר גרשתי את אשתי דאסיקנא התם זיל חוש לה, ואפילו מכאן ולהבא כדאיתא התם (עיין נמוקי יוסף ונתפ"מ סי' לו סק"י).

דף קו - א

בתי עמודי. מה שפירש רש"י ז"ל משום דכתיב ועמדו שני האנשים בעמידה אינו מחוור בעיני, וכבר הארכתני בה למעלה (קג, א) גבי בין יושב בין עומד בין מוטה בס"ד.

אמר ליה השתא מינך איפסילא לה זיל חלוץ לה חליצה מעליא כי היכי דתשתרי לעלמא. מסתברא דכופין אותו בכך עד שיאמר אני רוצה ואפילו בשוטים. דכיון דאסירא ליה מעתה הרי זה חייב להוציאה. והכי נמי איתא בירושלמי דגרסינן התם (ה"ו) אתא עובדא קומי ר' מנא ועבד כר"ל, [כד] משמע דר' יוחנן פליג חזר וכפה אותו וחלץ לה זמן [תניינות]. וטעמא דמלתא משום דכיון דאסירא ליה מדרבנן מיהא לא מעגנין לה. והכי משמע לי דתנן לקמן בפרק בית שמאי (קיא, ב) יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלה כופין אותו שיחלוץ לה ואמרינן עלה בגמרא (קיא, א) עד שכופין אותו לחלוץ נכופהו ליבם, ופרקה רב בשגיטה יוצא מתחת ידה. וכיון דאסירא ליה כופין אותו לחלוץ, ואפילו לא באה מחמת טענה. דעד כאן לא בעינן באה מחמת טענה אלא כדי לכתוב עליו אגרת מרד כדאיתא

בכתובות פרק אע"פ (סד, א) אי נמי ליתן כתובה למי ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה מחמתו, דאי באה מחמת טענה יוציא ויתן כתובה ואם לא לא יתן כתובה כדאיתא לעיל בשלהי פרק הבא על יבמתו (סד, א) אבל כל שיושבת עגונה אפילו בלא טענה כופין אותו לחלוץ. והא דאמר ליה רב פפא לאביי לא סבר לה מר להא דר' יוחנן, ואמר ליה אביי אלא היכי נעביד ואמר ליה חליץ לך על מנת שתתן לה מאתים זוז, ולא שבקיה דיחלוץ בהשטאה זו ובתר הכי יכפוהו. משום דלא ניחא ליה בכפיה, דלמא לא מיתרצה אי נמי דגברא אלמא הוא ולא מצו כפו ליה. אי נמי כיון דאפשר ליה בלא כפיה, לא בעי לאתויי נפשיה לידי כך.

אלא היכי נעביד אמר ליה חלוץ לה על מנת שתתן כו'. והוא הדין לכל שהוא מתכוין לחלוץ ולהתירה באותה חליצה, אלא שטועה שיועיל לו בזה מצד אחר, וכאותה שאמרו בירושלמי (ה"ו) דגרסינן התם אתא עובדא קומי ר' חייא בר ווא א"ל בני האשה הזאת אינו רוצה לך דרך יבום אלא חליץ לה ועקור זיקתך ממנה והיא נשאת לך דרך נשואין, מן דחלץ לה אמר ליה אין אתו משה ושמואל לא שרו לה.

בתר דחלוץ אמר לה זיל הב ליה אמר ליה רב פפא משטה אני בך עבדה ליה. איכא למידק היכי הוה מחייב ליה אביי למיתן לי, ורב פפא למאי אצטריך לאתויי ראיה מן הבורח מבית האסורין דאינו פטור אלא בדאתני ליה טפי מאגריה, והא הכא כיון דאתני ליה בלשון על מנת לא מיחייב ליה מידי, משום דכל האומר על מנת אין מחייבין אותן לקיים התנאי, אלא אם רוצה יקיים ואם ירצה לא יקיים, לפי שכבר נתפרשה כפייתו אם יקיים תנאו יתקיים המעשה, ואם לא יקיים התנאי יתבטל המעשה, ולעולם אין מחייבין את הזוכה לקיים התנאי כדי שיתקיים לו המעשה. והגע עצמך הנותן מתנה לחברו על מנת שיתן לו מאתים זוז, אף על פי שהחזיק במתנתו אין מחייבין אותו ליתן ותתקיים לו המתנה, אלא אם יתן ותתקיים ואם לאו תתבטל. וכן הנותן גט לאשתו על מנת שתתן לו מאתים זוז, אלו לא רצתה ליתן אין מחייבין אותה אלא שהגט תלוי ועומד, אם תתן יהא גט ואם לא תתן לא יהא גט. ותדע לך דהא איבעיא לן בפרק מי שאחזו (גיטין עד, ב) גבי הרי זה גיטך על מנת שתתן לי מאתים זוז נתינה בעל כרחו הויא נתינה או לא. ואם איתא דמכיון דשקלתיה לגיטה איחייבה לה ליתן ליה מאתים זוז בעל כחרה, הרי אלו עליה כחוב ועל כרחיה מקבל, כדמוכח במציעא (עז, ב) גבי פרעיה זוזא זוזא פרעון הוי. אלא על כרחין אין מחייבין אותה, אלא אם רצתה שלא ליתן הרשות בידה ואינה מגורשת. וכיון שכן הכא נמי ימא ליה לא בעינא

בחליצה ולא יהיבנא, והרי החליצה ממילא קיימת והיא פטורה. ויש לומר דכיון שאי אפשר לה לחליצה להתבטל הרי זה כשכירות, ולפיכך אי הגון לה הוא מחייבין לה ליתן מדין שכירות דלאו אנוסה היא, ולא דמיא לבורח מבית האסורין. והיינו דאמרינן בירושלמי (ה"ו) אמר ר' מנא אם אמר על מנת נותנת. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל (בד"ה ב ליה) דמדין שכירות הוה בעי חיובי. אלא מכיון דלאו הגון לה הוא, ומצוה עליה מן התורה בחליצה ורמיא עליה למיחלץ, האי כעין אנוסה היא. ואיהו נמי לא פסיד מידי, דהא לא חזי ליה מינה מידי, והלכך לא יהבה ליה מידי, דכל מאי דאתני בהדה יותר מן הראוי לו התנתה לו ופטורה. וכן דעת מורי הרמב"ן נר"ו. וכתב הרב נר"ו דמהא שמעינן דמי שהוא חולה וסמנין ביד חברו שוין עשרים, והתנה עליו ליתן הרבה בדמיהן מחמת אונס חליו, אין לו אלא דמיהן בלבד. אבל רפאהו יש לו שכרו משלם, שחכמתו מכר לו והוא שוה דמים הרבה. ויש מי שפירש דטעמא דמתניתין דמי שהיה בורח מבית האסורין, היינו משום דחייב הוא להצילו, ומשום הכי אין לו שכרו אלא כפועל בטל. ולדבריהם אין לרופא אלא שכר בטלה שלו. ולא מסתברא מדמדמינן לה לחליצה בשמעתין, דהא מכל מקום ליכא עליה חיובא ממש למיחלץ. (ועיין ריטב"א ומאירי).

הגרש"י ז"ל וכן היא בהלכות הרב אלפסי ז"ל ובהלי גדולות וכן נראה מפירוש ר"ח ז"ל. אמר רב הונא חולצין אף על פי שאין מכירין וממאנין אף על פי שאין מכירין לפיכך אין כותבין גט חליצה וגט מיאון אלא אם כן מכירין חוששין לבית דין טועין. ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין וכו' לפיכך כתובין אף על פי שאין מכירין ולא חיישינן לבית דין טועין. ופירש רש"י ז"ל אין עדים כותבין לה דחוששין לבית דין טועין, דאם כותבין לה העדים ראינה שחלצה בבית דין פלוני ואף על פי שלא יכתבו לו ואשתמודענהו חיישינן שמא יטעו הב"ד הבאים אחריהם ולא ידקדקו אחר העדים ויתירוהו על פי גט זה, דקסבר רב הונא דבי דינא בתר עדים לא דייקי. אבל כשלא יכתבו לה אף על פי שתביא עדים לבית דין שבפניהם חלצה ליכא למיחש למידי, דכיון שהעדים בעצמן מעידים בפני בית דין, לעולם אין הבית דין מתירין אותה לינשא עד שיחקרו וידקדקו עם העדים אם הכירוהו אם לאו. אי נמי דכיון שהיא באה ואין גיטה בידה, חוששין שמא לא נגמרה להם עדות ולא הכירוהו ולפיכך לא התירוהו בגט. ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין, ולפיכך העדים יכולים לכתוב אף על פי שאין מכירין, ואין חוששין שמא טעו בית דין וחלצו אף על פי שלא הכירו, שאין חוששין

לבית דין טועין. וקשה קצת דכיון דאין חולצין אלא אם כן מכירין, מאי רבותא דלא חיישינן לבית דין טועין, אפילו בעדים נמי בכי הא לא חיישינן, דלעולם בראשונים אין חוששין שמא טעו, כדתניא התם בפרק יש נוחלין (בבא בתרא קלא, ב) גבי מנה יש לי אצל פלוני אין כותבין אלא אם כן מכירין לפיכך גובה ואין צריך להביא ראיה. ושמה מתוך שאמר רב הונא חוששין לבית דין טועין, אמר נמי רבא אין חוששין. ואף על גב דהכא אמרינן בדברא אין חוששין לבית דין טועין, ובפרק יש נוחלין ילפינן מינה דחוששין לבית דין טועין, לא תיקשי לך, דהכא קאי אלפיכך כותבין, כלומר כיון שאין בית דין חולצין עד שיכירו לפיכך העדים יכולין לסמוך על זה מן הסתם ולכתוב אף על פי שלא נתברר להם אם נגמרה עדות לדיינין אם לא, לפי שאין חוששין לבית דין טועין. והתם קאי אין חולצין אלא אם כן מכירין אלמא חוששין לבית דין טועין, כלומר, מפני מה אסר רבא לחלוץ עד שיכירו ופליג אדרב הונא דשרי. משום דקא סבר רבא דבי דינא בתר בי דינא לא דייקא. ואם בית דין ראשון נזקקין להם אף על פי שלא הכירו, יבואו בית דין אחרון לטעות אחר הראשון ולומר דלא חלצו אלא אם כן הכירו ויסמכו עליהם ויתירום, וזה הוא שכתב הרב אלפסי ז"ל כאן בדברא אין חוששין וכתב שם חוששין. ורב הונא דפליג עליה דרבא סבר דאין חוששין שמא יטעו האחרונים בכך, דכיון שחולצין אף על פי שאין מכירין הכל יודעין ולא טעו בכך לומר שהכירו. אבל אלו כתבו לה העדים בכי הא חיישינן דלמא יטעו, משום דקסבר דלא דייקי אפילו בתר עדים כדכתבינן לעיל.

ויש ספרים דגרסי איפכא וגרסי בדבר הונא אין חוששין לבית דין טועין ובדברא חוששין לבית דין ובדברא חוששין לבית דין טועין (עיין תוס' ד"ה ורבא בשם ספרים ישנים), וה"פ חולצין אף על פי שאין מכירין ואין חוששין שמא יטעו בית דין שלאחריהם לומר הואיל וחלצו הכירו, והוא הדין שאין חוששין לעדים טועין שיכתבו לה כלום, לפיכך לא הזכירו עדים משום דעדים דאי לא כתבי ואשתמודענהו אלא סתם לאו כלום הוא. ולמי שכתב ואשתמודענהו ליכא למיחש, דלשקרא ממש לא חיישינן דאינהו לא כתבו הכי אלא אם כן קים להו במלתא דקמאי אשתמודענהו. ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין חוששין לבית דין טועין. כלומר, שאם יטעו הבית דין הבאים אחריהם ויסמכו על הראשונים משום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי, אבל לעדים טועין ליכא למיחש כדאמרן, דאי לא כתבי ואשתמודענהו לא סמכי בית דין עליהו, דבתר בי דינא לא דייקא אבל בתר עדים דייקי כדאמרינן ביש נוחלין (שם). ואם תאמר למה אין חולצין וכותבין ומתירין אף על פי שאין

מכירין. ומאי שמנא מהא דתנן בקדושין פרק האומר (סג, ב) קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי ובה אחד ואמר אני קדשתי נאמן. ואמרינן עלה בגמרא (שם) נאמן ליתן גט אין אדם חוטא ולא לו. זו אינה קושיא, משום דהכא איכא למיחש שמא לא זהו יבמה אלא אחר, וזה מערים כדי לפוטרה מן היבם ולישאה במקום אחר, ואינן מתיראין שמא יבא יבם ויוציאנה, דמימר אמרינן זה בעצמו הוא שנחלץ או אחר אחר היה לו שחלץ ופטרה, וכיון שאין היבם יכול לקלקלה חוששין להם. אבל התם ליכא למיחש למידי, דהא אימת דאתי אחרינא ומערער ואתו עדים שהוא קדשה אחרון נאמן, וכיון שכן אף הן אין מקלקלין את עצמן וחוששין שמא יבא בעל ומערער. ואם תאמר ניחוש שמא יהא שמו כשם אותו שקדש. כבר אמרו שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחרת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה כדאיתא בגט פשוט (בבא בתרא קסז, ב). ואם תאמר ניחוש דלמא מסיק שמיה כשם אותו שקדש. כבר אמרו (שם) צריך להכיר שם האיש בגט והוא הדין נמי לשם האשה, ואם תאמר עוד אף על פי שהוחזקו שמותיהן בעיר, ניחוש דלמא אחרינא יש דשמו כשמו כך לתרי יוסף בן שמעון בעיר אחת לא חיישינן, כדאיתא בגט פשוט (ב"ב קסז, ב ותוס' שם ד"ה וליחוש והוכיחו כן מב"מ יח, ב) ואיתא נמי לקמן במכלתין (קטו, ב). ותדע לך דלא דמו דהא התם (קדושין שם) נאמן אף לכנוס כדאמר רב אסי התם וקיימא לן כותיה.

הא דאמר רבא אין ממאנין אלא אם כן מכירין. פירוש אלא אם כן מכירין האשה, אבל בשמכירין האשה אף על פי שאין מכירין הבעל ממאנין, דמאי איכפת לן בבעל, דהא אפילו אין זה בעלה אין בכך כלום, שהרי היא יכולה למאן בבעל אפילו שלא בפניו ומה לה לשקר תמאן בבעל עכשיו בכל מקום שהוא. אלא ההקדפה בהכרת האשה במיאון, דלמא מסקה שמה כשם אותה קטנה שנתקדשה. ואם תאמר היא גופה מאי איכפת לן והלא אלו רוצה למאן תמאן, ואם היא אינה רוצה למאן בבעל מאי קא מהנה להו האי דממאנה עכשיו בפנינו. ויש לומר דלמא מייתה לה ההיא קטנה ומדינא בעל ירית לה ומפקי האי גיטא דכבר מאנה לה וקרובים ירתי לה.

דף קו - ב

גירסת הנוסחאות מודה רבה בלא אבה יבמי כדר' זירא. כלומר תהא צריכה לקרות בבית דין לא אבה בבת אחת. וכן כתב הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ד ה"ג). ולפי דבריהם אפילו בלא חפצתי לקחתה נמי כן, והאי דנקיט בלא אבה יבמי, דאין דרכן של נשים לידע לקרות, וכולן אינן ראויות לבילה עד שילמדום. אבל סתמן של אנשים לידע וראוין לבילה הם. ותמיהא לי מאי שייך הכא ראוי לבילה, והלא קריאה זו בבת אחת אינה גזרת הכתוב, אלא חששא בעלמא הוא כדי שלא יראה כאומרת לה מאן יבמי אלא אבה יבמי, והלכך אי אמרת אסוקי מלתא הוא ולא ניחוש כשאינה אומרת בבת אחת, אף בשאינה יודע נמי כך. דבשלמא גבי ואמר ואמרה דתנן במתניתין דקריאה לא מעכבא, ואמרינן בגמרא (לעיל קד, ב) משום דראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ניחא, דהתם לאו מחששא הוא אלא מגזרת הכתוב כעין בילה, ורחמנא לאו בבילה ממש קפיד אלא בראוי לכך, אבל הכא מאי ראוי לבילה שייך ביה. ורש"י ז"ל נראה דלא גריס כר' זירא אלא הכי גריס, מודה רבא בלא אבא יבמי, כלומר דבעינן שלא יפסיק בשעת קריאה דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי דאמרינן מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא, כלומר לא מאן אלא אבה, אבל בלא חפצתי לקחתה שהוא פתיחת קריאתו ליכא למימר האי לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה.

מאי טעמא וירקה בפניו בעינן. מסתברא דלא קאמר אלא כדי שיהא כנגד פניו בין רואה בין אינו רואה, ואפילו סומא חולץ לכתחלה. והא דתניא בברייתא (לעיל קג, א) החולצת מן הסומא חליצתה כשרה, לאו דוקא דיעבד אלא אפילו לכתחלה דכולה ברייתא בלכתחלה הוא, דמשום סיפא דקתני חליצתה פסולה תנא רישא חליצתה כשרה. אבל הרמב"ם ז"ל (שם ה"ח) כתב והסומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק. ויש סעד לדבריו מדאצטיך בברייתא למתני והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה. ומיהו אפשר היה לדחות דמשום דכתיב וירקה בפניו, אצטריך תנא לאשמועינן דלא בעינן שיהא רואה הרוק אלא שיהא הרוק להדי פניו.

ואמר לנו ענו כולכם חלוץ הנעל חלוץ הנעל. תניא בספרי (פי' רצא) ר' יהודה אומר מצוה על כל העומדים לומר חלוץ הנעל ג' פעמים.

דף קז - א

בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות. פירוש אין נזקקין למיאון לנשואות ואף על פי שמאנה בפנינו אין כותבין לה גט מיאון להתיירה. אבל אם הוזקקו להן וכתבו להן אף על פי שאינן רשאינן הוזקקו וכיון שהותרו לא תצא מהיתרה הראשון. והיינו דקתני אין ממאנין ולא קתני נשואות אין ממאנות. והיינו דאמרינן לקמן (בע"ב) בגמרא אמרו להן בית שמאי פישון הגמל במדה כפושה מדד לפיכך מדדו לו במדה כפושה. ואם איתא דאפילו כי מאנה שלא בפניו אין מיאונה מיאון, וכי מפני שמדד במדה כפושה והיה מאבד פירות נכסיה התיירו אשת איש של דבריהם. אלא שמע מינה אם מיאנה מיאנה. והכי איתא בירושלמי (ה"א) דגרסינן התם לפיכך מדדו לו במדה כפושה, וקשיא כי כפושה אלו עושה דבר שלא כשורה שמא מתירין ערוה שלו, אמר רב יצחק הדא אמרה עברה ומיאנה מן הנשואין על דבית שמאי מיאונה מיאונין, ואיכא למידק דאם כן לארוסות נזקקין להן למאן אפילו לכתחילה, והא תני בר קפרא לעולם יתרחק אדם מג' דברים מן המיאונין ומן הפקדונות ומן הערבות. ולקמן (קט, א) נמי בגמרא מקשינן מינה על מתניתין דמלמדין את הקטנה שתמאן בו. ואפשר לומר דהכא נמי במיאון דמצוה כדמשני על ההיא בגמרא. אי נמי דהתם לא מקשינן אלא משום דקתני מלמדין את הקטנה, וכיון שצריך להתרחק מן המיאונין היאך מותר לנו ללמדה למאן והיא יושבת לבטח עם בעלה. אבל הכא כשבאה לפנינו למאן אין נמנעין מלהזקק לה, דמה הנאה יש בשנתרחק ממנה, והלא אם אמרה בפני שנים בשוק אי אפשי בפלוני בעלי הרי זה מיאור ואפילו אמרה כן בפני החנוני כדאיתא בגמרא (קח, א) הלכך אנו נזקקין לה. ומיהו בירושלמי (שם) מצאתי שמקשים אותה דגרסינן התם ובית דין יושבין במיאון לא כן תני

ברח משלש והדבק בשלש וכו' תפתר דהו עסיקין במילי חורי ואתא עובדא קומיהון.

מדקתני אין ממאנין אלא ארוסות. שמעינן דאפילו ארוסה צריכה מיאון. והכי נמי מוכח מדאיבעיא לן בגמרא (קח, א) עמדה ונתקדשה מאי, ואסיקנא דבין עמדה ונשאת בין עמדה ונתקדשה אין לך מיאון גדול מזה. והדר אמרינן ועדיין תיבעי לך אי דאינסיבא מעיקרא או דהוה מיקדשא מעיקרא, ואתינן למיפשט מכלתיה דאבדן דאמרוד כו' ואמר רבי אין לך מיאון גדול מזה. ואמרינן מאי לאו דאינסיבא מעיקרא ודחינן לא דהוה מיקדשן מעיקרא. אלמא מן הארוסין צריכה מיאון. ואמרינן נמי לקמן (שם) איזהו מיאון כל שאמרה אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי אחי. ובגטין פרק התקבל (סה, א) אמר רבא וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאונין. אבל הרב ר' יהודה בר ברזילי כתב בתשובה לרב אלפסי ז"ל (סי' רסז) זה שאמרה המשנה (להלן בעמוד ב) השיאתה אמה או אחיה לדעתה ולא אמר דקדשתה, דקדושי קטנה אינן כלום ואין קדושין מועילין אלא לאחר הנשואין, ואחר נשואין צריכה למאן ובקדושין לחודייהו אינה צריכה למאן, והרמב"ן נ"ר הראה פנים להעמיד דברי הרב ז"ל דכל הני דמוכחן דארוסה צריכה למאן דוקא בשקבלה היא קדושיה, אבל בשקדשוה אחיה ואמה ואפילו לדעתה אינה מקודשת כלל ואין צריך מיאון, לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן, אבל כשהכניסוה לחופה לדעתה אף על פי שקבלו הם הקדושין, הרי זו צריכה למאן. והיינו מתניתין דקתני שהשיאתה אמה ואחיה ולא קתני שקדשתה אמה ואחיה. והיינו נמי דאמר ר' חנינא בן אנטיגנוס (שם) כל שאינה יכולה לשמור קדושה אינה צריכה למאן, דמשמע שהיא מקבלת אותם וכשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור צריכה מיאון. והא דתניא בגמרא (קח, א) איזהו מיאון כל שאמרו אי אפשי בפלוני בעלי אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי, לאו למימר שהם קבלו אותם, אלא לפי שהיא ממאנת אומרת כן, כלומר הם פתוני לקבל ממנו הקדושין וצ"ת (עיין הגהות בן אריה על הרי"ף כאן לדף לו ע"ב).

גמרא: וב"ה מידע ידעי דנשואי קטנה לאו כלום הוא. תמיהא לי מי הזקיקו לשמואל לאוקומי פלוגתייהו במאי דלא סבירא ליה, דהא איהו אית ליה דיש תנאי בנשואין, דהא איהו הוא דאמר (כתובות עב, א) קדשה על תנאי ובעל סתם אינה צריכה הימנו גט, ולא עוד אלא דלשמא יאמרו יש תנאי בנשואין לא חייש, כדמוכח בפרק האשה רבה (לעיל קז, ב) וכמו שכתבתי שם בשמעתא דמאי הוה ליה למיעבד והוה ליה למימר כאן ובית

הלל אין הכי נמי דיש תנאי בנשואין כי היכי דלוקי בית הלל כותיה. ואי נמי למימר ובית הלל לשמא יאמרו לא חיישינן. ונראה לי דהכא לאו תנאי דעל מנת שאין עליך נדרים או מומין כמחלוקת רב ושמואל קאמר, אלא תנאי של רצון בעלמא קאמר וכאלו התנה אם יעכב עליהם המקח אם לא קאמר, דזו ודאי בעילת זנות ואסור לכולי עלמא כנ"ל.

אמר ר' אושעיא ממאנת למאמרו ואין ממאנת לזיקתו. פירוש לבית הלל, ולבית שמאי אפילו למאמרו לא ממאנה, אף על גב דממאנה בקדושין דעלמא משום דכיון דלא סגיא דלא אגידה ביה מחמת זיקה מיהת, מאי טעמא תקינו לה רבנן מיאונין לזו, הלכך אפילו למאמרו לא מאנה וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו לכשתגדיל.

דף קז - ב

ביאה ומאמר דהוא קא עביד בה מצי עקרה. כלומר לא פלוג רבנן בין ביאה ומאמר של זו משאר קדושין דעלמא.

זיקה דרחמנא רמיא עליה לא מצי עקרה. כלומר אבל זיקה כיון דהיא לא מיאנה בו בבעל בחייו לא תקינו לה רבנן מיאון, משום דכיון דלא מיאנה בו בחייו כבר גלתה דעתה דניחא ליה בנישואיו, והלכך הוו להו כקדושין גמורין, וכל שקדושי אחיו קדושין גמורין זקוקה היא ליבם בעל כרחיה. ולר' הושעיא לא שנא אמרה איני רוצה בנשואך ולא שנא אמרה איני רוצה בנשואיך ולא בנשואי אחיך, לעולם לא כל כמיניה למאן אחר מיתתו. ותדע לך מדאקשינן בסמוך לעולא ממתניתין דכל שיכולה למאן ולא מיאנה ולא אקשינן לר' אושעיא מינה.

עולא אמר ממאנת אף לזיקתו מאי טעמא דנשואין קמאי קא עקרה. לפי שעד עכשיו היתה חפצה בנשואין, ועכשיו שמת והזקקה מחמתה לאחיי אינה חפצה בנשואין הראשונים. ולא שנא פרשה איני רוצה בנשואיך ולא בנשואי אחיך המת, ולא שנא מאנה סתם, לעולם מיאונה מיאון, ומיהו אסורה לאביו ולשאר קרובי המת משום דנראית בשעת נפילה כאשת המת. וכדמתרצי מתניתין אליבא דעולא כדתני רמי בר יחזקאל מאנה

ביבס אסורה לאביו, מאי טעמא דבשעת נפילה נראית ככלתו. והוא הדין לכל שאר הקרובים האסורים באשתו של מת, אבל ודאי אם מאנה בזה מותרת לשאר האחין, משום דלא עקרה זיקת כל הבית אלא זיקתו של זה ועדיין זיקת שאר הבית קיים, והרי היא כאשת המת לגבי שאר האחין, ומניה דידיה דהאי דמאנה בו אפטרה לגמרי, שאם מתו שאר האחין מותרת לעלמא ולקרוביו של זה שמיאנה בו מותרת לגמרי. וקסבר עולא שיש מיאון לחצי זיקה, כשם שיש מיאון לזיקה של מת בממאנת בכולן. ואי קשיא לך לעולא דאמר ממאנת אף לזיקתו והא אסיקנא לקמן (קח, ב) דאין מיאון לאחר מיתה ואפילו במקום מצוה, דאמרינן התם ברם כך היתה שאלה הרי שהיתה אשת אחי אמו שהיא שניה לו ונשאה אחיו מאביו מהו שתמאן השתא ותעקרניהו לנשואין הראשונים יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או אין מיאון. ואסיקנא דר' עקיבא ור' יהודה בן בתירא אסרי. כבר תירצה רבינו אלפסי ז"ל בהלכות דהתם נמי טעמא כדרמי בר יחזקאל משום שנראית בשעת מיתה כאשת אחי אמו. ויש מפרשים דהתם היינו טעמא משום דאין מיאון אלא במה שנשאר מזיקתו עליה ביבס או בבעל, אבל כשמת בלא יבום והיא מותרת לשוק במה תמאן ולמה תמאן הרי רצתה בו כל ימי חייו.

והממאנת ביבס כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין פי"א הי"ז) שהיא אסורה לאביו מפני שנראית ככלתו בשעה שמת בנו, אבל מותרת היא לשאר הקרובים, כשם שהיא מותרת לשאר האחין בשמיאנה באחד מן היבמין, ושלא כמו שכתבנו למעלה. ואינו מחוור דטעמא דשריא לשאר האחין, היינו משום דלא דחיא נפשה מכולה ביתא אלא מזיקתו של זה בלבד, ועדיין נראית כאשת המת, והלכך שריא לאחין משום יבום. אבל לשאר קרובים ודאי אסורה כשם היא אסורה להאב. וגדולה מזו כתב הרב רבינו אלפסי ז"ל לקמן (קח, ב ס"י קלא) שהממאנת באחי אמו אסורה לו מפני שנראית בשעת מיתה כשאת אחי אמו, וכמ"ש למעלה, ואפילו הכי שאינה לזה אל שניה דדבריהם, וכל שכן לשאר הקרובים שהיא ערוה להם דבר תורה. וכן כתב בעל ההלכות (גדולות הלכות מיאון) כדברי רבינו אלפסי ז"ל אף על פי שאין ראייה מאשת אחי אמו לפי הפירוש השני שכתבנו.

בית שמאי אומרים בבית דין ובית הלל אומרים בבית דין ושלא בבית דין. פירוש בבית דין כלומר מומחין והכי איתא בגמרא. ואם תאמר לבית שמאי מאי שנא מיאון מגט דעבדינן שליחותיהו כדאיתא בפרק המגרש

(פח, ב), יש לומר לבית שמאי כיון שהן מתרחקין מן המיאונים תקינן כן הרמב"ן ז"ל.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה כאותו הזוג. כתב ר"ח ז"ל דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא. ודייקינן מדקתני מכשירין שמע מינה דיעבד אמרו עד כאן. ומדבריו נראה דאפילו בדיעבד דוקא בשנים אבל בפני אחד ואפילו בדיעבד לא. ואין נראה כן מדברי רש"י ז"ל שפירש לקמן (קח, א ד"ה אצל חנוני) אפילו שגרה בעלה אצל חנוני דליכא אלא חנוני אין לך מיאון גדול מזה, דאלמא דאפילו בפני אחד מיאונה מיאון. ואם תאמר מנא ידעינן בעדים שומעין מבחוץ, כדאמר לעיל בשלהי מצות חליצה (קה, ב) בינו לבינה מנא ידעינן, אמר ר' יהודה אמר שמואל ועדים רואין אותו מבחוץ.

מתניתין: השיאה שלא לדעתה. ירושלמי (ה"ב) איזהו דעתה עבדין לה גנון (פירוש, חופה) ומלבשין לא קוזמרין ומדכרין לה גבר. איזהו שלא לדעתה עבדין לה גטן ומלבשין לה קוזמרין ולא מדכרין לה גבר.

השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן. פירש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה (מ"ב) שלנו אינה צריכה למאן, כלומר אינה צריכה מיאון בפני שנים, אבל תלך ותנשא ותעשה מה שתראה. ואין פירושו מחוור דנשואין הן הן מיאונים כדאמרינן בגמרא (קח, א). ור"ח ז"ל פירש מדקאמר ר' חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן, שמע מינה דכפנויה היא ואם לא נבעלה כלל שרי לעלמא ואפילו גדלה, דאי לא תימא הכי מאי איכא בין דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס לדברי ר' יהודה בן בתירא דקאמר רב יהודה אמר שמואל בתרייהו הלכה כמותו ע"כ. הנה שהוקשה לו ז"ל נמי מה שהוקשה לנו לומר דאלו לינשא לכתחלה נשואין הן הן מיאונים כדר' יהודה בן בתירא. ומיהו מה שדקדק ממנה רבינו לומר דכפנויה היא ואפילו גדלה תחתיו ולא בעל, אין אני רואה הכרח בדבר זה. לפי שיש לפרש דאינה צריכה למאן דקאמר, לומר שאם מתה אינה יורשה ואינו מטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובהפרת נדריה וכענין שאמר ר' אליעזר בכל קטנה, וזה פירוש נכון. ואפשר דלר' חנינא בן אנטיגנוס אף הקטנה שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה יוצאה בכדי אלא במיאון, דאינה צריכה מיאון דקאמר אינו אלא לדברים אלו בלבד כמו שכתבתי והויא לדידיה קטנה שאינה יכולה לשמור קדושיה כקטנה דעלמא אף על פי שיודעת לשמור קדושיה לר' אליעזר, דאף על גב דקאמר אין מעשה קטנה כלום, אפילו הכי אמרינן בגמרא (להלן קח, א)

דאפילו לדידיה בכדי לא תיפוק, אלא שאין מעשיה כלום לדברים אלו. ומשום דקאמר ר' חנינא בשאינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה מיאון, אבל היודעת צריכה מיאון. אמר ליה ר' אליעזר דכל קטנה יודעת [הרי היא] כשאינה יודעת לא עשו ולא כלום, וזו כזו לדברים אלו, ומינה דזו כזו מיהא וכלהו לא נפקי בכדי כנ"ל (עיין נמוק"י).

דף קח - א

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. איכא למידק דהא יודעת לשמור קדושיה משמע כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר, וכדתניא בגטין פרק התקבל (סד, ב) קטנה היודעת לשמור גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת, ואיזו היא קטנה היודעת לשמור גיטה כל שמשמרת גיטה ודבר אחר, ופירשה רב כהנא בר מנוח משמיה דרב אחא בר איקא כל שמבחנת בין גיטה ודבר אחר. והיינו צרור וזורקו אגוז ונוטלו, וכדאמר רבא התם (סה, א) אגוז ונוטלו צרור וזורקו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. וקשיא לן דהא אמר רבא התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין, כנגן בקטנה מתקדשת למיאונין, (כג"י הרי"ף גיטין שם סי' תקס) דאלמא כל שקדושה פחות מבת שית או בת שבע דהיינו זמן הפעוטות אינה צריכה מיאון. ומיהו לפי גירסת הרב בעל ההלכות ז"ל דגריס התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתגרשת למיאונין, לא תקשי לן, דלרבא יודעת לשמור את גיטה היינו כפעוטות. אלא דאכתי תיקשי לן דהכא משמע דמיאונין וגרושין חד זמן אית להו, וזה ביודעת לשמור גיטה וקדושיה, ואלו רבא חלקן שם בפרק התקבל. והרבה תירוצין נאמרו בזה בספר המאור (יבמות כאן ועיין גיטין שם). ול"נ דיודעת לשמור קדושיה דהכא ויודעת לשמור גיטה דהתם לאו חד שיעורא, ואף על פי שהלשון אחד הענין מתחלף, וכמוהו בתלמוד. ובמכלתין אמרו בריש פרק כיצד (יז, ב) יבוס בנחלה תלה רחמנא, ובפרק החולץ (מב, א) אמרינן מידי יבוס בנחלה תלה רחמנא, הנה שהלשון אחד והענין מתחלף. דהתם בפרק כיצד פירושו יבוס באחין הראוין לירש תלה רחמנא ולא באחין שאינן ראוין לירש. ובפרק החולץ

פירושו שאין הדבר תלוי ביורש ממש, כלומר שלא במקום אב שהוא יורש ממש אבל במקום אב שהאב קודם לנחלה שאין היבם יורש לא ייבם, קא משמע לן דאין הדבר תלוי ביורש ממש. והכא נמי יודעת לשמור קדושיה פירושו שיודעת לשמור כסף קדושיה במקחה וממכרה שלא תתאונה כפעוטות. והתם קאמר שיודעת לשמור גיטה, כלומר להבחין בינו ובין דבר אחר. וכן מוכח מן הירושלמי (ה"ב), וכבר הארכתי בה יותר בפרק התקבל (שם בד"ה אמר רבא) בס"ד. והרמב"ם ז"ל כתב כאן בפירושי המשנה שלו (מ"ב) שאינה יודעת לשמור קדושיה היא שתהיה משש שנים ולמטה, ויש לנו לבודקה לפי דעתה וסכלותה אחר השש שנים עד עשר שנים, אבל אחר עשר שנים היא צריכה למאן על כל פנים אפילו היתה סכלה ביותר, ופחות משש אינה צריכה למאן ואפילו יודעת ע"כ (ועיין ריטב"א).

ואמר רבי אין לך מיאון גדול מזה מאי לאו דהו נסיבן מעיקרא. איכא למידק מאי קא דייק מהא, דשאני הכא דמיאונין גמורין הן מדקאמר אינהו הו גוברייכו דידכו דהוה ליה כאלו אמרן בפירוש לא נהו גוברין דידן אלא דידכו, ובהא ליכא מאן דפליג. ואם תאמר דהכי קאמרי אינהו ליהו גוברייחו דידהו, כלומר דהני דקאתו לא הו גוברייחו אלא דאני נשי טעו בהו ומשום הכי קאמרן אמן אני להו גוברין. והוה ליה גלוי הדעת דגוברין אוחרנין בעו ומשום הכי קאמר רבי דאין לך מיאון גדול מזה, דלא בעינא דממאנה בהדיא אלא בגלויי דעתה בלחוד סגי. וכל שכן בשעמדו ונתקדשו ממש לאחרני דהו מיאון טפי. הא ליתא חדא, דבכלהו נוסחאי דואקני גוברייכו דידכ גרסינן. וכן הוא בספר מוגה בישיבת הגאונים ז"ל. ובירושלמי (ה"א) נמי איכא כי האי עובדא דגרסינן התם ר' בא בשם ר' חייא בר אשי מעשה בתנוקת שירדה לכבס בנהר, אמרי לה הא אירוסין איעבר, אמרה תלך אמה ותנשא לו. ובא המעשה לפני חכמים ואמרו אין מיאון גדול מזה. ועוד דבודאי באומרת רוצה הייתי לינשא לפלוני אין זה מיאון, דבעמדה ונתקדשה בלא שמיאנה בפירוש חדית ביה ר' יהודה בן בתירא דהן קדושיה והן מאוניה, ופליגי רבנן עליה, אבל גלויי דעתא דבעי לאינסובי לאחרני לא שמעינן.

והא דאמרינן לקמן היכי דמי עכבה שהיא מן האיש והיכי דמי עכבה שאינה מן האיש אמר רב יהודה אמר שמואל תבעוה לינשא ואמרה מחמת פלוני בעלי זו היא עכבה שהיא מן האיש מחמת בני אדם שאינם מהוגנין לה זו היא עכבה שאינה מן האיש. כלומר ואינה כאשתו. לאו למימרא דאי אמרה הכין לא בעיא מיאון, דבכדי לא נפקא, אלא דאינה

כאשתו ליורשה וליטמא לה ולמציאתה ולהפרת נדריה קאמר, וכדאמרינן בסמוך, ולר' אלעזר נמי אי לאו אשתו היא מיאון נמי לא תיבעי ופרקינן אלא בכדי תיפוק. ור' אלעזר בן יעקב דקתני במתניתין כל עכבה שהיא מן האיש הרי היא כאשתו וכל עכבה שאינה מן האיש אינה כאשתו. מכריע הוא בין לר' אליעזר ור' יהושע. דתניא ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה כו'. כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון. ר' יהושע אומר מעשה קטנה כלום, בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה כו'. כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר, אלא שיוצאה במיאון. ואתי ר' אליעזר בן יעקב ואמר דזמנין שהוא כאשתו לדברים אלו כר' יהושע אלא שיוצאה במיאון, והיכי דמי כגון שהעכבה מן האיש. ופעמים שאינה כאשתו לדברים אלו כר' אליעזר אלא שצריכה מיאון.

ועוד יש לי לפרש דהא דאמרינן מחמת פלוני בעלי ומחמת בני אדם שאינם מהוגנים לי, בשתבעוה לינשא לאחר מיתת בעלה קאמר, ולומר שאם תבעוה לינשא ואמרה מתאבלת היא על בעלה כדרך הנשים הממתנינות מפני האיבול, זו היא עכבה שהיא מן האיש, כלומר וצריכה להמתין שלשה חדשים ונוטלת כתובתה. ואם מחמת בני אדם שאינן מהוגנים לה כאלו אינה אשתו ואינה צריכה להמתין ואינה נוטלת כתובה. וכדגרסינן בירושלמי (ה"ג) תנא ר' אליעזר בן יעקב אומר כל עכבה שהיא מן האיש כאלו היא אשתו בגט. כלומר כאלו היא אשתו ויוצאה בגט. וכל שאינה מן האיש כאלו אינה אשתו במיאון. כלומר, וכאלו יוצאה במיאון. ותניא ממאנת אין לה כתובה יוצא בגט יש לה כתובה, ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים כו'. ויש ספרים דגרסינן בהדיא תניא כותיה דשמואל ממאנת אין לה כתובה כו' יוצאה בגט יש לה כתובה כו'. ומה שפירש רש"י בההיא אינו מחוור. אלא מסתברא לי דהכא הכי קא מוכח, משום דלרבנן דרבי יהודה לא הויא ממאנת עד שתוציא מיאון בפיה ותאמר אי אפשי בפלוני בעלי, וכל שלא אמרה כן אף על פי שדעתה ניכר מתוך מעשיה, כגון שנתקדשה או שנשאת אין זה מיאון. ואין צריך לומר גלוי הדעת או מיאון היוצא מכלל דבריה ולא שהוציאה אותו בפיה בפירוש בלא מעשה כלל, כזו שאמרו אינהו נהוו גובריכו דידכו, שלא הוציאו מיאון בפיהו, אלא שמכלל דבריהן אתה שומע כן, דלדברי רבנן אין זה מיאון, אבל לר' יהודה כיון שאינו מקפיד בהוצאת מיאון בפיה אלא בדברים המוכיחין כן, הוא הדין למי שאמרה דברים שמשמען שאינה חפצה בבעל זה שהוא כמיאון. דהא רבי בהני דקאמרן אינהו נהוו גובריכו דידכו שמשמען של דברים אינהו נהוו גובריכו ולא גוברין,

דף קח - ב

אמר רב יצחק בר אשיאן ומודה רב שמותרת לאחיו של זה שנאסר עליו פשיטא. כלומר דהא טעמיה דרב על כרחין הא דאסירא לו או משום אסור מחזיר גרושתו וכדהוה סלקא דעתיה דר' ישמעאל, דאם איתא אף לו נמי שריי מקל וחומר, השתא לאחיו של בעל שני דמאנה בו שריא ואף על גב דאשת אח בכרת לאיסור לאו כל שכן, וכדמקשה ואזיל ר' ישמעאל. אלא טעמיה דרב על כרחין משום דמכרת ברמיזותיו ובקריצותיו הוא, ואם כן פשיטא לאחיו מותרת.

דף קט - א

רב אשי אמר היינו טעמא דר' אלעזר דגזר הנך אטו יתומה בחיי האב. כלומר, שהשיאה אביה בעודה קטנה ונתגרשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלה, דקסבר ר' אלעזר דעל דעת קדושין הראשונים הוא בועל, ומדינא אינה מתיבמת, דגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה. והלכך גזר גדולה שנתגרשה והחזירה אטו הא, דתרוייהו בשעת נפילה גדולות נינהו, וגדולה אטו גדולה מיחלפא. אבל ודאי משום יתומה בחיי האב והחזירה כשהיא קטנה ועדיין קטנה היא לא גזר, דגדולה אטו קטנה לא מיחלפא. אף על פי שרשיי ז"ל לא פירש כן בכתובות פרק המדיר (עד, א ד"ה משום) גבי קדשה על תנאי וכנסה סתם ושם (בד"ה ה"ג) הארכתני יותר בס"ד.

בעא מיניה רבא מרב נחמן צרתה מהו. ומסקנא היא חולצת צרתה או חולצת או מתיבמת. כלומר, לר' אלעזר ומינה לרבנן ליתומה בחיי האב

ועדיין קטנה היא, דהיא חולצת וצרתה או חולצת או מתיבמת. וכן כתב הרב אלפסי בהלכות. אבל הראב"ד (בהשגות על הרי"ף מובא בספר הזכות להרמב"ן) כתב דצרתה נמי חולצת ולא מתיבמת, דעד כאן לא אמר ר' אלעזר בצרה שמתבמת אלא משום דגרושה עצמה אינה תורה אלא גזרה ולא גזרינן גזרה לגזרה, אבל יתומה בחיי האב דלכולי עלמא ערוה היא, ודאי גזרינן צרתה אטו היא והלכך שתיהן חולצות ולא מתיבמות. ויש לומר דלר' אלעזר ודאי איכא למגזר צרת קטנה אטו היא, משום דקסבר דאין אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום, והלכך אי שרית ליה בצרה אתי ליבומי היא גופא. אבל לרבנן ליכא למיחש למידי, דהא לדידהו אין אדם טועה בקדושי קטנה, והלכך אי גדלה אצלו ובעל אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קדושין. ואפילו היא גופה שריא לאחין דסמכינן בהא, וכל שכן דלא גזרינן צרתה אטו היא ואי עדיין קטנה היא דהא כולי עלמא ידעי שאין קדושי קטנה כלום וגירושה גרושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה והלכך צרתה מתיבמת כדברי רבינו אלפסי ז"ל ושפיר דמי. ופלוגתא היא בירושלמי דגרסינן התם (ה"ו) מודים חכמים לר' אלעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי אביה קדושיה וגירושה תורה חזרתה אינה תורה, צרתה מהו, רב אמר אסורה ר' יוחנן אמר צרתה אסורה ר"ל אמר צרתה מותרת, אמר ר' אלעזר חזרתי בין על רבנן דהכא בין על רבנן דתמן ולא אשכחית בר נש דכותי אלא ר"ל דאמר צרתה מותרת. רב המנונא הוה יתיב קמיה דרב אחא בר אחוה אמר ליה צרתה מהו אמר ליה מותרת, אמר ר' אבא בר ממל מסתברא כמאן דאמר צרתה מותרת ברם כמאן דאמר צרתה אסורה מה נפשך צד שקנה בה כנגדו מותר בצרה צד שלא קנה בה קנה כנגדה היתר בצרה. אמר רב שימי וכי יש מה נפשך בעריות. מאי כדון כל יבמה שאינה כולה לחוץ צד הקנוי שבה ידון משום ערוה וערוה פוטרת צרתה. הנה שרבו שם המתירין ועוד שאפילו האוסרין, לא אסרוה משום גזרה, אלא משום צד קנוי וצד שאינו קנוי ועשאוה קנויה ומשוירת. ואנן הא אסיקנא לקמן (קי, ב) דקטנה קנויה ואינה קנויה, הלכך אפילו לטעמיה דר' שימי יש מה נפשך בעריות. כ"כ הרמב"ן ז"ל (בספר

דף קט - ב

הא דאמרינן דכי גדלה גדלי קדושין בהדה אף על גב דלא בעל. פירוש, ומקודשת דאורייתא היא ולפיכך דוחה אחותה הגדולה הזקוקה דאורייתא. קשיא לי כיון דמתחלתן לא היו אלא מדרבנן, לאחר גדלות במה היא מתקדשת דאורייתא, ויש לומר דעשאו כמתנה בשעת קדושין הרי את מקודשת לי לאחר גדלות, וכאותה ששנינו (קדושין נח, ב) הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, דאם בא אחר וקדשה תוך שלשים מקודשת לשני לעולם, ואם לא קדשה אחר בתוך לי יום ולא חזרה בה מקודשת היא לו דאורייתא לאחר שלשים יום, ואף על פי שנתאכלו המעות והכא נמי דכותה. וטעמא דמלתא משום שנשאר עליה שעבוד הדינר שנתן לה בקדושיה, ואף על פי שקטנה היתה באותה שעה ואינה משתעבדת דבר תורה מכי יתן איש אל רעהו פרט לקטן (שבועות מב, א). אפילו הכי כיון דתקיננו לה רבנן נשואין הרי היא משתעבדת בכסף קדושיה, ולפיכך כשגדלה גדלו קדושין בהדה דבר תורה, והוא שקדשה בכסף כדהתם ואף על פי שלא בעל. כנ"ל (עיין תוס' הרא"ש מאירי וריטב"א).

דתניא המקדש את הקטנה קדושיה תלוין לאו דכי גדלה גדלי קדושין בהדה אמר ליה רבין לא מלתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי בעל אין אי לא בעל לא. איכא למידק למה דחיק ומוקי לה בהכי, לימא קדושיה תלוין דאי ממאנה לא הוו קדושין, ולכי גדלה אף על גב דממאנה אין מיאונה מיאון וכדתנן בפרק בא סימן (נדה נב, א) תינוקת שהביא שתי שערות אינה יכולה למאן. יש לומר דלא משמע ליה הכי לישנא דקדושיה תלוין דהא דממאנה בעודה קטנה ומכי הגדילה אינה יכולה למאן. לאו משום תליה דקדושין היא, דהא בין בתחלה בין בסוף קדושיה דרבנן נינהו כל זמן שלא נבעלה אליבא דרב, אלא דמכי גדלה לא תקינה לה רבנן מיאון, הלכך מוקי ליה בקדושין עצמן דעד שגדל ובעל קדושיה תלוין, אי בעל הוו קדושין ואי לא בעל לא. ולעולם משהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן, ולא נחלק אדם בדבר אלא ר' יהודה דאמר (נדה שם) עד שירבה שחור על הלבן. והיינו דתנן בשחיטת חולין בפרק קמא (כו, ב) כל מקום שיש מיאון אין חליצה וכל מקום שיש חליצה אין מיאון. ופירשו עלה בגמרא זו דברי ר' מאיר אבל לר' יהודה יש מיאון במקום חליצה עד שירבה שחור על הלבן. ורבי ישמעאל דאמר (נדה שם) יש לך אחרת שאף על פי שלא נתפסה מותרת ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות

שאפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה, דאלמא אפילו לאחר גדלות ממאנת. התם דוקא בקדושי תנאי, אבל במיאון דעלמא לא תקינו רבנן אלא בקטנות או עד שירבה שחור על הלבן לר' יהודה. ומכי גדלה תקינו לה רבנן נשואין גמורין ואינה ממאנת. והכי משמע בשלהי פרק נושאים על האנוסה (לעיל ק, ב) דקאמרינן משכחת לה בקדושי טעות כר' ישמעאל ולא קאמר בממאנת. והא דאתמר בפרק בא סימן (שם) מעשה בבתו של ר' ישמעאל שבאת לבית המדרש ובנה מורכב לה על כתפה וכו', ואסיקנא נמנו וגמרו דאין הבת ממאנת משתביא שתי שערות. לאו למימרא דלר' ישמעאל ממאנת, אלא הם רצו לרמותן, ואסקוה דאפילו לר' ישמעאל אינה ממאנת משהביאה שתי שערות.

וכתב הרב אלפסי ז"ל דאיכא מאן דכתב (ר"ח מובא באו"ז ח"א סי' תרפ"ה ולהלן ד"ה ולדבריהם) דהא מלתא כיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא ספיקא הוא ועבדינן לחומרא, דאף על גב דלא בעל ראשון משגדלה אינה יוצאה במיאון מראשון אלא צריכה גט מזה ומזה, דהא תניא קדושיה תלוין. ואף על גב דפרקינן מלתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי בעל אין אי לא בעל לא שנויא היא ואשנויא לא סמכינן. ואיכא למידק מאי קאמר דאשנויא לא סמכינן אלא עבדינן לחומרא, דאדרבה שנויא דשניא חומרא הוא, דעד כאן פליגי רב ושמואל אלא בקדושי שני אי תפסי וצריכה גט מיניה או לא, דרב ששת סבר דאף על גב דלא בעל הראשון כי גדלה גדלי קדושין בהדה ומקודשת לראשון דבר תורה ואינה צריכה גט משני. ודייק לה מדתניא המקדש את הקטנה קדושיה תלוין, דמשמע ליה בשקדשה בלבד ולא בעל, דאפילו הכי כי גדלה גדלי קדושין בהדה והויא לה מקודשת דבר תורה. ושנינן אלא מלתא דקטנה מיתלא תליא אי בעל אין אי לא בעל לא. דלא מפקינן לה משני בלא גט. אלמא שנויין לחומרא הוא ולאצרוכה גט אפילו משני, דאי מראשון לא נחלק אדם מעולם בגמרינן דלכי גדלה אפילו לא בעל שאינה יוצאה במיאון וכדכתבינן לעיל. ושמא מפני שמצא הרב ז"ל לבעל מתיבות ז"ל שכתב בשמעתין (מובא בספר הזכות להרמב"ן) מהא שמעינן דהיכא דלא בעל אע"ג דאתיאת שתי שערות והגדילה כמה ממאנת. וכן מקצת מן הראשונים סבורים כן והם מסתייעים מדאותבינן עליה דרב מדתניא קדושיה תלוין, ודחקינן לפרוקה מלתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא, ולא פרקינן קדושיה תלוין עד שתגדיל דאם מאנה יוצאה במיאון עד שתגדיל ולכי גדלה לא נפקא במיאון. ולרב ששת גופיה אי ס"ד דמשגדלה לא ממאנה אף על גב דלא בעל מאי קא קשיא ליה קדושיה תלוין לימא תלוין למיאונין.

ולדבריהם הא דפרק קמא דחולין (כו, ב) כל מקום שיש חליצה אין מיאון הכי פירושו כל המתקדשת בזמן חליצה אינה יכולה למאן הא נתקדשה קודם לכן אף על פי שהגדילה והגיעה לעונת חליצה ממאנת עד שתבעל. ואנן כבר פרישנא לה לההיא לעיל דליכא ראייה מינה כלל. ואף ר"ח ז"ל נראה שסובר כן דשמעתין משמע דעד שבעל יכולה למאן, שכן כתב מלתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי בעל אין אי לא בעל לא. אי בעל נתקיים הזווג ביניהם ואי לא בעל אחר שגדלה לא נתקיים הזווג ביניהם, ולא היא בשתי שערות נסתלק ממנה תורת מיאון לעולם בין בעל בין לא בעל ע"כ. ולפיכך הוצרכו הראשונים ורבינו אלפסי ז"ל לומר דלא סמכינן אשנויי דרב דמשמע מינה דבעל לא ממאנה, הא לא בעל ממאנה, ואף ר"ח ז"ל כ"כ מפורש וזה לשונו, ומסקנא דקטנה שנתקדשה אי בעל אחר שגדלה קנייה קנין גמור ואי לא בעל (קנאה) [ספיקא הוי] דהא תניא המקדש את הקטנה קדושיה תלוין ואף על גב דשניא ליה אשנויי לא סמכינן ואי לא בעל וגדלה ונתקדשה לאחר צריכה גט מזה ומזה אבל בתורת מיאון אחר שהביאה ב' שערות אין בה ע"כ לשון ר"ח ז"ל. ודברי רבינו אלפסי ז"ל ודבריו אחדים. ולעולם בעל אינה צריכה גט משני, לא בעל צריכה גט משניהם, מראשון מדבריהם ומשני דבר תורה דלא גדלי קדושין בהדה. וטעמיה דר"נ משום דהמקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה דקסבר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין כדאיתא בריש פרק כיצד. והא דאמרינן דבעל אינה צריכה גט משני, דוקא בשלא נתקדשה בפני הראשון, הא נתקדשה בפניו צריכה הימנו גט כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת, ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה כאלו אמרה לו גרשתני דמי כדאיתא בשלהי פרק המגרש בגיטין (פט, ב). ואפשר נמי דבכהאי גוונא אפילו מראשון אינה צריכה גט, דכמגורשת מראשון גמורה חשבינן לה, ואפילו להתירה לכתחלה לעלמא וכמו שכתבתי בגיטין פרק התקבל (סג, ב ד"ה ולהימנה). וכן מוכח לקמן בפרק האשה שלום (קטז, א) גמי קטטה בינו לבינה כמו שאני עתיד לכתוב שם (בד"ה אלא) בס"ד.

אמרה הוא עדיף מינאי ואנא עדיפנא מיניה. פירש רב האי גאון ז"ל בתשובה (מובא בתוס' הרא"ש וברמב"ן) דרב ששת הוא דקאמר לה, והכי קאמר אף על גב דאנא עדיפנא מיניה בברייתא הוא עדיף מינאי בפלפולא. דהא מלתא דתרצה שפיר. ואף הראב"ד ז"ל כן פירש דרב ששת אמר לה והכי קאמר אנא אמרי דאנא עדיף מיניה, כלומר הייתי סבור שאני חכם ממנו ואינו כן אלא הוא חכם יותר ממני שידע לתרץ את הברייתא לדעתו

דף קי - א

רב אשי אמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן. פירש רש"י ז"ל (בד"ה וקא אפקעינן וכו') דרבנן אמרי החוטף אשה מבעלה לא נהוו קדושין. ואיכא למידק הא אמרינן בקדושין פרק האיש מקדש (מה, ב) בעובדא דהוא אמר לקריביה והיא אמרה לקריבה, אדאכלי ושתו אתה קריביה וקדשה, ואי לאו דאמרינן התם דשלא לדעת האב נתקדשה היתה מקודשת. ובפרק קמא דקדושין (ס, א) איבעיא לן סוף ביאה קונה או תחלת ביאה קונה, ואמרינן למאי נפקא מינה אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ביני ביני, ומסתברא דלא דמי דהתם באתא קריביה אי לדעת אביה קדשה ודאי הדין נותן שתהא מקודשת, דאטו מי שנתרצה לקדש את בתו לראובן אינו יכול לחזור ולקדשה לשמעון. וכן היא שנתרצית להתקדש לראובן אם חזרה אין שומעין לה, הא ודאי הרשות בידה. והלכך אם פשטה ידה וקבלה קדושין קודם גמר ביאה מקודשת, אי סוף ביאה קונה. אבל הכא שהיתה אשתו, דרבנן תקינו לה נשואין, וגדלה אצלו ולא מיחת שהיא כאשתו גמורה שאינה יכולה לצאת מביתו אלא בגט, אם בא זה ושבשה וקדשה לעצמו אחר שנתרצית לזה לחזור ולינשא לו נשואין גמורים, הרי זה כחוטף אשה מבעלה. וזהו שכתב ז"ל החוטף אשה מבעלה, דאלו קודם שנכנסה לביתו ולא נתקדשה לו, ודאי מקודשת לשני זה, כההיא דאתי קריביה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר, אין זו אשתו.

ואין הדין הזה אלא בנשואי יתומה בלבד, והוא שחטפה ואף על פי שלבסוף נתרצית ונתקדשה לו מדעת, וכדאמרינן אתא חבריה וחטפה מיניה, ולא למימרא שכפאה עד שנתרצית לו, דהא משמע הכא דמום דחטפה מחבריה הוא דאפקוה מיניה בלא גיטא, הא לאו הכי לא. והתם בפרק חזקת הבתים (בי"מ מח, ב) אסיק רב אשי תלויה וקדיש קדושיו לאו קדושין ואפילו בפנויה בעלמא. אלא הכא משום דפיתה ושבשה ונשתבשה ונתקדשה לו, אבל אי לאו דשבשה ונתקדשה לו מדעת, אין זה

חוטף אלא היא הוא דאינה רוצה בו ורוצה הוא בחברו וצריכה גט משני והיינו דרב תניא בריש פרק המקבל (בבא מציעא קיז, א) אנשי אלכסנדריא היו מקדשין ובשעת כניסתן לחופה באים אחרים וחוטפים אותה ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים. אמר להם הלל הזקן הוציאו כתובות אמותיכם הוציאו כתובות אמותיהם ומצא שכתוב בהן, לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו ולא עשה בניהם ממזרים.

מתניתין: קטנה וחרשת. הגרש"י ז"ל בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה. ואם תאמר כיון דאסיקנא בגמרא (להלן בעמוד ב) דקטנה קנויה ואינה קנויה וחרשת קנויה ומשויירת, מפני מה פסלה ביאת החרשת את הקטנה שכנס ראשונה, אי קנויה היא אין אחר ביאה כלום, ואי לא קנויה היא נכרית בעלמא היא. הלכך תיתי קטנה תותיה וחרשת תיפוק בגט, ואיכא תקנתא לתרוייהו. תריץ מתניתין משום גזרה דילמא אתי למיבעל חרשת ברישא. והכי נמי מתרץ לברייתא בגמרא וכן כתב רש"י ז"ל. אבל בספרי הגאונים ובהלכות רבינו אלפסי ז"ל גרסי לא פסל את הקטנה, ובבא על החרשת וחזר ובא על הקטנה גרסי פסל את החרשת. ואינה מחוורת חדא דאם כן מאי קא משמע לן רב חסדא דחרשת קנויה ומשויירת וקטנה קנויה ואינה קנויה חתנוי היא, דעל כרחין כיון דחרשת אינה פוסלת את הקטנה וקטנה פוסלת את החרשת, שמעינן מינה דטעמא משום דקטנה קנויה ואינה קנויה ולפיכך לא מיפסלא ממה נפשך כדאמרן. ועוד אדמהדרינן למידק הכי מברייתא לידוק ממתניתין. ועוד דבהדיא קתני בברייתא בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת נאסרו שתיהן. והרמב"ם ז"ל כתב (הלכות יבום פ"ה הכ"ז) בא היבם על הקטנה תחלה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה והחרשת צריכה גט שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן, לפיכך יקיים את הקטנה שנבעלה תחלה ע"כ. ולא הבנתי טעמו שאם לומר שהיא קנויה מפני שהיא ראויה לאחר זמן, והלא נסתפקו בגמרא ואמרו שהיא קנויה ואינה קנויה, והיה לו לומר מפני שהיא קנייה ואינה קנויה ותשאר אצלו ממה נפשך ועוד דברייתא הויא תיובתיה כמו שכתבתי.

דף קי - ב

וכי תימא הכי נמי בפקח ואחר כך נתחרש מי מצי מפיק כו'. בדין היה לו להקשות אמאי מוציא את אשתו בגט והא אשת איש גמורה היא ותצא הלזו משום אחות אשה. ואשת אחיו נמי אמאי אסורה לעולם אדרבה פטורה מן החליצה ומן היבום. אלא סירכא דשמעתין נקט דלקמן מקשינן נמי מי מצי מפקי.

כונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ. פירוש מוציאה בגט לכשיחליץ את הקטנה, משום דחליצתה של קטנה פוסלה עליו דשמא עדיפא מינה דדלמא קניה גמורה היא. והא דאמרין אס"ד חרשת קנויה ואינה קנויה וקטנה קנויה ומשויירת תיתיב חרשת גביה, לעולם קאמר, דאף על גב דקטנה קנויה קצת, כיון דאפשר דחרשת קנויה גמורה, תו לא פסיל לה חליצה דחברתה שאין לאחר ביאה כשרה כלום ועוד דחליצה דקטנה לא עדיפא לפסול החרשת דקנויה גמורה ועדיפא מינה, ואף על גב דחליץ לקטנה לא חיישינן לשמא יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ, דמה בכך יאמרו.

דף קיא - ב

הא דתנן ר' (אליעזר) [אלעזר] אומר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בנו. למאן דאמר בריש פרקין (קז, ב) דממאנת בין למאמרו בין לזיקתו, הא בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן אכולה מתניתין קאי, וכדקתני בכולן משום דכשממאנין את הקטנה אהני מיאונה לאכשורה לצרה ויתבא צרה תותיה לעולם. אבל למאן דאמר (לעיל קז, א) אינה ממאנת לזיקתו, לא קאי אקטנה וחרשת, דכי ממאנין את הקטנה מאי אהני לן, דהא מכל מקום הקטנה צריכה חליצה לזיקתה והיא אוסרת את החרשת, וכיון ששתיהן אוסרות זו את זו אף על פי שלא בא על אחת, מפני מה ממאנין את הקטנה ועוקרין את הביאה והזיקה עדיין במקומה עומדת. ואם תאמר כדי שאם תמות הקטנה תהא החרשת מותרת, כולי האי לא עבדינן שנמאן את הקטנה כדי להתיר את החרשת הזאת אחר

מיתה. אלא ודאי לא קאי אכולה מתניתין אלא (ארישא) [צ"ל: אסיפא. ועיין רמב"ן] דמתניתין דשני אחין נשואין שתי אחיות גדולה וקטנה ונפלו לפניו שתי יבמות גדולה וקטנה ובא יבם על הגדולה, וכיון דתרתני נינהו שייך בהו בכולן, ולמאן דאמר ממאנת אף לזיקתו בא יבם על החרשת וחזר ובא בין הוא בין אחר על הקטנה, מלמדין את הקטנה שתמאן בו ותשאר החרשת עמו, שהרי עקרה הזיקה במיאונה לגמרי וכמי שלא היתה צרתה כלל.

וקיימא לן כמאן דאמר ממאנת אף לזיקתו, וקיימא לן נמי כר' (אליעזר) [אלעזר] דאמר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן כדאיפסיקא הלכתא בגמרא. וכן פסק הרב רבינו אלפסי ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב (שם הלכה כח) בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה מלמדין את הקטנה למאן בו והחרשת יוצאה בגט. וזה תימא שהרי עקרה זיקתה לגמרי אחר שמיאנה בביאה ובזיקה, ועוד שהוא ז"ל כתב (שם הלכה ל) גבי גדולה וקטנה בא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים את הגדולה שבעילה זו קונה קנין גמור עד כאן. ואם איתא דחרשת יוצאה בגט מפני שנפסלה תחילה בביאת קטנה ואין מיאונה דקטנה מתירה, מאי שנא גדולה, והלא אפילו הגדולה נפסלה בביאת הקטנה תחלה ואם מיאונה מתירה אף בחרשת כן וצ"ע (עיין לחם משנה שם).

רבא אמר בלאו הכי נמי לא מצית אמרת מי איכא מידי דהשתא אסורא ליה ולבתר שעה שריא לה. מדברי ר"ח ז"ל (עיין בפיר"ח סוף אוצה"ג עמ' שלב) נראה דהא דאמרינן קרי כאן להקים לאחיו שם לסיועיה לר"מ קאמר. והא דמקשה רבא נמי מי איכא מידי דהשתא אסורא ולבתר שעה שריא, לר"מ הוא דמקשינן ולאוקומי דברי חכמים. וזה לשונו קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר"מ דחייש למיעוט, קטן שמא ימצא סריס ובעינן להקים שם וליכא. וליתא להא דר' מאיר דקיימא לן כרב דאמר כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסירא, והא דנפלה לפני קטן כיון דאסירא ליה לכשתגדיל ע"כ. ואינו מחזור בעיני דהא טעמא דר' מאיר משום שמא ימצא סריס הוא, ואם יבא אליהו ויאמר דלאו סריס הוא שרי. וכיון שכן הרי אני קורא בה יבמה יבא עליה דאיגלי מלתא למפרע דלאו סריס הוא וראוי ליבום הוה והרי זה כשאר כל הנשים (לעיל מא, א) שאסורות להתיבם עד שיעברו שלשה חדשים שמא מעוברות הן, ואפילו הכי קרינא בא יבמה יבא עליה. וטעמא כדאמרן דאיגלאי מלתא למפרע דראויה

להתיבם הות. ואף על גב דהתם אלו אתו אליהו ואמר דלא מיעברא אין משגיחין ביה כדאיתא התם בפרק החולץ (מא, ב) משום דהא דלא משגיחין ביה היינו טעמא משום דגזרינן אפילו בקטנה. ומיהו כל שכן הכא דאלו אתא אליהו משגיחין ביה, דקרינן ביה יבמה יבא עליה. וגדולה מזו אמר ר"ל (לעיל לה, ב) דחולץ למעוברת לא שמא חליצה וביאת מעוברת לא הויא ביאה משום דכתיב ובין אין לו עיין עליו, ואפילו הכי בשהפילה או שנמצא ולד שאינו של קיימא חולצת או מתיבמת, ולא קרינא ביה כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה. וטעמא דמלתא משום דלא אמר רחמנא אלא שיעיין עליה אם תלד בן קיימא אם לאו ושתמתין עד שתלד. ואפילו הכי כשילדה ולד שאינו של קיימא מותרת. ולא משום דאיגלי מלתא למפרע, דאי מהאי טעמא לא היתה צריכה חליצה לאחר שהפילה, דהא איגלי מלתא למפרע דראויה לחליצה הות וחליצתה כשרה. אלא טעמא דר"ל משום דאמרה תורה עיין עליה, לומר שלא תתיבם עד שתדע אם תלד בן קיימא אם לאו, ואפילו אם יבא אליהו ויאמר לא משגיחין ביה, וכל שכן הכא דאלו אתא אליהו משגיחין ביה. אלא מסתברא דאדרבנן דר' מאיר הוא דקיימינן ולא לר"מ כלל. והכי קאמר, לרבנן דמכשרי בקטן וקטנה תיפוק ליה משום דבעינן להקים לאחיו שם בישראל וקטן לאו בר הקמה הוא. ופרקינן משום דכתיב יבמה יבא עליה כל דהוא שהוא בא לכלל הקמה. ורבא [אמר] בלאו הכי נמי לא מצית אמרת דבעינן בר הקמה השתא, כיון דאתי לכלל הקמה דאי לא תימא הכי מי איכא מידי דהשתא אסירא ליה, ואפילו אם יבוא אליהו ויאמר דאתי לכלל הקמה. מכל מקום השתא מיהא לאו בר הקמה הוא ולבתר שעה שריא כנ"ל (ועיין לעיל לו, א ד"ה אמר רבא).

דף קיב - א

בשגיטה יוצא מתחת ידיה. כלומר גט סתום והיא אומרת לא נבעלתי ואין גט זה מועיל אלא לפסול זיקתו ולהתירה לשוק. והוא אומר גט גמור הוא שלאחר ביאה. ובשגיטה נמי יוצא עכשיו מתוך ידו לתוך ידה, שאם לא כן לאחר שלשים יום נמי אמאי אין כופין אותו לחלוץ. וכי במקום איסורא לא מוקי איניש נפשיה. והכי איתא בירושלמי (ה"ד) דגרסינן

התם ר' חנינא בשם רב והוא שיהא הגט יוצא מתוך ידו לתוך ידה, הוא אומר גט אשה והיא אומרת גט יבמה ודרב אשי נמי הכי, מיפרשא התם גט לזיקתו. כלומר התם כשהגט יוצא מתחת ידה והיא נאמנת לומר לא נבעלתי אינה צריכה אלא חליצה. אבל הכא דבעי גט אחר משום ביאתו, דכיון שאמר בעלתי והוא לאחר שלשים יום שהיא נאמן, אם כן גט הראשון שיוצא עכשיו מתחת ידה אינו מתירה שהרי משויא נפשה חתיכה דאיסורא. ואף על פי שלדברי שניהם דיה בחליצה, כיון שאמר מתחלה בעלתי והמנוה, דהא לאחר שלשים יום היו מטילין אותה לחומרא, ומצרכינן אותה גט משום בעלתי דקאמר וצריכה חליצה משום דשויא נפשה חתיכה דאיסורא. ונראה מדברי רש"י ז"ל (בד"ה רב אשי) שהוא מפרש גט לזיקתו בשכתב לה מפורש גט לזיקתו והוא אומר בעלתי אחר הגט. והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דהא לדבריו נמי צריכה חליצה דהא ביאה פסולה היא וצריכה גט וחליצה.

טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה. הא דלא אמרינן בתרווייהו יעשו דרך בקשה, היינו טעמא משום דבהשמים ביני לבינך דהיינו שאינו יורה כחץ, אי אפשר לה להביא ראיה, והלכך יעשו דרך בקשה, כלומר יעשה סעודה ויפייס. אבל בטמאה אני לך יכולה היא להביא ראיה. אי נמי התם מוכחה מלתא דמשקרא דאין דרכן של נשים לפרסם כן, ולפיכך חוששין שמא עיניה נתנה באחר. אבל בהשמים ביני לבינך הרי היא באה מחמת טענה דבעיא חוטרא לידא ומרא לקבורה. הרמב"ן ז"ל.

איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו. פירש רש"י ז"ל מי אסורה ליבם מפני נדר זה או לא, מי אסקא אדעתה דמיית בעל ואף היא נתכוונה לאסרו עליה או לא. ואיכא למידק אם כן היכי אתינן למיפשט ממתניתין אי ס"ד דמסקא אדעתה מבקשים מיבעי ליה, אלא מאי לא מסקא אדעתה כופין אמאי, והא לא מסקא אדעתה והנאת תשמישיה לא אסרה אנפשה ותהא מותרת לו. ותירץ הראב"ד ז"ל (עיין בהשגות הלי אישות פי"ד הט"ז) כופין אותו משום שאר הנאות שאין אדם דר עם האסור לו בכל שאר הנאות חוץ מתשמיש. ויש מי שהקשה עליו (הרמב"ן כאן) דאם כן ליבעי נמי מההיא דבעל אחותה מי מסקא אדעתה דמייתה אחותה. ועוד וכי הנודר מכל הנשים מי שרי באותן שהיו נשואות לבעל בשעת הנדר. ותו למה ליה לאתויי הכא מתניתין דנטולה אני מן היהודים מה ענין הוא אצל אסור הנדר. אלא העיקר כמו שפירש ר"ח ז"ל ליבם מהו מי כופין אותו לחלוץ או לא, רב אמר יבם אינו כבעל וכופין אותו

לחלוץ ושמואל אמר הרי הוא כבעל ואין כופין אותו לחלוץ. וכן פירש רבי אלפסי ז"ל בהלכות.

ומיהו אנא תיובתא לא חזינא לפירושו של רש"י ז"ל, משום דאיירי במתניתין ביבמה שאסרה הנאות יבמה עליה בנדר, אייתי נמי מתניתין דנטולה אני מן היהודים שאוסרת נפשה בנדר אכולי עלמא ואפילו אבעלה. ועלה קא מיבעיא להו האי אי אסקא אדעתא הנאת ביאת יבמה או לא. והיינו דלא בעי אי אסירא אבעל אחותה דביבם נמי איירינן. והיינו נמי דלא איבעיא ליה בנודר הנאה מכל הנשים. ותו דאפשר דההיא מיפשט פשיטא להו דאסירא, משום דאפשר דמיית בעל, אי נמי מגרש לה, אבל יבם דלא שריא אלא במיתת אחיו בלא בניס בלבד ולא בגרושין, כולי האי לא מסקא אדעתה. וכענין שאמרו כאן הב"ע באשה שיש לה בנים דכולי האי לא מסקא אדעתא.

ואסיקנא דלא מסקא אדעתה כרב ומתניתין דקתני הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין את היבם שיחלוץ לה לא שנא יש לה בנים לא שנא אין לה בנים. וכדברי ר"ח ור' אלפסי ז"ל אף בנטולה אני מן היהודים כן שכופין את היבם וחולץ לה. ולדברי רש"י והראב"ד ז"ל בנטולה אני מן היהודים לא מיבעיא דלא כייפינן ליה ליבם לחלוץ, אלא אדרבה אינה צריכה הפרה דמשרא שריא ליה, וה"ה שמותרת לבעל אחותה שהיתה חיה בשעת נדרה.

שנשא

חרש

פרק

דף קיב - ב

רצה יוציא רצה יקיים. ירושלמי (ה"א) מתניתין בשקדשה בכסף אבל אם קדשה בבעילה קדושיו מעשה וגירושיו אינן מעשה (עיין מאירי ד"ה חרש).

מאי שנא קטנה דממאנה ומאי שנא חרשת דלא ממאנה דאם כן מימנע ולא נסבי לה. פירוש משום דחרשת לא אתיא לכלל נשואין גמורין לעולם, ואם אפשר לה למאן לעולם מימנעי ולא נסבי לה. אבל קטנה סבר מפייסנא לה עד שיעבור זמן קטנותה. וכן פירש רש"י ז"ל (קיג, א ד"ה מימנעי) ועוד יש לי לפרש כיון שהיא פגומה אם אתה מתקן לה מיאון אף הוא נמנע מלישא פגומה ועוד שתוכל למאן ולצאת. וכענין שעשו לענין כתובה שלא תקנו לה כתובה כלל, אף על פי שתקנו לקטנה מהטעם שאמרו, דמכיון שהיא פגומה אם אתה בא לתקן לה כתובתה אף הוא ימנע ולא ישאנה.

דף קיג - א

ואלו חרשת לא אכלה גזרה דלמא אתי לאוכלי חרש בחרשת. פירוש לא שיהא יותר אסור בחרש בחרשת מפקח בחרשת, אלא גזירות קשורות זו בזו הן, בכולהו משום פקח לחרשת הן, שאם אתה מאכיל חרשת הנשואה לפקח ודאי לא אתו לאוכלי פקחת הנשואה לחרש, דמימר אמרי פקח מאכיל בחרשת מפני שהוא עדיף מינה והיא נגררת אחריו, ולא גרעה אשתו חרשת משפחתו חרשת. אבל פקחת שחשובה יותר מבעלה חרש אינה אוכלת בגיננו, שאינה נגררת אחריו, אלא דאיכא למיגזר אטו חרש בחרשת דאף היא אינה חשובה יותר מבעלה, וכיון דחרשת אכלה בגין בעלה פקח, אף היא אוכלת בגין בעלה חרש שהוא כמוה. ואם אתה מתיר חרש בחרשת אתי לאוכלי פקחת בחרש, דיאמרו חרש מי לא מוכיל חרשת זרה אף הוא יאכל את הפקחת דזו וזו נכריות הן כנ"ל. [הגה"ה: ולא הבנתי מה חדש הוא שזה יראה שהוא פירוש רש"י ז"ל].

העיד ר' יוחנן בן גודגדא על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה. פירש רש"י ז"ל בתרומה דרבנן. ומסתברא דלמ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפריש אפילו בתרומה דאורייתא קא אכלה,

והכין נמי משמע מדמייתין עלה בגמרא (קיד, א) ההיא שקלא וטריא דקטן אוכל נבלות וכבר הארכתי בה יותר בגטין פרק הנזקין (נה, א ד"ה ועל) בס"ד. ומיהו אפשר דאוכלת בתרומה משמע למימר לה למיכל. אי נמי למספי לה בידים ובכי הא ודאי בתרומה דאורייתא אסור וכדדרשינן לקמן (שם) לא תאכלו קרי בה לא תאכילום. אבל בתרומה דרבנן מותר למיספי לה בידים ומשום דאתו נשואין דרבנן ומאכילין אותה בתרומה דרבנן.

קטנה דאית לה כתובה מנא לן דתנן הממאנת והשניה והאיילונית אין להן כתובה ממאנת הוא דלית לה כתובה אבל יוצאה בגט יש לה כתובה. ואף על גב דתניא בהדיא ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה, ניחא ליה טפי לאתויי מדוקיא דמתניתין ולא לאתויי מברייתא מפורשת.

יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. פירוש ואפילו בלא כתובה, ואף על פי שאמרו (כתובות נו, א) אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה ואפילו שעה אחת, הני מילי בבן דעת דכיון דשאר בעלי דעת כותבין לנשותיהן וזה לא כתב או שנאבדה כתובתה, אף היא לבה נוקפה ואומרת למחר הוא מגרשה לפי שהיא קלה בעיניו להוציאה ועושה בעילתו בעלית זנות. אבל בחרש כיון דלאו בן דעת הוא אף על פי שאלו רצה להוציא מוציא ברמיזה, מכל מקום אינו עשוי לגרש דרובן אינן מבחיי לגרש ואף היא אינה עושה בעילתו בעילת זנות שאינה מעלה בדעתה שיגרשנה. וחרשת לפקח נמי כיון דלאו בת דעה היא לא מסקא אדעתה ואינה עושה בעילתה זנות ועוד דאי לא, הא לא קיימא בה תקנתא דרבנן דלא נסבי לה.

דף קיג - ב

ותנא דבי ר' ישמעאל ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאת זאת שמשלחה וחוזרת. פירש רש"י ז"ל בגיטין פרק התקבל (סד, ב ד"ה אינה מתגרשת) דאינה מתגרשת לא על ידה ולא על יד אביה, וכדתנן התם כל שאינה יודעת לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש דמשמע כלל

(כלל) לא. ור"ת ז"ל (בתוס' ד"ה יצתה) כתב דדוקא על ידה אבל על יד אביה מתגרשת, דהא משמע דתנא דבי ר' ינאי ותנא דבי ר' ישמעאל לא פליגי אלא דמר דריש לה מבידה ומר דריש לה מושלחה, אבל בדינא לא פליגי. ובודאי משמע לתנא דבי ר' ינאי שמתגרשת על ידי אביה שיד אביה כידה ושפיר קרינא בה בידה. הלכך אף לדברי ר' ישמעאל מתגרשת על ידי אביה. ועוד דכל שיש לה אב אף הוא משלחה ואינו חוזרת, דאביה משמרה. אי נמי משיאה לאחר, ובעלה משמרה ואינה חוזרת (וכ"כ בעה"מ גיטין שם), וסעד יש לו הכא בירושלמי (ה"א) דבי ר' ינאי אמרי מפני גרירה. פירוש, שנגררת אחר בני אדם לזנות. ר' זירא ור' אילא תרווייהון אמרין שאינה יכולה לשמור את גיטה, ר' נחמיה בר מר עוקבא בשם ר' ייסא איכא בינייהו תלת מלין, עבר וגרש, מאן דמר בפני גרירה גרש, ומאן דמר מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה לא גרש. יש לה אב, מאן דמר מפני גרירה אסור, ומאן דמר שאינה יכולה לשמור את גיטה, יש לה אב יכולה לשמור את גיטה. פעמים שוטה פעמים חלימה מאן דמר מפני גרירה אסור מאן דמר שאינה יכולה לשמור את גיטה יש לה עתים ויכולה לשמור את גיטה. אלמא כל שיש לה אב הרי היא מתגרשת בין למ"ד משום ונתן בידה בין למ"ד משום ושלחה מבית. והלכך קטנה שאין בה אלא משום שמירת גיטה מתגרשת ע"י האב לדברי כל אדם וכן שוטה לדברי ר' ינאי ודבי ר' ישמעאל דגמרין, אלא דלדברי ר' ינאי דירושלמי שוטה אינה יכולה להתגרש מפני גרירה.

אמר רבא מעדות של ר' יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת וכו' פשיטא מהו דתימא כיון דאמר לה כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קא משמע לן. תמיהא לי אם כן מאי מעדותו של ר' יוחנן נשמע דקאמר, דהא לאו מדרי' יוחנן נשמע זה דאטו מי שמעינן מדרי' יוחנן דלא בטליה ומשום כסופא הוא דקאמר, הא לא שמעינן מיניה אלא דלא בעינן דעתה, והא לא אצטריך ליה לרבא דפשיטא ויש לומר דרבא הכי קאמר כיון דשמעינן מדרי' יוחנן דלא בעינן דעתה, אף אנו נאמר כיון דאמר לעדים ראו גט שאני נותן אף על פי שלא אמר לה אלא שאמר לה בהפך מן הענין וקראו שטר חוב, אפילו הכי הרי זו מגורשת דלאו בטולי בטליה. והאי דלא עביד ליה רבא מימרא באפי נפשה ולימא אמר רבא אמר לעדים ראו גט שאני נותן וכו'. משום דהוה אמינא דלא הויא מגורשת ולא משום דבטליה אלא משום דבעינן דעתה הלכך סמיך לה אדרי' יוחנן בן נורי. ומאי דנקט ואמר לעדים, דוקא אמר לעדים או שהיו עסוקין באותו ענין, הא לאו הכי אינה מגורשת כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (ו, א) דלענין גיטין

וקדושין בעינן שיהיו עסוקין באותו ענין או שיפרש. ותניא בתוספתא דגיטין (פ"ו ה"ט) הוליד אשתו הלבבר ונטל גטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטך ר' יוסי אומר מגורשת ר' יהודה אומר אינה מגורשת רבי אומר אם עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת, והכי נמי אם עסוקין באותו ענין אף על פי שלא אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה, אלא מכיון שהם עסוקים באותו ענין אף על פי שנתן לה ואמר לה כנסי שטר חוב זה לא בטליה, דמשום כסופא הוא דקאמר לה. והא דאמרינן אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר להו, מלתא בעלמא הוא דאמרינן.

דף קיד - א

הא דתניא לא יאמר אדם לתינוק הבא לי חותם הבא לי מפתח אבל מניחו תולש מניחו זורק. לא ידעתי מפני מה לא חלק בדידה דהו"ל למיתני אבל מניחו מביא דתולש וזורק מאן דכר שמיה פתח במביא וסיים בתולש וזורק. ויש לומר דמאי דנקט לא יאמר לתינוק הבא לי חותם ולא קאמר תלוש וזורק לרבותא נקט הבא, דאלו אמר לא יאמר לתינוק תלוש, היינו דוקא משום דאומר לו לעבור ממש אדאורייתא, אבל רשאי לומר לו הבא לי חותם משום דאינו אומר לו לעבור ממש אדאורייתא דאפשר להביא לו פחות פחות מד' אמות, ואי לבן עזאי דאמר (שבת ה, ב) מהלך כעומד דמי ליכא איסורא דאורייתא ואפילו יכניס מרשות הרבים לרשות היחיד אפשר שיעקרו מכאן על דעת שיניחנו בפחות מד' אמות, ואחר כך ימלך להכניסו לרשות היחיד, דבכי הא ליכא איסורא דאורייתא, קא משמע לן דלא יאמר לו אפילו הבא, וכל שכן שלא יאמר לו תלוש. וכי קאמר נמי אבל מניחו תולש לרבותא נקט לומר דאפילו תלש דעובר מיד ממש אדאורייתא אינו זקוק להפרישו. כנ"ל.

קטן שבא לכבות אין שומעין לו. ק"ל והא לאו דאורייתא הוא דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ואין כבוי דאורייתא אלא בפחמין או בפתילות וכדקיימא לן כר' שמעון (שבת קה, ב) ונ"ל דמדקתני שאין שביתתו עליך ושביתתו עליהן משמע דלריהודה קאמר וברייתא לר' יהודה היא דלא בעי מלאכה צריכה לגופה כנ"ל.

רב יוחנן ספוקי מספקא ליה קאי הכא ומדחי ליה קאי הכא ומדחי ליה. קשיא לי הא דאתמר בנדה בשלהי פרק יוצא דופן (מו, ב) גבי מופלא סמוך לאיש הקדיש ואכלו אחרים רב הונא אומר אין לוקין ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו לוקין, במאי קא מיפלגי במופלא סמוך לאיש דמר סבר דאורייתא ומר סבר דרבנן, ואותביה עליה דרבי יוחנן יתומה שנדרה בעלה מפר לה, אי אמרת בשלמא מופלא סמוך לאיש דרבנן, אתו נשואין דרבנן ומבטלא נדרא דרבנן, אלא אי אמרת מופלא סמוך לאיש דאורייתא כר' יוחנן אתי נשואין דרבנן ומבטלי נדרים דאורייתא. ופריק רבא בר שילא מפר לה ממה נפשך, אי דרבנן דרבנן ודרבנן הוא, ואי דאורייתא הוי קטן אוכל נבלות ואין בית דין מצווין להפרישו. והא קא גדלה ואכלה בההיא הפרה קמייתא, אמר רבא בר לוי מפר לה כל שעה ושעה והוא שבעל, והא אין הבעל מפר בקודמין, כדרב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, והא ר' יוחנן גופיה ספוקי מספקא ליה אי מצווין להפרישו אם לאו, ועוד קשיא לי דהא תניא הכא לא יאמר לו הבא לי חותם והבא לי מפתח, והתם כיון דמפר לה בעל הרי זה כאלו אמר קומי אכולי, ואפילו בעושה על דעת אביו אמרינן הכא דמצווין להפרישו, כדאמרינן בגי קטן שבא לכבות אין שומעין לו דאוקימנא בעושה על דעת אביו.

ומיהו לגירסת קצת ספרים דגרסי התם אלא כדרב פנחס אפשר לומר דלא תלי טעמא מעתה משום קטן אוכל נבלות שאין בית דין מצווין להפרישו, אלא מפר לה וספי לה בידיהם דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. אבל לגירסת הספרים דלא גרסי אלא, דמשמע דאכתי אדרבה בר שיאל קיימי קשיא. ומהכא משמע לי דמחורתא דגרסינן כהני דגרסי אלא בדרב פנחס. ותו לא צריכא לטעמיה דרבא בר שילה. והדין נותן דכיון דאתית להכי מאי שנא קטנה ומאי שנא גדולה כיון דעל דעת בעלה היא נודרת אפילו גדולה נמי ולעולם אין אומרים לו שיאכל ולא נתיר לו לאכול אלא ששותקין ואוכל. אי נמי אפשר דמעמידין אותו סמוך לנבלה כדי שישלח ידו ויאכל דומיא דעובדא דר' יצחק בר ביסנא.

ומיהו משמע לי דבאיסורין של דבריהם מותר לומר לו לאכול בפירוש. דהא למאן דאמר בשל תורה בית דין מצווין להפרישו ושל דבריהם, אין בית דין מצווין להפרישו, כדמתרצינן הכא הכא במאי עסקינן בעציץ שאינו נקוב מדרבנן, ואמרינן נמי בדמאי הקלו, וכיון שכן כיון דקיימא לן דאף בשל תורה אין בית דין מצווין להפרישו, בשל דבריהם מתירין בו דרגא אחת יותר, ומתירין בו אפילו לומר לו לאכול. ויש לי ללמד

מדאמרינן בשבת פרק ר' אליעזר דתולין (קלט, א), רב משרשיא יהיב פרוטה לתינוק עכו"ם וזרע ליה כשותא בכרמא ואקשינן וליתן ליה לתינוק ישראל, ופרקינן אתי למיסרך. ומאי קושיא ליתן ליה לתינוק ישראל, דכיון דישאל גדול אסור מדרבנן אף לתינוק ישראל אסור לומר לו לעבור ולזרוע. אלא ודאי כדאמרן דלא העמידו דבריהם ז"ל אלא אצל גדולים שבישראל ולא אצל קטניהם כנ"ל. ואף על גב דאסיקנא התם דאסור משום דאתי למיסרך, לא שייך ההוא טעמא דאתי למיסרך אלא בדבר שאינו לצורך התינוק אלא לצורך הגדול, כההיא דרב משרשיא דזריעת הכשות לצורך רב משרשיא ולא לצורך הקטן. (ועיין רשב"א שבת שם כא, א ד"ה שמעת ובשו"ת אחיעזר ח"ג סי' פא אות ד). ותדע לך מדאמרינן בפרק בתרא דיומא [לפנינו ביומא לא נמצא. ובשו"ת ח"א סי' צ"ב הביא רק מעירובין, ואף הרא"ש יומא פ"ח סי' כ"ח הביא רק מעירובין] ובעירובין (מ, ב) גבי זמן ביום הכפורים אם אומרו בכוס היכי ליעביד ליטעמיה לינוקא אתי למיסרך. ואיכא למידק היכי חיישינן להכי, והלא אנו מאכילין את התינוקות ביום הכפורים וכדאמרינן (יומא עז, ב) מעשה שמאי שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו להאכיל בשתי ידיו. אלא ודאי התם משום צרכו של תינוק ולצרכו לא חיישינן לסרוכי. אבל לצורך עצמנו כההיא דכשותא, אי נמי כההיא דכוס של ברכה אסור.

ואי קשיא לך הא דתנן בעירובין פרק בכל מערבין (לא, ב) אין מערבין בטבל, ואוקימנא בטבל טבול מדרבנן. ואם איתא טבל דרבנן אמאי לא אף על גב דלא חזי לגדולים הא חזי לקטנים, דהא מאכילין אותן בידים. ואם תאמר מאי דחזי לגדולים בעיא, לא היא דהא תניא התם (ל, ב) מערבין לגדול ביום הכפורים, וקא מפרש טעמא התם משום דחזי לקטנים, והוה ליה כיון לנזיר. אלמא כל שראוי לקטנים מערבין בו. אלא משמע דאפילו טבל דרבנן אין מאכילין אותו לקטנים בידים, והיינו דאין מערבין בו דהואיל ולא ספינן להו בידים מידי דלא חזי אפילו לקטנים קרינן ביה, והויא ליה כטבל גמור. לא היא, דלעולם טעמא דהתם משום דמידי דחזי לגדולים בעיא, ולא דמי למערב לגדול ביום הכפורים דהתם הוא גופיה חזי אפילו לגדולים, אלא דאיסורא דיומא גרים ליה, וכיון דאין איסורו מצד עצמו של עירוב וחזי נמי השתא לקטנים, מיהא מערבין בו אפילו לגדול. מה שאין כן בטבל דאיסורו מצד עצמו, והלכך אף על גב דחזי לקטנים אין מערבין בו לגדול. ויותר מזה כתבתי בר"ה (לג, א ד"ה ה"ג) גבי אין מעכבין את התינוקות מלתקוע, אבל הרמב"ם ז"ל כתב

בסוף הלכות מאכלות אסורות (פי"ז הכ"ז) שאפילו בשבות דרבנן אסור להאכילו בידיים.

עוד כתב הוא ז"ל (הכ"מ) אף על פי שאין בית דין מצווין להפרישו לקטן מצוה על אביו להפרישו ולגעור בו כדי לחנכו בפרישה ובקדושה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו כו'. ונראין היו דבריו שהרי קטן שהגיע לחנוך מחנכין אותו למצות ואם כן היאך אין מפרישין אותו מן האיסור. אלא שאין נראה כן מן הסוגיא הזו שיהא חלוק בין בית דין לאביו, כדמשמע מההיא דתינוק שהיה הולך לבית אבי אמו עם הארץ. ובפרק יוצא דופן (נדה שם) נמי אמרינן לא צריכא לאותן המוזהרין עליו, ואקשינן שמעת מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין להפרישו. ואם איתא לימא לא צריכא לאביו שמוזהר עליו. ואף על פי שאמרו קטן שהגיע לחנוך מחנכין אותו למצות דלמא הכא כשלא הגיע לחנוך. אלא דקשיא לי מתניתין דקטנה בת ישראל שנשאת לכהן, דהא התם ודאי משמע אפילו בשהגיע לחנוך ואפילו הכי אקשינן בגמרא (לעיל קיג, א) וליכול קטן אוכל נבלות הוא וכו'. ובנדה פרק יוצא דופן (שם) נמי איבעיא לן מופלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן, ואמרינן תא שמע קטנה שנדרה בעלה מפר לה ואי אמרת מופלא סמוך לאיש דאורייתא אתו נשואין דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא, ופרקינן הוה ליה קטן אוכל נבלות ואין ב"ד מצווין להפרישו. אלמא אפילו במופלא סמוך לאיש אמרינן הכי. וגדולה מזו אמרו שם בפרק יוצא דופן גבי מופלא סמוך לאיש לא צריכא לאותן המוזהרין עליו, ואקשי שמעת מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין להפרישו. דאלמא מאן דאית ליה אין מצווין אפילו בקטן מופלא סמוך לאיש קאמר וצ"ע. ושמא נאמר דלא אמרו מחנכין אלא למצות עשה ולא למצות לא תעשה, כמו שאמרו (סוכה מב, א) קטן היודע להתעטף אביו קונה לו טלית יודע לשמור תפלו כו' כנ"ל.

הא דתניא יונק תינוק והולך מחלב נכרית ומבהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקץ. מסתברא דהא דנקט עכו"ם לא שיהא חלב העכו"ם אסור יותר מחלב בת ישראל, דדא ודא מהלכי שתים הן וחלב שתיהן מותר. ולא מצינו היתר בדמן וחלבן ובשרן של ישראל יותר מן הנכרי. ותניא בעבודה זרה פרק אין מעמידין (כו, א) נכרי לא תניק בנה של ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים נכרית מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה. אלמא לכולי עלמא חלב הנכרית מותר אפילו לכתחלה, אלא שלהניק נכרית בנה של ישראל אסר ר"מ משום החשד, ורבנן שרו בשאחרים עומדין על גבה. אבל מפני שטבען

של ישראל נח יותר משום דרגילי במצות והם רחמנים וביישנים בטבע, אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן. וז"ש במשה שלא רצה לינק מחלב הנכרית כמו שהוא באגדה (שמות רבה פ"א א פי"ל ומובא להלן). ולזה אמרו כאן יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה, ולא שיהא זה כזה, אלא מן הנכרית יונק לכתחלה ואפילו בזמן שיש חלב של ישראלית, אלא שהוא מדת חסידות ומדת זריזות שלא להניקו מפני סיבותיו כמו שאמרנו. וחלב בהמה טמאה אסור, אלא במקום שאין שם חלב כשר ומפני סכנת התינוק אלא שאינה צריך אומדנא כדאיתא הכא.

ותמהני על ר"ח ז"ל שכתב מהאי מתניתין שמעינן דחלב נכרית כחלב בהמה טמאה ולא התירוהו אלא לתינוק מסוכן לבד ע"כ. ומתניתין דפרק אין מעמידין הויא תיובתיה. אבל מצאתי בתוספתא שבת פ"י (הי"ד) אין יונקין מן הנכרית ומן בהמה טמאה אם היה דבר שיש בו סכנה מותר שאין לך כל דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים. ושמא התם נמי אין יונקין מן הנכרית מדת חסידות קאמר. ומיהו ודאי לישנא דתוספתא כדברי ר"ח ז"ל מכרעא. ולדבריו איכא למימר דפלוגתא דר' מאיר ורבנן דפרק אין מעמידין במקום דליכא מניקת בת ישראל מוכנת שם להניקו היא שנויה. וטעמא דר' מאיר דאף על גב דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, סכנת הנקת נכרית אלימא טפי, ואפילו אחרות עומדות על גבה כדאיתא התם משום דשייפא ליה סם לדד מאבראי, והלכך טפי עדיף לאמתוני ולא תויי ליה מניקה בת ישראל ממקום קרוב. אבל היכא דאיכא מניקה בת ישראל לא יהיבין ליה חלב נכרית כלל. וכן נראה מדברי הירושלמי דגרסינן התם בפרק אין מעמידין (ה"א) אבל נכרית מניקה בנה של ישראל דכתיב והיו מלכיד אומניך ושרותיהם מניקותיך, תני יונק תינוק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה ע"כ גירסת ירושלמי. אלמא רבנן דהתם בדליכא חלב טהור קא מיירי מדמייתי עליה הא דמביאין לו חלב מכל מקום, דאי בדאיכא חלב טהור לכולי עלמא אסור למיספא ליה חלב בהמה טמאה.

ומכל מקום נראה לי דאנן דקיימא לן דאין בית דין מצווין להפרישו מביאין לו חלב נכרית ואפילו במקום דאיכא בת ישראל, משום דחלב נכרית ליותר אין בו אלא איסורא דרבנן, ולמאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו באסורין של דבריהם נותנין לו בידיים כמ"ש למעלה. ומצאתי בואלה שמות רבה (פ"א א פי"ל) האלך וקראתי לך אשה מניקת מן העבריות, וכי אסור היה לו למשה לינק מחלב הנכרית, לא כן תנינן בת

ישראל לא תינק בנה של נכרית אבל נכרית מניקה בנה של ישראל ברשותה, אלא למה אמרה כן לפי שהחזרתו למשה על כל המצריות להניק אותו ופסל את כולו, ולמה פסלן, אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא, והיינו דכתיב את מי יורה דעה את מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים. מכאן נראה שהוא מותר לגמרי ואין בו אלא משום מדת חסידות כמו שכתבתי בלשון ראשון. וצ"ת.

הא דאבא שאול דאמר נוהגים היינו יונקים מבהמה טהורה ב"ט. דמשמע דוקא ביו"ט אבל בשבת לא ואוקימנא בדליכא סכנה אלא דאיכא צערא ואפילו הכי בשבת אסור. לא קיימא לן כותיה אלא כר' מרינוס דאמר בכתובות פרק אף על פי (ס, א) דגונח יונק והולך בשבת ואינו חושש, וכמו שפסק רבינו אלפסי במס' שבת (קמה, א) וכבר הארכתי בדבר זה בפרק אף על פי (שם בד"ה מפרק) בס"ד.

קתני מיהת אין חוששין ביונק שקץ אלמא אין ב"ד מצווין להפרישו. פירוש ומשמע ליה השתא דיונק דקתני דוקא מניחין אותו לינק הא למיספא ליה בידיים, לא. והא דקתני ולא יאכילנו נבלות וטרפות שקצים ורמשים, הוא הדין דהוה ליה לאפלוגי ולמיתני בדידה אבל לא יניקנו חלב מן הנכרית ומן בהמה טמאה וחדא מינייהו נקט, ופרקינן שאני התם משום סכנה, כלומר ויונק דקתני מביאין לו חלב מכל מקום ומניקים אותו קאמר משום דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב. והיינו דקתני ולא יאכילנו נבלות וטרפות ולא קתני אבל לא יניקהו חלב מבהמה טמאה, דבשר נבלות דוקא הוא דלא ספינן ליה משום דלאו מסוכן הוא אצלו עד דאמידניה כגדול, אבל חלב מכל מקום ספינן ליה ולא בעי לאומדנא כנ"ל.

ולענין קטן אוכל נבלות לא איפשיטא הכא אי בית דין מצווין להפרישו או לא. ומיהו קיימא לן כמאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו דהא רב יצחק בר ביסנא ור' פדת דעבדו בה עובדי. וכמה דוכתי נמי דאמרינן להדיא הוה ליה קטן אוכל נבלות ואין בית דין מצווין להפרישו, וכדמקשינן לעיל (קיג, א) ובגטין פרק הנזקין (נה, א) וליכול קטן אוכל נבלות הוא ובפרק יוצא דופן (מו, ב) הוה ליה קטן אוכל נבלות ואין בית דין מצווין להפרישו אלמא הכין הלכתא.

דף קיד - ב

מתניתין: באה ואמרה מת בעלי נאמנת. גרסינן בירושלמי כמה דתימר תמן (כתובות פ"ב מ"ה) אם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת, ואמר אף הכא כן, שנייא בעדי מיתה מאחר שאלו בא הוא מכחיש.

תנא שלום בינו לבינה משום דקא בעי למיתני קטטה בינו לבינה. כלומר שלום בינו לבינה דקתני לאו דוקא שנתברר שהיה שלום בינו לבינה, אלא אפילו סתמא נמי כשלום בינו לבינה, ולא אצטריך למיתני תנא שלום בינו לבינה אלא משום דקא בעי למיתני קטטה בינו לבינה. וכן נמי שלום בעולם הוא הדין לסתם, אלא משום דקבעי למתני קטטה בעולם, וסיפא דוקא רישא לאו דוקא. ואם תאמר והא אצטריך שלום בינו לבינה לאשמועינן דאף על גב דאיכא שלום בינו לבינה לא אמרינן נטרא וחזיא כדאיתא בסמוך יש לומר ההוא מסיפא נפקא דקתני שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם.

אמר רבה רעבון גרוע ממלחמה דאלו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואלו רעבון עד דאמר מת וקברתיו לא מהימנא. מסתברא דהכי פירושו במלחמה כי אמרה מת על מטתו, כלומר אפילו אמרה ירד במלחמה והוכה ושב ומת על מטתו אפילו הכי מהימנא, דבכי הא לא אמרה בדדמי דכיון דאמרה מת על מטתו לא חיישינן דמשקרא, דלעולם לא מחזקינן דמשקרא, אלא דזמנין דטעיא ואמרה בדדמי. וכי תימא מכיון דחזיא ליה דמחו ליה בגירא או ברומחא שבקא ליה ואמרה בדדמי כדאמרינן ברעבון, לא היא, דבמלחמה משום דמסתפיה ערקא שבקא ליה וכיון דחזיתיה דאימחאי ברומחא סברה דמית ליה. וכן נמי ברעבון מחמת פחד רעבון שבקא ליה ואמרה בדדמי כהיא איתתא דאתיא לקמיה דרבא. אבל בשב מן

המלחמה לא שבקא ליה עד דחזיא דמית. והיינו דאמרינן בסמוך נפלו עלינו לסטים הוא מת ואני נצלתי נאמנת משום דאשה כלי זיינה עליה ואינה יראה מן הלסטים ואינה מנחת אותו עד שתדע אם מת אם לאו וכן פירש רש"י ז"ל. ועל כרחין אית לן למימר הכי, דאי לא אשה היכי מהימנא דלמא שבקא ליה גוסס וסברה דגוסס לא חיי ואמרה בדדמי, אלא דכל שאינה יראה מחמת מיתה לא שבקא ליה ולא אמרה בדדמי. ואין צריך לומר בדאמרה לא ירד במלחמה אלא על מטתו מת בחליו כנ"ל, ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שהוא ז"ל כתב (הלכות גרושין פ"ג ה"ב) דכל שאמרה מת במלחמה וקברתיו אינה נאמנת אפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו אבל אם אמרה מת על מטתו נאמנת. ואינו נ"ל מן הטעם שכתבתי (עיין מגיד משנה שם) ועוד דלא מחזקינן לה במשקרא אלא באומרת בדדמי וכל שאמרה קברתיו נאמנת. ועוד דהא אמרינן בגמרא רעבון גרוע ממלחמה דבמלחמה כי אמרה מת על מטתו מהימנא ואלו רעבון לא מהימנא עד דאמרה מת וקברתיו הא אמרה קברתיו נאמנת. אם כן כל שכן דבמלחמה כי אמרה מת וקברתיו מהימנא. ואפילו אמרה מת במלחמה, דהא רעבון כמלחמה דמי ואפילו הכי כי אמרה קברתיו נאמנת וכל שכן מלחמה.

הא דאיבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרינן מה לה לשקר דאי בעיא אמרה שלום בעולם או דלמא כיון דקיימא לן חזקה דאמרה בדדמי לא אתי מה לה לשקר ומרע חזקה. ותמיהא לי והא אנו לא מחזקינן לה דמשקרא אלא דאמרה בדדמי ואם כן מאי שייך בכי האי טעמא מגו כלל, דמגו לא שייך אלא במאי דחיישינן לשקרא והכא לא שייך כלל. ומסתברא דלאו מגו ממש קאמר אלא כעין מגו הוא, כלומר אלו אמרה מת סתם ולא הזכירה מלחמה וגם כן לא אמרה מת על מטתו אלא סתם מהימנינן לה, ולא חיישינן דלמא איכא מלחמה ובדדמי קא אמרה. ואף על גב דהכין הוא משום דכל היכא דלא איתחזקא מלחמה בעולם לא חיישינן לה. והכא להימנא ולא ליחוש לדדמי, מגו דאי בעיא שתקה ואמרה מת סתם. או דלמא כיון דאיכא מלחמה וחזקה אמרה בדדמי לא שייך הכא מגו, דמכל מקום הא איכא מלחמה וחזקה דאיהי לא משקרא אלא דאמרה בדדמי. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל. ומעתה אף על גב דלא איפשיטא בעיין הכא לא תיקשי לן הא דאסיקנא בפרק האשה שנתארמלה גבי אמרה נשביתתי ולא נטמאתי דמהימנא משום מגו, ואף על גב דהוי מגו במקום חזקה ודמיה להא משום דהתם שייך ביה מגו ממש אבל הכא לאו מגו גמור הוא כדאמרן. ומיהו בספרים מדוקדקים לא גרסי שם חזקה כלל אלא התם ה"ג הכא ודאי איטמיה חששא בעלמא

הוא ובמקום חששא אמרינן מיגו אבל אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא לא איפשיטא ובפרקא קמא דבבא בתרא איבעיא ולא איפשיטא, וכן נמי לא תקשי לך אמאי לא פשטוה ממתניתין, דאף על גב דהוחזקה מלחמה בעולם כי אמרה מת על מטתו, וכל שכן אי אמרה מת וקברתיו נאמנת ואפילו הכי כי אמרה מת סתם אינה נאמנת, ולא אמרינן מגו דאי בעיא אמרה מת וקברתיו. דהתם כיון דאיתחזקא מלחמה בעולם חזקה דאמרה בדדמי, אבל הכא דלא איתחזקא אלא על פיה הוה אמינא ליהוי כסתם ולהימנוה. ואם תאמר כי איבעיא לך בפרקא קמא דבבא בתרא (ה), אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא ליפשוט ממתניתין דהכא דלא אמרינן. איכא למימר שאני הכא דכיון שהוחזקה מלחמה בעולם סבורה היא שיאמינו אותה חכמים אם אמרה מת במלחמה, דכי היכי דאמרה היא בדדמי סבורה דאינהו נמי מהימני בדדמי, וא"נ מטעמא דאמרן דהתם ידע וקא טעי טענת ברי שפרעו תוך זמנו, והלכך כל היכא דאיכא מגו דאפשר למימר דמהמני לה דמה לה לשקר. אבל הכא דלא ידעה ואנן לאו בשקרנית מחזקינן לה אלא דאמרה בדדמי סבורה שכן ואינו.

דף קטו - א

ורב חייא בר אבין אינש אחרינא אתא לאצוליה ואכלתיה נורא. כלומר ואף כאן בדדמי קא אמרה סברה בעלה הוא. ומיהו מדקאמרינן סבר רב חייא משמע דלית להו הלכתא הכי, אלא כדרבא דאמר דלא דמיה דכיון דאמרה חזו גבראי לא אמרינן בדדמי, אבל הרב רבינו אלפסי ז"ל נראה שפסק כרב חייא בר אבין.

הא דאיבעיא להו עד אחד במלחמה מהו. פירש הרב רבינו אלפסי ז"ל באומרת מת וקברתיו דוקא וכטעמא דאמרינן דלמא טעמא דעד אחד משום [דמילתא דעבידא לגלויין] לא משקר הכא נמי לא משקר, או דלמא טעמא דעד אחד משום דאיתתא גופא דייקא ומנסבא, כלומר דזמנין דעד אחד משקר ואנן לאו עליה קא סמכינן אלא אאיתתא גופא דדייקא עד שתגיע לדבר ברור דאלמא אפילו באומר מת וקברתיו איכא למיחש דהא זמנין דמשקר, אבל באומר מת סתם לא מיבעיא חד דלא מהימן אלא

אפילו תרי עדים לא מהימני משום דכל במלחמה אמרי בדדמי, והלכך אפילו תרי לא מהימני. ותמיהא לי דהא בעיין אמתניתין קיימא ומתניתין באומרת מת סתם היא, הא באומרת מת וקברתיו נאמנת. וכל שכן עד אחד דלעולם עד אחד טפי מהימן מינה כדמוכח בפרק האשה רבה (לעיל צג, ב) דאיבעיא להו התם עד אחד מהו ביבמה ואמרינן הא לא תיבעי לך דאפילו היא מהימנא, דאלמא כל היכא דאיהי מהימנא כל שכן עד אחד דמהימן. ואמרינן נמי התם שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שאנשא היא ניהו דלא מהימנא הא עד אחד מהימן, אלמא עד אחד מהימן טפי.

ומיהו בהא איכא למימר דלעולם בעלמא איהי מהימנא טפי מעד אחד, משום דאיהי דייקא שפיר דלא תתקלקל עצמה, אלא משום דעדו של עד אינו אלא משום חששא דידה, דזמנין דאיהי סניא ליה ליבם, וכיון שכן על כרחין כל היכא דאיהי מהימנא כל שכן עד אחד דמהימן כעד דעלמא (מדאמרינן בסמוך ע"א דמהימן, בכת"י ליתא) אלא דאכתי קשיא לי מדאמרינן בסמוך ת"ש מעשה בשני תלמידי חכמים שהיו באין בספינה וטבעו והשיא רבי נשותיהם על פי נשים, והא נשים דאפילו מאה כעד אחד דמיין וקתני והשיא רבי את נשותיהם. והתם הוה סלקא דעתך דלא אסקינהו ובעדות טביעה בלבד הימנינהו ועדות טביעה כמת סתם במלחמה דמי, אלמא במת סתם הוא דאיבעיא להו. ואפשר לומר גם בזו דמכל שכן קא מייתי לה, דאפילו בסתם השיא רבי את נשותיהן כל שכן במת וקברתיו. ומכל מקום מדקאמר והא נשים אפילו מאה כעד אחד דמי משמע דשנים כי האי גוונא לכולי עלמא מהימנא דעדים לא משקרי ולא אמחי נמי בדדמי, דאיהי היא דלא משקרא אלא דאמרה בדדמי משום דסברה מת ולא תתעגן, אבל עדים עד דידעי דמת ודאי לא אמרי. והיינו דלא בעי הכא אלא בעד אחד דמספקא לן דלמא משקר ובין אמר מת סתם בין אמר מת במלחמה בין אמר מת וקברתיו קא מבעיא ליה, דדלמא משקר. ואיהי נמי כיון דאיכא מלחמה בעולם לא דייקא וסמכה עליה, דכיון דאמרו לה דאיכא מלחמה בעולם או שירד בעלה במלחמה, סמכה על העד ומהימני ליה בדדמי ותו לא דייקא אם מת ודאי או לא ולא איפשוט בעיין הכא.

אבל רבינו אלפסי ז"ל אמר דאיפשיטא מעובדא דההוא דטבע בדיגלת ואנסבא רבה לדביתהו אפומא דשושביני (קכא, א). והרמב"ן ז"ל פשטה מההיא דאמרינן לקמן בשלהי האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים (קכב, א) ההוא גוי דאמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום

ביתר ומתו וקברתים דשעת מלחמה וחרבן היה ומת סתם במלחמה משמע, וכל שכן לששים בני אדם כאחד דודאי במלחמה משמע, ואפילו הכי התירו את נשותיהם על פי גוי מסיח לפי תומו, כל שכן על פי עד אחד כשר. ואם תאמר אמאי לא פשטוה בגמרא מהא, איכא למימר דלמא לא שמייע להו. ורבא פשיט ליה מהא מתניתין ואנסבינהו להני נשי. והכא ל"ג רבא אלא רבה ע"כ. ואפשר נמי דהכא רבא גרסינן ומקמי דשמעה לההוא ובתר דשמעה סברה.

וגרסינן בירושלמי (ה"א) עד אחד מהו שיהא נאמן בשעת מלחמה, נשמיענה מן הדא, חד בר נש אתא ביומי דרבי אמרין ליה ההוא פלן, אמר לון מית ההוא פלן, אמר לון מית, אמרי ליה וכלהו מייתי, אמר לון ולאוו הוו בחיין לא הוו מיתין, ר' נחמיה בשם ר' חנניה מעשה בא לפני רבי ואמר מאן דנשאת נשאת מאן דלא נשאת לא תנשא, אמר רבי אייבי בר נגרי בשעת מלחמה הוא הדא אמרה שעד אחד מהימן בשעת מלחמה ע"כ בירושלמי. ומכאן שעד אחד נאמן במלחמה אפילו מת סתם שלא כדבר רבי אלפסי ז"ל. והא דקאמר מאן דלא נשאת לא תנשא, היינו משום דקאמר אלו הוו בחיין לא הוו מיתין. לפיכך חשש רבי דשמא בדדמי קאמר. ומיהו למאן דנשאת אמר שלא תצא, דתלו להקל שודאי מת. אלא שסניפין היה מביא לדבריו לברר אצלם שמתו דאלו הוו בחיין הוו מיתין וכיון שנשאת לא תצא הא אמר מת סתם נאמן היה אפילו להשיאה לכתחלה. וכן כתב הראב"ד דעד אחד במלחמה לא בעיא מת וקברתיו ומנסבינן לה לכתחילה. ודייק לה ממעשה דחסא דבפרק בתרא דאינסיבא אפומא דחד דאמר מאן איכא בי חסא טבא חסא ולא אפקוה אפילו במים שאין להם סוף. אלמא במים שיש להם סוף אפילו לכתחלה מנסבינן לה, ואפילו לא אמר קברתיו ומים כמלחמה.

אבל ר"ח ז"ל כתב דלא איפשיטא וש"מ אשה ועד אחד בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני, וכל שכן גוי מסיח לפי תומו. והרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין פ"ט הי"ט) כתב ע"א שאמר ראיתיו במלחמה או שראיתיו שנפלה עליו מפולת או שטבע בים הגדול ומתו וכיוצא באלו הדברים שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא אשתו על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא. וכן (שם ה"כ) האשה שמעיד לה שטבע בעלה במים שאין להם סוף ולא עלה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא. ומדברי הרב ז"ל שכתב במים שאין להן סוף או שטבע בים הגדול, נראה דטעמא דעד אחד משום דאמר בדדמי כדברי רב אלפסי ז"ל. אבל במים שיש להם סוף שאפשר לו לעמוד על בוריו של דבר

לעולם, אינו מעיד אלא אם כן אמר דשם כדי שתצא נפשו ואחר כך מעיד עליו, הא לאו הכי אינו מעיד. והלכך כל שמעיד מת סתם במים שיש להם סוף נאמן (עיין שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן ס"י קכ"ח).

או דלמא טעמא דעד אחד משום דאיהי דייקא ומנסבא. תמיהא לי אמאי לא פליג בעד עצמו בין הכא לעלמא ולימא אבל הכא דלמא אמר בדדמי. ויש לומר דחדא דאית בה תרתי קאמר והכי קאמר, טעמא דע"א משום דלא משקר כלל, ועד דידע ממש דמית לא אמר, ואפילו בדדמי נמי לא אמר. או דלמא הכא זמנין דמשקר אלא משום דאיהי דייקא והכא כל שכן דאיכא למיחש דלמא תרוייהו סמכי בדדמי.

כך היא הגירסא בכל הספרים **והכא זמנין דסניא ליה ולא דייקא.** והוא תימה בעיני דהרי בבעל לא אשכחן בשום דוכתא דאיזכר טעמא דסניא ליה, אלא בדאיכא קטטה ממש בינו לבינו. ועוד דאי חיישת לשנאה אמרת מת בעלי לא תנשא, דהא באומרת מת יבמי דקתני אינה נאמנת מהאי טעמא הוא. ועוד בעד אחד בעלמא נמי דמהימן משום דאיהי דייקא ומנסבא ניחוש דלמא סניא ליה ולא דייקא. ואינו מחוור לומר דהכי קאמר הכא זמנין דסני ליה קצת למיסמך בדדמי, אבל לא סניא ליה כולי האי לא תידוק בעלמא כיון דליכא מידי דלסמוך בדדמי. ונ"ל מפירוש רש"י ז"ל (בד"ה והכא וכו') דאיהו לא גריס הכין אלא הכא לא דייקא ותו לא כלומר דתרוייהו אמרי בדדמי.

הכא כגון דקאמר אסוקינהו לקמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנין דלאו עלייהו קא סמכינן אלא אסימנין הוא דקא סמכינן. כלומר כיון דעל כרחין בדאסוקינהו קא מיירי, איכא למיחש דבדאמרן סימן מובהק כדרך שנותנין באבדה, וכגון דאמרי סימן שיש להן במקום המוצנע שמחזירין אבדה בכענין זה הוא דסמכינן עלייהו, דודאי תו ליכא למיחש לשקרא. הא לא אמרין סימנין כי הני לא מהימנין דלא סמכינן עלייהו דחיישינן דלמא משקר דאתתא סמכא עלייהו משעה שתדע שטבע דסמכה אבדדמי ולא דייקא.

והא כן וכן הויין ובחביתא רמיין. פירש רש"י ז"ל כן וכן הויין וצא ובדוק ותמצא כחשבוני. ונראה מדבריו דלמאן דאמר לא חיישינן שמא פינן מדינא אית לן למיבדק בהו אם כן הויין. ואינו נראה כן בההיא דפרק חזקת הבתים (בבא בתרא מו, א) דרמאי דפומבדיתא דאמר ליה אפקיה דלישמיייה, א"ל לשומא דידך לא צריכנא, והכא נמי אמר ליה כדי לא מדידנא להו. אלא הכא הכי הוי עובדא דמדדינהו ולא מחיוב הדין. אי נמי דאפקיד גבי בסהדי ואמר ליה שקלתינהו ואמר ליה כן וכן הויין ואתו סהדי ואמרו ליה דהכי הוא דכן וכן רמיין בההיא חביתא.

סבר רב חסדא למימר היינו שני תלמידי חכמים. כלומר דלא חיישינן דלמא אחריני נינהו, והכא נמי לא חיישינן דלמא אחריני נינהו והלכך האי סימן משוי ליה ראייה. וכיון דאיכא עדים וראיה לא מהימנא, דהא לא מצי למימר החזרתים לך או החזרתים לך ולקחתים ממך. ומסקנא דשמעתין דחיישינן שמא פינן, וכן וכן הויין לא הוי סימן. הא אלו הוייל סימן בגוייהו מפיק מיניה, דהוה ליה כעדים וראיה אף על פי שאין העדים מכירים אלא מתוך הסימנין דסימן משוי ליה ראייה.

הא דאמר רבא מי דמי התם קאמרי סימנים. לאו סימנים מובהקים, קאמרינן כדדחינן לעיל, דאם כן אפילו בשני עדים בעינן סימן מובהק אלא סימני דהכרת פנים וטביעות עינא קאמרינן.

מי חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן. מדקא מייתי להאי עובדא גבי עובדא דשומשמי ובפלוגתא דחוששין שמא פינן או לא, משמע דחדא אורחא אית להו ואביי ורבא בהא פליגי אי חיישינן שמא אותו יצחק רישא גלותא דנפיק מהכא אי הוא הוא דמיית, או דלמא חיישינן שמא אותו אזל ליה לעלמא והאי אחרינא הוא. דאביי סבר חוששין משום דשיירות מצויות היו, וקיימא לן במקום שהשיירות מצויות אף על פי שלא הוחזקו שני שוורי ושני יוסף בן שמעון חוששין לשני שוורי ולשני יוסף בן שמעון כמו שפסק רבינו אלפסי בגיטין פרק כל הגט (כז, א). ולפיכך יבדק כל העולם שמא יצחק ריש גלותא אחר בסוף העולם. ורבא סבר כיון שהעדים שראו בו שמת והוא אותו שיצא עמהם מקורטובא לאספמיא הוא והוא שראו אותו כאן בקורטובא לא חיישינן אלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה ואין חוששין שמא זה ממקום אחר בא לכאן בקורטובא. ולא אמרו בגטין (שם) לחוש לשני שוורי אלא במביא גט ממדינת הים ואבד ממנו במקום אחד ובמקום שהשיירות מצויות שאי אפשר לומר כאן נמצא וכאן היה, הא

נאבד באותו מקום שנכתב אפילו נמצא לאחר זמן ובמקום שהשיירות מצויות לא חיישינן, אלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה, אלא אם כן הוחזקו שם שני יוסף בן שמעון. ולגבי יצחק ריש גלותא אין לחוש לכלום בקורטובא עצמה, דידוע היה להם. ועוד שאין ממנין שני ראשי גליות במקום אחד, והוה ליה כעובדא דשני ריש גליות אליבא דרב חסדא דאמר לא אמרינן הנך אזול לעלמא והני אחריני נינהו.

ואמר אביי מנא אמינא לה מהווא גיטא דאשתכח בנהרדעא וכתוב בו בצד קלניא מתא. פירוש קלניא צד שבעיר נהרדעא שהוא בן חורין דלא יהבי כרגא למלכא.

ואמרו יבדק נהרדעא כולה. כלומר, כל ארץ נהרדעא שהן עיירות רבות עד היכא דסגי קבא נהרדעא (עיין כתובות נד, א) וכעובד דאמרינן בסמוך בדוק מסוריא ועד נהרדעא, אלמא לא אמרינן בנהרדעא היה נמצא ומשם היה, ולא תהא צריך בדיקה אלא עיר נהרדעא עצמה, והיא לא איסתפק ליה לאבוה דשמואל.

ורבא אמר אם איתא שכל נהרדעא צריכה בדיקה יבדוק כל העולם מיבעי ליה. שהרי שיירות מצויותו בארץ נהרדעא ממקומות רחוקים.

אלא משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלחו ליה. שלא להחזיקו כטועה ושואל דבר שאינו צריך. ולעולם אינו צריך בדיקה אלא נהרדעא עצמה כולה. ואם תאמר שפיר קאמר ליה רבא לאביי, יש לומר שמא במקום שאין השיירות מצויות נמצא ואינו חושש לשיירות הבאות לארץ נהרדעא.

ואמר רבא מנא אמינא לה משטרי דנאני בר חבו וחבא בר נאני דשכיחא טובא בנהרדעא. ומגבינן בהו מאי טעמא דאמרינן ברשותו נמצאו ושליו היו מתחילתן ולא חיישינן לנפילה דעלמא כיון דלא הוחזקה.

ואביי התם למאי ניחוש אי לנפילה. כיון דלא הוחזקה לא חיישינן.

דמזהר זהיר איניש בשטריה. אבל בגיטין כיון דנפל חיישינן אפילו לעלמא. והוא הדין לשני יצחק ריש גלותא, ועובדא דגטין דאשתכח בסורא (להלן קטז, א) שלא במקום שיירות נמצא, אלא שהיו מוחזקין בשני ענן, ולפיכך בדקו עד נהרדעא ולא חששו לשתיה נהרדעא. ואף על גב דמצאו אחרינא אמר אביי דלא חיישינן ליה דכיון שהעדים מעידים עליו

שלא נכנס בסוריא באותו היום אין לחוש לו. ורבא אמר אפילו לדידי דלא חיישינן לדוכתא אחרינא, הכא כיון דתרווייהו נהרדעי נינהו, ועקר חד מינייהו ואתא לסורא וכתב שם גטו, חיישינן דלמא האחר הוא שבא בגמלא פרחא, אי נמי בקפיצה, ואי נמי מילי מסר הרמב"ן ז"ל. וקיימא לן כרבא וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל. וקשה לי קצת דאם איתא דטעמיה דרבא משום כאן נמצאו וכאן היו ואזיל לטעמיה דאית ליה הכין בפרק המדיר (כתובות עה, ב) הא לא קיימא לן התם כטעמיה דרבא אלא כרב אשי (שם עו, א) דהא מסקנא דשמעתא משמע דלית ליה לרבא כלל. ויש לומר דלגבי ממונא הוא דלא אמרינן הכי, הא לגבי אשה משום עגונה אמרינן, וכדאמרינן נמי לגבי טמאות (נדה ד, א) אין מחזיקין טומאה ממקום למקום שכל הטמאות במקום מציאתן וכשעת מציאתן.

דף קטז - א

הא דאמר אביי מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנית במסירה. כלומר אנא סבירא לי דאותיות נקנות במסירה ומיהו קיימא לן דאין אותיות נקנות במסירה וכדפסיק אמימר בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא עו, א). ורב אשי משמע התם דסבירא ליה הכי. ורבא נמי משמע מהכא (דלא) סבירא ליה הכין. דרבא לכאורה לא מייתי ראייה אלא מדלא חיישינן דלמא מסר ליה מדהדר ליה אביי מאי אמרת דלמא מסר ליה, אלמא עיקר טעמיה מהאי טעמא הוא. (עיין חידושי הרשב"א ב"ב קעג, א ד"ה ולענין).

והא דאמר אביי מאי אמרת אותיות נקנית במסירה. כלומר וגבי בלא ראייה, איכא למידק והא אביי גופיה הוא דקאמר צריך להביא ראייה על המסירה בשלהי (פרק מי שמת) [צ"ל: גט פשוט, קעג, א] ושמא לטעמיה דרבה בר אבוה הוא דקאמר ליה, כלומר רבה בר אבוה לא פליג בהא אלא דסברא אחרייתי אית ליה דאותיות נקנית במסירה, ואין צריך להביא ראייה על המסירה. אבל עיקר טעמיה דאביי דלמא לאו גבי עד דמייתי ראייה על המסירה, וכטעמיה דאית ליה התם כתנא דברייתא דאמר שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין יכולין להוציא שטר חוב על אחרים

דחיישינן דלמא מסר ליה וצריכין להביא ראייה על המסירה אינן לנפילה ופקדון. ובפרק כל הגט (גיטין כז, א) נמי אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים. ודחי לה אביי התם. ושמא לא סבירא ליה הכי כתנא דברייתא דאמר אין מוציאין.

אלא דאכתי קשיא לי רבא מאי קא מייתי ראייה מינה, דהא רבא ודאי כתנא דמתניתין דפרק (מי שמת) [צ"ל: גט פשוט קעב, ב] סבירא ליה דשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת הם יכולין להוציא שטר חוב על אחרים, משום דלנפילה לא חיישינן, וכן נמי לא חייש לא לפקדון ולא לשמא מסר ליה, דאם איתא אינם יכולים להוציא על אחרים דדלמא מסר ליה ואיהו אין אותיות נקנית במסירה סבירא ליה כדמוכח הכא. ועוד דהא איהו דאמר התם (קעב, א) בההוא שטרא דהוה כתוב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה, דממך מההוא דנפיק מתחת ידיה משמע, ואי אמרת דהכי קאמר ליה מדמגבי בהו רבה [בר אבוה] שמע מינה לא חייש לא לנפילה ולא לפקדון ולא למסירה, שמע מינה דהאי שטרא מחזקינן ברשותיה דהאי דמפיק מתותי ידיה מתחלה ועד סוף, ומינה דכיון דהאי יצחק ריש גלותא מהכא נפק, לא אמרינן מעלמא אתא ולא הוה מעיקרא הכא, וריש גלותא דהכא לעלמא אזל, אלא מימר אמרינן דהוא ניהו האי דמוחזק הכא דהוה כאן מתחלה ועד סוף. אכתי קשיא לי דאם כן מאי קא מייתי האי דרבה בר אבוה, לידוק ממתניתין דפרק (מי שמת) [צ"ל: גט פשוט קעב, ב] ושמא נאמר דניחא ליה טפי לאתויי הא דרבה בר אבוה דעביד בה עובדא דאיהו סבר מעשה רב וכדאמרינן בנדה ריש פרק תינוקת (סה, ב) רב ושמואל דאמרי תרווייהו בועל בעילת מצוה ופורש. מתיב רב חסדא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך שנים עשר חודש, אמר ליה רבא אהדורי אפרכי למה לך אותיב ממתניתין, הוא סבר מעשה רב. ועוד דאי אייתי ליה ממתניתין הוה מצי לדחויי אנא כתנא דברייתא סבירא לי, משום הכי אייתי ליה דרבה בר אבוה דעביד בה עובדא. ואמר ליה אביי דרבה משום דלא חייש לא לנפילה ולא לפקדון וסבירא ליה דאותיות נקנית במסירה ואין צריך להביא ראייה על המסירה וליה לא סבירא ליה. ומיהו בהאי דתרי יצחק ריש גלותא לא פליג עליה.

ומיהו לישנא דגמרא לא משמע הכי, דמדקאמרינן ואביי למאי ניחוש לה, משמע דלדידיה נמי הכי דינא ולא חייש בה למידי. ואיכא למימר דאביי נמי כתנא דמתניתין (ב"ב קעב, ב) דהם יכולין להוציא על אחרים ס"ל, וטעמיה כדהכא דלנפילה לא חיישינן, ולפקדון נמי לא חיישינן

בשמותיהן שוין, דכיון דשמיה כשמיה לא מפקינן גביה. וכיון דלא חיישינן להכי על כרחין אי איהו ניהו דאוזפיה או חבריה מסר ליה לשום קניה, ואין צריך עוד להביא ראיה על המסירה. ולא נחלק אביי לומר דצריך להביא ראיה אלא בשאר שטרי דעלמא דאין שמותיהן שוין. והא דמייתי לה רבא מהא דרבה בר אבוה משום דעביד בה עובדא.

הא דאמרינן **חיישינן לגמלא פרחא אי נמי בקפיצה אזל אי נמי מילי מסר**. כתב הראב"ד ז"ל (בחיי למכות ה, א מובא ברמב"ן כאן) דזה הטעם האחרון עיקר, אבל לגמלא פרחא לא חיישינן אפילו לדיני נפשות אמרינן (מכות שם) מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא קא משמע לן. אלא אלו השני טעמים הראשונים סניפין הם.

אלא באומרת לבעלה גרשתני ולהימנה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת וכו'. מהכא איכא למידק דרב המנונא אפילו להתירה לינשא לכתחלה קאמר, דהא מתניתין דהכא דאמרינן האשה שאמרה מת בעלי נאמנת להתירה לכתחלה קאמר, וכי קתני דקטטה בינו לבינה אינה נאמנת אקשינן ולהימנא מדרב המנונא, כלומר למה לה למימר מת בעלי כדי להתירה הא מכיון שאמרה לבעלה בפניו גרשתני היה לנו להתירה, שאלמלא כן מאי קאמר ליהימנה הא ודאי אנן הימנוני מהימנינן לה להחמיר, דאילו קבלה קדושין מאחר צרכיה גט, אאל שתתגרש מן הראשון או שימות אין מתירין אותה לינשא. ועל כן היא צריכה להעיד עליו שמת. אלא ודאי משמע כדאמרן. וכבר הארכתני בזה בפרק התקבל בגטין (סד, ב בד"ה וליהמנא ועיי"ש מחלוקת ראשונים בזה) בס"ד.

מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה. תמיהא לי אמאי לא אמר מת וקברתיו, דלמאן דאמר משום דאמרה בדדמי מת וקברתיו נאמנת, ולמאן דאמר משום דמשקרא אפילו אמרה מת וקברתיו אינה נאמנת. וכיון דלא איפסיקא הלכתא בגמרא כמאן, נקטינן לחומרא ולעולם לא מהימנא.

נמצאו שלשה חלוקים בדבר. מלחמה בעולם, מת סתם אינה נאמנת, מת על מטתו נאמנת, וכל שכן מת וקברתיו, ברעבון, מת על מטתו אינה נאמנת, מת וקברתיו נאמנת, קטטה בינו לבינה אפילו מת וקברתיו אינה נאמנת.

דף קטז - ב

הא דאבעיא להו עד אחד בקטטה מהו. לא אפשיטא, וכן כתב הרב אלפסי ז"ל. והלכך אזלינן לחומרא. וקשיא לי דהא עד אחד במלחמה ועד אחד בקטטה כולהו חד טעמא אית להו דכלהו חדא ספיקא היא אי טעמא דעד אחד משום דבמלתא דעבידא לאגלויי לא עביד דמשקר, או דלמא משום דאיהי דייקא ומנסבא. דאי אמרת דטעמא משום דלא משקר בין במלחמה בין בקטטה מהימן, ואי אמרת משום דאיהי דייקא ומינסבא בין במלחמה בין בקטטה לא מהימן. וכיון דכתב גבי מלחמה דעד אחד מהימן ודאי איפשיטא דלא משקר, ואם כן כי היכי דאיפשיטא ליה גבי מלחמה, ליפשוט מההיא נמי קטטה דחד טעמא אית להו, ובעד אחד ביבמה נמי איבעיא לן בפרק האשה רבה (צג, ב) מהאי טעמא נמי ואסקה רבא התם דמהימן. אלא התם איכא למימר דלאו משום דלא משקר הוא דפשטה רבא, אלא משום דלא חיישינן לדלמא סניא ליה ולא דייקא. וצ"ת (עיין לעיל צד, א ד"ה וליטעמין). והרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין ריש פ"ג) כתב האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישוה ואחר כך הלכה היא ובעלה וכו', ואם בא עד אחד והעיד שמת בעלה לא תנשא שמה שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד. וזה יותר קשה שאם היא הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקי. ועוד דהא בגמרא לא הוזכר חשש זה כלל אלא משום דאיהי לא דייקא (עיין מגיד משנה שם ובאור הגר"א אה"ע סי' י"ז ס"ק קמז).

דף קיז - ב

מתניתין: עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא.
אוקימנא בגמרא דלא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהתירה הראשון כדעולא, דאמר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד

הרי כאן שנים, וזה שאומר לא מת הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים. ומכאן דעד אחד לאו דוקא עד כשר אלא אפילו אשה אומרת מת והתירוה לינשא ואחר כך בא אפילו עד אחד כשר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון שהרי אף אשה בכלל מה שאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד שהרי האמינוה. וגרסינן נמי בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (כג, ב) אני וחברתי טהורות ואמר לה עד אחד את וחברתך טמאות איהי כיון דאיכא עדים לא כל כמינה, חברתה אשתריא אפומה דידה, פשיטא מהו דתימא כי מהימנא אחברתה במקום עד פסול במקום עד כשר לא מהימנא קא משמע לן, ובירושלמי (ה"ו) גרסינן עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' גידל מנימן בשם רב כל מקום שהתירו עדות אשה כאיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש. פי' כעד ועד דמו. ואקשו וניתני עד אומר מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ואיש אומר לא מת, ומפרקי תני דבי ר' כן. ויש מי שאומר (הרמ"ה מובא במאירי בתשובה בסוף הספר) דאשה גבי עד כשר אף על פי שבאה היא תחלה והתירוה לינשא או אפילו נשאת תצא, הותם בפרק האשה שנתאלמנה בשבויה הקלו. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין פי"ב הכ"א) שכתב אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי ואחר כך בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תשצא. ואינו מחוור כמו שכתבנו. והרמב"ן מודה לו בהיא עצמה שאמרה מת בעלה שתצא, וחלק עליו בשהתירוה על פי אשה מן הטעם שאמרנו. וכן נראה ודאי מוכח בריש פרק האשה רבה (לעיל פח, ב) דאלו נשאת על פי עצמה תצא. (עיין ביאור הגר"א אה"ע סי' י"ז ס"ק קכ"ז שביאר ראית רבינו, ויש שם ט"ס במקום ועיין רש"י צ"ל ועיין רשב"א).

מהו דתימא כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא קא משמע לן. ותמיהא לי דבמס' סוטה פרק מי שקינא לה תנא משנה יתירה לאשמועינן דאזלינן בתר רוב דעות אפילו לקולא ותרתי למה לי.

עד אומר מת ועד אומר לא מת הרי זו לא תנשא. מדלא קתני ואם נשאת תצא כתב הרמב"ם (שם הי"ט) שאם נשאת לאותו שאומר מת לא תצא. עשאים כשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שאם נשאת לאחד מעדיה לא תצא (כתובות כב, ב) ואף בזו נחלק עליו הרמב"ן ז"ל ואמר דאפילו נשאת תצא, דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא. והא דלא קתני אם נשאת תצא משום דבמתניתין בנשואין דהתר, אבל בנשואין דכי נשאת באיסור נשאת לא מיירי. אבל בירושלמי (ה"ד) גרסינן עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא מפני שאמר משנשאת

הא אם אמר עד שלא נשאת ונשאת תצא. אמר ר' יוחנן זו דברי ר' מנחם ברי' יוסי אבל דברי חכמים בין שאמר משנשאת בין שאמר עד שלא נשאת לא תנשא ואם נשאת לא תצא (כהרמב"ם) ושמה עד שלא נשאת דקאמר כגון משהתיר לינשא ולית להו דעולא דר' מנחם ברי' יוסי לא מיירי בגמרא דילן אלא בשני עדים. הרמב"ן ז"ל.

דף קיח - א

הא דאמרינן לא מת איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הא מימת מיית והאי דקאמרה לא מת לקלקולא לצרה הוא דמיכוונא. קשיא לי אמאי לא עביד להאי צריכותא איפכא ולימא לא מת איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כיון דהאי אמרה לא מת לא ליהימנה לאידך דהא מכחשא לה חברתה, קא משמע לן כל לא מת בעדות אשה לאו כלום הוא, ולאפוקי מאידך תנא דקתני בסיפא דמתניתין אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת לא תנשא. ויש לומר דאם איתא דלהכי איצטריך גבי ההיא דסיפא הוה ליה למיתנייהו ולמעבדא פלוגתא בחד דוכתא, אלא מכיון דלא עבדינהו פלוגתא ולימא ור' פלוני אמר לא תנשא שמע מינה לצריכותא אחרינא הוא דאתינן ואידך ממילא שמעת ליה מינה.

הא דאמרינן בהא אפילו ר' מאיר מודה דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. פירש רש"י דרבנן הימנוה לקולא לקמא. נראה מתוך דבריו דדוקא כשלא באו שתיהן כאחת, הא באו כאחת לא. ואינו נראה כן, חדא דאחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת דקתני רישא זו שאמרה מת תנשא בשבאו שתיהן כאחת היא ואפילו הכי תנשא. ועוד דודאי סיפא דקתני עד אומר מת ועד אומר אינו מת אשה אומרת מת ואשה אומרת אינו מת, בשבאו שניהן כאחת היא, דאלו באו בזה אחר זה ודאי לא תצא מהתירה הראשון. דעד כאן לא פליג ר' מאיר אלא במכחישות זו את זו קודם שיתירוה לינשא. ואם כן מאי קא פריך מינה לר' יוחנן ואמאי סלקא ליה בקושיא. אלא הכי פירושו כל לא מת בצרה בעדות אשה לאו הכחשה היא, משום דאמרינן דלצעורה ולקלקולא קא מיכוונא. ואפילו באו שתיהן כאחת. ואקשינן תנן עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה

אומרת מת ואשה אומרת לא מת לא תנשא, וכל אשה קאמר אפילו צרה דלא נפקא צרה מכלל אשה אומרת לא מת, ואף רשיי ז"ל כן פירש הכי קתני לא תנשא וקשיא לר' יוחנן. אי נמי הכי קאמר אשה אומרת לא מת ע"כ צרה קאמר, דאי אשה מעלמא פשיטא לא תנשא, דהא תנא רישא לא תצא מהתירה הראשון, הא באו בבת אחת לא תנשא, והוא הדין לאשה ואשה דעד אומר ועד אומר כל עד במשמע בין כשרים בין פסולי עדות. אלא לאו בצרות וקתני נמי עד משום לתא דאשה וקתני לא תנשא. ובשלמא לר' אלעזר כר' מאיר אלא לר' יוחנן קשיא.

דף קיח - ב

הא דתנן בקדש אחת מחמש נשים דנותן כתובה. אפילו לדברי הגאונים ז"ל (רשי"ג ובנו רה"ג בשו"ת הגאונים חמדה גנוזה סי' קלג) שאמרו דארוסה אין לה כתובה אלא כשכתב, הא משכחת לה בשכתב סתם כתובה לארוסתו, או שהיו שמותיהן שוין, או שקנו מידו שיתן כתובה והלכו להם העדים למדינת הים. אי נמי במודה שכתב ואינו יודע לאיזו וכל אחת אומרת לי קדש וכתב. ומיהו יש לומר דיש כתובה לארוסה אף על פי שלא כתב וכבר הארכתני בו בריש פרק נערה שנתפתתה (כתובות מג, ב ד"ה מיגביא ועיי"ש בד"ה והא שדחה דברי הרמב"ן כאן ועיין עוד בחיי הרשב"א קדושין סח- א ד"ה אמר רב).

מתניתין ניתין לי בן במדינת הים מת בני ואחר כך בעלי נאמנת. פירוש משום דהיא בחזקת ליבם היתה עומדת, ואף עכשיו באותה חזקה בעצמה היא מחזקת את עצמה ולפיכך נאמנת. ואיכא למידק אמאי נאמנת לימא רוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות, ומסתמא זו נתעברה וילדה ולד מעליא ובחזקת לשוק היא עומדת, וכדאמרינן לקמן בריש פרק האשה שהלך בעלה וצרתה (קיט, א) והלכך אדרבה כי קאמרה מת בני ואחר כך מת בעלי לא להימנה, וכי קאמרה מת בעלי ואחר כך מת בני להימנה. ויש לומר כיון שיצאה זו בלא בנים וחזרה בלא בנים, לא יצאת זו מחזקתה הראשונה.

הא דבעא רבא מרב נחמן במזכה גט לאשתו במקום יבם מהו. לא איפשיטא וחולצת ולא מתיבמת. ומסתברא דדוקא גבי יבם הוא דאיבעיא להו, אבל בבעל אפילו אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין כלל אלא חולצת או מתיבמת. מדאיבעיא ליה גבי יבם ולא בעי לה גבי אשת איש דעלמא בריש פרק קמא דגיטין (טו, א). ועוד דהתם בפרק קמא דגטין מוכח הכין בהדיא בגמרא דבני מערבא (ה"ה) דגרסינן התם גבי מתניתין דחוב הוא לאשה שיוצאה מתחת בעלה, ר' חייא בר ווא א"ר יוחנן בעי הגע עצמך שהיתה אשתו מוכה שחין הרי זכות הוא לאשה כו' ומסקנא דלא. ובפרק האומר התקבל נמי גרסינן התם (ירושלמי שם פ"ו ה"א) בכל אתר אתמר התקבל כזכה והכא אתמר התקבל כהולך שנייא ההיא שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו, התיב ר' שמיי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש, אני אומר שמא חזר בה (ועיין רשב"א גיטין סב, ב ד"ה האומר וב"י אה"ע סי' קמ).

פרק **האשה** **בתרא**

דף קיט - א

הכי גרסינן ברוב הספרים, אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון רישא לאיסור כרת חששו. ולפי גירסא זו משמע דרב נחמן לא סמיך אפירוקא קמא דאוקימנא טעמא משום חזקה, אלא לדידיה כולה טעמא משום דלאיסור כרת חששו לאיסור לאו לא חששו. ותמיהא לי דאם כן רישא נמי דרובא לשוקא וליכא אלא איסור לאו תנשא. ומשום כך נ"ל דלא גרסינן אלא וכן מצאתיה במקצת הספרים, ור"נ נמי אחזקה סמיך כפירוקא קמא.

הא דאמרינן בריש פרקין ורבנן זיל בתר רוב קטנים ורוב קטנים לאו סריסים נינהו זיל בתר רוב קטנות ורוב קטנות לאו איילוניות נינהו. מהכא שמעינן דאזלינן בתר רוב ואפילו במקום דאפשר למיקם אמילתא לא נטרינן, אלא עבדינן ביה עובדא בין להקל בין להחמיר. דהא אפשר למיקם אמילתא אי נטרינן להו עד דגדלי כר' מאיר ואפילו הכי לא חיישינן ואפילו במקום ערוה חמורה. והכין נמי שמעינן לה מדסמכינן ארובא ולא בדקינן אפילו במקצת טריפות דאפשר למיקם עלייהו כנטולה וקרועה חסרה (עיין רש"י חולין יב, א ד"ה פסח, שדין זה הוא הלכה למשה מסיני). וקשיא לי דאם כן יבמה מעוברת לא תהא צריכה להמתין מדאורייתא עד שתדע אם בן קיימא הוא אם לאו דזיל בתר רוב מעוברות ורובן ולד מעליא ילדן. ובודאי מעוברת צריכה היא להמתין דבר תורה עד שתדע אם ולד של קיימא הוא, כדגרסינן בירושלמי בפרק כיצד (לעיל פ"ב ה"א) יחדיו, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו, ואקשינן דלא כן מה כן אמרינן. פירוש למאי אצטריך למיכתב יחדיו דאלו לא נכתב מה הייתי אומר מת בלא בנים תהא אשתו אסורה לינשא שמא יוליד אביו בן וכו'. ומפריק אלא כן נן קיימין שמת והניח אמו מעוברת שלא תאמר אלו מת והניח אשתו מעוברת שמא אינה צריכה להמתין ולידע אם בן קיימא הוא אם אינו בן קיימא אף הכא תהא צריכה להמתין אלמא דבר תורה צריכה להמתין לידע אם בן קיימא הוא אם לאו. מת ובן אין לו (דברים כה, ה) עיין עליו וכדאיתא בריש פרק החולץ (לעיל לה, ב) ועוד דהא לר' יוחנן חליצת מעוברת שמה חליצה וביאת מעוברת שמה ביאה, ואם איתא דאזלי בה בתר רובא ומשתריא לשוקא דבר תוה, הא לאו חליצה ולא ביאה דיבמה היא דהא שריא לשוקא דבר תורה. ועוד דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ואי שרית ליה לשוקא ולכשתלד ולד שאינו של קיימא אתה מוציאה מבעלה ומחזירה אצל היבם, אין כאן דרכי נועם ונתיבות שלום. וכענין שאמרו בשלהי פרק יש מותרות (לעיל פז, ב) ומהאי טעמא עבדינן מתים כחיים לגבי יבמה, אלא ודאי צריכה להמתין דאורייתא. אלמא לא סמכינן ארובא היכא דאיכא למיקם אמילתא. וכי תימא התם משום דלא מפסדא מידי דאפילו מעוברת דעלמא צריכה להמתין עד שתלד, ולא עוד אלא אפילו נשאת תצא וכדתניא בפרק החולץ (לו, ב) לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם כנס יוציא וכו'. לא היא דהיא אינה תורה אלא מדבריהם ומשום תקנת ולד כדאיתא התם. הא מדאורייתא כונס ואין בכך כלום. ויש ומר דשאני יבמה משום דבחזקת ליבום היתה עומדת ומסוך מיעוט דמפילות לחזקה והויא לה כפלגא ופלגא. והילכך הרי זו לא תנשא ולא

תתייבם עד שתדע אם בן קיימא הוא ואם אינו בן קיימא וכדאיתא בריש פרקין דמיעוטא וחזקה הוי כפלגא ופלגא. ואם תאמר כיון דאיעברה נפקא לה מחזקת יבום וכדמוכח במתניתין דקתני היתה לה חמות ויצאה מלאה חוששת ואף על גב דעד השתא הו קיימא בחזקת לשוקא ורובא לשוקא נמי אלא בטעמא דמילתא משום דכיון דאיעברה נפקא לה מחזקת לשוק הכא נמי לא שנא. יש לומר דעבור לא מפיק לה לגמרי מחזקתה אלא התם לחוש הוא ולהחמיר, דכיון דאיעברה לא אלימא חזקתה כולי האי דנסמוך עלה למשריא ליבמה לשוקא. וביבמה דאיעברא נמי לא מפקינן לה מחזקתה לגמרי להקל עליה ולהתירה לשוק אלא עדיין בחזקתה היא וניחוש לה. אי נמי לגבי חמות לא חיישינן לנפל משום דלשמא הפילה היא והוה ליה כשמא מת, דלשמא מת לא חיישינן (גיטין כח, א), וכיון דלא חיישינן בה לנפל והיא כבר עיברה אם כן על כרחין נפקא לה מחזקתה וקיימא בספק יולדת זכר וספק יולדת נקבה ופלגא ופלגא נינהו ולא תינשא ולא תתייבם, אבל גבי יבמה חששא דשמא תפיל היא ולשמא תפיל חיישינן כדחיישינן לשמא ימות כדאיתא בפרק כל הגט (שם). והילכך לא נפקא מחזקתה מחמת עבודה דהא איכא למיחש לנפל. אלא סמוך מיעוטא דמפילות לחזקה והויא לה כרובא ופלגא ופלגא נינהו ולא תינשא ולא תתייבם עד שתדע אם בן קיימא הוא, כן נראה לי.

אלא אמר רבא רישא חזקה ליבום ורובא לשוקא וחזקה לא עדיף כרובא. כלומר, לעולם ר' מאיר אלא רישא חזקה ליבום וכו' וחזקה לא עדיף כרובא, דאי עדיף כרובא סמוך מיעוטא דמפילות לחזקה ותתייבם ואפילו לר' מאיר, אלא השתא דלא עדיף חזקה כרובא אף על גב דאיכא מיעוטא דמפילות, אפילו הכי הוה ליה כפלגא ופלגא ולא תתייבם. וכן נמי לא תנשא מהאי טעמא דהוה ליה פלגא ופלגא לר' מאיר דחייש למיעוט. ואין זה מחוור בעיני דאפילו תמצא לומר דחזקה כרובא, כי סמכת ליה מיעוט דמפילות מכל מקום לא גרע רוב נשים מתעברות ויולדות לר' מאיר ממיעוט דעלמא דחייש ליה ר' מאיר. אלא נראה ליה דלרבותא נקטיה ולאומי לטעמיה, כלומר רישא ע"כ לא תתייבם ולא תנשא ולא משום טעמא בלחוד דחיישינן למיעוטא, דהכא על כרחין כפלגא ופלגא הוא כדמפרש ואזיל. ואיכא למידק מדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין פ, א) ובפרק כסוי הדם (חולין פו, א) גבי תנוק שנמצא בצד העיסה דר' מאיר מטהר, ואמרינן עלה דר' מאיר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא דמטפחין ולפיכך מטהר ר' מאיר. אלמא לר' מאיר כל היכא דאיכא חזקה

כי סמכת ליה מיעוטא לא חיישינן לרובא, ואפילו להקל כי התם. איכא למימר התם אפילו הוּוּ שקולין טהור משום דאפושי טומאה לא מפשינן.

והאי אוקמתא דרבא נמי אליבא דר' מאיר היא וכדכתבינן, וכדמסיק ואמר סיפא חזקה לשוקא ורובא לשוקא והוה ליה מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר' מאיר. אלמא רבא נמי אליבא דר' מאיר קא מתרץ לה. וכיון דמתניתין לית לה פתרי אלא אליבא דר' מאיר ולא קיימא לן כר' מאיר, ממילא אדחייא לה מתניתין ונפקא לה מהלכתא, ולעולם תנשא לשוק משום דאזלינן בתר רובא בין להחמיר בין להקל. אבל רבינו אלפסי וכן הרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ג הלכה טז-יח) פסקוה בהלכותיהם. ונראה שהם ז"ל מפרשים דרבא אליבא דכולי עלמא מוקי לה למתניתין. וכן נראה מדברי רש"י. והא דמסיק נמי סיפא הוה ליה מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר' מאיר, לאו משום דפירוקא אליבא דר' מאיר בלחוד הוא, אלא לומר דלאו למימר דרבנן בלחוד הוא דמודו בה, אלא אפילו ר' מאיר נמי משום דלמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר' מאיר. ומקצת ספרים ראיתי שכתוב בהן בפירוש אלא אמר רבא לעולם רבנן היא. וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל (מובא ברמב"ן) דעד כאן לא אמרו רבנן זיל בתר רובא אלא ברובא דליכא חזקה כנגדו, אבל היכא דאיכא חזקה סמכינן מיעוטא לחזקה והוה ליה כפלגא ופלגא ולא שרינן לה. והשתא ניחא מאי דקאמר וחזקה לחזקה והוה ליה כפלגא ופלגא ולא שרינן לה. והשתא ניחא מאי דקאמר וחזקה לא עדיף כרובא, דאי הוי כרובא כי סמכת ליה מיעוטא דמפילות לרבנן תתיבם.

ואי קשיא לך הא דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (שם) גבי תינוק שנמצא בצד עיסה ורבנן אמרי מיעוטא כמאן דליתיה דמי רובא וחזקה רובא עדיף ואיתא נמי בנדה בפרק כל היד (נדה יח, ב) כתב הרמב"ן ז"ל דהתם הכי קאמרינן מיעוטא לא חשיב כולי היא לצרופיה גבי חזקה לטהר, אלא עדיין הרוב מכריע וטמא לתלות בלבד ולא לשרוף, כדאמרינן התם בעשרה יוחסין לא זו היא חזקה ששורפין עליה את התרומה. ובפרק כל היד (שם ע"א) א"ר יוחנן בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאו כודאי, ואקשינן ותו ליכא והא איכא תשע חנויות, והא איכא תשע צפרדעים ושרץ אחד ביניהם, והא איכא וכו', ומפרק להו ואמרינן למעוטי מאי, איימא רובא דאיכא חזקה בהדיה דלא שרפינן עליה את התרומה, הא אמרה ר' יוחנן חדא זמנא, דתנן תינוק הנמצא בצד העיסה וכו'. אלמא לא עשו רובא דאיכא חזקה בהדיה כודאי, אלא סומכינן מיעוטא אחזקה לספק את הרוב. ולר' מאיר דהכריע לקולא בטומאה

וטהרה דלא מפשינן תלייה דטהרות. ואף על גב דהלכו אחר הרוב ועשאוהו כודאי גבי עיסה בתוך הבית ושרצים וצפרדעים נופלין שם ונמצאו חתיכות בעיסה ואפילו לשרוף כדאיתא התם בפרק עשרה יוחסין (שם) כבר פירש רש"י ז"ל (שם בד"ה אם רוב שרצים) דשאני התם משום דרובא דאיתיה קמן הוא, אי נמי איכא למימר דכיון דודאי נגעו, אין חזקתה של עיסה כלום שהרי הורעה, הא בעלמא רובא כנגד חזקה לרבנן חוששין באיסורין ואין עושין בו מעשה ע"כ.

ועוד יש לי לומר דשאני האי מיעוטא דהכא, משום דהאי מיעוטא מרע הרוב ממש ומן הרוב אתה מסלקו, כלומר מאותו חלק המרובה שמתעברות יש מקצתן שמפילות, ולפיכך חשוב לעמוד כנגד הרוב בצרוף החזקה. אבל התם שהמיעוט ההוא אינו ממעט ומגרע כחו של הרוב ממש, אלא שהוא מיעוט העומד לגמרי כנגד הרוב, מיעוט כזה אינו חשוב להצטרף כלל. ודוגמתו הכא נמי מיעוט שאינן מתעברות אינו חשוב להצטרף והיינו דלא חשיב ליה הכא כנ"ל.

עוד כתב הרמב"ן ז"ל דהא דקתני (במשנה) יצאתה מלאה חוששת, משום דכיון דמלאה היא בחזקת יבוס עומדת, ולא חזקה גמורה אלא חוששין ואין הולכין אחר הרוב. ואם תאמר לאו בחזקת יבם היא דדלמא תפיל. לא היא דכיון שעיברה אין אומרין שמא תפיל דהויא לה כמיתה ולמיתה לא חיישינן. ותמיהא לי דהא אמרינן לעיל בפרק אלמנה לכהן גדול (סז), (א) הניחה מעוברת אלו ואלו אין אוכלים, הניח בניס והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלין כדרך שהיא אוכלת עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי כו', ר' שמעון בן יוחאי אומר זכרים יאכלו נקבות לא יאכלו כו'. ואקשינן זכרים יאכלו והא איכא עובר קסבר אין חוששין למיעוט. כלומר דאין חוששין שמא יש זכיה לעובר זה כעבדים דכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט מפילות וסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דיולדות נקבה, והוה ליה זכר מיעוטא, והכי סלקא שמעתא התם. אלמא אפילו במעוברת חוששין שמא תפיל, ויש לומר בזו דבין ר' יוסי בין ר' שמעון חוששין בעלמא למיתה כדאיתא בגטין בפרק כל הגט (כח, א) גמ' המביא גט והניחו זקן או חולה, וכיון שכן אף למפלת חוששין. אלא דקמיפלגי בחוששין למיעוט (עיין מאירי).

ואכתי קשיא לי מדאקשינן בפרק המוכר פירות (ב"ב צג, א) עליה דרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב ת"ש שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה

בצדה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה או משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורובע לולד, ואמאי לימא הלך אחר הרוב ורוב פרות מתעברות ויולדות והא ודאי מחמת נגיחה הפילה. ואם איתא אפילו לשמואל קשיא דכיון דהוחזקה עוברה לפנינו ואין חוששין למפלת, הו"ל כודאי דמחמת נגיחה הפילה. ומסתברא אלי דלשמא תפיל חיישינן לשמא הפילה לא חיישינן וכדאסיקנא בפרק כל הגט (שם) שמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא. וגבי תמות לשמא מת הוא כיון שהוחזקה עוברה בפנינו ועבר עליה זמן לידתה לא חיישינן והוה לה כפלגא ופלגא והלכך לא תנשא. ואם תאמר מכל מקום סמוך מחצה דנקיבות לחזקה דשוקא ועדיף ממחצה דזכרים. לא היא דכל שאין אתה חושש לשמא הפילה והיא מלאה יצאת, על כרחין מחצה ומחצה הוא דאין כאן אלא ספק זכר ספק נקבה, דהיא ודאי ילדה ולד של קיימא דהא אין חוששין לשמא הפילה. וההיא דשור שנגח את הפרה שאני שהרי נפל לפניך והורע חזקתו של ולד והלכך לא משוי ליה כודאי.

אלא אמר רבא רישא חזקה ליבום ורובא לשוקא וחזקה לא עדיף כרובא ואתי מיעוטא דמפילות וסמוך לחזקה והוה לה פלגא ופלגא. קשיא לי דהא איכא מיעוטא נמי דאין מתעברות והוה להו תרי מיעוטי, מיעוט דאין מתעברות ומיעוט מפילות, והוה להו כפלגא ופלגא, וכי סמכא להו אחזקה הוה להו רובא ותתיבם. ונראה לי דמיעוט שאתה מסלקו מן הרוב במפילות ראוי להצטרף, אבל מיעוט כזה שעומד כנגד הרוב אינו ראוי להצטרף, כמו שכתבתי למעלה. ושמא נאמר דשאינן מתעברות מיעוטא דמיעוטא הוא ולא חשיב וצ"ע.

דף קיט - ב

ר' חנינא אמר לעצמה שלשה לחברתה לעולם ותחלוץ ממה נפשך אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו גזרה שמא יהא ולד של קיימא ונמצאת אתה מצריכה כרוז לכהונה. וכן הלכתא וכן פסקו ר"ח ור' אלפסי והרמב"ם ז"ל (הלכות יבום פ"ג הט"ז) והכי נמי מוקמינן לה בריש פרק החולץ (לו, א) כטעמייהו דאביי בר אבין ור' חנינא בר אבין.

ואף על גב דדחי אביי התם מידי תחלוץ ולא תחלוץ קתני לא תנשא ולא תתיבם קתני בלא חליצה אבל אי חליץ אימא לך הכי נמי דמשתריא, דחויא בעלמא היא ולא סמכינן עלה. ותדע לך דהאי טעמא דאתה מצריכה כרוז לכהונה טעמא תריצה הוא ואוקימתא דקושטא הוא, דהא ר' יוחנן נמי קא מפרש טעמא דהיבמה לא תחלוץ תוך שלשה חדשים מהאי טעמא כדאיתא התם בדוכתא (לעיל מא, ב) אלמא הכין הלכתא דחיישינן לכרוז, דאיכא מאן דשמע בחליצה ולא שמע בכרוזא ואמרי קא שרו חלוצה לכהונה.

דף קכ - ב

ומי מצית מוקמה לה כר' שמעון בן אלעזר והא קתני סיפא מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו בים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא. מסתברא דהכי קא פריך דאלו לר' שמעון בן אלעזר מן הארכובה ולמעלה אינו סימן טריפה וכדאיתא בריש פרק אלו טרפות (חולין מב, ב) והא איכא בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, סבר לה כר' שמעון בן אלעזר דמכשיר. ומשמע נמי התם דר' שמעון בן אלעזר לא משום שיכולה ליכוות ולחיות קא מכשיר, אלא מפני שאינה טריפה מצד החולי עצמו, מדאקשינן התם בשלמא לתנא דידן דתנא תנא דלא תנא לא תנא, אלא לתנא דבי ר' ישמעאל דאמר אלו שמונה עשרה טרפות והא איכא ב"ס ג"ר ושב שמעתא, והא איכא בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טרפה. ופרקינן סבר לה כר' שמעון דאמר יכולה לכוות ולחיות. ואקשינן וכי יכולה לכוות ולחיות מאי הוי הא תנא דבי ר' ישמעאל טריפה חיה ס"ל, אלא סבר לה כר' שמעון בן אלעזר דאמר כשרה. אלמא ר' שמעון בן אלעזר מצד עצמה מכשיר לה, ולא מצד שיכולה ליכוות ולחיות. ואף על גב דבתוספתא דמסכת חולין (פ"ג ה"ג) תניא ר' שמעון בן אלעזר מכשיר מפני שיכולה לכוות ולחיות, כיון דבגמרינן אמרינן איפכא משמע דההיא מתניתא לא מתניא בבי מדרשא ומשבשתא היא. והיינו דקא פריך הכא ממעשה דעסיא, דבשלמא לרבנן כיון דמארכובה ולמעלה טרפה, היינו דהתירו את אשתו לינשא, ואיכא למימר דלאחר שנים עשר חדש התירוה דנותנין לו שהות

כדי טרפה וכדאיתא בירושלמי (ה"ד) אלא אי אמרת ר' שמעון בן אלעזר היא למה התירוה לינשא והא אינו סימן טרפה. ומשני שאני מיא דמרזו מכה, ואפילו לר' שמעון בן אלעזר הוי טרפה, שהמים מכאיבין אותו וממיתין אותו ולאחר י"ב חדש אשתו מותרת, וכן אמרו בירושלמי (שם) ר' חגאי בעא קומי ר' יסא לא מסתברא נותנין לו שהות כדי טרפה אמר ליה אף אנא סבר כן.

אמר רבא מתניתין דמעיד בסכין מלובנת ודברי הכל. וכתב הרמב"ן ז"ל אבל בארכובה כיון דסימן טריפה הוא לא מהני סכין מלובנת, ואף על גב דכל טרפות שמנו חכמים בבהמה אין כנגדן באדם, כיון דארכובה בזה נשנית בשניהם הוא טרפה, שלא שנינו מן הארכובה ולמעלה משום שהוא מת מיד אלא שהוא סימן טרפה ע"כ. והיכא דראוהו מגוייד ואינו יודע אם נתגייד בחרב מלובנת אם לאו, אזלין לחומרא ואין מעידין עליו. וכן מפורש בירושלמי (ה"ג) דגרסינן התם אפילו מגוייד אני אומר בחרב מלובנת נכוה וחייה.

דף קכא - א

הא דאמרינן בההוא דטבע בדיגלת ואסקוה ואנסבא רבא לדביתהו אפומא דשושבינה לבתר חמשה יומי. מסתברא דהוא הדין לבתר כמה יומי כל שמכירין פרצוף פניו עם החוטם, לפי שהמים מעמידין את הצורה מחמת קרירותן, וכדאמרינן מיא מיצמת צמתי, כלומר ולא תפח. ומה שאמרו לבתר חמשה יומי הוא הדין אלו העלוהו לאחר זמן מרובה אלא מעשה שהיה כך היה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין) אפילו השליכוהו המים לאחר זמן מרובה. אבל מדברי אלפסי ז"ל נראה דעד חמשה ימים דוקא, שכן כתב אבל במים אפשר שיהא ארבעה וחמשה ימים ואינו משתנה. ובירושלמי (ה"ג) מצאתי שלא כדברי הרב אלפסי ז"ל דגרסינן התם א"ר ירמיה מעשה באחד שנפל לירדן ועלה לאחר שבעה עשר יום והכירוהו שצרפתו הצנה והשיאו את אשתו.

והני מילי דכי אסקוה חזיוה בשעתיה אבל אשתהי מתפח תפח. ואפילו ראוהו תוך שלשה, דכשעולה מן המים ומתוך ששה ונרטב במים,

כשהוא עולה ליבשה מיד נתפח. ואף על פי שמכירין פניו וחוטמו, דלמא נדמה להם כך ואינו, דשמא אחר היה ונשתנה צורתו ונדמה להם זה. ונראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שלא ישתהא כלל אלא שראו אותו בשעה שהעלוהו מן המים. אבל הרמב"ם ז"ל כתב (שם) ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן המים (י"ב) שעות ונתפח אין מעידין עליו. נראה מדבריו שאין צריך להיות שם ממש כשהעלוהו מן המים אלא לזמן מועט כשעה חדא. ומיהו מ"ש ונתפח דמשמע כשנתפח אבל אם לא נתפח מעידין עליו. אינו נראה כן מלשון הגמרא מדאמרינן אבל אשתהי מתפח תפח, דמשמע דמסתמא אמרינן אין מעידין עליו שאני אומר תפח ואינו ניכר. ובפלוגתא דר' יהודה דמתניתין ורבנן, הלכה כרבנן דרביס נינהו ולעולם אין מעידין עליו ביבשה אלא תוך שלשה ימים ומעידין עליו לעולם תוך שלשה ודוקא על פרצוף פנים עם החוטם.

וראיתי בתוסי' (לעיל קב, א ד"ה אין) שכתבו בשם ר"ת והיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף, אבל אם כל גופו שלם אפילו אין פדחת וחוטם, ניכר הוא היטב על ידי סימני הגוף, ועוד דשמא דוקא בסימנין הוא דקאמר הכי, אבל על ידי טביעות עין ניכר היטב כיון שיש כל גופו [ואפילו] אחר כמה ימים. והיכא שאינו נחבל בפנים ודאי נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפילו לאחר כמה ימים, מעידין עליו כי אינו משתנה כל כך. ודבר ידוע הוא שניכר אפילו לאחר כמה ימים. ואינו מחזור בעיני דאם איתא מתניתין דקתני אלא על פרצוף עם החוטם, דוקא בשאין גופו שלם. וליתא דהא מתניתין סתמא קתני דמשמע אפילו בגופו שלם. ועוד דאם איתא מאי שנא פרצוף פנים וחוטם דנקט, הא בשהגוף שלם מעידין אפילו על גופו. ואם לומר שבזמן שמעידין על פרצוף פנים אין סומכין בו אלא אם כן יש עמו החוטם, אבל מכל מקום מעידין אף על הגוף. לא היא דאם כן הו"ל למתני מעידין על פרצוף פנים ואין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם, משום דאכתי לא אשמועינן דמעידין על פרצוף פנים כלל. ועוד דממאי דקא מסיק מתניתין ואפילו סימנין בגופו ובכליו משמע דעיקר מה שמעידין על המת קתני, כלומר אין מעידין על המת לעולם אלא על פרצוף פנים עם החוטם, ומיהו ודאי אם מעידין על סימנין מובהקין שבגוף שפיר דמו, משום דלא פליגי בגמרא אלא בשומא, וכדמשמע נמי בריש פרק האשה שלום (קא, א) דאמרינן התם הכא כגון דקאמרי אסוקינהו לקמן וחזינהו לאלתר וקא אמרי סימני דלאו עלייהו קא סמכינן אלא אסימני הוא דקא סמכי. כלומר אסימנין מובהקין.

ומאי דקאמרי נמי דהיכא דאינו נחבל בפנים נראה דדבר פשוט הוא שיוולכו להכירו אפילו אחר כמה ימים ומעידין עליו, גם זה אינו מחוור בעיני. חדא מדקתני במתניתין אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואין מעידין אל עד שלשה ימים, משמע ודאי דאף על פי שלא נחבל בפנים אלא שפרצוף פניו וחוטמו שלמים כתקנן, אפילו הכי אין מעידין עליו אלא עד שלשה ימים. ועוד דאמרינן בגמרא ואי אמרת ר' יהודה לחומרא פליג אינהו דעבוד כמאן, כלומר דהא אפילו רבנן דמקילין לא אמרו אלא עד שלשה ואינהו עביד לבתר תלתא ולבתר חמשה, ואם איתא מאי קושיא דהא התם לא נחבל בפניו וגופו שלם הוא ודלמא הכירוהו בפרצוף פניו ובגופו שלם. אלא ודאי משמע דלרבנן לעולם אין מעידין אלא עד שלשה בין נחבל בין שלם הא לאחר שלשה לא, שאף על פי שנדמה להם זה חיישינן דלמא מתפח תפח ונשתנית צורתו, ונראה להם שהוא ראובן ואינו אלא שמעון.

והיכא דאשכחוהו ותשתמודעהו ולא ידעי אי תוך שלשה ימים או אחר שלשה ימים הוא, איכא למימר דאין מעידין עליו דהוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא. ואיכא למימר דכיון שמכירין אותו ואין אנו יודעין אם נתפח אם לא, ואם נשתנית צורתו אם לא, מסתמא כיון שבדקוהו והכירוהו בטביעות העין חזקה זה הוא. אלא שחששו חכמים שמא נתפח ונשתנית צורתו לפי שרוב מתים משתנים לאחר שלשה. ודוקא בשנודע שעברו עליו שלשה, הא מתסמא כוליה האי לא נחמיר דהוה ליה ספיקא בחששא דרבנן ולקולא. ולישנא דמתניתין מכרעא לחומרא דקתני אין מעידין אלא עד שלשה ימים ולא קתני כל שעברו עליו שלשה ימים אין מעידין עליו. וצ"ת. אבל בתוס' (ד"ה אין עיי"ש ובתוס' הרא"ש) מצאתי כלשון הזה ויכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך שלשה ימים. ואינו נ"ל כמו שכתבתי. וגם הם לא אמרו אלא בדאפשר. ומקצת ספרים מצאתי שכתוב בהם כל שעברו עליו שלשה ימים אין מעידין עליו. ונ"ל שזו גירסא נכונה ושמעינן מינה דדוקא לאחר שלשה, הא סתמא מעידין עליו. וצ"ת.

מתניתין: מעשה בעסיא באחד ששלולוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא. מסתברא שקשרוהו ברגלו ושלולוהו אבל אם השליכוהו והשליכו מצודה בים ולא עלה בידם אלא אחד מאבריו, או אפילו כל גופו בלא ראשו, אין משיאין את אשתו דחוששין שמא אותו הלך לו ויצא במקום אחר, ורגל זה מאדם אחר היה. והראיה ההוא דאיתלי נורא בגננא ואשתכח גברא חריכא פסתא דידיא

דשדיא ואפיו הכי חיישינן דלמא איניש אחרינא הוא דאתא לאצוליה
וההיא פסתא מיניה הות ומשום כסופא ערק. ועד כאן לא פליג התם רבא
אלא משום דאמרה אתתיה חזו גבראי כדאיתא התם, ועוד מעשה דשני
תלמידי חכמים דאסיקנא התם דאסקוה וחזיוה, הא לאו הכי אמרינן
הני אזל לעלמא ואתו אחריני וכדמוכח התם בעובדא דשומשי. ודברים
פשוטין היו נראין לי (בכת"י: ודברים פשוטים הם) אלא שראיתי
להרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין פ"ג הט"ז) שכתב אם השליכוהו לים
והשליכו מצודה והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל אותו אבר מן החי
ויחיה הרי זה מעיד עליו שמת ומשיאין אשתו ע"כ. ושמה בשלא נתעלם
מן העין עד שעלה רגלו בידם קאמר.

דף קכא - ב

הא דתניא נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו מסתברא בתוך כבשן שאינו
יכול לעלות ממנו. כגון שהוא עמוק הא לתוך מדורה אין מעידין עליו
שמה יצא משם לשעה. ואי נמי לתוך מדורה והוא ששהה עליו כדי
שישרף.

ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו משום ר' אחא אמרו שמן מעידין עליו
יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה. פירש רש"י ז"ל כשנתז על האש
הוא מכבהו וינוחו רתיחות המים ויצטננו. ואינו מחוור לי שהרי לא
הזכירו כאן שניתז המים או השמן על האש, אלא סתם אמרו שנפל
ליורה. ושמה מדקתני ליורה מלאה על כרחין כשנפל הוא לתוכה נתזו
משקין בתוכה. ומסתברא דהכי קאמר שהשמן מבעיר והכויה הולכת
ומתבערת ושורפת אותו ואין לו רפואה ואפילו העלוהו מיד. אבל ליין אין
מעידין עליו מפני שהוא מכבה ושמה העלוהו והיתה לו רפואה שכויתו
הולכת וכבה. ואמרו ליה תחלתו מכבה ולבסוף מבעיר. ונפל ליורה של
מים לא נזכר אם מעידין עליו אם לא. ומדברי רש"י ז"ל (בד"ה וסופו
מבעיר) נראה שהמים מכבין ולבסוף מבעירין ומעידין עליו. ובירושלמי
(ה"ג) מצאתי דהאי פלוגתא דתנא קמא ורב אחא דהכא דיין ושמן עבדי

לה פלוגתא בירושלמי במים ושמן. וכל זה ראייה דיין ומים לגבי האי חד דינא אית להו.

ורבי מאיר מאי טעמיה אמר רב כהנא כיפין על גבי כיפין הוה. קשיא לי כיון דר' מאיר מודה דאי ליכא כיפין אי אפשר, אם כן אמאי פליג במים שיש להם סוף דליכא כיפין. ויש לומר דר"מ לא קאמר דאפילו עמד שם שלשה ימים שאין מעידים עליו, דהא אי אפשר דלא נאים תלתא יומי, ולא פליג אלא בשיעור דעד שתצא נפשו. והא דקא מייתי מעשה שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ה"ק, דהא התם על כרחין כיון דכיפי דשישא הוה אי אפשר דקאי עליהו ולא מיסרתיד בהוא פורתא. ולעולם טפי מכדי שיעור שתצא נפשו קאי משוקע במים ואפילו הכי עלה חי. ורבנן אמרו ליה על כרחין כיון דכיפי דשישא לא מיסריך בהו כלל א"כ מעשה נסים הוה וכיון דלגבי שינה על כרחין נעשה לו נס אף בעמידתו משוקע במים כדי שתצא נפשו מעשה נס ואין מזכירין מעשה נסים ולעולם כל ששה כדי שתצא נפשו מעידין עליו.

אפילו שמע מן הנשים מת איש פלוני דיו. תוספתא (פי"ד ה"י) אפילו שמע קול מקוננת שמזכירתו בין המתים אין עדות גדולה מזו. שמע ב"ד של ישראל שהיו אומרים פלוני בן פלוני מת או נהרג לא תנשא אשתו. והא ברייתא דשמע בית דין של ישראל וקומנטריסין של אומות העולם אייתין לה בפרק כל הגט (כת, ב) גבי שלשה דברים א"ר אלעזר בן פרטא, ואוקימנא לה בנהרג ממש ומת ממש, ואפילו הכי מבית דין של אומות העולם אל ישיא את אשתו, ואף על גב דקיימא לן דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימן, הני מילי במלתא דלא שייכי בה, אבל במלתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו דמשתבחין בעיר אשר עשו כן.

תנן התם בפרק כל הגט (שם) שלשה דברים א"ר אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפיה כרכום ועל ספינה שנטרפת בים ועל היוצא לדון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרכום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהן חומרי מתים וחומרי חיים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. וביוצא ליהרג איכא התם (כת, ב כט, א) תרי לישני, איכא מ"ד לא שנו אלא בבית דין של ישראל אבל בבית דין של אומות העולם כיון דגמר דיניה לקטלא מיקטל קטלי ליה, כלומר ומעידין עליו שמת. ואיכא דאמרי דדוקא בבית דין של אומות העולם דמקבלי שוחדא, אבל בבית דין של ישראל כיון דגמר דיניה מיקטל קטלי ליה. וכיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא

בגמרא אזלינן לחומרא, ובין בבית דין של ישראל ובין בבית דין של אומות העולם אין מעידין עליו, אלא נותנין עליו חומרי מתים וחומרי חיים. אבל הרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין פ"ג הי"ג) נראה שפסק כלישנא בתרא דהתם דדוקא בב"ד של עכו"ם אבל בבית דין של ישראל כיון דגמר דיניה לא חיישינן דלמא חזו ליה זכותא.

ובגוי אם היה מתכוין אין עדותו עדות. ואתמר עלה בגמרא דבין להעיד בין להתיר אין עדותו עדות והיכי דמי להתיר בא לבית דין ואמר איש פלוני מת השיאו את אשתו, נתכוון להעיד בא לבית דין ואמר מת סתם.

ואלא מתניתין דקתני אם היה מתכוין אין עדותו עדות הא לא נתכוון עדותו עדות היכי משכחת לה במסיח לפי תומו כי ההוא דהוה אזיל ואמר מאן איכא בי חיואי מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו. ומהכא משמע דגוי מסיח לפי תומו בשאמר מת סתם, אף על גב דלא אמר קברתיו. וההוא דהוה קאמר ואזיל וי ליה לפרשא זריזא דהוה בפומבדיתא דשכיב ואנסבה רב יוסף לדביתהו ואי תימא רבא וההוא ודאי דגוי הוה, ואף על גב דלא אמר קברתיו הימנוה. ותניא נמי בברייתא דאיתנין לעיל (בד"ה אפילו) שמע מקומנטריסין של אומות העולם מת פלוני נהרג פלוני לא תנשא אשתו. וההיא ודאי בשלא אמרו קברתיו מיירי, ואפילו הכי אקשינן עלה בגמרא בפרק כל הגט (כת, ב) אמאי והא קיימא לן דכל מסיח לפי תומו מהימן, אלמא דגוי מסיח לפי תומו אף על גב דלא אמר קברתיו מהימן. והא דאמרינן בעובדא דבסמוך (קכב, א) קברתיו קברנום כההוא דאמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת וקברתיו. וההוא דאמר חבל על קולר של בני אדם שהיו מהלכין בדרך באנטוכיא שמתו וקברתים. וההוא דאמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בכרכום של ביתר שמתו וקברתים. לאו למימרא שאם לא אמרו קברתים שלא ישיאו את נשותיהן, אלא מעשה שהיה כך היה והא נמי דאמרינן לקמן פונדקית גויה היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו, לאו למימרא שלא תהא נמאנת אלא אם אמרה כך, אלא הכי קאמר כגון שאמרה לפי תומה זה מקלו וזה תרמילו או זה קבר שקברתיו בו הרי זה לפי תומה ונאמנת, ולא למימרא שכך אמרה להם. ותדע דהא במתניתין ליכא אלא אמרה להם מת וקברתיו, אלא דהכי קאמרינן היכי דמי מסיח לפי תומו. ותמהני על הרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין פ"ג הלכה כו) שכתב והוא שאמר קברתיו קברתים.

תוספתא (פ"ד הי"א) אין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו אבל אמרו אחד יצא מעיר פלונית מפשפשין באותה העיר, אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו. ופסקה הרמב"ם ז"ל בפסקי הלכותיו (שם הכ"ז).

דף קכב - א

פירות הללו של ערלה הן של עזקה הן. כתב רש"י ז"ל (בד"ה של עזיקה ובד"ה לא אמר כלום) מפרדס מעוזק וגדר לו סביב והיא שנת שביעית וקשיא לי מה איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר לא שנא מן המופקר אסורין וקודם הזמן אלו ואלו מותרין. וכמדומה לי דהאי עזקה שם עיר שבא"י ופירותיו משובחין ואם היה גוי זה בחו"ל ומשבחן ואומר מעזקה הבאתים, אין חוששין לומר אמת דבריו, דשמא לא נתעשרו וישראל מכרם לו ע"כ. וכן פירש במס' סוכה (לט, ב ד"ה אבל בלוקח וכו') גבי ההיא דתניא התם אבל בלוקח מן המשומר אפילו כחצי איסור אסור משום דהערמה היא כשמוכר על יד על יד הא לאו הכי שרי. ור"ת ז"ל (בתוס' ד"ה של עזיקה) השיב עליו לומר דאפילו קודם הביעור מן המשומר אסור מדתניא בספרא (פרשת בהר סיני פ"א פ"ג) ואת ענבי נזיריך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. אלמא פירות מן המשומר ואפילו קודם זמן הביעור אסורין. נ"ל לו לרב ז"ל דהאי לא תבצור לאסור את הפירות בא. אבל רש"י ז"ל פירש בפירוש החומש (פ"ר כ"ה פסוק ה) שלא בא אלא ליתן לאו על המשמר כרמו ובוצר אותה ואינו מפקירה. שכן כתיב כאן ענבי נזיריך שהפרשת והנזרת אותה מבני אדם ולא הפקרת אותם לא תבצור אותם כדרך הבציר אלא נהוג בהן הפקר. וכענין שדרשו שם בספרא לא תבצור כדרך הבוצרים מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצצין אותם במקצה וכו'. וראיה הביא הרמב"ן נר"ו מההיא דתניא בסוכה (שם) דאי פירות גופייהו אסירי, היכי קתני אפילו כחצי איסור אסור, לכולי עלמא אסורין הם עצמן ואפילו לדידיה. אלא משמע דלא אסר אלא משום סחורה ולעם הארץ דוקא כדקתני רישא. ולעיקר שמעתין פירש הרמב"ן נר"ו דהאי דנקט של עזקה, משום של ערלה נקטיה, כלומר כמו שאמר של עזקה להשביח מקחו, כך אמר של ערלה להשביח מקחו ודמיא לההוא דאמר קטילנא

לך כפלניא בר ישראל. ואינו מחוור לי דאלו אמר של ערלה הן בלבד מי מהימן, הא ודאי אף בכי הא לא מהימן דלהשביח מקחו קאמר. ופירוש אחר פירש עזקה מלשון מצאו יושב ועוזק תחת הזתים (מנחות פה, ב) שפירושו חופר או עושה להם כמין גדר למלאתו עפר, ואברויי אילנא הוא ואסור. ופירות עצמן אסורין דמחמת עבודת שביעית באו. וקיימא לן (שביעית פ"ב מ"ו) הנוטע בשביעית יעקור, ושדה שנטייבה לא תזרע למוצאי שביעית (שם) פ"ד מ"ב).

דף קכב - ב

פונדקית גויה היתה מסיחה לפי תומה היתה כו' והא איה חברנו קאמרו לה הני חזתינהו בכיא אמרו לה איה חברנו אמרה להם מת וקברתיו. ומהכא שמעינן תרתי חדא כל שהתחיל לומר כמסיח לפי תומו אף על פי ששאלוהו לבסוף והגיד על פי שאלתם נאמן. ועוד דכל שאומרים לו איה פלוני שהלך עמך אין זה מסיח לפי תומו.

גרסינן בר"ה בפרק קמא (כב, א) ומייתנין לה נמי במכלתין בשלהי פרק כיצד (לעיל כה, א בסופו) אמר רב מנשה זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה אבל פסול מדברי תורה פסול לעדות אשה. וכתב ר' אלפסי ז"ל דמכל מקום אם מסיח לפי תומו משיאין אשה על פיו דלא גרע מגוי ע"כ. ועבד ושפחה אף על פי שהן פסולין לעדות דבר תורה, מכל מקום אינן נפסלין בעבירה וכשרים הם, דנאמנים הם בעלמא למלתייהו כנשים. אבל הפסול בעבירה נגרע מערכא (בכת"י: מעתה) שהיה נאמן ומחמת (בכת"י: וגרים) פסולו אין מאמינין אותו בעדותו אפילו כנשים.

תניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר' טרפון ור' עקיבא אומרים בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה וקא מיפלגי בדרכי חנינא דאמר ר' חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין וכו'. וקיימא לן כתנא קמא דאמר אין בודקין. וכן פסקו הגאונים ז"ל. והקשה הרמב"ן נר"ו מאי קאמרינן כיון דאיכא כתובה כדיני ממונות דמי, וכי מאחר דאיכא

דיני נפשות שאין הדין נותן שיהא נאמן אלא בדרישה וחקירה למה האמינוהו משום דיני ממונות שבו, ועוד ארוסה דליכא כתובה למשקל (עיינן לעיל קיח, ב ד"ה הא דתנן) מאי איכא למימר. ותירץ הוא נר"ו דה"ק כיון דתקינן רבנן בכל דיני ממונות שאין בהן דרישה וחקירה, והדין נותן שתגבה כתובתה על פיהם, אי אפשר שלא להאמין אף על הנשואין שלה דבעינן לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי, הלכך איתא לתקנתא דרבנן בכל האי דינא. ואי אפשר להחמיר בארוסה יותר מנשואה דאם כן שויתניהו למילי דרבנן כחוכא. אי נמי הכי קאמר מן התורה כל הדינין בדרישה וחקירה, והשתא דתקון רבנן שלא לדרוש בדיני ממונות, נראה עדי נשים למי דומה, לדיני ממונות דמו שאין בהן עכשיו דיני נפשות כלל ויש ממון ברובן, ומר סבר כיון דרשינן אי אפשר לעלמא דבעלמא אתי לדיני נפשות כדיני נפשות דמו ואין מקילין משום ממון שבו. ואף על גב דבדיני קנסות בעי דרישה וחקירה, הנהו לאו בכלל דיני ממונות נינהו, ולא תיקון בהו רבנן מידי, אלא רחמנא קנסינהו ואדינא דרחמנא מוקמינן להו, ולא מוסיפין אקנסי. אבל בשאר כל דיני ממונות לא פלוג רבנן. ועוד דהא חששו משום חינא. והוא הדין לעדי גרושין ולכל דיני גטין וקדושין שאין צריכין דרישה וחקירה, וישנן בב"ד הדיוטות משום האי טעמא גופיה כדי שלא תנעול דלת כמפורש בדוכתיה בסנהדרין (לב, א) וכדאמרינן בפרק המגרש (גיטין פח, ב) אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטי ואמר ליה והא אגן הדיוטות. אמר ליה אגן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות ע"כ.

והרמב"ם ז"ל (הלכות גרושין פ"יג הכ"א) כתב אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום התרות עגונה. וזה תימא שלא הוזכר הטעם הזה בגמרא כלל. ונראה שהוא ז"ל מפרש מ"ש בגמרא כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי, לומר דאף על פי שלא הקלו שלא לדרוש ולחקור אלא בדיני ממונות בלבד, אבל דיני נפשות בדיני דאורייתא מוקמינן להו, והכא כיון דשריא אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי ובעינן דרישה וחקירה מדינא משום צד דיני נפשות שבו. והיינו טעמא נמי דמאן דאסר. אבל מאן דשרי סבר דאפילו כן כיון דאית בהו נמי צד ממון הקלו בו משום עגונה. והכא ליכא משום נעילת דלת דמלתא דלא שכיחא היא, אלא משום עגונה בלבד הוא דשרינן לה. וסמכינן שלא לדרוש בעדים משום צד ממון שבו אבל לגבי גיטין וקדושין לכולי עלמא לא בעיא דרישה וחקירה משום נעילת דלת.

כתב בהלכות הרב אלפסי גרסינן בירושלמי (ה"ז) מצאו כתב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג ר' ירמיי אמר משיאין את אשתו ר' בון בר כהנא אין משיאין את אשתו מתניתין מסייע לדין ומתניתין מסייע לדין כו'. ולא פסק בה הרב ז"ל הלכתא כמאן בהלכותיו בכאן. אלא שבמס' גיטין בתחלת פרק מי שאחזו (עא, א) כתב הא דתניא כשם שבודקין אותו לגטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדות, ואמר רב ששת בעדות אשה דאקילו ביה רבנן, אבל בעדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אלמא בעדות אשה אפילו מפי כתבם. וכן כתב הרמב"ם (הלכות גרושין שם) וכתב והוא שיכירו שהוא כתב ישראל (בכת"י: ואף הרמב"ם ז"ל כן כתב והוא שיכירו שהוא כתב ישראל) נראה שהוא ז"ל סובר דדוקא כשנתקיים אותו כתב דומיא דההיא דפרק מי שאחזו שהוא כותב ומשליח בפנינו. אבל אם אין עדים מצוים לקיימו אין משיאין. ויש מי שאומר אף על פי שאין עדים מצויים לקיימו, דכיון דקיום שטרות דרבנן כדאיתא בריש פרקא קמא דגיטין (ג, א) לא אחמור רבנן בעדות אשה דליבעי קיום. דאדרבה בכל עדות אשה אקילו כל שכן דלא מחמרי בה. ותדע לך דעיקרא דמלתא שלא מן הדין הוא. דהא מפי כתבם רחמנא פסליה, ואינהו שרו בעדות אשה ועבד ושפחה נמי דפסילי, ואפילו הכי הימנינהו בעדות אשה שלא מן התורה ואף על גב דלגבי גיטין דאיכא נמי משום עגונא ואפילו הכי בעינן בפני נכתב ובפני נחתם (גיטין ב, א) שאני הכא דאיתתא דייקא ומנסבא ומלתא דעבידא לאיגלווי הוא. ולזה הסכים הרמב"ם נר"ו. והלכך אפילו בעד אחד מפי כתבו אף על פי שאינו מקוים משיאין.

סליק פרק האשה שהלך בעלה וצרתה בסייעתא דשמיא

סליק לה מסכתא דיבמות בסייעתא דשמיא

ברוך רחמנא דסייען מריש ועד כען

תהי ידך לעזרני כי פקודיך בחרתי (תהלים קיט קע"ג)

בנל"ך ואע"י בילא"ו

(ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה ברוך ד' לעולם אמן ואמן)